

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรปฐณี ๒) - หน้าที่ 1
เล่มที่ 14 หน้า 1

มโนรปฐณี นาม อังกุตรนิกายภูจกถา
นิปาตวณณา

ทุกนิปาตวณณา

ปจมปณณาสกวณณา

กมมกรณวคฺควณณา

วชชสฺสฺตวณณา

ทุกนิปาตสฺส ปจเม ฯ วชชานีติ โทสา อปราชานี ฯ
ทิจฺจชมฺมิกนฺติ ทิจฺจเรว ชมฺเม อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว อุปฺปนฺนผลิ ฯ
สมฺปราชิกนฺติ สมฺปราชเ อนาคเต อตฺตภาเว อุปฺปนฺนผลิ ฯ

อาคฺจารินฺติ ปापการี อปราชการกั ฯ ราชาโน คเหตุวา
วิวิธา กมฺมการณา กาโรนฺเตติ โจริ คเหตุวา วิวิธา กมฺมการณา
ราชปฺริสา กโรนฺติ ฯ ราชาโน ปน ตา การณฺติ นาม ฯ
ตํ โจริ เอว กมฺมการณา (๑) การิชฺมานํ เอส ปสฺสตี ฯ เตน
วคฺคตํ ปสฺสตี โจริ อาคฺจารี ราชาโน คเหตุวา วิวิธา
กมฺมการณา กาโรนฺเตติ ฯ อจฺจตฺตทณฺฑเกหีติ มุคฺคเรหิ (๒) ปหฺรณฺตถิ
วา จตฺตทณฺฑทณฺฑํ เทวธา เจตฺวา คหิตฺตทณฺฑเกหิ ฯ

วิลฺงกถาลิกนฺติ กณฺชียอุกฺขลิกกมฺมการณํ ฯ ตํ กโรนฺตา
๑ กตฺถจิจิ วิวิธานิ กมฺมการณานีติ ทิสฺสตี ฯ อิทํ กมฺมการณานีติ ปทํ
กมฺมการณานีติ ยุตฺตตฺตริ ฯ ๒ สี. มุคฺคเรหิ ปหาเรหิปี ฯ

เล่มที 14 ทุกนึปาทวณณนา หน้า 2

สีสทปาลึ (๑) อุปปาทเวตฺวา ตตฺตึ อโยคฺลึ สณฺทาเสน คเหตุวา
 ตตฺถ ปกฺขึปนฺตี เตน มตฺถลฺลํ ปกฺกฏจึตฺวา (๒) อุตฺตรตี ฯ
 สขฺมณฺฑกนฺตี (๓) สขฺมณฺฑกมฺมกรณึ ฯ ตึ กโรนฺตา อุภโต-
 กณฺณจฺพึคคฺวาฏกปริจฺเจเทน จมฺมึ นึนฺตีตฺวา สพฺพเกเส เอกโต
 คณฺจึ กตฺวา ทณฺทาเกน วฏฺเฏตฺวา (๔) อุปปาทเวตฺวา สห เกเสหึ
 จมฺมึ อฏฺฐหตี ฯ ตโต สีสทฏฺฐาหึ ฐลสทฺขราหึ มฺสึตฺวา โชรฺวนตา
 สขฺวณฺณึ กโรนฺตี ฯ ราหุมนฺตี ราหุมนฺฑกมฺมกรณึ ฯ ตึ
 กโรนฺตา อโยสทฺกฺนา มุขึ วึวริตฺวา อนฺโตมฺเช ทีปึ ชาเลนฺตี
 กณฺณจฺพึกาหึ วา ปฏฺฐาย มุขึ นึชาทเนน ขนฺนตี โลหิตึ
 ปกฺขมริตฺวา มุขึ ปุเรตี ฯ

โชรตีมาลิกนฺตี สกฺลสรึรี เตลปีโลตีกาย เวเจตฺวา
 อาลิมฺเปนฺตี ฯ หตฺถปฺชฺโชรตีกนฺตี หตฺถเต เตลปีโลตีกาย เวเจตฺวา
 ทีปึ วึย ปชฺชาเลนฺตี ฯ เอรกาวฏฺฐิกนฺตี เอรกาวฏฺฐิกมฺมกรณึ ฯ
 ตึ กโรนฺตา เหฏฺฐาจึวโต ปฏฺฐาย จมฺมวฏฺฐเ กนฺตีตฺวา (๕) โคปฺสเก
 ปาเปนฺตี (๖) อถ นึ โยตฺเตหึ พนฺธิตฺวา กทฺถนฺตี ฯ โส อตฺตโน
 จมฺมวฏฺฐเ อกฺกมิตฺวา อกฺกมิตฺวา ปตตี ฯ จึรกวาสีกนฺตี จึรก-
 วาสีกมฺมกรณึ ฯ ตึ กโรนฺตา ตเถว จมฺมวฏฺฐเ กนฺตีตฺวา กฏฺฐึ
 จเปนฺตี กฏฺฐโต ปฏฺฐาย กนฺตีตฺวา โคปฺสเกสฺ จเปนฺตี อุปรึเมหึ
 เหฏฺฐิมสรึรี จึรกนึวาสนนึวฏฺฐึ วึย โหตี ฯ เอณฺชยฺกนฺตี
 # ๑ ม. สีสทฏฺฐาหึ ฯ ๒ ม. ปกฺกถิตฺวา ฯ ๓ สึ. สขฺมณฺฑกนฺตี
 # ๔ สึ. จาเลตฺวา ฯ ม. เวเจตฺวา ฯ ๕ สึ. กนฺตฺนฺตา ฯ ๖ ม. จเปนฺตี ฯ

เล่มที่ 14 กุมภกรณวคคณณา หน้า 3

เอณยยกกมมกรณ ๑ ตั กโรนตา อุโกสุ กปปรเสสุ จ
อุโกสุ ชานุเกสุ จ อยวพากานี ทตฺวา อยสุตานี โกฎฺเณนฺติ โส
จตุหิ อยสุเลหิ ภูมียิ ปติฏฺฐหติ ๑ อถ นั ปริวารตฺวา
อคุคี กโรนฺติ ๑ เอณยโยโก โชติปริคฺคโห ยถา(๑) อากตฺฐจฺานปี
อิทเมว วุคฺตํ ๑ ตั กาลน กาลิ สุตานี อปเนตฺวา จตุหิ
อฏฺฐิกโกฏฺฐิหิเยว จเปนฺติ ๑ เอวรูปา การณา(๒) นาม นตฺติ ๑
 พพิสมฺสติกนฺติ อุโกโตมฺเขหิ พพิเสหิ ปหริตฺวา จมฺม-
มฺสนหารุณี อุปฺปาณฺเณนฺติ ๑ กหาปณนฺติ สกตฺสรีริ ตินฺหาหิ
วาสีหิ กภูโต (๓) ปฏฺจาย กหาปณมคฺตํ กหาปณมคฺตํ ปาณฺเณนฺตา
โกกฎฺเณนฺติ ๑ ขาราปฏฺิจนฺติ (๔) สรีริ ตตฺถ ตตฺถ อาวุเชหิ
ปหริตฺวา โกจฺเจหิ ขาริ ฌมฺสนฺติ จมฺมมฺสนหารุณี ปคฺขริตฺวา
อฏฺฐิกสงฺขลิกาวตฺธิจฺติ ๑ ปลิขมฺปรีวตฺตกนฺติ เอเกน ปสฺเสน
นิปฺชชฺาเปตฺวา กณฺณจฺฉิทฺเทน อยสุลลํ โกฎฺเณตฺวา ปจฺวิยา
เอกาพทฺธํ กโรนฺติ ๑ อถ นั ปาทะ คเหตุวา อาวิณฺณนฺติ (๕) ๑
ปลาลปีจกนฺติ เจโก การณโก จวิจฺมมํ อจฺฉินฺทิตฺวา
นิสทโปตฺเทหิ อฏฺฐินิ ภูนฺทิตฺวา เกเสสุ คเหตุวา อุภฺธิปติ
มฺสราสิเยว โหติ ๑ อถ นั เกเสเหว ปรีโยนฺนุริตฺวา คณฺหาติ (๖)
ปลาลวฏฺฐิ วิย กตฺวา ปรีเวเจนฺติ ๑ (๗) สุนเขหิปี ขาทาเปเนตฺติ (๘)

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 4

กติปยานิ ทิวธานี อาหาริ อทตฺวา ฉาตกสุนเขหิ ขาทาเปนฺเต
เต มฺหุตฺเตน อญฺจิกสงฺขลิกเมว กโรนฺติ ฯ สฺวเล อุตฺตาเสนฺเตติ
สฺวเล อารोเปนฺเต ฯ

น ปเรลลํ ปากถํ ปลมฺปนฺโต จรตีติ ปเรลลํ สนฺตกํ
ภณฺทํ ปรมฺมุขํ อากถํ อนฺตมโส อนฺตรวีถियํ ปตฺติํ สหสฺส-
ภณฺทกัปปิ ทิสฺวา อิมินา ชีวิสฺสามิตี วิลมฺปนฺโต น วิจรตี
โก อิมินา อตฺโถติ ปิฏฺฐิจปาเทน วา ปวญฺญेतฺวา กจฺจติ ฯ
ปาปโกติ ลามโก ฯ ทุกโขติ อนิฏฺโฐติ ฯ กิณฺจ ตนฺติ กิณฺนาม
ตํ การณํ ภเวยฺย ฯ เยนานฺติ (๑) เยน อหํ ฯ

กายทฺวจริตฺนฺติ ปาณาติปาตาทิตฺติวริ อกฺสลํ กายกมฺมํ ฯ
กายสฺวจริตฺนฺติ ตสฺส ปฏฺฐิปกฺขญฺตฺติวริ กฺสลํ กมฺมํ ฯ วจิ-
ทฺวจริตฺนฺติ มฺสาวาทาที จตฺตฺพิริ อกฺสลํ วจิกมฺมํ ฯ วจิสฺวจริตฺนฺติ
ตสฺส ปฏฺฐิปกฺขญฺตํ จตฺตฺพิริ กฺสลํ กมฺมํ ฯ มโนทฺวจริตฺนฺติ
อภิขฺมาทิตฺติวริ อกฺสลํ มโนกมฺมํ ฯ มโนสฺวจริตฺนฺติ ตสฺส
ปฏฺฐิปกฺขญฺตํ ติตฺติวริ กฺสลํ กมฺมํ ฯ

สฺวทฺธํ อุตฺตานํ ปรีหริตีติ เอตฺถ ทฺวิธา สฺวทฺธํ ปรียายโต (๒)
จ นิปฺปรียายโต จ ฯ สรณฺคฺมเนน หิ ปรียาเยน สฺวทฺธํ อุตฺตานํ
ปรีหริตีติ นาม ฯ ตถา ปญฺจหิ สีเลหิ ทสฺหิ สีเลหิ จตฺตฺปาริสฺวทฺธ-
สีเลน ปจฺมชฺฌาเนน ฯเปฯ เนวสฺถฺยณานาสฺถฺยณายตเนน โสตา-
๑ ม. ยานฺติ ฯ ๒ ม. ปรียายโต จ นิปฺปรียายโต จ ฯ

เล่มที่ 14 กุมภกรณวคคณณา หน้า 5

ปตติมคเคน โสตาปตติผลเลน ๑เป๑ อรหตตมคเคน ปรียาเยน
สุทฐิ อตตานิ ปรีหริ นาม ๑ อรหตตผล ปตติฐิติ ปน
ชินาสโว ฉินนมูลเก ปญจกขนเช ยาเปนุโตปี (๑) ขาทาเปนุโตปี
ภุชชาเปนุโตปี นิสีทาเปนุโตปี นิปชชาเปนุโตปี นิปปรียาเยเนว
สุทฐิ นิมมล อตตานิ ปรีหริ ปฐิขคคตติ เวทิตพุโพ ๑

ตสุมานิ ยสุมานิ อิมานิ เทว วชชานเนว โน น วชชานี
ตสุมานิ ๑ วชชกัโรนติ วชชกัโรกา ๑ วชชภยทสสาวิโนติ วชชานี
ภยโต ทสสนสีลา ๑ เอตัง ปาฐิกงขนติ เอตัง อิจฉิตพุพัง เอตัง
อวสฐภาวิติ (๒) อตโต ๑ ยนติ นิปตมตตัง การณวณัง วา เยน
การณเนน ปรีมุจิสฐิติ สพุพวชเชหิ ๑ เกน ปน การณเนน
ปรีมุจิสฐิติ จตตตมคเคน เจว จตตตผลเลน จ ๑ มคเคน
หิ ปรีมุจิสฐิติ (๓) นาม ผล ปตเต (๔) ปรีมุตโต นาม โหติ ๑
กั ปน ชินาสวส อกฐลั น วิปจจิติ ๑ วิปจจติ ๑ ตัง
ปน ชินาสวภาวโต ปุพเพกตัง ตัง จ โข อิมสมึเยว อตตภาเว
สมุปรายเ ปนสส กุมภผลนนาม นตถิติ ๑

ปจัม ๑

๑ ม. นุหาเปนุโต ๑ ๒ ม. อวสฐั ภาวิติ ๑ ๓ ม. ปรีมุจติ ๑

๔ ม. ผล ปตโต ๑

ปธานสูตรวณณา

ทุดิเย ฯ ปธานานีติ วิริยานิ ฯ วิริยณฺหิ ปทหิตพฺพโต
ปธานภาวกรณโต वा ปธานนฺติ วุจฺจติ ฯ ทุรฺกิสฺมฺภวานีติ
ทฺสฺสฺหანი ทฺปฺปूरियानि (๑) ทฺกฺกรานีติ อตฺโถ ฯ อคารมชฺเฌ วสฺตฺนฺติ
อคาเร วสฺนฺदानํ ฯ จีวรปिณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเกสฺชช-
ปริกฺขารานุปฺปาทฺนตฺถํ ปธานนฺติ เอเตสํ จีวราทิन् จตฺนุन्
ปจฺจยानํ อนุปฺปาทฺนตฺถาย ปธานนฺนาม ทุรฺกิสฺมฺภวานฺติ ทสฺเสติ ฯ
จตฺรตฺนิกํปี हि पिโลตฺतिकํ ปสฺตตตฺนฺทฺมตฺถํ वा ภาตฺถํ จตฺรตฺนิกํ
वा पन्ณसालं तेलस्पिनवनीतातिसु वा ॐปम्पตฺถกํปี เกสฺชช
ปเรสํ เทถาติ वत्तตฺตपि निหริตฺวา ทาत्तुं ทฺกฺกรं อุกฺโต
พฺยुพฺพหฺสงฺคามปฺปเวสนสฺทิสํ ฯ เคนาห ภาควา

ทานं ज युत्थं ज समानमाहु
ॐปฺปาपि สฺนฺตา พหุํ (๒) ชินฺนฺติ
ॐปฺปปี जे सत्तฺथाโน ททาติ
เตเนว सो โหติ सुधिं प्रदुत्ताति ฯ (๓)

อकारสุมา ॐนคาริยํ ปพฺพชิตานนฺติ เคนโต นิกฺขมิตฺวา
อकारสุส ॐราवासสุส หิตาวहेหิ กสิโครฺกฺขาทีหิ วิรหิตํ
๐นคาริยํ ปพฺพชช ๐ปคฺตानํ ฯ สพฺพปฺธิปฺปฺนิสฺสคฺคตฺถํ ปธานนฺติ
สพฺพเพสํ ขนฺธฺปฺธิเกสฺสุปฺธิอภิสฺงฺขารุปฺธินํ ปฺปฺนิสฺสคฺคสฺงฺขาตฺสฺส (๔)

เล่มที่ 14 กัมมกรณวคฺควณฺณา หน้า 7

นิพฺพานสฺส อตฺถาย วิปสฺสนาย เจว มคฺเคน (๑) จ สหชาตํ
วิริยํ ฯ ตสฺมาติ ยสฺมา อิมานิ เทว ปชานานิ ทุรภิสฺมกฺวานิ
ตสฺมา ฯ

ทฺติยํ ฯ

ตปฺนียสฺสตฺตวณฺณา

ตฺติเย ฯ ตปฺนียาติ อิทฺ เจว สมฺปฺราเย จ ตปฺนตีติ
ตปฺนียา ฯ ตปฺปตีติ จิตฺตสนฺดาเปน ตปฺปติ อนุโสจติ กาย-
ทฺวจฺริตํ กตฺวา นนฺททฺกฺโข วีย นนฺทมาณโว วีย นนฺทโก-
ฆมาตโก วีย เทวทฺตโต วีย เทว ภาตिका วีย จ ฯ

เต กิร กาวี (๒) วชิตฺวา มํสํ เทว โกฏฺจาเส อํสุ ฯ
ตโต กนิฏฺโฐ เชฏฺจกํ อาห มยฺหํ ทารกา พฺหุ อิมานิ
เม (๓) อนุตฺตานิ เทหีติ ฯ อถ นํ โส สพฺพมํสํ เทวธา วิภตฺตํ
ปฺน กิ มคฺคสีติ ปฺหริตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสิ ฯ นีวตฺติตฺวา
ปฺน โอลเณฺโต มตํ ทิสฺวา ภาริยํ เม กมฺมํ กตฺนฺติ จิตฺตํ
อุปฺปาเทสิ ฯ อถสฺส พลวโสโก อุปฺปชฺชิ ฯ โส จิตฺกฺจาเนปี
นินฺนุณฺญจาเนปี ตเทว กมฺมํ อวชฺเชติ จิตฺตสฺสาทํ น ลภติ ฯ
อสิตฺปีตฺขาทิตฺปีสฺส (๔) สรีเร โอชํ น ผรติ ฯ อญฺจิจมฺมตฺตเมว
อโหสิ ฯ อถ นํ เอโก เถโร ทิสฺวา อุปาสก ตฺวํ ปฺหุตฺนฺนปาโน

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 8

อภูจิมมตตเมว เต อวสิฏฺฐํ อตฺถิ นฺ โข เต กิณฺจิ ตปฺนีย-
กมฺมนฺติ ปุจฺฉิ ฯ โส อาม ภนฺเตติ สพฺพิ อาริเจสิ ฯ อถ นํ
เถโร ภาริยํ เต อุปาสก กมฺมํ กตฺติ อนปฺราชฎฺฐาเน อปรทฺชนฺติ
อาห ฯ โส เตเนว กมฺเมน กาลํ กตฺวา นิริเย นิพฺพตฺโต ฯ
วชิทฺวจริเตน สุปฺปทฺทสฺส กโกกาทิกจิจฺจมาณวิกาทโย วิย
ตปฺปติ ฯ เสสเมตฺถ จตฺตเถ ฯ จ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

อุปฺลวตฺตตฺตวณณา

ปลฺจเม ฯ ทฺวินฺนาหนฺติ ทฺวินฺนํ อหํ ฯ อุปฺลวตฺตินฺติ
อุปฺคนตฺวา คฺฉํ อลฺลวตฺตี ชานี ปฏฺวิขฺฉินฺติ อตฺถโธ ฯ อิทานิ
เต ชมฺเม ทสฺเสนฺโต ยา จ อสนฺตฺตฺตฺจิตฺตยา ตาทิมาย ฯ อิมฺลฺหิ
ชมฺมทวํ นิสฺสาย สตฺถา สทฺพฺลลฺลตฺติ ปตฺโต ตสฺมา ตสฺसानุภาวํ
ทสฺเสนฺโต เอวมาย ฯ ตตฺถ อสนฺตฺตฺตฺจิตฺตา กุสฺเสสุฯ ชมฺเมสุตฺติ
อิมินา อิมํ ทิเปติ อหํ ฉานมตฺตเคน วา โธภาส-
นิมิตฺตมตฺตเคน วา อสนฺตฺตฺตฺจโ หุตฺวา อรหตฺตมกฺคเมว
อุปฺปาเทสิ ฯ ยาว โส น อุปฺปชฺชติ น ตาวาหํ สนฺตฺตฺจโ
อโหสิ ฯ ปฺธานสฺมี จ อนุกฺกณฺจโ หุตฺวา อโนสฺกณฺยา (๒)
จตฺวาเยว ปฺธานกิริยํ อกาสิณฺติ อิมมตฺถํ ทสฺเสนฺโต ยา จ
๑ ม. ตปฺปติ ฯ ๒ ม. อโนสฺกณฺยา ฯ

เล่มที่ 14 กุมภกรณวคคณณา หน้า 9

อปปฏิวานิตาติอาทิมาห ๑ ตตถ อปปฏิวานิตาติ อปปฏิกุกมณา
อโนสกกตา (๑) ๑ อปปฏิวานิตา (๒) สุทาห ภิกขเว ปทหามีติ (๓) เอตถ
สุทนต์ นิปาตมตต์ อห ภิกขเว อโนสกกนาย จิโต โพธิสตุต-
กาเล สพพณตต์ ปฏุเจนโต ปธานมกาสิไนติ อยเมตถ อตุโถ ๑

อิทานิ ยถา เตน ตํ ปธานํ กตํ ตํ ทสเสนโต กามํ
ตโจ จาติอาทิมาห ๑ ตตถ ยนตนต์ (๖) อิมินา ปตตพพคณชาตํ
ทสเสติ ๑ ปุริสธามาเนนาทิสุ (๗) ปุริสสส ฌาณธามา ฌาณวิริย
ฌาณปรกุกโม จ กถิต ๑ สณจันนติ จปนา อปปวตตนา
โอสกกนา ปฏิปสสทฐิติ อตุโถ ๑ เอตดาวตนาเนน จตฺรงค-
สมนฺนาคตํ วิริยาธิจฺจันนนาม กถิต ๑ เอตถ หิ กามํ ตโจ
จาติ เอกํ องคํ นหารุ จาติ เอกํ อฏฺฐิ จาติ เอกํ ๑
มสโลหิตนต์ เอกํ อิมานิ จตฺตาริ องคานิ ๑ ปุริสธามาเนนาติ
อาทีนอิ อธิมตฺตวิริยาธิจฺจันนานิ ๑ อิติ ปุริเมหิ จตฺตหิ องคหิ
สมนฺนาคเตน หุตฺวา เอว อธิจฺจิตวิริย จตฺรงคสมนฺนาคตํ (๘)
วิริยาธิจฺจันนนามาติ เวทิตพพิ ๑ เอตดาวตนา เตน โพธิปลฺลงเก
อตุตโน อากมนิยปฏิปทา กถิตา ๑

อิทานิ ตาย ปฏิปทาย ปฏิสทฺทคณํ กเถตุ ตสฺส มยฺหํ

ภิกขเวติอาทิมาห ฯ ตตถ อปฺปมาทาธิคตาติ สติอวิปฺปวาส-
สงฺขาเตน อปฺปมาเทน [๑] ลทฺธา ฯ โพธิ์ติ (๒) จตฺมกฺกณฺณํ เจว
สพฺพญฺญตฺตณฺณํ จ ฯ น หิ สกฺกา เอตํ สุตฺตปฺปมตฺเตน (๓)
อิคฺคินฺตฺตุนฺติ ฯ เตนาห อปฺปมาทาธิคตา สมฺโพธิ์ติ ฯ อนฺตฺตโร
โยคกฺเขโมติ น เกวลํ โพธิ์เยว อรหตฺตผลนิพฺพานสงฺขาโต
อนฺตฺตโร โยคกฺเขโมปี อปฺปมาทาธิคโตว ฯ

อิทานิ อตฺตนา ปฏฺฐิตทฺธกฺกณฺณสุ ภิกฺขุสงฺฆํ สมากฺเขนโต
ตฺตเมห เจปี ภิกฺขเวติอาทิมาห ฯ ตตถ ยสฺสตฺตถายาติ ยสฺส
อตฺตถาย ยํ อฺปสมฺปชฺช วิหริตฺตูกามา หุตฺวาติ อตฺโต ฯ
ตทฺนตฺตรนฺติ ตํ อนฺตฺตรํ ฯ พฺรหฺมจฺริยปฺริโยสานนฺติ มกฺก-
พฺรหฺมจฺริยสฺส ปฺริโยสานญฺติ อริยผลํ ฯ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวาติ
อภิญฺญา ย อุตฺตมปญฺญา ย ปจฺจกฺขํ กตฺวา ฯ อฺปสมฺปชฺช
วิหริสฺสถาติ ปฏฺฐิตกิตฺวา ปาปฺณิตฺวา วิหริสฺสถ ฯ ตสฺมาติ
ยสฺมา อปฺปปฏิวานปฺธานํ นามตํ พหุปการิ อุตฺตมตฺตสาคํ (๔)
ตสฺมา ฯ

ปณฺจํ ฯ

สยโลชนสูตรตวณณา

นญเจ ฯ สยโลชนนิยสุ ฐมเมสุติ ทสนนํ สโยชนานํ ปจฺจย-
ภูเตสุ เตภูมิกฐมเมสุ ฯ อสุสาทานุปลฺลิตาติ อสุสาทโต ปลฺลิตา
ปลฺลสนภาโวติ อตุโธ ฯ นิพฺพิทานุปลฺลิตาติ นิพฺพิทาวเสน
อุกุกณฺจนวเสน ปลฺลสนภาโว ฯ ชาติยาติ ขนฺธนิพฺพตฺติโต ฯ
ชรายาติ ขนฺธปริปากโต ฯ มรณนาติ ขนฺธเกทโต ฯ โสเกหิติ
อนฺโตนิชฺฌายนลกฺขณฺเหติ โสเกหิ ฯ ปริเทเวหิติ ตนฺนึสฺลิตลา-
ลปฺปิตลกฺขณฺเหติ ปริเทเวหิ ฯ ทุกฺเขหิติ กายปฺฏิปฺพนทุกฺเขหิ ฯ
โทมนสฺเสหิติ มโนวิฆาตโทมนสฺเสหิ ฯ อุปายาเสหิติ อธิมตฺตา-
ยาสลกฺขณฺอุปายาเสหิ ฯ ทุกฺขสฺมาติ สกฺลวณฺณทุกฺขโต ฯ ปชหตีติ
มกฺเคน ปชหติ ฯ ปหายาติ เอตฺถ ปน ผลกฺขโณ กถิตโต ฯ
อิมสฺมี สุตฺเต วณฺณวิวณฺณํ กถิตํ ฯ

นญจํ ฯ

สตตเม ๑ กณฺหาตี น กาวณฺตตาย กณฺหา กณฺหตาย
ปน อุปเนนฺตีตี นิปฺผลตฺติกาพตาย กณฺหา ๑ สรเสนาปี วา
สพฺพากุสลา ฌมฺมา กณฺหา เอว ๑ น หิ เตสํ อุปฺปตฺติยา
จิตฺตํ ปภสฺสรํ โหติ ๑ อหิริกนฺติ อหิริกาโว ๑ อโนตฺตปฺปนฺติ
อโนตฺตปฺปีภาโว (๑) ๑

สตตมํ ๑

สูกฺกสตฺตวณฺณา

อฏฺฐเม ๑ สูกฺกาตี น วณฺณสูกฺกตาย สูกฺกา สูกฺกตาย
ปน อุปเนนฺตีตี นิปฺผลตฺติสูกฺกตาย สูกฺกา ๑ สรเสนาปี วา
สพฺเพ กุสลา ฌมฺมา สูกฺกาเอว ๑ เตสฺสหิ อุปฺปตฺติยา จิตฺตํ
ปภสฺสรํ โหติ ๑ หิริ จ โอตฺตปฺปี จาติ เอตฺถ ปาปกกา
ชฺคฺจฺจนฺลกฺขณา หิริ ภายนฺลกฺขณํ โอตฺตปฺปี ยมฺปนฺตฺถ
วิตถารโต วตฺตพฺพํ สียา ตํ วิสฺสุทฺธิมฺกุเค วุตฺตเมว ๑

อฏฺฐมํ ๑

๑ ม. อโนตฺตปฺปีภาโว ๑

จริยสุตตวณณา

นวมะ ๑ โลกั ปาเลนุตีติ โลกั สนุชาเรนุติ วาเสนุติ
รกุขนุติ ๑ นิยิข ปญญาเยถ มาตาคิ อิมสุมี โลกเ ชนิกา
มาตา อัย เม มาตาคิ ครุจิตตีการวเสน น ปญญาเยถ ๑
อวเสสปะเทสุปี เอเสว นโย ๑ สมุเกทนุติ สงุกรั มรียาทเกทั
วา ๑ ยถา อเชพกาคิอาทิสู เอเต หิ สตุตา อัย เม มาตาคิ
มาตุจจาคิ วาคิ ครุจิตตการวเสน (๑) น ชานนุติ ๑ ยั วตุถุ
นิสสุสาย อุปปนุณา ตตเถว วิปปฏิปัชชนุติ ๑ ตสุมมา อุปม
อาหารนุโต ยถา อเชพกาคิอาทิมาท ๑

นวมั ๑

วสุสุปนายิกสุตตวณณา

ทสมะ ๑ (๒) ๑ อตุถุปปตติยั วตุตติ กตรอตุถุปปตติยั มนุสสานัน
อุชุฌายเน ๑ ภควตา หิ ปจมโพธิยั วิสตี วสุธานี วสุสุ-
ปนายิกา อปญญตุตา อโหสิ ๑ ภิกขุ อนิพพุทฐวาสา (๑) คิเมหปี
เหมนุเตปี อุตุวสุเสปี ยถาสุขั วิจรัสสุ ๑ เต ทิสฺวา มนุสสา
กถนุหิ นาม สมณา สกุยปุตติยา เหมนุตปี คิเมหปี วสุลปี
จาริกั จริสฺสนุติ หริตานิ ตินานิ สมมททนุตา เอกีนุทริยั
ชีวั วิเหเจนุตา พหุ ชุทฺทเก ปาณเ สงุฆาติ อาปาเทนุตา
๑ ม. ครุจิตตีการวเสน ๑ ๒ ม. ทสมั ๑ ๓ ม. อนิพพุทฐวาสา ๑

เล่มที่ 14 ทุกนิပါတวณณา หน้า 14

อิเม หิ นาม อณตติตติยา ทุรกษาทชมมา วสุสาวาสี
อลลียิสฺสนฺติ สงฺคาหยิสฺสนฺติ(๑) อิเม นาม สกฺกนา รุกฺขกุเค
กุลาวกานิ กริตฺวา วสุสาวาสี อลลียิสฺสนฺติ สงฺคาหยิสฺสนฺตฺติ
อาทีนฺนิ วตฺวา อุชฺฌายีสุ ฯ ตมตฺถํ ภิกฺขุ ภควโต อาโรเจตุํ ฯ
ภควา ตํ อตฺตฺตฺตํ กตฺวา อิมํ สุตฺตํ ทสฺเสนฺโต ปจฺม
ตาว อุนฺชานามิ ภิกฺขเว วสุสํ อุปฺคนฺตฺนฺติ เอตฺตกเมว
อาห ฯ อถ ภิกฺขุณฺโณ กทา นฺุ โข วสุสํ อุปฺคนฺตฺพพฺนฺติ
อุปฺปนฺนํ วิตกฺกํ สุตฺวา อุนฺชานามิ ภิกฺขเว วสุसानเ วสุสํ
อุปฺคนฺตฺนฺติ อาห ฯ อถ โข ภิกฺขุณฺโณ เอตฺทโหสิ กติ นฺุ โข
วสุสฺสฺปนฺนํ ยิกาทิ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจตุํ ฯ ตํ สุตฺวา
สกลฺปิ อิมํ สุตฺตํ ทสฺเสนฺโต เทวมา ภิกฺขเวตีอาทิมาย ฯ
ตตฺถ วสุสฺสฺปนฺนํ ยิกาทิ วสุสฺสฺปนฺนํ ฯ ปุริมิกาติ อปรชฺชุกตฺย
อาสาพฺหิยา อุปฺคนฺตฺพพา ปุริมกตฺติกปฺนฺณมิปริโยसानา ปจฺมา
เตมาสี ฯ ปจฺฉิมิกาทิ มาสคตฺย อาสาพฺหิยา อุปฺคนฺตฺพพา
ปจฺฉิมกตฺติกปริโยसानา ปจฺฉิมา เตมาสีติ ฯ

ทสมํ ฯ

กมฺมกรณวคฺโค ปจฺโม ฯ

๑. ม. สงฺกสายิสฺสนฺติ ฯ

อธิกรณวคฺควณณา

ทฺติยสฺส ปจฺเม ฯ พฺลานีติ เกณฺญฺเจน พฺลานี อกฺมฺปิยฺญฺเจน (๑)
พฺลานี นาม ตถา ทฺรภิสฺมกฺวณฺญฺเจน อนชฺโฌมทฺทณฺญฺเจน จ ฯ
ปฺฐิสฺงฺขานพฺลนฺติ ปจฺจเวกฺขณพฺลํ ฯ ภาวนาพฺลนฺติ พฺรุหนพฺลํ
วทฺตณพฺลํ ฯ สฺวทฺธํ อตฺตทานนฺติ อิทํ เหฏฺฐา วุตฺตณเยเนว
เวทิตพฺพํ ฯ ตตฺตราติ เตสฺส ทฺวีสุ พฺเลสุ ฯ ยทิตฺนฺติ ยํ อิทํ ฯ
เสขานเมตฺถํ พฺลนฺติ สตฺตณฺนํ เสขานํ ฅาณพฺลเมตฺถํ ฯ เสกขํ
หิ โส ภิกฺขเว พฺลํ อากฺมมาติ สตฺตณฺนํ เสขานํ ฅาณพฺลํ
อารพฺภ สนฺธาย ปฺฐิจฺจ ฯ ปชฺหตีติ มกฺเคน ปชฺหติ ฯ
ปฺहाยติ อิมินา ปน ผลํ กถิตํ ฯ ยํ ปาปนฺติ ยํ ปาปกํ
ลามกํ ฯ ยสฺมา ปเนตานิ เทวปี วทฺตเมตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณาติ
ตสฺมา เอตฺถ เอตฺทกฺกํ นาคตฺนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ทฺติเย ฯ สติสฺมโพนฺชณฺงกํ ภาเวตีติอาทิสฺส อัยฺ เหฏฺฐา
อนาคทานํ ปทานํ วเสน อตฺถวณฺณา วิเวกนิสฺสิตนฺติ
วิเวกํ นิสฺสิตํ ฯ วิเวโกติ วิวิตตฺตา ฯ สฺวายํ ตทฺงฺควิเวโก
วิกฺขมฺภณสมฺมุจฺเจทปฺฐิปฺปสฺสทฺธินิสฺสรณวิเวโกติ ปญฺจวิโร ฯ ตสฺมี
ปญฺจวิโร วิเวเก ฯ วิเวกนิสฺสิตนฺติ ตทฺงฺควิเวกนิสฺสิตํ สมฺมุจฺเจท-
วิเวกนิสฺสิตํ นิสฺสรณวิเวกนิสฺสิตญฺจ สติสฺมโพนฺชณฺงกํ ภาเวตีติ
๑ ม. อกฺมฺปิยฺญฺเจน ฯ

อยมตุโถ เวทิตพุโพ ๑ ตถา หิ สติสมุโพชฌงกภาวนานุยุตุโต
โยคี วิปัสสนากุขณเณ กิจจโต ตทงควิเวกนิสฺสิตํ อชฺฌาสยโต
นิสฺสรณวิเวกนิสฺสิตํ มคฺคกาเล ปน กิจจโต สมฺมุจฺเจทวิเวกนิสฺสิตํ
อารมฺมณโต นิสฺสรณวิเวกนิสฺสิตํ สติสมุโพชฌงกํ ภาวเตติ ๑
ปลฺลยจวิเวกนิสฺสิตํปีติ เอเก ๑ เต หิ น เกวลํ พลว-
วิปัสสนามคฺคผลกฺขณเณสุเยว โพชฌงเก(๑) อุทฺธรนฺติ วิปัสสนา-(๒)
ปาทกกสติชฌมานอานาปานาสุภพฺรหฺมวิหารชฌมานเณสุปี อุทฺธรนฺติ
น จ ปฏฺฐิติทฺธา อฏฺฐกถาจริเยหิ ๑ ตสฺมา เตสํ มเตน เอเตสํ
ฉานานํ ปวตฺตติกฺขณเณ กิจจโตเยว วิกฺขมฺภนวิเวกนิสฺสิตํ ๑ ยถา
จ วิปัสสนากุขณเณ อชฺฌาสยโต นิสฺสรณวิเวกนิสฺสิตนฺติ วุตฺตํ
เอวํ ปฏฺฐิปลฺลยสทฺธิวิเวกนิสฺสิตํปี ภาวเตตีติ วตฺตํ วฏฺฏนฺติ ๑ เอเสว
นโย วิจารณ์ิสฺสิตนฺติอาทิสฺสุปี ๑ วิเวกคฺฤตาเอว หิ วิจารณ์ิสฺสิตนฺติ ๑
 เกวลเณหคฺฤต วอสฺสคฺฤโต ทฺวิโร ปริจฺจจากวอสฺสคฺฤโต
จ ปกฺขนฺนทนวอสฺสคฺฤโต จาติ ๑ ตตฺถ ปริจฺจจากวอสฺสคฺฤโตติ
วิปัสสนากุขณเณ จ ตทงควเสน มคฺคกฺขณเณ จ สมฺมุจฺเจทวเสน
กิลลสฺสฺปหานํ ๑ ปกฺขนฺนทนวอสฺสคฺฤโตติ วิปัสสนากุขณเณ
ตณฺนินฺนภาวน มคฺคกฺขณเณ ปน อารมฺมณกรณเณ นินฺนพฺพาน-
ปกฺขนฺนทน ๑ ตทฺถยํปี อิมสฺมิมํ โลกียโลกุตรมิสฺสเก อฏฺฐ-
วณฺณนายนเณ วฏฺฏนฺติ ๑ ตถา หิ อโย สติสมุโพชฌงกโถ ยถา-
๑ กตถจि สมุโพชฌงเกติ ทิสฺสตีติ ๑ ๒ สฺตี. วิปัสสนาฉาน... ๑

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณฺณา หน้า 17

วฺตุเตน ปกาเรน กิเลสํ ปริจฺจชติ นิพฺพานํ จ ปกฺขนฺนทติ ฯ
ไวสฺสคฺคปริณามินฺนติ อิมินา ปน สกฺเลน วจเนน ไวสฺสคฺคญฺจ
ปริณมฺนตํ ปริณตํ จ ปริปฺจจนฺตํ ปริปฺกุกํ จาติ อิทํ วฺตุตํ โหติ ฯ
อโยหิ โพชฺฌนฺกาวนมนฺนุยฺยตฺโต ภิกฺขุ ยถา สติสมฺโพชฺฌนฺโก
กิเลสํปริจฺจาตไวสฺสคฺคตฺถํ นิพฺพานปกฺขนฺนทนไวสฺสคฺคตฺถํ จ
ปริปฺจจติ ยถา จ ปริปฺกุกโ โหติ ตถา นํ ภาวตฺตีติ ฯ เอเสว
นโย เสสโพชฺฌนฺเกสุปี ฯ

อิทํ ปน นิพฺพานํเยว สพฺพสงฺขเตหิ วิวิตฺตตฺตทา วิเวโก
สพฺเพสํ วิรทภาวโต วิราโค นิโรธภาวโต นิโรธติ วฺตุตํ ฯ
มคฺคโคเอว จ ไวสฺสคฺคเค ปริณามิ ตสฺมา สติสมฺโพชฺฌนฺกํ ภาวตฺติ
วิเวกํ อารมฺมณํ กตฺวา ปวตฺตติยา วิเวกนิสฺสิตํ ตถา วิรทนิสฺสิตํ
นิโรธนิสฺสิตํ ฯ ตลจ โข อริยมคฺคกฺกขณฺุปฺตติยา (๑) กิเลสํ
สมฺมุจฺเจทโต ปริจฺจาตภาเวน จ นิพฺพานปกฺขนฺนทนภาเวน จ ปริณตํ
ปริปฺกุกนฺนติ อโยเมว อตฺถโถ ทญฺจพฺโพ ฯ เอเสว นโย เสสโพชฺฌนฺเกสุปี ฯ
อิติ อิเม สตฺต โพชฺฌนฺกา โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกา กถิตา ฯ
อิเมสุปี ทฺวีสุ พฺลเสสุ เอตทคฺคภาโว วฺตุตฺนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ

ตติเย ฯ วิวิจฺเจว กามหีตฺธาทีนํ จตฺนุนํ ฆานานํ ปาลิตฺถโถ จ
ภาวนายนโย จ สพฺพภากาเรน วิสฺสุทฺธิมคฺเค

๑ ม. มคฺคกฺกขณฺุปฺตติยา ฯ

วิตุถาริโตเยว ๆ อิมานิ ปน จตุตถาริ ฉานานิ เอโก ภิกขุ จิตฺเตกคฺคตฺถาย
ภาวติ เอโก วิปฺสฺสนาปาทกตฺถาย เอโก อภิญญาปาทกตฺถาย เอโก
นิโรธปาทกตฺถาย เอโก ภววิเสสตฺถาย ๆ อิทฺ ปน ตานิปี
วิปฺสฺสนาปาทกานิ อธิปฺเปตานิ ๆ อัยฺ หิ ภิกขุ อิมานิ ฉานานิ สฺมาปชฺชิตฺวา
สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐาย สงฺขารे สฺมมฺสิตฺวา เหตุปจฺจยปริคฺคหิ กตฺวา สฺปจฺจย
นามรูปิ จ ววฺฐเปตฺวา อินฺทฺริยพลโพชฺฌณฺคานิ สโมธานตฺวา อรหตฺต
ปาปฺณาติ ๆ เอวเมตานิ ฉานานิ โลกิยโลกุตฺตรมิตฺสกาเนว กถิตานิ ๆ
อิมสฺมี วาปี พลทฺวยเอ เตตทคฺคภาโว วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ๆ

จตุตฺถเอ ๆ สงฺขิตฺเตน จ วิตุถารเณ จาติ สงฺขิตฺตชฺมมเทสฺนา
วิตุถารชฺมมเทสฺนา จาติ เทวเยว ชฺมมเทสฺนาติ ทสฺเสติ ๆ ตตฺถ
มาติกิ อฺุทฺทิสิตฺวา กถิตา เทสฺนา สงฺขิตฺตเทสฺนา นาม ตเมว มาติกิ
วิตุถารโต วิภิชิตฺวา กถิตา วิตุถารเทสฺนา นาม ๆ มาติกิ วา
จเปตฺวาปี อญฺฺจเปตฺวาปี วิตุถารโต วิภิชิตฺวา กถิตา
วิตุถารเทสฺนา นาม ๆ ตาสฺ สงฺขิตฺตเทสฺนา นาม มหาปฺญฺญสฺส
ปฺุคฺคสฺส วเสน กถิตา วิตุถารเทสฺนา นาม มนฺทปฺญฺญสฺส ๆ
มหาปฺญฺญสฺส หิ วิตุถารเทสฺนา อติปฺปญฺโจ วีย โหติ ๆ
มนฺทปฺญฺญสฺส สงฺเขปเทสฺนา สสกสฺส อฺุปฺปตฺนํ วีย โหติ
เนว อนฺตํ น โกฏี ปาปฺณิตฺตุํ สกฺโกติ ๆ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณฺณา หน้ํ 19

สงฺเขปเทศนา จ อุกฺฆฏิตถฺยโน วเสน กถิตา วิตุถารเทศนา
อิตรเสํติณฺณํ วเสน ฯ สกํลปี หิ เตปฺปิฏกํ สงฺเขปเทศนา
วิตุถารเทศนาติ เอตฺถว สงฺขํ กจฺจติ ฯ

ปญฺจเม ฯ ยสฺมี ภิกฺขเว อธิกรณฺเต วิวาทาธิกรณํ อนุวาทาธิกรณํ
อาปตฺตาธิกรณํ กิจฺจาธิกรณฺติ อิมํลํ จตฺตุนํ อธิกรณํ ยสฺมี
อธิกรณํ ฯ อาปนฺโน จ ภิกฺขุติ อาปตฺตี อาปนฺโน ภิกฺขุ จ ฯ
ตเสฺมตฺนติ ตสฺมี เอตํ (๑) ฯ ทิมฺตฺตายาติ ทิมํ อทฺธานํติฏฺฐนตฺถาย ฯ
ขรตฺตายาติ ทาสโกณฺทจณฺทาลเวณฺทาติ เอวํ ขรฺวจาปวตฺตตฺถาย ฯ
พาพตฺตายาติ (๒) ปาสาณเลขตฺตทฺททฺทาทิปฺปหรณกฺกขฬฺภาวตฺถาย ฯ (๓)
ภิกฺขุ จ น ฆาฏํ วิหริสฺสนฺตีติ อถฺยมณฺณํ วิวาทาปนฺเน ภิกฺขุสงฺฆे เยปี
อุทฺทเทสํ วา ปรีปฺจจฺจํ วา กเหตุกามา ปชานํ วา อนุยฺยชิตฺตูกามา เต ฆาฏํ (๔)
น วิหริสฺสนฺติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺมี หิ อุโปสถปวารณาย จิตฺตย อุทฺทเทสาทีหิ
อตุถิกา อุทฺทเทสาทีนํ กเหตุํ น สกโกณฺติ วิปสฺสกาณํ จิตฺตฺปปาโท น
เอกคฺโค โหติ ตโต วิเสสํ นินฺนพฺตเตตฺตํ น สกโกณฺติ ฯ เอวํ ภิกฺขุ จ น
ฆาฏํ วิหริสฺสนฺตีติ ฯ น ทิมฺตฺตายาติอาทีสุ วุตฺตปฏฺธิปฺกฺขนเยน อตุถโ
เวทิตพฺโพ ฯ

อิธาติ อิมสฺมี สาสเน ฯ อิติ ปฏฺฐิสถฺยจิกฺขตีติ เอวํ

ปัจจุเวกษติ ฯ อกุสลํ อาปนุโนติ เขตถ อกุสสนุติ อาปตติ อธิปเปตา
อาปตตี อาปนุโนติ อตุโถ ฯ กิณฺจิวเทว เทสนุติ น สพฺพเมว อาปตตี
อาปตติยา ปน กิณฺจิวเทว เทสํ อณฺณตริ อาปตตินุติ อตุโถ ฯ กาเยนาติ
กรชกาเยน ฯ อนตฺตมโนติ อตฺตฺตจฺจิตฺโต ฯ อนตฺตมนวาจฺนุติ อตฺตฺตววจํ ฯ
มเมวาทิ มเมว (๑) ฯ ตตฺถาติ ตสฺมี อธิกรณฺ ๑ อจฺจโย อจฺจคฺคมาติ
อปฺราโช อติกฺกมิตฺวา มทฺทิตฺวา กโถ อหเมเวตฺถ อปฺราชิโก ฯ สฺงกทายกํ
จ (๒) ภาณฺทสฺมินฺติ ยถา สฺงกทฺจฺจํ ปฺริหริตฺวา นีเต ภาณฺทสฺมี สฺงกทายกํ อปฺราโช
อภิกฺวติ โส จ ตตฺถ อปฺราชิโก โหติ น ราชาน น ราชปฺริสชาติ อตุโถ ฯ
อิทํ วุตฺตํ โหติ โย หิ รณฺณา จปิตํ สฺงกทฺจฺจํ ปฺริหริตฺวา ภาณฺทํ หริติ
ตํ สห ภาณฺทสฺกณฺเณ อาเนตฺวา รณฺโถ ทสฺเสนุติ ฯ ตตฺถ เนว สฺงกทฺจฺจํ สฺส
โทโส อตฺถิ น รณฺโถ น ราชปฺริสชาติ ปฺริหริตฺวา อากตฺสฺเสว (๓) ปน
โทโส เอวเมว ยํ โส ภิกฺขุ อาปตตี อาปนุโน ตตฺถ เนว อาปตติยา โทโส
น โจทกสฺส ฯ ตีหิ ปน การณฺเหติ ตสฺเสว ภิกฺขุโน โทโส ฯ ตสฺส หิ
อาปตติอาปนฺนภาเวนปิ โทโส โจทกอนตฺตมนตฺตายปิ โทโส อนตฺตมนสฺส
สโต ปเรสํ อาโรจิตฺนปิ (๔) โทโส ฯ โจทกสฺส ปน โส (๕) ตํ อาปตตี
อาปชฺชนฺตํ อทฺทส ตตฺถ โทโส

เล่มที่ 14 อธิกรณวคควณณา หน้า 21

นตฺถิ อนตฺตมนตฺตย โจทนาย ปน (๑) โทโส ฯ ตํปี อมนสิกริตฺวา
อัย ภิกฺขุ อตฺตโน จ โทสํ ปจฺจเวกฺขติ อิติ มเมว เอตฺถ อจฺจโย
อจฺจคฺคมา สฺงฺกทายกัว ภูมฺพสฺมิณฺติ เอวํ ปฏฺฐิสฺสยฺจฺจฺจตีติ อตฺถโธ ฯ
ทฺตฺติยวเร โจทกสฺส อนตฺตมนตฺตา จ อนตฺตมนตฺตย โจทิตฺทภาโว
จาทิ เทว โทสา เตสํ วเสน อจฺจโย อจฺจคฺคมาติ เอตฺถ โยชฺนา
กาทพฺพา ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตฺตานเมวาทิ ฯ

นฏฺเฐ ฯ อลฺลตโรติ เอโก อปากฺกฺนาโม พฺราหฺมโณ ฯ เยน ภควา
เตนุสฺงฺกมิตฺติ เยนาคิ ภูมฺมตฺถ (๒) กรณวจัน ฯ ตสฺมา ยตฺถ ภควา ตตฺถ
อุปฺสฺงฺกมิตฺติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ เวทิตฺตพฺโพ ฯ เยน วา การณฺน ภควา เทวมนุสฺเสหิ
อุปฺสฺงฺกมิตฺตพฺโพ เตน การณฺน อุปฺสฺงฺกมิตฺติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ เวทิตฺตพฺโพ ฯ (๓)
เกน จ การณฺน ภควา อุปฺสฺงฺกมิตฺตพฺโพ นานปฺปการคฺคณฺวิเสสชาติคฺคาธิปฺปาเยน
สาธฺคฺคผลูปโกคาธิปฺปาเยน ทิชคฺคณฺเหหิ นิจฺจผลิตฺตมหารุกฺโข วิย ฯ อุปฺสฺงฺกมิตฺติ คโตติ
วฺคฺคตํ โหติ ฯ อุปฺสฺงฺกมิตฺตวาทิ อุปฺสฺงฺกมณฺปรีโยสานปรีตีปฺนํ ฯ (๔) อถว
เอวํ คโต ตโต อาสนฺนตฺร จานํ ภควโต อติสฺมิปฺสฺงฺชาตํ
คณฺตฺวาทิปิ วฺคฺคตํ โหติ ฯ

ภควตา สทฺธิ สมนฺมิตฺติ ยถา จ ขมนิยาทีนํ ปุจฺจณฺนโต ภควา เตน
เอวํ โสปี ภควตา สทฺธิ สมนฺปวตฺตปฺปโมโท (๕)

อโหสิ สีสัททกั วย อุโณหทเคน สมโมทิต์ เอกีภาว อคมาสิ ฯ
ยาย จ กจจิ โภ โคตม ขมณีย กจจิ ยาปณีย กจจิ โภโต
โคตมสฺส จ สาวกานั จ อปฺปาพาริ อปฺปาตงฺกั ลหุฏฺจานัน พลั
ผาสฺวิหาโรติอาทิกาย กถาย สมโมทิต์ ตั ปิตฺติปาโมชฺชสงฺขาตสมโมทชนนโต
สมโมทิตุํ ยุตฺตภาวโต จ สมโมทณียํ อตฺตพฺยณฺชนมฺรุตตาย สฺจิริปี
กาคั สारेतฺตุํ นิรฺนตฺริ ปวตฺเตตฺตุํ อรฺหรูปโต จ สฺริตพฺพภาวโต จ
सारณียํ ฯ สุขฺยमानสฺขโต วา สมโมทณียํ อนฺุสฺสริยमानสฺขโต
सारณียํ ตถา พฺยณฺชนปฺริสฺุทฺธตาย สมโมทณียํ อตฺตปฺริสฺุทฺธตาย
सारณียนฺฺติ เอวํ อนเนเกหิ ปฺริยาเยหิ สมโมทณียํ สारณียํ กถั
วितฺติสารेतฺวา ปฺริโยสาเปตฺวา นิฏฺฐเปตฺวา เยนตฺถเนน อากโต ตั
ปฺุจฺฉิตฺตุกาโม เอกมฺนตฺตํ นิสิตฺติ ฯ

เอกมฺนตฺตติ ภาวนปฺปสกนิตฺเตโส วิสम्मํ จนฺุทิมสฺสุริยา
ปฺริวตฺตตฺตติอาทิสฺสู วย ฯ ตสฺมา ยถา นิสินฺุโน เอกมฺนเต (๑)
นิสินฺุโน โหติ ตถา นิสิตฺติ เอวเมตฺถ อตฺถโธ ทฏฺฐพฺุโพ ฯ
ภุมฺมตฺถเอ วา เอตฺตํ อฺุปโยควจันัน ฯ นิสิตฺติ อฺุปาวิสิ ฯ ปณฺุชิตฺตา หิ
ปฺุริสา ทรฺุฏฺจานียํ อฺุปสงฺกมิตฺวา อาสนกฺุสฺสตาย เอกมฺนตฺตํ
นิสิตฺตติ ฯ อยํ จ เนสํ อณฺุยตโร ตสฺมา เอกมฺนตฺตํ นิสิตฺติ ฯ

กถั นิสินฺุโน ปน เอกมฺนตฺตํ นิสินฺุโน โหติติ จ

๑ ม. เอกมฺนตฺตํ ฯ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคควณณา หน้ 23

นิตชชโทเส วชเชตวา ๑ เสยถึทึ อติทุริ อจจาสนนึ อูปริวัต
 อุนนตปฐเทสึ อติสมมุขึ อติปจจชาติ ๑ อติทุเร นิตินโน หิ สเจ
 กเถตุกาโม โหติ อจจาตทเทเน กเถตพพิ โหติ ๑ อจจาสนเน
 นิตินโน สงฆภุณึ กโรติ ๑ อูปริวาเต นิตินโน สริรคณเชน
 พาตติ ๑ อุนนตปฐเทเส นิตินโน อการวึ ปกาเสติ ๑ อติสมมุขา
 นิตินโน สเจ ทฎฐกาโม โหติ จกขุณา จกขุ อหาจจ ทฎฐพพิ โหติ ๑
 อติปจจมา นิตินโน สเจ ทฎฐกาโม โหติ คิวึ ปสาเรตวา ทฎฐพพิ
 โหติ ๑ ตสุมมา อัยปี เอเต จ นิตชชโทเส วชเชตวา นิสึทึ ๑
 เตน วุตติ เอกมณติ นิสึทึ ๑

เอตทโวจาทิ ทูริชา หิ ปุจจมา อการิกปุจจมา จ อนการิกปุจจมา จ ๑ ตตถ
 กึ ฆนเต กุสสิ กึ อกุสสนติ อิมินา นเยน อการิกปุจจมา อากตา ๑ อิเม
 นุ โข ฆนเต ปญจปาทานกขนุชาติ อิมินา นเยน อนการิกปุจจมา ๑ อัย ปน
 อตุตโน อนรูปึ อการิกปุจจันึ ปุจจนโต เอติ โโก นุ โข โโก โคตม เหตุ
 โโก ปจจโยติอาทิวจันึ อโวจ ๑ ตตถ เหตุ ปจจโยติ อุกยเมติ การณเววจณเมว ๑
 อธมมจริยาวิสมจริยาเหตุติ อธมมจริยาสงฆาตาย วิสมจริยาย เหตุ ตการณา
 ตปฐจยชาติ อตุโถ ๑ ตครายึ ปทตุโถ อธมมสสุ จริยา อธมมจริยา
 อธมมกรณนติ อตุโถ ๑ วิสมา จริยา วิสมสสุ วา กมมสสุ จริยชาติ
 วิสมจริยา ๑ อธมมจริยา จ สวา วิสมจริยา จาติ อธมมจริยา-

วิสมจริยา ฯ เอเตนุปาเยน สุกกปกุเขปี อตุโถ เวทิตพุโพ ฯ

อตุโต ปเนตถ อธมมจริยาวิสมจริยา นาม ทส อกุสถกมมปถา

ธมมจริยาสมจริยา นาม ทส กุสถกมมปถาติ เวทิตพุพา ฯ

อภิกกนุตฺ โภ โคตม อภิกกนุตฺ โภ โคตมาติ เอตถ

อัย อภิกกนุตสทโท ขยสนุทราภีรูปอพุกนุโมทเนสุ ทิสฺสตี ฯ

อภิกกนุตตา ฆนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจโม ยามิ จิรฺนิตฺติโน

ภิกฺขุสงฺฆมฺติอาทิสฺส หิ ขย ทิสฺสตี ฯ อัย อิมํ จตฺนํ

ปฺกฺกถานํ อภิกกนุตตโร จ ปณฺตตโร จาติอาทิสฺส สฺนุทเร ฯ

โก เม วนฺทติ ปาทานิ อิทฺธิยา ยสฺสา ชลํ

อภิกกนฺเตน วณฺเณน สพุพา โอภาสยํ ทิสฺสตี

อาทิสฺส อภีรฺูเป ฯ อภิกกนุตฺ ฆนฺเตติอาทิสฺส อพุกนุโมทเน ฯ อิทฺธิยา

อพุกนุโมทเนยว ฯ ยสฺมา จ อพุกนุโมทเน ตสฺมา สาธุ สาธุ โภ

โคตมาติ วุตฺตํ โหตีติ เวทิตพุพํ ฯ

ภเย โภเช ปสฺสํสา ยํ ตฺริเต โภตฺถลจฺจล (๑)

หาเส โสเก ปสาเท จ กเร อาเมณฺจติ (๒) พุโรตี

อิมินา จ ลกฺขณฺเนน อิทฺธิ ปสาทวเสน ปสฺสํสาวเสน จายํ ทฺวิกฺขตฺตํ

วุตฺตติ เวทิตพุโพ ฯ อถวา อภิกกนฺตฺนฺตี (๓) อติอฺภฺุจํ อติมนาปํ

อติสฺนุทฺรนฺตี วุตฺตํ โหตี ฯ ตตฺถ เอเกน

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณฺณา หน้ํา 25

อภิกฺกนฺตสทฺเทน เทสนํ โถเมติ เอเกน อตฺตโน ปสาทํ ฯ
อยฺเยหตฺถ อธิปฺปาโย อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ยทิตํ โภโต โคตมสฺส ฐมฺมเทสนา
อภิกฺกนฺตํ ยทิตํ โภโต โคตมสฺส ฐมฺมเทสนํ อากมฺม มม ปสาทิตํ ฯ ภควโตเยว
วจนํ เทว เทว อตฺถे สนุชย โถเมติ โภโต โคตมสฺส วจนํ อภิกฺกนฺตํ
โทยสนาสนโต อภิกฺกนฺตํ คุณฺธาธิคฺคมนโต ตถา สทฺธาชนนโต ปญฺญาชนนโต
สาตฺถโต พุชฺชนโต อุตฺตทานปทโต คมฺภีรตฺถโต กณฺณสุขโต หทยงฺคฺมโต
อนตฺตูกํสฺนโต อปรวมฺภนโต กรุณาสีตฺถโต ปญฺญาวาทโต อาปาถรมณียโต
วิมุตฺตกขมโต สุขยฺमानสุขโต วิมฺลียमानโต หิตโต จาติ เอวมาทิตฺติ โยเชตพุทฺธิ ฯ

ตโต ปรีปี จตฺตฺติ อฺปมาหิ เทสนํเยว โถเมติ ฯ ตตฺถ นิกฺกชฺชิตฺตํ อโฆมุชฺชิตํ
เหฏฺฐามุชฺชาตํ วา ฯ อุกฺกชฺชเยยฺยติ อฺปริมฺขํ กรเยยฺย ฯ ปฏฺิจฺจนฺนํนฺติตฺติณาทิตฺติ
ปฏฺิจฺจนาทิตํ ฯ วิวเรยฺยติ อุกฺกมาญฺเยยฺย ฯ มุพฺพหฺสฺสาติ ทิสามุพฺพหฺสฺส ฯ มคฺคํ
อจิกฺกชฺชเยยฺยติ หตฺถे คเหตุวา เอส มคฺคโคติ วเทยฺย ฯ อนุชฺคาเรติ กภาพฺกชฺชจาทฺตฺทฺทฺสิ
อทฺตมฺรตฺตมนวณสณฺฑเมฆปฏฺุเลหิ จตฺตรงฺเก ตเม ฯ อยํ ตาว อนฺตฺตทานปทฺตฺโต ฯ

อโย ปน อธิปฺปาโย ยถา โภจิ นิกฺกชฺชิตํ อุกฺกชฺชเยยฺย เอวํ สทฺฐมฺมวิมุขํ
อสทฺฐมฺเม ปตฺติตํ มํ อสทฺฐมฺมา วุฏฺฐาเปนฺเตน ยถา ปฏฺิจฺจนฺนํ วิวเรยฺย
เอวํ กสฺสปสฺส ภควโต

เล่มที่ 14 อธิกรณวคควณณา หน้ 26

สทสนนุตรชานโต ปฐติ มิฉฐทมิฏฐคหณปฐฉฐนุสนสสนึ วิวรนุเตน
ยถา มุพุหสส มคคึ อฉคิเยยเย เอวิ กุมมคคมิฉฐมคคปฐฉฐนุสนสส
เม สคคโมกษมคคึ อวิคโรนุเตน ยถา อนุชการเร เตลปชโชตึ
ชารเยย เอวิ โมहनุชการณิมคคสส เม พุทฐาทิรตนรूपานึ อปสสโต
ตปฐฉฐฉฐทกโมहनุชการวิทุชสทเทสนาปชโชตชารณณ มยหึ โภคทา
โคตเมน เอเตหึ ปรียาเยหึ ปกาสิตตตทา อนนคปรียาเยน ชมโม ปกาสิตโต ฯ

เอวิ เทสนึ โถเมตฐวา อิมาย เทสนาย รตนตตเย ปสนนุฉิตโต ปสนนุการึ
กโรนุโต เอสาหนุติอาทิมาย ฯ ตตถ เอสาหนุติ เอโส อหึ ฯ กวนตุ้ โคตมึ สรณึ
คฉฐามิติ กวิ เม โคตโม สรณึ ปรายณึ อฉสส ทาทา (๑) หิตสส จ วิทาทาติ (๒)
อิมินา อธิปฐาเยน กวนตุ้ โคตมึ คฉฐามิ กชามิ เสวามิ ปยิรฐปฐามิ เอวิ
วา ชานามิ พุชฐามิติ ฯ เยสญหิ ชาทุนึ คติ อตุโถ พุทฐิปี เตสึ อตุโถ ฯ ตสฺมา
คฉฐามิติ อิมสส ชานามิ พุชฐามิติ อยมตุโถ วุตโต ฯ ชมมญจ กิกขุสงฆญจจาติ
เอตถ ปน อธิคตมคคเก เจว สฉฉฉคตนิโรเช จ ยถานุสสิฏฐึ ปฐฉฐชชมานน จฉฐ
อปาเยสุ อปตมานน ชารเตตีติ ชมโม ฯ โส อตุถโต อริยมคคโค เจว นิพพานึ
จ ฯ วุตตญเหตุ้ ยาวตทา กิกขเว ชมมา สฉฐตทา อริโย อญจจคคโก มคคโค เตสึ
อคคคกษายตีติ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคคณณนา หน้ 27

วิตถารอ ๑ น เกวลั จ อริยมคโค เจว นัพพานั จ อปิจ
 โข อริยพลลหิ สทุธิ ปริยตติชมโมปี ๑ วุตตญเหตุ ฉตตมาณววิมาน
 รากวิราคมเนชมโสถั ชมมมสงขตมปปฏิภูถั
 มฐรมิมั ปคณั สุวิกตตั ชมมมิมั สรณตถมูเปหิติ
 เอตถ รากวิราโคติ มคโค กถิตอ ๑ อนเนชมโสถนตติ ผลั ๑ ชมมมสงขตนตติ
 นัพพานั ๑ อปปฏิภูถั มฐรมิมั ปคณั สุวิกตตนตติ ปฏุกตตเยน วิกตตั (๑)
 สพพชมมกขนุชั ๑ ทิฏฐิตีลสงฆมาเตน สงฆภูโตติ (๒) สงโฆ ๑ โส อตถโต
 อฏฐอริยปคคตสมุโห ๑ วุตตญเหตุ ตสุมิณญเวว วิมาน
 ยตถ จ ทินนมหปผลมาหุ
 จตฺตฺ สุจิตฺตฺ ปริสยฺกตฺ
 อฏฐ จ ปคคตชมมทสา เต
 สงฆมิมั สรณตถมูเปหิติ ๑
 ภิกขุณั สงโฆ ภิกขุสงโฆ ๑ เอตตาวตา พุราหุมนอ
 ตินิ สรณคมนานิ ปฏิวเทสิ ๑
 อธิาปี เตสฺ สรณคมนเนสฺ โกสลตตถั สรณั สรณคมนั โย จ สรณั
 คจจติ สรณคมนปเปเทโท สรณคมนผลั สงกิลโส เทโทติ อัย วิธิ
 เวทิตพุโพ ๑

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 28

เสยยถิทำ ๑ ปทตฺถโต ตาว หีสตีติ สรณํ ๑ สรณํ คตานํ เตเนว
สรณคมเนน ภยสนฺตาสทฺถุขทฺถุคฺคิปริกฺกิลลํ หนฺติ วินาสตีติ อตฺถโธ
รตนตฺตยสฺเสเวตํ อธิวจัน ๑ อถวา หิเต ปวตฺตเนน อหิตา จ
นิวตฺตเนน สตฺตานํ ภยํ หีสตีติ พุทฺโธ ภวณฺตารา อุตฺตารเนน
โลกสฺส อสฺสาสทาเนน จ ฌมฺโม อปฺปกาณมฺปิ การานํ
วิปฺลผลปฺปฏิลาภกรเนน สงฺโฆ ๑ ตสฺมา อิมินาปี ปรียาเยน รตนตฺตยํ
สรณํ ๑ ตปฺปสาทตฺถุครฺตฺตาหิ วิหตฺกิลลโธ ตปฺปรายนตาการปฺปวตฺโต จิตฺตปฺปาโท
สรณคมณํ ๑ ตํสมงฺกีสตฺโต สรณํ กจฺจติ วุตฺตปฺปกาเรน จิตฺตปฺปาเทน เอตานิ
ตีณิ รตนานิ สรณํ เอตานิ ปรายนนฺติ เอวํ อูเปตีติ อตฺถโธ ๑ เอวํ ตาว [๑]
สรณคมณํ โย จ สรณํ กจฺจติ อิทํ ตยํ เวทิตพฺพํ ๑

สรณคมณปฺปเกเท ปน ทฺวิธํ สรณคมณํ โลกุตฺตรํ โลกียญจ ๑
ตตฺถ โลกุตฺตรํ ทิฏฺฐสจฺจจัน มคฺคกฺขณฺเ สรณคมณฺนุปริกฺกิลลสฺสมฺจฺเจเทน
อารมฺมณโต นิพฺพานารมฺมณํ หุตฺวา กิจฺจโต สกเลปี รตนตฺตये อิชฺฉติ ๑
โลกิยํ ปุณฺหุชฺชนานํ สรณคมณฺนุปริกฺกิลลสฺวิกฺขมฺภเนน อารมฺมณโต
พุทฺธาทิกุณฺนารมฺมณํ หุตฺวา อิชฺฉติ ๑ ตํ อตฺถโต พุทฺธาทิสฺสุ
ตีสุ วตฺถุสฺสุ สทฺธาปฺปฏิลาโภ สทฺธามฺมลิกา จ สมฺมาทิฏฺฐิ ทสฺสุ
ปฺปญฺญกิริยา-

เล่มที่ 14 อธิกรณวคคณณนา หน้ 29

วตถุสุ ทิฏฐชุกมมุนติ วุจติ ฯ

ตยิทำ จตุธา ปวตตติ อตตสนนียยตเนน ตปปรายนตย สีสฏฐากวูปคมเนน
ปณิปาเตนาคี ฯ ตตถ อตตสนนียยตณัน นาม อชช อาทึ กตวา อหิ อตตทานัน
พุทฐสส นียยาเทมิ ชมมสส สงฆสสาคี เอวั พุทฐาทินัน อตตปริจจชนัน ฯ
ตปปรายนตา นาม อชช อาทึ กตวา อหิ พุทฐปรายโน ชมมปรายโน สงฆปรายโน
อิติ มํ ชาเรถาคี เอวั ตปปรายนภาโว ฯ สีสฏฐากวูปคมนัน นาม อชช อาทึ
กตวา อหิ พุทฐสส อนนฺเตวาสโก ชมมสส สงฆสส อิติ มํ ชาเรถาคี
เอวั สีสฏฐากวูปคโม ฯ ปณิปาโต นาม อชช อาทึ กตวา อหิ อภิวาทัน
ปจจุปฏฐานัน อลลขลิกมมํ สามึจิกมมํ พุทฐาทินันเยวติณณัน วตถุณัน กโรมิ อิติ
มํ ชาเรถาคี เอวั พุทฐาทิสุ ปรมนิปจจกาโร ฯ อิเมสสยหิ จตุนัน อาการานัน
อลลตตรปี กโรนฺเตน คหิตฺเตยว โหติ สรณคมนัน ฯ

อปิจ ภควโต อตตทานัน ปริจจชามิ ชมมสส สงฆสส อตตทานัน ปริจจชามิ
ชีวิตฺ ปริจจชามิ ปริจจจตุโตเยว เม อตตทา ปริจจจตตเมว เม ชีวิตฺ
ชีวิตปริยนฺตีกํ พุทฐึ สรณัน คจจามิ พุทฐโร เม สรณัน เลณัน ตาณนฺติ เอวัปี
อตตสนนียยตณัน เวทิตพุทฺ ฯ สตถารณจ วตทาหิ ปสฺเสยฺยํ ภควนฺตเมว ปสฺเสยฺยํ
สुकตถจ วตทาหิ ปสฺเสยฺยํ ภควนฺตเมว ปสฺเสยฺยํ สมนฺตสมพุทฺธิ

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 30

จ วตาคิ ปสฺเสยฺย ภาควนฺตเมว ปสฺเสยฺยนฺติ เอวํปี มหากสฺสปสฺส
สรณคมนํ วย สีสฺสภาวุปกมนํ ทฏฺฐพฺพิ ฯ

โส อหํ วจริสฺสามิ คามา คามํ ปุรา ปุริ

นมสฺสมาโน สมฺพุทฺธํ ชมฺมสฺส จ สฺฐมฺมตฺนฺติ ฯ

เอวํปี อาพวกาทีนํ สรณคมนํ วย ตปฺปฺรายนตา เวทิตพฺพาติ ฯ อถโฆ
พฺรหฺมาเย พฺรหฺมโณ อฏฺฐายาสนา เอกํลํ อุตฺตราสงฺกํ กริตฺวา ภควโต ปาเทสุ
สิรสา นิปตฺติตฺวา ภควโต ปาทานิ มฺุเขน จ ปริจฺมุพฺติ ปาณินิ จ สมฺพาหติ
นามณฺจ สวาเวติ พฺรหฺมาเย อหํ โภ โคตม พฺรหฺมโณ พฺรหฺมาเย อหํ โภ
โคตม พฺรหฺมโณติ เอวํปี ปณฺิปาโต ทฏฺฐพฺพิ ฯ

โส ปเนส ฅาติภยาจริยทกฺขิณฺเวยยวเสน จตฺพุพิโธ โหติ ฯ ตตฺถ
ทกฺขิณฺเวยยปณฺิปาเตน สรณคมนํ โหติ น อิตเรหิ ฯ เสฏฺฐจวเสเนว हि สรณฺ
คณฺฺหาติ เสฏฺฐจวเสน จ ภิกฺขุชฺติ ฯ ตสฺมา โย สากิโย วา โกลิโย วา พฺพุโธ
อมฺุหากํ ฅาตโกติ วนฺุทติ อคฺคิตเมว โหติ สรณฺ ฯ โย วา สมฺโณ โคตโม
ราชปฺุชฺิโต มหानฺุภาโว อวนฺุทฺธิมาโน อนตฺถึปี กรเยยฺยาติ ภเยน วนฺุทติ
อคฺคิตเมว โหติ สรณฺ ฯ โย วา โพธิสฺตตฺถกาเล ภควโต สนฺุติเก
ภิกฺขุจิ อุกฺคหิตํ สรมาโน พุทฺธกาเล จ

เอเกน โภเค ภูณฺเวยย ทุวิหิ กมฺมํ ปโยชเย

จตฺตตฺถณฺจ นิธาเปยฺย อาปทาสุ ภวิสฺสตีติ

เอวรूपิ อนฺุสาสนิ อุกฺคเหตฺวา อจฺริโย เมติ วนฺุทติ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณฺณา หน้า 31

อคฺหิตเมว โหติ สรณํ ฯ โย ปน อัย โลกเก อคฺคทกฺขิณฺเอยุโยติ
 วนฺทติ เตเนว คหิตํ โหติ สรณํ ฯ เอวํ คหิตสรณสฺเสว
 อุปาสกสฺส วา อุปาสิกาย วา อณฺฺณตติตฺติเยสฺส ปพฺพชิตํปี
 ฌาตี ฌาตโก เม อยฺนฺติ วนฺทโต สรณคฺมนํ น ภิชฺชติ ปเคว อปพฺพชิตํ ฯ
 ตถา ราชานํ ภยวเสน วนฺทโต ฯ โส หิ รัฏฐปฺฐิตตฺตถา อวณฺฺทียมาโน อนตฺถํปี
 กเรยฺยาติ ฯ ตถา ยงฺกิลฺลจฺจิ สิปฺปํ สิกฺขาปํกิตฺติยํปี อจฺริโย เม อยฺนฺติ
 วนฺทโตปี น ภิชฺชตีติ ฯ เอวํ สรณคฺมนปฺปเกโท เวทิตพฺโพ ฯ
 เอตฺถ จ โลกุตฺตรสฺส สรณคฺมนสฺส จตฺตาริ สามณฺณผลานิ วิปากผลํ
 สพฺพทกฺขกฺขโย อานิสฺสผลํ ฯ วุตฺตญฺเหดํ

โย จ พุทฺทญฺจ ฃมฺมญฺจ	สงฺฆญฺจ สรณํ คโต
จตฺตาริ อริยสจฺจานิ	สมฺมปฺปญฺญา ย ปสฺสตีติ ฯ
ทกฺขํ ทกฺขสมฺปปาทำ	ทกฺขสฺส จ อติกฺกมํ
อริยญฺจญฺจจฺจกิกํ มคฺคํ	ทกฺขุปสมฺคามินํ ฯ
เอตํ โข สรณํ เขมํ	เอตํ สรณมุตฺตมํ
เอตํ สรณมากมฺม	สพฺพทกฺขา ปมฺุจฺจตีติ ฯ

อปิจ นิจฺจโต อนุปคฺมนาทิวเสนเปตสฺส อานิสฺสผลํ เวทิตพฺพิ ฯ
 วุตฺตญฺเหดํ อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส ยํ ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน ปุคฺคโต
 กณฺจิจิ สงฺขารํ นิจฺจโต อุปคฺจฺเจยฺย สฺขโต อุปคฺจฺเจยฺย กณฺจิจิ ฃมมํ
 อตฺตโต อุปคฺจฺเจยฺย มาตฺริ ชีวิตา โวโรเปยฺย ปิตฺริ ชีวิตา โวโรเปยฺย
 อรหนตฺติ ชีวิตา

เล่มที่ 14 ทุกนิပါတวณณา หน้า 32

โวโรเปยฺย ภูฏจจิตฺโต ตถาคตฺตสฺส โลหิตํ อุปฺปาเทยฺย สงฺฆํ
ภินฺนุเทยฺย อณฺณํ สตุถารํ อุทฺทิสฺเสยฺย เนตํ จานํ วิชฺชตีติ ฯ
โลกิยฺยสฺส ปน สรณคฺมนสฺส ภาวสมฺปทาปี โภคสมฺปทาปี ผลเมว ฯ
วุตฺตญฺเฬหตี

เย เกจิ พุทฺธํ สรณํ คตาเส

น เต คมิสฺสนฺติ อปายญฺมี (๑)

ปฺหาย มานุสํ เทหํ เทวกายํ ปริปุเรสฺสนฺตีติ ฯ

อปรีปี วุตฺตํ

อถโข สกฺโก เทวานมินฺโท อสีติยา เทวตาสหฺสฺเสหิ สทฺธิ
เขนยสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เตนฺอุปสงฺกมิ ฯเปฯ เอกมฺนตํ จิตฺตํ โข
สทฺถํ เทวานมินฺทํ आयสฺมา มหาโมคฺคฺลฺลาโน เอตทโวจ สาธุ โข
เทวานมินฺท พุทฺธสรณคฺมนํ โหติ พุทฺธสรณคฺมนเหตุ โข เทวานมินฺท
เอวมิเชกฺจเจ สตุตฺตา กายสฺส เกทา ปรมฺมรณา สุกฺตี สคฺคํ โลกํ
อุปฺปชฺชนฺติ เต อณฺเณ เทเว ทสฺหิ จาเนหิ อธิคฺณฺหนฺติ ทิพฺเพน
อายุณา ทิพฺเพน วนฺณเณน สุเขน ยเสน อาธิปเตยฺเยน ทิพฺเพหิ รูเปหิ
สทฺเทหิ คณฺเฑหิ รเสหิ โฝฏฺจพฺเพหีติ ฯ

เอส นโย ฌมฺเม จ สงฺฆे จ ฯ อปีจ เวลามฺสตุตฺตาทิวเสนาปี
สรณคฺมนสฺส ผลวิเสโส เวทิตฺตํ โข ฯ เอวํ สรณ-

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณฺณา หน้ํา 33

คมนผลํ เวทิตพฺพํ ฯ

ตตฺถ จ โลกียสรณคมนํ ตีสุ วตฺถุสุ อญฺญาณสํสยมิจฺจณาณาทีหิ
สงฺกิลิสฺสตี น มหาชุตฺกํ โหตี น มหาวิปฺพารํ ฯ โลกุตฺตรสฺส นตฺถิ
สงฺกิลีสํ ฯ โลกียสฺส จ สรณคมนสฺส ทฺวิโร เกโท สวชฺชโร จ
อนวชฺชโร จ ฯ ตตฺถ สวชฺชโร อญฺยสตุตฺตาราทีสุ อตฺตสนฺนียฺยาตนาทีหิ
โหตี โส อนิฏฺฐผลโ ํ อนวชฺชโร กาลกิริยา ย โส อวิปากตฺตา อผลโ ํ
โลกุตฺตรสฺส ปน เนวตฺถิ เกโท ฯ ภวนฺตเรปี หิ อริยสาวโก อญฺญํ
สตุตฺตารํ น อุตฺทิสตีตี เอิํ สรณคมนสฺส สงฺกิลีสํ จ เกโท จ เวทิตพฺพโ ํ

อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตฺถิติ มํ ภวํ โคตโม อุปาสโก อยฺนตี
เออิํ ชาเรตฺถ ชานาตฺถิติ อตฺถโ ํ ฯ อุปาสกวิธิโกสลตฺถตฺถํ ปเนตฺถ โโก
อุปาสโก กสฺมา อุปาสโกตี วุจฺจตี กิมสฺส สีลํ โโก อาชีโว กา วิปฺตตี
กา สมฺปตฺตีตี อิทํ ปกิณฺณกํ เวทิตพฺพํ ฯ

ตตฺถ โโก อุปาสโกตี โยโกจิติสรณํ คโต กหฺนฺนุโร ฯ

วุตฺตเยหตี

ยโต โข มหานาม อุปาสโก พุทฺธํ สรณํ คโต โหตี ชมฺมํ
สรณํ คโต โหตี สงฺฆํ สรณํ คโต โหตี เอตฺตาวตา โข มหานาม
อุปาสโก โหตีตี ฯ

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 34

กสฺมา อุปาสโกติ รตนตฺตยสฺส อุปาสนโต ฯ โส หิ พุทฺธํ อุปาสตีติ
อุปาสโก ฯ ฌมฺมํ สงฺฆํ อุปาสตีติ อุปาสโกติ ฯถ

กิมสฺส สีสฺนติ ปญฺจ เวรมณฺโง ฯ ยถาห

ยโต โข มหानาม อุปาสโก ปาณาติปาตา ปฎิวิริโต โหติ

อทินฺนาทานา กาเมสุมิจฺจจาจารา มุสาวาทา สุราเมรยมชฺชปมาทภูจานา

ปฎิวิริโต โหติ ฯ เอตฺตาวตา โข มหานาม อุปาสโก สีสฺวา โหตีติ ฯ

โก อาชีโวติ ปญฺจ มิจฺจาวณฺชิชา ปหาย ฌมฺเมน สเมน จีวิกกปฺปนํ ฯ
วุตฺตญฺเหยหํ

ปญฺจิมิมา ภิกฺขเว วณฺชิชา อุปาสเกน อกรณฺเีย ฯ กตฺมา ปญฺจ ฯ

สตุถวณฺชิชา สตุถวณฺชิชา มํสวณฺชิชา มชฺชวณฺชิชา วิสวณฺชิชา ฯ อิมิมา

โข ภิกฺขเว ปญฺจ วณฺชิชา อุปาสเกน อกรณฺเียติ ฯ

กา วิปตฺตีติ ยา ตสฺเสว สีสฺส จ อาชีวสฺส จ วิปตฺติ อยมสฺส วิปตฺติ ฯ

อปิจฺจ ยาย เอส จญฺหาโล เจว โหติ มลญฺจ ปฎิกิฏฺโจ จ สปิ ตสฺส วิปตฺตีติ

เวทิตพฺพา ฯ เต จ อตฺถโต อสฺสทฺธิยาทโย ปญฺจ ฌมฺมา โหนฺติ ฯ ยถาห

ปญฺจหิ ภิกฺขเว ฌมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสก-

จญฺหาโล จ โหติ อุปาสกมลญฺจ อุปาสกปฎิกิฏฺโจ จ ฯ กตฺเมหิ ปญฺจหิ ฯ

อสฺสทฺโธ โหติ ทุสฺสีโล โหติ โกตฺทหลมฺงฺคฺลิกโก โหติ มงฺคฺลํ ปจฺเจติ

โน กมฺมํ อิตฺถ จ พหิทฺธา ทกฺขิณฺเญยฺยํ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคฺควณณา หน้า 35

ปริเยสตี ตตฺถ จ ปุพฺพการี กโรตีตี ฯ

กา สมฺปตฺตีตี ยา จสฺส สีสสมฺปทา จ อาชีวสมฺปทา จ สฺวา สมฺปตฺตี ฯ
เย จสฺส รตนภาวาทิกฺรา สทฺธาทโย ปรฺยจ ชฺมฺมา ยถา

ปรฺยจฺหิ ภิกฺขเว ชฺมฺเมหิ สมฺนฺนาคโต อุปาสโก อุปาสกรตฺนํ
จ โหตี อุปาสกปทุมํ จ อุปาสกปฺนฺฑริกํ จ ฯ กตฺเมหิ ปรฺยจฺหิ ฯ
สทฺโธ โหตี สีสฺวา โหตี น โกตุหลมฺงคฺลิกโก โหตี กมฺมํ ปจฺเจตี โน
มฺงคฺลํ น อิตฺโต พหิทฺธา ทกฺขิณฺเอยฺยํ คเวสตี อิทฺธ จ ปุพฺพการี กโรตีตี ฯ

อชฺชตฺตคฺเคตี เอตฺถ อํยํ อคฺคสทฺโท อาทิกโกฏฺโฏโกฏฺฐาสเสฏฺฐเจสฺสุ ทิสฺสตี ฯ
อชฺชตฺตคฺเค สมฺม โทวาริก อวารามิ ทฺวาริ นิกฺคณฺจํ นิกฺคณฺจันนฺตฺวาทิสฺสุ
หิ อาทิมฺหิ ทิสฺสตี ฯ เตเนว อํงคฺลคฺเคน ตํ อํงคฺลคฺคํ ปรามเสยฺย ฯ อจฺจุจฺจุคฺคํ
เวพฺพคฺคนฺตฺวาทิสฺสุ โกฏฺฐิยฺยํ ฯ อมฺพิลคฺคํ วา มจฺจฺจคฺคํ วาติตฺตคฺคํ วา
อนฺุชานามิ ภิกฺขเว วิหารคฺเคน วา ปริเวณคฺเคน วา ภาเชตฺตฺนฺตฺวาทิสฺสุ โกฏฺฐาสเส ฯ
ยวตา ภิกฺขเว สคฺต อปทา วา ฯเปฯ ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายตีตีวาทิสฺสุ
เสฏฺฐเจ ฯ อิทฺธ ปนายํ อาทิมฺหิ ทฏฺฐพฺโพ ฯ ตสฺมา อชฺชตฺตคฺเคตี อชฺชตฺ
อาทึ กตฺวาตี เอวเมตฺถ อตฺถโธ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อชฺชตฺนฺตฺติ อชฺชภาวํ ฯ (๑)
อชฺชทคฺเคตีปี วา ปาโธ ทกาโร ปทสนฺธิกโร อชฺช อคฺคํ กตฺวาตี อตฺถโธ ฯ

ปาณฺุเปตฺนฺตฺติ ปาณฺุเหติ อุเปตฺติ ยาว เม ชีวิตํ ปวตฺตตี

เล่มที่ 14 ทุกนิပါတวณณา หน้า 36

ดาว อุเปติ อนณยสตุถุกั ตีหิ สรณคมเนหิ สรณคตัม อุปาสกั
กปฺปิยการกั มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ ชานาตุ ฯ อหณฺหิ สเจปิ เม
ติจิณเณ อสิเนา สีสํ ฉินฺนุเทยฺยํ (๑)เนว พุทฺธํ น พุทฺโธติ वा ฌมฺมํ น
ฌมฺโมติ वा สงฺฆํ น สงฺโฆติ वा วเทยฺยนฺติ เอวํ อตฺตสนฺนินฺยฺยาตเนน
สรณํ คนฺตฺวา จตุหิ ปจฺจเยหิ ปวารเตตฺวา อฏฺฐายาสนา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวาติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิตี ฯ

สตุตฺตเม ฯ ชาณฺสุโสณฺณิตี ชาณฺสุโสณฺณิตี จานนฺตฺรํ กิร นามตัม (๒)
จานนฺตฺรํ ตํ เยน กุเลน ลทฺธํ ตํ ชาณฺสุโสณฺณิกุลนฺติ วุจฺจติ ฯ อัยํ หิ ตสฺมึ
กุเล ชาตตฺตา รณฺโฆ สนฺติกา (๓) จ ลทฺธชาณฺสุโสณฺณิสกฺการตฺตา
ชาณฺสุโสณฺณิตี วุจฺจติ ฯ เตนฺอุปสงฺกมิตี สมโณ กิร โคตโม ปณฺหิโต
พฺยตฺโต พหุสฺสุโตติ สุตฺวา สเจ โส ลิงฺควิกตฺตติการกาภิเกทํ ชานิสฺสตี
อมฺเหหิ ฉาตเมว ชานิสฺสตี อณฺญาตํ ก็ ชานิสฺสตี ฯ ฉาตเมว กเถสฺสตี
อณฺญาตํ ก็ กเถสฺสตีติ จินฺนเตตฺวา มานทฺธชํ ปกฺคยฺห สีสํ อุกฺขิปิตฺวา
มหาปริวาระหิ ปริวฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ

กตตฺตา จ พุราหฺมณ อกตตฺตา จาติ สตุถา ตสฺส วจันํ สุตฺวา
อัยํ พุราหฺมโณ อิทฺ อากจฺจนฺโต น ชานิตฺกามา อตฺถกเวสี หุตฺวา
อากโต มานทฺธชํ ปกฺคยฺห สีสํ อุกฺขิปิตฺวา อากโต ฯ กิณฺนุ ขวสฺส
ยถา ปญฺหาย อตฺถํ อาชานาติ (๔) เอวํ

เล่มที่ 14 อธิกรณวคควณณา หน้า 37

กถิตเต วุฑฒิ ภวิสฺสตี อุทาหุ ยถา น ชานาตีติ จินฺเตตฺวา ยถา น ชานาติ
เอวํ กถิตเต วุฑฒิ ภวิสฺสตีติ ฌตฺวา กตฺตฺตา จ พุราหุมนฺน อกตฺตฺตา จาติ
อาห ๑

พุราหุมนฺนํ ตํ สุตฺวา สมฺมโน โคตโม กตฺตฺตาปี อกตฺตฺตาปี นิรเย นิพฺพตฺตี
วทตี อิทํ อุกฺขการณฺนาปี เอกฺกุจฺจาเน นิพฺพตฺตฺยา กถิตฺตฺตา พุชฺชชานํ มหฺนุชการิ
นตฺถิ มยฺหํ เอตฺถ ปตฺติจฺจา ๑ สเจ ปนาหํ เอกนฺเตเนว (๑) ตฺถนฺทึ ภเวยฺย
พุราหุมนฺนํ มชฺเฌ กถนกาเลปี มํ เอวํ วทฺยฺยํ ตฺวํ สมณฺสฺส โคตมฺสฺส
สนฺตฺติเก มานํ ปกฺคยฺห สีนํ อุกฺขิปีตฺวา อากฺโตสิ เอกวจฺเนเนว
ตฺถนฺทึ หุตฺวา กิณฺจิ วตฺตํ นาสกฺขิ อิมสฺมี จาเน กสฺมา กเถสิตี ๑ ตสฺมา
ปราชิโตปี อปราชิตสฺสทิสฺโส หุตฺวา ปฺน สกฺคกมฺนปฺลหํ ปุจฺฉิสฺสามีติ
จินฺเตตฺวา โโก นฺ โข โภ โภ โภคมาติ อิมํ ทฺตฺติยปฺลหํ อารภิ ๑

เอวํปี จสฺส อโหสิ อฺปริปฺลฺเขหน เหนฺจฺจาปฺลหํ ชานิสฺสามี เหนฺจฺจาปฺลฺเขหน
อฺปริปฺลฺเขหนฺติ ๑ ตสฺมาปี อิมํ ปฺลหํ ปุจฺฉิ ๑ สตฺถา ปฺริมนเยเนว จินฺเตตฺวา
ยถา น ชานาติ เอวเมว กเถนฺโต ปฺนปี กตฺตฺตา จ พุราหุมนฺน อกตฺตฺตา จาติ
อาห ๑ พุราหุมนฺนํ ตสฺมี ปตฺติจฺจาทฺตุ อสฺกโกนฺโต อลํ โข ปน อีทิสฺสส
ปฺริสฺสสฺส สนฺตฺติกํ อากฺเตน (๒) ชานิตฺวา คนฺตํ วฏฺฏติ สกฺวาทํ
ปฺหาย สมณฺม โภคมํ อนฺวตฺตฺติตฺวา มยฺหํ อตฺถํ กเวสิสฺสามี

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 38

ปรโลกมคัคิ โสเชสสามิติ สนนินูจัน กตวา สตถาริ
อายาจนุโต น โข อหนุติอาทิมาห ๑ อถสส นินทमानต
ถตวา สตถา อุปริ เทสนัน วทุฒนุโต เตนหิ พุราหุมนชาติอาทิมาห ๑
ตตถ เตนหิติ การณนินุเทโส ๑ ยสุมมา สงุขิตุเตน ภาสิตสส อตุถ
อชานนุโต วิตุถารเทสนัน ยาจสิ ตสุมมาติ อตุโถ ๑ เสสเมตถ อตุตทานเมวาติ ๑
อภูจเม ๑ ๑ อายสุมมาติ ปियวจนเมต ๑ อานนุโทติ ตสส เถรสส นาม ๑
เอกัเสนาติ เอกนุเตน ๑ อนุวิจจาติ อนุปวิสิตวา ๑ วิญญูติ ปณุฑิตา ๑ กรหนุฑิติ
นินุทนต์ อวณณิ ภาสนุติ ๑ เสสเมตถ อตุตทานเมว ๑
นวเม ๑ สพพิ อตุตทานเมว ๑
ทสเม ๑ ทุนนิกุขิตตถจ ปทพยุชชนนุติ อุปปฏิปาฎิยา กหิตปาติปทเมว
หิ อตุถสส พยุชชนตถา พยุชชนนุติ วุจจติ ๑ อุกยเมต ปาติยาव นาม ๑ อตุโถ
จ ทุนนินุโตติ ปริวตเตตวา อุปปฏิปาฎิยา กหิตา อภูจกถา ๑ ทุนนิกุขิตตสส
ภิกุขเว ปทพยุชชนสส อตุโถปี ทุนนุโย โหตีติ ปริวตเตตวา อุปปฏิปาฎิยา
กहितาย ปาติยา อภูจกถา นาม ทุนนินุหระ ทุกกฐา(๑) โหติ ๑
เอกาทสเม ๑ ๑ วุคตปฎิปกุขนเยน อตุโถ เวทิตพุโพ ๑
อธิกรณวकुโค ทุติโย ๑

พาลวคฺควณณา

ตติยสฺส ปจเม ฯ อจฺจยํ อจฺจยโต น ปสฺสตีติ อปฺรชฺฉิตฺวา อปฺรทฺธํ
มยาติ อตฺตโน อปฺราธํ น ปสฺสตีติ อปฺรทฺธํ มยาติ วตฺวา ทณฺฑกมฺมํ
อาหริตฺวา น ขมาเปตีติ อตฺโต ฯ อจฺจยํ เทเสนตฺตสฺสชาติ เอวํ วตฺวา ทณฺฑกมฺมํ
อาหริตฺวา ขมาเปตฺตสฺส ฯ ยถาธมฺมํ น ปฏิกุคฺคหาคีติ ปฺน เอวํ น กริสฺสามิ
ขมถ เมติ วุจฺจมาโน อจฺจยํ อิมํ ยถาธมฺมํ ยถาสภาวํ น ปฏิกุคฺคหาคีติ ฯ อิตฺโต
ปฏฺจาย ปฺน เอวรूपํ มา อกาสิ ขมามิ ตฺยหนฺติ น วทตี ฯ สุกกปกฺโข
วตฺตปฏฺธิปกฺขนเยเนว เวทิตฺวา โฟ ฯ

ทฺติเย ฯ อพฺภาจิกฺขนตีติ อภิภวิตฺวา อาจิกฺขนตี อฏฺเตน วทนฺตี ฯ
โทสนตฺโรติ อพฺภนตฺเร ปตฺติฏฺจิตฺโตโส ฯ (๑) เอวรूपํ หิ นตฺถิ สมณสฺส
โคตมสฺส อุตฺตริมนุสฺสธมฺโมติอาทีนํ วทนฺโต สุนกฺขตฺโต วिय ตถาคตฺ
อพฺภาจิกฺขตี ฯ สทฺโธ วา ทฺกฺกหิตฺเตนาตี โย วา (๒) ฉานวิริทาย
สทฺธาย อติสทฺโธ โหตี มุทฺธปฺปสนฺโน (๓) โสปี พุทฺโธ นาม
สพฺพโลกุตฺตรโร สพฺเพ ตสฺส เกสาทโย พตฺตีสโกฏฺฐาสา
โลกุตฺตราเยวาทิอาทีนา นเยน ทฺกฺกหิตฺตํ คณฺหิตฺวา ตถาคตฺ อพฺภาจิกฺขตี ฯ
๑ ม. อนตฺเร ปตฺติโทโส ฯ ๒ ม. โย หิ ฯ ๓ ม. มุทฺธปฺปสนฺโน ฯ

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 40

ตติเย ๗(๑) อุตตทานเมวาติ ๗

จตุตเถ ๗ เนยยตุถิ สุตตุนตุนติ ยสส อตุโถ เนตพุโพ ตัม เนตพุตตุถิ
สุตตุนตัม ๗ นิตตุโถ สุตตุนโตติ ทีเปตีติ กถิตตุโถ อัย สุตตุนโตติ วทติ ๗ ตตุถ
เอกปุคคโล ภิกขเว เทวมเม ภิกขเว ปุคคลา ตโยเม ภิกขเว ปุคคลา จตุตาริเม
ภิกขเว ปุคคลาติ เอวรูปุ สุตตุนโต เนยยตุโถ นาม ๗ เอตุถ หิ กิถจาปี
สมมาสมพุทฺเชน เอกปุคคโล ภิกขเวติอาทิ วุตตัม ปรมตฺถโต ปน ปุคคโล นาม
นตฺถิติ เอวมสส อตุโถ เนตพุโพว โหติ ๗ อัย ปน อตุตโน พาลตาย นิตตุโถ
อัย สุตตุนโตติ ทีเปติ ๗ ปรมตฺถโต หิ ปุคคเล อสติ น ตถาคโต เอกปุคคโล
ภิกขเวติอาทินิ วเทยฺย ๗ ยสฺมา ปน เตน วุตตัม ตสฺมา ปรมตฺถโต อตุถิ ปุคคโลติ
กณฺหนโต ตัม เนยยตุถิ สุตตุนตัม นิตตุโถ สุตตุนโตติ ทีเปติ ๗ นิตตฺถนฺติ อนิจฺฉํ
ทุกขํ อนตฺตาติ เอวํ กถิตตุถิ ๗ เอตุถ หิ อนิจฺจเมว ทุกขเมว อนตฺตาเยวาติ
อตุโถ ๗ อัย ปน อตุตโน พาลตาย เนยยตุโถ อัย สุตตุนโต อตุถมสส
อาหริสฺสามิติ นิจฺฉํ นาม อตุถิ สฺขนฺนาม อตุถิ อตุตา นาม อตุถิติ
กณฺหนโต นิตตฺถํ สุตตุนตัม เนยยตุโถ สุตตุนโตติ ทีเปติ นาม ๗

ปญฺจเม ๗ (๒) อุตตทานตฺถเมวาติ ๗

๑ ม. ตติยํ ๗ ๒ ม. ปญฺจมํ ๗

ฉฏฐเจ ๑ ปฏิจันนคมมนตสสาติ ปาปกมมสส ๑ ปาปี หิ ปฏิจณาเทตวา
กโรนุติ ๑ โน เจปี ปฏิจณาเทตวา กโรนุติ ปาปกมมัม (๑) ปฏิจันนเมวาติ
วูจติ ๑ นิรโยติ สโหกาสกา ขนุธา ๑ ตริจจันโยนิยิ ขนุธา จ(๒) ลพฺภนุติ ๑
สตุตมภูจเม ๑ อุตตานเมวาติ ๑ (๓)

นวมเม ๑ ปฏิคฺคาหาติ ปฏิคฺคหิตา (๔) ทุสฺสีลํ ปุคฺคัลลํ เทว จานานิ
ปฏิคฺคณฺหนุติติ อตฺโต ๑

ทสเม ๑ อตฺตวเสติ การณานิ ๑ อรณฺณวนปฏฺจานีติ อรณฺณานิ จ
วนปฏฺจานิ จ ๑ ตตฺถ กิณฺจาปี อภิธมฺเม นิปฺปริยาเยน นิภฺขมิตฺวา พหิอินฺทชฺชีลา
สพฺพเมตํ อรณฺณนุติ วุตฺตํ ๑ ตถาปี ยํ ตํ ปณฺจชฺนุสฺติกํ ปจฺฉิมนุติ
อารณฺณิกงฺคฺนิปฺพาทนเสนาสนํ วุตฺตํ ตเทว อธิปฺเปตฺนุติ เวทิตพฺพิ ๑ วนปตฺถนุติ
คามนุติ อติกฺกมิตฺวา มนุสฺसानํ อนุปจารภูจจัน ยตฺถ น กสิยติ น วปียติ ๑
ปนฺตานีติ ปรียนฺตานิ อติทฺวารานิ ๑ ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารนุติ โลกียโลกุตฺตรํ
ผาสฺสูวิหารํ ๑ ปจฺฉิมลฺยจ ชนตํ อนุกมฺปมาโนติ ปจฺฉิเม มม สวาทเก อนุกมฺปนฺโต ๑

เอกาทสเม ๑ วิชฺชาภาคิยาติ วิชฺชาโกฏฺฐาสิกา ๑ สมโถติ จิตฺเตกคฺคตา ๑
วิปฺสฺสนาติ สงฺขารปริคฺคาหกฺกณฺณํ ๑ กิมตฺถ-

มนุโกตีติ กตมึ อตุถึ อารชเตติ สมุปถเทติ ปรีปุเรติ ๑ จิตตุถึ ภวียตีติ
มคคจิตตุถึ ภวียตี พุรุหียตี วฑุถึยตี ๑ โย รวโค โส ปหียตีติ โย
รชชนกวงเสน รวโค โส ปหียตี ๑ รวโค หิ มคคจิตตุตสุส ปจจนีโก
มคคจิตตุถึ รวคสุส จ ๑ รวคกขณม มคคจิตตุถึ นตุถึ มคคจิตตุตกขณม
รวโค นตุถึ ๑ ยถา ปน รวโค อุปปชชติ ตถา มคคจิตตุตสุส อุปปตตี
นึวเรติ ปถุ ปจจนิหตุติ ๑ ยถา ปน มคคจิตตุถึ อุปปชชติ ตถา รวคึ
สมุถกึ อุพพภูฏตว สมุคฆมาเตนตเมว อุปปชชติ ๑
เตน วุตตุถึ รวโค ปหียตีติ ๑

วิปสุสนา ภิกขเว ภวึตถาติ วิปสุสนาถาณึ พุรุหิตึ วฑุถึติ ๑
ปถุถา ภวียตีติ มคคปถุถา ภวียตี พุรุหียตี วฑุถึยตี ๑ ย
อวิชชช สว ปหียตีติ อญจสุ จาเนสุ วญญมุถิกา มหาอวิชชช ปหียตี ๑
อวิชชช หิ มคคปถุถาย ปจจนีกา มคคปถุถา อวิชชชช ๑
อวิชชชชกขณม มคคปถุถา นตุถึ มคคปถุถากขณม อวิชชช นตุถึ ๑
ยถา ปน อวิชชช อุปปชชติ ตถา มคคปถุถาย อุปปตตี นึวเรติ
ปถุ ปจจนิหตุติ ๑ ยถา มคคปถุถา อุปปชชติ ตถา อวิชชช สมุถกึ
อุพพภูฏตว สมุคฆมาตยมานาว อุปปชชติ ๑ เตน วุตตุถึ อวิชชช
ปหียตีติ ๑ อิติ มคคจิตตุถึ มคคปถุถาติ เทวปี สหชชต-

เล่มที่ 14 สมจิตตวฤควณณา หน้ 43

ธมมว กถิตา ๑

รกกุฏกถิตุจจ วา กถเว จิตต น วิมจตตี รากน อุกถิตุจจตต
มกจจตต น วิมจตตี ทสเสติ ๑ อวิชชุกถิตุจจ วา ปลณว น กวียตตี
อวิชชว อุกถิตุจจตต มกปลณว น กวียตตี ทสเสติ ๑ อติ โข
กถเวติ เอว โข กถเว ๑ รากวรากา เจโตวิมตตี รากสส ขยวรากน
เจโตวิมตตี นาม โหติ ๑ ผลสมาริสเสต นาม ๑ อวิชชวรากา
ปลณววิมตตี อวิชชว ขยวรากน ปลณววิมตตี นาม โหติ ๑
อิมสมิ สุตเต นานากถณิกา สมาริวีสสนา (๑) กถิตาติ ๑

พาลวฤโค ตติโย ๑

สมจิตตวฤควณณา

จตุตถสส ปจเม ๑ อสปรุสฐมิติ อสปรุสฐาน ปติฐจันฐจัน ๑
สปรุสฐมียปี เอเสว นโย ๑ อกตณญติ กต น ชานาติ ๑ อกตเวทิติ กต ปากฎ
กตวา น ชานาติ ๑ อปลณวตนุติ วณณตโต โถมิต ปสฐจ ๑ ยททนุติ ยา อัย ๑
อกตณญตา อกตเวทิตาติ ปเรน กตสส อุกการสส อชานนญเจว ปากฎ กตวา
อชานนญจ ๑ เกวลาติ สกลา ๑ สุกกปกเขปี
๑ สี. วิสสนา สมาริ ๑

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 44

วุดตฺตนเยเนว อตุโถ เวทิตฺตฺโพ ๑

ทฺติเย ๑ มาตุ จ ปิตุ จาติ ชนิกมาตุ จ ชนกปิตุ จ ๑ เอเกน
ภิกฺขเว อํเสน มาตฺริ ปฺริหเรยฺยาติ เอกสฺมี อํสฺกุญฺเญ จเปตฺวา มาตฺริ ปฺฏิชฺคฺเคยฺย ๑
เอเกน อํเสน ปิตฺริ ปฺริหเรยฺยาติ เอกสฺมี อํสฺกุญฺเญ จเปตฺวา ปิตฺริ ปฺฏิชฺคฺเคยฺย ๑
วสฺสสฺตายโก วสฺสสฺตชีวตี วสฺสสฺตายกกาเล ชาโต สกฺลํ วสฺสสฺตํ ชีวนโต ๑
อิทํ วุดตํ โหติ สเจ ปฺตุโต นาม มาตาปิตฺนํ ปฺฏิกริสฺสํมีติ อฺญฺจาย สมนฺญฺจาย
ทกฺขิณฺเ อํสฺกุญฺเญ มาตฺริ วาเม ปิตฺริ จเปตฺวา วสฺสสฺตายโก สกฺลํปี วสฺสสฺตํ
ชีวมาโน ปฺริหเรยฺย ๑ โส จ เนลํ อฺจฺฉาตฺนปฺริมทฺทนฺนุหาปนสมฺพาหเนนาติ
โส จ ปฺตุโต เตลํ มาตาปิตฺนํ อํสฺกุญฺเญสุ จิตานํเยว ทฺคฺคฺนุชฺปฏฺิวิโนทฺนตฺถํ
สฺคฺคฺนุชฺครณฺเนน อฺจฺฉาตฺนเนน ปฺริสฺสํวิโนทฺนตฺถํ หตฺถปฺริมทฺทเนน สีสฺคฺคฺนุหกาเล
จ อฺจฺฉาตฺนสฺสิตฺตทกฺนุหาปเนน หตฺถปาทาทีนํ อากทฺตฺนปฺริกทฺตฺนสฺงฺขาเตน
สมฺพาหเนน อฺปฏฺจานํ กเรยฺย ๑ เต จ ตตฺถเววตี เต จ มาตาปิตโร ตตฺถเว
ตสฺส อํสฺกุญฺเญสุ นิสินฺนาว มุตฺตกริสฺสํ จเชยฺย ๑ น เตวว ภิกฺขเว เอวํปี น
เตวว มาตาปิตฺนํ กตํ วา โหติ ปฏฺิกตํ วา ๑

อิสฺสราริปฺจฺเจ รชฺเชติ จกฺกวตฺติรชฺชํ สนฺธาเยวมาห ๑
อาปาทกาติ วทฺตฺกกา อนฺุपालกา ๑ ปฺตุตา หิ มาตาปิตฺุหิ

เล่มที่ 14 สมจิตตวคฺควณณา หน้า 45

วมุติตา เจว อนุปาลิตา จ ฯ โปสกาทิ หตฺถปาเท วมุเตตฺวา
 หทยโลหิตฺติ ปาเยตฺวา โปสกาทิ ฯ ปุตฺตา หิ มาตาปิตฺตฺวํ สฺกฺกํ ภาตา (๑)
 อนุนปานาทีหิ ปฏฺฐคฺคิตฺตา ฯ อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตฺวาโรติ สเจ หิ มาตาปิตฺโร
 ชาตทิวเสเยว ปุตฺตํ ปาเท คเหตุวา อรณฺเณ วา นทึยฺย วา ปปาเต วา จิเปยฺย
 อิมสฺมึ โลเก อิกฺขานิกฺขารมฺมณฺณํ น ปสฺเสยฺย ฯ เอวํ อกฺตฺวา อาปาทิตตฺตา
 โปสิตตฺตา เอส อิมสฺมึ โลเก อิกฺขานิกฺขารมฺมณฺณํ มาตาปิตฺโร นิสฺสาย (๒)
 ปสฺสตีติ ตยสฺส อิมสฺส โลกสฺส ทสฺเสตฺวาโร นาม โหนฺติ ฯ สมากทเปตีติ
 คณฺหาเปติ ฯ อิมสฺมึ สุตฺเต สทฺธาสิลจจากปญฺญา โลกียโลกุตฺตรมิสฺสกา กถิตา ฯ
 ฐมฺมเสนาปติสวาริปุตฺตตฺตฺเถรสทิสฺสว ภิภฺขุ เตสุ ปติฏฺฐาเปติ นามาติ เวทิตพฺโพ ฯ
 ตติเย ฯ เตนุปสงฺกมิตฺติ โส หิ พฺราหฺมโณ สมโณ กิร โคตโม กถิตํ
 วิสฺสขฺเชติ ปุจฺฉายสฺส วิรชฺชนํ นาม นตฺถิ ฯ อหฺมสฺส อปรชฺชนปญฺหํ (๓)
 อภิสงฺขริสฺสามิตฺติ ปณฺธิตํ โภชนํ ญฺญชิตฺวา คพฺภทฺวารํ ปิทฺทิตฺวา นิสฺสินฺโน
 จินฺเตตฺตํ อารภี ฯ อถสฺส เอตทโหสิ อิมสฺมึ จาเน อุจฺจาสทฺทมหาสทฺโท
 วตฺตติ จิตฺตํ น เอกคฺคํ โหติ ญฺมิขฺมฺรํ กาทเรสฺสามิตฺติ ญฺมิขฺมฺรํ กาทเรตฺวา ตตฺถ
 ปวิสิตฺวา เอวํ ปุญฺโง เอวํ กเถสฺสามิตฺติ (๔) เอกํ คณฺหิตฺวา
 # ๑ ม. ปุญฺจาทภาตา ฯ กตฺถจฺจ สฺกฺกํ กตฺตาติ ทิสฺสตีติ ๒ ย. ปสฺสตี
 # ๓ ม. วิรชฺชนปญฺหํ ฯ ๔. ม. กเถสฺสตีติ ฯ

เอกั วิสสุชเชนุโต สกททิวเส (๑) กิณจิ ปสฺสิตุํ นาสกฺขิ ฯ ตสฺส
อิมินาว นีหารเณ จตุตาโร มาสา วิตฺตวตฺตา ฯ โส จตฺตุนํ มาसानํ
อจฺจเยน อุกฺโตโกฏฺฐิกปฺลหํ นาม อทฺทส ฯ เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อหํ สมณํ
โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา กิฺวาที ภวณฺติ ปุจฺฉิสฺสามิ ฯ สเจ กิริยวาทิมฺหิตี
วกฺขติ สพฺพากุสลาณํ นาม ตฺเมห กิริยํ วเทถาติ นํ นิคฺคณฺหิสฺสามิ สเจ
อกิริยวาทิมฺหิตี วกฺขติ กุสลธมฺมานํ นาม ตฺเมห อกิริยํ วเทถาติ นํ
นิคฺคณฺหิสฺสามิ ฯ อุกฺโตโกฏฺฐิกปฺลหํ ปุญฺโจ เณว อุกฺกิลิตฺตุํ สกฺขิสฺสตี น
นิกฺกิลิตฺตุํ ฯ เอวํ มม ชโย ภวิสฺสตี สมณฺสฺส โคตมฺสฺส ปราชโยตี อุกฺจาย
อปฺโผฏฺฐวา ภูมิจฺจรา นิกฺขมฺม เอวรूपํ ปฺลหํ ปุจฺฉนฺเตน น เอกเกณ คนฺตุํ
วฏฺฐตีตี นคเร โฆสนํ การตฺวา สกทนาคเรณ ปรีวฺโต เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ
กิฺวาทีตี กิลฺทฺธิโก ฯ กิมกฺขายีตี กิ นาม สวากาณํ ปฏฺฐิปํ อกฺขาสีตี ปุจฺฉิ ฯ
อถสฺส ภควา จตฺตฺหิ มาเสหิ ปฺลหํ อภิสงฺขริตฺวา ทิฏฺฐโจ เม สมณฺสฺส
โคตมฺสฺส ปราชยปฺโผหฺตี มานํ ปคฺคยฺห อาคตภาวํ ฌตฺวา เอกปเทเนว
ตํ ปฺลหํ ภินฺทนฺโต กิริยวาทิ จาหํ พุราหุมน อกิริยวาทิ จาติ อาห ฯ
อถ พุราหุมน อตฺตโน มานํ อปเนตฺวา ภควนฺตํ อายาจนฺโต ชลาถถํ ปนาตี
อาทิมหา ฯ เสสเมตถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
๑ สี. สกททิวเสณ ม. สกททิวสํ ฯ

เล่มที่ 14 สมจิตตวฤคณณา หน้า 47

จตุตเถ ๑ ทกฺขิณฺเญยฺยาติ ทกฺขิณฺมาติ วุจฺจติ ทานํ ตสฺส ปฏิกฺคหณฺยตุตา
กติ ปุคฺคลาติ ปุจฺจติ ๑ เสโขติ อิมินา สตุตฺต เสกฺขเ ทสฺเสติ ๑ เอตถ จ
สีลนฺตปุถุชฺชโนปิ โสตาปนฺเนเนว สงฺคหิโต ๑ อาหุเนยฺยา ยชฺมานานํ
โหนตฺตีติ ทานํ ททฺนฺตานํ อาหุณฺสฺส อรหา ทานปฏิกฺคาหกา นาม โหนตฺตีติ
อตฺโต ๑ เขตฺตนฺติ วตฺถุ ปติฏฺฐํ ปุณฺณสฺส วิรุหนฺนฺจฺจานนฺติ อตฺโต ๑

ปฺลจฺเม ๑ ปุพฺพารามฺเตี สวตฺถิโต ปฺรตฺถิมทิสภาเก อาราม ๑ (๑)
มิการมาตฺปาสาเทติ วิสาขาย อุปาติกาย ปาสาเท ๑ สหิ มิการเสฏฺฐิณา
มาตฺฐจฺจเน จปิตตฺตปิ สพฺพเชฏฺฐกสฺส ปุตฺตสฺส อยฺยกเสฏฺฐิโน
นามสมานนามกตฺตปิ มิการมาตฺตาติ วุจฺจติ ๑ ตาย การิโต สหสฺสคพฺโก
ปาสาโท มิการมาตฺปาสาโท นาม ๑ เถโร ตสฺมี วิหฺรติ ๑ ตฺตร โข
อายสฺมา สาริปุตฺโตติ ตสฺมี ปาสาเท วิหฺรนฺโต ฌมฺมเสนาปติ สาริปุตฺตตฺเถโร ๑

ภิกฺขุ อามนฺเตสีติ กสฺมี กาลเ อามนฺเตสี กานิจิ หิ สุตฺตานิ ปุเรกตฺเต
ภาสิตานิ อตฺถิ กานิจิ ปจฺจกตฺเต กานิจิ ปุริมยามเ กานิจิ มชฺฌิมยามเ
กานิจิ ปจฺจิมยามเ ๑ อิทํ ปน สมจิตฺตปฏฺิปทาสุตฺตํ ปจฺจกตฺเต ภาสิตํ ๑
ตสฺมา สายณฺหสมเย อามนฺเตสี ๑

๑ สี. ปฺรตฺถิมทิสาย กเต อาราม ๑

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 48

น เกวลญเจตฺถิ เถเรเนว ภาสีตํ ตถาคเตนาปี ภาสีตํ ฯ กตฺถ นิสีทิตฺวาติ
วิสาขาย รตนปาสาเท นิสีทิตฺวา ฯ ตถาคโต หิ ปจฺมโพธิยํ วีสติ วสุธานี
อนิพฺพทฺวาโส หุตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ฆาสุกํ โหติ ตตฺถ ตตฺถเวว คนฺตฺวา วลี ฯ
ปจฺมํ อนฺโตวสุตฺถฺหิ (๑) อิติปตฺเน ชฺมมจกฺกํ ปวตฺเตตฺวา อฏฺฐารส
มหาพฺรหฺมโกฏฺฐิโย อมตฺปานํ ปาเยตฺวา พาราณสี อุปนิสฺสาย อิติปตฺเน
วลี ฯ ทฺติยํ อนฺโตวสุตฺถํ ราชคหํ อุปนิสฺสาย เวพฺพเน ตติยจตฺถฺถานิปิ
ตตฺถเวว ปญฺจํ อนฺโตวสุตฺถํ เวสาลี อุปนิสฺสาย มหาวเน กุฎฺฐาคารสาลาเย
นฏฺฐํ อนฺโตวสุตฺถํ มกฺกลปพฺพเต (๒) สตฺตมํ ตาวตีสกฺวเน อฏฺฐมํ ภคฺเคสุ
สสฺสุมารคิรี นิสฺสาย เกสกพฺพานเน นวมํ โกสมฺพิยํ ทสมํ ปาลีเลยฺยกวนสนฺนฺเต (๓)
เอกาทสมํ นาลายํ พฺรหฺมณคฺคาเม ทฺวาทสมํ เวรณฺชายํ เตรสมํ
จาลิยปพฺพเต จุทฺทสมํ เชตฺวเน ปญฺจทสมํ กปิลวตฺถุสฺสมี โสพสมํ
อาพวํ ทเมตฺวา จตฺราลีตีปानฺนสฺส
อาพวียํ สตฺตฺรสมํ ราชคฺเคยฺว อฏฺฐารสมํ จาลิยปพฺพเตยฺว ตถา
เอกฺกนวิสฺตมํ วีสติมํ ปน อนฺโตวสุตฺถํ ราชคหํยฺว อุปนิสฺสาย วลี ฯ
เอวํ วีสติ วสุธานี อนิพฺพทฺวาโส หุตฺวา ยตฺถ ยตฺถ ฆาสุกํ โหติ
ตตฺถ ตตฺถเวว วลี ฯ (๔)

เล่มที่ 14 สมจิตตวคฺควณณา หน้า 49

ตโต ปฏฺจาย ปน เทว เสนาสนานิ ชฺวปริโกคานิ อกาลิ ฯ
กตฺรานิ เทว เขตวณฺญจ ปุพฺพพารามญฺจ ฯ กสฺมา ทฺวินฺนํ กูลานํ
คฺณฺมหนฺตตฺตํ ฯ อนาถปฺปณฺทิกสฺส หิ วิสาขาย จ คฺณํ สนฺธาย
คฺณํ ปฏฺิจฺจ สตฺถา ตานิ เสนาสนานิ ชฺวปริโกเคน ปรีกฺขณฺชิ ฯ
อฺตุวสฺสํ จาริกํ คนฺตฺวาปี (๑) อนฺโตวสฺเส ทฺวีสุเยว เสนาสเนสุ วสฺติ ฯ
เอวํ วสนฺโต ปน เขตวเน รตฺตี วสฺติวฺวา ปฺนทิวเส ภิกฺขุสงฺฆมปรีวฺโต
ทกฺขิณทฺวารเณ สวตฺถิ ปฺณทฺทาย ปวีลิตฺวา ปาจฺนทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา
ปุพฺพพาราม ทิวาวิหาริ กโรติ ฯ ปุพฺพพาราม รตฺตี วสฺติวฺวา ปฺนทิวเส
ปาจฺนทฺวารเณ สวตฺถิ ปฺณทฺทาย ปวีลิตฺวา ทกฺขิณทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา
เขตวเน ทิวาวิหาริ กโรติ ฯ

ตสฺมี ปน ทิวเส สมฺมาสมฺพุทฺโธ เขตวเนเยว วสิ ฯ ยตฺถ กตฺถจิ
วสนฺตสฺส ปญฺจวิธกฺิจจํ อวิขหิตเมว โหติ ฯ ตํ เหฏฺฐา วิตฺถาริตเมว ฯ
เตสุ กิจฺเจสุ ปจฺฉิมยามกิจฺจกาเล ภควา โลกํ โอลเณนฺโต สวตฺถิ วาสินญฺจ
สมนฺตาว สวตฺถิยา คาวุตฺตอจฺจโยชนโยชนปรเม จาเน สวตฺถินฺนเร
อปฺปมาณานํ สตฺถานํ อภิสมฺยภาวํ อทฺทสฺ ฯ

ตโต กสฺมี นฺ โข กาลे อภิสมฺโย ภวิสฺสตีติ โอลเณนฺโต
สายณฺหสมเยติ ทิสฺวา มยิ นฺ โข กเถนฺเต

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 50

อภิสมโย ภวิสฺสตี สวาท กเถนเต ภวิสฺสตีติ สารีปุตฺตเถเร
กเถนเต ภวิสฺสตีติ อทฺทส ๑ ตโต กตฺถ นิสฺสิตฺวา กเถนเต
ภวิสฺสตีติ โอลิเกนฺโต วิสาขาย รตนปาสาเท นิสฺสิตฺวาติ ทิสฺวา
พฺพุธานํ นาม ตโย สวาทสนฺนิปาตา โหนฺติ อคฺคสวาทานํ เอโก ๑
เตสุ อชฺช ฌมฺมเสนาปตีสารีปุตฺตเถรสฺส สวาทสนฺนิปาโต ภวิสฺสตีติ
อทฺทส ๑ ทิสฺวา ปาโตว สรฺรปฏฺิษคฺคณํ กตฺวา นีวตฺถนีสวโน สุกตจิวริ
ปารุปีตฺวา เสลมยํ ปตฺติ อาทาย ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต ทกฺขิมทฺวารเณ นคฺริ
ปวิสิตฺวา ปิณฺฑทฺาย จรฺนฺโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส สุลภปิณฺฑทฺปาตํ กตฺวา วาตปหฺญา
วีย นาวา ปฏฺินิวตฺติตฺวา ทกฺขิมทฺวารเณ นิกฺขมิตฺวา พหิทฺวารเ อฏฺจาสิ ๑
ตโต อสีติมหาสวาทา ภิกฺขุณีปริสา อุปาสกปริสา อุปาสิกาปริสาติ จตฺสฺโส
ปริสา สตฺถารํ ปริวารยฺสิ ๑

สตฺถา สารีปุตฺตเถเร อามนฺเตสิ สารีปุตฺต ตยา ปุพฺพพารามํ คนฺตุ วัณฺณติ
ตว จ ปริสํ คเหตุวา คจฺฉาหิตี ๑ สาธุ ฆนฺเตติ เถโร อตฺตโน ปริวารเห
ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ ปริวฺโต ปุพฺพพารามํ อคฺมาสิ ๑ เอเตเนว นียาเมน
อสีติมหาสวาทา ปุพฺพพารามเมว เปเสตฺวา สยํ เอเกน อานนฺทเถเรเนว
สทฺธิ เชตวนํ อคฺมาสิ ๑ อานนฺทเถโรปี วิหารเ สตฺถุ วตฺติ กตฺวา
วณฺทิตฺวา ปุพฺพพารามํ คจฺฉามิ ฆนฺเตติ อาห ๑ เอว

เล่มที่ 14 สมจิตตวคคณณนา หน้า 51

กโรหิ อานนุทาทิ ฯ สตุถาริ วนุทิตวา ตตุเถว อคมาสิ ฯ สตุถา เอกโกว
เซตวเน โอหิยติ ฯ (๑)

ตทิวสณฺหิ จตฺสฺโส ปริสา เถรสฺเสว ชมฺมกถิ โสตุกามา อเหตุสิ ฯ
โกสลมหาราชาปี พลนิกาเยน ปริวฺโต ปุพฺพารามเมว คโต ฯ ตตา
ปญฺจสตอุปาสกปริวาริ อนาถปิณฑฺทิโก ฯ วิสาขา ปน มหาอุปาสิกา
ทฺวิหิ ชมฺสหสฺเสหิ (๒) ปริวฺตา อคมาสิ ฯ สตุตฺตปณฺณาสาย
กฺลฺลสภตตสหสฺसानิ วสนญฺจฺจเน สาวตฺถินฺนเร เกหปาลทารเก
จเปตฺวา เสตชนิ คนฺธจฺจณฺณมาลาทีนฺนิ กเหตุวา ปุพฺพารามเมว อคมาสิ ฯ
จตุสฺ ทวารคามเมสฺ กาวตฺตอชฺฌโยชนโยชนญฺจฺจเน สพฺพโส จ(๑) มนฺสฺสา
คนฺธจฺจณฺณมาลาทีนฺนิ กเหตุวา ปุพฺพารามิ อคมฺสฺ ฯ สกฺลวิหาโรปี ปุพฺพเห
อภิกิณฺโณ วิย อโหสิ ฯ

ชมฺมเสนาปตฺติสาริปุตฺตตุเถโรปี โข วิหาริ คนฺตฺวา วิหารปริเวณ
องฺคณญฺจฺจเน อญฺจาสิ ฯ ภิกฺขุ เถรสฺส อาสนิ ปญฺญาปยีสฺสุ ฯ
เถโร ตตฺถ นิสฺสิตฺตฺวา อุปญฺจจากคฺเตเรน วตฺเต กเต ภิกฺขุสงฺฆสฺส
โอวาทิ ทตฺวา คนฺธกฺขี ปวิสิตฺตฺวา สมากตฺติ อปฺเปตฺวา นิสฺสิตฺติ ฯ
โส ปริจฺจินฺนกาลวเสน สมากตฺติโต วุญฺจาย อจฺจรวตี คนฺตฺวา
รชฺชชฺลลํ ปวาเหตุวา ปญฺปิปลสฺสทฺทธรโถ โอติณฺณตฺติเตเนว
อุตฺตริตฺตฺวา นินฺตฺถนินฺวาสนิ สงฺฆมาณี

๑ ม. โอหิโน ๑ ส. สพฺพโสว ฯ ม. สพฺพเพเยว ฯ

ปารุปีตวา อฏฺฐาสิ ฯ ภิกฺขุสงฺโฆปิ สมฺมุขภูจฺจาเนน โอตฺริตฺวา
สรีรฺรโชชฺชลํ (๑) ปวาเหตฺวา ปจฺจุตฺตฺริตฺวา เถรี ปริวารฺติ ฯ
อนฺุโตวิหารฺเป เถรสฺส ธมฺมาสนํ ปญฺญาปยีสฺสุ ฯ จตฺสฺโสปี
ปริสา อตฺตโน อตฺตโน โอกาสํ ฌตฺวา มคฺคํ จเปตฺวา นิสีทิสฺสุ ฯ
สาร์ปฺตตฺตฺเถโรปี ปญฺจภิกฺขุสฺตปฺริวาริ ธมฺมสํ อากฺนตฺวา
สีหฺมตฺตกปฺติภูจฺเจเต สมฺมุสฺสิตฺเตตฺตจฺจตฺเต รตนปฺลลฺงเก จิตฺตฺวิชนิ
คเหตฺวา ปฺรตฺติมาภิมฺโข นิสีทิ ฯ นิสีทิตฺวา ปฺริสํ โอลเกตฺวา
มหตี วตฺยํ ปริสา อิมิสฺสา น อปฺปมตฺตกา (๒) ปฺริตฺตกธมฺมเทสนา
อนฺุจฺฉวิกา กตฺรธมฺมเทสนา นฺุ โข อนฺุจฺฉวิกา ภวิสฺสตีติ ตีณิ
ปฺฎฺกานิ อวชฺชมาโน อิมิ สํโยชนปฺริยายธมฺมเทสนํ อทฺทส ฯ

เอวํ ธมฺมเทสนํ สลฺลกฺเขตฺวา ตํ เทเสตฺกามา ภิกฺขุ อามนฺุเตสิ
อาวฺโส ภิกฺขุโวติ (๓) ฯ อาวฺโสติ อวตฺวา ภิกฺขุโวติ
วณฺํ พุทฺธาลาโป นาม โหติ อยํ ปนายสฺมา ทสฺพลน
สมานํ อาลาปํ (๔) น กริสฺสามิตี สตฺถุการเวน สวากาลาปี
กโรนฺุโต อาวฺโส ภิกฺขุโวติ อาห ฯ เอตฺทโวจฺจาติ เอตํ
อชฺฉตฺตลํโยชนนฺุจ อาวฺโส ปุคฺคํ เทเสตฺสามิ
พหิทฺธาสํโยชนนฺุจฺจาติ ธมฺมเทสนาปทํ อโวจ ฯ

ตสฺมี ปน รตนปาสาทฺเถ อธิวตฺโต เอโก โสตาปฺนโน

เล่มที่ 14 สมจิตตวคฺควณณา หน้า 53

เทวปฺตุโต อตฺถิ โส พุทฺเธหิ วา สวาทฺเทหิ วา เทสฺนาย อารทฺธมตฺตตายเยว
ชานาติ อัยฺ เทสฺนา อุตฺตานิภา ภวิสฺสตี อัยฺ คมฺภีรา อัยฺ ฉานนีสฺสตีตา
ภวิสฺสตี อัยฺ วิปฺสฺสนานีสฺสตีตา อัยฺ มคฺคนีสฺสตีตา อัยฺ ผลนีสฺสตีตา อัยฺ
นิพฺพานนีสฺสตีตาติ ฯ โสปี ตสฺมี ทิวเส เถเรน เทสฺนาย อารทฺธมตฺตตายเอา
อณฺณาสี เชน นีหาเรน มยฺหํ อยฺเยน ฐมฺมเสนาปตฺตีสารีปฺตุตฺตเถเรน เทสฺนา
อารทฺธา อัยฺ เทสฺนา วิปฺสฺสโนคฺชา ภวิสฺสตี ฉหิ มฺุเขหิ วิปฺสฺสนํ กเถสฺสตี (๑)
เทสฺนาปรีโยसानเ โภกฺกิสฺสทฺสทเวตฺตา อรหตฺตํ คณฺ्हิสฺสสนฺตี โสตาปฺนฺนาทึน
ปฺน เทวมฺนุสฺसानํ ปรีจฺเฉโท น ภวิสฺสตี เทสฺนानุจฺฉวิกํ กตฺวา มยฺหํ
อัยฺยสฺส สาธุการํ ทสฺสามีติ เทวานุภาเวน มหนตฺติ สทฺทํ กตฺวา สาธุ
สาธุ อัยฺยชาติ อาท ฯ

เทวราเชน สาธุการเ ทินฺเนน ปรีวารกปาสาทสฺสเส อธิวตฺถา เทวตา
สพฺพาว สาธุการํ อทฺสุ ฯ ตาสํ สาธุการสทฺเทน ปุพฺพพาราเม วสนเทวตา
ตาสํ สทฺเทน กาวตฺมตฺเต เทวตา ตโต อญฺุชโยชเน โยชเนติ เอเตนฺุปาเยน
เอกจกฺวาเพ ทฺวีสุ จกฺวาเพสุ ตีสุ จกฺวาเพสุติ ทสฺสทฺสจกฺวาเพ
เทวตา สาธุการมทฺสุ ฯ ตาสํ สาธุการสทฺเทน ปรีจฺฉกฺกนาคา (๒)
ดาว(๓) อากาสจฺจกฺเทวตา จ ฯ ตโต อพฺภวลาหกา อณฺุหวลาหกา

สีตวลาหกา วสุสวลาหกา จาตุम्मหาราชิกา จตุตาโร มหาราชาโน
ดาวตีสา สกโก เทวราชา ยามาเทวดา สุยาโม เทวราชา ตูสิตเทวดา
สนตุตีโต เทวราชา นิมมานรตีเทวดา นิมมานรโต เทวราชา
วสวตตีเทวดา วสวตตี เทวราชา พุรหุมปารีสชชา พุรหุมปุโรหิตา
มหาพุรหุมาโน ปริตตภา อปป์มาณภา อากศสรา ปริตตสุภา
อปป์มาณสุภา สุกกัณหา เวหปป์ผลา อวิหา อตปป์ปา สุตสสา สุตสสี
อกนัฎฐา เทวดาติ อสณฺเณ จ อรูปาวจรสตุเต จ จเปตฺวา
โสดายตฺนปวตฺติฎฐาเน สพุพา เทวดา สาธุกาโร อํสฺ ๑

ตโต ชีณาสวมหาพุรหุมาโน มหา วตายํ สาธุการสทฺโท
ปจฺวีตลโต ปุญฺจาย ยาว อกนัฎฐโลกํ อากโต กิมตฺถํ นฺ โข เอโสติ
อวชฺเชนฺดา ฌมฺมเสนาปตีสาริปุตฺตตฺเถโร ปุพุพาราเม วิสาขาย
รตฺนปาสาทะ นิสิตฺตฺวา สํโยชนปริยายฌมฺมเทสนํ อารกั อเมหหิปี
ตตฺถ กายสกฺขีหิ ภวิตฺถุ วุญฺญตฺติจิ จินฺเตตฺตฺวา ตตฺถ อคฺมํสฺ ๑ (๑)
ปุพุพาราโม เทวดาหิ ปรีปฺณฺโณ สมนฺดา ปุพุพารามสฺส คาวุตฺติ อพฺพโยชนํ
โยชนนฺติ สกฺกจกฺกวาลํ เหฎฐา ปจฺวีตเลตฺติริยํ จกฺกวาพปริยฺนเตน ปรีจฺฉินฺนํ
ทสหิ จกฺกวาพสสเสหิ สนฺนปิตฺตาหิ เทวดาหิ นีรฺนฺตร-
มโหสิ อารกฺคณฺตฺทนฺมตฺเต (๒) จาเน อุปฺริมโกฎฐิยา สฎฺฐี เทวดา

สุขุมตตภาเว มาเปตวา อฏฐิสฺ ๑

อถายสฺมา สาริปุตฺโต มหนฺตํ วตฺติ โกลาหฺลํ (๑) กิณฺนุ โข เอตฺนฺติ
อวชฺเชนฺโต ทสฺสทสฺสจกฺกวาเพ จิตานํ เอกจกฺกวาเพ สนฺนิปตฺติภาวํ อทฺทสฺ ๑
อถาปิจ ยสฺมา พุทฺธานํ อธิฏฺฐานกิจฺจํ นตฺถิ ปริสฺปฺปมาณฺเนว ปสฺสฺนฺติ
เจว สทฺททฺถจฺจ สวณฺติ ๑ สวากานํ ปน อธิฏฺฐานํ วฏฺฏฺติ ๑ ตสฺมา เถโร
สฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺวา สฺมาปตฺติโต วฏฺฏาย มหคฺคตฺตจิตฺเตน อธิฏฺฐาสฺสิ
จกฺกวาพปริยฺนตา ปริสา สพฺพาปิ มํ ปสฺสตุ ฌมฺมณฺจ เม เทเสนตฺส
สทฺทํ สฺมณฺตฺติ ๑ อธิฏฺฐิตกาลโต ปฏฺฐาย ทกฺขิณฺชานุสฺเส จ
จกฺกวาพมฺขวฏฺฏิยฺญจ นิสฺสิตฺวา ฌมฺมเสนาปตฺติสาริปุตฺตตฺเถโร นาม กิทฺติโส
ทิสฺส รสฺโส สวโม โอทาทิตฺติ วตฺตพฺพการณฺ นวโหสิ สพฺเพสฺสปี ทิสฺส
นินฺนํ อภิสมฺมุเขยฺเวว ปญฺญาตฺถ นกฺมชฺเณ จิตฺจนฺโท วีย อโหสิ ๑
ฌมฺมํ เทเสนตฺสสาปิสฺส ทกฺขิณฺชานุสฺเส จ จกฺกวาพมฺขวฏฺฏิยฺญจ
สนฺนินฺนํ สพฺเพ เอกํเสเนว (๒) สทฺทํ สฺมณฺตฺติ ๑

เอวํ อธิฏฺฐิตฺวา เถโร อชฺฉตฺตสฺสโยชนํ อารภิ (๓) ๑ ตตฺถ
อชฺฉตฺตนฺติ กามภโว ๑ พหิทฺธาติ รูปรูปรภโว ๑ กิณฺจาปิ
หิ สตฺตา กามภเว อปฺปํ กาลํ วสนฺติ กปฺปสฺส จตฺตถเมว

๑ ม. หลาหฺลํ ๑ กลาหฺลํ ๑ ๒ สฺ. เอกเรเสเนว ๑

๓ ม. อชฺฉตฺตสฺสโยชนญจ อวฺโสติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ อารภิ ๑

โกฏฐาสี ๗ อิตเรสุ ตีสู โกฏฐาสสุ กามภโว สุลโย โหติ ตูจโ ๗
รูปภเว พหุ กาลิ วสนติ ตถาปี เตสิ ยสฺมา กามภเว จุติปฏิสนธิโย
พหุภา โหนติ อปฺปกา รูปารูปภเวสุ ๗ ยตถ จ จุติปฏิสนธิโย พหุภา
ตตถ อลาโยปี ปญฺจนาปี อภิตาสาปี พหุ โหติ ๗ ยตถ อปฺโป ตตถ
อปฺโป ๗ ตสฺมา กามภโว อชฺมตฺตํ นาม ชาโต รูปารูปภา พหิทฺธา
นามาติ ๗ อชฺมตฺตสงฺขาเต กามภเว ฉนฺทราโค อชฺมตฺตสํโยชนนฺนาม
พหิทฺธา สงฺขาเตสุ รูปารูปภเวสุ ฉนฺทราโค พหิทฺธาสํโยชนนฺนาม ๗
โอรฺมภากิยานิ วา ปญฺจ สํโยชนานิ อชฺมตฺตสํโยชนนฺนาม อุทฺธมภากิยานิ
ปญฺจ พหิทฺธาสํโยชนนฺนาม ๗ ตตฺตํ วจฺนตฺโต โอรํ วุจฺจติ กามชาตุ
ตตถ อปฺปตฺตินิปฺพาทนโต ตํ โอรํ ภชนฺตฺติ โอรฺมภากิยานิ ๗ อุทฺธํ วุจฺจติ
รูปารูปชาตุ ตตถ อปฺปตฺตินิปฺพาทนโต (๑) ตํ อุทฺธํ ภชนฺตฺติ อุทฺธมภากิยานิ ๗
เอวํ วุตฺตปฺปภเวเนน อชฺมตฺตสํโยชนเนน ปญฺจโต ปุคฺคโล อชฺมตฺตสํโยชน
พหิทฺธาสํโยชนเนน สํยุตฺโต ปุคฺคโล พหิทฺธาสํโยชน ๗ อุภยฺปิ เจตํ น
โลกิยสฺส วฏฺฐนิสฺสิตสฺส มหาชนสฺส นามํ ๗ เยสิ ปน ภโว เทวธา
ปริจฺฉินฺโน เตสิ โสตาปนฺนสททาคามิอนาคามินํ อริยสาวกานํ เอตฺนฺนามํ ๗
ยถา हि มหาอรฺญเณ ขทิวรฺนสาถวณาทินิ ฌมฺโภ ตฺลาสงฺฆาโฏติ นามํ น ลภฺนฺติ

ขทิวรณสาลวนนฺติ นามเมว ลภนฺติ ฯ ยทา นํ (๑) ปน ตโต
รูกฺขา (๒) ตินฺนหยา (๓) กุจารียา ฉินฺนิตฺตวา ถมฺภาทิสงฺฆาณฺณ (๔)
ตจฺฉิตา โหนฺติ ตทา ถมฺโก ตฺลาสงฺฆาโฏติ นามํ ลภนฺติ ฯ เอวเมว (๕)
อปฺริจฺฉินฺนภโว พหลกิลฺโส ปฺลุชฺชโน เอตํ นามํ น ลภติ ภวํ
ปฺริจฺฉินฺนิตฺตวา กิลฺเส ตนฺนเก กตฺวา จิตฺตา โสตาปนฺนาทโยว ลภนฺติ ฯ

อิมสฺส จ ปนตฺตสฺส วิภาวนตฺถํ อิทํ วจฺจกสาลอฺปมํ (๖) เวทิตพฺพํ
วจฺจกสาลํ หิ กตฺวา อนฺโต ขาณฺนเก โภจฺจกตฺวา วจฺจเก โยตฺเตหิ พนฺธิตฺวา
เตสฺส อฺปนฺนพฺนฺนติ โยตฺเตสฺส อปฺปโหนฺเตสฺส กณฺณเสสฺสปี กเหตุวา ตตฺถ
วจฺจเก ปเวเสนฺติ อนฺโตสาลาย โอกาเส อปฺปโหนฺเต พหิ ขาณฺนเก
โภจฺจกตฺวาปี เอวเมว กโรนฺติ ฯ ตตฺถ โภจฺจ อนฺโต พทฺโธ วจฺจโก
พหิ นปฺนฺโน โหติ โภจฺจ พหิ พทฺโธ อนฺโต นปฺนฺโน โภจฺจ อนฺโต
พทฺโธ อนฺโต นปฺนฺโน โภจฺจ พหิ พทฺโธ พหิเรว นปฺนฺโน ฯ โภจฺจ
อนฺโต อพทฺโธว จรติ พหิปี อพทฺโธว ฯ ตตฺถ อนฺโต พทฺธสฺส พหิ
นปฺนฺนสฺส พนฺธนํ ทิณฺนํ โหติ ฯ โส หิ อฺนฺนหาทฺธิปี พิตฺโต นิกฺขมิตฺตวา
พหิ วจฺจกานํ อนฺตเร นปฺชฺชติ ฯ พหิ พทฺธเ อนฺโต นปฺนฺเนปี เอเสว นโย ฯ

โย ปน อนุโต พุโธ อนุโตว นิปนโน ตสฺส พนฺธํ รสฺสํ
โหติ ฯ พหิ พุเช พหิ นิปนเนปี เอสว นโย ฯ อุโภปี หิ
เต ทิวสํ ขาณุกํ อนุปริคนตุวา ตตุเถว สยนฺติ ฯ โย ปน
อนุโต อพุโธ ตตุเถว วจฺจนํ อนุตเร วิจฺจติ อโย สยิตวจฺจโก (๑)
กณฺเณ คเหตุวา วจฺจนํ อนุตเร วิสฺสุจฺโจ ทิวสํ อลฺลตถ
อคนตุวา ตตุเถว จฺจติ ฯ พหิทุธา อพุเชปี ตตุเถว วิจฺจเนปี
เอสว นโย ฯ

ตตุถ วจฺจกสาลา วีย ตโย ภวา เวทิตพุพา ฯ วจฺจกสาลาย ขาณุกา วีย
อวิชฺชา ฯ ขาณุกะ วจฺจกพนฺธนโยตฺถํ วีย ทสฺสํโยชนานิ ฯ วจฺจกา วีย
ตีสฺส ภเวสฺส นิพฺพตฺตสฺสตา ฯ อนุโต พุโธ พหิสยิตวจฺจโก วีย รูปรูปภเวสฺส
โสตาปนฺนสกทาคามิโน ฯ เต หิ กิณฺจาปี ตตุเถว วสนฺติ สํโยชนํ ปน เตสํ
กามาวจรูปนิพฺพชฺเชว ฯ เกนญฺเจน อปฺปหิณฺญฺเจน ฯ รูปรูปภเวสฺส
ปฺลุชฺชโนปี เอตฺถเว สงฺกหิโต ฯ โสปี หิ กิณฺจาปี ตตุถ วสติ สํโยชนํ
ปนสฺส กามาวจรูปนิพฺพชฺเชว ฯ พหิ พุโธ อนุโตสยิตวจฺจโก วีย
กามาวจเร อนาคามิ ฯ โส หิ กิณฺจาปี กามาวจเร วสติ สํโยชนํ ปนสฺส
รูปรูปภวูปนิพฺพชฺเชว ฯ อนุโต พุโธ อนุโต นิปนโน วีย กามาวจเร
โสตาปนฺนสกทาคามิโน ฯ เต หิ สยิปี กามาวจเร วสนฺติ
๑ ม. สิวา วจฺจโก ฯ ม. สีสก วจฺจโก ฯ

สัโยชนปี เตสั กามาวจรูปนิพนฺธเมว ฯ พหิ พทุโธ พหิ นิปนฺโน
วีย รุปารูปภเวสุ อนาคามี ฯ โส หิ สยปี ตตฺถ วสติ สัโยชนปีสุต
รูปารูปภวูปนิพนฺธเมว ฯ อนฺโต อพทุโธ อนฺโตวิจรณจฺจโก วีย
กามาวจเร จัณาสโว ฯ พหิ อพทุโธ พหิวิจรณจฺจโก วีย รุปารูปภ
จัณาสโว ฯ สัโยชนเนสุ ปน สกฺกายทิกฺขุจิจิ วิจิจฺจนา สีสพฺพตปรามาโสติ
อิมานิ ตีณิ คจฺจนุตฺตํ นิวาเรณฺติ คตฺตํ ปฏฺฐิมาเนนฺติ ฯ กามจฺจนฺโท พฺยาปาโทติ
อิมานิ ปน เทว สัโยชนานิ สมာปตฺติยา วา อวิกฺขมฺภเตตฺวา มกฺเคน วา
อสมฺมุจฺฉินฺนทิตฺวา รูปารูปภเว นิพฺพตฺติตฺตํ น สกฺโกติ ฯ

กตโม จาวุโสติ อิทํ เถโร ยถาปี นาม ปุริโส เทว รตนเปพาปเส
จเปตฺวา สมฺปตฺตปริสาย เทว หตฺถเต ปุเรตฺวา สตฺตวิชรตณฺ์ ภาเชตฺวา ทเทยฺย
เอวํ ปจฺมรตนเปลฺลํ ทตฺวา ทุตฺติยมฺปิ ตเถว ทเทยฺย ฯ เอวเมว อชฺฉตฺตสัโยชน
จ อวฺวโส ปุคฺคกฺลํ เทเสสุสामी พหิทฺฐาสัโยชนญฺจาติ อิมานิ เทว ปทานิ
มาติกาวเสน ปจฺมํ จเปตฺวา อิทานิ อญฺจวิธาย ปริสาย ภาเชตฺวา ทสฺเสตฺตํ
วิตถารกถํ อารภี ฯ

ตตฺถ อิทาติ อิมสมฺมึ สาสเน ฯ สีสวา โหติตฺติ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึเลน
สมฺปนฺโน โหติ ฯ อิติ เถโร เอตฺตาวตฺตา

จตุปาริสุทธิสีล อุกุทิสิตวา ปาฏิโมกขสัวรสูโตติ อิมินา ตตถ
เชฏฐกสีล วิตุถาเรตวา ทสเสสีติ ทีปวิหารวาสี สุกุมมตเถโร อาห ฯ
อนุตเววาสิโก ปนสสุตตีปฏิกจพนาคตเถโร อาห อุกยถาปี (๑) ปาฏิโมกขสัวโร
จ (๒) วุตโต ฯ ปาฏิโมกขสัวโรเยว หี สีล อิตธานิ ปน ตีณิ สีลนติ
วุตตจฺจฺจํ นาม อตถิตติ อนนุชานนุโต อุตฺตรี อาห อินฺทริยสัวโร นาม
จทวารรูกขามตตถกเมว อาชีวปาริสุทธิ ชมเมน สเมน ปจฺจยฺยปฺตติมตตถก
ปจฺจยสนฺนิสฺสตีติ ปฏิตทุชปจฺจเย อิทมตถนติ ปจฺจเวกขิตฺวา ปริกฺกชนมตตถก
นิปฺปรียาเยน ปน ปาฏิโมกขสัวโรว สีล ฯ ยสฺส กิณฺโณ (๔) อัย
ฉินฺนสีโส วิย ปุริโส หตฺถปาเท เสธานี รุกขิสฺสตีติ น วตฺตพฺโพ ฯ
ยสฺส ปน โส อโรโค อัย อจฺฉินฺนสีโส วิย ปุริโส ชีวิตฺ เสธานี ปฺน
ปากติกานิ กตฺวา รุกขิตฺ สกฺโกติ ฯ ตสฺมา สีลวาติ อิมินา
ปาฏิโมกขสัวโร นิตุทิสิตวา (๓) ตํ วิตุถาเรนุโต ปาฏิโมกขสัวรสูโตติ-
อาทิมาทิ ฯ

ตตถ ปาฏิโมกขสัวรสูโตติ ปาฏิโมกขสัวเรน สมฺนุนาคโต ฯ
อาจารโคจรสมฺปนฺโนติ อาจารเณ จ โคจรเณ จ สมฺปนฺโน ฯ
อณฺมตฺเตสฺสตีติ อปฺปมตฺตเกสฺส ฯ วชเชสฺสตีติ อกฺสเลสฺส ชมเมสฺส ฯ
ภยทสฺสาวิตติ ภยทสฺสี ฯ สมมาทายาติ สมมา อาทียิตฺวา ฯ ลิกฺขติ

เล่มที่ 14 สมจิตตวคฺควณณา หน้า 61

สิกฺขาปเทสุติ ตํ ตํ สิกฺขาปทํ สมายิยิตฺวา สิกฺขติ ฯ อปิจ สมายาย สิกฺขติ
 สิกฺขาปเทสุติ ยงฺกิลฺลิจิ สิกฺขาปเทสุ สิกฺขาโกฏฺฐาเสสุ สิกฺขิตพฺพํ กายิกํ วา
 วาจสิกํ วา ตํ สพฺพํ สมมา อาทาย สิกฺขติ ฯ อยมตฺถ สขฺเขโป วิตุถารโต
 ปน สพฺพานตานิ ปาฏิโมกฺขสํวราทีนํ ปทานิ วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตานิ
 จตฺตปาริสฺสฺสํ จ สพฺพากาเรน วิภชิตฺวา ทสฺสิตํ ฯ อลฺลตฺรํ เทวณิกายนฺติ
 ฉสุ กามาวจรเทวมณฺฑาสฺ (๑) อลฺลตฺรํ เทวมณฺฑํ ฯ อาคามิ โหตีติ
 เภจฺฐา อาคามิ โหติ ฯ อากนฺตา อิตฺถตฺตนฺติ อิตฺถตฺตํ
 มานุสฺสกปลฺลจกฺขนฺธภาวเมว อากนฺตา โหติ ตตฺตรูปปตฺติโก วา
 อูปรูปปตฺติโก วา น โหติ ปฺน เภจฺฐากามิเยว โหตีติ ทสฺเสติ ฯ
 อิมินา องฺเคน สุกฺขวิปสฺสกสฺส ธาตุกมฺมณฺญานิกภิกฺขุโน
 เภจฺฐิมมกฺกทวยญฺเจว ผลทวยญฺจ กถิตํ ฯ

อลฺลตฺรํ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตินฺติ อญฺจสุ สมายปตฺติสุ อลฺลตฺรํ
 จตฺตลฺลชฺฌานสมายปตฺติ ฯ สว หิ ปจฺจนีกเกสฺสานํ สนฺตตฺตว สนฺตา
 เตเหว จ กิลฺลเสหิ เจตโส วิมุตฺตตฺตว เจโตวิมุตฺติตฺติ วุจฺจติ ฯ อลฺลตฺรํ
 เทวณิกายนฺติ ปลฺลจสุ สุกฺขาวาสเทวณิกาเยสุ อลฺลตฺรํ ฯ อนากนฺตา
 อิตฺถตฺตนฺติ ปฺน อิมํ ปลฺลจกฺขนฺธภาวํ อนากนฺตา เภจฺฐูปปตฺติโก น
 โหติ อูปรูปปตฺติโกว โหติ ตตฺถเอว วา ปรีนิพฺพายิตฺติ ทสฺเสติ ฯ

อึมินา องเคน สมารึกมมึกสส กึกขุโน ตโย มคคา ตึณึ

จ ผลานึ กถิตานึ ๑

กามานึเขว นึพพิทายาติ ทูวึชานึปี กามานึ นึพพิณฺทนตฺถาย อุกฺกณฺจนตฺถาย ๑
วึราคายาติ วึรชฺชนตฺถาย ๑ นึโรชายาติ อปฺปวตฺตึกรณตฺถาย ๑ ปฏึปนฺโน โหตึตึ
ปฏึปตฺตึ ปฏึปนฺโน โหตึ ๑ เอตฺตาวตฺตา โสตาปนฺนสฺส จ สกทาคามึโน จ
ปลฺจกามคฺณึกราคกฺขยตฺถาย อนาคามึมคฺควึปสฺสนา กถิตา โหตึ ๑
ภวานึเขวตึตึณฺณํ ภวานึ ๑ อึมินา อนาคามึโน ภวราคกฺขยตฺถาย
อรหตฺตมคฺควึปสฺสนา กถิตา โหตึ ๑ ตณฺหกฺขยาย ปฏึปนฺโน
โหตึตึ อึมินาปี โสตาปนฺนสกทาคามึนึเขว ปลฺจกามคฺณึกตณฺหา
ยชกรณตฺถึ อนาคามึมคฺควึปสฺสนา กถิตา ๑ โส โลภกฺขยายาติ อึมินาปี
อนาคามึโน ภวโลภกฺขยตฺถาย (๑) อรหตฺตมคฺควึปสฺสนาว กถิตา ๑
อณฺลตฺรึ เทวนึกายนฺตึ สฺทฺทฺชาวเสเสวว อณฺลตฺรึ เทวนึกายึ ๑
อนาคนฺตา อึตฺถตฺตนฺตึ อึมึ ขนฺธปลฺจกภาวึ อนาคนฺตา เหฏฺฐปฺปตฺตึโก
น โหตึ อฺปรูปตฺตึโก วา โหตึ ตตฺถเวว วา ปรีนึพพายาติ ๑

อึตึ ปจเมน องเคน สุกฺขวึปสฺสกสฺส ธาตฺถกมฺมฏฺฐานึกึกขุโน
เหฏฺฐึมานึ เทว มคคผลานึ กถิตานึ ทฺตึเยน สมารึกมมึกสส ตึณึ
มคคผลานึ ๑ โส กามานนฺตึ อึมินา โสตา-

๑ สึ. ภวโลภกฺขยาย ๑

ปนฺนสททาคามีนํ ปญฺจกามคฺฉนิกราคฺคฺขยา อฺปรือนาคามิมคฺควิปสฺสนา
โส ภวานํเขวาทิ อิมินา อนาคามิสฺส อฺปรอรหตฺตมคฺควิปสฺสนา
โส คณฺหคฺคฺขยาติ อิมินา โสตาปนฺนสททาคามีนํ ปญฺจกามคฺฉนิกคณฺหคฺคฺขยา
อฺปรือนาคามิมคฺควิปสฺสนา โส โลกคฺคฺขยาติ อิมินา อนาคามิโน ภวโลกคฺคฺขยา
อฺปรอรหตฺตมคฺควิปสฺสนา กถิตาติ ฯ เอวํ จหิ มุขฺหิ วิปสฺสนํ กถตฺวา
เทสนํ ยถานุสนฺธิ ปาเปสิ ฯ เทสนาปริโยसानเ กโฏสฺตสทสฺสเทวตา อรหตฺตํ
ปาปฺณิสฺส โสตาปนฺนาทินํ ปริจฺเจโทว นาโหสิ ฯ ยถา จ อิมสฺมี สมากเม
เอวํ มหาสมยสฺสฺสฺส มงฺคลสฺสฺสฺส จูพฺราหฺโลวาทสฺสฺส จ กโฏสฺตสทสฺสเทวตา
อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺส โสตาปนฺนาทินํ เทวมนุสฺसानํ ปริจฺเจโท นาโหสิ ฯ

สมจิตฺตา เทวตาติ จิตฺตสฺส สุขุมภาวสมตาย สมจิตฺตา ฯ สพฺพปาปี หิ ตา
อตุตฺตโน อตุตฺตภาเว สุขุเม จิตฺตสฺสริกฺขเก (๑) กตฺวา มาเปสิ ฯ เตน
สมจิตฺตานาม ชาตา ฯ อปเรณปี การณเณ สมจิตฺตา เณเรน สมากปฺตติ
ตาว กถิตา สมากปฺตติถาโม ปน น กถิตโต มยํ ทสพฺลํ ปกฺโกสิคฺควา
สมากปฺตติยา ถามํ กถาเปสฺสสามาติ สพฺพปาปี เอกจิตฺตา อหฺสนฺนติ
สมจิตฺตา ฯ อปฺริปี การณํ เณเรน เอเกน ปริยาเยน สมากปฺตติปี
สมากปฺตติถาโมปี กถิตโต โโก นุ โข อิมํ สมากมํ สมากปฺตโต

โก น สมฺปตฺโตติ โอลอกยมาณา ตถาคตฺสฺส อสมฺปตฺตภาวํ ทิสฺวา
มยํ ตถาคตํ ปกฺโกสิตฺวา ปรีสิ ปรีปฺปณฺณํ กริสฺสามาติ สพฺพา เอกจิตฺตา
อเหตุสนฺติปี สมจิตฺตา ฯ อปรีปี การณํ อนาคต โกจิเทว ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณี
วา เทโว วา มนุสฺสโส วา อยํ เทสฺนา สวากฺภาสิตาติ อการวํ กรเยย
สมฺมาสมฺพุทฺธํ ปกฺโกสิตฺวา อิมํ เทสนํ สพฺพพญฺญภาสิตํ กริสฺสาม ฯ เหวํ
อนาคต ครุภาวนียา ภวิสฺสตีติ สพฺพาว เอกจิตฺตา อเหตุสนฺติปี สมจิตฺตา ฯ
อปรีปี การณํ สพฺพापึ หิ ตา เอกสมฺปตฺตลิกินิโย วา อเหตุ
เอการมฺมณลิกินิโย วา เหวปี สมจิตฺตา ฯ

หฺจฺจาทิ ตฺถุจฺจา อาโมทิตา ปโมทิตา ฯ สาธฺฐติ อายาจนตฺเถ นึปาโต ฯ
อนุกมฺปี อุปาทายาติ เถรตฺสฺส อนุกมฺปี การุณฺณํ อนฺทยํ ปฏฺิจจ น จ
อิมสฺมีปี จาเน เถรตฺสฺส อนุกมฺปีตพฺพกิจจํ อคฺคิ ฯ ยสฺมึณฺหิ ทิวเส เถโร
สฺจกรชาตเลณทฺวารเ ภากิเนยฺยสฺส ทีฆนฺขปรีพฺพาชกตฺสฺส เวทนาถมฺมฺหฺจฺจาเน
กถึยมาเน ตาลวณฺณํ คเหตุวา สตฺถารํ วิชมาโน จิโต ปรีสฺส วทฺติตโกชนํ
ภฺจฺจิตฺวา ขุทํ วินฺเทนฺโต วิย ปรีสฺส สขฺชิตปฺสฺสธนํ สีเส ปฏฺิมุณฺจนฺโต
วีย จ สวากปารมิณฺวณฺสฺส นึปฺปเทสโต มคฺคกํ ปตฺโต ตสฺมึเวย ทิวเส
ภควตา อนุกมฺปีโต นาม ฯ อวเสสธนํ

ปน ตํ จานปี ปตฺตานํ เทวมนุสฺसानํ อนุกมฺปํ อุปาทาย

คจฺจตุ ภควาติ ภควนฺตํ ยาจิสฺส ฯ

พลวา ปุริโสติ ทุพฺพลอ หิ จิปปํ สมฺมิณฺชนปสฺสารณํ กาคุํ น สกฺโกติ
พลวาว สกฺโกติ ฯ เตเนตํ วุคฺคํ ฯ สมฺมุเข (๑) ปาตุรโหสิตี สมฺมุขญฺจานเน
ปุโรโตเขว ปากโณ อโหสิ ฯ ภควา เอตทโวจาทิ เอตํ อิท
สํริปฺตฺตาทิอาทินา นเยน อตฺตโน อากมนการณํ อโวจ ฯ เอวํ กิรฺสฺส
อโหสิ สเจ โกจิ พาลอ อกตณฺณ ภิภฺขุ วา ภิภฺขุณี วา อุปาสโก วา
อุปาสิกา วา เอวํ จินฺเตยฺย สํริปฺตฺตเตโร มหนฺตํ ปริสํ อลตฺถ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ เอตตํ อธิวาเสตฺถ อสกฺโกนฺโต อุตฺตฺถาย ปริสํ
อุปฺปญฺจาเปตฺถ อากโตติ ฯ โส อิมํ มยิ มโนปฺโทสํ กตฺวา อปาเย
นิพฺพุตฺเตยฺยชาติ ฯ อตฺตโน อากมนการณํ กเถนฺโตเอว อิท
สํริปฺตฺตาทิอาทิวจัน อโวจ ฯ

เอวํ อตฺตโน อากมนการณํ กเถตฺวา อิทานิ สฺมาปฺตฺติยา ถามํ กเถตฺถ
ตา โข ปน สํริปฺตฺต เทวตา ทสปี หุคฺควาติอาทิมาท ฯ ตตฺถ ยสฺวเสน วา
อตฺถํ อหริตฺถํ วญฺญติ สฺมาปฺตฺติวเสน วา ฯ ยสฺวเสน ตาว มหฺสภฺขา (๒)
เทวตา ทส ทส เอกญฺจานเน อญฺจิสฺส ตาหิ อปฺเปสภฺขตฺรา วิสตี วิสตี
เอกญฺจานเน อญฺจิสฺส ตาหิ อปฺเปสภฺขตฺรา ฯเปฯ สญฺจิสฺส สญฺจิสฺส
๑ สํ. ปมุเข ฯ ๒ สํ. มหฺสภฺขา มหฺสภฺขา ฯ

เล่มที่ 14 ทุกนิปตวณณนา หน้ 66

เอกกุกาเน อุกุจิสฺ ๑ สมนปตติวเสน ปน ยหิ ปณิตา
 สมนปตติ ภวิตา ตา สกุกิ สกุกิ เอกกุกาเน อุกุจิสฺ ๑ ยหิ
 ตโต หินตรา สมนปตติ ภวิตา ตา ปณณาส ปณณาส ๑เป๑
 ยหิ ตโต หินตรา สมนปตติ ภวิตา ๑เป๑ ตา ทส ทส
 เอกกุกาเน อุกุจิสฺ ๑ ยหิ วา หินา ภวิตา ตา ทส ทส
 เอกกุกาเน อุกุจิสฺ ๑ ยหิ ตโต ปณิตตรา ภวิตา ตา
 วิสติ วิสติ ๑ ยหิ ตโต ปณิตตรา ๑เป๑ ตา สกุกิ สกุกิ
 เอกกุกาเน อุกุจิสฺ ๑

อารกุกโกณินิตุนมตเตติ อารกุกโกณียา ปตนมตเต โอกาเส ๑ น จ
 อณณมณณิ พยาพาเชนติติ เอวิ สมนพาเช จาเนติกุกุนติโยปี อณณมณณิ น
 พยาพาเชนติ น ฃกุกเณนติ อสมปีพา อสมพาชาว อหสิ๑ ตว หตุโอ มั พาชติ
 ตว ปาโท มั พาชติ ตวั มั มททนติ จิตาติ วตตพพการณิ นาโหสิ ๑ ตตถ
 นุนาติ ตสิมิ ภเว นุน ๑ ตถา จิตตัม ภวิตนติ เตนาการเนน จิตตัม ภวิตัม ๑ เยน
 ตา เทวตาติ เยน ตถาภวิตเนน จิตเตเน ตา เทวตา ทสปี หุตุวา ๑เป๑ติกุกุนติ
 น จ อณณมณณิ พยาพาเชนติ ๑ อิเชว โขติ สาสเน วา มนุสสุสโลเก วา
 กุมมัม อิมสิมิเยว สาสเน อิมสิมิเยว มนุสสุสโลเกติ อตุโอ ๑ ตาสณหิ เทวตานิ
 อิมสิมิเยว มนุสสุสโลเก อิมสิมิเยว สาสเน วา ภวิตัม (๑) จิตตัม ๑ เยน ตาสนเต

เล่มที่ 14 สมจิตตวคฺควณณา หน้า 67

รูปภเว นิพฺพตฺตา ตโต จ ปน อากนฺตฺวา เอวํ สุขุเม อตฺตภาเว
มาเปตฺวา จิตฺตา ฯ ตตฺถ กิณฺจาปี กสฺสปทสพฺลสฺส สาสเน ตีณิ
มคฺคผลานิ นิพฺพตฺเตตฺวา พุรฺหุํโลเก นิพฺพตฺตเทวตาปี อตฺถิ
สพฺพญญฺพฺพุธานํ ปน เอกาว อนุสาสนิ เอกํ สาสนฺนฺติ กตฺวา
อิเชว โข สารีปฺตฺตาติ อญฺญพฺพุทฺธสาสนํปี อิมเมว พฺพุทฺธสาสนํ
กโรนฺโต อห ฯ เอตฺตาวตา ตถาคเตน สมาปตฺติยา ธาโม กถิโต ฯ

อิทานิ สารีปฺตฺตตฺเถริ อารพฺภ ตนฺติวเสน อนุสาสนิ กถนฺโต ตสฺมาติห
สารีปฺตฺตาติ อห ฯ ตตฺถ ตสฺมาติ ยสฺมา ตา เทวตา อิเชว สนฺตํ สมาปตฺติ
นิพฺพตฺเตตฺวา สนฺเต ภเว นิพฺพตฺตา ตสฺมา ฯ สนฺตินฺทฺริยาติ ปญฺจนํ
อินฺทฺริยานํ สนฺตตฺตาย นิพฺพตฺตตาย ปณฺีตตฺตาย สนฺตินฺทฺริยา ฯ สนฺตมานสาติ
มานสสฺส สนฺตตฺตาย นิพฺพตฺตตาย ปณฺีตตฺตาย สนฺตมานสา ฯ สนฺตํเยวูปहारิ
อุปฺทฺริสฺสามาติ กายจิตฺตูปहारิ สนฺตํ นิพฺพตฺติ ปณฺีตํเยว อุปहारิ อุปฺทฺริสฺสาม ฯ
สพฺรหฺมจาริสูติ สมานํ เอกุทฺเทสตาที พุรฺหุํ จรฺนเตสุ (๒) สหฺรหมฺมิเกสุ ฯ
เอวญฺหิ โว สารีปฺตฺต สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ อิมินา เอตฺตเกน จานเนน (๓) ภควา
เทสนํ สพฺพญญฺภาสิตํ อกาสิ ฯ อนสฺสฺนฺติ นญฺจา วินญฺจา ฯ
เย อิมิ ฐมฺมปริยาขิ นาสฺโสสนฺติ เย อตฺตโน ปาปีกํ ตฺวจฺฉิ

นึรตถกั ทึฏฐึ นึสสย อึมึ เอวรูปั ฐมมเทศนั สอตุั น
ถกึสตุติ ยถานุสนฐึนา เทศนั นึฏฐาเปสิ ๑

ณฎฐเอ ๑ วรณายั วิหฐตีติ วรณา นาม เอกั นครึ ตั อุปนึสสย
วิหฐติ ๑ กามรคากินึเวสวินึพนฐปถึเคฐปริญญจันชฎโฆสณเหตุติ
กามรคากินึเวสเหตุ กามรควินึพนฐเหตุ กามรคปถึเคฐเหตุ
กามรคปริญญจันเหตุ กามรคชฎโฆสณเหตุติ อตุโถ ๑
อิทั วุตตุั โหติ ยวายั ปญจกามคณณ นึสสย อุปปชชติ
กามรคโค ตสฐากินึเวสทธิเหตุ ๑ กามรคณ อถินึวิญจตุตา
วินึพนฐตุตา ตสฐึเยว จ กามรคณ มหาปงเก วึย ปถึเคฐตุตา
อนุปวิญจตุตา เตเนว จ กามรคณ ปริญญจิตตุตา คหิตตุตา
กามรคณเนว อชฎโฆสิตตุตา คิลิตัวา ปริญญจเปตุวา คหิตตุตาติ ๑
ทึฏฐึรคากัทึสฎปี เอเสว นโย ๑ ทึฏฐึรคโคติ ปเนตถ ทฐวสฎฐึทึฏฐึโย
นึสสย อุปปชชนกรคโค เวทิตพุโพ ๑ ปฐตุถึเมสสุ ชนปเทศุติ เทรสส
วสนญจันโต สวตถึชนปโท ปฐตุถึมทิสฐากเอ อโหสิ เถโร จ นึสึทนุโตปี
ตทกึมฐอว นึสึนุโน ตสฐมา เอวมาห ๑ อฐานั อฐานะสึติ อฐาหารั
อฐาหารึ ๑ ยถา หึ ยั เตลั มานั คเหตุุ น สกโกติ วิสฐนุทิตัวา คจณติ
ตั อวเสสโกติ วุจติ ๑ ยถจ ชลั ตพากั คเหตุุ น สกโกติ อชฎโฆตถึริต้วา

เล่มที่ 14 สมจิตตวคควณณา หน้ 69

คจจติ ตั โอโหมติ วุจติ เอวเมว ปิติวจัน หทยั คเหตุ น
สกุโกติ อธิกั หตุวา อนุโต อสณฺจหิตฺวา พหิ นิกฺขมติ ตั
อุทธานนฺติ วุจติ เอวรูป ปิติมยั วจัน นิจฺจาเรสีติ อตุโถ ๑

สตตฺตเม ๑ คฺนุทาวเนติ เอวํนามเก วเน ๑ อุปสงฺกมิตี มหาจจจันตฺเถโร
กิริ นาม อตฺตโน ปิตุมตฺตมปี อยฺยกมตฺตมปี เปยฺยกมตฺตมปี ทิสฺวา เนว
อภิวาเทติ น ปจฺจุจฺเจติ น อาสเนน นิมฺนเตตฺตีติ สุตฺวา น สกฺกา เอตฺตเกน
นินฺนิจฺ คนฺตุ อุปสงฺกมิตฺวา นั ปริกฺคณฺหิสฺสามีติ กุตฺตปาตราโส เยนายสุมา
มหากจฺจาโน เตนฺอุปสงฺกมิ ๑ ชินฺณณฺเต ชราชินฺณณ ๑ วุฑฺฒเตติ วโยวุฑฺฒ ๑
มหลฺลเกติ ชาติมหลฺลเก ๑ อทฺฐกเตติ ทิฆั กาลทฺฐานั อติกฺกนฺเต ๑
วโยอนุปฺปตฺเตติ ปจฺฉิมวยั อนุปฺปตฺเต ๑ ตยิทั โภ กจฺจัน ตเถวาทิ โภ
กจฺจัน ยั ตั อเมหฺหิ เกวลั สุตฺตเมว ตั อิมินา ทิฏฺฐเณ สเมติ ๑ ตสฺมา
ตั ตเถว น อญฺญถา ๑ น หิ ภวึ กจฺจาโน พุราหุมนฺเตติ อิทั อตฺตานั
สนฺธาย วทติ ๑ อัย กิรฺสฺส อธิปฺปาโย อเมหฺ เอวํมหลฺลเก ทิสฺวา โภโต
กจฺจันสฺส อภิวาทนฺมตฺตปี ปจฺจุจฺจันมตฺตปี อาสเนน นิมฺนตฺนมตฺตปี
นคฺลิตฺตี ๑ น สมฺปนฺนเมวาทิ น ยุตฺตเมว น อนุจฺฉวิกเมว ๑

เถโร พุราหุมนฺสฺส วจัน สุตฺวา อัย พุราหุมนฺ โเนว

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 70

วุกุฒเ ชานาติ น ทหเร อัจฉิขิตสูสามิสสู วุกุฒเ จ ทหเร
จาติ เทสนัน วุกุฒเญโต อตุติ พุราหุมนชาติอาทิมาน ๑ ตตุถ
ชานดาติ สพุพนย ชานนุเตน ๑ ปสูตตาดิ ตเทว หตุเถ
จปีตี อามลกั วिय ปสูสนุเตน ๑ วุกุฒภูมิติ เยน การเณน
วุกุฒเ นาม โหติ ตั การณั ๑ ทหรภูมิติ เยน การเณน
ทหโร นาม โหติ ตั การณั ๑ อาตีติโกติ อตีติวสุสวโย ๑
นาวูติโกติ นวูติวสุสวโย ๑ กามะ ปรีภูณชตีติ วตุฎกามะ
กิลีสกามะติ ทูวิเชปี กามะ กามวเสน ปรีภูณชตี ๑
กามมะชฎาวาสตีติ ทูวิเชปี กามะ ฆเร ฆรสามีโก วिय วสตี
อชิวสตี ๑ กามะปรีเยสนาย อสูสุกโกติ ทูวิชานปี กามานั
ปรีเยสนตถั อสูสุกกมาปนโน ๑ พาโล น เถโรเตวว สงขั
คจุนตีติ (๑) โส (๒) เถโร พาโล มนุโทเตวว คณัน คจุนตี ๑
วตุตตี เหตี

น เตน จ เถโร โหติ (๑) เยนสูส ปลีตี สีโร

ปรีปกโก วโย ตสูส โมฆฉินโนติ วุจจตีติ ๑

ทหโรติ ตรูโณ ๑ ยวาคิ โยพุพนน สมนนาคโต ๑ สูสุกาพเกโสติ
สูสุกาพเกโส ๑ ฆเทรณ โยพุพนน สมนนาคโตติ เยน โยพุพนน
สมนนาคตตุตา (๕) ยวาคิ ตั โยพุพนั ฆเทรณนติ

เล่มที่ 14 สมจิตตวฤคณณนา หน้า 71

ทสเสติ ฯ ปจเมน วยสาติ ปจมวโย นาม เตตตีศวสสถานิ เตน
สมนุณาคโตติ อตุโถ ฯ ปณฺหิโต เถโรเตวว สงฺขํ กจฺจตีติ โส
เอวรูปุ ปุคฺคโล ปณฺหิโตติ จ เถโรติ จ คณฺนํ กจฺจตีติ ฯ
วตุตฺปิ เจตฺ

ยฺมฺหิ สจฺจจฺจ ฐมฺโม จ อหีสา สฺยโม ทโม

สเว วนฺตมโล ธีโร โส เถโรติ ปวฺจจฺตีติ ฯ

อภูจเม ฯ โจรา พลวนฺโต โหนฺตีติ ปกฺขสมฺปนฺนา ปริวารสมฺปนฺนา
ชนสมฺปนฺนา นิวาสนภูจจานสมฺปนฺนา วาหนสมฺปนฺนา จ โหนฺติ ฯ
ราชาโน ตสฺมี สมเย ทุพฺพลา โหนฺตีติ ตสฺมี สมเย ราชาโน ตาสํ
สมฺปตฺตีนิ อภาเวน ทุพฺพลา โหนฺติ ฯ อติยาตฺนฺติ พหิทฺธา ชนปทจาริกํ จริตฺวา
อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺกฺขณฺเ อนฺโตนกรํ ปวิสิตฺตุํ ฯ นิยฺยาตฺนฺติ โจรา ชนปทํ วิลุมฺปนฺติ
มทฺททฺนฺติ เต นิเสเชสฺสสมาติ ปจฺมยาเม วา มชฺฉิมยาเม วา ปจฺฉิมยาเม วา
นิกฺขมิตฺตุํ ผาสฺกํ น โหติ ฯ ตโต ปฏฺจาย โจรา มนุสฺเส โปเถตฺวา อจฺฉินฺทิตฺวา
กจฺฉนฺติ ฯ ปจฺฉนฺติเม วา ชนปเท อนุสณฺณตฺนฺติ คามวาสกรณฺตฺถาย
เสตฺตอตุถฺรตฺถาย โปกฺขรณฺนิขณาปนฺตฺถาย สาลาทินิํ กรณฺตฺถาย ปจฺฉนฺติเม
ชนปเท อนุสาสิตฺตปี น สฺขํ โหติ ฯ พุราหฺมณฺคหปตฺติกานฺติ อนฺโต-
นกรวาสินิํ พุราหฺมณฺคหปตฺติกานิํ ฯ พาทิรานิ วา กมฺมฺนฺตานิติ

เล่มที่ 14 ทุกนึปทวณณนา หน้ท 72

พหึคณเม อารณทเขตตทกมมณตณนึ ๑ ปทปฏึทฎ พลวณุโธ โหนุตีตึ
ปทฎพลวท (๑) พหุหึ อุปฏฐทเกหึ จ อุปฏฐทกึหึ จ สมนนทคท
รทชรทษมหมทตฎปณึสึตท ๑ เปสทท กึทฎ ตสฎมึ สมนเย ทุพพลท
โหนุตีตึ ตสฎมึ สมนเย ปึยสึตท กึทฎ ตทสึ สมนปตฎึนึ อททเวณ ทุพพลท
โหนุตึ ๑ ตฎหึฎทท ตฎหึฎททว สงมมชฎเม สงกสททยณุตีตึ (๒)
นึสึสททท หุตวท สงมมชฎเม นึสึนึนท กึณจึ เอกวจณึปึ มุจึ
อุกฏึปึตวท กถตุ้ อสกโกนุตท ปชฎมทยณุตท วึย นึสึทนุตท ๑
ตยึทนุตึ ตทเทตึ กทรรณึ ๑ สุกกปทโกจ วุตตวึปลุสทสณ เวทึตพุโพ ๑

นวม ๑ มึจฎทปฎึปตฎทททกรณเหตุตึ มึจฎทปฎึปตฎึยท กรณเหตุ
ปฎึปชฎนเหตุตึ อตโธ ๑ ถยัฒ ชมมึ กุสลนุตึ สหวึปสึสณกมกคึ ๑ เอวรูโป
หึ สหวึปสึสณกมกคึ อทททเชตุ้ สมนปทเทตุ้ ปุเรตุ้ น สกโกตึ ๑ สุกกปทโกจ
วุตตวึปลุสทสณ เวทึตพุโพ ๑ อมสฎมึ สุตเต สห วึปสึสนทย มกคึคท กถึโธ ๑

ทสเม ๑ ทุกคหึเตหึตึ อุปฎึปฎึปฎึยท คหึเตหึ ๑ พุยณชฎนปฎึฐรูปเกหึตึ
พุยณชฎนสึ(๑) ปฎึฐรูปเกหึ อกขรจึตตทตย (๔) ลทฐเกหึ ๑ อตถถจ ชมมถจ
ปฎึพททหนุตึตึ สุกคหึตสुตตณุตณัน อตถถจ ปทลึถจ ปฎึพททหนุตึ อตตโน
ทุกคหึตสुตตณุตณันเยว อตถถจ

#๑ ม.ปทฎตฎตรท ยสुตตฎรท ปุณณวณุโธ พหุเกหึ ๑ กตถจึ ปทชฎนตพลวณุโธตึ ลึยอติ ๑

#๒ ลึ. สชฎมทยณุตึตึ ๑ ย. สฎมทยณุตึตึ ๑ ๑ ลึ. พุยณชฎนเนนเว ๑ ๔ ลึ. อกขรจึนุตตย ๑

เล่มที่ 14 ปริสวคควณณา หน้า 73

ปาลีณจ อุตฺตริตฺรํ กตฺวา ทสฺเสนฺติ ฯ สุกฺกปฺกฺโข วุตฺตวิปลฺลาเสน
เวทิตฺพุโพ ฯ อิมสฺมึ สุตฺเต สาสนสฺส วุฑฺฒิ จ ปรีหานิ
จ กถิตฺวาติ ฯ

สมจิตฺตวคฺโค จตฺตโถ ฯ

ปริสวคควณณา

ปลฺยจมสฺส ปจฺเม ฯ อุตฺตนาตฺติ ปากฺกฺวา อปฺปฏฺิจฺจนฺนา ฯ คมฺภีรฺวาติ
คฺุพฺพา ปฏฺิจฺจนฺนา ฯ อฺุทฺธตฺตาติ อฺุทฺธจฺเจน สมฺนฺนาคตา ฯ อฺุณฺนพฺวาติ
อฺุคฺคตฺนพฺวา อฺุญฺจิตฺตจฺจฺมมานาติ วุตฺตํ โหติ ฯ จปฺลาติ ปตฺตจิวรมณฺฑนาทินา
จาปฺเลยน ยุตฺตา ฯ มฺุขรฺวาติ มฺุขชฺรฺวา ชฺรฺวจา(๑) ฯ วิกิณฺณวฺจาติ
อฺุสฺสยฺตวจฺนา ทิวสฺสํปี นฺิรตฺถกวจฺนปฺลาปิโน ฯ มฺุญฺจสฺสตีติ วิสฺสญฺจสฺสตีโน ฯ
อฺุสมฺบฺชานาติ นฺิปปฺลยฺวา ฯ อฺุสมฺมาหิตฺวาติ จิตฺเตกคฺคตฺตามตฺตสฺสาปี อฺุลาภิโน ฯ
ปฺากคฺินฺทฺุริยาติ ปกฺติยา จิตฺเทหิ วิวญฺเฬหิ อฺุรกฺขิตฺเทหิ อฺุนฺทฺุริเยหิ สมฺนฺนาคตา ฯ
สฺุคฺกปฺกฺโข วุตฺตวิปลฺลาเสน เวทิตฺพุโพ ฯ

ทฺุติเย ฯ ภาณฺุทฺนชาตฺตาติ ภาณฺุทฺนํ วุจฺจติ กลหฺสฺส ปฺุพฺพภาโค
ตํ เตสฺส ชาตฺนฺุติ ภาณฺุทฺนชาตฺตา ฯ ตถา มยฺยํ ตฺุเมห ทฺุณฺฑาทาเปสฺสาม
พฺนฺุธาเปสฺสามาติ อาทิวจฺนปฺปวตฺตติยา

#๑ ม. ชฺรฺวจฺนา ฯ

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 74

สยชาติกลหา ฯ อัย ดาว คิหีสุ นโย ฯ ปพพชิตา ปน
อาปตติวติกุมวัจ วทนตา กลหชาติา นาม ฯ
วิวาทาปนุนาติ วิรุฑฐิ วาทำ อาปนุนา ฯ มุขสตุตีหิ วิตุทนตาติ
คูนานัน ฉินุทนญเจน ทพุภาสิตา วาจา มุขสตุติโยติ วุจจนติ ตาหิ
วิตุทนตา วิชฌนตา ฯ สมคคาติ เอกกมมัม เอกุทเทโส สมลิกษาตาติ
เอเตลลั กรณน สมคคตาย สหิตา ฯ (๑) ปิยจกขุหิตี เมตตจกขุหิ ฯ
ตติเย ฯ อคควตีติ อุตตมปุคคลาวตี อคคาย วา อุตตมมาย
ปฏิบัติติยา สมนุนาคตา ฯ ตโต วิปริตา อนคควตี ฯ พาหุลลิกาทิ
จิรวาทิพาหุลลาย ปฏิปนุนา ฯ สาสัน สิจิลลั คณนุหิตติ สาลลิกา(๒) ฯ
โอคกมเน ปุพพงคมาติ เอตถ โอคกมณัน วุจจติ อโชคมนญเจน
ปญจนีวรรณานิ เต ปญจนีวรรณปุรณน (๑) ปุพพงคมาติ วุคตัม
โหติ ฯ ปวิเวเกติ อุปธิวิเวเก นิพพานे ฯ นิกขิตตฐราตติวิเชปี วิเวเก
โอโรปิตฐรา ฯ น วิริยิ อารกนุตีติ ทูริชปี วิริยิ น กโรนติ ฯ อปตตตส
ปตติยาติ ปุพเพ อปตตตชฌานวิปัสสนามคคผลวิเสสสส ปตติอตุถาย ฯ
อิตรั ปททวยั ตสเสว เววจนัน ฯ ปจจิมมา ชนตาติ สทฐิวิหาริกอนเตวาสิกชโน ฯ
ทิกฺขณานุกตี อาปชชตีติ อารยิปชฌมาเยหิ กตัม อนุกโรนโต ทิกฺขณสส เตลลั

เล่มที่ 14 ปริสวคความณณา หน้า 75

อาจารย์ส อุนคตี อาปชชติ นาม ฯ เสถิ วุตตปฏิปกษนเขน
เวทิตพพิ ฯ

จตุตเถ ฯ อริยาคี อริยสาวกปริสา ฯ อนริยาคี ปุณฺชนปริสา ฯ อิทธิ
ทุกษนฺติ ยถากุติ นปฺปชานนฺตีติ จเปตฺวา ตณฺหิ เตภูมิกา ปญฺจทุกษนฺธา
ทุกษสจฺจํ นาม เอตตกเมว ทุกฺขํ อิโต อุทฺธิ ทุกฺขํ นตฺถีติ ยถาสภาวโต
นปฺปชานนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ เสสฺสเทสฺส ปน ตสฺส ทุกฺขสฺส
สมฺภูจฺจาปีกา ปฺริมตฺตฺตหา ทุกฺขสมฺภูโย นาม ตสฺสาเยว ตณฺหาหย ทฺวินฺนํปี
วา เสถิ สจฺจจันํ อจฺจนฺตฺกฺโข อสมฺมุปฺปตฺติ ทุกฺขนิโรธํ นาม อญฺจฺจโก
อริยมคฺโค ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏิปทา นามาคี เอวํ อิมสฺมี สุตฺเต จตฺตฺติ
สจฺเจหิ จตฺตฺตโร มคฺคา จ จตฺตฺตริ จ ผลานิ กถิตานิ ฯ

ปญฺจเม ฯ ปริสกสโฏติ (๑) กสฺสฺสปริสา กจฺวรปริสา ปลาสปริสาติ (๒)
อตุโถ ฯ ปริสามณฺโฑติ ปสฺนฺนปริสา สารปริสาติ อตุโถ ฯ ฉนฺทาคตี กจฺจนฺตีติ
ฉนฺเทน อคตี กจฺจนฺติ อกตฺตพฺพิ กโรนฺตีติ อตุโถ ฯ เสสฺสเทสฺสปี เอสฺว นโย ฯ

อิมานิ ปน จตฺตฺตริ อคตฺติคฺมนานิ ภาณฺทภาชนิเย จ วินิจฺฉยญฺจฺจาน
จ ลพฺภนฺติ ฯ ตตฺถ ภาณฺทภาชนิเย ตาว อตฺตโน ภาริยญฺจฺจาน ปน
อตฺตโน ภาณฺทคานํ ภิกฺขุณฺ

อมนเป ภูษเก ปตเต ต้ ปรวตเตตว อมนเป้ เทนุโต ฌนุทาคตี้ ฌจติ
นวม ๑ อดตโน ปน อการภูตงน มนเป ภูษเก ปตเต ต้ ปรวตเตตว
มนเป้ เทนุโต โทสาคตี้ ฌจติ นวม ๑ ภูษภษณียวตถุญจ
จติภญจ (๑) อชานนุโต โมหาคตี้ ฌจติ นวม ๑ มุขรณัน ว
รชาทินิสิตินัน ว วม เม (๒) อมนเป ภูษเก ทินุเน
อนตถึปี กรยษุนติ ภยเน ปรวตเตตว มนเป้ เทนุโต ภยาคตี้ ฌจติ
นวม ๑ โย จ ่อว น ฌจติ สพเพสั ตลฎฎโต มชฎตโต ปมณคโต
หุตว ษั ยสส ปปุณนติ ตลฎเวว ตสส เทติ อัย ฌตพพิธิปี อคตคมนัน
น ฌจติ นวม ๑ วินิจญญฐนเน ปน อดตโน อการภูตสส ฐรฎปตตี้
ลหฎปตตี้ติ กตว กถนุโต ฌนุทาคตี้ ฌจติ นวม ๑ อิตรสส
ลหฎปตตี้ ฐรฎปตตี้ติ กตว กถนุโต โทสาคตี้ ฌจติ นวม ๑
อปตติวฐฐนัน ปน อปตติภษนุฐกั (๑) จ อชานนุโต โมหาคตี้
ฌจติ นวม ๑ มุขรสส ว รชหิ ปุชิตสส ว อัย เม ฐรฎกั กตว
อปตตี้ กถนุตสส อนตถึปี กรยษยติ ฐรฎเมว ลหฎกติ กตว
กถนุโต ภยาคตี้ ฌจติ นวม ๑ โย ปน สพเพสั ยถฎฎเมว กถติ
อัย ฌตพพิธิปี อคตคมนัน น ฌจติ นวมติ ๑

นญเจ ๑ อุกกาจิตวินิตาติ ทุพพิเนตา ๑ โน ปฏิปญญาวินิตาติ น
ปฺจฉิตฺวา(๑) วินิตา ๑ คมภีราติ ปาลิวเสน คมภีรา จุพเวทลลุตตตทิสสา ๑(๒)
คมภีรตฺถาติ อตฺถวเสน คมภีรา มหาเวทลลุตตตทิสสา ๑ โลกุตตราติ
โลกุตตรอตฺถทีปกา ๑ สุลลตปฏิสฺยตฺถาติ สตฺตสุลลตฺถมมตฺตเมว(๓)
ปกาสกา อสงฺขตสฺยตฺถตทิสสา ๑ (๔) น อญญาจิตฺตํ อฺปญฺญาเปเนตฺติ
วิชานนตฺถาย จิตฺตํ น อฺปญฺญาเปเนตฺติ นิทฺทายนฺติ วา อญฺญวิทิตา
วา โหนฺติ ๑ อุกฺกเหตุพฺพํ ปริยาปฺณิตพฺพนฺติ อุกฺกเหตุพฺเพ จ
ปริยาปฺณิตพฺเพ จ ๑ กวิกตาติ (๕) กวีหิ กตา ๑ อิตฺรํ ตสฺเสว เวจฺจํ ๑
จิตฺตกฺขรธาติ วิจิตฺตรอกฺขรธา ๑ อิตฺรํ ตสฺเสว เวจฺจํ ๑ พาหิรกาติ
สาสนโต พหิฏฺฐา ๑ สวากภาสิตาติ เตสํ สวากเกหิ ภาสิตา ๑
สฺสสฺสสนฺตฺติ อุกฺขรจิตฺตตฺถาย เจว ปทสมปฺคตฺติยา (๖) จ อตฺตมฺนา หุตฺวา
สฺจนฺติ ๑ น เจว อญฺญมญฺญํ ปฏิปฺญจฺจนฺตฺติ อญฺญมญฺญํ อคฺถํ วา อนฺุสนฺธิ
วา ปุพฺพปาปริ วา เนว ปฺจฉนฺติ ๑ น ปฏิวิจฺจนฺตฺติ ปฺจฉนฺตฺถาย จาริกํ น
วิจฺจนฺติ ๑ อิทํ กถนฺติ อิทํ พุยฺยชฺฉนํ กถํ โรเจตพฺพํ กิณฺติ โรเจตพฺพํ(๗) ๑
อิมสฺส กวตฺถโถติ อิมสฺส ภาสิตสฺส โโก อตฺถโถ กา อนฺุสนฺธิ

เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 78

กี ปุพพาปริ ๑ อวิวณฺฐติ ปฏิจฺจนฺนํ ๑ น วิวณฺฐิตี น
อุคฺคมาณฺฐติ ๑ อนุตฺตานิกตฺนฺติ อปากฺกํ ๑ น อุตฺตานิโกโรนฺฐิตี
ปากฺกํ น กโรนฺฐติ ๑ กงฺขาจานิเยสุติ กงฺขาย การณฺญเตสุ ๑
สุกฺกปกฺโข วุตฺตวิปลลาเสน เวทิตฺตโพ ๑

สตฺตเม ๑ อามิสฺสรฺฐติ จตฺตปจฺจยฺครุกา โลกุตฺตรชฺมเม
ลามกโต กเหตุวา จิตฺปริสา ๑ สทฺชมฺมฺครฺฐติ นวโลกุตฺตรชฺมเม
ครฺฐเก กตฺวา จตฺตาริ ปจฺจเย ลามกโต (๑) กเหตุวา จิตฺปริสา ๑
อุภโตภาควิมฺตฺโตติ ทฺวิหิ ภาเกหิ วิมฺตฺโต ๑ ปญฺญาวิมฺตฺโตติ
ปญฺญาวิมฺตฺโต สุกฺขวิปลสฺสกขิณาสโว ๑ กายสฺกขิตฺติ กายเน
ณานสฺส สฺสิตฺตวา ปจฺจนา นิโรธํ นิพฺพานํ สจฺฉิกตฺวา จิตฺ ๑
ทิกฺขจิปฺปตฺโตติ (๒) ทิกฺขจฺนตฺตํ ปตฺโต ๑ อิเม เทวปี จตฺตฺส จาเนสุ
ลพฺภนฺติ ๑ สทฺชวิมฺตฺโตติ สทฺชทฺทฺนฺโต วิมฺตฺโต ๑ อัยปี นฺตฺ
จาเนสุ ลพฺภติ ๑ ชมฺมํ อนุสฺสรฺฐิตี ชมฺมานุสฺสारी ๑ สทฺช อนุสฺสรฺฐิตี
สทฺชานุสฺสारी ๑ อิเม เทวปี ปจฺจมฺมกฺคสมฺกฺคิโน ๑ กลฺยาณชฺมโมติ
สฺนฺนฺทรชฺมโม ๑ ทฺสฺสึโล ปาปชฺมโมติ ทฺสฺสึโล ลามกชฺมโม ๑
อิมํ กสฺมา คณฺหนฺติ สพฺเพสุ หิ เอกสฺทิสฺเสสุ ชาเตสุ สึลวานฺเตสุ
พลวการวํ (๓) น โหติ เอกจฺเจสุ ปน ทฺสฺสึเลสุ สติ สึลวานฺตานํ
อุปริ พลวการวํ โหตีติ มณฺญนฺตา คณฺหนฺติ ๑ เต เตเนว (๔) ตากํ

เล่มที่ 14 ปรึสวคควณณนา หน้ 79

ลภนตึตึ เต ภิกขุ เอกจจัน วณณึ (๑) เอกจจัน อวณณึ
กเถตว จตตารอ ปรุจเย ลภนตึ ฯ คธิตาติ ตณหยา คธิตา ฯ
มจจิตาติ ตณหาวเสน มจจิตา ฯ อชโฆปนุนาติ
อชโฆสยา คิลิตวา ปรึนึฏฐเปตว จิตา ฯ อนาที่นวทสสาวิโนติ
อปจเวกขิตปรึโกเก อาที่นัว อปสสนตา ฯ อนิสสรณปญญาติ
จตุส ปจเจสสุ ฉนุทราคอปกทุฒนาย นิสสรณปญญา
วึรหิตา อิทมคถึ เอตนตึ อชานนตา ฯ ปรึฏฐชนตึติ
สจฉนุทราคา หุตว ปรึฏฐชนตึ ฯ

สูกกปกเข อุกโตภากวิมุตโตติอาที่สุ อัย สตตณนั อริยปุกกลานั
สงเขปปรุปกาสนา เอโก ภิกขุ ปญญาธูเรน อภินิวิฏฐโ จ อฏฐ สமாปตติโย
นิพุตเตตว สโตปตติมคถึ ปาปณาติ ฯ สโต ตสมี ขณ ฐมมานุสาร์
นาม โหติ สโตปตติผลาที่สุ ฉสุ จาเนสสุ กายสกขึ นาม อรหตตผลกขณ
อุกโตภากวิมุตโต นาม โหติ ฯ สமாปตติหึ วิกขมภนวิมุตติยา มกเคน
สมุจเจทวิมุตติยาติ ทวิกขตตุ วา ทวิหึ วา ภากเหหิ วิมุตโตติ อตโธ ฯ
อปโร ปญญาธูเรน อภินิวิฏฐโ สமாปตติโย นิพุตเตตตุ อสกุโกนโต
สูกขวิปสสโกว หุตว สโตปตติมคถึ ปาปณาติ ฯ สโต ตสมี ขณ
ฐมมานุสาร์ นาม โหติ สโตปตติผลาที่สุ ฉสุ จาเนสสุ ทิฏฐิปปตโต
นาม โหติ

อรหตฺตผลกฺขณ ปรลฺลาวิมฺตฺโต นาม ๑ อปโร สทฺธาธฺเรน
อภินิวิญฺโ จ อญฺส สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปาปุณฺณาติ ๑
โส ตสฺมี ขณ สทฺธานุสําริ นาม โหติ โสตาปตฺติผลาทีสุ ฉสุ จานสฺสุ
กายสกฺขิ นาม อรหตฺตผลกฺขณ อุกฺโตภาควิมฺตฺโต นาม ๑ อปโร
สทฺธาธฺเรน อภินิวิญฺโ จ สฺมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺตุ อสกฺโกนฺโต
สูกฺขวิปสฺสโกว หุตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปาปุณฺณาติ ๑ โส
ตสฺมี ขณ สทฺธานุสําริ นาม โหติ โสตาปตฺติผลาทีสุ ฉสุ
จานสฺสุ สทฺธาวิมฺตฺโต นาม อรหตฺตผลกฺขณ ปรลฺลาวิมฺตฺโต นาม ๑

อญฺสเม ๑ วิสฺมาติ ปกฺขลนญฺเจน (๑) วิสฺมา ๑ สฺมาติ
นิปฺปกฺขลนญฺเจน (๒) สฺมา ๑ อธฺมมกฺมฺมานิํติ อฺุทฺธมฺมานิํ กมฺมานิํ ๑
อวิญญกมฺมานิํติ อฺุพฺพินฺยานิํ กมฺมานิํ ๑

นวม ๑ อธฺมมิกํติ นิทฺธมฺมา ๑ ธฺมมิกํติ ธฺมมยฺตุตฺตา ๑

ทสเม ๑ อธิกรณฺนฺติ วิวาทาธิกรณําที จตฺตฺพิธิ [๑] ๑

อาทียนฺตฺติ คณฺหนฺติ ๑ สลฺลาเปนฺตฺติ ชานาเปนฺติ ๑ น
จ สลฺลตฺติ อฺุปกฺจณฺตฺติ สลฺลาปนตฺถิปี น สนฺนิปตฺนฺติ ๑
น จ นิชฺฌาเปนฺตฺติ น เปกฺขาเปนฺติ ๑ น จ นิชฺฌตฺติ
อฺุปกฺจณฺตฺติ อลฺลนลฺลํ นิชฺฌาปนตฺถาย น สนฺนิปตฺนฺติ ๑

๑ ม. สปกฺขลนญฺเจน ๒ สี. วินิปกฺขลนญฺเจน

๓ ม. เอตฺถนฺตฺเร อธิกรณฺนฺติ ทิสฺสตี ๑

เล่มที่ 14 ปริสวคควณณา หน้า 81

อสนฺยตฺติพลาติ อสนฺยตฺติเยว พลํ เอเตสนฺติ อสนฺยตฺติพลา ฯ
อปฺปฏินิสฺสคฺคมนฺติโนติ เยสญฺหิ เอวํ โหติ สเจ อเมห
หิ คหิตํ อธิกรณํ ฌมฺมิกํ ภวิสฺสติ คณฺหิสฺสาม ฯ สเจ อฌมฺมิกํ
วิสฺสชฺเชสฺสามาติ เต ปฏินิสฺสคฺคมนฺติโน นาม โหนฺติ ฯ อิเม ปน
น ตถา มนฺเตตฺติติ อปฺปฏินิสฺสคฺคมนฺติโน ฯ ถามสา ปรามาสา
อภินิวิสฺสาติ ทิฏฺฐิจิถาเมน จ ทิฏฺฐิจิปรามาเสน จ อภินิวิสฺสวา ฯ
อิทเมว สจฺจนฺติ อิํ อมฺหากํ วจนเมว สจฺจํ ฯ โมจฺมมณฺณนฺติ
อวเสสานํ วจนํ โมจฺมํ ตฺจฺจํ ฯ สุกฺกปฺกฺโข อุตฺตานตฺโตเยวาติ ฯ
ปริสวคฺโค ปณฺจโม ฯ
ปจฺมปณฺณาสโก นิฏฺฐิจิธา ฯ

ทุติยปณาสก

ปุคฺคตวคฺควณฺณา

ทุติยปณาสกสฺส ปจฺเม ฯ จกฺกวตฺตึนา สทฺธี คหิตตฺตา
โลกานุกมฺปายาติ น วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จ จกฺกวตฺตึโน อุปฺปตฺติยา
เทว สมฺปตฺติโย ลภนฺติ พุทฺธานํ อุปฺปตฺติยาตฺสฺโสปี สมฺปตฺติโย ฯ
ทุติเย ฯ อจฺฉริยมฺนุสฺสชาติ น อาจิณฺณา มฺนุสฺสา (๑) อพฺภุตมฺนุสฺสา ฯ
ตฺติเย ฯ พหุโน ชนสฺส อนฺตปฺปา โหตีติ มหาชนสฺส อนฺตปการี
โหติ ฯ ตตฺถ จกฺกวตฺตึโน กาลกิริยา เอกจกฺกวาเพ เทวมฺนุสฺसानํ อนฺตปํ
กโรติ ตถาคตฺสฺส กาลกิริยา ทสฺสุ จกฺกวาพสฺสเสสฺสุ ฯ
จตฺตฺเถ ฯ ญฺปนฺรหาคิ ญฺปสฺส อรหา ยุตฺตา อนฺจฺฉริกา ฯ จกฺกวตฺตึโน
หิ เจตฺยํ ปฏฺิษกฺกิตฺวา เทว สมฺปตฺติโย ลภนฺติ พุทฺธานํ เจตฺยํ ปฏฺิษกฺกิตฺวา
ตฺสฺโสปี ฯ
ปญฺจเม ฯ พุทฺธาติ อตฺตโน อานฺุภาเวน จตฺตาริ สจฺจานิ
พุทฺธา ฯ

เล่มที่ 14 ปุคคลาวคฺคณณา หน้า 83

ณฺฐเจ ฯ ผลนฺตฺติยาติ สทฺทํ กโรนฺตฺติยา ฯ น สนฺตสนฺตฺติ
สทฺทกฺกาทิภูทฺติยา ปหีนฺตฺตา น ภายนฺติ ฯ ตตฺถ จินฺนสโว อตฺตโน
สทฺทกฺกาทิภูทฺติยา ปหีนฺตฺตา น ภายติ หตฺถาชาณีโย (๑)
สทฺทกฺกาทิภูทฺติยา พลวตฺตติ ฯ สตฺตมมฺฐเมสุปี เอสฺว นโย ฯ
นวมเ ฯ กิปรุสชาติ กิณฺนรา ฯ มานุสฺสี วาจํ น ภาสฺนฺตฺติ
มนุสฺสสฺส ถถํ น กถนฺติ ฯ
ชฺมมาโสภสฺส กิร เอกํ กิณฺนโร อานตฺวา ทสฺเสสุ ฯ โส
กถาเปถ นนฺติ อห ฯ กิณฺนโร กถตุํ น อิจฺฉติ ฯ เอโก ปุริโส อหเมตํ
กถาเปสฺสามิติ เทภูจาปาสาทํ โอตารตฺวา เทว ขาณฺเเก โกภูฏฺตฺวา อุกฺขลํ
อาโรเปติ ฯ सा อุกโตปฺสฺเสหิ ปตติ ฯ ตํ ทิสฺวา กิณฺนโร ก็ อณฺณํ เอกํ
ขาณฺเก โกภูฏฺตุํ น วภูฏฺตีติ เอตฺตกเมว อห ฯ ปุณ อปรภาเค เทว กิณฺนเร
อานตฺวา ทสฺเสสุ ฯ ราชฺา กถาเปถ เนติ อห ฯ เต กถตุํ น อิจฺฉิสฺสุ ฯ
เอโก ปุริโส อหเมเต กถาเปสฺสามิติ เต คเหตุว อนฺตราปณฺ อคมาสิ ฯ
ตตฺถเอโก อมฺพปฺกณฺจ มจฺเจ จ อทฺทสฺ เอโก กปฺปฺภูทฺผลณฺจ (๒) อมฺพิลผลณฺจ ฯ
ตตฺถ ปุริโส มหาวิสํ มนุสฺสา ขาทนฺติ ถถํ เต กิลาสฺโน (๓) น โหณฺตฺติ ฯ
อิตโร ถถํ อิมฺ เอตํ นิสฺสาय กุฏฺจโน น โหณฺตฺติ อห ฯ เอวํ มานุสฺสี วาจํ กถตุํ

อสกุกอนตปิ เทว อตุวเส สมปัสमानา กเถนตีติ ฯ

ทสม ฯ อปปฏิวาโณติ อนุกณจิติ อปจโจสกุกิติ ฯ

เอกาทสม ฯ อสนุตสนุนิวาสนติ อสปุริส้าน สนวนวาสั ฯ(๑)

น วเทยยติ โอวาเทน วา อนุสาสนิยา วา น วเทยย มา วทตติ อตุโถ ฯ

เถรมปาหิ น วเทยยนติ อหปี เถริ ภิกขุ โอวาทานุสาสนิวเสน น วเทยยิ ฯ

อहितานุกมปีติ อหิต อิจจมาโน ฯ โน หิตานุกมปีติ หิต อนิจจมาโน ฯ

โนติ นั วเทยยนติ อหิ ตว วจัน น กริสสนติ นั วเทยยิ ฯ วิเหเสยยนติ (๒)

วจนสส การณน วิเหเจยยิ ฯ ปสสมปัสส น ปฏิกเรยยนติ ปสสนโตปิ

ชานนโตปิ อหิ ตสส(๓) วจัน น กรเรยยิ ฯ อมินา อุปาเยน สพพตถ

อตุโถ เวทิตพโพ ฯ สุกกปกเข ปน สาฐติ นั วเทยยนติ สาฐ ภาทกั

สูกถิต ตยาติ ตสส กถิ อภินนทนโต นั วเทยยนติ อตุโถ ฯ

ทวาทสม ฯ อุกโต วจิสสาโรติ ทวิสปี ปกเขสุ อณณมณณิ

อกโกสนปจอกโกสนวเสน สัสมานา วาจา วจิสสาโร ฯ

ทิจฐิปพาโสติ ทิจฐิ นิสสาย อุปปชชนโก ยุกคคาหลกขโณ ปพาโส

ทิจฐิปพาโส นาม ฯ เจตโส อามาโตติ โโกโร ฯ โส หิ จิตติ

อามาเตนโต อุปปชชติ ฯ อปปัจจโยติ อตุจจากาโร

เล่มที่ 14 สุขวคฺควณณา หน้า 85

โทมนสฺสนฺติ อตฺถโ ๑ อนภฺรทฺธิติ โภโรเยว ๑ (๒) โส หิ
อนภฺรทฺธิติ วุจฺจติ ๑ อชฺมตฺตํ อวฺปสฺนตฺตํ โหตีติ
สพฺพเมตํ นฺยกชฺมตฺตสฺงฺขาเต อตฺตโน จิตฺเต จ
สทฺธิวិหาริกอนฺเววสฺสิกสฺงฺขาตาย อตฺตโน ปฺริสาย จ อวฺปสฺนตฺตํ โหตี ๑
ตเสมตฺนฺติ ตสฺมี เอตํ ๑ เสถํ วุตฺตนฺเยเนว เวทิตพฺพํ ๑ (๓)
ปฺกฺกวลวคฺโค ปจฺโม ๑

สุขวคฺควณณา

ทฺธิยสฺส ปจฺเม ๑ กิหิสฺสนฺติ กิหีนํ สพฺพํ กามนฺิปฺตติมฺลกํ สฺขํ ๑
ปพฺพชิตฺตสฺสนฺติ (๑) ปพฺพชิตานํ ปพฺพชฺชามฺลกํ สฺขํ ๑
ทฺธิเย ๑ กามสฺสนฺติ กามे อารพฺก อฺปฺปชฺชนกสฺขํ ๑ เนกขมฺมสฺสนฺติ
เนกขมฺมํ วุจฺจติ ปพฺพชฺชา ตํ อารพฺก อฺปฺปชฺชนกสฺขํ ๑
ตฺติเย ๑ อฺปฺริสฺสนฺติ เตญฺมิกสฺขํ ๑ นฺริสฺสนฺติ โลกตฺตรสฺขํ ๑
จตฺตเถ ๑ สาสวสฺสนฺติ อาสวานํ ปจฺจยญฺตํ วญฺญสฺขํ ๑ อนาสวสฺสนฺติ
เตถํ อปฺจยญฺตํ วิวญฺญสฺขํ ๑
ปญฺจเม ๑ สามีสฺสนฺติ สงฺกิเลถํ วญฺญคามิสฺขํ ๑ นฺรามิสฺสนฺติ

นิกุทเลสิ วิวุกุกคามิสุขัง ฯ

นกุเจ ฯ อริยสุขนติ อปฺลุชฺชนสุขัง ฯ อนริยสุขนติ ปฺลุชฺชนสุขัง ฯ

สตุตเม ฯ กายิกนติ กายวิญญาณสหชาติ ฯ เจตสิกนติ มโนทวาริกสุขัง ฯ

ตํ โลกียโลกุตฺตรมิสฺสํ กถิตํ ฯ

อภูเม ฯ สปปิติกนติ ปรมทุตฺตยชฺชฌานสุขัง ฯ นิปปิติกนติ

ตติยจตุตฺตชฺชฌานสุขัง ฯ ตตฺถ โลกียสปปิติกโต โลกียนิปปิติกํ

โลกุตฺตรสปปิติกโต จ โลกุตฺตรนิปปิติกํ อคฺคนติ เอวํ ภูมฺมนตรํ

อภินฺทิตฺวา อคฺคภาโว เวทิตพฺโพ ฯ

นวมเม ฯ สาสฺสุขนติ ทิสฺสุ ฌานesu สุขัง ฯ อูปกฺขาสฺสุขนติ

จตุตฺตชฺชฌานสุขัง ฯ

ทสมเม ฯ สมาริสฺสุขนติ อปฺปนํ วา อฺปจาร์ วา ปตฺตสุขัง ฯ

อสมาริสฺสุขนติ ตทฺถกฺขํ อปฺปตฺตสุขัง ฯ

เอกาทสมเม ฯ สปปิติกการมฺมณฺณนติ สปปิติกํ ฌานทฺวํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส

อฺปฺปนฺนสุขัง ฯ นิปปิติกการมฺมณฺณปี เอสฺว นโย ฯ ทฺวาทสมปี อิมินา

อฺปาเยน อตฺถิโต เวทิตพฺโพ ฯ

เตรสมเม ฯ รูปรามฺมณฺณนติ รูปราวจรจตุตฺตชฺชฌานารมฺมณฺณํ ยงฺกิลฺลิจิ

รูปํ อารพฺภ อฺปฺปชฺชนกํ วา ฯ อรฺปรามฺมณฺณนติ

เล่มที่ 14 สนิมิตตวคฺควณณา หน้า 87

อรุปาวจรชฎานารมฺมณํ (๑) ยงฺกิลฺลิจิ รูปํ อารพฺภ อุปฺปชฺชนกั
วาทิ ฯ

สุขวคฺโค ทฺติโย ฯ

สนิมิตตวคฺควณณา

ตฺติยสฺส ปจฺเจ ฯ สนิมิตตาทิ สการณา ฯ ทฺติยาทีสุปี เอเสว
นโย ฯ นิทานเหตุสงฺขารปจฺจยรูปนฺติ สพฺพานิปี หิ เอตานิ การณเววจนาเนว ฯ
สตุตฺตเม ฯ สเวทนาติ ปจฺจยภูตาย สมฺปยุตฺตเวทนาย สติเยว อุปฺปชฺชนฺติ
นาสตีติ อตุโถ ฯ อฏฺฐมนวเมสุปี เอเสว นโย ฯ

ทสเม ฯ สงฺขตารมฺมณาติ ปจฺจยนิพฺพตฺตํ สงฺขตฺตมฺมํ (๑) อารมฺมณํ
กตฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ฯ โน อสงฺขตารมฺมณาติ อสงฺขตํ ปน นิพฺพานํ อารพฺภ น
อุปฺปชฺชนฺติ ฯ น โหนฺตฺติติ มกฺกกฺขณ น โหนฺติ นาม ผล ปตฺเต นาสฺสนฺติ ฯ
เอวเมเตสุ (๒) ทสฺสุ จาเนสุ ยาว อรหฺตฺตา เทสฺนา เทสิตฺตาติ ฯ

สนิมิตตวคฺโค ตฺติโย ฯ

๑ สี. อรุปชฎานารมฺมณํ ฯ ๒ สี. เอว อิมฺเมสุ ฯ

ธมมวคควณณา

จตุตถสฺส ปจเม ฯ เจโตวิมุตฺตํติ ผลสมาธิ ฯ ปญญาวิมุตฺตํติ
ผลปญญา ฯ
ทุตฺติเย ฯ ปคฺคาโหติ วิริยํ ฯ อวิกฺเขโปติ จิตฺเตกคฺคตา ฯ
ตติเย ฯ นามนฺติ จตฺตารโ อรูปกฺขนฺธา ฯ รูปนฺติ รูปกฺขนฺโธ ฯ
อิตฺติ อิมสฺมี สุตฺเต ธมฺมโกฏฺฐาสปริจฺเจทณานิ นาม กถิตํ ฯ
จตุตฺเถ ฯ วิชฺชาติ ผลณานิ ฯ วิมุตฺตํติ ตํสมฺปยุตฺตา (๑) เสสา ธมฺมา ฯ
ปญฺจเม ฯ ภวทิกฺกํติ สสฺสทิกฺกํติ ฯ วิภวทิกฺกํติ อฺจุเจททิกฺกํติ ฯ
นฏฺฐสฺสตฺตมานิ อุตฺตทานตฺตทานว ฯ
อฏฺฐเม ฯ โทวจสฺสตาติ ทฺพพจภาโว ฯ ปาปมิตฺตตาติ ปาปมิตฺต-
เสวนภาโว ฯ นวมํ วุคฺตวิปริยาเยน เวทิตพฺพิ ฯ
ทสเม ฯ ธาตุกฺสลาติ อฏฺฐารส ธาตุโย ธาตุติ ชานนํ ฯ มนสิการ-
กฺสลาติ ตาสฺสเยว ธาตุนํ อนิจฺจาทิวเสน ลกฺขณตฺตยํ อโรเปตฺวา ชานนํ ฯ
เอกาทสเม ฯ อาปตฺติกฺสลาติ ปญฺจนนํ จ สตฺตุนนํ จ

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 89
เล่มที่ 14 พาลวคควณณา หน้า 89

อาปตติกขุขานัน ชานัน ๑ อาปตติวภูจกถานกุตตตาดิ เทสนาย วา
กम्मวากาย วา อาปตติหิ วภูจกถานชานนनुติ ๑
ธम्मวคฺโค จตฺตฺโต ๑

พาลวคควณณา

ปลจจมสฺส ปจเม ๑ อนาคตฺ ภาริ วหตีติ
สมฺมชฺชณี ปทีโป จ อุทกํ อาสเนน จ
ฉนุทปาริสฺสุทฺธิ อุตฺตฺกขานัน ภิกฺขุคณณา จ โอวาโท
ปาฎิโมกฺข (๑) เถรภาโคติ วุจฺจตีติ
อิช ทสวริ ภาริ นวโก หุตฺวา เถเรน อนชฺฉณฺโง กโรนฺโต
อนาคตฺ ภาริ วหตี นาม ๑ อาคตฺ ภาริ น วหตีติ เถโร
สมาโน ตเมว ทสวริ ภาริ อตฺตนา วา อกโรนฺโต ปรี
วา อสมาทเปนฺโต อาคตฺ ภาริ วหตี นาม ๑
ทฺุคฺยสฺสฺเตปี อิมินาว นเยน อตฺโต เวทิตฺพุโป ๑
ตฺติเย ๑ อกฺปฺปิเย กปฺปิยสฺสฺลตีติ อกฺปฺปิเย สีมฺสาทิมฺหิ กปฺปิย
อิทฺนฺติ เอวฺสฺลตี ๑ กปฺปิเย อกฺปฺปิยสฺสฺลตีติ กุมฺภิลมฺสพิพารมฺสาทิมฺหิ
กปฺปิเย อกฺปฺปิย อิทฺนฺติ เอวฺสฺลตี ๑
จตฺตฺถิ วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุ ๑

องคุตตรนิกายภูทกคา (มโนรทปุรณี ๒) - หน้าที่ 90
เล่มที่ 14 ทุกนิปาตวณณา หน้า 90

ปญจเม ฯ อนาปตติยา อาปตติสญญิติ อาปุจจิตฺวา ภูทกํ
โชนุตฺตส ปตฺตํ ปจฺนุตฺตส เกเส ฉินฺหนุตฺตส คามํ ปวิสฺนุตฺตสชาติอาทิสฺ
อนาปตฺติ ตตฺถ อาปตฺติ อยฺนฺติ เอวํสญฺญิ ฯ อาปตฺติยา อนาปตฺติสญญิติ
เตสญฺเฒว วตฺถุนํ อนาปุจจากรณฺเ อาปตฺติ ตตฺถ อนาปตฺตีติ เอวํสญฺญิ ฯ
ฉญฺเจปี วุตฺตนเยเนว อตฺโถ เวทิตฺพุโพ ฯ
สตตฺมาทีนํ อุตฺตานตฺถาเนว ฯ
เอกาทสเม ฯ อาสวาทิ กิเลสํ ฯ น กุกฺกุจฺจายิตฺพุพนฺติ สงฺฆโมกฺกสฺส
อปฺปฺจฺปนํ อวิจาร์ณํ น กุกฺกุจฺจายิตฺพุพํ นาม ตํ กุกฺกุจฺจายติ ฯ
กุกฺกุจฺจายิตฺพุพนฺติ ตสฺเสว ปฺปฺจฺปนํ วิจาร์ณํ ตํ น กุกฺกุจฺจายติ ฯ
ทฺวาทสมาทีนํ เหญฺจฺจา วุตฺตนเยเนว เวทิตฺพุพานิตี ฯ
พาลวคฺโค ปญฺจโม ฯ
ทฺติยปฺนฺณาตฺถวณณา นิฏฺจิตฺตา ฯ

ตติยปณณาสกถณา

อาสาทุปฺปชหวคถณา

ตติยปณณาสกถส ปจเม ฯ อาสาติ ตณฺหา ฯ ทุปฺปชหาติ ทุจฺจชา
ทฺนุณีหฺรา(๑) ลาภาสาย ทุปฺปชหฺภาเวน(๒) สตุตา ทสปี วสุตานี วิสตีปี สฏฺฐีปี
วสุตานี อชฺช ลภิสฺสาม เสว ลภิสฺสามาติ ราชานํ อฺปฏฺฐหนฺติ กสิกมฺมาทีนํ
กโรนฺติ อุกโต พฺยพฺหํ สงฺคามํ ปกฺขนฺนฺติ อชฺปถสงฺกฺปถาทโย ปฏฺธิปชฺชนฺติ
นาวาย มหาสมฺมทฺทํ ปวิสฺนฺติ ฯ ชีวิตาสาย ทุปฺปชหตุตา สมฺปตฺเต
มรณกาเลปี(๓) วสุสสฺตชีวี อตุตฺตานํ มณฺณนฺติ ฯ โส กมฺมกมฺมณิมิตฺตาทินิ
ปฺสฺสนฺโตปี ทานํ เทหิ ปุชฺชํ กโรหิตฺติ อนุกมฺปเกหิ วุจฺจมาโน นานํ
มริสฺสามิจฺเจว (๔) อาสาย กสฺสจฺจิ วจันํ น คณฺหาติ ฯ

ทฺติเย ฯ ปุพฺพการิตฺติ ปจมํ อฺปการกสฺส (๕) การโก ฯ กตฺถญฺญ กตเวทิตฺติ
เตน กตฺถิ ฅตุวา ปจฺญา การโก ฯ เตสฺส ปุพฺพการี อิจฺฉํ เทมิตฺติ สญฺญํ กโรติ
ปจฺญา การโก อิจฺฉํ ชีราเปมิตฺติ (๖) สญฺญํ กโรติ ฯ

๑ สฺตี. ทฺนุณีหฺรา ๒ สฺตี. ทุปฺปชหฺภาเวน ๓ สฺตี. สมฺปตฺตมรณกาเลปี ฯ

๔ ม. ปริสฺสามิ ชีวิตฺสามิจฺเจว ฯ ๕ สฺตี. อฺปการกสฺส ฯ ๖ สฺตี. ชีราเปสฺสามิตฺติ ฯ

ตติเย ฯ ติตฺโต จ ตปฺเปตา จาติ ปจฺเจกพุทฺโธ จ ตถาคตสาวโก จ
จีณาสวอติตฺโต นาม ตถาคโต อรหํ สมมาสมพุทฺโธติตฺโต จ ตปฺเปตา จ ฯ

จตุตฺเถ ฯ พุตฺตปฺปยาติ ทายเกน พุตฺตปฺปยา (๑) ตปฺเปตฺตํ น สุภรา ฯ
นิกฺขิปตฺติ น ทสฺสติ น ปริภุชฺชติ ฯ วิสฺสชฺเชตฺติ ปเรสํ เทติ ฯ

ปญฺจเม ฯ น วิสฺสชฺเชตฺติ สพุทฺเวยว ปเรสํ น เทติ อุตฺตโน ปน
ยาปนมตฺตํ กเหตุวา อวเสเส น เทติ ฯ

ฉกฺขเจ ฯ สุกฺกนิมิตฺตุนฺติ อิกฺกจารมฺมณํ ฯ

สจฺจตฺเต ฯ ปฏฺกนิมิตฺตุนฺติ อนิกฺกจนิมิตฺตํ ฯ

อภฺกฺขเม ฯ ปฺรโต จ โฆสฺสติ ปฺรสฺส สนฺติกา อสทฺธมฺมสฺสวณฺํ ฯ

นวเม ฯ ปฺรโต จ โฆสฺสติ ปฺรสฺส สนฺติกา สทฺธมฺมสฺสวณฺํ ฯ

เสสํ สพุทฺตถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อาสาทุปฺปชฺหวกฺโก ปจฺโม ฯ

๑ สี่. อตปฺปยา ฯ

อายาจนวคฺควณณา

ทฺติยสฺส ปจฺเม ฯ สทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํ สมฺมา อายาจมาโน
อายาเจยฺยติ สทฺโธ ภิกฺขุ อฏฺฐหิตฺวา ยาทิสฺส สารีปฺตฺตฺเถโร ปญฺญา
อหํปี ตาทิสฺส โหมิ ฯ ยาทิสฺส โมคฺคลฺลานตฺเถโร อิทฺธิยา อหํปี ตาทิสฺส
โหมีติ (๑) เอวํ อายาจนฺโต ปิเหนฺโต ปฏฺฐเณฺโต ยํ อตฺถิ ตสฺเสว ปฏฺฐิตตฺตา
สมฺมา ปฏฺฐเจยฺย นาม ฯ อิตฺโธ อุตฺตริ ปฏฺฐเณฺโต มิจฺฉา ปฏฺฐเจยฺย ฯ เทว
หิตฺวา (๒) เอวรูปา หิ ปฏฺฐนา ยํ นตฺถิ ตสฺส ปฏฺฐิตตฺตา มิจฺฉापฏฺฐนา
นาม โหติ ฯ กิการณา เอสา ภิกฺขเว ตฺลา เอตํ ปมาณฺนฺติ ยถา หิ สฺวณฺณํ
วา หิรณฺณํ วา ตฺเลนตสฺส ตฺลา อิจฺฉิตพฺพา ฐณฺณํ นิมนตสฺส มานนฺติ
ตฺลเน ตฺลา มินเน จ มานํ ปมาณํ โหติ เอวเมว มม สวากานํ ภิกฺขุณํ
เอสา ตฺลา เอตํ ปมาณํ ยทิตํ สารีปฺตฺตโมคฺคลฺลานา ฯ เต กเหตุวา
อหํปี ณาณเน วา อิทฺธิยา วา สมานิ (๓) โหมีติ อตฺตานํ ตฺเลตฺถํ วา
มานตฺถํ วา สกฺกา น อิตฺโธ อญฺญถา ฯ

ทฺติยาสึปี เอสเว นโย ฯ อิทํ ปเนตฺถ วิเสสมตฺถํ ฯ เขมา จ
ภิกฺขุณี อฺปฺปลวณฺณา จาติ เอตาสุ หิ เขมา

เล่มที่ 14 ทุกนิပါတวณณา หน้า 94

ปญญา อคฺคา อุปลลวณฺณา อิทฺธิยา ฯ ตสฺมา ปญญา วา อิทฺธิยา วา
เอตาทิสึ โหมีติ สมฺมา อายาจมานา อายาเจยฺย ฯ ชุชฺชุตฺตราปี มหาปญฺจตฺตยา
อคฺคา นนฺทมาตา มหิทฺธิกตฺตยา ฯ ตสฺมา ปญญา วา อิทฺธิยา วา เอตาทิสึ
โหมีติ สมฺมา อายาจมานา อายาเจยฺย ฯ

ปญฺจเม ฯ ขตฺตนิ คุณฺนํ ขตฺตตา ขตฺติ ฯ อุปฺพตฺตนิ คุณฺนํ อุปฺพตฺตตา
อุปฺพตฺติ นินฺนคฺคณฺํ นนฺนคฺคณฺนตฺติ อตฺตโถ ฯ อตฺตตฺตํ ปฺริหฺรตฺติ นินฺนคฺคณฺํ อตฺตตฺตํ
ชคฺคตฺติ โคปยตฺติ ฯ สวชฺชชฺชิตฺติ สทฺโทโส ฯ สวชฺชชฺชิตฺติ สอุปฺวาโท ฯ
ปสวตฺติตฺติ ปฏฺฐกตฺติ ฯ อนนฺนวิจฺจจตฺติ อชานิตฺตวา อวินฺนิจฺฉินิตฺตวา ฯ
อปริโยคาเหตุวตฺติ อนนฺนปวิสิตฺตวา ฯ อวณฺณารหสฺสาติ อวณฺณยตฺตตฺต
มิจฺฉาปฏฺฐปฺนฺนสฺสตฺตติยสฺส วตฺตติยสวากสฺส วา ฯ วณฺณํ ภาสตีติ
สฺส
พฺพุทฺธาทิสฺส อลฺลยตฺตรสฺส สมฺมาปฏฺฐปฺนฺนสฺส ฯ อวณฺณํ ภาสตีติ พฺพุปฏฺฐปฺนฺน
เอส มิจฺฉาปฏฺฐปฺนฺนตฺติ คฺคณฺํ กเถติ ฯ อวณฺณารหสฺสาติ พฺพุทฺธาทิสฺส อลฺลยตฺตรสฺส
สมฺมาปฏฺฐปฺนฺนสฺส ฯ อวณฺณํ ภาสตีติ พฺพุปฏฺฐปฺนฺน เอส มิจฺฉาปฏฺฐปฺนฺนตฺติ
อคฺคณฺํ กเถติ ฯ อวณฺณารหสฺส อวณฺณํ ภาสตีติ อีเรกจฺจโจ ปุคฺคโล พฺพุปฏฺฐ-
ปฺนฺนํ มิจฺฉาปฏฺฐปฺนฺนํตฺตติยํตฺตติยสวากํ อติปี

เล่มที่ 14 อายาจนวคควณณา หน้า 95

ทูปปฏิปนุณา อิติปี มิจฉาปฏิปนุณาติ อวณฺณํ ภาสตี อวณฺณารหสฺส

อวณฺณํ ภาสตีติ ฯ วณฺณารหสฺส วณฺณนฺติ (๑) สุปปฏิปนุณานํ

สมฺมาปฏิปนุณานํ พุทฺธานํ พุทฺธสาวกานํ อิติปี

สุปฏิปนุณา อิติปี สมฺมาปฏิปนุณาติ วณฺณํ ภาสตี ฯ

ฉนฺนุเจ ฯ อปฺปสาทนีเย จานเนติ อปฺปสาทกเร การณเ ฯ ปสาทํ

อูปทฺเสตีติ ทูปปฏิปทาย มิจฉาปฏิปทาย อัย สุปปฏิปทา สมฺมาปฏิปทาติ

ปสาทํ ชเนติ ฯ ปสาทนีเย จานเ อปฺปสาทนฺติ สุปปฏิปทาย สมฺมาปฏิปทาย

อัย ทูปปฏิปทา มิจฉาปฏิปทาติ อปฺปสาทํ ชเนตีติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานเมว ฯ

สตุตฺตเม ฯ ทวีสุติ ทวีสุ โอกาเสสุ ทวีสุ การณฺสุ ฯ

มิจฉาปฏิปชฺชมาโนติ มิจฉาปฏิปตฺตี อापชฺชมาโน ฯ มาตริ จ

ปิตริ จาติ มิตฺตวินฺทโก วย มาตริ อชาตสตุตฺ วย ปิตริ ฯ

สุกฺกปกฺโข วุตฺตนเยเนว เวทิตฺตฺโป ฯ

อฏฺฐเม ฯ ตถาคเต จ ตถาคตสาวเก จาติ เทวทฺตฺโต วย ตถาคเต

โกกาลีโก วย จ ตถาคตสาวเก ฯ สุกฺกปกฺเข อานนฺทตฺเถโร วย ตถาคเต

นนฺทโคปาลกเสฏฺฐิปฺตฺโต (๒) วย จ ตถาคตสาวเก ฯ

นวมเ ฯ สจิตฺตโวทานนฺติ สกจิตฺตสฺส โวทานํ อฏฺฐนฺนํ สมฺมาปฺตฺตินํ

เอตํ นามํ ฯ น จ กิณฺจ โลกเ อฺปาทียตีติ โลกเ

๑ ม. วณฺณํ ภาสตีติ ฯ ๒ สී. ภูตฺวาตีกเสฏฺฐิปฺตฺโต ฯ

จ รูปาทีสุ ฐมเมสุ กิณฺจึ เอกํ ฐมฺปิ น คณฺหาติ (๑) น ปรามสฺติ ฯ
เอวเมตฺถ อนฺุปาทานนฺนาม ทฺติโย ฐมฺโม โหติ ฯ ทสมเอกาทสมํ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ฯ

อายาจนวกุโ ค ทฺติโย ฯ

ทานวคฺควณณา

ตฺติยสฺส ปจฺเม ฯ ทานานิฺติ ทานาทินํ ทิยฺยนกฺวเสน ทานานิ
เทยฺยฐมฺมสฺเสตํ นามํ ฯ สวตฺตฺถกา วา เจตนา ทานํ สมฺปตฺติปริจฺจาคสฺเสตํ
นามํ ฯ อามิสทานนฺติ จตฺตาริ ปจฺจยา ทิยฺยนกฺวเสน อามิสทานํ นาม ฯ
ฐมฺมทานนฺติ อิเชกฺจฺโจ อมตฺตฺปตฺตี ปฏฺิปปํ (๒) กเถตฺวา เทติ อิํ
ฐมฺมทานํ นาม ฯ

ทฺติเย จตฺตาริ ปจฺจยา ยชนกฺวเสน ยาโค นาม ฐมฺโมปิ
ยชนกฺวเสน ยาโคติ เวทิตฺตฺโพ ฯ

ตฺติเย อามิสสฺส จชนํ อามิสจาโค ฐมฺมสฺส จชนํ
ฐมฺมจาโค ฯ

จตฺตฺเถ อฺปสคฺคมตฺตํ วิเสโส ฯ

ปฺลยฺเม จตฺนํ ปจฺจยานํ ภูยชนํ อามิสโกโค ฯ
ฐมฺมสฺส ภูยชนํ ฐมฺมโกโค ฯ

เล่มที่ 14 สุนถารวคควณณา หน้า 97

ณภูเจ อุปสคคตต วิเสโส ฯ

ตตตเม จตุนัน ปจจยानัน สัวิกษนัน อามิสสัวิกาโค ฯ

ชมมสส สัวิกษนัน ชมมสัวิกาโค ฯ

อภูจเม จตฺหิ ปจจเยหิ สงฺคโห อามิสสงฺคโห ฯ

ชมฺเมน สงฺคโห ชมมสงฺคโห ฯ

นวเม จตฺหิ ปจจเยหิ อนุคคณฺหน อามิสานุกคโห ฯ

ชมฺเมน อนุคคณฺหน ชมฺมานุกคโห ฯ

ทสเม จตฺหิ ปจจเยหิ อนุคมฺปนํ อามิสานุกมฺปา ฯ

ชมฺเมน อนุคมฺปนํ ชมฺมานุกมฺปาติ ฯ

ทานวคฺโค ตติโย ฯ

สุนถารวคควณณา

จตฺตตสส ปจเม ฯ จตฺหิ ปจจเยหิ อตฺตโน จ ปจสส จ

อนนตฺร ปฏิจฺฉาทนวเสน สนฺถรณฺณํ อามิสสนฺถาโร ฯ

ชมฺเมน สนฺถรณฺณํ ชมมสนฺถาโร ฯ

ทฺติเย อุปสคคตต วิเสโส ฯ

ตติเย วุตฺตปฺปการสส อามิสสส เอสนา อามิสเสสนา ฯ

ชมมสส เอสนา ชมฺเมสนา ฯ

จตฺตเต อุปสคคตต วิเสโส ฯ

ปลุจเม มตถกปุตตา อามิสปริเยสนา อามิสปริเยฐิ มตถกปุตตา
ธมฺมปริเยสนา ธมฺมปริเยฐิติ วุตตา ฯ

ฉกฺุเจ อามิเสน ปุชนํ อามิสปุชา ธมฺเมน ปุชนํ ธมฺมปุชา ฯ

สตุตเม อาติเถยยานีติ อาคนตุกทานานิ ฯ อติเถยยานีติปิ (๑) ปาโง ฯ

อภูจเม อามิสํ อิษณนกสมิษณนกวเสน อามิสิทุธิ ธมฺโมปิ อิษณนก-
สมิษณนกวเสน ธมฺมิทุธิ ฯ

นวมเม อามิเสน วฑฺฒนํ อามิสวฑฺฒติ ธมฺเมน วฑฺฒนํ ธมฺมวฑฺฒติ ฯ

ทสเม รติกรณชนนํ อามิสํ อามิสรัตนํ ธมฺโม ธมฺมรัตนํ ฯ

เอกาทสเม อามิสสฺส จินนํ วฑฺฒนํ อามิสสนฺนิจโย ธมฺมสฺส จินนํ
วฑฺฒนํ ธมฺมสนฺนิจโย ฯ

ทวาทสเม อามิสสฺส วิปฺลภาโว อามิสเวปฺลลํ ฯ ธมฺมสฺส
วิปฺลภาโว ธมฺมเวปฺลลนฺติ ฯ

สนฺถารวคฺโค จตุตฺโต ฯ

๑ สี. อาติเถยยาติ วา ฯ

อังกุตรนิกายกุกกา (มโนรตปุรณิ ๒) - หน้าที่ 99

เล่มที่ 14 หน้า 99

สมาบัติวิคควณณา

ปลงมสฺส ปลงเม ฯ สมาบัติกุกสตาติ อาหารสปลายํ ปริคคณหิตฺวา
สมาบัติสมาปชฺชเน เณกา ฯ สมาบัติวิคฺจฺจานกุกสตาติ ยถาปริจฺเจเทน กเต
กา เต วิยตฺโต (๑) หุตฺวา อุกฺกหนฺโต วิคฺจฺจานกุกสโต นาม โหติ เอวํ กุกสตา ฯ
หุตฺติเย ฯ อาชฺชวณฺติ อุกฺกาโว ฯ มหฺทวณฺติ มุทฺกาโว ฯ
ตติเย ฯ ขนฺตีติ อธิวสนกฺขณฺติ ฯ โสฺรจฺจนฺติ สฺสึลภาโว
สุรตภาโว ฯ

จตุตฺเถ ฯ สาขลฺยณฺติ สณฺหฺวาจาวเสน สมฺโมทมานภาโว ฯ
ปฏิสนฺธาโรติ อามิเสน วา ชฺมฺเมน วา ปฏิสนฺธฺรณฺติ ฯ

ปลงเม ฯ อวิหีสํติ กรุณาปฺพภาโค ฯ โสเจยฺยณฺติ สึตวเสน
สฺจิกาโว ฯ

นฺกฺกสฺตตฺมานิ อุตฺตานตฺตานาว ฯ

อฺกฺกเม ฯ ปฏิสงฺขานพลฺนฺติ ปจฺจเวกฺขณพลฺ ฯ

นวมเม ฯ มฺกฺกสจฺเจ อกมฺปเนน สติพลฺ ฯ อุกฺกจฺเจ อกมฺปเนน
สมาธิพลฺ ฯ

ทสมเม ฯ สมโถติ จิตฺเตกฺกุกตา ฯ วิปฺสฺสนาติ สงฺขาร-
ปริคฺคหณณํ ฯ

๑ สึ. วิสโท ฯ

เอกาทสมเ ๑ สีสวิปตตีติ ทุสสีลย ๑ ทิกุจิวิปตตีติ มิจญาทิกุจิ ๑
ทวาทสมเ ๑ สีสสมปทาติ ปริญณีสลตา ๑ ทิกุจิสมปทาติ
สมมาทิกุจิภาโว ๑ เตน กมมสสกาสมมาทิกุจิ ฌานสมมาทิกุจิ
วิปสสนาสมมาทิกุจิ มกคสมมาทิกุจิ ผลสมมาทิกุจิติ สพพาปี
ปญจวิธา สมมาทิกุจิ สงคหิตา โหติ ๑
เตรสมเ ๑ สีสวิสทฐิติ วิสทฐิสมปapak สีส ๑ ทิกุจิสวิสทฐิติ
วิสทฐิสมปapak จตุมกคสมมาทิกุจิ ปญจวิธาปี วา สมมาทิกุจิ ๑
จททสมเ ๑ ทิกุจิสวิสทฐิติ วิสทฐิสมปapak สมมาทิกุจियเ ๑
ยถาทิกุจิสส จ ปชานนติ เหญจิมมกคสมปยตตัม วิริย ๑ ตณหิ
ตสสา ทิกุจिया อนรูปตตา ยถาทิกุจิสส จ ปชานนติ วุตตัม ๑
ปณณรสมเ ๑ อสนตุฏฐิตา จ กุสเลสุ ฐมเมสุติ อณนคฺร
อรหตตมกคา กุสเลสุ ฐมเมสุ อสนตุฏฐิตาโว ๑
โสพสมเ ๑ มุฏฐสจจนติ มุฏฐสตีภาโว ๑ อสมปชณณนติ
อณณณภาโว ๑
สตุตรสมเ อปิปาปนลกขณา สติ ๑ สมมาปชานนลกขณัม
สมปชณณนติ ๑

สมาปตติวคฺโค ปญจโม ๑

ตติยปณณาสกาวณณา นิฏฐิตา ๑

โกธเปยฺยาลวณฺณนา

อิโต ปเรสุ กุชฺฌนลฺกฺขโณ โโกโธ ฯ อุปนฺนุชฺชนลฺกฺขโณ
อุปฺนาโห ฯ สุกตฺกรนมกฺขนลฺกฺขโณ มกฺโข ฯ ยุกคฺคาหลฺกฺขโณ
ปฺพาโส (๑) ฯ อุตฺถยนลฺกฺขณา อีสฺสา ฯ มจฺเจรภาโว (๒) มจฺจริยํ ตํ
สพฺพํปี มจฺจรายนลฺกฺขณํ ฯ กตฺปฏฺิจฺจนาทนลฺกฺขณา มายา ฯ
เกราฏฺีกลฺกฺขณํ สาเจยฺยํ ฯ อลชฺชนากาโร อหิริกํ ฯ อุปฺวาทโต
อภายนากาโร อโนตฺตปฺปํ อกฺโกธาทโย เตสํ ปฏฺิปกฺขวเสน
เวทิตฺตพฺพา ฯ

เสขสฺส ภิกฺขุโนติ สตฺตฺวิธสฺสาปี เสกฺขสฺส อฺปฺริ อฺปฺริ
คฺุณฺเหติ ปฺริหานาย สํวตฺตฺนฺติ ปฺนุชฺชนสฺส ปนฺ สทฺธมฺมกรฺกฺสเสว
ปฺริหานาย (๓) สํวตฺตฺนฺตฺติ เวทิตฺตพฺพํ ฯ อปฺริหานายาติ อฺปฺริ อฺปฺริ
คฺุณฺเหติ อปฺริหานตฺถาย ฯ

ยถากตํ นิกฺขิตฺโตติ ยถา อหริตฺวา (๔) อานตฺวา นิกฺขิตฺโต
เอวํ นิริเย ปตฺติฏฺิจฺจิโตวาติ เวทิตฺตพฺโพ ฯ

เอกจฺุจติ ยสฺเสเต โกธาทโย อตฺถิ โส เอกจฺุจ นาม ฯ

โกธเปยฺยาลวณฺณนา นิกฺฺุจิตฺตา ฯ

๑ ม. ปลาโส ฯ ๒ ม. ปญฺจมจฺเจรภาโว ฯ

๓ ม. อฺปฺริอฺปฺริคฺุณปฺริหานาย ฯ ๔ สී. อหริตฺวา ฯ

อกุสลเปยยาลวณณนา

สาวชชาติ สโทสา ฯ อนวชชาติ นิตุโทสา ฯ ทุกขุทุรยาติ
ทุกขวทุคคิกา ฯ สุกขุทุรยาติ สุกขวทุคคิกา ฯ สพุยาปชฌาติ สทุกขา ฯ
อพยุยาปชฌาติ นิตุทุกขา ฯ เอตตาวตา วฏฏวิวฏฏเมว กถิตฺติ ฯ

อกุสลเปยยาลวณณนา นิฏฐิตา ฯ

วินยเปยยาลวณณนา

เทวม ภิภขเว อตถวเส ปฏิจจาติ ภิภขเว เทว อตถเอ นิสสาय
เทว การณานิ สนุชาย ฯ สิกขาปทํ ปณตตุนนติ สิกขาโกฏฐาโส จปิโต ฯ
สงฆสฏฐุตาयाติ สงฆสส สฏฐุภาวาย สฏฐุ ภนเตติ วตวา
สมปฏิจจนตถายาติ อตถโธ ฯ สงฆผาสุตาयाติ สงฆสส ผาสุวิหารตถาย ฯ
ทุมมกุนนติ ทุสสีลานํ ฯ เปสลานนติ ปียสีลานํ ฯ ทิฏฐธम्मิกานํ
อาสวานนติ ทิฏฐธम्मเม อิมสมิเยว อตตภาเว วิติกุมปจจุยา ปฏิลทุทพพานํ
วธพนุทธนคทาทีนํ ทุกขธम्मสงฆาदानํ (๑) อาสวานํ ฯ สัวรยาติ
ปีทหนตถาย ฯ สมปรายิกานนติ ตถารูปานํเยว อาปายิกทุกขสงฆาदानํ (๒)
สมป्राये อุปุปชชนกอาสวานํ ฯ ปฏิจมาตयाติ ปฏิสเรชนตถาย ฯ
เวรานนติ อกุสลเวรานปี ปุคคลเวรานปี ฯ
๑ ม. วธนุทธนาทิตุกขธम्मสงฆาदानํ ฯ ๒ ม. อปายทุกขสงฆาदानํ ฯ

เล่มที่ 14 วินยเปยยาลวณณนา หน้ 103

วชชนนุติ โทสนัน ๑ เตเอว วา ทุกขธมมา วชชนียตดา
อิธ วชชาติ (๑) อธิปเปตา ๑ ภยानนุติ จิตตตราสภยानปี ภยเหตุัน
เตสัเยว ทุกขธมมานปี ๑ อกุตถานนุติ อกขมฏเจน (๒) อกุตถสงขาทานัน
ทุกขธมมานัน ๑ คิหีนัน อนุกมปายาติ คิหีสู อชฎายนเตสุ ปลยตตติกขापท
คิหีนัน อนุกมปาย ปลยตตต นาม ๑ ปापิจจानัน ปกขูปจเจทหายาติ ปापิจจนา
ปกขัน นิสสาย สงมม ภันเทยยุนุติ เตสั ปกขเจทนตถาย (๓) ๑ อปปสนุนานัน
ปสาทายาติ ปุพเพ อปปสนุนานปี ปลยตตมनुสฐานัน สิกขापทปลยตตติสมปท
ทิสวา ปสาทูปตติอตถาย ๑ ปสนุนานัน ภियโยภาวายาติ ปสนุนานัน อูปรูปริ
ปสาทภาวาย ๑ (๔) สทฐมมฏจิตติยาติ สทฐมมสส จิรฎจิตตถาย ๑
วินยानुकคหายาติ ปลยจวิรสสาปี วินยสส อนुकคคณหนตถาย ๑

ปาฎิโมกขัน ปลยตตตनुติ ภิกขูปาฎิโมกขัน ภิกขุนิปาฎิโมกขนุติ
ทวิธิปี ปาฎิโมกขัน ปลยตตต ๑ ปาฎิโมกขทุเทสชาติ (๕) ภิกขุนัน ปลยจ
ภิกขุนินัน จตตาริทธิ นว ปาฎิโมกขทุเทสชาติ ปลยตตต ๑
ปาฎิโมกขฎฐปนนุติ อูโปสถฎฐปนัน ๑ ปวารณา ปลยตตตติ จาตทุทสิกา
ปลยตตตติกาติ เทว ปวารณา ปลยตตต ๑ ปวารณาฎฐปนัน ปลยตตตต
สาปตตติกสส ภิกขุโน ปวารณาตตติยา วตตมานาย ปวารณาฎฐปนัน ปลยตตต ๑
๑ สั. วชชนนุติ ๑ ๒ ม. อกขมฏเจน ๑ ๓ ม. ปกขูปจเจทนตถาย ๑
๔ สั. อูปรูปริภาวาย ๑ ม. อูปรูปริสาทภาวาย ๑ ๕ ม. ปาฎิโมกขทุเทสชาติ ๑

ตชชนียกมมาทิสู ภิกขุณั (๑) วาจาสดตีหิ วิตุหนตานิ
ปณทุกโลหิตกานิ ภิกขุณั ตชชนียกมมึ ปณตตึ ๑ พาลสส
อพยตตสส เสยยกสส ภิกขุโน นียสสกมมึ ปณตตึ ๑
กุลทุสเก อสสชิปนพพสุเก ภิกขุ อารพภ ปพพาชนียกมมึ
ปณตตึ ๑ คิหีนั อกโกสสสส สฐมมตเถรสส ปฐิสารณียกมมึ
ปณตตึ ๑ อาปตติยา อทสสนาทิสู อุกเขปนียกมมึ ปณตตึ ๑

ครุกาปตตี อาปนนสส ปฐิจนนาย อาปตติยา ปริวาสทานั
ปณตตึ ๑ ปริวาเส อนตราปตตี อาปนนสส มุลาปฐิกสสนั
ปณตตึ ๑ ปฐิจนนายปี อปฐิจนนายปี อาปตติยา มานตตทานั
ปณตตึ ๑ จินณมานตตสส อพุกานั ปณตตึ ๑

สมมวตตตสส โอสารณียั ปณตตึ ๑ อสมมวตตนาทิสู
นีสสารณียั ปณตตึ ๑

เอหิภิกขุอุปสมปทา สรณคมมอุปสมปทา โอวาทอุปสมปทา
ปณหาพยกรณอุปสมปทา ถตติจตุถกมมอุปสมปทา ครฐมมอุปสมปทา
อุกโตสงฆเ อุปสมปทา ทูเตน อุปสมปทาติ อฏฐวิธา อุปสมปทา ปณตตทา ๑
ถตติกมมึ นว จานานิ กจจตีติ เอวั นวฏฐานิกั ถตติกมมึ ปณตตทา ๑
ถตติทุติยกมมึ สตต จานานิ กจจตีติ เอวั สตตฏฐานิกั ถตติทุติยกมมึ

ปลฺยตฺตํ ๑ ลตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ สตฺต จานานิ คจฺจตีติ เอวํ สตฺตญฺจานิกเมว
ลตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ ปลฺยตฺตํ ๑ ลตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ สตฺต จานานิ คจฺจตีติ เอวํ
สตฺตญฺจานิกเมว ลตฺติจตฺตตฺถกมฺมํ ปลฺยตฺตํ ๑ ปจฺมปาราชิกาทินํ ปจฺมปลฺยตฺตติ
อปฺปลฺยตฺเต ปลฺยตฺตํ นาม ๑ เตสฺสเยว อนฺุปลฺยตฺตติ นาม ปลฺยตฺเต
อนฺุปลฺยตฺตํ ๑ ฌมฺมสมฺมุขตา วินยสมฺมุขตา สงฺฆสมฺมุขตา
ปฺุคฺคสมฺมุขตาติ อิมสฺส จตฺตพฺพิทฺสสฺส สมฺมุขิภาวสฺส วเสน สมฺมุขาวินโย
ปลฺยตฺโต ๑ สติเวปฺพลปฺตตสฺส จิณฺาสาสฺส อโฆทฺนตฺถาย สติวินโย
ปลฺยตฺโต ๑ อุมฺมตฺตกสฺส ภิกฺขุโน อุมฺพหฺวินโย ปลฺยตฺโต ๑
อปฺปฏิณฺาย จูทิตกสฺส อาปตฺติยา อกรณตฺถํ (๑) ปฺฏิณฺาตกรณํ ปลฺยตฺตํ ๑
พหุตรานํ ฌมฺมวาทีนํ ลทฺธิ คเหตุวา อธิกรณวฺอุปสมตฺถํ เขภฺยยติกา ปลฺยตฺตา ๑
ปาปฺสฺสทฺนสฺส ปฺุคฺคสฺส นิกฺคณฺหนตฺถํ ตสฺสปาปิยสิกา ปลฺยตฺตา ๑
ภณฺุจนาทิวเสน พหุ อสฺสามณฺกํ กตฺวา อาปตฺตี อาปนฺานํ ภิกฺขุนํ
จเปตฺวา อฺลฺลวชฺชณฺจ กิหิปฺฏิสฺยตฺตณฺจ อวเสสาปตฺตินํ วฺอุปสมตฺถาย
ติณฺวตฺถารโก ปลฺยตฺโต ๑

วินยเปยยาลวณณนา นิฏฺฐิตา ๑

รากเปฺยฺยาลวณฺณนา

รากสฺส ภิภฺขเว อภิณฺญาตฺติ ปฺลยฺจกามคฺคณิกสฺส รากสฺเสว
อภิขานนตฺถํ ปฺจฺจกฺขกรณตฺถํ ฯ ปฺริณฺญาตฺติ ปฺริขานนตฺถํ ฯ ปฺริกฺขยฺยาตฺติ
ปฺริกฺขยคฺคณตฺถํ ฯ ปฺหานาตฺติ ปฺขหนตฺถํ ฯ ขยฺย เวยฺยาตฺติ ขยวคฺคณตฺถํ ฯ
วิราคาตฺติ วิรชฺชนตฺถํ ฯ นิโรธาตฺติ นิรชฺชนตฺถํ ฯ จาคาตฺติ จชนตฺถํ ฯ
ปฺฏิณิสฺสคฺคาตฺติ ปฺฏิณิสฺสชฺชนตฺถํ ฯ

ธมฺมกฺคฺคสฺสาคฺติ โภชฺมานวเสน ถทฺชภาวสฺส ฯ สารมฺมกฺคฺคสฺสาคฺติ
การณฺตฺตฺตฺริยลกฺขณสฺส สารมฺมกฺคฺคสฺส ฯ มานสฺสาคฺติ นววิธฺมานสฺส ฯ
อติมานสฺสาคฺติ อติกฺกมิตฺวา มณฺณมฺมานสฺส ฯ มทฺคฺคสฺสาคฺติ มชฺชนาการมทฺคฺคสฺส ฯ
ปฺมาทฺคฺคสฺสาคฺติ สติวิปฺปวาสสฺส ปฺลยฺจสุ วา กามคฺคฺคณฺส จิตฺตโวสฺสคฺคฺคสฺส ฯ
เสถํ สพฺพตฺถุ อุตฺตฺตฺตฺนเมวาคฺติ ฯ

รากเปฺยฺยาลวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุกฺกนิปาทวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตินิกิปาตวณณา

ปรหมปณณาสกวณณา

พาลวคควณณา

ภยสุตตวณณา

ตินิกิปาตสุส ปจเม ฯ ภยานีตืออาทิสฺ ภยนฺติ จิตฺตฺตฺราโส ฯ อุปททวอติ
อเนกคคตาคาโร ฯ อุปสคฺโคติ อุปสคฺคาคาโร ตตฺถ ตตฺถ ลคฺคนาคาโร ฯ
เตลฺลํ เอวํ นานตฺตํ เวทิตพฺพํ ปพฺพตวิสมนีสฺสิตา โจรา ชนปทวาสินํ
เปเสนฺติ มยํ อสุกทิวเส นาม ตุมฺหากํ คามํ วิลุมฺปีสฺสามาติ ฯ (๑) เต ตํ
ปวฺคฺตํ สุตกालโต ปฏฺจาย ภยํ สนฺดาสิ อापชฺชนฺติ ฯ อยํ จิตฺตฺตฺราโส
นาม ฯ กถํ โน (๒) โจรา กุปีตา อนตฺถิปี อวเวหฺยญฺนฺติ หตฺถสาร์ คเหตุวา
ทฺวิปทจตฺตฺปเทหิ สทฺธิ อรณฺณํ ปวิสิตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ญฺมียํ นิปชฺชนฺติ
ทฺสมกสาทิหิ ชชฺชมานา คุมฺพนฺตฺรานิ ปวิสฺนฺตา ขาณฺณคณฺเฏเก มทฺทนฺติ ฯ
เตลฺลํ เอวํ วิจฺรณฺตํ วิภฺชิตฺตภาโว อเนกคคตาคาโร นาม ฯ ตโต โจเรสุ
ยถาวตฺตทิวเส อนาคจฺจนฺเตสุ ตฺวจฺจกสาสนํ ภวิสฺสติ กิ คามํ ปวิสฺสสามาติ
สปริกฺขารา คามํ ปวิสฺนฺติ ฯ อถ เตลฺลํ ปวิญฺจภาวํ ญตฺวา

เล่มที่ 14 ตึกนปตวณณา หน้า 108

คามั ปริวเรตวาทุวาท อคคิ ทตวาท มนุสเส ฆาเตตวาท
โจรธา สพพั วิภวั วิลุมปิตวาท กจจนตติ ๑ เตสु ฆาติตวาทเสธา
อคคิ นิพพาทเปตวาท โกฏจกจฉายาภิตติจฉายาทีสุ ตตถ ตตถ
ลคคิตวาท นิสินตติ นฏจัน อนุโสจมานา ๑ อัย อุปสฏจาทาโร
ลคคินาทาโร นาม ๑

นพาทาราทิ นเพหิ ฉนุนปรัจฉนุนา อคारा ๑ เสสสมฆारा
ปเนตถ รุกขมยา โหนตติ ๑ติฉนาคาเรปี เอเสว นโย ๑ กุกกาารานีติ
กุกกสงคหิตานี อคารานี ๑ อุลลิตตวาทลิตตานีติ อนุโต จ พหิจ
ลิตตานี ๑ นีวาทานีติ นีวาทปเวसानี ๑ สุตติคคพานีติ ฉเอเกหิ
วพพทเกหิ กตตตทา ปีกุจสงฆาฏฐมี สฏจจ สุตติคกาทานี ๑
ปีหิตกาทานีติ ยุตตกาทานี ๑ อิมินา ปททวเยน
กาทาทวาทปานัน นิจจัน ปีหิตต อคเตตวาท สมปตติโยว กถิตา ๑
อิจฉิตกขณเ ปน ตานี ปีทหियนตติ จ วีวริยนตติ จ ๑

พาลโต อุปปชชนตติติ พาลเมว นิสุสาย อุปปชชนตติ ๑
พาลโต หิ อุปฉทิตปรัโส รชชั วา อุปรชชั วา อณณั วา
ปน มหนตั จานัน ปฏเจนโต กติปเย อตตนา สทิสเอ วิธวปุตเต
มหามุเพห คเตตวาท เอถ อหิ ตุมุห อิสุสเร กริสุสามีติ
ปพพตคหนาทินี นิสุสาย อนุตมมนเต คามเ ปทรนโต คามั
นาเสตวาท อนุปพเพน นิคเมปี ชนปเทปี ปทรติ ๑ มนุสสา
เลทานี ฉพพเตตวาท ฆมกุกจันัน ปฏจยมานา ปกุกกมนตติ ๑

เล่มที่ 14 พาลวคคุณณา หน้า 109

เต นิสสาย วสนตา กิกขุปี กิกขุณีโยปี อตุตโน อตุตโน วสนภูจานานี
ปหาย ปกมมุนตี ฯ คตคตภูจานเน เตสั กิกขุาปี เสนาสนัปี ทุลลภั โหติ ฯ
เอวั จตุนันปี ปริส้าน ภัย อาคตเมว โหติ ฯ ปพพิชิตสุปี เทว พาลา
กิกขุ อณณมณณั วิวาทั ปฏฐเปตวา โจทณั อารภนตี ฯ โกสมพิวาสิگانั
วिय มหากลโห อุปปชชติ ฯ จตุนัน ปริส้าน ภัย อาคตเมว โหตีติ เอวั
ปน ยานี (๑) อุปปชชนตี สพพานิ ตานี พาลโต อุปปชชนตีติ
ยถานุสนธิณา เทสนัน นิฏฐเปตี ฯ

ลกขณสุตตวณณา

ทุดิเย ฯ กายทวาราทิปปวตตกมมัม ลกขณั สลขานนการณั อสุสาติ
กมมลกขโณ ฯ อปทานโสภณิ ปญญาติ ยา ปญญา นาม อปทานน
โสภติ พาลา จ ปญพิตา จ อตุตโน อตุตโน จริเตเนว ปากฎา โหนตีติ
อตุโต ฯ พาเลน หิ คตมคโค รุกขคจจคามนิกมาทีนิ ฉาเปตวา
คจจนตสุส อินุทคคิโน คตมคโค วिय โหติ ยถา เตน ฉามภูจานมตตเมว
องการมสิจาริกาสมากุลั ปญญาติ ฯ ปญพิเตน คตมคโค กุปโสพุกาทโย
ปุเรตวา วิวิธสุสสมุปัท อาวหมานน จากุททิสิกเมเชน คตมคโค วिय โหติ ฯ
ยถา เตน คตมคเคน อุทกปุรานี เจว วิวิธสุสผลาผลานี จ ตานี จานานี
๑ ม. เอวั ยานี กานิจิ ภัยานี ฯ

ปญฺญาขุติ เอวํ ปญฺหิตน คตมกฺเค สมฺปตฺติเยว ปญฺญาขุติ ฯ

เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

จินฺตีสุตฺตวณฺณา

ตฺติเย ฯ พาลลกฺขณานีติ พาลี อยฺนฺติ เอเตหิ ลกฺขียติ ฉายตีติ
พาลลกฺขณานิ ฯ ตานเนว สลฺยชานนการณานีติ พาลนิมิตฺตานิ ฯ
พาลาปทานานีติ พาลสุส อปทานานิ ฯ ทฺวจินฺติตฺตจินฺตีสติ จินฺตยฺนโต
อภิขฺมาพฺยาปาทมิจฺฉาทสฺสนวเสน ทฺวจินฺติตฺตเมว จินฺตติ ฯ ทฺพฺภาสิตภาสีติ
ภาสมาโนปี มุสาวาทาทิเกทํ ทฺพฺภาสิตเมว ภาสติ ฯ ทฺกกฺกมฺมการีติ
กโรนฺโตปี ปาณาติปาตาทิวเสน ทฺกกฺกมฺมเมว กโรติ ฯ
ปญฺหิตตลกฺขณานีติอาทิ วุตฺตานุสาเรนเนว เวทิตพฺพิ ฯ
สฺวจินฺติตฺตจินฺตีสติอาทีนํ เจตฺถ มโนสฺจจริตาทีนํ วเสน โยเชตพฺพานิ ฯ

อจฺจยสุตฺตวณฺณา

จตฺตเถ ฯ อจฺจยํ อจฺจยโต น ปสฺสตีติ อตฺตโน อปฺราธํ อปฺราธโต
น ปสฺสตีติ ฯ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ น ปฏิกโรตีติ อปฺรทฺธํ มยาติ ญตฺวาปี
โย ธมฺโม ตํ น กโรติ ทฺลฺยทฺกมฺมํ อหริตฺวา อจฺจยํ น เทเสติ นกฺขมาเปตี ฯ
อจฺจยํ เทเสนฺตสฺส ยถาธมฺมํ
๑ สฺตี. พาลสุส จริตาปทานานีติ พาลาปทานานิ ฯ ๒ ม. น เทเสติ นกฺขมาเปตี ฯ

น ปฏิคคณหาคีติ ปรสฺส วิรทฺธ มยาติ ฌตฺวา ทณฺฑกมมํ
อาหริตฺวา ขมาเปนฺตสฺส น ขมติ ฯ สุกฺกปกฺโข วุตฺตปฏิปกฺขโต
เวทิตฺพุโป ฯ

อโยนิโสตุตตวณฺณา

ปลฺจเม ฯ อโยนิโส ปลฺหํ กตฺตา โหตีติ กติ นฺ โข อุทายิ
อนุสฺสตีฏฺจานานินฺติ วุตฺเต ปุพฺเพนิวาโส อนุสฺสตีฏฺจานันํ ภวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา
โลพฺทายิตฺเถโร วีย อนุปายจินฺตาย อปฺลหเมว ปลฺหํ กตฺตา โหติ ฯ อโยนิโส
ปลฺหํ วิสฺสชฺเชตฺตา โหตีติ จินฺติตฺ ปฺน ปลฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโตปิ อีธ ฆนฺเต
ภิกฺขุ อนุกฺวิหิตฺ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรติ ฯ เสยฺยถิทํ เอกํปี ชาตินฺติอาทินา
นเยน โสเยว เถโร วีย อโยนิโส วิสฺสชฺเชตฺตา โหติ อปฺลหเมว ปลฺहनฺติ
กเถติ ฯ ปริมณฺฑเลหิ ปทพฺยณฺชนเหีติ ฤตฺถ ปทเมว ฤตฺถสฺส พฺยณฺชนโต
ปทพฺยณฺชนํ ฯ ตํ อกฺขรปาริปุรี กตฺวา ทสฺวิธํ พฺยณฺชนพฺุทฺธี อปริหาเปตฺวา
วุตฺตํ ปริมณฺฑลํ นาม โหติ เอวฺรุเปหิ ปทพฺยณฺชนเหีติ ฤตฺถโต ฯ สิลิฏฺฐเหีติ
ปทสิลิฏฺฐตฺตาย สิลิฏฺฐเหีติ ฯ อุปฺกเตหีติ ฤตฺถณฺจ การณฺณจ อุปฺกเตหิ ฯ
นาภานฺนุโมทิตฺติ(๑)เอวฺ โยนิโส สพฺพภาการสมฺปนฺนํ กตฺวาปี วิสฺสชฺชิตฺ
๑ ม. นาพฺุณฺนุโมทิตฺติ ฯ

ปรสส ปณห์ นากินุโมทติ นากินนุทติ สาริปุตตตเถรสส ปณห์
โลพูทายิตเถโร วีย ยถาห

อฏฐานัน โข เอตัง อวูโส สาริปุตต อนวกาโส ย โส อติกกม
เมว กวพิงการาหารภกขานัน (๑) เทวานัน สหพยติ อณณตรัน มโนมย กาย
อุปปนโน สณณาวายิตนโรธ สમાปชเชยยปี วุฏฐเหยยปี นตเถตัง
จानนุติ ฯ

โยนิโส ปณห์ กตตาดิอาทิสู อานนุทตเถโร วีย โยนิโส ปณห์ จินเตตวา
โยนิโส วิสสชชเตา โหติ ฯ เถโร หิ กติ นุ โข อานนุท อนุสสติฏฐานานินิ
ปจฺจิติ อัย ปโยห ภวิสสตีติ โยนิโส จินเตตวา โยนิโส วิสสชชเชนุโต อาห
อิเชว ภนฺเต ภิกขุ วิวิจเจว กามะหิ ฯเปฯ จตฺตถึ ฉานัน อุปสมปชช วิหริติ ฯ
อิทัง ภนฺเต อนุสสติฏฐานัน เหว ภาวิตัง เหว พหุสิกตัง ทิฏฐธมฺมสุขวิหาราย
สัวตตตีติ ฯ อพฺภนุโมทิตา โหตีติ ตถาคโต วีย โยนิโส อพฺภนุโมทิตา โหติ ฯ
ตถาคโต หิ อานนุทตเถเรน ปณฺเห วิสสชชชเต สารุ สารุ อานนุท เตนหิ
ตฺว อานนุท อิมัง ฉฏฐัน อนุสสติฏฐานัน ชาเรหิ ฯ อิธานนุท ภิกขุ สโตว
อภิกกมตี สโตว ปฏิกกมตีติอาทิมะห ฯ

ฉฏฐาทีนินิ อุตตทานตถาเนว ฯ

๑ ส. กพพิการภกขานัน ฯ

ขตสูตตวณณา

นวมะ ๑ สุกกปะโก โปพุพภาเค ทสหิ กุสลกมมปะเถหิ
ปริจฺฉินฺโน อุปริ ยาว อรหตฺตมคฺคา ลพฺภติ ๑ พหุญจ ปุญญํ
ปสวตฺติ เอตฺถ โลกียโลกุตรมิสฺสํ ปุญญํ กถิตํ ๑

มลสูตตวณณา

ทสเม ๑ ทุสฺสีลสฺส ภาโว ทุสฺสีลยํ ทุสฺสีลยเมว มลํ ทุสฺสีลยมลํ ๑
เคนภูเจน มลนฺติ อนฺุทหนฺภูเจน ทฺกคฺนฺธภูเจน กิถิภูจกรณฺภูเจน จ ๑
ตณฺหิ นิริยาทีสุ อปาเยสุ อนฺุทหตีติ อนฺุทหนฺภูเจนปี มลํ ๑ เตน
สมนฺนาคโต ปุคฺคโล มาตาปีตฺถนํปี สนฺติเก กิกฺขุสงฺฆสฺสาปี อนฺุเตร
โพธิเจตฺตยภูจฺจาเนสุปี ชิกฺขุจฺฉินฺนโย โหติ สพฺพทิสฺสาสุ จสฺส เอวรूपํ กิร
เตน ปาปกมฺมํ กตฺนฺติ อวณฺณคฺนฺโห วายตีติ ทฺกคฺนฺธภูเจนปี มลํ ๑
เตน สมนฺนาคโต ปุคฺคโล คตฺตคฺตภูจฺจาเน อุปฺตาปญฺเจว ลภติ
กายกมฺมาทีนํ จสฺส อสุจฺฉินฺนํ โหนฺติ อปภสฺสรานํติ กิถิภูจกรณฺภูเจนปี
มลํ ๑ อปีจ ตํ เทวมนฺุสฺสสมฺปตฺติโย เจว นินฺุพฺพานสมฺปตฺตี จ
มิลาเปตีติ มิลาปนฺภูเจนปี มลนฺติ เวทิตพฺพํ ๑
อิสฺสามลฺมจฺเจรฺมเลสุปี เอเสว นโย ๑

พาลวคฺโค ปจฺโม ๑

รถการวคฺควณฺณา

ฅาตฺตวณฺณา

ทฺติยสฺส ปจฺเม ฯ ฅาโตตฺติ ปญฺฅาโต ปากโฏ ๑ อนฺนุโลมิเกติ สาสนสฺส
น อนฺนุโลเมตฺติ อนฺนุโลมิกํ ตสฺมี อนฺนุโลมิเก ๑ กายกมฺเมติ ปาณาติปาตาทิมฺหิ
กายทฺวจริเต ๑ โอิพาริกํ วา เอตํ เอวรฺูเป สฺมาทเปตฺุ สกฺโกตฺติ(๑) ทิสา
นฺมสฺสํ วุฏฺฐติ ฎฺฐพลี กาคฺุ วุฏฺฐตฺติ เอวรฺูเป สฺมาทเปติ คณฺหาเปติ ๑
วจฺิกมฺเมปี มุสฺวาทาทีนึ โอิพาริกานึ อตฺตโน สนฺตํ ปฺรสฺส อทาตุกาโม(๒)
นตฺถิตฺติ อัยฺ พาลชนฺมุสฺวาโท (๓) นาม วตฺตุ วุฏฺฐตฺติ เอวรฺูเป สฺมาทเปติ ๑
มโนกมฺเมปี อภิขฺฅาทย โอิพาริกา กมฺมุฏฺฐานํ วิสฺวาเทตฺวา กณฺนโต ปน
อนฺนุโลมิเกสฺ ฅมฺเมสฺ สฺมาทเปติ นาม ทกฺขินฺวิหารวาสิตฺเถโร วีย ๑

ตํ กิร เถโร เอโก อุปฺภูจฺาโก อมจฺุจฺุตฺโต อุปฺสงฺกมิตฺวา เมตฺตายนฺเตน
ปจฺมํ กิทิเส ปุคฺเคเล เมตฺตายิตฺตพฺพนฺติ ปุจฺุณิ ๑ เถโร สภาควิสภาคํ
อนาจิฏฺุฑฺวา ปิยฺปุคฺเคเลติ อาห ๑ ตสฺส ภริยา ปิยา โหติ มนาปา
โส ตํ อารพฺภ เมตฺตายนฺโต อุมฺมาทํ ปาปฺุณิ ๑ กถํ ปเนส พหุชฺนาหิตาย

๑ ม. สกฺโกตฺติ ๑ ๒ ม. อทาตุกาเมน ๑

๓ สึ. วพฺยชนฺมุสฺวาโท ๑ ม. วณฺจนฺมุสฺวาโท ๑

ปฏิปนฺโน โหตีติ เอวรูปสฺส หิ สทุธิวหาริกาทโย เจว อุปฺภูจาทโย
จ เตสํ อารกฺขเทวดา อาที กตฺวา ตาสํ ตาสํ มิตฺตญฺญา ยาว พุรหฺมโลกา
เสสเทวดา จ อัยํ ภิกฺขุ น อชานิตฺวา กริสฺสตีติ เตน กตฺเมว กโรนฺติ
เอวเมส พุชฺชนาหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ ฯ

สุกฺกปกฺเข ปาณาติปาตา เวรมณีอาทีนฺเวยว วเสน กายกมฺมวจีกมฺมานิ
เวทิตฺตพฺพานิ ฯ กมฺมญฺจานํ ปน อวิสฺสวาเทตฺวา กเถนฺโต อนฺุโลมิเกสุ ฌมฺเมสุ
สมาทเปตี นาม โกลิตฺตวหารวาสี จตฺตุนิกายิกติสฺสตุเถโร วีย ฯ ตสฺส กิร
เชฏฺฐกาตา ทตฺตาทกฺขตุเถโร (๑) นาม เจตฺตยวหารเว วสนฺุโต เอกสฺมี โรเค
สมฺภูจฺเจเต กนิฏฺฐจํ ปกฺโกสาเปตฺวา อาห อวฺุโส มยฺหํ สลฺลหุํ กตฺวา
เอกํ กมฺมญฺจานํ กเถตีติ ฯ กิ ฆนฺเต อณฺเณน กมฺมญฺจานเนน กวพิงฺการาหาริ
ปริคฺคณฺหิตุํ วญฺญตีติ ฯ กิมตฺถโก เอส อวฺุโสติ ฯ ฆนฺเต กวพิงฺการาหาโร
อุปาหารูปี เอกสฺมี จ อุปาหารูเป ทิฏฺฐเจ เตวีสตี อุปาหารูปานิ ปากฺกานิ
โหนตีติ ฯ โส วญฺญิสฺสตี อวฺุโส เอตฺตกนฺติ ตํ อฺุโยเชตฺวา กวพิงฺการาหาริ
ปริคฺคณฺหิตฺวา อุปาหารูปี สลฺลกฺเขตฺวา วิวชฺเชตฺวา อรหฺตํ ปาปฺมฺนิ ฯ อถ
นํ เถรํ พหิวิหารา อนิกฺขนฺตเมว ปกฺโกสิตฺวา อวฺุโส มหาอวฺุสฺสโยสิ มยฺหํ
ชาโตติ กนิฏฺฐตฺถเรสฺส อตฺตนา ปฏฺิลทฺทฺชฺคณฺ อโรเจสิ ฯ พุชฺชนาหิตายาติ
เอตฺตสฺปี หิ

เล่มที่ 14 ตึกนิปาตวณณา หน้า 116

สทุธิวิหริกาทโย นาย อชานิตฺวา กริสฺตตีติ เตน กตเมว กโรนฺติ
ตถา อูฏฺฐากาทโย เตสํ อารกฺขเทวตา ตาสํ มิตฺตา ภูมฺมภูจกา
เทวตา ตาสํ มิตฺตา อากาสภูจกเทวตาทิ ยาว พุรหฺมโลเก นิพฺพตฺตเทวตา
เตน กตเมว กโรนฺตีติ พุหฺชนหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ ฯ

สารณียสฺตฺตวณณา

ทฺุติเย ฯ ขตฺติยสฺสชาติ ชาตียา ขตฺติยสฺส ฯ มุฏฺฐากิสฺตฺตสฺสชาติ
ราชาภิเสเคน มุฏฺฐนิ อภิสฺตฺตสฺส ฯ สารณียานิ โหนฺตีติ (๑)
อปมฺมุสฺสนกานิ (๒) โหนฺติ ฯ ชาโตติ นิพฺพตฺโต ฯ ยาวีวํ สารณียนฺติ
ทหฺรกาลे ชานิตฺตปี น สกฺกา อปรกาเ ปน มาตาปีตฺวาทีหิ ฌาตเกหิ วา
ตํ สฺวาเสหิ วา (๓) ตฺวํ อสฺกชนปเท อสฺกนฺนเร อสฺกทิวเส อสฺกนฺนขตฺเต
ชาโตติ อจฺกขิตฺเต สฺตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ยาวีวํ (๔) สฺริตพฺพิเยว โหติ น
ปมฺมุสฺสตีพฺพิ ฯ ปากิตนฺนทฺสส ญโย ชาตฺถุจฺจานาทีหิ กตฺตพฺพิจฺจ
๑ ม. ภวนฺติ ฯ ๒ ม. สฺริตพฺพานิ อสมฺมุสฺสนียานิ ฯ ๓ ม. ทาสาทีหิ วา ฯ
๔ สฺหพโปตฺถเก ปน ยาวีวํ สฺริติ น ปมฺมุสฺสตี ฯ เตน วุตฺตํ ยาวีวํ
สารณียํ โหตีติ อิทํ ภิกฺขเว ทฺุติยนฺติ อภิสฺตฺถุจฺจานํ นาม ญโย
พฺลวตฺถุจฺจกริ โหติ เตนสฺส ตํ ยาวีวํ สารณียํ ฯ สฺงคามวิชฺยจฺจานนฺปี
เอเสว นโย ฯ เอตฺถ ปน สฺงคามนฺติ ยฺุทฺธํ ฯ อภิวินฺนิตฺวาติ ชินิตฺวา
สตฺตุมทฺทนํ กตฺวา ฯ ตเมว สฺงคามสฺสีสนฺติ ตเมว สฺงคามจฺจานํ ฯ
อชฺฌาวสฺตีติ อภิวิตฺวา อวสฺติ ฯ อิทานิ ยสฺมา สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ญโยติ ทิสฺสนฺติ ฯ สฺริตพฺพิเยว โหติ น ปมฺมุสฺสตีพฺพิ ฯ
ปากิตนฺนทฺสสชาติ ทิสฺสนฺติ ฯ

เล่มที่ 14 รถการวคฺควณณา หน้า 117

นตฺถิ อิมสฺมี ปน สาสเน ตปฺปฏิภาเค ตโย ปุคฺคเล ทสฺเสตฺถํ
อิทํ การณํ อากตํ ตสฺมา เต ทสฺเสนฺโต เอวเมว โข
ภิกฺขเวติอาทิมานห ๑

ตตฺถ อนคาริยํ ปพฺพชฺโชโต โหตีติ เอตฺถ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสํถํ
ปพฺพชฺชานิสฺสิตเมวาทิ เวทิตพฺพํ ๑ สรณิยํ โหตีติ อหํ อสุกรรฺภูเจ
อสุกฺขนปเท อสุกฺวิหารเ อสุกฺมาพเก อสุกฺจงฺกเม อสุกรฺกฺขมฺมูเล
ปพฺพชฺโชติติ เอวํ ยาวชฺวีว สริตพฺพเมว โหติ น ปมฺมุสฺสิตพฺพํ ๑
อิทํ ทฺกฺขนฺนติ เอตฺตํ ทฺกฺขํ น อิติ อุทฺธํ ทฺกฺขํ อตฺถิ ๑ อัย
ทฺกฺขสมฺมทโยติ เอตฺตโก ทฺกฺขสมฺมทโย น อิติ อุทฺธํ ทฺกฺขสมฺมทโย อตฺถิติ ๑
เสสฺสพทฺทเวปี เอเสว นโย ๑ เอวเมตฺถ จตฺตฺติ สจฺเจหิ โสตาปตฺติมคฺโค
กถิติ ๑ กสิณฺปริกมฺมวิปฺสฺสนาถาณานิ ปน มคฺคสนฺนนิสฺสิตาเนว โหนฺติ ๑
สรณิยํ โหตีติ อหํ อสุกรรฺภูเจ ๑เปฯ อสุกรฺกฺขมฺมูเล โสตาปนฺโน ชาโตติ
ยาวชฺวีว สารณิยํ โหติ อปมฺมุสฺสณิยํ ๑อาสวานํ ขยาติ อาสวานํ ขเยน ๑
อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺตินฺติ ผลสมาริ ๑ ปญฺญาวิมฺมุตฺตินฺติ ผลปญฺญํ ๑
สยํ อภินฺญา สจฺฉิกตฺวาติ อตฺตนาเว อภิวิสฺสิญฺจาย ปญฺญาเย ปจฺจกฺขํ กตฺวา ๑
อุปสมฺปชฺช วิหฺรตีติ ปฏฺฐิตกฺตฺวา วิหฺรติ ๑ สรณิยนฺติ มยา อสุกรรฺภูเจ ๑เปฯ
อสุกรฺกฺขมฺมูเล อรหฺตํ ปตฺตฺนติ อตฺตโน อรหฺตตปฺปตฺตญฺจานํ นาม ยาวชฺวีว
สารณิยํ โหติ อสมฺมุสฺสณิยนฺติ ยถานุสนฺธินา เทสนํ นิญฺจเปสิ ๑

อาสัสมุตตวณณา

ตติเย ฯ สนุโตติ อตฺถิ อูปลพฺภนฺติ ฯ สัวิชฺชमानาติ ตสฺเสว
เววจนั ฯ โลกสฺมินฺติ สตฺตฺโลกเ ฯ นีราโสติ อนาโส อปฺปฏฺจโน ฯ
อาสัโสติ อาสัสมานो (๑) ปฏฺจยมานो ฯ วิคตาโสติ อปคตาโส ฯ
จณฺฑาลกฺุเลติ จณฺฑาลานัน กฺุเล ฯ เวณกฺุเลติ วิถึวการกฺุเล ฯ เนสาทกฺุเลติ
มิกฺุทฺทกาทินัน กฺุเล ฯ รตการกฺุเลติ จมฺมการกฺุเล ฯ ปุฏฺกฺุสฺกฺุเลติ
ปุฏฺผจฺจกฺุเล ฯ

เอตฺตวตฺตา กฺุลวิปตฺตี ทสฺเสตฺวา อิทานิ ยสฺมา นิจกฺุเล
ชาโตปี เอกจฺุจ อทฺโธ โหติ มหทฺธโน อัย ปน น ตาทิโส
ตสฺมา ตสฺส โภกวิปตฺตี ทสฺเสตฺถุ ทลิตฺเทติอาทิมานห ฯ ตตฺถ
ทลิตฺเทติ ทาลิตฺเทติยน สมนฺนาคเต ฯ อปฺปนฺนปานโกชเนติ
ปริตฺตกอนฺนปานโกชเน ฯ กสิรวตฺติเกติ ทุกฺุชชีวิเก ยตฺถ
วายาเมน ปโยเคน ชีวิตฺตฺติ สาเชนฺติ ตถารูเปติ อตฺถโธ ฯ
ยตฺถ กสิเรน มาสจฺจมาโท ลพฺภตฺติติ ยสฺมี กฺุเล ทุกฺุเชน
ยาคฺุคฺคตฺตมาโส จ โภปินมตฺติ อจฺจาทนญจ ลพฺภติ ฯ

อิทานิ ยสฺมา เอกจฺุจ นิจกฺุเล ชาโตปี อฺุปริสฺมปฺนโน
โหติ อตฺตภาวสฺมิทฺธิยํ จิโต อยญจ น ตาทิโส ตสฺมา ตสฺส
สรีรวิปตฺตี ทสฺเสตฺถุ โส จ โหติ ทุพฺพณฺโณติอาทิมานห ฯ ตตฺถ
ตุพฺพณฺโณติ ปัสฺสิปสาจโก วิย ฉามขาณฺณวณฺโณ ฯ ทุทฺทสิโกติ
๑ ม. อาสัสมานो ฯ

เล่มที่ 14 รกการวคควณณนา หน้ 119

วิชาตมาตยาปี อมณาปทสสน โอโกฎมิโกติ ลกณทโก ๑ (๑)
กาโกติ เอกกชกาโณ วา อุกยชกาโณ (๒) วา ๑ กณณติ เอกทตถกณณ
วา อุกยทตถกณณ วา ๑ ขณชติ เอกปาทขณช วา อุกยปาทขณช
วา ๑ ปกขทติ ทตปโกโ ขปีสปปปี ๑

ปทีเปยยสสชาติ วฎฎิตลกลปลลาทโน ปทีปอูปกรณสส (๓) ๑ ตสสน
น เอว โหติติ กสสมา น โหติ นิจกุล ชาตตยา ๑ (๔)

เชฎฐจติ อณณสมิ เชฎฐเจ สติ กณณโจ อาสั น กโรติ ตสสมา
เชฎฐจติ อาห ๑ อภิเสโกติ (๕) เชฎฐจปี (๖) น อภิเสการโ อาสั
น กโรติ ตสสมา อาภิเสโกติ อาห ๑ อนภิสิตุติติ อภิเสการโปี
กาณณณอาทโทสรทิต สกั อภิสิตุติ ปุน อภิเสเก อาสั น กโรติ
ตสสมา อนภิสิตุติ อาห ๑ อจลปตติติ (๗) เชฎฐจปี อาภิเสเก (๘)
อนภิสิตุติ มนุโท อุตตานเสยโย โสปี อภิเสเก อาสั น กโรติ ๑
โสพสวสสุทเทสิโก ปน ปณณายมานมสสุปเกโท อจลปตติติ นาม
โหติ มหนตปี รชช วิจาเรตุ สมตโต ตสสมา อจลปตติติ อาห ๑
ตสสน เอว โหติติ กสสมา โหติ มหาชาติตยา ๑

ทสสิโลติ นิสสิโล ๑ ปาปชมโมติ ลามกรมโม ๑ อสุจิติ

- # ๑ ส. ลกณณโก ๑ ๒ ส. เอกกชกาโณ วา อุกยชกาโณ ๑
- # ๓ ม. วฎฎิตลกลปลลาทโน ปทีปอูปกรณสส ๑ ๔ ม. ชาตตยา ๑
- # ๕ ม. อาภิเสโกติ เชฎฐจปี ๑ ๖ ส. เชฎฐจ โสปี ๑
- # ๗ ส. มจลปตติติ อจลปตติติ ๑ ๘ ม. อาภิเสโก ๑

อสุจึหิ กายกมมาทึหิ สมณนาคโต ๑ สงกสฺสรสมาจาโรติ สงกาหิ
สริตพพสมาจาโร กิณฺจิวเทว อสารูปป์ ทิสฺวา อิทํ อิมินา กตํ ภวิสฺสตีติ
เอวํ ปเรสํ อาสงกนียสมาจาโร อตฺตนาเยว วา สงฺกาย สริตพพสมาจาโร
สาสงกสมาจาโรติ อตฺโต ๑ ตสฺส หิ ทิวาญฺจานาทีสุ สนนิปตติว
กิณฺจิวเทว มนฺตยนฺเต ภิกฺขุ ทิสฺวา อิเม เอกโต หุตฺวา มนฺเตนฺติ กจฺจิ
นฺ โข มยา กตกมฺมํ ชานิตฺวา มนฺเตนฺตีติ เอวํ สาสงกสมาจาโร โหติ ๑
ปฏิจฺจนฺนกมฺมนฺโตติ ปฏิจฺจาทตพพยฺตฺตเคน ปापกมฺเมน สมณนาคโต ๑
อสุสมโณ สมณปฏฺิณฺโณติ อสุสมโณ หุตฺวา สมณปฏฺิรูปกตายน
สมโณ อหนฺติ เอวंपฏฺิณฺโณ ๑ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจารีปฏฺิณฺโณติ อณฺเณ
พฺรหฺมจารีโน สฺนฺิวตฺเต สฺปารุเต กุสฺมฺภกปฏฺุชเร กามนิกมราชธานีสุ
ปิณฺฑาย จริตฺวา ชีวีกํ กปฺเปเนเต ทิสฺวา สยंपิ ตาทิเสน อากาเรน ตถา
ปฏฺิษฺชนโต อหํ พฺรหฺมจารีติ ปฏฺิณฺณํ เทนฺโต วีย โหติ อหํ ภิกฺขุติ
วตฺวา อุโปสถกฺคาทีนึ (๑) ปวิสฺนฺโต ปน พฺรหฺมจารีปฏฺิณฺโณ โหติเยว
ตถา สงฺฆิกลาภํ คณฺหนฺโต ๑ อนฺโตปฺตฺตีติ ปฺตฺินา กมฺเมน อนฺโต
อนฺุปวิญฺโฐ ๑ อวสฺสุโตติ สยฺชาตฺราคาทีหิ (๒)ตฺินฺโต ๑ กสมฺพฺุชาโตติ
สยฺชาตฺราคาทิกจวโร ๑ ตสฺส น เอวํ โหตีติ กสฺมา น โหติ
โลกฺกุตฺตรธมฺมอฺปนึสฺยสฺส

๑ ม. อุโปสถกฺคาทีนึ ๑ ๒ ม. รากาทีหิ ๑

นตฺถิตาย ๑ ตสฺส เอว โหตีติ กสฺมา โหติ มหาสีลสฺมี
ปรีปรึการิตาย ๑

จกกวตฺตีสตฺตวณณา

จตฺตเถ ๑ จตฺตฺหิ สงฺกหวตฺตฺหิ ชนฺ รณฺเชตีติ ราชา ๑
จกํ วตฺเตตีติ จกกวตฺติ ๑ [๑] ฌมฺโม อสฺส อตฺถิติ ฌมฺมิโก ๑
ฌมฺเมเนว ทสฺวิเรน จกกวตฺติวตฺเตน ราชา ชาโตติ ฌมฺมราชา ๑
โสปี น อราชกนฺติ โสปี อณฺณํ นิสฺสยราชานํ ลภิตฺวา (๒) จกํ
วตฺเตตฺตํ น สกโกตีติ อตฺโถ ๑ อิติ สตฺถา เทสนํ ปฏฺจเปตฺวา
ยถานุสนฺธิ อปาเปตฺวาว ตฺถฺหิ อโหสิ ๑ กสฺมา อนุสนฺธิกฺสลา
อฺกฺกฺหิตฺวา อนุสนฺธิ ปุจฺฉิสฺสนฺติ พหุ หิ อิมสฺมี จาเน ตถารูปา
ภิกฺขุ อถาหิ เตหิ ปุจฺฉโจ เทสนํ วทฺเตสฺสามิตี ๑ อเถโก
อนุสนฺธิกฺสลา ภิกฺขุ ภควนฺตํ ปุจฺฉนฺโต โโก ปน ภนฺเตติอาทิมาท ๑
ภควาปีสฺส พุยาโกโรนฺโต ฌมฺโม ภิกฺขุติอาทิมาท ๑

ตตฺถ ฌมฺโมติ ทสฺกฺสลกมฺมปถฌมฺโม ๑ ฌมฺมนฺติ ตเมว
วตฺตปฺปการิ ฌมฺมิ ๑ นิสฺสายาติ ตทธิกฺกฺจาเนน เจตสา ตเมว
นิสฺสยํ กตฺวา ๑ ฌมฺมิ สกฺกโรนฺโตติ ยถา สกฺกโตเยว ฌมฺโม
สฺกฺกฺจ กโต โหติ เอวเมว (๓) กโรนฺโต ๑ ฌมฺมิ กรุทโรนฺโตติ

เล่มที่ 14 ดิกนิปาตวณณา หน้า 122

ตสมิ การรูปปุตติยา ตั ครุกโรนุโต ฯ ชมมึ อปจายมาโนติ ตสเสว ชมมสส
อณชติกรณาทิหิ นิจวุตติตติ กโรนุโต ฯ ชมมทุชโซ ชมมเกตุติ ตั ชมมึ ชชมิว
ปรุกขตุวา เกตุมิว อุกขิปิตุวา ปวตติยา ชมมทุชโซ ชมมเกตุ จ หุตฺวาติ อตุโถ ฯ
ชมมาริปะเตยโยติ ชมมาริปะติภูตาคตภาเวน ชมมวเสเนว จ สพฺพกิริยานัน กรณน
ชมมาริปะเตยโย หุตฺวา ฯ ชมมิกัง รุกขาวรณคฺคฺตึ สัวิทฺตติ ชมโม อสฺสา อตฺถิติ
ชมมิกา รุกขา จ อวารณัน จ คฺคฺตติ จ รุกขาวรณคฺคฺตติ ฯ ตตฺถ ปริ รุกขนุโต
อตุตฺตานัน รุกขตติ วจนโต ขนฺตืออาทโย รุกขา ฯ วุตฺตญฺเหหตฺ กถญจ ภิกฺขเว
ปริ รุกขนุโต อตุตฺตานัน รุกขติ ขนฺตฺติยา อวิหีสาย เมตฺตจิตฺตตฺตาย อญฺทยาชาติ ฯ
นิวาสนปรารุปนเคหาทีนิน อวารณัน ฯ โจราทีอุปทฺทวนิวารณตฺถิ โคปายนา คฺคฺตติ ฯ
ตั สพฺพปี สฺกุจฺจ วิทฺตติ ปวตฺเตติ จปะตติ อตุโถ ฯ

อิทานิ ยตฺถ สว สัวิทฺตพฺพา ตั ทสฺเสนุโต อนฺโตชนสฺมินฺตืออาทิมาห ฯ
ตตฺตฺรายํ สจฺเจปะตฺโถ อนฺโตชนสจฺจขตฺตํ ปุตฺตทาร์ สีสสวเร ปติฏฺจาเปนุโต (๑)
วตฺถคณชฺมาลาทีนิน จสฺส ททมาโน สพฺโพปะทฺทเว จสฺส นิวารยมาโน ชมมิกัง
รุกขาวรณคฺคฺตึ สัวิทฺตติ นาม ฯ ขตฺติยาทีสุปี เอสฺว นโย ฯ อัย ปน วิเสโส
อภิสิตฺตขตฺติยา ภทฺรอสฺสาชานียาทิรตฺนสมฺปะทาเนนปี

เล่มที่ 14 รถการวคฺควณณา หน้า 123

อุปลณฺหิตพฺพา ฯ อนุยฺนตา ขตฺติยา (๑) เตสํ อนุรूपยานวาทนสมฺปทานนปี
ปริโตเสตพฺพา พลกาโย กาลิ อนตฺกุกเมตฺวา ภูตฺเวตฺนสมฺปทานนปี
อนุกฺคเหตุพฺโพ พุราหฺมณา อนฺนปानวตฺถาทีนา เทยฺยชฺมเมเน คหปตฺติกา
ภตฺตพีชนฺจลพลีพฺพทาทิสฺมปทานน ตถา นิคฺมวาสิโน เนคฺมา
ชนปทวาสิโน จ ชานปทา ฯ สมิตปาปพาทิตปาปา ปน สมณพฺุราหฺมณา
สมณปริกฺขารสมฺปทานน สกฺกาตพฺพา มิคปฺกฺขิโน อภยทานน
สมสฺสาเสตพฺพา ฯ

ชฺมเมเนว จกฺกํ วตฺเตตฺติ ทสฺกฺสลกฺมฺมปถชฺมเมเนว จกฺกํ วตฺเตตฺติ ฯ
ตํ โหติ จกฺกํ อปฺปฏิวตฺติยฺนติ ตํ เตน เอวํ ปวตฺติตํ อาณาจกฺกํ
อปฺปฏิวตฺติยํ โหติ ฯ เกนจิ มนุสฺสญฺเตนาติ เทวตา นาม อตฺตนา
อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตเมว กโรนฺติ ตสฺมา ตา อคฺคฺหิตฺวา มนุสฺสญฺเตนาติ วุตฺตํ ฯ
ปจฺจตฺติเกนาติ ปฏฺิอตฺติเกน ปฏฺิสตฺตฺตฺนาติ อตฺโถ ฯ

ชฺมมิโกติ จกฺกวตฺติ ทสฺกฺสลกฺมฺมปถวเสน ชฺมมิโก ตถาคโต
ปน นวโลกุตฺตรชฺมฺมวเสน ฯ ชฺมฺมราชาติ นวหิ โลกุตฺตรชฺมฺเมหิ
มหาชนํ รมฺเชตฺติ ชฺมฺมราชา ฯ ชฺมฺมเวยวาติ นวโลกุตฺตรชฺมฺมเมว
นิสฺสาย ตเมว สกฺกโรนฺโต ตํ ครุกโรนฺโต ตํ อปจายมาโน ฯ
โสวสฺส ชฺมโม อพฺภูคฺคตฺตฺนเจเน ฐชฺติ ชฺมฺมทฺฐชฺ ๑ โสวสฺส
เกตฺติ ชฺมฺมเกตฺ ๑

เล่มที่ 14 รกการวคควณณา หน้า 125

สพพโทสววิชชิต นากิอรเนมินัน อนุรูป รุกเข กเหตุวา ตัง จกัก อกาสิ ๗
ตสส รุกเข วิจินตวา คณหนตสส เจว กโรนตสส จ เอตตกา กาลา
วีตวตต(๑) ๗ เตน วุตตัง จหิ มาเสหิ ฉารตตุนเหหิตี ๗

นนานกรณนุติ นานตตัง ๗ เนสนนุติ น เอสัน ๗ อตเถสนนุติ อตถิ เอสัน ๗
อภิสงขารสส คตตีติ ปโยคสส คมนัน ๗ จิงกุลายิตวาติ ปริพภมิตวา ๗
อกุขาหตัง มณเณติ อุกเข ปเวเสตวา จปีตมิว มณณามิ ๗ สโทสาติ
สคณทา อุณตโตณตฏจานยตตวา ๗ สกสวาติ ปุตติสาเรน เจว
เผกุกุณา จ ยุตตวา ๗

กายวงกาคิ อาทีนินิ กายทจจริตาทินัน นามานินิ ๗ เอวั ปปติตาติ
เอวั กุณปตเนน ปติตา ๗ เอวั ปตัญจิตาติ เอวั กุณเหหิ ปตัญจิตา ๗ ตตถ
โลกิยมหาชชา ปปติตา นาม โสตาปนุนาทโย ปตัญจิตา นาม ๗ เตสุปี ปริมา
ตโย กิเลสานัน สมุทจากรุกเขเน ปปติตา นาม จีณาสวา ปน เอกนุเตเนว
ปตัญจิตา นาม ๗ ตสุมาคิ ยสุมมา อปป์หีนกายวงกาทโย ปปตนุติ
ปป์หีนกายวงกาทโย ปตัญจหนุติ ตสุมมา ๗ กายวงกาทินัน ปน เอวั ปหานัน
เวทิตพัพพ ปาณาคิปาโต อทินนทานัน มิจจจาโร มุสวาทาโท ปิสุณวาจา
มิจจาทัญจิตี อิม ตาว จ โสตาปตติมคเคน ปหียนุติ ผรุสวาจา
พยาปาโทติ เทว

อนาคามิมกุเคน อภิขณา สมุขปโปตาโปติ เทว อรหตุตมกุเคนาติ ฯ

อปณณกสุตตวณณา

นกฎเจ ฯ อปณณกปฏิปทนติ (๑) อวิรุทฐปฏิปัท (๒) เอกัสปฏิปัท
นियยานิกปฏิปัท การณปฏิปัท สารปฏิปัท มนุชปฏิปัท อปจจนิกปฏิปัท
อนุโลมปฏิปัท ฐมมานุฐมมปฏิปัท ปฏิปนโน โหติ น ตกุกคคาเหน วา
นยคคาเหน วา ฯ เอว กเหตุวา ปฏิปนโน หิ กิกข วา กิกขุณี วา
อุปาโสโก วา อุปาสิกา วา มนุสสเทวนิพพานสมปตตีหิ หายติ ปริหายติ
อปณณกปฏิปัท ปฏิปนโน ปน ตาหิ สมปตตีหิ น ปริหายติ ฯ อตีเต
กนตารทธานมคคัม ปฏิปนเนสฺ ทวีสุ สตถวาหเสฺ ยกขสฺส วจัน กเหตุวา
พาลสตถวาเหน สทธี สตเถ อนยพยสนัน ปคเต ยกขสฺส วจัน อคเหตุวา
อุทกทิกฺกจิกฺกจาเน อุทกั ฉทฺทเสฺสสามาติ สตถเก สณฺญาเปตฺวา มคคัม
ปฏิปนโน ปณฺชิตสตถวาโห วิย ฯ ยัม สนฺชาย วุตตัม

อปณณกัม จานเมเก ทุตियัม อาหุ ตกิกกา

เอตทณฺญาช เมธาวิ ตัม คณฺเฬ ยทปณณกนฺติ ฯ

โยนิ จสฺส อารทฺธา โหตีติ เอตถ โยนีติ ขนฺธ-

โกฏฺฐาสตฺสปี การณฺสตฺสปี ปสฺสาวมคฺคสฺสปี นามํ ฯ จตฺสโส โข
อิมํ สาริปุตฺต โยนิโยติอาทิสฺสํ หิ ขนฺธโกฏฺฐาโส โยนิ นาม ฯ
โยนิ เหนสา ภูมิขผลสฺส อธิคฺมายาติอาทิสฺสํ (๑) การณํ ฯ น จาหํ
พฺรหฺมณํ พฺรหฺมิ โยนิขํ มตฺตีสมฺภวนฺติ จ ตเมนนํ กมฺมชา วาตา
นิวตฺติตฺวา (๒) อุทฺธปาทํ อโรสิริ สมนฺปรีวตฺเตตฺวา มาตฺโยนิมฺเข
สมฺปฏฺฐิปาเทนฺตฺติ จ อาทิสฺสํ ปสฺสาวมคฺโค ฯ อธิ ปน การณํ อธิปฺเปตฺติ ฯ
อารทฺฐาติ ปคฺคหิตา ปรีปฺณณา ฯ

อาสวานํ ขยายาติ เอตฺถ อาสวณฺตฺติ อาสวา จกฺขุโตปี ฯเปฯ มนฺโตปี
สณฺทณฺตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ ฌมฺมโต ยาว โคตฺรภู โอกาสโต ยาว ภาวคฺคํ
สวณฺตฺติ วา อาสวา เอตฺ ฌมฺเม เอตฺถจ โอกาสํ อนฺโต กริตฺวา
ปวตฺตณฺตฺติ อตฺถโต ฯ อนฺโตกรณฺตฺถโต หิ อยํ อากาโร ฯ จีรปารีวาสฺยญฺเจน
มทฺิรทโย อาสวา อาสวา วียาติปี อาสวา ฯ โลกสฺมี หิ จีรปารีวาสิกา
มทฺิรทโย อาสวาติ วุจฺจณฺติ ยทฺิ จ จีรปารีวาสฺยญฺเจน อาสวา เอตฺเยว
ภวิตฺถํ อรหนฺติ ฯ วุตฺตํ เหนํ ปฺริมา ภิกฺขเว โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชา
อิตฺโต ปุพฺเพ อวิชฺชา นาโหสิติอาทิ ฯ อายตฺถ วา สํสารทฺถกฺขํ สวณฺติ
ปสวณฺตฺติปี อาสวา ฯ ปฺริมานิ เอตฺถ นิพฺพจนานิ ยตฺถ กิเลสา
อาสวาติ อากจฺจณฺติ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 128

ตตถ ยชชนุติ ปจุนิมิ กมเมปี ฯ น เกวลญจ กम्मกิลเสยาเยว
อาสา อปีจ โข นานปปรการกา อุปททวาปี ฯ สุตเตสุ หิ นาหิ
จุนุท ทิกุจชम्मิกานเวย อาสวานิ สัวราย ชम्मิ เทเสมีติ
เอตถ วิวาทมุตกุกา กิลเสยา อาวสาติ อากตา ฯ

เยน เทวูปปดยสส คนุชพุโพ วา วิหังคโม

ยกขตติ เยน กจเจยยิ (๒) มนุสสตติ จ อมพุเช

เต มยหิ อาสวา จินา วิทุสตา (๓) วินพีกตาติ

เอตถ เตกุกิธมมา อวเสสา จ อกุกลา ชมมา ฯ ทิกุจชम्मิกานิ
อาสวานิ สัวราย สมุปรายิกานิ อาสวานิ ปฎิมาตยาติ เอตถ
ปรูปวาทวิปฎิสารวชพนุชาทโย เจว อปายทกุกุกา จ
นานปปรการา อุปททวา ฯ

เต ปเนตถ (๔) อาสวา ขตถ ยถา อากตา ตตถ ตถา
เวทิตพุพา ฯ เอเต หิ วินเย ทิกุจชम्मิกานิ อาสวานิ สัวราย
สมุปรายิกานิ อาสวานิ ปฎิมาตยาติ เทวธา อากตา ฯ สพายตเน
ตโยเม อาวุโส อาสวา กามาสโว ภวาสโว อวิชชาสโวติ ติธา
อากตา ฯ อญญเสสุ จ สุตตนะเตสุ อธิธมเม จ เตเยว ทิกุจชम्मิกาน
สทฐิ จตุธา อากตา ฯ นิพุเพชกปริยาเย อตถิ ภิกขเว อาสวา
นिरยคามินิยา อตถิ อาสวาติรจจนโยนิคามินิยา อตถิ อาสวา
ปีตติวิสยคามินิยา อตถิ อาสวา

เล่มที่ 14 รถการวคฺควณณา หน้า 129

มนุสฺสโลกคามินิยา อตฺถิ อาสวา เทวโลกคามินิยาติ ปญฺจธา
อาคตา ฯ กมฺมเมเวตฺถ อาสวาติ วุตฺตํ ฯ ฉกฺกนิปาเต อตฺถิ
ภิกฺขเว อาสวา สํวรา ปหาตพฺพาติอาทินา นเยน ฉธา อาคตา ฯ
สพฺพาสวปริยาเย เตเยว ทสฺสเนน ปหาตพฺเพหิ สทฺธิ สตฺตธา อาคตา ฯ
อิธ ปน อภิธมฺมนเยน (๑) จตฺตาริ อาสวา อธิปฺเปตาติ เวทิตพฺพา ฯ

ขยาชาติ เอตฺถ ปน อาสวานํ สรสเกโทปิ จิณฺภาโรปิ มคฺคผลนิพฺพานานิปี
อาสวกฺขโยติ วุจฺจนฺติ ฯ โย อาสวานํ ขโย วโย เกโท ปริเกโท อนิจฺจตา
อนุตฺตรานนฺติ เอตฺถ หิ อาสวานํ สรสเกโท อาสวกฺขโยติ วุตฺโต ฯ ชานโต
อหํ ภิกฺขเว ปสฺสโต อาสวานํ ขยํ วทามิติ เอตฺถ อาสวปฺปหานํ อาสวานํ
อจฺจนตฺกขโย อสมฺมุปฺปาโท จิณฺภาโร นตฺถิภาโว อาสวกฺขโยติ วุตฺโต ฯ

เสขสฺส (๒) สิกฺขมานสฺส อฺขุมคฺคานุสาริโน
ขยสฺมี ปจฺมํ ฌานํ ตโต อณฺญา อนนฺตฺราติ
เอตฺถ มคฺโค อาสวกฺขโยติ วุตฺโต ฯ อาสวานํ ขยา สมฺโน
โหติติ เอตฺถ ผลํ ฯ

ปรวชฺชานุปสฺสสิสฺส นิจฺจํ อฺชฺชมานสณฺณิโน
อาสวา ตสฺส วทฺตฺตนฺติ อารา โส อาสวกฺขยาติ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 130

เอตถ นีพพานํ ฯ อิมสฺมี ปน สุตเต ผลํ สนฺชาย อาสวานํ ขยยาตี อห
อรหตฺตผลตถายาตี อตฺโถ ฯ

อินฺทฺริเยสุ กุตฺตทฺวาโรตี มนจฺจญฺเสสุ อินฺทฺริเยสุ ปิทฺทิตทฺวาโร ฯ โภชน
มตฺตลฺลญฺตี โภชนสฺมี ปมาณลฺลญฺตี ปฏิกุคฺคหณปริโกคฺคปจฺจเวกฺขณมตฺตํ ชานาตีตี
อตฺโถ ฯ ชากริยํ อนุยฺตุตฺโตตี รตฺตินฺทิวํ ฉ โภจฺจาเส กตฺวา ปณฺจสุ โภจฺจาเสสุ
ชาครภาวํ อนุยฺตุตฺโต ชาครณฺเนยว ยุตฺตปฺปยฺตุตฺโตตี อตฺโถ ฯ

เอวํ มาตีกํ จเปตฺวา อิทานิ ตเมว จปิตฺตปฏฺธิปาฏฺฐิยา (๑) วิกฺชนฺโต กถลฺลจ
ภิกฺขเว ภิกฺขุติอาทิมหา ฯ ตตฺถ จกฺขุณา รูปี ทิสฺวาติอาทินมตฺโถ วิสฺสุทฺธิมคฺเค
วิตฺถาริโต ตถา ปฏฺฐิสงฺขา โยนิโส อาหารํ อหารเรตี เนว ทวยาตีอาทินํ ฯ
อวารณฺเยหิ ฆมฺเมหิตี ปณฺจหิ นีวรณฺเหิ ฆมฺเมหิ ฯ นีวรณานิ หิ จิตฺตํ อวาริตฺวา
ติฏฺฐจฺนฺตี ตสฺมา อวารณฺเยชา ฆมฺมาตี วุจฺจฺนฺตี ฯ สีหเสยฺยํ กปฺเปตีตี สีโห วิย
เสยฺยํ กปฺเปตี ฯ ปาเทน (๒) ปาทํ อจฺจาชายาตี วามปาทํ ทกฺขินฺปาเท อติอาชาย ฯ
สมญฺจปิตฺเทหิ ปาเทหิ ชนฺนุเกน ชนฺนุกํ โคปฺฝเกน โคปฺฝกํ ฆญฺยิตฺตี ตโต เวทนา
อฺจฺจฺจฺนฺตี ฯ ตสฺมา ตสฺส โทสฺสฺส ปรีวชฺชนตฺถํ โถกํ อติกฺกมิตฺวา เอส ปาทํ
จเปตี ฯ เตน วุตฺตํ ปาเท ปาทํ อจฺจาชายาตี ฯ

สโต สมฺปชาโนติ สติยา เจว สมฺปชฌเณน จ สมฺนุนาคโต ฯ กถิ ปเนส
นิทฺทายนฺโต สโต สมฺปชาโน นาม โหติติ ปุริมปฺวตฺติวเสณ ฯ อัยฺ หิ จงฺกเม
จงฺกมนฺโต นิทฺทาย โอกฺกมนภาวํ ฌตฺวา ปวตฺตมานํ กมฺมฏฺฐานํ จเปตฺวา มลฺลเจ
วา ผลเก วา นิปฺนโน นิทฺทํ อุปฺกนฺตฺวา ปฺน ปพฺพชฺชมาโน กมฺมฏฺฐานํ จิตฺตฺตฺตฺตฺต
คณฺหนฺโตเยว ปพฺพชฺชติ ฯ ตสฺมา นิทฺทายนฺโตปิ สโต สมฺปชาโน นาม โหติ ฯ อัยฺ
ตาว มฺลลกมฺมฏฺฐานเณ นโย ฯ ปริคฺคหกมฺมฏฺฐานวเสนาปิ ปเนส สโต สมฺปชาโน
นาม โหติ ฯ กถิ อัยฺ หิ จงฺกมนฺโต นิทฺทาย โอกฺกมนภาวํ ฌตฺวา ปาสาณผลเก
วา มลฺลเจ วา ทกฺขิณเณน ปสฺสเสณ นิปฺชชิตฺวา ปจฺจเวกฺขติ อเจตโน กายो
อเจตเน มลฺลเจ ปตฺติฏฺจโต อเจตโน มลฺลโจ อเจตนาเย ปจฺจเวกฺขา อเจตนา ปจฺจ
อเจตเน อุกฺกเก อเจตนํ อุกฺกํ อเจตเน วาเต อเจตโน วาโต อเจตเน อากาเส
ปตฺติฏฺจโต ฯ ตตฺถ อากาสํปิ อหํ วาตี อุกฺกิปปิตฺวา จิตฺตํ น ชานาติ
วาโตปิ อหํ อากาเส ปตฺติฏฺจโตติ น ชานาติ ฯ ตถา วาโต [๒] ชานาติ อหํ
อุกฺกํ อุกฺกิปปิตฺวา จิตฺตํ ฯ เปฯ มลฺลโจ น ชานาติ อหํ กายํ อุกฺกิปปิตฺวา จิตฺตํ
กายो น ชานาติ อหํ มลฺลเจ ปตฺติฏฺจโตติ ฯ น หิ เตสํ อญฺญมมฺลลํ อาโปกโก
วา สมฺนุนาหาโร วา

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 132

มนสิกาโร วา เจตนา วา ปฏจนา วา อตถิติ ตสส

เอว ปจจเวกขโต ตํ ปจจเวกขณจิตตํ ภวํกํ โอตติ ๗ เอว

นินุทายนุโตปี สโต สมปชาโน นาม โหติติ ๗

อุฏจานสณณํ มนสิกริตฺวาติ เอตตํ จานํ คเต จนุเท วา
ตารกาย วา อุฏจหิสฺสามิติ อุฏจจกกาลปริจฺเจทิกํ สณณํ มนสิกริตฺวา
จิตฺเต จเปตฺวาติ อตฺโถ ๗ เอว กตฺวา สยิตฺวา หิ ยถาปริจฺจिनฺเนยว
กาเล อุฏจหติ ๗

อตตพยาพาธสฺสคตวณณา

สคตเม ๗ อตตพยาพาธายาติ อตตทกฺขาย ๗ ปฺรพยาพาธายาติ
ปฺรทกฺขาย ๗ กายสฺจจริตฺนฺตฺวาทีนํ ปุพฺพภาเค ทสฺกสฺลกมฺมปถวเสน
อากตานิ อุปฺริ ปน ยาว อรหคฺตา อวาริตานว ๗

เทวโลกสฺสคตวณณา

อฏฺจเม ๗ อฏฺฐิเยยฺยาถาติ อฏฺฐาปีพิตา ภเวยฺยาถ ๗ หราเยยฺยาถาติ
ลขฺเขยฺยาถ ๗ ชิกฺขุเจยฺยาถาติ กฺุเถ วิย ตสฺมึ วจเน สณฺชาตชิกฺขุจฺจา
ภเวยฺยาถ ๗ อิติ กิราติ เอตฺถ อิติติ ปทสนฺธิพฺยญฺชนสิสิฏฺจตา กิราติ
อนุสฺสวตฺเถ นิปาโต ๗ ทิพฺเพน กิร आयุนา อฏฺฐิเยยฺยาถาติ (๑) เอวมสฺส
สมฺพนุโธ เวทิตฺพุโป ๗ ปเคว โข ปนาติ ปจฺมตฺริเยว ๗

ปจฺมปาปณิกสุตฺตวณฺณา

นวมเ ๑ ปาปณิกโกติ อาปณิกโก อาปณิ อุกุมาภูตฺวา ภูทวิฏกายกสฺส (๑)
วาณิสฺสเสติ อธิวณฺ ๑ อภพฺโพติ อภพฺพชนภูโต ๑ (๒) น สกฺกจฺจํ กมฺมนฺตํ
อธิฏฺฐาตีติ ยถา อธิฏฺฐิตํ สุอธิฏฺฐิตํ โหติ เอวํ สามํ อตฺตปจฺจกฺขํ กโรนฺโต
นาธิฏฺฐาติ ๑ ตตฺถ ปจฺจสกาเถ ปทสทฺเทน อุกฺกฺชาย ทิปิ ชาเลตฺวา ภูทํ
ปสาเรตฺวา อนิสฺสีทฺนฺโต ปุพฺพพณฺ्हสมยํ น สกฺกจฺจํ กมฺมนฺตํ อธิฏฺฐาติ นาม ๑
อຍํ หิ ยํ โจรา รตฺตี ภูทํ หริตฺวา อิํ อมฺหากํ หตฺถโต วิสฺสชฺเชตฺตฺสมาติ
อาปณิ คนฺตฺวา อปฺปคฺเขน เทนฺติ ยํปี พหู เวรฺโน มนฺุสฺสา รตฺตี นลเร วสิตฺวา
ปาโตว อาปณิ คนฺตฺวา ภูทํ คณฺ्हนฺติ ยํ ปน ชนปํทํ คนฺตฺกามา มนฺุสฺสา
ปาโตว อาปณิ คนฺตฺวา ภูทํ กิณฺนฺติ ตปฺปจฺจยสฺส ตากสฺส อสฺสามิโก
อาปณิกโก โหติ ๑

อณฺเฒสํ โภชนเวลาย ปน ภูทฺชิตฺตุํ อากนฺตฺวา ปาโตว ภูทํ ปฏฺฐิสามेतฺวา
มฺริ คนฺตฺวา ภูทฺชิตฺวา นิทฺทายิตฺวา สายํ ปฺน อาปณิ อากจฺจนฺโต มชฺฌนฺตฺกสมยํ
น สกฺกจฺจํ กมฺมนฺตํ อธิฏฺฐาติ นาม ๑ โส หิ ยํ โจรา ปาโตว วิสฺสชฺเชตฺตุํ
น สมฺปาปฺณิสฺสุ ทิวากาเถ ปน ปเรสํ อสฺญจารกฺขณฺเ อาปณิ คนฺตฺวา อปฺปคฺเขน
เทนฺติ ยลฺจ โภชนเวลาย ปุณฺณวณฺโต อิสฺสรา อาปณโต อิทฺถจิทฺถจ
ลทฺทฐ วฏฺฐิตฺติ ปหิณฺติตฺวา
๑ กตฺถจิ วิฏฺกายกสฺสาติ ๒ ม. อภาชนภูโต ๑

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 134

อาหาราเปนติ ตปฺปจฺยสฺส ลากฺสฺส อสฺสามิโก อาปณฺนิโก โหติ

ยาว ยามเถรินิกฺขมฺนา (๑) ปน อนุโตอาปณฺเน ทิปฺ ชาลาเปตฺวา อนิสฺสิทฺนฺโต
สายณฺหสมฺมํ น สกฺกจฺจํ กมฺมนฺตํ อธิกฺุจฺจาติ นาม ๑ โส หิ ยํ โจรฺรา ปาโตปิ
ทิวาปี วิสฺสชฺเชตฺตํ น สมฺปาปฺณิสฺสุ สายํ ปน อาปณฺณํ คนฺตฺวา อปฺปกฺเมน
เทนฺติ ตปฺปจฺยสฺส ลากฺสฺส อสฺสามิโก โหติ ๑

น สกฺกจฺจํ สมารินิมิตฺตํ อธิกฺุจฺจาติ สกฺกจฺจกิริยา ย สมาริํ น สมฺปาชฺชติ ๑
เอตฺถ จ ปาโตว เจตियฺกณฺโพธิยฺกณฺเสว วตฺตํ กตฺวา เสนาสนํ ปวิสิตฺวา ยาว
ภิกฺขาจารเวลา ตาว สมฺปาตฺตี อปฺเปตฺวา อนิสฺสิทฺนฺโต ปุพฺพณฺหสมฺมํ น
สกฺกจฺจํ สมารินิมิตฺตํ อธิกฺุจฺจาติ นาม ๑ ปจฺจกฺกตฺตํ ปน ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต
รตฺติกฺุจฺจานทิวากฺุจฺจานํ ปวิสิตฺวา ยาว สายณฺหสมฺมา สมฺปาตฺตี อปฺเปตฺวา
อนิสฺสิทฺนฺโต มชฺฌนฺตฺกสมฺมํ น สกฺกจฺจํ สมารินิมิตฺตํ อธิกฺุจฺจาติ นาม ๑
สายํ ปน เจตियํ วนฺทิตฺวา เถรฺปฺกฺุจฺจานํ กตฺวา เสนาสนํ ปวิสิตฺวา ปจฺมยํ
สมฺปาตฺตี สมฺปาชฺชิตฺวา อนิสฺสิทฺนฺโต สายณฺหสมฺมํ น สกฺกจฺจํ สมารินิมิตฺตํ
อธิกฺุจฺจาติ นาม ๑ สุกฺกปกฺโข วตฺตปฏฺิปกฺขนเยเนว เวทิตฺพุโป ๑ อปิเจตฺถ
สมฺปาตฺตี อปฺเปตฺวาติ วตฺตกฺุจฺจานเ สมฺปาตฺติยา อสฺติ วิปฺสฺสนาปี วฏฺุจฺติ
สมารินิมิตฺตฺนฺติ จ

๑ กตถจฺ ยาว สามิโน นิกฺขมฺนาติ ปาจา ลิกฺขณฺติ ๑

สมาธิอารมฺมณฺปี วัฏฺฏติเยว ฯ วุตฺตํปี เจตฺตํ สมาธิปี สมาธินิมิตฺตํ
สมาธารมฺมณฺปี (๑) สมาธินิมิตฺตนฺติ ฯ

ทุตฺติยาปานิโกสุตฺตวณฺณา

ทสเม ฯ จกฺขุมมาติ ปณฺญาจกฺขุมมา โหติ ฯ วิฐุโรติ วิสติฐุฐุโร
อุตฺตมฐุโร ฅาณสมฺปยุตฺเตน วิริเยน สมฺนุนาคโต ฯ นิสฺสยสมฺปนฺโนติ
อวสฺสยสมฺปนฺโน ปตฺติฐุจาสมฺปนฺโน ฯ ปณฺนิยฺนติ วิกฺกายิกภณฺฑํ ฯ
เอตฺตํ มฺถํ ภาวิสฺสติ เอตฺตโก อูทฺโรยติ ตสฺมี เอวํ กิตฺตํ เอวํ
วิกฺกยมาณนฺติ วุตฺตปริยาเยน กเยน ตํ กิตฺตํ ตํ กยสงฺขาตํ (๒) มฺถํ
เอตฺตํ ภาวิสฺสติ ฯ โย จ ตสฺมี วิกฺกยมาเน วิกฺกโย ตสฺมี
วิกฺกเย เอตฺตโก อูทฺโรย ภาวิสฺสติ เอตฺติกา วทฺสีติ อตฺโต ฯ

กฺสโล โหติ ปณฺนิยฺย เกตฺตจ วิกฺกเกตฺตจจาติ สฺลภภุจันฺ คณฺตฺวา
กิณฺนโต ทฺลลภุจันฺ คณฺตฺวา วิกฺกิกิณฺนโต จ เอตฺถ กฺสโล นาม
โหติ ทสคฺคณฺปี วิสฺตคฺคณฺปี ลากิ ลภติ ฯ

อทฺธาติ (๓) อิสฺสรา พหุณา นิภฺขิตฺตฺชนเนน สมฺนุนาคตา ฯ
มทฺทฺชนาติ วพฺพชนกฺวเสน มทฺทฺชนา ฯ มหาโกคาติ อูปโกค-
ปริโกคภณฺฑเฑน มหาโกคา ฯ ปฏฺวิพลฺลติ กายพฺเพลน เจว ฅาณพฺเพลน

- # ๑ กตฺถจิ สมาธารมฺมโณปี ฐมฺโอมติ ปาจา ทิสฺสนฺติ ฯ
- # ๒ กตฺถจิ วุตฺตํ ปาปณฺนิเยน กเยน ตํ ตํ กิตฺตสงฺขาตนฺติ ปาจา ลิกฺขิตฺตํ ฯ
- # ๓ ม. อทฺธมาติ ฯ

เล่มที่ 14คิกนปตวณณา หน้า 136

สมนุคตตตต ตมตโถ ๑ อมุหาคณจ กาลเณ กาลิ อนุปรปทาคุนติ
อมุหาคณจ คหิตชนมุลิกิ วทฐี (๑) กาลเณ กาลิ อนุปรปทาคู ๑ นิปตนุตีติ
นิมนุเตนุติ ๑ นิปทนุตีตีปี (๒) ปาโจ ๑ อยเมวตโถ ๑

กุตลანი ชมมานิ อุปสมปรปทายาติ กุตลანი ชมมานิ สมปรปทานตุถาย
ปฐิตาภตุถาย ๑ ถามวาติ ถาณถาเมณ สมนุคโต ๑ ทพุหปรกุกโมติ ถิเรณ
ถาณปรกุกเมณ สมนุคโต ๑ อนิกุขิตตุฐโรติ อคुकมคคิ อปาปฐิตวา อิมิ
วิริยฐุริ น จเปสสามิติ เอวิ อฐุจปีตฐุโร ๑

พหุสสุตาคติ เอกนิกายเทวนิกายาทิวเสน พหุ พุทฐวงนั สุตติ เอเตสนุติ
พหุสสุตา ๑ อากตาคมาติ เอโก นิกายิ เอโก อากโม นาม เทว นิกายา
เทว อากมา นาม ปญจ นิกายา ปญจ อากมา นาม เอเตส อากเมส เยสิ
เอโกปี อากโม อากโต ปคฺโณ ปคฺคหิโต (๓) เต อากตาคมา นาม ๑
ชมุฆรราติ สุตตุนตปีฎกฐรา ๑ วินยฐรราติ วินยปีฎกฐรา ๑ มาติกาฐรราติ
เทวมaticาฐรา ๑ ปริปฺจจตีติ อตุถานตุถิ การณาการณิ ปฺจจติ ๑
ปริปฺญหตีติ อิมนุนาม ปฺจจิสสามิติ อญญาตุ ลภติ ปริกคณหติ ๑
เสสเมตถ อุตฺตทานตุถเมว ๑

เล่มที่ 14 ปุคคลาวคควณณา หน้า 137

อิมสมิ ปน สุตเต ปจัม ปณณา อากตา ปจณา วิริยญจ
 กลุยามิตตูปเสวนา จ ฯ ตตถ ปจัม อรหตตัม ปตฺวา ปจณา
 วิริยํ กตฺวา กลุยามิตตฺวา เสวิตพฺพาทิ น เอวํ อตฺถิโก ทฏฺฐพฺโพ
 เทสนาย นาม เหฏฺฐิเมน วา ปริจฺเฉโท โหติ อฺปริเมน วา
 ทฺวิหิปี วา โกฏฺฐิหิ ฯ อิธ ปน อฺปริเมน ปริจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ
 ตสฺมา กเถนฺเตน ปจัม กลุยามิตตฺวอฺปนิสฺสยํ ทสฺเสตฺวา มชฺเฌ
 วิริยํ ทสฺเสตฺวา ปจณา อรหตตัม กเถตพฺพนฺติ ฯ
 รตการวคฺโค ทฺติโย ฯ

ปุคคลาวคควณณา
 สมิทฺธสฺสุตฺตวณณา

ตติยสฺส ปจเม ฯ ฉานผสฺสํ ปจัม ผุสฺติ ปจณา นิโรธํ นิพฺพานํ
 สจฺฉิกโรตฺติ กายสภฺขิ ฯ ทิฏฺฐนฺตํ ปตฺโตตฺติ ทิฏฺฐิปปตฺโต ฯ สทฺทหนฺโต
 วิมฺุตโตตฺติ สทฺธาวิมฺุตโต ฯ ขมตฺติ รุจฺจติ ฯ อภิกฺกนฺตตโรติ อตฺสินฺทรตโร ฯ
 ปณฺีตตโรติ อตฺิปณฺีตตโร ฯ สทฺธินฺทฺริยํ อธิมตฺตํ โหตฺติ สมิทฺธตฺเถรสฺส กิร
 อรหตฺตมคฺคกฺขณฺเ สทฺธินฺทฺริยํ ฐุํ อโหสิ เสสานิ จตฺตาริ สทฺธาตฺนฺทฺริยานิ

เล่มที่ 14 คณิปาตวณณา หน้า 138

ตสเสว ปริวารานิ อเหตุ ๑ อิติ เถโร อตตนา ปฏิวัทธมคัค
กเถนโต เอวมมาห ๑ มหาโกฏฐิตตเถรสส อรหตตมคคกขณ
สมาธินุทริย ฐุริ อโหสิ เสทานิ จตตาริ อินุทริยานิ ตสเสว
ปริวารานิ อเหตุ ๑ ตสสมา โสปี สมาธินุทริย อธิมตตุนติ
กเถนโต อตตนา ปฏิวัทธมคคเมว กเถสิ ๑ สารีปุตตตเถรสส
ปน อรหตตมคคกขณ ปญณินุทริย ฐุริ อโหสิ เสทานิ จตตาริ
อินุทริยานิ ตสเสว ปริวารานิ อเหตุ ๑ ตสสมา โสปี ปญณินุทริย
อธิมตตุนติ กเถนโต อตตนา ปฏิวัทธมคคเมว กเถสิ ๑

น เขวตถาติ น โข เอตถ ๑ เอกังเสน พยาภาตุนติ เอกังเสน
พยากริต्त ๑ อรหตตตาย ปฏิปนโนติ อรหตตมคคสมงกี ทสเสติ ๑
เอวมตตสมิ สุตเต ตีหิปี เถเรหิ อตตนา อตตนา ปฏิวัทธมคคโค
กเถโต สมมาสมพุทโธ ปน ภูมมนตเรเนว กเถสิ ๑

คิลานสุตตวณณา

ทุดิเย ฯ สปปายานีติ หิตานิ อภิวัชฌมิกรานิ ฯ ปฏีรูปนติ อนุจณวิกั ฯ
เนว วุฏฐาติ ตมฺหา อาพาธาติ อิมินา อเตกัจเณน วาตาปมาราทินา(๑) โรเคน
สมนฺนาคโต นิฏฺฐปฺปตฺตคิลาน (๒) กถิตฺ ฯ วุฏฐาติ ตมฺหา อาพาธาติ อิมินา
จิปิตกกจฺจุตฺถิณฺนปฺปผกขราทีเกโท อปฺปโก อาพาโธ กถิตฺ ฯ ลกฺขฺนโต สปปายานี
โภชนานิ โน อลฺกฺขฺนโตติ อิมินา ปน เยสํ ปฏีชคฺคเนน ผาสุกั โหติ สพฺเพปี
เต อาพาธา กถิตา ฯ เอตฺถ จ ปฏีรูปเ อฺปฺภูจจาโก นาม คิลานฺนปฺภูจจากองฺเกหิ
สมนฺนาคโต ปณฺฑิตฺ ทกฺโข อนฺลโส เวทิตฺพุโป ฯ คิลานฺนปฺภูจจาโก อนุญญาโตติ
ภิกฺขุสงฺฆเณ ทาทพุโติ อนุญญาโต ฯ ตสฺมี หิ คิลานเ อตฺตโน ชมฺมตาย
ยาเปตฺุ อสฺกโกนฺเต ภิกฺขุสงฺฆเณ ตสฺส ภิกฺขุโน เอโก ภิกฺขุ จ สามเณโร จ
อิมิ ปฏีชคฺคถาติ อปฺโลเกตฺวา ทาทพุพา ฯ ยาว ปน เต ตํ ปฏีชคฺคนฺติ ตาว
คิลานสฺส จ เตสญฺจ ทฺวินฺนํ เยนตฺุโธ สพฺพิ ภิกฺขุสงฺฆสฺเสว ภาโร ฯ

อณฺเณปี คิลานา อฺปฺภูจาทพุพาติ อิตเรปี เทว คิลานา อฺปฺภูจาทพุพา ฯ
กัการณา โยปี หิ นิฏฺฐปฺปตฺตคิลาน โส อนุญญายมาโน สเจ มํ ปฏีชคฺคเยยฺย
ผาสุกั เม (๓) ภเวยฺย ฯ น โข ปน มํ ปฏีชคฺคนฺตฺิ มโนปฺโทสํ กตฺวา อปาเย

เล่มที่ 14 คิกนึปาทวณณา หนา 140

นึพพตเตยย ๑ ปฎึชคुकึยมานสส ปนสส เอว โหติ กึกขุสงฆน ยึ กาทพพิ ตํ
กตํ ๑ มยหึ ปน กम्मวึปาโก อึทึสอติ โส กึกขุสงฆน เมตตํ ปจจุปฎฐาเปตว
สคเค นึพพตตึสสตี ๑ โย ปน อปปมตตเคน พยารึนา สมนนาคโต ลกนโตปึ
อลกนโตปึ วฎฐาตีเยว ตสส วึนาปึ เกสชเชน วุปสมนพยารึ เกสชเช กเต
ชึปปตรึ วุปสมมตี ๑ โส ตโต พุททวจัน วา อุกคณหึตุ สกขึสตี สมนมมมึ
วา กาทุ สกขึสตี ๑ อึมินา การณน อลลเยปึ กึลانا อุปฎฐาตพพาทึ วุตตํ ๑

เนว โอกกมตีตี เนว ปวึสตี ๑ นึยามึ กุสเลสุ ชมเมสุ สมนมตตนตี กุสเลสุ
ชมเมสุ มกคณึยามสงฆาตี สมนมตตํ ๑ อึมินา ปทปรม โปคคโล กถึโต ๑
ทुकึยวารน อุกขมฏึตตญญ กหึโต สาสเน นาลกตเถรสทึโส พุททชนตเร เอกวาร
ปจเจกพุทธานึ สนนึเก โอวาทึ ลกึตวา ปฎึวึทฐปจเจกโพธึนาโณว ๑
ตตึยวารน วึปจึตตญญ โปคคโล กถึโต เนยโย ปน ตนนึสตีโตว โหติ ๑

ชมมเทสนา อนนุญญาตาตี มาสสส อฎฐ วาร ชมมกถา อนนุญญาตา ๑
อลลเยสปี ชมโม เทเสตพโพตี อึตเรสปี ชมโม กเถตพโพ ๑ กึการณา
ปทปรมสส หึ อึมสมึ อตตภาเว ชมมึ ปฎึวึชฎึตุ อสกุโกนตสสาปึ อนาคเต
ปจจุโย ภาวึสตี ๑ โย ปน ตถาคตสส รุปทสสนึ ลกนโตปึ อลกนโตปึ

ชมมวินยญจ สวนาย ลกนุโตปี อลกนุโตปี ชมม อภิสเมติ โส อลกนุโต
ดาว อภิสเมติ ฯ ลกนุโต ปน จิปปเมว อภิสเมตฺตตี อมินา การณณ
เตสฺส ชมฺโม เทเสตฺตโพ ฯ ตติยสฺส ปน ปุณฺนปุณฺน เทเสตฺตโพ ฯ

สงฺขารสฺสุตตวณณา

ตติเย ฯ สพฺยาปชฺฉนฺติ สทฺกฺขํ ฯ กายสงฺขารนฺติ กายทฺวารे เจตนาาราสี ฯ
อภิสงฺขโรตีติ อายุหตี (๑) ราสี กโรตี ปิณฺฑํ กโรตี ฯ วจิมโนทฺวารสฺสปี เอเสว
นโย ฯ สพฺยาปชฺฉํ โลกนฺติ สทฺกฺขํ โลกํ ฯ สพฺยาปชฺฉา ผสฺสา ผฺสนฺตีติ สทฺกฺขา
วิปากผสฺสา ผฺสนฺติ ฯ สพฺยาปชฺฉํ เวทนํ เวทียตีติ สทฺกฺขํ วิปากเวทนํ เวทียตี
คิลานาพาธํ นิสฺสทาหนฺติ อตุโธ ฯ

เสยฺยถาปี สตฺตา เนรยิกาทิ ยถา นิสฺเย นิสฺสทฺตสฺสตา เอกนฺตทฺกฺขํ เวทนํ
เวทียนฺติ เอว เวทียตีติ อตุโธ ฯ ที ปน ตตฺถ อฺเปกฺขา เวทนา นตฺตีติ อตุติ
ทฺกฺขเวทนาย ปน พลวภาเวน สา อพฺโพหาริกญฺจानเ จิตฺตา ฯ อิติ นิสฺโยว
นีสฺยสฺส อฺปมํ กตฺวา อาหฺโณ ฯ ตตฺร ปฏฺฐิกากฺอฺปมา กิร นาม เอสา ฯ

เสยฺยถาปี เทวา สุกฺกิณฺหาตี อฺธาปี เทวโลโกว

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 142

เทวโลกสุส อุปมี กตุวา อาหโฏ ๑ ยสุมา ปน เภจิมเสสุ พุรหุมโลเกสุ
สปีติคชฌานวิปาโก วตตติ สุกกิณฺหสุ นิปีติโก เอกนตฺสุโขว ตสฺมา
เต อคเหตุวา สุกกิณฺหาว กถิตา ๑ อิติ อัยปี ตตฺร ปฏิกากอุปมาติ
เวทิตพฺพา ๑

โวกิณฺณสุขทุกฺขนฺติ มิสฺสกสุขทุกฺขํ ๑ เสยฺยถาปี มนุสฺสชาติ มนุสฺसानํ หิ
กาเลน สุขํ โหติ กาเลน ทุกฺขํ ๑ เอกจฺเจ จ เทวาติ กามาวจรเทวา ๑ เตสํปี
กาเลน สุขํ โหติ กาเลน ทุกฺขํ ๑ เตสํ หิ หีนตรานํ มหเสกฺขตฺรา เทวตา
ทิสฺวา อาสนา วุฏฺฐาตพฺพํ โหติ มกฺคา อุกกมิตพฺพํ ปารุตฺตถํ อปเนตพฺพํ
อณฺชลิกมฺมํ กาทพฺพํ ตํ สพฺพปี ทุกฺขนฺนาม โหติ ๑ เอกจฺเจ จ วินิปาติกาติ
เวมานิกเปตา ๑ เต หิ กาเลน สมฺปตฺตี อนุกฺวณฺติ กาเลน กมฺมณฺติ
โวกิณฺณสุขทุกฺขาว โหนฺติ ๑ อิติ อิมสฺมี สุตฺเต ตีณิ สุจฺริตานิ
โลกิยโลกุตฺตรมิสฺสกาณิ กถิตานีติ เวทิตพฺพานิ ๑

พหุการสุตตวณณา

จตุตเถ ๑ ตโยเม ภิกขเว ปุคฺคลาติ ตโย อัจริยปุคฺคลา ๑
ปุคฺคลสุส พหุการาติ อนฺเตวาสิกปุคฺคลสุส พหุปการา ๑ พุทฺธนฺติ
สพฺพพญฺญพุทฺธ ๑ สรณํ คโต โหตีติ อวสฺสยํ คโต โหติ ๑ ฌมฺมนฺติ
สหนฺตํ นวโลกุตฺตรฌมฺม ๑ สงฺฆนฺติ อฏฺฐอริยปุคฺคลสมฺมุหํ ๑ อิํ
ปนฺ สรณคฺคณํ อคฺคหิตสรณปุพฺพสุส อกตาภินิเวสสุส วเสน วุตฺตํ ๑
อิติ อิมสฺมี สุตฺเต สรณทายโก โสตาปตฺติมคฺคสมฺปาปโก
อรหตฺตมคฺคสมฺปาปโกติ ตโย อัจริยา พหุการาติ อากตา ๑
ปพฺพชฺชาทายโก พุทฺธวจนทายโก กมฺมวาจาจริโย สกทาคามิมคฺคสมฺปาปโก
อนาคามิมคฺคสมฺปาปโกติ อิม อัจริยา น อากตา ก็ เอเต น พหุการาติ
โน น พหุการา (๑) อัย ปน เทสฺนา เทวฺชา ปริจฺฉินฺนา ๑ ตสฺมา
สพฺเพเปเต พหุการา ๑ เตสุ สรณคฺคณสมฺมึเยว อกตาภินิเวโส วญฺญูติ
จตุปาริสฺสุทฺธิสึลลสิณฺนปริกมฺมวิปฺสฺสนาถาณาปิ ปน ปจฺจมมคฺคสนฺนิสฺสิตานิ
โหนติ อูปริ เทว มคฺคา จ ผลานิ จ อรหตฺตมคฺคสนฺนิสฺสิตานินิ เวทิตพฺพานิ ๑
อิมินา ปุคฺคเลนาคิ อิมินา อนฺเตวาสิกปุคฺคเลน ๑ น
สุปฺปฏิการํ วทามิติ ปฏิการํ กาคฺตุํ น สฺกนฺนฺติ วทามิ ๑
อภิวาทนาทิสฺส อเนกสฺตวารี อเนกสฺหสฺสวารีปิ हि ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน
๑ สึ. เตปี พหุการา ๑

นิปติคฺวา วนฺทนฺโต อาสนา วุฏฺจาย ปจฺจกฺคจฺจนฺโต หิ
ทิกฺขทิกฺขกฺขณเ อณฺชลฺลํ ปคฺคณฺหนฺโต อนฺจจฺวิกํ สามิจิกมฺมํ
กโรนฺโต ทิวเส จีวรสํ จีวรสทฺสํ ปิณฺฑปาตสํ ปิณฺฑปาตสทฺสํ
ททมาโน จกฺกวาพฺริยนฺเตน สพฺพรตฺนมฺยํ อาวาสํ กโรนฺโต
สปีนฺวาเนตาทินานปฺปการเสชฺชํ อนฺุปฺปทมาโน (๑) จ
เนว สกฺโกติ อาจริเยน กตฺสส ปฏิการณฺนาม กาคฺคฺคฺติ เอวมคฺคฺโก เวทิตพฺโพ ๑

วชิรฺูปมสฺตฺตวณณา

ปณฺจเม ๑ อรฺกฺูปมจิตฺโตติ ปฺราณวณฺสทิสจิตฺโต ๑ วิชฺฐูปมจิตฺโตติ
อิคฺคฺตรกาโลภาสเนน วิชฺฐูปมสทิสจิตฺโต ๑ วชิรฺูปมจิตฺโตติ กิเลसानํ
มฺลฆาตกรณสมคฺคตตาย วชิเรน สทิสจิตฺโต ๑ อภิสชฺชตีติ ลคฺติ ๑ (๒)
กฺุปฺปตีติ โภปวเสน กฺุปฺปติ ๑ พฺยาปชฺชตีติ ปคฺคิภาวํ ปชฺหติ ปฺปฺติโก
โหติ ๑ ปฏฺิถิตฺตีติ ถินภาวํ ถทฺชภาวํ อาปชฺชติ ๑ โภปนฺติ ทฺุพฺพลโกธํ ๑
โทสนฺติ ทฺุสฺสนวเสน คฺโต พลวตฺรํ ๑ อปฺปจฺจยฺนฺติ อคฺคฺจจากรํ
โทมนสฺสํ ๑ ทฺุฏฺจารฺโกติ (๓) ปฺราณวณฺ ๑ กฺุญฺเจนาติ ทณฺฑกโกฏฺิยา ๑
กถเลนาคิ (๔) กปาเลน ๑ อาสวํ เทตีติ อปฺราปฺริ สวติ

เล่มที่ 14 ปุคคลาวคควณณา หน้า 145

ปุราณวณเหิ อตุตโน ฌมมตายนเว ปุพพโลหิตั ยุสนนุติ อิมานิ
ตีณิ สวติ ฌญุฎิโต ปน ตานิ อธิกตริ สวติ ฯ

เอวมเว ไชติ เอตุล อิทั โอปมมัสสนทนั ทฎุจารุโก วีย หิ
โกชนปุคคโล (๑) ตสส อตุตโน ฌมมตายน สวณั วีย โกชนสส อตุตโน
ฌมมตายน อุตุมมตสส วีย ฌณทิกตสส ฌรณั กญุเจน วา กถลาย วา
ฌญุณั วีย อปปมตตักั วณั กิโยโยโส มตตายน สวณั วีย มาทิสนนาม
เอส เอวั วทตีติ (๒) กิโยโยโส มตตายน อุตุมมายนภาโว ทฎุจพโพ ฯ

รตตุนุชการติมิสายนนุติ รตตี ฌกขุวิณณานุปตตินิกวารณอนุชการวณณ
พหลตเมว ฯ วิชชนนุตริกายนติ วิชชุปปวตติกขณ (๑) ฯ อิชापิ อิทั
โอปมมัสสนทนั ฌกขุมา ปุริโส วีย หิ โยคาวจโร ทฎุจพโพ อนุชการิ (๔)
วีย โสตาปตติมคควชณมา กิเลสา วิชชุสยจรณั วีย โสตาปตติมคควณณสส
อูปตติกาโล วิชชนนุตริกายน ฌกขุมโต ปุริสสส สมนนุตา รูปทสสนั วีย
โสตาปตติมคควกขณ นิพพานทสสนั ปุน อนุชการาวตถรณั วีย
สททากามิมคควชณมา กิเลสา ปุน วิชชุสยจรณั วีย สททากามิมคควณณสส
อูปปาโท วิชชนนุตริกายน ฌกขุมโต ปุริสสส สมนนุตา รูปทสสนั วีย
สททากามิมคควกขณ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 146

นิพพานทสฺสนํ ปุณฺ อนุชการาวตฺตรณํ วยิ อนาคตามิมคฺควชฺฌา
กิลเสทา ปุณฺ วิชฺชุตฺตจฺรณํ วยิ อนาคตามิมคฺคญาณสฺส อุปฺปาโท
วิชฺชนฺตริกาย จกฺขุมโต ปุริสสฺส สมฺนฺตา รูปทสฺสนํ วยิ
อนาคตามิมคฺคกฺขณฺณ นิพฺพานทสฺสนํ เวทิตพฺพิ ฯ

วชิรฺรูปมจิตฺตตายปิ อิทํ โอปมฺมสฺสนุทฺทํ วชิริ วยิ หิ อรหตฺตมคฺคญาณํ
ทญฺจพฺพิ มณฺนิคณฺจิปาสาณคณฺจิปิ วยิ อรหตฺตมคฺคควชฺฌา กิลเสทา วชิรสฺส (๑)
มณฺนิคณฺจิปิ วา ปาสาณคณฺจิปิ วา วินิวชฺฌิตฺวา อกมฺนภาวสฺส นตฺถิตา วยิ
อรหตฺตมคฺคญาณเณน ฯ อจฺเณชฺชานํ (๒) กิลเสทานํ นตฺถิทภาโว วชิเรน
นิพฺพิทฺชเวรฺสส ปุณฺ อปฺปฏิปฺรณํ วยิ อรหตฺตมคฺเคน ฉินฺนฺนํ กิลเสทานํ
ปุณฺ อนุปฺปาโท ทญฺจพฺพิโติ ฯ

เสวิตพฺพสุตฺตวณณา

นญฺเจ ฯ เสวิตพฺพิโติ อุปฺสงฺกมิตพฺพิ ฯ ภาชิตพฺพิโติ อลฺลียิตพฺพิ ฯ
ปยิริปาสิตพฺพิโติ สนฺตฺติเก นิสฺสิทนวเสน ปุณฺปฺปฺนํ อุปาสิตพฺพิ ฯ สกฺกตฺวา
ครุคฺคฺวาติ สกฺกการิ เจว ครุคฺการิ จ กตฺวา ฯ

หิโน โหติ สีสฺเลนาคาทิสฺสู อุปาทายฺปาทาย หินฺตา เวทิตพฺพา ฯ
ตตฺถ โย หิ ปญฺจสีลาณิ รกฺขติ โส ทสฺสีลาณิ รกฺขณฺเตน น เสวิตพฺพิโติ ฯ
โย ทสฺสีลาณิ รกฺขติ โส

เล่มที่ 14 ปุคคลาวคควณณา หน้า 147

จตุปาริสุทธิสีลั รกขณเตน น เสวิตพุโพ ฯ อณฺณตฺร อนุทยา
อณฺณตฺร อนุกรมฺปาติ จเปตฺวา อนุทยณฺจ อนุกรมฺปณฺจ ฯ อตฺตโน
อตฺถาเยว หิ เอวฺรุโป ปุคฺคโล น เสวิตพุโพ อนุทยาอนุกรมฺปาวเสน
ปน ตํ อฺปสงฺกมิตฺถุ วณฺณติ ฯ

สีลสามณฺณคตานิ สตฺนฺติ สีเลน สมานภาวํ คตานิ สนฺตานิ ฯ สีลกถา จ
โน ภวิสฺสตีติ เอวํ สมสีลานิ อมฺหากํ สีลเมว อารพฺภ กถา ภวิสฺสตีติ ฯ सा ज
नो पवत्तिनि भविसस्तीति सा ज अमहाकं कथा तिवसंपि कघेनतानं पवत्तिस्सति न
पण्हण्वस्सति ฯ सा ज नो षासु भविसस्तीति सा ज तिवसंपि पवत्तमाना สีलकथा
अमहाकं षासुविहारो सुखविहारो भविसस्ति ฯ समाधिपण्णाकथासुपि ऐसेव नโย ฯ

สีลกฺขนฺชฺนฺติ สีลราสี ฯ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนุคฺคเหสฺสามิตี เตตฺถ
สีลสฺส อสฺปฺปาเย อนุปกาเร ชฺมเม วชฺเชตฺวา สปฺปาเย อฺปกาเร ชฺมเม
เสวฺนฺโต ตสฺมี ตสฺมี จาเน สีลกฺขนฺชฺ ปณฺณาย อนุคฺคณฺหาตี นาม ฯ
สมาधिปณฺणाกฺขนฺเชสฺสุปि ऐसेव नโย ฯ निहियतीति अत्तनो हिनत्तरं पुคฺคกั
เสวฺนฺโต ขารปฺริสฺสาวเน อาสิตฺตอฺทกํ วิย สत्ตํ สมิตํ หายตี ปฺริหายตี ฯ
ตุลฺยเสวีตี อตฺตนา สมานเสวี ฯ เสฏฺฐมฺปนฺนฺนฺติ เสฏฺฐปฺุคฺคกั อฺปนฺนฺโต ฯ (๑)
อฺเทตี จิปปฺนฺติ จิปปฺเมว วทฺตตี ฯ ตสฺมา อตฺตโน อตฺตรี ภาชฺธาตี ยสฺมา
เสฏฺฐํ ปุคฺคกั

อุปนมนุโต อุเทติ ชิปป์ ตสฺมา อตฺตโน อุตฺตรึ (๑) อุตฺตริตฺร
วิสิฏฺฐตฺร ภาเชถ ๑

ชฺคฺจฺฉิตฺตพฺพสุตฺตวณฺณา

สตฺตเม ๑ ชฺคฺจฺฉิตฺตพฺพิตฺติ คุถํ วิย ชฺคฺจฺฉิตฺตพฺพ ๑ อถโฆ นนฺติ
อถโฆ อสฺส ๑ กิตฺติสทฺโทติ กถาสทฺโท ๑ เอวเมว โขติ เอตฺถ คุถกูโป
วีย ทฺสฺสึลลํ คุถกูเป ปตฺติตฺวา จิโตว ฆมฺมนอิหิ วิย ทฺสฺสึลลปฺกฺกโล ๑
ทภุจพฺพ ๑ คุถกูปโต อุทฺทริยมาเนน เตน(๒) อหิณา ปฺริสสฺส สฺริริ
อารุเพหนปิ อทภุจภาโว วิย ทฺสฺสึลลํ เสวมานสฺสาปี ตสฺส กิริยาย
อกรรมภาโว ๑ สฺริริ คุถเณน มกฺขิตฺวา อหิณา คหิตกาโล วิย
ทฺสฺสึลลํ เสวมานสฺส ปาปกิตฺติสทฺทอพฺภุจกฺกมนกาโล เวทิตพฺพ ๑
คิณฺฑุกาลาตฺนคิณฺฑุกฺกขอลาตํ ๑ ภฺยโยโส มตฺตตาย จิจฺฉิตฺติ ตํ หิ
ฉายมานํ ปกคฺติยาปี ปปฺปฏิกายโย มุณฺจนฺตํ จิจฺฉิตฺติ จิจฺฉิตฺติ สทฺทํ กโรติ
ภฺญฺญิตํ ปน อธิมคฺตํ กโรติคิ อตฺถ ๑ เอวเมว โขติ เอวเมว โภชนอ อตฺตโน
ฆมฺมตฺตยาปี อภุจฺจิตฺโต จณฺฑิกโต หุตฺวา จรติ อปฺปมคฺตํ ปน วจันํ วุคฺตกาเล (๓)
มาทิสํ นาม เอวํ วทติ เอวํ วทตฺติ อติเรกตฺร อภุจฺจิตฺโต จณฺฑิกโต หุตฺวา
กฺขมฺมตฺติ ๑ (๔) คุถกูโปติ คุถปฺนุณฺณกูโป คุถราสิเยว วา ๑ โอปมฺมสฺสํนุทํ
ปเนตฺถ ปฺริมนเยเนว เวทิตพฺพ ๑ ตสฺมา

เอวรูป ปุคคโล อชฌเปกขิตพุโพ น เสวิตพุโพติ ยสุมา โกธโน
อติเสวียมาโน อติอุปสงกมียมาโนปี กุชฌติเยว ก็ อิมินาติ
ปฏิกกโกสนเตปี (๑) กุชฌติเยว ฯ ตสุมา ปลาลคฺคิ วีย อชฌเปกขิตพุโพ
น เสวิตพุโพ น ฆชิตพุโพ ฯ ก็ วุตตํ โหติ (๒) โย ปลาลคฺคิ
อติอุปสงกมิตวา ตปฺปติ ตสฺส สรีริ ฌายติ ฯ โย อติปฏิกกมิตวา
ตปฺปติ ตสฺส สีตํ น วุปสมฺมติ ฯ อนุปสงกมิตวา อปฺปฏิกกมิตวา
ปน มชฺฌตฺตภาเว (๓) ตปฺเปนตสฺส สีตํ วุปสมฺมติ ตสุมา ปลาลคฺคิ
วีย โกธโน ปุคคโล มชฺฌตฺตภาเว อชฌเปกขิตพุโพ น เสวิตพุโพ
น ฆชิตพุโพ น ปยิริปาสิตพุโพ ฯ

กฺลฺยาณมิตฺโตติ สฺจิมิตฺโต ฯ กฺลฺยาณสหาโยติ สฺจิสหาโย ฯ
สหายา นาม สหคามิโน สทฺธิ จรา ฯ กฺลฺยาณสมฺปวงฺโกติ กฺลฺยาณเส
สฺจิปุคฺคเสสฺ สมฺปวงฺโก ตนนฺนินตปฺโปณตปฺปพฺการมานโสติ อตุโธ ฯ
๑ ม. ปฏิกกมฺนเตปี ฯ ๒ กตฺถจิ น ฆชิตพุโพติ วุตตํ โหติ ปาจา ลิชฺยนฺต ฯ
๓ ม. มชฺฌตฺตภาเวน ฯ

คุณภาณีสุตตวณณา

อฏฺฐเม ๑ คุณภาณีสติ โย คุณ วิย ทุคฺคณฺชกถํ กเถติ ๑ ปุพฺผภาณีสติ
โย ปุพฺผาณิ วิย สฺคณฺชกถํ กเถติ ๑ มฐฺฐภาณีสติ โย มฐฺฐ วิย มฐฺฐกถํ กเถติ ๑
สภาคโตติ สภายํ จิโต ๑ ปริสคโตติ คามปริสาย จิโต ๑
ฌาติมชฺฌคโตติ ทายาทานํ (๑) มชฺฌเม จิโต ๑ ปุคฺคมชฺฌคโตติ เสณินํ
มชฺฌเม จิโต ๑ ราชกฺคฺคมชฺฌคโตติ ราชกฺคฺคสฺส มชฺฌเม มหาวิญฺญเย จิโต ๑
อภิณีโตติ ปุจฺจนฺตถาย นิโต ๑ (๒) สกฺขิปุญฺญโจติ สกฺขี กตฺวา ปุจฺฉิโต ๑
เอวํ โภ ปุริสชาติ อาลปนเมตํ ๑ อตฺตเหตุ วา ปรเหตุ วาติ อตฺตโน วา
ปรสฺส วา หตฺถปาทาติเหตุ วา ฌนเหตุ วา ๑ อามิสกิลฺลิจฺกขเหตุ วาติ
เอตฺถ อามิสนฺติ ลาโภ อธิปฺเปโต ๑ กิลฺลิจฺกขนฺติ ยํ วา ตํ วา อปฺปมตฺตํ
อนฺตมสฺสิตฺตฺติรวุญฺญกสฺสปีปฺปิณฺฑนฺนนิตฺตปีณฺฑาทิมตฺตกสฺสปี อามิสสฺส
เหตุติ อตฺถิ ๑ สมฺปชานมฺสา ภาสิตา โหตีติ ชานนฺโตเยว มฺสาวาทํ
กตฺตา โหติ ๑

เนลาติ เอลํ วุจฺจติ โทโส ๑ นาสฺสา เอลนฺติ เนลา นิทฺโทสาติ อตฺถิ
เนลฺลโค เสตฺตปฺจฺฉาโทติ เอตฺถ วุจฺจติสฺส วิย ๑ กณฺณสฺสาติ พุยฺยชนฺมฐฺฐตาย
กณฺณนํ สฺสา สฺวจิวิชฺฌนํ วิย กณฺณสฺสํ น ชนฺติ ๑ อตฺถมฐฺฐตาย สกฺกสฺสรี

โกปี อชเนตฺวา เปมฺ ชเนตฺติ เปมฺนียา ฯ หทยํ กจฺจติ อปฺปฏิหณฺณมานา
สุเขน จิตฺตํ ปวิสฺสตีติ หทยงฺคมา ฯ คุณปริปฺปฺนฺตตาย ปุเร ภวติ โปรี ฯ ปุเร
สํวทฺฒนาเร วีย สุกุมารตฺปิ โปรี ฯ ปุรสฺส เอสตฺปิ โปรี ฯ ปุรสฺส เอสตฺ
นกรวาสินํ กถาติ อตฺโถ ฯ นกรวาสินो हि युตฺตกถา โหนฺติ ปิติมตฺตํ ปิตาติ
มาติมตฺตํ มาตาติ ภาติมตฺตํ ภาตาติ วทฺนฺติ เอวฺรฺฐปา (๑) हि กถา พหฺโน
ชนฺสฺส กนฺตา โหตีติ พหฺชนกนฺตา ฯ กนฺตภาเวเนว พหฺโน ชนฺสฺส มนาปา
จิตฺตวฺชฺฌิกรตฺติ พหฺชนมนาปา ฯ

อนฺธสุตฺตวณฺณา

นวมํ ฯ จกฺขุ น โหตีติ ปญฺญาจกฺขุ น โหติ ฯ ผาตี กเรยฺยาติ
ผิตฺตํ วทฺชฺฌิตํ กเรยฺย ฯ สวชฺชชานวชฺชเชติ สโทสนิทฺโทเส ฯ
หีนปฺปฉิเตติ อธฺมตฺตเม ฯ กณฺหสฺสูกสปฺปฏิภาเคติ กณฺหสฺสูกาเยว
อณฺณมณฺณํ ปฏฺิพาหนโต ปฏฺิปกฺขวเสน สปฺปฏิภาคาติ วุจฺจนฺติ ฯ
อัยํ ปเนตฺถ สงฺเขโป กุสเล ธฺมเม กุสลา ธฺมมาติ ชานเยย อกุสเล
ธฺมเม อกุสลา ธฺมมาติ ชานเยย ฯ สวชฺชชาทิสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ
กณฺหสฺสูกสปฺปฏิภาเคสุ ปน กณฺหธฺมเม สูกสปฺปฏิภาคาติ ชานเยย
สูกธฺมเม กณฺหสปฺปฏิภาคาติ เยน ปญฺญาจกฺขุณา ชานเยย
ตถารูปีสฺส จกฺขุ น โหตีติ ฯ อิมินา นเยน เสสฺวาเรสุปี
๑ ม. เอวฺรฺฐปี ฯ

อตุโธ เวทิตพโพ ฯ

น เจว โภคา ตถารูปาติ ตถาชาติกา โภคาปิสฺส น โหนติ ฯ น จ
ปฺลฺลณานิ กุพฺพตีติ ปฺลฺลณานิ จ น กโรติ ฯ เอตตาวตา โภคูปฺปาทนจกฺขุโน จ
ณณกรณจกฺขุโน จ อภาโว วุตฺโต ฯ อุภยตฺถ กลิกฺคาโหติ(๑) อธิ โลเก จ
ปรโลเก จาติ อุภยสฺมีปี อปรทฺธคฺคาโห ปรารคฺคาโห โหตีติ อตุโธ ฯ
อถวา อุภยตฺถ กลิกฺคาโหติ อุภยสฺมีปี ทิกฺกฺขรณมฺมิกสมฺปรายิกานํ อตุถานํ
กลิกฺคาโห ปรารคฺสฺส คฺคาโหติ อตุโธ ฯ ฐมฺมาฐมฺเมนาติ
ทสฺสทฺถลกมฺมปถฐมฺเมนปี ทสฺสทฺถลกมฺมปถอฐมฺเมนปี ฯ สโจติ เกรวฺกฺกิกิ
โภคานิ ปรียสตีติ โภเค คเวสตี ฯ เถยฺเยน กุฏฺกมฺเมน มฺสาวาเทน
จฺกฺขฺยนฺติ เถยฺยาทีสุ อุภยเณ ปรียสตีติ อตุโธ ฯ กถํ เถยฺเยน กุฏฺกมฺเมน
จ ปรียสตี เถยฺเยน มฺสาวาเทน จ ปรียสตี กุฏฺกมฺเมน จ มฺสาวาเทน จ
ปรียสตี ฯ สจฺจมาตฺตุนฺติ สจฺจมฺริตฺตํ ฯ ฐมฺมลทฺธเรหีติ ทสฺสทฺถลกมฺมปถฐมฺม (๒)
อโกเปตฺวา ลทฺธเรหี ฯ อุฏฺฐจฺจานาธิคตฺตุนฺติ วิริเณน อธิคตํ ฯ อพฺยคฺคมาณโสติ(๓)
นิพฺพิจิกิจฺจจิตฺโต ฯ ภาทฺทกฺกจฺจานนฺติ(๔) เสฏฺฐํ เทวฏฺฐจฺจานํ ฯ น โสจตีติ
ยสฺมี จาเน อนฺโตโสเกน น โสจตี ฯ

อวภูชชุตตตวณณา

ทสเม ๑ อวภูชชปญฺโถติ อโธมุขปญฺโถติ ๑ อุจฺจนฺคปญฺโถติ
อุจฺจนฺคสทิสปญฺโถติ ๑ ปุณฺณปญฺโถติ วิตุถาริกปญฺโถติ ๑ อาทิกถยาณฺนุติอาทิสู
อาทิตฺติ ปุพฺพปฏฺฐาปนา ๑ มชฺฌนฺนุติ กถาเวมชฺฌ ๑ ปรีโยसानฺนุติ สนนฺนิฏฺฐานํ ๑
อิติสฺส เต ชมมํ กถเณตฺตา ปุพฺพปฏฺฐาปเนปิ กถยาณํ ภาทฺทกํ อนวชฺชเมว
กตฺวา กถเณตฺติ เวมชฺฌปี (๑) ปรีโยसानํปี ๑ เอตฺถ จ อตฺถิ เทสนาย
อาทิมชฺฌปรีโยसानานิ ๑ อตฺถิ สาสนสฺส ๑ ตตฺถ เทสนาย ตาว
จตุปฺปทิกคากาย ปจฺมํ ปทํ อาทิ เทว ปทานิ มชฺฌํ อวसानปทํ
ปรีโยसानํ ๑ เอกานุสนฺธิกสฺส สุตฺตสฺส นีทานํ อาทิ อนุสนฺธิ มชฺฌํ
อิทมวโจจติ อปฺปนา ปรีโยसानํ ๑ อนเกานุสนฺธิกสฺส ปจฺโม อนุสนฺธิ
อาทิ ตโต ปรี เอโก วา อนเเก วา มชฺฌํ ปจฺฉิมิ ปรีโยसानํ ๑ อยํ
ตาว เทสนาย นโย ๑ สาสนสฺส ปน สิลฺลํ อาทิ สมาริ มชฺฌํ วิปฺสฺสนา
ปรีโยसानํ ๑ สมาริ วา อาทิ วิปฺสฺสนา มชฺฌํ มคฺโค ปรีโยसानํ ๑
วิปฺสฺสนา วา อาทิ มคฺโค มชฺฌํ ผลํ ปรีโยसानํ ๑ มคฺโค วา อาทิ
ผลํ มชฺฌํ นิพฺพานํ ปรีโยसानํ ๑ เทว เทว วา กยิรมาเน สิลฺลสมาริ
อาทิ วิปฺสฺสนามคฺคา มชฺฌํ ผลนิพฺพานานิ ปรีโยसानํ ๑

สาตถุนติ สาตถกั กตฺวา เทเสนติ ๑ สพฺยณฺชนนฺติ
อกุขรปาริปุรี (๑) กตฺวา เทเสนติ ๑ เกวลปฺริปฺณณฺติ สกฺลปฺริปฺณณฺ
อนฺนํ กตฺวา เทเสนติ ๑ ปฺริสฺสุทฺธนฺติ ปฺริสฺสุทฺธํ นิชฺชํ นิกฺคณฺจํ
กตฺวา เทเสนติ ๑ พุรหฺมจฺริยํ ปกาเสนฺตีติ เอวํ เทเสนฺตา จ
เสฏฺฐจฺริยภูตํ สิกฺขาตฺตยสงฺคหิตํ อริยํ อฏฺฐงฺกิกํ มคฺคํ ปกาเสนฺติ ๑
เนวาทิ (๒) มนฺสิกโรตีติ เนว ปุพฺพปฏฺฐปนํ มนฺสิกโรติ ๑

กฺมฺโกติ ฆโฏ ๑ นิกฺขุโขติ (๓) อโฆมุโข จปิโต ๑ เอวเมว โขติ
เอตฺถ กฺมฺโก นิกฺขุโข (๓) วีย อวฺกฺขชฺปณฺโณ ปุคฺคโล ทฏฺฐพฺโพ
อุทกาสฺยจฺนกาโล วีย ฆมฺมเทสฺนาย ลทฺธกาโล อุทกสฺส วิวฏฺฐนฺกาโล
วีย ตสฺมี อาสเน นิสฺนฺนสฺส อุคฺคเหตุ อสมตฺถกาโล อุทกสฺส
อสมจฺจานกาโล วีย อุฏฺฐหิตฺวา (๔) อสฺลลกฺขณฺกาโล เวทิตพฺโพ ๑

อาภินฺณานีติ ปกฺขิตฺตานิ ๑ สติสฺมโมสา ปกิเรยฺยาติ มุฏฺฐสฺสตีตฺยา
วิกิเรยฺย ๑ เอวเมว โขติ เอตฺถ อุจฺจนฺโถ วีย อุจฺจนฺกปณฺโณ ปุคฺคโล
ทฏฺฐพฺโพ นานาขชฺชกานิ วีย นานปฺปการิ พุทฺทวจฺนํ อุจฺจนฺเค
นานาขชฺชกานิ ขาทนฺตสฺส นิสฺนฺนกาโล วีย ตสฺมี อาสเน นิสฺนฺนสฺส
อุคฺคณฺหนกาโล อุฏฺฐหนตฺสฺส สติสฺมโมสาย

วិกรณฺกาโล วิย ตมฺหา อาสนา อุกฺุจาย อากฺุจณฺตสฺส
อสลฺลทฺทณฺกาโล เวทิตฺพุโพ ฯ

อุกฺุชฺโชติ อุปฺริมุโข จปีโต ฯ สณฺจาศีติ ปตฺติกฺุจหติ ฯ
เอวมฺว โขติ เอตฺถ อุปฺริมุโข จปีโต กุมฺโภ วิย ปุณฺณปฺลโย
ปุคฺคโล ทกฺุชฺพุโพ อุทกฺุสฺส อาสิตฺตกาโล วิย เทสนาย
สทฺทกาโล อุทกฺุสฺส สณฺจานกาโล วิย ตตฺถ นิสินฺนสฺส
อุคฺคณฺหนกาโล โน วิวุกฺุณฺนกาโล วิย อุกฺุจาย กฺุจณฺตสฺส
สลฺลทฺทณฺกาโล เวทิตฺพุโพ ฯ

ทุมฺเมโธติ นิปฺปฺลโย ฯ อวิจกฺุชฺโณติ สํวิทหนฺปฺลณฺย
วิรหิโต ฯ กนฺตาคิ กมนฺสีโล ฯ เสยฺโย เอเตน วุจฺจตีติ ตสฺมา (๑)
ปุคฺคตา อุตฺตริตโรติ วุจฺจติ ฯ ฃมฺมานุฃมฺมปฺปฏิปฺนฺโนติ
นวลอกฺุตฺตรฃมฺมสฺส อนุฃมฺมสฺส อนุฃมฺมํ สห สีเลน
ปุพฺพภากปฺปฏิปํ ปฺปฏิปฺนฺโน ฯ ทกฺุชฺสฺสาคิ วุกฺุชฺทกฺุชฺส ฯ อนุตฺกโร
สียาคิ โกกฺุณฺนโร ปฺริจฺเจทฺกโร ปฺริวุกฺุณฺนโร ภเวยฺยาคิ ฯ
ปุคฺคตวคฺคโค ตติโย ฯ

เทวทูตวคฺควณณา

สพฺรหฺมกสุตฺตวณณา

จตุตฺตสฺส ปจฺเม ฯ อชฺฐมาคารเถติ สเก ฌเร ฯ ปุชิตา โหนฺตีติ
ยิ ฌเร (๑) อตฺถิ เตน ปฏฺิขคฺคิตา โคปีตา โหนฺติ ฯ
อิติ มาตาปิตุชฺชกานิ กุลานิ มาตาปิตุหิ สพฺรหฺมกานีติ ปกาเสตฺวา
อิทานิ เนลฺลํ สปุพฺพจฺริยกาทีภาวปี ทีเปนฺโต สปุพฺพจฺริยกานีติอาทิมายา ฯ
ตตฺถ พฺรหฺมาตีอาทีนํ เตลฺลํ พฺรหฺมาทีภาวสาธนตฺถํ วุตฺตานํ ฯ พหุการาติ
พหุปรการา ฯ อาปาทกาติ ชีวิตฺสฺส อาปาทกา ฯ ปุตฺตानํ มาตาปิตุหิ
ชีวิตํ อาปาทิตํ ปาลีตํ ฌญฺญิตํ อนุปพฺนฺเชน ปวตฺติตํ ฯ โปสกาติ
หตฺถปาเท วทฺตฺเตตฺวา หทยโลหิตํ ปาเยตฺวา โปเสตาโร ฯ อิมสฺส
โลกสฺส ทสฺเสตาโรติ ปุตฺตानํ หิ อิมสฺมี โลเก อิกฺขฺจานิกฺขฺจารมฺมณทสฺสนํ
นาม มาตาปิตโร นิสฺสาย ชาตฺนติ อิมสฺส โลกลสฺส ทสฺเสตาโร นาม ฯ
พฺรหฺมาติ มาตาปิตโรติ พฺรหฺมาติ เสฏฺฐาชีวจฺนํ ฯ ยถา พฺรหฺมโน
จตฺสฺสอ ภาวนา อวิชิตา โหนฺติ เมตฺตา กรุณา มุทิตา อุเปกฺขาทิ เอวเมว
มาตาปิตูนํ ปุตฺตเกสุ (๒) จตฺสฺสอ ภาวนา อวิชิตา โหนฺติ ฯ ตา (๓)
ตสฺมี ตสฺมี กาลे เวทิตพฺพา ฯ

กฺฉนิตตสฺมี หิ ทารเก กทา นฺ โข ปุตุตํ อโรคํ ปรีปนฺณงคปจฺจํคํ
 ปสฺสิสฺสามาติ มาตาปิตฺตฺนํ เมตฺตจิตฺตํ อุปฺปชฺชติ ฯ ยทา ปเนส มนฺโท
 อุตฺตทานเสยฺโยโก อูกาหิ วา มงฺกุณฺเหหิ วา ทญฺโโจ ทุกฺขเสยฺยาย วา ปน
 ปีฬิตฺโต ปโรทติ วิรวติ ตทาสุส สทฺทํ สุตฺวา มาตาปิตฺตฺนํ การุณฺณํ อุปฺปชฺชติ
 อาชาวิตฺวา วิชาวิตฺวา กิฬนกาเล ปน โสภณียวยสฺมี วา จิตกาเล ทารกํ
 โอโลเกตฺวา มาตาปิตฺตฺนํ จิตฺตํ สปริมณฺเฑ ปกฺฉิตฺตสฺตวิหตฺกปฺปาสปิฏฺฏลํ วย
 มฺหุทํ โหติ อาโมทิตํ ปโมทิตํ ตทา เนสํ มฺหิตา ลพฺภติ ฯ ยทา ปน เตสํ
 ปุตุโต ทารากรณฺณํ ปจฺจูปญฺญาเปตฺวา ปาฏฺฐิเยกํ อการิ อชฺฌาวสฺติ ตทา
 มาตาปิตฺตฺนํ สกฺโกติทานิ โน ปุตุตโก อุตฺตโน ฌมฺมตายน ยาเปตฺตฺนติ
 มชฺฌตฺตภาโว อุปฺปชฺชติ เอวํ ตสฺมี(๑) กาเล อฺเปกฺขา ลพฺภตฺตีติ อิมินา
 การณฺณน พุรฺหุมาติ มาตาปิตโรติ วุตฺตํ ฯ

ปุพฺพพาริยาติ วุจฺจเรติ มาตาปิตโร หิ ชาตกาเลโต ปญฺญาาย เอวํ
 นิสิตฺท เอวํติฏฺฐ เอวํ คจฺจ เอวํ สย เอวํ ขาท เอวํ ญฺญชฺช อยฺนฺเต
 ตาโตติ(๒) วตฺตพฺโพ อัย ภาตีกาติ อัย ภคินีติ อิทนฺนาม กาคุํ วญฺญติ
 อิทํ น วญฺญติ อสุกนฺนาม อฺปสงฺกมิตฺตุํ วญฺญติ อสุกํ น วญฺญตฺตีติ คาหนฺติ
 สิกฺขาเปนฺติ ฯ อถาปรภาเค อณฺเณ อาจริยา หตฺถิสฺสิปฺปอสฺสสฺสิปฺปรตฺสิปฺปชฺช-

ลํปํมฺุทฺธาคณนาทํนํ ลํกฺขาเปนฺตํ ๑ อณฺโล สรณานํ เทตํ ๑ (๑)
อณฺโล ลํเลสุ ปตํกฺกฺษาเปตํ อณฺโล ปพฺพาเชตํ ๑ อณฺโล พุทฺทวณฺํ
อुकฺคณฺหาเปตํ อณฺโล อฺุปสมฺปาเทตํ อณฺโล โสตาปตฺตํคคฺคาทํนํ
ปาเปตํ ๑ อํตํ สพฺเพปํ เต ปจฺจจรํยา นาม โหนฺตํ มาตาปํตรํ
ปนํ สพฺพปจฺมา เตนหา ปุพฺพจรํยาตํ วุจฺจเรตํ ๑ ตตฺถ วุจฺจเรตํ
วุจฺจนฺตํ กถํยนฺตํ ๑

อาหุเนยฺยา จ ปฺุตตํนํนฺตํ ปฺุตตํนํ อาหุณฺปาหุณอภํสงฺขต-
อนฺนํปํนํทํสํ อรหนฺตํ อนฺุจจวํกา ตํ ปฏํกคฺคเหตํ ๑ ตสฺมา
อาหุเนยฺยา จ ปฺุตตํนํนฺตํ วุตฺตา ๑ ปชํย อนฺุคคํปคํทํ ปเรลํ
ปํณํ ฉนํทํคฺวาปํ (๒) อตฺตโน ปชํ ปฏํชคฺคนฺตํ โคปํยนฺตํ (๓)
ตสฺมา ปชํย อนฺุคคํปคํทํ วุตฺตํ ๑

นมนฺสเสยฺยาตํ นโม กรเยยฺ ๑ สกฺกเรยฺยาตํ สกฺกาเรน
ปฏํมํนํย ๑ อํทานํ ตํ สกฺกํรํ ทสฺเสนฺโต อนฺุเนนํตํอาทํมาห ๑
ตตฺถ อนฺุเนนํตํ ยํคคฺคตฺตขาทนํเยน ๑ ปํเนนํตํ อฏฺุจวํชปํเนน ๑
วตฺถเนนํตํ นํวาสนปํรํปนํเกน วตฺถเนน ๑ สยเนนํตํ
มณฺจปํจํนํปํทํนํน ๑ อจฺจจาทเนนํตํ ทคฺคณฺธํ ปฏํวํโนเทตฺวา
สคฺคณฺธกรณฺุจจาทเนน ๑ นุหาปเนนํตํ [๔] ลํโตทเกน

คตฺตานิ ปริสฺสิจิตฺวา นุหุปเนน ฯ ปาทานํ โชรเนนาติ อุโฆทเทเกหิ
สีโตทเทเกหิ ปาทโชรเนน เจว เตลมกฺขเนน จ ฯ เปจฺจาติ ปรโลกํ
คณฺตุวา ฯ สกฺเค ปโมทตีติ (๒) อิธ ตาว มาตาปิตฺตฺสู ปาริจริยํ
ทิสฺวา ปาริจริยการณา ตํ ปณฺฑิตมนุสฺสา อิเชว (๓) ปัสฺสนฺติ ปรโลกํ (๔)
ปน คณฺตุวา สกฺเค จิตฺโต โส มาตาปิตฺตฺอุปฺภูจฺจาโก ทิพฺพสมฺปตฺตีหิ
อาโมทตีติ ปโมทตีติ ฯ

อานนุทตฺตวณณา

ทฺฐิตฺเย ฯ ตถารูโปติ ตถาชาติโก ฯ สมมาธิปฺปฏิลาโกติ
จิตฺเตกคฺคตลาโก ฯ อิมสฺมี จ สฺวิณฺณณเกติ เอตฺถ อตฺตโน จ
ปรสฺส จาติ อุกฺเขสมฺปิ กายเ สฺวิณฺณณกฺกุเจน เอกโต กตฺวา (๕)
อิมสฺมินฺติ วุตฺเต ฯ อหํการมมํการมานานุสฺยาติ อหํการทิกฺกุจि
จ มมํการตณฺหา จ มานานุสฺโย จาติ เอเต (๖) หิ กิเลสฺสา ฯ
นาสฺสูติ น ภาเวยฺยํ ฯ พหิทฺธา จ สพฺพนิมิตฺเตสฺสูติ รูปนิมิตฺตํ
สทฺทคณฺธรสโผฏฺจพฺพนิมิตฺตํ สสฺสตาหิณิมิตฺตํ ปุคฺคณิมิตฺตํ
ธมฺมนิมิตฺตนฺติ เอวรูเปสฺ จ พหิทฺธา สพฺพนิมิตฺเตสฺสุ ฯ

เจโตวิมฺตฺตี ปณฺณาวิมฺตฺตินฺติ ผลสมมาธิญฺเจว ผล-
ณณณจ ฯ สียาติ ภาเวยฺย ฯ

อิชานนุท ภิกขุโนติ อานนุท อิมสฺมี สาสเน ภิกขุโน ๑
เอตํ สนฺตํ เอตํ ปณฺธิตฺตํ นิพฺพานํ ทสฺเสนฺโต อาห ๑ นิพฺพานํ
หิ กิเลสํ สนฺตตฺตํ สนฺตํ นาม นิพฺพานํ สนฺตฺตํ สฺมาปตฺตี
อปฺเปตฺตวาทิวสฺมปี นิสินฺนสฺส จิตฺตฺตฺตํ สนฺตฺตํ ปวตฺตฺตํ
สนฺตํ ๑ ปณฺธิตฺตํ สฺมาปตฺตี อปฺเปตฺตว นิสินฺนสฺสปี จิตฺตฺตํ
ปณฺธิตฺตํ ปวตฺตฺตํ นิพฺพานํ ปณฺธิตฺตํ ๑ สพฺพสฺงฺขารสมโถติอาทินิปี (๑)
ตสฺเสว เวจฺจํ ๑ สพฺพสฺงฺขารสมโถติ [๒] สฺมาปตฺตี อปฺเปตฺตว นิสินฺนสฺส
หิ (๑) ทิวสฺภาคสฺมปี จิตฺตฺตํ สพฺพสฺงฺขารสมโถเตว ปวตฺตฺตํ ๑เป
ตถา ติสฺส ภเวสฺส วานสฺงฺขตฺตํ ตณฺหํ อภเวน นิพฺพานนฺติ ลทฺธนาเมน (๕)
ตสฺมึ สฺมาปตฺตี อปฺเปตฺตว นิสินฺนสฺส จิตฺตฺตํ นิพฺพานนฺเตว (๕)
ปวตฺตฺตํ สพฺพสฺงฺขารสมโถติอาทินิ นามานิ ลภติ ๑ อิมสฺมี ปน อญฺจวิเช
อาโภคสมนฺนาหารํ อิมสฺมี จาเน เอโกปี ลภติ เทวปี สพฺเพปี ลพฺภนฺเตว ๑
สฺงฺขายาติ ฌาณน ชานิตฺตว ๑ ปโรปรานิติ ปรานิ จ โอปรานิ จ ๑
ปรอตุตฺตภาวสกอตฺตภาวาทินิ (๖) ปรานิ จ โอปรานิ จาติ วุตฺตํ โหติ ๑
ยสฺสาติ ยสฺส อรหฺโต ๑ อิลฺลชิตฺตํ

รคณชิตโทสโมหมานทญุจกิลสทจจรตญชิตนตติ อิมานิ สตุต
อญชิตานิ จลิตานิ ผนทิตานิ ๑ นตถิ กุหญจติ กตถจิ เอกการมมณปี
นตถิ ๑ สนุโตติ ปจุนีกกิลสตัน สนตตาย สนุโต ๑ วิฐุโมติ
กายทจจรตาทฐุมวิริโท ๑ อนีโฆติ รคาทอีมวิริโท ๑ นีราโสติ
นิตตโนห ๑ อตาริติตโน อุตตโน สมติกุกนุโต ๑ โสติ โส
อรห้ จีณาสโว ๑ ชาตชรนุติ เอตถ ชาตชรคหณเนวต
พุยาธิมรณมปี กหิตเมวติ เวทิตพัพ ๑ อิติ สุตตนตปี (๑) กถายปี
อรหตตผลสมาปตติเยว กถิตาติ ๑

สาริปุตตสุตตวณณา

ตติเย ๑ สنجิตเตนาคิ มาติกญุจปเนน ๑ วิตุถารเณนาคิ
จปีตมาติกาวิกชเนน ๑ สنجิตตวิตุถารเณนาคิ กाले สنجิตเตน
กाले วิตุถารเณ ๑ อญญาคาโร จ พุทธภาติ ปญุวิษชนกปุกคถา
จ พุทธภา ๑

อิหิ ภควา สาริปุตตตเถรสส ฆญญेमิตติ อธิปปาเยน
กเถสิ ๑ ตั สุตวา เถโร กิญจาปี อหิ ภนุเต อาชานิสุสามิตติ
น วทติ อธิปปาเยน ปน วิสสุญจา ตุมเห ภนุเต เทเสถ อหิ
ตุมเหหิ เทสิตัม ฐมัม นยสเตน นยสสเสน ปญุวิษณิสสามิ
มเมส ภาโร โหตุติ สตุถาริ เทสนาย อุตสาหนุโต เอตตส
๑ ส. สุตเตปี ๑

ภควา กาโลติอาทิมหา ๑

อถสฺส สตฺถา ตสฺมาติหาติ เทสนํ อารภึ ๑ ตตฺถ อิมสฺมี จ
สวัญญวณเกติอาทึ วุตฺตณนยเมว ๑ อจฺเจชฺชึ (๑) ตณฺหนนฺติ
มคฺคณวณสตฺถเณ ตณฺหํ จินฺนึ ๑ วิวตฺตยึ (๒) สํโยชนนฺติ ทสฺวิธมฺปิ
สํโยชนํ สมฺลลํ อุกฺกตฺเตตฺวา จทฺเทตฺสิ ๑ สมฺมามาณาภิสฺมยา
อนฺตมกาสิ ทุกฺขสฺสชาติ สมฺมาอุปฺปาเยน สมฺมาปฺปฏิปตฺติยา นววิธสฺส
มานสฺส ปหฺนาณาภิสฺมยวเสน วฏฺฏทุกฺขสฺส อนฺตมกาสิ ๑ อิทฺถจ
ปน เมตฺติ สารีปฺตฺต สนฺธาย ภาสิตฺตนฺติ สารีปฺตฺต มยา ปารายเน
อุทฺทยปฺลعه อิทฺ ฬสฺมาปตฺติเมว สนฺธาย เอตฺติ ภาสิตฺติ ๑

อิทานึ ยํ ตํ ภควตา ภาสิตฺติ ตํ ทสฺเสตฺถุ ปหฺนํ กามสฺสญฺญานนฺติอาทึ
อารทฺธึ ๑ อุทฺทยปฺลعهว เอตฺติ ปหฺนํ กามจฺจนฺทานนฺติ อากตฺติ อิธ ปน
องฺคุตฺตรภานฺนเกหิ กามสฺสญฺญานนฺติ อาโรปิตฺติ ๑ ตตฺถ พุชฺชณเมว
นํ อตฺถโถ ปน เอโกเยว ๑ กามสฺสญฺญานนฺติ กาม อารทฺธ
อุปฺปนฺนสฺสญฺญานํ อฏฺฐหิ วา โลกสฺสทคฺคจิตฺเตหิ สหชาตสฺสญฺญานํ ๑
โทมนสฺसान จูภยนฺติ เอตาสฺสจ กามสฺสญฺญานํ เจตสิกโทมนสฺसानญจาทิ
อุภินฺนมฺปิ ปหฺนํ ปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิปฺปหฺนสงฺฆาตํ อรหตฺตผลํ
อญฺญาวิโมกฺขํ ปพฺพมฺมิติ อตฺถโถ ๑ นิตฺเตเส

ปน กามจฺนุทสฺส จ โทมนสฺสสฺส จ ทฺวินฺนมฺปิ ปหํ วุปลมํ
ปฺฐนีสฺสคฺคํ ปฺฐปฺปสฺสทฺธิ อมตํ นีพฺพานนฺติ วุตฺตํ ตํ อตฺถุทฺธารวเสน
วุตฺตํ ฯ ปหํนฺติ หิ จีณาการสงฺขาโต วุปลมํปิ วุจฺจติ
กิลฺลสฺปฺฐนีสฺสชฺชนโต มคฺโคปิ กิลฺลสฺปฺฐปฺปสฺสทฺธิสงฺขาตํ ผลมฺปิ ยํ
อากมฺม กิลฺลสา ปหิยฺยนฺติ ตํ อมตํ นีพฺพานนฺติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ ตานี
ปทานี อากตานี ฯ อญฺญาวิโมกฺขํ ปพฺรุมฺมิตี วจฺนโต ปน อรหตฺตผลเมว
อธิปฺเปตํ ฯ ถีนสฺส จ ปนฺนทนฺนติ ถีนสฺส ปนฺนทนฺนเต อุปฺปนฺนตฺตา
อรหตฺตผลเมว อธิปฺเปตํ ฯ กุกฺกจฺจํ นีวารณนฺติ กุกฺกจฺจนีวารณสฺส
มคฺคสฺส อนนฺตรํ อุปฺปนฺนตฺตา ผลเมว อธิปฺเปตํ ฯ

อุเปกฺขาสติสฺสทฺธฺนติ จตฺตถชฺฌานีเก ผลे อุปฺปนฺนาย
อุเปกฺขาย จ สติยา จ สฺสทฺธิ ฯ

ธมฺมตกฺกปฺเรชวฺนติ ธมฺมตกฺโก วุจฺจติ สมฺมาสงฺกปฺโป ฯ โส
อาทิตฺโต โหติ ปฺรโต โหติ ปฺพพฺงคโม โหติ อญฺญาวิโมกฺขสฺสาติ
ธมฺมตกฺกปฺเรชโว ฯ ตํ ธมฺมตกฺกปฺเรชวํ ฯ

อญฺญาวิโมกฺขนฺติ อญฺญินฺทฺริยปฺริโยสานเ อุปฺปนฺนํ วิโมกฺขํ
อญฺญา วา วิโมกฺขํ อญฺญาวิมุตฺตนฺติ อตฺถโธ ฯ อวิชฺชาย
ปภทฺนนฺติ อวิชฺชาย ปภทฺนนฺเต อุปฺปนฺนตฺตา อวิชฺชาย
ปภทฺนํ สนฺตํ วา นีพฺพานํ อารพฺก อุปฺปนฺนตฺตา เอวํ

ลทุณนัม อรหตุตผลเมว ฯ อิติ สพะเพหิปิ อิเมหิ ปหानนุติอาทีหิ
ปเทหิ อรหตุตผลเมว ปกาสิคनुติ เวทิตัพพ์ ฯ

นิตานสุตตวณณา

จตุตเถ ฯ นิตานานิติ การณานิ ฯ กมฺมานนุติ วฏฏคามิกกมฺมานัน (๑) ฯ
โลโก นิตานัน กมฺมานัน สมุททายาติ ลุพฺพนปลุพฺพนสภาโว โลโก
วฏฏคามิกกมฺมานัน สมุททาย ปิณฺฑิกรณตุถาย นิตานัน การณัน ปจฺจโยติ
อตุโถ ฯ โทโสติ ทุสฺสนปฺทุสฺสนสภาโว โทโส ฯ โมนโหติ
มฺยฺहनปมฺยฺहनสภาโว (๒) โมนโห ฯ

โลภปกตनुติ โลภณ ปกตํ โลภาภิภูเตน ลุทฺเชน หุตฺวา
กตกมฺมนุติ อตุโถ ฯ โลภโต ชาตनुติ โลภञฺจ ฯ โลโก นิตานมฺสฺสาติ
โลภนิตานัน ฯ โลโก สมุทโย อสฺสาติ อโลภสมุทฺยํ ฯ สมุทโยติ ปจฺจโย
โลภปจฺจยनुติ อตุโถ ฯ ยตุตฺสฺส อตุตภาโว นิปฺพตฺตตีติ ยสฺมี จาเน
อสฺส โลภชกมฺมวโต ปุคฺคลสฺส อตุตภาโว นิปฺพตฺตติ ขนฺธา ปาตุภวณฺติ ฯ
ตตุถ ตํ กมฺมํ วิปจฺจตีติ เตสฺส ขนฺเธสฺส ตํ กมฺมํ วิปจฺจติ ฯ ทิฏฺฐเจ วา
ธมฺเมติอาทิ ยสฺมา ตํ กมฺมํ ทิฏฺฐธมฺมเวทนียํ วา โหติ อุปฺปชฺชเวทนียํ
วา อปรปรียายเวทนียํ วา ตสฺมา ตํ ปภทํ ทสฺเสตฺถํ วุตฺตํ ฯ
เสสทฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 165

อชฺฌทานีติ อภินฺนานิ ฯ อปฺปุตฺตินิกฺขิตฺติ ปุตฺติกาเวน (๑) อพฺพิชฺชตฺตํ
 อปฺปตฺตทานิ ฯ อวาตาทปฺหตฺตานีติ น วาตเน น จ อาตเปน หตฺตานิ ฯ
 สาราทานีติ คหิตฺตาราณิ สारวณฺตานิ น นิสฺสาราณิ ฯ สฺวสฺยิตานีติ
 สนฺนิจฺยภาเวน สฺวํ สยิตานิ ฯ สฺวสฺยิตฺเตติ มณฺสกฺวสฺยิตฺเต ฯ
 สฺวปริกมฺมกตฺยา ภูมียาติ นนฺทกตฺสเนน เจว อญฺจทนฺตเกน จ สฺวญฺจ
 ปริกมฺมกตฺยา เขตฺตภูมียา ฯ นิกฺขิตฺตานิติ จปีตานิ โรปีตานิ ฯ
 อนฺุปฺปเวจฺเจยยาติ อนฺุปฺปเวเสยฺย ฯ วุทฺถินฺนิตฺติอาทิสฺส อุตฺตงฺกมเนน วุทฺถิ ฯ
 เภฏฺฐามูลปฺตฺติจฺจเนน วิรุฬฺหิ สมนฺตฺวา วิตุตฺตาริตฺตภาเวน เวปฺปุลลํ ฯ
 ยํ ปเนตฺตํ ทิฏฺฐเจ วา ฐมฺเมตฺติอาทิ วุตฺตํ ตตฺถ อสมฺโหมตฺตํ อิมสฺมี
 จาเน กมฺมวิกตฺติ นาม กถตฺตพฺพา สฺวตฺตนฺตฺกปฺริยาเยน हि เอกาทส กมฺมานิ
 วิกตฺตานิ ฯ เสยฺยถิํ ทิฏฺฐฐมฺมเวทนียํ อฺปฺปชฺชเวทนียํ อปฺรปฺริยาเยทนียํ (๒)
 ยํ ครุํกํ ยํ พหุล्लํ ยทาสนฺนํ กญฺจตฺตา วา ปน กมฺมํ ชนํ อฺปฺตฺตมฺภกํ
 อฺปฺปปีฬํ อฺปฺปมาตกนฺตฺติ ฯ ตตฺถ เอกชฺวณวีถิยํ สตฺตสฺส จิตฺเตสฺส กุสลา วา
 อกุสลา วา ปจฺมชฺวณเจตนา ทิฏฺฐฐมฺมเวทนียกมฺมํ นาม ฯ ตํ อิมสฺมีเยว
 อตฺตภาเว วิปํกํ เทติ กากวภูยฺปฺนุณฺณกเสฏฺฐจฺจิทฺตํ วิย กุสลํ
 นนฺุทฺยกฺขณนฺุทฺมาณวกนฺุทโคจมาตกโกกาลิกสฺวปฺปพฺพุทฺทเทวทตฺตจฺฉิณฺจ-
 มาณวีกาทินํ วิย จ อกุสลํ ฯ ตถา อสฺสโกนฺุตํ ปน อโหสิกมฺมํ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 166

นาม โหติ อวิปากํ สมุปชชติ ฯ ตํ มิคลุตทโกปมาย สาเชตพุฬิ ฯ
ยถา हि มิคลุตทเกณ มिकं तिसुवा षण्णुं आकण्ठित्त्वा चित्तोत्तरो
सजे न विरञ्जति तं मिकं तत्तदेव पातेति ओठं नं मिकलुत्तโก निज्जम्भं
कत्त्वा चण्डावाण्डुत्तं जेतुवा मंसिं आताय पुत्तुत्तारिं तोसेनुत्तो कञ्जति ฯ
सजे पन विरञ्जति मिโค पलायित्त्वा पुनं तं तिसं न ओलोकेति ฯ ऐवं
समुपमिहितं भुज्जพุฬिं ฯ सरस्स ओविरञ्जित्त्वा मिकविञ्जनं विय हि
तिञ्ज्जम्मवेत्थนियस्स गम्मस्स विपाक्कारप्पुत्ताโก विरञ्जनं विय
อวิปากภาวสมุปชชนนฺติ (๑) ฯ

อตุตสาธิกา ปน สตุตมชวณเจตนา ออุปชชเวत्थนियกम्मัม
นาม ฯ ตํ อนนุต เร อตุตภาเว วิปากํ เทติ ฯ ตํ ปเนตฺถ (๒)
กุสลปกฺเข อญฺจสมาปตฺติวเสน อกุสลปกฺเข ปญฺจानนฺตริยกम्मวเสน
เวทิตพุฬิ ฯ ตตุถ อญฺจสมาปตฺติลาภี เอกาย समाปตฺติยา พุรหุมโลเก
นิพุพตฺตติ ปญฺจนฺนํปี อานนฺตริยานํ กตฺตา (๓) ऐकेण กम्मเมน निरये
निพุพตฺตติ เสส समाปตฺติโย ज गम्मानी ज ओहोสิगम्मภาवंयेव
आपचชन्ति अविपाकानि โहनत्तिติ ฯ อयम्पि ओत्तो ปุริมอุปมายเยव
เวทิตพุฬิ ฯ (๔)

อุภินฺนํ อนนุตเร ปน ปญฺจชวณเจตนา อปรปริยายเวท-

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 167

นียกมมํ นาม ฯ ตํ อนาคตะ ยทา โอกาสํ ลภติ ตทา วิปากํ เทติ ฯ
สติ สํสารปฺปวตฺติยา อโหสิกมมํ นาม น โหติ ฯ ตํ สพฺพํ สุนขลฺลทฺทเกณ
ทีเปตพฺพํ ฯ ยถา हि สุนขลฺลทฺทเกณ มิคํ ทิสฺวา สุนโข วิสฺสชฺชิตฺโต มิคํ
อนุพนฺธิตฺวา ยสฺมี จาเน ปาปฺณาติ ตสฺมีเยว ภูสติ เอวเมว อิทํ กมมํ
ยสฺมี จาเน โอกาสํ ลภติ ตสฺมีเยว วิปากํ เทติ เตन
มุตฺโต สตฺโต นาม นตฺถิ ฯ

กุสลากุสเลสุ ปน ภรฺกาคฺคเรสุ ยํ ภรฺกํ โหติ ตํ ยคฺคเรสุ นาม ฯ ตเทตฺถ
กุสลปกฺเข มหคฺคตกมมํ อกุสลปกฺเข ปญฺจानนฺตริยกมมํ เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมี
สติ เสสานิ กุสลานิ वा อกุสลานิ वा วิปจฺจิต्तํ น สกฺโกนฺติ ตเทว ทฺวิธมฺปิ
ปฏฺฐิสนฺธิ เทติ ฯ ยถา हि สาสปฺปฺปมาณาปี (๑) สกฺขรา वा อยคฺคพิกา वा
อุทกรหเท ปกฺขิตฺตา อุทกปีภฺजे อุปฺปิลวิทฺตุ (๒) น สกฺโกติ เหฏฺฐาว ปวิสฺติ
เอวเมว กุสเลปี อกุสเลปี ยํ ภรฺกํ ตเทว คณฺหิตฺวา คจฺฉติ ฯ

กุสลากุสเลสุ ปน ยํ พหุลํ โหติ ตํ ยํ พหุลํ นาม ฯ ตํ
ทีฆรตฺตํ ลทฺธาเสวนวเสน เวทิตพฺพํ ฯ ยํ वा พลวกุสลกมฺเมสุ
โสมนสฺสกรํ อกุสลกมฺเมสุ สนฺดาปกรํ เอตํ ยํ พหุลํ นาม ฯ
ตเทตฺถ ยถา นาม ทฺวิสฺส มลฺเลสุ ยฺยทฺธมฺมี

เล่มที่ 14คิกนึปาดวณณนา หน้า 168

โอดิณณเสสุ โย พลวา โส อิตริ ปาเตตวา กจุนติ เอวเมว
อิตริ ทุพพลคมมึ อวตฺตริตฺวา ยึ อาเสวนวเสน วา พหุลิ
มหาสนฺดาปวเสน (๑) วา พลวํ ตํ วิปากํ เทติ ทุฏฺฐคามณิ-
อภยรณฺโณ กมมึ วีย ฯ

โส กิร จุลลจนฺคณียุทฺเช ปราชิตฺโต วพฺวิ อารุຍุห
ปลาโย ฯ ตตฺถ จุพฺพุฏฺฐาโกติสฺสามจฺโจ นาม เอกโกว ปจฺฉโต
อโหสิ ฯ โส (๒) เอกํ อฏฺวี ปวิสิตฺวา นิสินฺโน ชิมฺจณาย
พาธยมานาย ภาติกติสฺส อติวีย โน ชิมฺจณา พาธติ กิ ภิรฺติสฺสามาติ
อาห ฯ อตฺถิ เทว มยา สากฺกนฺตเร จเปตฺวา เอกํ สุวณฺณสรกภตฺตํ
อาภตฺนติ ฯ เตนฺหิ อาหฺราติ ฯ โส นิหฺริตฺวา รณฺโณ ปฺรโต จเปสิ ฯ
ราชา ทิสฺวา ตาต จตฺตาโร โภฏฺฐาเส กโรหิตฺติ อาห ฯ มยฺ ตโย
ชนา กสฺมา เทโว (๓) จตฺตาโร โภฏฺฐาเส การตีติ ฯ ภาติกติสฺส
ยโต ปฏฺฐาย อหํ อตฺตานํ สรามิ น เม อຍฺยานํ อทตฺวา อาหาโร
ปฺริฏฺฐตฺตฺพฺโพ อตฺถิ สุวํ อชฺชปี อทตฺวา น ปฺริฏฺฐชิสฺสามีติ ฯ
โส จตฺตาโร โภฏฺฐาเส อกาสิ ฯ ราชา กาลํ โฆเสหิตฺติ อาห ฯ
จฺจทฺทิตารณฺเณ กุโต อຍฺเย ลภิสฺสามิ เทวาติ ฯ นายฺ ตว ภาโร
สเจ มม สทฺธา อตฺถิ อຍฺเย ลภิสฺสามิ วิสฺสฏฺฐโจ กาลํ โฆเสหิตฺติ
อาห ฯ โส กาโล ฆนฺเต

กาโล ฆนเตตติกขตฺตํ กาลํ โฆเสสิ ฯ

อถสฺส โปชฺยมาถกมหาตีสฺสเถโร ตํ สทฺทํ ทิปฺพาย โสตธาตฺยา สุตฺวา
กตฺถายํ สทฺโทติ ตํ อวชฺเชนฺโต อชฺช ภูจฺจคามณฺโณภยมหาราชา ยฺยทฺชปฺราเชโต
อฏฺฐวี ปวีสิตฺวา นิสินฺโน เอกํ สรกกตฺตํ จตฺตารโ โกฏฺจาเส กาเรตฺวา เอกํ
โกฏฺจาสิ ปฺริภุชฺชิสฺสามิตฺติ กาลํ โฆสาเปสิตี ญตฺวา อชฺช มยา รณฺโณ
สงฺกทํ กาทฺถ วกฺกฏฺตีติ มโนคตฺติยา อากนฺตฺวา รณฺโณ ปฺรโต อฏฺฐาสิ ฯ ราชา
ทิสฺวา ปสฺนุนจิตฺโต ปสฺส ภาติกตฺติสฺสาติ วตฺวา เถริ วนฺทิตฺวา ปตฺตํ ฆนเต
เทถาติ อหา ฯ เถโร ปตฺตํ นีหริ ฯ ราชา อตฺตโน โกฏฺจาเสน สทฺธี เถรสฺส
โกฏฺจาสิ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา ฆนเต อหาปริสฺสโย นาม มา กทาจิ โหตฺติ
วนฺทิตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ (๑)ตีสฺสามจฺโจปี มม อยฺยปฺตฺเต ปสฺสนฺเต ภูจฺจตฺตํ น
สภฺชิสฺสามิตฺติ อตฺตโน โกฏฺจาสิ เถรสฺเสว ปตฺเต อากิริ ฯ วพฺวาปี จินฺเตสิ
มยฺหมปฺปี โกฏฺจาสิ เถรสฺเสว ทาทฺถ วกฺกฏฺตีติ ฯ ราชา วพฺวํ โอลเกตฺวา อยฺมปฺปี
อตฺตโน โกฏฺจาสิ เถรสฺเสว ปตฺเต ปกฺขิปนฺ (๒) ปจฺจาสิสฺตีติ ญตฺวา ตมฺปปี
ตฺตเถว ปกฺขิปิตฺวา เถริ วนฺทิตฺวา อฺยฺโยเชสิ ฯ เถโร ตํ ภตฺตํ อาทาย
คนฺตฺวา อาทิตฺโต ปฏฺจาช ภิภฺชฺสงฺมสฺส อาโลปฺสงฺเขเปน อทาสี ฯ
๑ สฺ. อทาสี ฯ ๒ สฺ. ปกฺขิปมานํ ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาทวณณา หน้า 170

อถ ราชา จินเตสิ อติวิยมหา ชิมจุนิตา สาธุ วตสส สเจ
อติเรกภคตตีตถานี ปหิณเยยาตี ฯ (๑) เถโร รณโย จิตต์ ญตวา อติเรกภคตตี
เอเตลลึ ยาปนมตตตี กตวา ปตตตี อากาเส จิปี ปตโต อากนตวา รณโย หตเถ
ปติฏจาสิ ฯ ภคตมปิธิณณมปี ชน่าน ยาวทตถึ อโหสิ ฯ อถ ราชา ปตตตี
โรวิตวา ตจจปตตตี น เปเสสสามิติ อุตตรสาฎกั โมเจตวา อุกกั ปุณญิตวา
สาฎกั (๒) ปตเต เจเปตวา ปตโต กนตวา มม อยยสส หตเถ ปติฏจาตติ
อากาเส จิปี ฯ ปตโต กนตวา เทรสส หตเถ ปติฏจาสิ ฯ

อปรภาเค รณโย ตถากตสส สรริธธาตุนิ อฏจัม ภาคั ปติฏจาเปตวา
วิสรตนสติกั มหาเจติยั การนตสส เจติเย อปริณิฏจิตเตเยว กาลกิริยาสมโย
อนุปตโต ฯ อถสส มหาเจติยสส ทกขินปสเส นิสินนสส ปณจนิกาเยวเสน
ภิกขุสงฆเม สขุณายั กโรนเต นหิ เทวโลเกหิ น รธา อากนตวา ปุโรโต (๓)
อากาเส อฏจิสสุ ฯ ราชา ปุณญไปตถกั อหารธาติ อาทิโต ปฏจาเย
ปุณญไปตถกั วาจาเปสิ ฯ อถ นั กิลยจิ กมัม น ปริโตเสสิ ฯ โส ปุโรโต
วาเจธาติ อากา ฯ ไปตถกวาจโก จุพงกณียยุทฐปราชิตน ตเทว อฏวี
ปวิสิตวา นิสินเนน เอกั สรภคตตี จตธาโร โกฏจาเส กตวา โพธิยมาลก-

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 171

มหาตีสฺสตุเถรสฺส ภิกฺขา ทินฺนาติ อห ๑ ราชา อเปหิติ (๑) วตฺวา
ภิกฺขุสงฺฆํ ปุจฺฉิ ฆนฺเต กตโร เทวโลโก รมณฺโຍติ ๑ สพฺโพทิสฺสตุตฺตานํ
วสนฺภูจฺฉานํ ตฺสิตฺถวณฺํ มหाराชาติ ๑ ราชา กาลิ กตฺวา ตฺสิตฺถวณฺโต
อากเต รเถว ปตฺติภูจฺฉาย ตฺสิตฺถวณฺํ อคฺมาสิ ๑ อิทํ พลวกมฺมสฺส
วิปากทาเน วตฺถุ ๑

ยํ ปน กุสลากุสเลสุ อาสนนฺมรณเ อนุสฺสริตฺตุํ สกโกติ ตํ ยทาสนนฺ
นาม ๑ ตเทว ยถา นาม โคคณปรีปฺพณฺสฺส วชฺสฺส ทฺวารเ วิวญฺเ ปรภาเค
ทมฺมกฺวพลวคเวสุ สนฺเตสุปี โย วชฺทฺวารสฺส อาสนนฺโน โหติ อนฺตมโ
ทพฺพลชฺรคโวปี โสเอว ปจฺมตฺริ นิกฺขมฺติ เอวเมว อณฺเณสุ กุสลากุสเลสุ
สนฺเตสุปี มรณกาลสฺส อาสนนฺตฺตา วิปากํ เทติ ๑

ตฺตฺริมานิ วตฺถุณิ มชฺฐองฺคณคฺคาเม กิร เอโก ทมิพฺโทวาริโก ปาโตว พลิสฺ
อาทาย คนฺตฺวา มจฺฉเ วริตฺวา ตโย โภจฺจาเส กตฺวา เอเกน ตณฺฑลฺ (๒) คณฺหาติ
เอเกน ทธี เอกํ ปจฺติ ๑ อิมินา นีหาเรน ปญฺญาส วสุสานิ ปาณาติปาตํ (๑)
กตฺวา อปรภาเค มหฺลลโก อนฺภูจฺฉานเสยฺยํ อฺปกจฺฉติ ๑ (๔) ตสฺมี ขณ
คิริวิหารวาสี จุพฺปิณฺฑปาติกตีสฺสตุเถโร มา อยฺ สตุโต มยิ ปสฺสนฺเต
นสฺสตุติ คนฺตฺวา ตสฺส เคหฺทฺวารเ อญฺจาสิ ๑

เล่มที่ 14 ตึกนิปาตวณณา หน้า 172

อดสฺส ภริยา สามิ เถโร อากโตติ อาโรเจสิ ฯ อหิ ปญญาส
วสุธานี เถรสฺส สนฺตีกิ น กตปุพฺโพ กตเรน เม कुณน เถโร อากมิสฺสติ
คจฺจชาติ นํ วทชาติ ฯ सा अतिज्जถ गनुतेति आह ॥ เถโร นํ อุปาสกสฺส
กา สรีรปฺวตฺติติ ปุจฺฉิ ฯ ทุพฺพลโถ गनुतेति ॥ เถโร ฆริं पविसिद्वा स्तึ
उपपातेत्वा सित्ठं कन्धिसुसित्ठि आह ॥ आम गनुते तेघाति ॥ เถโร ตึณิ
สรณานิ ทตฺวา ปญฺจสีลानิ ทาตุ อารภि ॥ तसुस पञ्जसिलानिदि वज्जกาเลयेव
खिवा पपत्ति (๑) ॥ เถโร वग्घिसुसति ऐत्तตगन्धि निग्घमित्त्वा คโต ॥ सोपि
कालं कत्त्वा जात्तुम्महाराजिग्घवेन निपुत्तत्ति ॥ निपुत्तत्तग्घवेन ये किं नु ॥
गम्मं कत्त्वा मया इत्थं लत्थन्धि आवุत्तेनโต เถริं नิสฺสาย लत्थणावं कत्त्वा
तेवलोकโต आकन्त्त्वा เถริं वन्धित्त्वा ऐग्घมนते (๒) อग्घจาสि ॥ गो ऐसित्ति
ज वुत्ते अหं गनुते त्थิมपित्तवारिโกติ आह ॥ गुहिं निपुत्तत्तีสित्ति ॥
जात्तुम्महाराजिเกสุ गनुते सजे मे यโย पञ्जसिलानि अत्तसฺส อุปรितेवलोक
निपुत्तत्तो อสฺสํ ॥ अहं किं क्रिसुसामिति त्त्वं कन्धित्तुं नासग्घि पत्तत्तกาति ॥
सो เถริं वन्धित्त्वा तेवलोकमेव कโต ॥ इत्थं ताव गुत्तलगम्ममे वत्तु ॥
อนนฺตรคฺคฺกาย ปน มหาวตคาลอุปาसโก นาม

อโหสิ ฯ โส ตีส วสุธานี โสตาปตฺติมคฺคตฺถาย ทฺวตฺตีสาการิ
สขฺฌายิตฺวา อหิ เอวํ ทฺวตฺตีสาการิ สขฺฌายนฺโต โอบาสมตฺตมปิ
นิพฺพตฺเตตฺถุ นาสกฺขี พุทฺธสํสนํ อนินฺยยานิกํ ภวิสฺสตีติ ทิฏฺฐิจิวิปฺลุตาสํ
ปตฺวา กาลกิริยํ กตฺวา มหาคฺงคฺาย นวอฺสฺสโก สสฺสุมารเปโต หุตฺวา
นิพฺพตฺติ ฯ เอกํ สมยํ กจฺจปตฺติเถน สฺฐิจิปาสาณตฺตมภสฺสกาณิ อคฺมฺสฺ ฯ
โส สพฺเพปิ เต โคณฺเ จ ปาสาณฺเ จ ขาติ ฯ อิทํ อกฺุสฺสคฺมฺเม วตฺถุ ฯ

เอเตหิ ปน ตีหิ มฺตฺตํ อณฺณวเสน กตฺถิ กฏฺตฺตา วา ปน กมฺมํ
นาม ฯ ตํ ยถา นาม (๑) อุมฺมตฺตเกน จิตฺตํ กณฺฑํ ยตฺถ วา ตตฺถ วา
คจฺจติ เอวเมว เตสํ อภาเวน ยตฺถ กตฺถจิจิ วิปํกํ เทติ ฯ

ชนกนฺนาม เอกํ ปฏฺฐิสฺนฺธิ ชนตฺวา ปวตฺตํ ชนฺติ ปวตฺเต อณฺณํ กมฺมํ
วิปํกํ นิพฺพตฺเตติ ฯ ยถา หิ มาตา ชนฺติเยว ชาติํ ปน ชกฺคฺติ เอวเมว
มาตา วิย ปฏฺฐิสฺนฺธินิพฺพตฺตํ ชนกมฺมํ ชาติํ วิย ปวตฺเต ปวตฺติกํ กมฺมํ (๒) ฯ

อุปฺตฺถมฺภกํ นาม กุสฺสเลปิ ลพฺภติ อกฺุสฺสเลปิ ฯ เอกจฺจโจ หิ กุสฺสํ กตฺวา
สุคฺติภเว นิพฺพตฺติ ฯ ตตฺถ จิโต ปุณฺปฺปุณฺํ กุสฺสํ กตฺวา ตํ กมฺมํ
อุปฺตฺถมฺภตฺวา อนิกานิ วสุสฺสสฺสหฺสฺสานิ สุคฺติภวสฺมีเยว วิจฺรติ ฯ
เอกจฺจโจ อกฺุสฺสํ กตฺวา ทฺวคฺคฺติภเว

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณฺณา หน้า 174

นิพพุตติ ๑ โส ตตถ จิโต ปุณฺณปุณฺโณ อกุสลํ กตฺวา ตํ
กมฺมํ อุปตฺตมฺภตฺวา พหุณี วสฺสสทฺสฺสานิ ทฺวคฺคตฺถิภวสฺมึเยว
วฺจเรติ ๑

อุปโร นโย ชนกํ นาม กุสลมฺปิ โหติ อกุสลมฺปิ ๑ ตํ
ปฺภิสฺสนฺธิมฺปิ ปวตฺเตปิ รูปรูปรวิปากกฺขนฺเช ชเนติ ๑ อุปตฺตมฺภกํ
ปน วิปากํ ชเนตฺถํ น สกฺโกติ อญฺเณน กมฺเมน ทินฺนําย ปฺภิสฺสนฺธิยา
ชนิตฺเต วิปากे อุปฺปชฺชนกํ สุขทฺกขํ อุปตฺตมฺภตฺติ อทฺธานํ ปวตฺเตติ ๑

อุปปีฬกํ นาม อญฺเณน กมฺเมน ทินฺนําย ปฺภิสฺสนฺธิยา ชนิตฺเต
วิปากे อุปฺปชฺชนกํ สุขทฺกขํ ปีฬิตฺติ พารตฺติ อทฺธานํ ปวตฺเตตฺถํ
น เทติ ๑ ตตฺรารํ นโย กุสลกมฺเม วิปฺจจฺมานเณ อกุสลกมฺมํ อุปปีฬกํ
หฺตฺวา ตสฺส วิปฺจจฺติํ น เทติ อกุสลกมฺเมปิ วิปฺจจฺมานเณ กุสลกมฺมํ
อุปปีฬกํ หฺตฺวา ตสฺส วิปฺจจฺติํ น เทติ ๑ ยถา วทฺตฺมานกํ รุกฺขํ वा
คจฺฉํ वा ลตฺถํ वा โกจฺจิทฺเว ทณฺฑเณน वा สตฺถเณน वा ภินฺนํเยยฺย वा
ฉินฺนํเยยฺย वा อถ โข (๑) รุกฺโข वा คจฺฉโณ वा ลตฺถา वा วทฺตฺติตฺถํ น
สทฺกฺกฺษเณยฺย เอวเมว กุสลํ วิปฺจจฺมานํ อกุสเลน อุปปีฬิตฺถํ อกุสลํ वा
ปน วิปฺจจฺมานํ กุสเลน อุปปีฬิตฺถํ วิปฺจจฺติํ น สกฺโกติ ๑ ตตฺถ
สุนกฺขตฺตสฺส (๒) อกุสลกมฺมํ กุสลํ อุปปีฬิตฺถํ ๑

โจรฆาตกตฺส กุสลกมฺมํ อกุสลํ อุปปีเพสิ ฯ

ราชคเห กิร ดาวกาฬโก ปลายาส วสุธานี โจรฆาตกมฺมํ อกาสิ ฯ อด
นํ รณฺโฆ อาโรเจสิฺ เทว ดาวกาฬโก มหุลลโก โจเร ฆาเตตฺถํ น สกโกตฺติติ ฯ
อปเนถ นํ ตสฺมา จานนุตราติ ฯ อมจฺจา ตํ อปเนตฺวา อยณฺํ ตสฺมี ยาน
จปยีสฺสุ ฯ ดาวกาฬโกปี ยาว ตํ กมฺมํ อกาสิ ดาว อหตฺวตฺถานี วา อจฺฉาที่ตฺถํ
สุรภิปุปฺพานี วา ปิลนฺธิตฺถํ ปายาสํ วา ภูณฺชิตฺถํ อจฺฉาทนนฺหาปนี วา
ปจฺจนฺโกตฺถํ นาลตฺถํ ฯ โส ทีฆรตฺถํ เม กิลฺกฺจเวเสน จริตฺนฺติ จินฺเตตฺวา
ปายาสํ เม ปจฺหาตีติ ภริยํ อาณาเปตฺวา นฺหานิยสมฺภารานี กาหาเปตฺวา
นฺหานตฺติตฺถํ คนฺตฺวา ลีลํ นหาตฺวา อหตฺวตฺถานี อจฺฉาเทตฺวา คนฺเชน
วิลิมฺปิตฺวา ปุปฺพานี ปิลนฺธิตฺถํ ฆริ อากจฺฉนฺโต สาริปุตฺตตฺถเถรี ทิสฺวา
สงฺกิลฺกฺจกมฺมโต จมฺหิ อปกโต อยโย จ เม ทิกฺกฺจติ ตฺถจฺฉมานโส เถรี
ฆริ เนตฺวา นวสปีตฺถกฺกรจฺฉนฺนาภิสงฺขเตน ปายาเสน ปรีวีสิ ฯ เถโร
ตสฺส อนุโมทนี อกาสิ ฯ โส อนุโมทนี สุตฺวา อนุโลมิกกฺขนฺตี ปฏฺฐิลกิตฺวา
เถรี อนุคนฺตฺวา นีวคฺตมาโน อนุตฺรามคฺเค ตฺรณฺวจฺฉาย คาวิยา มทุทิตฺวา
ชีวิตกฺขยํ ปาปิโต คนฺตฺวา ดาวตีสภวเน นีพฺพตฺติ ฯ ภิกฺขุ ตถาคตฺถํ
ปุจฺฉีสฺสุ ภนฺเต โจรฆาตโก อชฺเชว กิลฺกฺจกมฺมโต อปนีโต อชฺเชว
กาลกโต กหํ นฺ โย

เล่มที่ 14คิกนึปาตวณณนา หน้า 176

นึพพตโตติ ๑ ตาวตีสภวเน กิกขเวติ ๑ กนุเต โจรฆาตโก
ทีฆมรตตี ปุริเส ฆาเตสิ ตุมเห จ เอวิ วเทถ นตถิ นุ โข
ปาปกมมุตส ผลนติ ๑ มา กิกขเว เอวิ อวจุตถ พลวกถุยานมิตตูปนึสสุย
ลภิตวา ฆมมเสนาปตึสส ปึณทปาดั ทตวา อนุโมทนั สุตวา อนุโลมิกั
ขนตี ปฎึลภิตวา โส ตตถ นึพพตโตติ ๑

สุภาสิตั สุนิตวาน นคเร (๑) โจรฆาตโก

อนุโลมกขนตี ลทธาน โมทตีตีทิว กโต ๑

อุปฆาตกั ปน สยั กุสลมปิ อกุสลมปิ สมานั อณณั ทพพลกมมึ ฆาเตตวา
ตสส วิปากั ปฎึพาหิตวา อตตโน วิปากสส โอกาต้ กโรติ ๑ เอวิ ปน กมมเนน
กเต โอกาเส ตั วิปากั อุปปนัน นาม วุจจติ ๑ อุปจเจทกนติปิ เอตสเสว นาม ๑
ตตรายั นโย กุสลกมมุตส วิปจจนกาเล เอกั อกุสลกมมึ อฎุจาย ตั กมมึ
ฉินุทิตวา ปาเตติ ๑ อกุสลกมมุตสาปี วิปจจนกาเล เอกั กุสลกมมึ อฎุจาย ตั
กมมึ ฉินุทิตวา ปาเตติ ๑ อิทั อุปจเจทกั นาม ๑ ตตถ อฆาตสตตโน กมมึ
กุสลจเจทกั อโหสิ องคุลิมาตตเถรสส อกุสลจเจทกนติ ๑ เอวิ
สุตตุนติกปรัยาเณน เอกาทส กมมานิ วิภตตานิ ๑

อภึฆมมปรัยาเณน จ โสพส กมมานิ วิภตตานิ ๑

เสยฺยถิํ ๑ อตฺเตกจฺจานิ ปาปกาณิ กมฺมสมาทานานิ คตฺติสมฺปตฺตี
ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ อตฺเตกจฺจานิ ปาปกาณิ กมฺมสมาทานานิ
อุปฺริสมฺปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ อตฺเตกจฺจานิ ปาปกาณิ
กมฺมสมาทานานิ กาลสมฺปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ อตฺเตกจฺจานิ
ปาปกาณิ กมฺมสมาทานานิ ปโยคสมฺปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ ๑
อตฺเตกจฺจานิ ปาปกาณิ กมฺมสมาทานานิ คตฺติวิปตฺตี อากมฺม วิปจฺจนฺติ
อุปฺริวิปตฺตี กาลวิปตฺตี ปโยควิปตฺตี อากมฺม วิปจฺจนฺติ ๑ อตฺเตกจฺจานิ
กลฺยาณานิ กมฺมสมาทานานิ คตฺติวิปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ
อุปฺริวิปตฺตี กาลวิปตฺตี ปโยควิปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น วิปจฺจนฺติ ๑
อตฺเตกจฺจานิ กลฺยาณานิ กมฺมสมาทานานิ คตฺติสมฺปตฺตี อากมฺม วิปจฺจนฺติ
อุปฺริสมฺปตฺตี กาลสมฺปตฺตี ปโยคสมฺปตฺตี อากมฺม วิปจฺจนฺตฺติ ๑

ตตฺถ ปาปกาณิณิ ลามกาณิ ๑ กมฺมสมาทานานิณิ กมฺมคหณานิ ๑
คหิตสมาทินฺนํ กมฺมานเมตฺติ อธิวณฺ ๑ คตฺติสมฺปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหานิ น
วิปจฺจนฺตฺติอาทิสฺสู อนิฏฺฐารมฺมณานุภวฺนเรเส กมฺเม วิหฺชมาเนเยว สุกตฺติภเว
นิพฺพตฺตสฺส ตํ กมฺมํ คตฺติสมฺปตฺตี ปฎฺติพาพฺพหํ น วิปจฺจติ นาม ๑
คตฺติสมฺปตฺติยา ปฎฺติพาหิตํ หุตฺวา น วิปจฺจตฺติ อตฺถ โธ ๑ โย ปน
ปาปกมฺเมน ทาสฺยา วา กมฺมการินฺนฺยา วา กุจฺฉิยํ นิพฺพตฺติตฺตฺวา
อุปฺริสมฺปนฺโน โหติ

อตุตทาวสมิทุขิตฺถุจติ ๑ อถสฺส สามิกา ตํ รูปสมปตฺตี ทิสฺวา
นายํ กิลิฏฺจกมฺมสฺส อนฺจฺจวิโกติ อุปฺปาเทตฺวา อตุตโนว
ชาตปฺตฺตํ วย (๑) นํ ฆณฺฑาทาริกาทิกฺุจฺจานสฺส จเปตฺวา สพฺพสมปตฺตี (๒)
โยเชตฺวา ปรีหรนฺติ ๑ เอวรูปสฺส กมฺมํ อุปฺธิสมปตฺตี ปฏฺิพาพฺหํ น
วิปฺจฺจติ นาม ๑ โย ปน ปจฺมกปฺปิกกาลสทิสฺส สฺลภสมปนฺนรสโกชเน
กาล (๓) นินฺพุตฺตติ ตสฺส วิชฺชมานมฺปิ ปาปกมฺมํ กาลสมปตฺตี ปฏฺิพาพฺหํ
น วิปฺจฺจติ นาม ๑ โย ปน สมฺมาปโยคํ นิสฺสาย ชีวติ อุปฺสงกมิตพฺพยฺตุตฺตกาเล
อุปฺสงกมฺติ ปฏฺิภกมิตพฺพยฺตุตฺตกาเล ปฏฺิภกมฺติ ปลายิตพฺพยฺตุตฺตกาเล ปลายติ ๑
ลณฺจทานยฺตุตฺตกาเล ลณฺจ (๔) เทติ โจริกยฺตุตฺตกาเล โจริกํ กโรติ ๑ เอวรูปสฺส
ปาปกมฺมํ ปโยคสมปตฺตี ปฏฺิพาพฺหํ น วิปฺจฺจติ นาม ๑

ทุกฺคตฺติภเว นินฺพุตฺตสฺส ปน ปาปกมฺมํ คตฺติวิปฺตฺตี อากมฺม วิปฺจฺจติ นาม ๑
โย ปน ทาสฺยา วา กมฺมการินฺยา วา กุจฺจิสฺสมี นินฺพุตฺโต ทพฺพณฺโณ โหติ
ทฺุสฺสณฺจฺจานโน ยกฺโข นฺุ โข มนฺุสฺสโน นฺุ โขติ วิมตี อุปฺปาเทติ ๑ โส เจ
ปฺุริโส โหติ อถ นํ นายํ อณฺุณสฺส กมฺมสฺส อนฺจฺจวิโกติ หตฺถี วา
รกฺขาเปนฺติ อสฺสํ วา โคณฺ์ วาติณฺกฏฺุจาทินิ วา

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณฺณา หน้า 179

อาหฺราเปนฺติ เขพฺสรกํ วา คณฺหาเปนฺติ ฯ สเจ อิตฺถิ โหติ อถ นํ
หตฺถิอสุสาทินํ ภตฺตมาสาทินิ วา ปจาเปนฺติ กจฺวริ วา จฺจฺจฺหาเปนฺติ
อณฺณํ วา ปน ชิคฺคฺจฺจฺนียํ กมฺมํ กาเรนฺติ ฯ เอวฺรฺอุปฺสฺส ปาปกมฺมํ
อุปฺริวิปตฺตี อากมฺม วิปฺจฺจติ นาม ฯ โย ปน ทฺพฺภิกฺขกาเล วา
ปฺริหิณฺสมฺปตฺติกาเล วา อนฺตรกปฺเป วา นิพฺพตฺตติ ตสฺส ปาปกมฺมํ
กาลวิปตฺตี อากมฺม วิปฺจฺจติ นาม ฯ โย ปน ปโยคิ สมฺปาเทตฺถุ น
ชานาติ อุปฺสงฺกมิตฺทฺพฺยตฺตกาเล อุปฺสงฺกมิตฺถุ น ชานาติ ฯเปฯ
โจริกยฺตฺตกาเล โจริกํ กาคฺถุ น ชานาติ ตสฺส ปาปกมฺมํ ปโยควิปตฺตี
อากมฺม วิปฺจฺจติ นาม ฯ

[๒]โย ปน อิกฺุจฺจารมฺมณฺณากวนฺรเส กมฺเม วิชฺชมาเนเยว คนฺตฺวา
ทฺกคฺคิภเว นิพฺพตฺตติ ตสฺส ตํ กมฺมํ คคิวิปตฺตี ปฺฏิพาพฺหํ น วิปฺจฺจติ
นาม ฯ โย ปน ปุณฺณกมฺมานุภาเวน ราชฺราชมฺหามตฺตาทินํ เคเห
นิพฺพตฺติตฺถวา กาโณ วา โหติ กุณฺนิ วา ขณฺโฆ (๑) วา ปกฺขหโต วา
ตสฺส อุปฺราเชนาปตฺติภณฺฑาทาการิกฺุจฺจานาทินิ น อนฺจฺจวิกาณิตี น เทนฺติ ฯ
อิจฺจสฺส ตํ ปุณฺณํ อุปฺริวิปตฺตี ปฺฏิพาพฺหํ น วิปฺจฺจติ นาม ฯ โย ปน
ทฺพฺภิกฺขกาเล วา ปฺริหิณฺสมฺปตฺติกาเล วา อนฺตรกปฺเป วา

มนุสเสสุ นิพพุตติ ตสฺส ตํ กลยาณกมฺมํ กาลวิปตฺตี ปฏฺิพาพฺหิ
น วิปจฺจติ นาม ฯ โย เหฏฺฐา วุตฺตเนเนว ปโยคํ สมฺปาเทตฺถ น
ชานาติ ตสฺส กลยาณกมฺมํ ปโยควิปตฺตี ปฏฺิพาพฺหิ น วิปจฺจติ นาม ฯ

กลยาณกมฺเมน ปน สุกตฺติเกว นิพพุตฺตสฺส ตํ กมฺมํ คตฺติสมฺปตฺตี
อากมฺม วิปจฺจติ นาม ฯ ราชราชมฺหามตฺตาทินิ กุเล นิพพุตฺติตฺวา
อุปฺธิสมฺปตฺตี ปตฺตสฺส (๑) อตฺตภาเว สมฺทฺธิยิ จิตฺตสฺส เทวนคเร
สมฺมุสฺสิตรตนโตรณสทฺธิสํ อตฺตภาวํ ทิสฺวา อิมสฺส
อุปราชนาปตฺติภคฺคาจาริกฐจฺานาทีนํ อนฺุจฺฉวิกานีติ ทหรสฺเสว
สโต ตานิ จานนฺุตรานิ เทนฺุติ เอวฺรุปฺสฺส กลยาณกมฺมํ อุปฺธิสมฺปตฺตี
อากมฺม วิปจฺจติ นาม ฯ โย ปจฺมกปฺปิเกสุ วา สุลภนฺุนปानกาลे วา
นิพพุตฺติ ตสฺส กลยาณกมฺมํ กาลสมฺปตฺตี อากมฺม วิปจฺจติ นาม ฯ
โย วุตฺตเนเนว ปโยคํ สมฺปาเทตฺถ น ชานาติ ตสฺส กมฺมํ ปโยคสมฺปตฺตี
อากมฺม วิปจฺจติ นาม ฯ เอวํ อภิธมฺมปริยาเยน โสฬส กมฺมานิ วิภคฺตฺตานิ ฯ

อปฺรานิปิ ปฏฺิสมฺภิทามคฺคปริยาเยน ทฺวาทส กมฺมานิ วิภคฺตฺตานิ ฯ
เสยฺยถิํ อโหสิ กมฺมํ อโหสิ กมฺมวิปาโก อโหสิ กมฺมํ นาโหสิ
กมฺมวิปาโก อโหสิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺม-

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 181

วิปาโก อโหสิกมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโก ฯ อโหสิ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก ฯ
อโหสิ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก ฯ อตฺถิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺมวิปาโก
อตฺถิ กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโก ฯ อตฺถิ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก ฯ อตฺถิ กมฺมํ
น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก ฯ ภวิสฺสติ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโก ฯ
ภวิสฺสติ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ ฯ

ตตฺถ ยํ กมฺมํ อตีเต อายุหิตํ อตีเตเยว วิปากวารํ ลภิ ปฏิสนฺธิชนกํ
ปฏิสนฺธิ ชเนติ รูปชนกํ ปน รูปํ ตํ อโหสิ กมฺมํ อโหสิ กมฺมวิปาโกติ
วุตฺตํ ฯ ยํ ปน วิปากวารํ น ลภิ ปฏิสนฺธิชนกํ ปฏิสนฺธิ รูปชนกํ วา รูปํ
ชนนฺตุํ นาสกฺขิ ตํ อโหสิ กมฺมํ นโหสิ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน
อตีเต อายุหิตํ เอตฺรหิ ลทฺธวิปากวารํ ปฏิสนฺธิชนกํ ปฏิสนฺธิ ชนตฺวา
รูปชนกํ วา รูปํ ชนตฺวา จิตํ ตํ อโหสิ กมฺมํ อตฺถิ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ
ยํ ปน อลทฺธวิปากวารํ ปฏิสนฺธิชนกํ ปฏิสนฺธิ รูปชนกํ วา รูปํ ชนนฺตุํ
นาสกฺขิ ตํ อโหสิ กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน อตีเต
อายุหิตํ อนาคเต วิปากวารํ ลภิสฺสติ ปฏิสนฺธิชนกํ ปฏิสนฺธิ รูปชนกํ วา
รูปํ ชนนฺตุํ สกฺขิสฺสติ ตํ อโหสิ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 182

อนาคเต วิปากวาริ น ลภิสฺสติ ปฏิสฺนุชฺชนกํ ปฏิสฺนุชฺ
รูปชนกํ วา รูปํ ชเนตฺถํ น สกฺขิสฺสติ ตํ อโหสิ กมฺมํ
น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ

ยํ ปน เอตฺรหิ อายูหิตํ เอตฺรหิเยว วิปากวาริ ลภติ ตํ อตฺถิ กมฺมํ
อตฺถิ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน เอตฺรหิ วิปากวาริ น ลภติ ตํ อตฺถิ
กมฺมํ นตฺถิ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน เอตฺรหิ อายูหิตํ อนาคเต
วิปากวาริ ลภิสฺสติ ปฏิสฺนุชฺชนกํ ปฏิสฺนุชฺ รูปชนกํ วา รูปํ ชเนตฺถํ
สกฺขิสฺสติ ตํ อตฺถิ กมฺมํ ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน
วิปากวาริ น ลภิสฺสติ ปฏิสฺนุชฺชนกํ ปฏิสฺนุชฺ รูปชนกํ วา รูปํ ชเนตฺถํ
น สกฺขิสฺสติ ตํ อตฺถิ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ

ยํ ปน อนาคเต อายูหิสฺสติ อนาคเตเยว วิปากวาริ ลภิสฺสติ
ปฏิสฺนุชฺชนกํ ปฏิสฺนุชฺ รูปชนกํ วา รูปํ ชเนตฺถํ ตํ ภวิสฺสติ กมฺมํ
ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ ยํ ปน (๑) วิปากวาริ น ลภิสฺสติ
ปฏิสฺนุชฺชนกํ ปฏิสฺนุชฺ รูปชนกํ วา รูปํ ชเนตฺถํ น สกฺขิสฺสติ ตํ
ภวิสฺสติ กมฺมํ น ภวิสฺสติ กมฺมวิปาโกติ วุตฺตํ ฯ เอวํ
ปฏิสฺมกฺกิทามคฺคปริยาเยน ทฺวาทส กมฺมานิ วิภตฺตานิ ฯ

อติ อิมานิ เจว ทวาทส ปุริมานิ (๑) จ โสฬสกมฺมานิ วิภคฺตานิ
อตุตโน จานา โอสกุกิตฺวา สุตฺตฺนฺตฺกปฺริยาเยน วุตฺตฺตานิ เอกาทส กมฺมานิเยว
ภวนฺติ ฯ ตานิปิ ตโต โอสกุกิตฺวา ตีณฺนเยว กมฺมานิ โหนฺติ ทิกฺกุจฺจมฺมเวทนีย
อุปฺปชฺชเวทนีย อปฺรปฺริยาเยทนียฺนฺติ ฯ เตสํ สงฺกมฺนํ นตฺถิ ยถาญฺจานเยว
ติกฺกุจฺจนฺติ ฯ ยถิ หิ ทิกฺกุจฺจมฺมเวทนีย กมฺมํ อุปฺปชฺชเวทนีย วา อปฺรปฺริยาเยทนีย
วา ภเวยฺย ทิกฺกุเจว ชมฺเมติ สตุถา น วเทยฺย ฯ สเจปิ อุปฺปชฺชเวทนีย
ทิกฺกุจฺจมฺมเวทนีย วา อปฺรปฺริยาเยทนีย วา ภเวยฺย อุปฺปชฺเช วาติ (๒)
สตุถา น วเทยฺย ฯ อถापิ อปฺรปฺริยาเยทนีย ทิกฺกุจฺจมฺมเวทนีย วา
อุปฺปชฺชเวทนีย วา ภเวยฺย อปฺเร วา ปฺริยาเยติ สตุถา น วเทยฺย ฯ

สูกฺกปฺกเจปิ อิมินาว นเยน อตุโถ เวทิตฺตฺพโป ฯ เอตฺถ ปน โลเก วิคเตติ
โลเก อปคเต นีรฺุทฺเต ฯ ตาลาวตฺตฺกตฺนฺติ ตาลวตฺตฺ วिय กตฺติ มตฺตฺกจฺฉินฺนตํ
วिय ปฺน อวิรฺุฬฺหิสภาวํ กตฺนฺติ อตุโถ ฯ อนภาวํกตฺนฺติ อนฺนอภาวํ กตฺติ ยถา ปฺน
นฺุปฺปชฺชติ เอวํ กตฺนฺติ อตุโถ ฯ เอวสฺสูติ เอวํ ภเวยฺยฺยํ ฯ เอวเมว โขติ เอตฺถ
พีชานิ วिय กุสลาคุสลาคุมฺมํ ทกฺกุจฺจพฺพิ ฯ ตานิ อคฺคินา ทนฺนปฺริโส วिय โยคาวจโร
อคฺคิ วिय มคฺคณณํ

อคุติ ทตฺวา วิชานํ ททณกาโล (๑) วีย มคฺคณาณน กิเลสํ
ททณกาโล มลิกตกาโล วีย ปญฺจนํ ขนฺธํ ฉินฺนมูลเก
กตฺวา จปีตกาโล มหาวาเต วา โอรุณิตฺวา (๒) นทียา วา ปวาเหตุวา
อปฺปวตฺตติกตกาโล วีย อฺปาทีนฺนกสนฺตํ นโรเรน ฉินฺนมูลกานํ
ปญฺจนํ ขนฺธํ อปฺปฐิสฺสณฺธิกาเวน นโรชฺฉิตฺวา ปฺน กวสฺมี
ปฐิสฺสณฺธิอหิตกาโล (๓) เวทิตฺวา ๑

โมหํ วาปีวิทฺตฺสูติ (๔) โมหํ วาปี อวิทฺตฺสู ๑ อิทํ วุตฺตํ
โหติ ยํ โส อวิทฺตฺสู อนฺธพาลो โลภชฺฉจ โทสชฺฉจ โมหชฺฉจาปี (๕)
กมฺมํ กโรติ เอวํ ๑ กโรนฺเตน ยํ เตน ปกตํ กมฺมํ อปฺปํ วา ยทึ วา
พหุํ ๑ อิเชว ตํ เวทนิยฺนติ ตํ กมฺมํ เตน พาเลน อิธ สเก อตฺตภาเวยว
เวทนิยํ ตสฺเสว ตํ อตฺตภาเว วิปฺจจตีติ อตฺโต ๑ วตฺถุํ อลฺลํ น วิชฺชตีติ
ตสฺส กมฺมสฺส วิปฺจจนฺตถาย อลฺลํ วตฺถุ นตฺถิ ๑ น हि อลฺลเณน กตฺ
กมฺมํ น อลฺลสฺส อตฺตภาเว วิปฺจจติ ๑ ตสฺมา โลภชฺฉจ โทสชฺฉจ
โมหชฺฉจาปี วิวิทฺตฺสูติ ตสฺมา โย วิทฺตฺสู เมธาวิ ปญฺจทิตฺโต ตํ
โลภชาทึเกทํ กมฺมํ น กโรติ โส วิชฺชํ อฺปฺปาทยํ ภิกฺขุ สพฺพา
ทฺถคฺคิตฺโย ชเห อรหตฺตมคฺควิชฺชํ อฺปฺปาเทตฺวา ตํ วา ปน วิชฺชํ
อฺปฺปาเทนฺโต สพฺพา ทฺถคฺคิตฺโย ชหติ ๑ เทสนาสีสมเวตํ ๑

สุคติโยปี ปน โส จีณาสโว ชหติเยว ฯ ยมปี เจตํ ตสฺมา
โลกญจ โทสญจ โมหญาติ วุตฺตํ เอตฺถาปี โลกโทสสีเสน
โลกชญจ โทสชญจ กมฺมเมว นิตฺติกฺกฺกนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ
เอวํ สุตฺตนฺเตปี คาทาสฺวปี วฏฺฏวิวฏฺฏเมว กถิตนฺติ ฯ

หตุถกสุตฺตวณณา

ปณฺจเม ฯ อาพวียนฺติ อาพวिरฺกฺกฺเจ ฯ โคมกฺเคติ กุณฺนํ คมนมกฺเค ฯ
ปณฺจสนฺนเรติ สยํ ปตฺติตปณฺจสนฺนเร ฯ อถาติ เอวํ กุณฺนํ คมนมกฺกํ อชฺชมหาปถิ
นิตฺตสย สีสปาเวน สยํ ปตฺติตปณฺจมานิ สงฺกทฺติตฺวา กตฺสนฺนเร สุกตฺมหาจิวริ
สนฺนริตฺวา ปถลํกํ อาภุชิตฺวา นิตฺตินฺเน ตถาคเต ฯ หตุถโก อาพวโกติ หตุถโต
หตุถํ คตฺตฺตา เอวํลทฺธนาโม อาพวโก ราชปฺตฺโต ฯ เอตทโวจาทิ เอตํ กจฺจิ ฆนฺเต
ภควาติอาทิวจัน อโวจ ฯ กสฺมา ปน สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตํ จานํ คนฺตฺวา นิตฺตินฺโน
กสฺมา ราชกุมารโ ตตฺถ คโตติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตาว อตฺถุปฺตฺติกาย ชมฺมเทสนาย
สมฺภูจฺจัน ทิสฺวา ตตฺถ นิตฺตินฺโน ราชกุมารโปี ปาโตว อฏฺฏาย ปณฺจอุปาสกสเทหิ
ปริวฺโต พุทฺธสฺส อฏฺฏจฺจัน กจฺจนฺโต มหามกฺคา โอกกมฺม โคปถิ
คเหตฺวา พุทฺธจฺจัน ปุชฺชนตฺถาย มิสฺสกมาถํ โอจินานีติ กจฺจนฺโต

สตถาริ ทิสวา อุปสงกมิตวา วนุทิตวา เอกมนุตติ นิสสิทอิ เอวั

โส ตตถ กโตติ ฯ สุขมสยิตถาติ สุขิ สยิตถ ฯ

อนุตระกุกโกติ มาฆผคคณัน อนุตเร อกุกทิวสปริมาโณ กาโล ฯ

มาฆสส ฮิ อวสานे जत्तारो तिवसा फकुकुणसस आतिमहि जत्तारोति [๑]

อนุตระกุกโกติ วุจจติ ฯ หิมปาตสมโยติ หิมสส ปตนสมโย ฯ ขราติ

ผรุสา กกขพา वा ฯ โลกण्णुकहतาคि न्वวुकुเทเว (๒) คาวินิ

อกุกนตกุกนตกุกจाने चुरनत्तरेहि ककुतो ओकुकनत्तुवातिकुकुति โส

วาตาคเปन सुखि ककजत्तत्सทिसो होति कुखसम्पत्सो ฯ ต

สนุชทายาह लोकण्णुकहतो गुमिति ฯ कुनु चुरनत्तरेहि निनुनाคिปี

อตุโธ ฯ เวรมโพ (๓) वातो वायत्ति जत्तुहि तिसाहि वातो वायति ฯ

เอทิสาย ทวิहि वा तिसाहि तीहि वा तिसाहि [๔] वातो वेरุมโพติ (๕)

न वुज्जति ฯ

เตนहि राชकुमारาคि ओहि สตถा ओयि राชकुमारो โลกสุมิ नेव

สุขवासिनो न कुखवासिनो चानาคิ आชानาเปสसामิ नนุติ อุปริ

เทสนิ वत्तत्तेनुโต आह ฯ ตตถ ยถา ते चเมยยาติ ยถา ตยुहि

रुज्जेय्ये ฯ ओरससาคि ओมสุมิ โลกे असस ฯ โकुकนत्तुतिकุติ

जत्तरुकुลาतिकुलोमेन कापोखवेन

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 187

อตุลโต ฯ ปฏิกตุลโตติ อุณณามเยน เสตตุตฺรเณน อตุลโต ฯ
ปฏิกตุลโตติ ฆนปฺปฬอุณณามยอตุตฺรเณน (๑) อตุลโต ฯ
กทลิมิกปวรปจฺจตุตฺรโณติ กทลิมิกจุมฺมเยน อุตุตมปจฺจตุตฺรเณน
อตุลโต ฯ ตํ กิร ปจฺจตุตฺรณํ เสตวตฺตสฺส อุปริ กทลิมิกจุมฺมํ
อตุลริตฺวา สิพฺพิตฺวา กโรนฺติ ฯ สตฺตุตฺรจฺจนโทติ สห อุตุตฺรจฺจนเทน
อุปริ พทฺเชน (๒) รตฺตวิตานเนน สทฺธิณฺติ อตุโถ ฯ อุภโต
โลหิตฺกฺุปฺชานโนติ สีสุปฺชานนฺจ ปาทูปฺชานนฺจจาติ ปฺลลฺงกสฺส อุภโต
จปีตโลหิตฺกฺุปฺชานโน ฯ ปชาปติโยติ ภริยาโย ฯ มนาเปน
ปจฺจูปฺภูจिता อสฺสูติ มนาเปน อุปฺภูจฺจานวิชานเนน ปจฺจูปฺภูจिता ภเวยฺยํ ฯ
กาธิกา วาติ ปญฺจทวาริกายํ โขภยมาณา ฯ เจตฺติกา วาติ
มโนทวารํ โขภยมาณา ฯ โส ราโค ตถาคตฺตสฺส ปหิโนติ ตถารูโป
ราโค ตถาคตฺตสฺส ปหิโนติ อตุโถ ฯ โย ปน ตสฺส ราโค น โส
ตถาคตฺตสฺส ปหิโน นาม ฯ โทสโมหฺสุปี เอเสว นโย ฯ
พฺุราหุมนฺติ พหิตปาโป ชีณาสวพฺุราหุมนฺติ ฯ ปรีนฺิพฺุโตติ
กิเลสปรีนฺิพฺุพานเนน ปรีนฺิพฺุโต ฯ น ลิปฺปติ (๓) กามสฺสูติ
วตฺตุกคามสฺสู กิเลสกามสฺสู จ ตณฺหาทิกฺุจิลเปหิ (๔) น ลิปฺปติ ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 188

สีติภูโตติ อพุกนุเตร ตาปนกิลีสานัน อภาเวน สีติภูโต ฯ
นิรูปฐิติ กิลีสูปฐินัน อภาเวน นิรูปฐิ ฯ สพพา อาสตุติโย
เจตวาติ อาสตุติโย วุจันนุติ ตณหาโย ตา สพพาปี รูปาทีสุ
อารมมณเส อาสตุตวิสตตา อาสตุติโย ฉินฺทิตฺวา ฯ วินยย
หทยเ หรณฺติ หทยนิสฺสิตทรณัน วินยิตฺวา วุปสมตฺวา ฯ สนฺตี
ปฺปฺปฺยย เจตโสติ จิตฺตสฺส กิลีสนิพฺพานัน ปาปฺณิตฺวา ฯ กรณ
°วา เอตํ สพพเจตสา สมณฺนาหริตฺวาติอาทีสุ วีย เจตสา
นิพฺพานัน ปาปฺณิตฺวาติ อตุโธ ฯ

เทวทูตสุตตวณณา

นญฺเจ ฯ เทวทูตานีติ เทวทูตา ฯ อัย ปเนตฺถ วจนตุโธ
เทโวติ มจฺจุ ตสฺส ทูตาติ เทวทูตา ฯ ชิณฺณพฺยาธิมตา หิ
สํเวกชนนญฺเจเน อิทานิ เต มจฺจุสมปี คณฺตพฺพนฺติ โจอเทนฺติ
วีย ตสฺมา เทวทูตาติ วุจันนุติ ฯ เทวา วีย ทูตาติปี เทวทูตา ฯ
ยถา หิ อลฺงกตปฺภียตฺตาย เทวตฺาย อากาเส จตฺวา ตฺวํ อสุกทิวเส
มริสฺสสีติ วุตเต ตสฺสา วจัน สทฺธาตพฺพ โหติ เอวเมว
ชิณฺณพฺยาธิมตาปี ทิสฺสมานา ตวมฺปี เอวฺธมฺโมติ โจอเทนฺติ วีย
เตสญฺจ ตํ วจัน อนนฺยถาภาวิทฺาย เทวตฺาย พฺยากรณสทิสเมว
โหตีติ เทวา วีย ทูตาติ เทวทูตา ฯ วิสุทฺธิเทวานันฺ วา
ทูตาติปี เทวทูตา ฯ สพพโพธิสตุตา หิ

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 189

ชินฺณพฺยาธิมตปพฺพชิตะ ทิสฺวาว สํเวคํ อापชฺชิตฺวา

นิกฺขมฺม ปพฺพชิสฺสุ ฯ เอวํ วิสฺสุทฺธิเทวานํ ทฺวาทิปิ เทวทูตฺตา ฯ

อิธ ปน ลิงฺควิปฺลฺลาเสน เทวทูตานิตี วุตฺตํ ฯ

กาเยน ทฺวจฺจริตฺตฺนฺตฺติอาทิ กสฺมา อารทฺธํ เทวตานุ-

ยฺลฺลชฺนกุชฺชานุปกมกมฺมทสฺสนตฺถํ ฯ อิมินา หิ กมฺเมเน อัย สตฺโต

นิริเย นินฺพตฺตติ ฯ ยโม ราชฺา เทวทูเต สมนฺนุยฺลฺลชฺติ ฯ ตตฺถ

กาเยน ทฺวจฺจริตฺตํ จรฺตีติ กายทฺวาทเรนตีวิธํ ทฺวจฺจริตฺตํ จรฺติ ฯ

วาจายาติ วจิทฺวาทเรน จตฺตฺพิชฺชํ ทฺวจฺจริตฺตํ จรฺติ ฯ มนฺสาติ

มโนทฺวาทเรนตีวิธํ ทฺวจฺจริตฺตํ จรฺติ ฯ

ตเมเน นิกฺขเว นิริยปฺลาตฺติ เอตฺถ เอกจฺเจ เถรา นิริยปฺลา

นาม นตฺถิ ยนฺตฺรฺรูปิ วิย กมฺมเมว กรณํ กาทฺเรตีติ วทฺนฺติ ฯ ตํ

อตฺถิ นิริเย นิริยปฺลาตฺติ อามนฺตา ฯ อตฺถิ จ การณิกาทิอาทินา

นเยน อภิธมฺเม ปฏฺิเสชิตฺตเมว ฯ ยถา หิ มนฺนุสฺสโลเก

กมฺมกรณการกา อตฺถิ เอวเมว นิริเย นิริยปฺลา อตฺถิตีติ ฯ

ยมฺสฺส รลฺลโลติ ยมฺราชา นาม เวมานิกเปตฺราชา

เอกสฺมี กาละ ทิพฺพวิมานะ ทิพฺพกปฺปรุกฺขทิพฺพอุยฺยานทิพฺพ-

นาฏกาทิสฺมปฺตฺตี อนฺนภวตี เอกสฺมี กาละ กมฺมวิปํกํ ฯ อตฺถิ

ธมฺมิโก ธมฺมราชา ฯ น เจส เอโกว โหติ จตฺตฺสฺ ปน ทฺวาทเรสุ

จตฺตฺตฺวาโร [๒] โหนฺติ ฯ อมตฺเตยฺโยติ มาตฺ หิโต มตฺเตยฺโย มาตฺริ

เล่มที่ 14คณิปาตวณฺณา หน้ํา 190

สมฺมาปฺปฏิปฺนฺโนติ อตฺโต ๑ น มตฺเตยฺโยติ อมตฺเตยฺโย มาตริ มิจฺฉา-
ปฺปฏิปฺนฺโนติ อตฺโต ๑ เสสฺปเทสฺสปี เอเสว นโย ๑ อพฺรหฺมณฺโณติ
เอตฺถ จ ชีณาสวา พฺรหฺมณฺนา นาม เตสฺส มิจฺฉापฺปฏิปฺนฺโน
อพฺรหฺมณฺโณ นาม ๑

สมนฺยุถฺชตีติ อนุโยควตฺตํ อารोเปนฺโต (๑) ปุจฺจติ ๑ ลทฺธิ
ปติฏฺฐาเปนฺโต ปน สมนฺภูาสติ (๒) นาม ๑ การณฺ์ ปุจฺจนฺโต
สมนฺภูาสติ นาม ๑ นาทฺทสนฺติ อตฺตโน สนฺติเก ปหิตฺสฺส
กสฺสจฺจิ เทวทฺตฺสฺส อภาวํ สนฺชาย เอวํ วทตี ๑

อถ นํ ยโม นายํ ภาสิตฺสฺส อตฺถํ สลฺลภฺเขตฺตีติ ฌตฺวา
อตฺถํ สลฺลภฺเขตฺตกาโม อมฺโภคิอาทิมาย ๑ ตตฺถ ชินฺณนฺติ
ชฺรราชินฺณํ ๑ โคปานสิวํกนฺติ โคปานสี วิย วํกํ ๑ โภกฺคนฺติ
ภคฺคํ ๑ อิมินาปีสฺส วํกภาวเมว ทีเปติ ๑ ทณฺฑปฺรายนนฺติ
ทณฺฑปฺปฏิสรณฺ์ ทณฺฑทฺตฺยํ ๑ ปเวชฺมานนฺติ กมฺปมานํ ๑
อาตฺรนฺติ ชฺรატฺรํ ๑ ขณฺฑทณฺฑนฺติ ชฺรานุภาเวน ขณฺฑิตทณฺฑํ ๑
ปลิตฺเทสนฺติ ปณฺฑทรเกสฺสํ ๑ วิถฺนนฺติ ลฺลยฺจิตฺวา คหิตฺเกสฺสํ วิย
ขลฺลตํ ๑ ขลฺลิตฺตฺรนฺติ มหาขลฺลตสฺสํ (๕) ๑ วลิตนฺติ สลฺยชาตวลฺลี ๑

ติลกาหตคตฺตุนฺติ เสตติลกกภาพติลเกหิ วิกัณฺณสรีริ ฯ ชราธมฺโมติ
ชราสกาโว อปริมุตฺโต ชราย ชรา นาม มยฺหิ อพฺกนฺตเรเยว
ปวตฺตึติ ฯ ปฺรโต พุยาธิธมฺโม มรณธมฺโมติ ปททฺวเยปี เอเสว นโย ฯ
ปจฺมึ เทวทูตํ สมนฺยุญฺชิตฺวาติ เอตฺถ ชราชัณฺณสฺตฺโต อตฺถโต เอวํ
วทติ นาม ปสฺสส โภ อหํปี ตฺมุเห วิย ตฺรุโณ อโหสี อฺรุพลี พาหุพลี
ชวสมฺปนฺโน ตสฺส เม ตา พลชวสมฺปตฺติโย อนฺตรหิตา วิชฺชมานาปี
เม หตฺถปาทาปี หตฺถปาทกัจฺจํ น กโรนฺติ ชรายมฺหิ อปริมุตฺตตาย
เอทิสฺส ชาโต ฯ น โข ปนาหเมว ตฺมุเหปี ชราย อปริมุตฺตาว ฯ
ยเถว हि มยฺหิ เอวํ ตฺมุหากํปี ชรา อากมฺิสฺสติ ฯ อิติ ตสฺสา ปฺเร
อากมนาว กลฺยาณํ กโรธาติ ฯ เตเนวส เทวทูโต นาม ชาโต ฯ
อาพาธิกนฺติ พยาธิกํ (๒) ฯ ทุกฺขิตนฺติ ทุกฺขปฺปตฺตํ ฯ พาพฺหฺลิตานนฺติ
อธิมตฺตกิลานํ ฯ

[๑]เอตฺถปี กิลานสฺตฺโต [๔] เอวํ วทติ นาม ปสฺสส
โภ อหํปี ตฺมุเห วิย นิโรโค อโหสี โสมฺหิ เอตฺรหิ พุยาธินา
อภิหโต สเก มุตฺตกริเส ปฺลিপฺนฺโน อฺฎฺฐาตฺมุปี น สกฺโกมิ
วิชฺชมานาปี เม หตฺถปาทา หตฺถปาทกัจฺจํ น กโรนฺติ

พฺยาศิโตมฺหิ อปริมุตฺตตาย เอทิสฺส ชาโต ๑ น โข ปนาหเมว
ตุเมหฺปิ พฺยาศิโต อปริมุตฺตาว ๑ ยถเว หิ มยฺหิ เอวํ ตุมฺหากมฺปิ
พฺยาศิ อากมฺิสฺสตี ๑ อิติ ตสฺส ปุเร อากมนาว กลฺยาณํ กโรธาตี ๑
เตเนเวส เทวทูโต นาม ชาโต ๑

เอกาหฺมตฺตฺนฺตีอาทิสฺส เอกาหํ มตฺสฺส อสฺสชาติ เอกาหฺมโต ๑
ตํ เอกาหฺมตํ ๑ ปฺรโต ปททฺวเยปิ เอเสว นโย ๑ ภสฺสตา วีย
วายุณา อุทฺธํ ชีวิตฺปฺริยาทานา ยถากุภํ สมฺกุกเตน สฺนภาเวน
อุทฺธฺมาตตฺตา อุทฺธฺมาตกํ ๑ วินฺนิโล วุจฺจตี วิปฺริณฺนฺวณฺโณ
วินฺนิโลว วินฺนิโก ตํ วินฺนิกํ ๑ ตํ ปฏฺิณฺนฺวณฺโณ
วินฺนินฺนฺตี วินฺนิกํ ๑ วิปฺพพฺกนฺตี วิสฺสนฺทมานปฺพพกํ ปฺริณฺนฺวณฺจําเนหิ
ปคฺขริเตน ปฺพพเพน สมฺปฺลิมกฺขิตฺตฺนฺตี อตฺโต ๑

ตติยํ เทวทูตฺตฺนฺตี เอตฺถ มตฺกสฺสโต อตฺถโต เอวํ วทตี นาม ปสฺสถ
โก มํ อามกฺสฺसानฺน จจฺจตีตํ อุทฺธฺมาตกาทิกาวํ ปตฺตํ มรณฺโตมฺหิ
อปริมุตฺตตาย เอทิสฺส ชาโต ๑ น โข ปนาหเมว ตุมฺหากมฺปิ มรณฺโต
อปริมุตฺตาว ๑ ยถเว หิ มยฺหิ เอวํ ตุมฺหากมฺปิ มรณฺ อากมฺิสฺสตี ๑ อิติ
ตสฺส ปุเร อากมนาว กลฺยาณํ กโรธาตี ๑ เตเนเวส เทวทูโต นาม ชาโต ๑

อิมํ ปน เทวทูตฺตฺนฺตีโยคํ โก ลภตี โก น ลภตี เยน ตาว พหุ
ปาปี กตํ โส คนฺตฺวา นิริเย นีพฺพตฺตตีเยว ๑ เยน

เล่มที่ 14 เทวทูตวคฺควณณา หน้า 193

ปน ปริตฺตํ ปาปํ กตํ โส ลภติ ฯ ยถา หิ สภณฺทํ โจริ
คเหตุวา กตฺตพฺพเมว กโรนฺติ น วินิจฺฉินฺนฺติ อนฺุวิชฺฌิตฺวา
คหิตํ ปน วินิจฺฉยฺภูจฺจํ นยฺนฺติ โส วินิจฺฉยํ ลภติ ฯ เอวํ
สมฺปทเมต ฯ ปริตฺตปาปกมฺมา หิ อตฺตโน ฃมฺมตายปี สรฺนฺติ ฯ
สาริยมานาปี สรฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ทิฆมชฺชนฺตทมิโว (๑) นาม อตฺตโน ฃมฺมตาย สฺริ ฯ
โส กิร ทมิโว สุมนสิริมหาวิหารเ อากาสเจตีย์ รตฺตปฏฺเณน (๒)
ปุเชสิ อถ นิรยอฺสุสทสามนฺเต นิพฺพตฺโต อภฺกิชาลสทฺทํ สุตฺวา
อตฺตนา ปุชิตปฏฺฐํ อฺนุสฺสริ โส กนฺตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺโต ฯ
อปโรปี ปุตฺตสฺส ทหฺรภิกฺขุโน ขลิสาญฺกํ เทนฺโต ปาทมฺเ
จปนกาลมฺหิ [๑] สทฺเท นิมิตฺตํ คณฺหิ ฯ โสปี อฺสุสทสามนฺเต
นิพฺพตฺโต ชาลสทฺเทน ตํ สาญฺกํ อฺนุสฺสริตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺโต ฯ
เอวํ ตาว อตฺตโน ฃมฺมตาย กุสลกมฺมํ สฺริตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺตฺนฺติ ฯ

อตฺตโน ฃมฺมตาย อสรฺนฺเต ปน ตโย เทวทูเต ปุจฺฉนฺติ ฯ
ตตฺถ โกจิ ปจเมเนว เทวทูเตน สฺริติ โกจิ ทฺตियตฺติเยหิ ฯ โย
ตีหิปี น สฺริติ ฯ ตํ ยโม ราชฯ สยํ สಾರೆติ ฯ เอโก กิร อมจฺโจ
สุมนปฺุฝกฺมเณน มหาเจตีย์

๑ ส. ทิฆมชฺชนฺตทมิโว ๒ ม. อากาสเจตีย์ รตฺตปฏฺเณน ฯ กตฺถจิ

อากาสเจตีย์ รตฺตปฏฺเณนฺติ ขายติ ฯ ๓ ม. เอตฺถนฺคตเร ปฏฺฐาตฺติติ ทิสฺสติ ฯ

ปฺุเชตฺวา ยมสฺส ปตฺตี อทาสี ตํ อกฺสลกมฺเมน นีรเย นีพฺพตฺตํ
ยมสฺส สนฺตํกํ นยีสฺส ๑ ตสฺมี ตีหิปี เทวทฺเตหิ กฺสลํ อสรนฺเต
ยโม สยํ โอลเณนฺโต ทิสฺวา นนฺ ตฺวํ มหาเจตยํ สุมนปฺปํกมฺเมน
ปฺุเชตฺวา มยํ ปตฺตี อทาสีตี สาเรตี โส ตสฺมี กาลเ สริตฺวา
เทวโลกํ คโต ๑ ยโม ปน สยํ โอลเณตฺวาปี อปฺสฺสนฺโต
มหาทกฺขํ นาม อนฺุภวิสฺสตี อยํ สตฺโตตี ตฺณฺหิ โหตี (๑) ๑

ตตฺตํ อโยชิลนฺตติคาวฺตํ อตฺตภาวํ สมปฺชชฺลิตาย โลหปจฺวียา
อฺุตฺตํกํ นิปฺชชาเปตฺวา ทกฺขิมหตฺเต ตาลปฺปมาณํ อยสฺสํ ปเวเสนฺติ
ตถา วามหตฺถาทิสฺส ๑ ยถา จ ตํ อฺุตฺตํกํ นิปฺชชาเปตฺวา เอวํ อฺุเรนปี
วามปฺสฺเสนปี ทกฺขิมปฺสฺเสนปี นิปฺชชาเปตฺวา เต ตํ กมฺมกรณํ
กโรนฺติเยว ๑ สํเวเสตฺวาตี (๒) ชลิตาย โลหปจฺวียาตีคาวฺตํ อตฺตภาวํ
นิปฺชชาเปตฺวา ๑ กฺุจารีหิตี มหตีหิ เณสฺส เอกปฺกฺขจฺจนมตฺตา หิ
กฺุจารีหิ ตจฺจนฺตี โลหิตํ นที หุตฺวา สนฺทตี โลหปจฺวโต ชาลา อฺุจฺหิตฺวา
ตจฺฉิตฺกฺุจํ คณฺหาตี (๓) ๑ มหาทกฺขํ อฺุปฺชชฺติ ๑ ตจฺจนฺตา ปน
สฺุตฺตาหตํ กริตฺวา ทารฺุ (๔) วย อฺุจฺสมฺปี ฉลฺสมฺปี กโรนฺติ ๑ วาสีหิตี
มหาสฺุปฺปมาณาหิ วาสีหิ ๑ รเถ โยเชตฺวาตี สทฺธี
ยฺุคโยตฺตปฺกฺขรตฺกฺุพฺพรปาชเนหิ สทฺพโต ปชฺชลิเต รเถ

โยชตฺวา ๑ มหนฺตฺนฺติ มหากฺฎาการปฺปมาณํ ๑ อาโรเปนฺตํตี สมฺปชฺชลิเตหิ
อยมุคฺคเรหิ โปเถนฺตา อาโรเปนฺติ ๑ สกัปี อุทฺธนฺติ สฺวปฺกฺกฺกฺจิตาย
อุกฺขลียา ปกฺขิตฺตตณฺฑุลา วิย อุทฺธมฺโชรฺตริยญฺจ คจฺจติ ๑ มหานิรเยติ
อวิจิมหานิรยมฺหิ ๑

ภากโส มิโตติ ภาเค จเปตฺวา วิภตฺโต ๑ ปริยนฺโตติ ปริกฺขิตฺโต ๑
อยฺสาติ อุปริ อยฺปฺญฺเณน ฉาทิโต ๑ สมฺนฺตา โยชนสฺตํ ฝริตฺวาติกฺกฺจตีติ
เอวํ ฝริตฺวาติกฺกฺจติ ยถาติ สมฺนฺตา โยชนสฺเต จตฺวา โอโลเกนฺตสฺส
อกฺขิณี ยมกโคพกา วิย นิกฺขมฺนฺติ ๑

หีนกฺายฺปคฺาติ หีนกฺายํ อุปคฺตา หุตฺวา ๑ อุปาทานนฺติ
ตณฺหาติกฺกฺจคฺคหณฺ ๑ ชาติมรณสมฺภเวติ ชาติยา จ มรณสฺส
จ การณฺญเต ๑ อนฺุปาทาติ จตฺหิ อุปาทานนฺติ อนฺุปาทียิตฺวา ๑
ชาติมรณสฺงฺขเยติ ชาติมรณสฺงฺขยสฺงฺขาเต นิพฺพานํ วิมุจฺจนฺติ ๑
ทิกฺกฺจธมฺมาภินิพฺพุตฺาติ ทิกฺกฺจธมฺเม อิมสฺมีเยว อตฺตภาเว สพฺพกิลฺลสนิพฺพานน
นิพฺพุตฺา ๑ สพฺพทฺกฺขํ อุปจฺจกฺนฺติ สกัลลํ วฏฺฏทฺกฺขํ อติกฺกนฺตา ๑

จตุมหาราชสุตตวณณา

สตตเม ๑ อมจจา ปาริสชชาติ ปริจาริกเทวดา ๑ อิม โลกั
อนุวิจรณตีติ อญฺญมิติวเส กิร สกโก เทวราชา จตุตารโ มหาราชาโน (๑)
อาณาเปสิ ตาตา อชช อญฺญมิติวเส มนุสฺสโลกั (๒) อนุวิจริตฺวา ปุณฺณานิ
กโรนฺตานิ นามโคตฺตํ อุกคณฺหิตฺวา อากจฺณถาติ ๑ เต คนฺตฺวา อตฺตโน
ปริจารเก เปเสนฺติ กจฺณถ ตาตา มนุสฺสโลกั อนุวิจริตฺวา ปุณฺณการกานั
นามโคตฺตานิ สุวณฺณปฏฺฐู ลิจิตฺวา อาเนถาติ ๑ เต ตถา กโรนฺติ ๑
เตน วุตฺตํ อิม โลกั อนุวิจรณตีติ ๑ กจฺจิ พหฺตุอาทิ เตสั
อุปปริกฺษาการทสฺสนตฺถั วุตฺตํ ๑ เอวํ อุปปริกฺษนฺตา หิ เต อนุวิจรณตี ๑
ตตฺถ อุโปสถั อุปวสนฺตีติ มาสสฺส อญฺจ วาเร อุโปสถงฺกานิ
อธิญฺจหนฺติ ๑ ปฏฺิชาครโรนฺตีติ ปฏฺิชาครอุโปสถกมฺมํ นาม กโรนฺติ ๑
ตํ กโรนฺตา เอกสฺมึ อ๗ตฺตมาเส จตฺนุนั อุโปสถทิวसानั
ปจฺจुकฺคมนานุกฺคมนวเสน กโรนฺติ ๑ ปญฺจมิอุโปสถั ปจฺจुकฺคจฺณนฺตา
จตฺตถิยั อุโปสถิกา โหนฺติ อนุคฺคจฺณนฺตา ฉญฺจิชิ ๑ อญฺญมิติวโปสถั
ปจฺจुकฺคจฺณนฺตา สตฺตมิยั อนุคฺคจฺณนฺตา นวมิยั จาตฺตทฺทสิอุโปสถั
ปจฺจुकฺคจฺณนฺตา เทรสสิย ปณฺณรสิอุโปสถั อนุคฺคจฺณนฺตา จาตฺตทฺทสิยั
ปาฏฺิปปเท อุโปสถิกา โหนฺติ ๑ ปุณฺณานิ กโรนฺตีติ สรณฺคมนนิจฺจสิลปฺป-

ปุชามมุสสวนทีปสทสฺสอาโรปนวิหารกรณาทินี นานปุปการานิ
ปุณฺณานิ กโรนฺติ ฯ เต เอวํ อนุวิจริตฺวา ปุณฺณกมฺมการกานํ นาม
โคตฺตานิ สุวณฺณมเย ปญฺเฏ ลิจิตฺวา อหริตฺวา จตฺนุนํ มหาราชานํ เทนฺติ ฯ
ปุตฺตา อิมํ โลกํ อนุวิจรณฺตีติ จตฺตฺหิ มหาราเซหิ ปุริมฺนเยเนว ปหิตตฺตา
อนุวิจรณฺติ ฯ ตทฺหฺตฺติ ตํ ทิวสํ ฯ อุโปสเถติ อุโปสถทิวเส ฯ

สเจ ภิกฺขเว อปฺปกา โหนฺตีติ จตฺนุนํ มหาราชานํ อมจฺจา ปาริสชฺชา
ตา ตา คามนิกมราชธานีโย อุปสงฺกมฺนฺติ ตา ตา ปน นิสฺสาย อธิวตฺตา
เทวตา มหาราชานํ อมจฺจา อากตฺติ ปณฺณาการํ คเหตุวา เตสํ สนฺตํ
คจฺจนฺติ ฯ เต ปณฺณาการํ คเหตุวา กจฺจิ นฺ โข มาริสฺสา พหุ มนุสฺสา
มตฺเตยฺยาติ วุตฺตนเยน มนุสฺसानํ ปุณฺณปฏฺิปตฺตี ปุจฺฉิตฺวา อาม มาริสฺสา
อิมสฺมี กาเม อสุโก จ อสุโก จ ปุณฺณานิ กโรนฺตีติ วุตฺเต เตสํ
นามโคตฺตํ ลิจิตฺวา อณฺตตฺถ คจฺจนฺติ ฯ อถ จาตฺตทฺทสฺย จตฺนุนํ
มหาราชานํ ปุตฺตาปี ตเมว สุวณฺณปญฺเฏ คเหตุวา เตเนว นเยน
อนุวิจรณฺตา นามโคตฺตานิ ลิจนฺติ ฯ ตทฺหฺอุปฺสเถ ปณฺณเรเส จตฺตาโรปี
มหาราชาโน เตเนว นเยน ตสฺมีเยว สุวณฺณปญฺเฏ นามโคตฺตานิ ลิจนฺติ ฯ
เต สุวณฺณปญฺเฏปริมาเณน อิมสฺมี กाले มนุสฺสา อปฺปกา อิมสฺมี กाले
พหุภาติ ชานนฺติ ฯ ตํ สนฺชาย สเจ ภิกฺขเว อปฺปกา โหนฺติ

มนุสสาตืออาทิ วุคตํ ฯ

เทวานํ ตาวตีसानนุติ ปจมี อภินิพพตเต เตตตีส เทวปุตเต
อุปาทย เอวัลทุชนามานํ ฯ เตสํ ปน อุปุตติกถา ที่จกนิกาย
สกกปญหสุตตวณณาย (๑) วิตุถาริตา ฯ เตนาคี เตน อาโรจเนน
เตน วา ปุณณการกานํ อุปกภาเวน ฯ ทิพพา วต โภ กายา
ปริหายิสสนุตีตี นวนวานํ เทวปุตตานํ อุปาคูภาเวน เทวกายา
ปริหายิสสนุติ รมณียํ ทสโยชนสทสสํ เทวนครํ สุลณํ ภวิสสุตี ฯ
ปริปริสสนุติ อสุรกายาติ จตุตาริ อปายา ปริปริสสนุติ ฯ อิมินา
มยํ ปริปุณณเทวนकरे เทวสงฆมชฺเฒे นกขตฺติ กิพิตฺติ น ลภิสฺสามาติ
อนตตมณา โหนติ ฯ สุกกปกเขปี อิมินาว อุปาเยน อตุโถ เวทิตพโพ ฯ

ภูตปุพพิ ภิกขเว สกโก เทวานมินุโทติ อตุตโน สกกเทวราชกาลํ
สนุชยา กเถตี ฯ เอกสฺส วา สกกสฺส อชฺฉาสยํ กเหตุวา กเถตีตี วุคตํ ฯ
อนุนยมาโนติ (๓) อนุโพชยมาโน ฯ ตายิ เวลายนุติ ตสฺมี กाले ฯ

ปาฏิหารियปกุขญจาติ เอตถ ปาฏิหารियปกุโข นาม อนุโตวสุเส เตมาลํ
นิพทฐุโปสโถ ฯ ตมฺปิ อสกุโกนุตสฺส ทฺวินนํ ปวารณานํ อนุตเร เอกมาลํ
นิพทฐุโปสโถ ตมฺปิ อสกุโกนุตสฺส ปจมปวารณาโต ปฏฺจายเอโก อทฺตมาโส

ปาฎิหาริยปฺกฺโขเขว นาม ๑ อฏฺจงฺกสฺสมากตฺนตฺติ อฏฺจหิ คฺคณฺเจหิ
สมนฺนาคตฺ ๑ โยปิสฺส มาทิสฺส นโรตฺติ โยปิ สตฺโต มาทิสฺส ภเวยฺย ๑
สกฺโกปี กิร วุคฺตฺปฺการสฺส อุโปสถกมฺมสฺส คฺคณฺ ชานิตฺวา
เทวโลกสมฺปตฺติโย ปหาย มาสสฺส อฏฺจ ทิวเส อุโปสถํ อุปสวติ ๑
ตสฺมา เอวมาห ๑ อปโร นโย โยปิสฺส มาทิสฺส นโรตฺติ โยปิ สตฺโต
มาทิสฺส อสฺส มหาสมฺปตฺติ สมนฺปาปฺณิตฺุ (๑) อิจฺเจยฺยติ อตฺถโ ๑
สกฺกา หิ เอวรฺูเปน อุโปสถกมฺเมน สกฺกสมฺปตฺติ ปาปฺณิตฺุนตฺติ
อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ๑

วฺุสิตฺวาติ วฺุฏฺจวาโส ๑ กตฺกรณฺิโยติ จตฺุหิ มกฺเกหิ กตฺตพฺพิ
กิจฺจํ กตฺวา จิโต ๑ โอิหิตภาโรติ ขนฺธการกิลเสการอภิสงฺขารภาเร
โอิตารตฺวา จิโต ๑ อนฺุปฺตฺตสทฺโตติ สทฺโต วุจฺจติ อรหตฺตํ ตํ
อนฺุปฺตฺโต ๑ ปริกฺขิณภวสฺโยชโนติ เยน สฺโยชเนน พทฺุชฺ โภเวสุ
อากทฺุขิยติ ตสฺส ชิณฺตฺตา ปริกฺขิณภวสฺโยชโน ๑ สมนฺทณฺณา
วิมฺุตฺโตติ เหตฺุนา นเยน การณฺน ชานิตฺวา วิมฺุตฺโต ๑ กลฺลํ
วจนายาติ ยุตฺตํ วตฺตํ ๑ โยปิสฺส มาทิสฺส นโรตฺติ โยปิ มาทิสฺส
ชิณฺาสโว อสฺส ๑ สปี เอวรฺูปี อุโปสถํ อุปวเสยฺยติ
อุโปสถสฺส กมฺมสฺส คฺคณฺ ชานนฺุโต เอวํ วเสยฺย ๑ อปโร
นโย ๑ โยปิสฺส มาทิสฺส นโรตฺติ โยปิ สตฺโต มาทิสฺส อสฺส
มหาสมฺปตฺติ ปาปฺณิตฺุ อิจฺเจยฺยติ

อตุโถ ๑ สกกา หิ เอวรुเปन อุโปสถกมเมन ชินาสวสมปตตี
ปาปुณิตุนติ อยเมตถ อธิปโปโย ๑ อฏฐมံ อุตตानเมว ๑

สุขุมาลสูตตวณณา

นวมะ ๑ สุขุมालิตี นิตุทกุโโข ๑ ปรมสุขุมालิตี
ปรมนิตุทกุโโข ๑ อจจนตสุขุมालิตี สตตनิตุทกุโโข ๑ อิท
ภควา กปิลปุเร นิตุทกุทกาลโต ปฏุจาย นิตุทกุทภาวิ กเหตุวา
อาห จริยกาเล ปน เตน อนุฏตทุทกุทสส อนโต นตถิติ ๑

เอกตถาติ เอกิสสา โปกุขรณิยา ๑ (๑) อุปลั วปปติติ นิลูปลั
โรปียติ (๑) ๑ สานิลูปลวณสณณนา โหติ ๑ ปทุมุนติ
ปณทรปทุม ๑ ปณทริกนติ รตตปทุม (๒) ๑ เอวิ อิตราปี
เทว ปทุมปณทริกวเนหิ สณณนา โหนติ ๑

โพธิสตุตสส กिर สตุตฏจวสุสิกกाले राखा अमज्जे पुज्जि
त्तुणत्तरका कत्तं किफिकं सम्पियानुत्ति १ उतकिफिकं त्वादि १
त्तो राखा कुत्तालकम्मकरणे सन्नपिात्तत्त्वा पोकुखरणिणुजानानि
कण्हापेसि १ ओह सकुगो त्तराखा आवुखेनुत्तो तं पुत्तुत्ति लत्त्वा
न युत्तो महासत्तसस मानुसकपिगोको तिपुपपिगोको युत्तोत्ति
विसुत्तम्मं आमनुत्त्त्वा

คจฺจ ตาต มหาสตุตสฺส กิพาทุมิยํ โปกฺขรณิโย มาเปหิตี อาห ๑
กีทิสสา โหนฺตุ เทวาทิ อาห ๑ อปคตกลลททฺทมา โหนฺตุ
วิปฺปกิณฺณมณิมุตาปวาทกา สตุตรตณมยปการปริกฺขิตฺตา
ปวาทมยอุณฺ्हีเสหิ มณิยโสปาณพาทุเกหิ สุวณฺณรชตมยมณิยผลเกหิ
โสปาณเอหิ สมฺนุํนาคตา ๑ สุวณฺณรชตมณิปวาทมยา เจตฺถ นาวาโย โหนฺตุ
สุวณฺณนาวาย รชตปลฺลงฺโก โหตุ รชตนาวย สุวณฺณปลฺลงฺโก มณินาวาย
ปวาทปลฺลงฺโก ปวาทนาวย มณิปลฺลงฺโก สุวณฺณรชตมณิปวาทมยว
อุทกเสจฺจนาพิกกา โหนฺตุ ปญฺจวณฺณเอหิ จ ปทุมเมหิ สลฺยจฺจนา โหนฺตุตี ๑ สาธุ
เทวาทิ วิสฺสกมฺมเทวปฺตโต สกุกสฺส ปฏิสฺสณฺนิตฺวา รตฺติภาเค โอตริตฺวา รณฺณา
คานาปิตโปกฺขรณิภูจฺจาเนสุยว เตเนว นียาเมน โปกฺขรณิโย มาเปสิ ๑

นनु เจตา อปคตกลลททฺทมา กถเมตฺถ ปทุมานิ ปุํปฺสีสูติ โส กิร ตาสู
โปกฺขรณิสฺส ตตฺถ ตตฺถ สุวณฺณรชตมณิปวาทมยา ชุทฺทกนาวาโย มาเปตฺวา
เอตา กลลททฺทมปฺริตา จ โหนฺตุ ปญฺจวณฺณานิ เจตฺถ ปทุมานิ ปุํปฺสนฺตฺติ
อริภูจฺจาสิ ๑ เอวํ ปญฺจวณฺณานิ ปทุมานิ ปุํปฺสีสู เรณฺวภูฏิโย อุคฺคณฺตฺวา
อุทกปฺปฏฺจํ อชฺโฆตฺถริตฺวา วิจฺรนฺติ ๑ ปญฺจวิธา ฆมรคณา อุปฺภูชฺชฺนฺตา
วิจฺรนฺติ ๑ เอวํ ตา มาเปตฺวา วิสฺสกมฺโม เทวปฺรเมว คโต ๑ ตโต
วิภาตาย รตฺติยา มหาชโน ทิสฺวา

มหาปุริสสุส มาปิตา ภวิสฺสนุติติ คนฺตฺวา รณฺโณ อาโรเจสิ ฯ ราชา
มหาชนปริวโร คนฺตฺวา โปกฺขรณฺโณ ทิสฺวา มม ปุตุตฺตฺส ปุณฺณิทธิยา
เทวตฺาหิ มาปิตา ภวิสฺสนุติติ อตฺตมโน อโหสิ ฯ ตโต ปญฺจาย
มหาปุริโส อุกฺกัฬิโก อคฺมาสิ ฯ

ยวเทว มมตฺถายาติ เอตฺถ ยวเทวติ ปโยชนาวินิยามวณฺณ
ยว มมว อตฺถาย นตฺถตฺถ อณฺณํ การณฺนติ อตฺโถ ฯ น โข
ปนฺนสฺสาหนฺติ น โข ปนฺนสฺส อหํ ฯ กาสิกํ จนฺทนนฺติ สฺสณฺหํ
จนฺทนํ ฯ (๑) กาสิกํ สฺส เม (๒) ตํ ภิกฺขเว เวจฺจนฺนติ ภิกฺขเว เวจฺจนมฺปี
เม กาสิกํ โหติ ฯ เอตฺถ หิ สฺสูติ จ คนฺติ จ นึปตมตฺตํ เมติ
สวามิวณฺณํ ฯ เวจฺนํ เม สณฺหเมว โหติติ ทสฺเสติ ฯ กาสิกา กณฺจุกาติ
ปารุปนกณฺจุกอปี สณฺหกณฺจุกอว ฯ เสตจฺจตฺตํ ฐาริยตีติ
มานุสฺสเสตจฺจตฺตมฺปี ทิพฺพเสตจฺจตฺตมฺปี อฺปริ ฐาริตเมว (๑) โหติ ฯ
มา นํ สีตํ วาติ มา เอตํ โปธิสฺตตํ สีตํ วา อณฺณหาทิสฺสุ วา อณฺณตฺร
มุสฺตฺตติ อตฺโถ ฯ

ตโย ปาสาทา อหฺสนฺติ โปธิสฺตเต กิร โสฬสวสฺสฺสทฺเทสิเก
ชาเต สฺสทฺโรทฺนราชา ปุตุตฺตฺส วสนกปาสาทเท การสฺสวามิตี
วทฺตมฺกิโน สนฺนึปตวณณณนา ภาทฺทเกน นกฺขตฺตมฺหุตฺเตน

นวมิกตปริกมมํ (๑) การตฺวา ตโย ปาสาเท การาเปสี ฯ เต
สนฺธาเยตํ วุคฺตํ ฯ เหมนฺติโกติอาทีสุ ยตฺถ สฺขํ เหมนฺเต วสิตฺตํ
อัย เหมนฺติ โกติ ฯ อิตเรสุปี เอสว นโย ฯ อัย ปเนตฺถ
วจนฺตฺโต เหมนฺเต วาโส เหมนฺโต (๒) เหมนฺตํ อรหตีติ เหมนฺติโก ฯ
อิตเรสุปี เอสว นโย ฯ

ตตฺถ เหมนฺติโก ปาสาโท นวมิกโก อโหสี ภูมियो ปนสฺส
อฺญฺหุคฺคาหาปนตฺถาย นิจฺนีจา (๓) อเหตุํ ฯ ตตฺถ ทวาร-
วาทปานานิ สฺมุสฺสิตกฺวาณานิ อเหตุํ นิพฺพิวราณี ฯ จิตฺตกมฺมมปี
กโรนฺตา ตตฺถ ตตฺถ ปชฺชติเต อคฺคิกฺขนฺเชยเว อํสุ ฯ ภูมฺมตฺถรณฺ
ปนเนตฺถ กมฺพลมยํ ฯ ตถา สานฺนิวิตานนิवासนปารุปนเวจฺจนานิ ฯ
วาทปานานิ อฺญฺหุคฺคาหาปนตฺถํ ทิวา วิวฺภาณิ รตฺตี ปิหิตานิ โหนฺติ ฯ

กิมฺหิโก ปญฺจภูมิกโก อโหสี ฯ สิตฺตอฺญฺหุคฺคาหาปนตฺถํ ปเนตฺถ
ภูมियो อฺจฺจา อสมฺพารา อเหตุํ (๔) ฯ ทวารวาทปานานิ นาทิสฺมุสฺสิตานิ
สวิวราณี สขาลานิ อเหตุํ ฯ จิตฺตกมฺเม อฺปฺปลานิ ปทุมานิ
ปฺญฺชทริกานิเยว (๕) อํสุ ฯ ภูมฺมตฺถรณฺ ปเนตฺถ ทกฺกฺกฺลมยํ ตถา
सानฺนิวิตานนิवासนปารุปนเวจฺจนานิ ฯ วาทปาน-

สมีเปสฺ เจตฺถ นว จาญฺโฆ จเปตฺวา อุทกสฺส ปุเรตฺวา
นิตฺตฺปฺลาทีหิ สลฺยาเทนฺติ ฯ เตสฺ เตสฺ ปเทเสสฺ อุทกยฺนฺตานิ กโรนฺติ
เยหิ เทเว วสฺสเนเต วิย อุทกธารา นิกฺขมฺนฺติ ฯ อนฺโตปาสาทะ
ตตฺถ ตตฺถ กลลปฺปฺรา โทณฺโฆ จเปตฺวา ปญฺจวณฺณานิ ปทุมานิ
โรปยีสฺ ๑ ปาสาทมตฺถเก สุกฺขมหีสจฺมมํ พนฺธิตฺวา ยนฺเตหิ
ปรีวฏฺเฏตฺวา ยาว ฉทนฺปิฏฺจฺยา ปาสาณเ อารोเปตฺวา เยหิ เทเว
วสฺสเนเต วิย อุทกธารา นิกฺขมฺนฺติ ฯ สทฺโท เมมฺกชฺชิตฺ
วีย โหติ ๑ ทวารวาทปานานิ ปเนตฺถ ทิวา ปีหิตานิ โหนฺติ
รตฺตี วิวฏฺฏานิ ๑

วสฺสโก สตฺตฺถมฺโก อโหสิ ๑ ภูมฺโฆ ปเนตฺถ ทฺวินฺนํปิ
อุตฺถนํ กาทาปนตฺถาย นาดิอุจฺจา นาดินิฉา จ อํสฺ ๑ เอกจฺจานิ
ทวารวาทปานานิ สฺสฺสฺตานิ (๒) เอกจฺจานิ สวีวฺรานิ ๑ (๓)
ตตฺถ จิตฺตกมฺมํปิ เกสฺจิจิ จาเนสฺ ปชฺชิตตอกฺคิกฺขนฺธวเสน
เกสฺปิ ชาตสฺสรวเสน กตํ ๑ ภูมฺมตฺถรณาทินิ ปเนตฺถ กมฺพล-
ทูกฺลวเสน อุภยมิสฺสกาณิ ๑ เอกจฺจานิ ทวารวาทปานานิ รตฺตี
วิวฏฺฏานิ ทิวา ปีหิตานิ เอกจฺจานิ ทิวา วิวฏฺฏานิ รตฺตี
ปี้หิตานิ ๑ ตโยปี ปาสาทา อุพฺเพเชน สมปฺปมาณา ๑ ภูมิกาสฺ
ปน นานตฺตํ อโหสิ ๑

เอวํ นิกฺกฺจิตฺสฺ ปาสาทะสฺ ราชา จินฺเตสิ ปุตฺโต เม

วยปฺปตฺโต นตฺตมสฺส อุตฺตาเปตฺวา รชชสิริ ปฺสฺสิสฺสามิตี ฯ
โส สากิยานํ ปณฺณานิ ปหิณฺนิ ปฺปตฺโต เม วยปฺปตฺโต รชช
นํ ปตฺติจฺญาเปตฺสามิ สพฺเพ อตฺตโน อตฺตโน เคหฺสุ ทาริกา
อิมิ เคหิ เปเสนฺตฺติ ฯ เต สาสนํ สุตฺวา กุมาโร เกวลิ
ทสฺสนกฺขโม รุปสมปฺนโน น กิณฺจิ สิปฺปี ชานาติ ทารภรณฺ
กาตุํ น สกฺขิสฺสตี น มยิ ชิตฺโร ทสฺสามาติ อหํสุ ฯ ราชา
ตํ ปวฺตฺตี สุตฺวา ปฺปตฺตสฺส สนฺติกํ กนฺตฺวา อารโหเจสิ ฯ โปชิสฺตฺโต
ก็ สิปฺปี ทสฺเสตฺถุ วฏฺฏติ ตาตาติ อห ฯ สหสฺสตามณฺ्हํ อารโหเปตฺ
วฏฺฏติ ตาตาติ ฯ เตนฺหิ อหฺราเปถาติ ฯ ราชา อหฺราเปตฺวา
อทาสิ ฯ ฐนฺ्हํ ปฺริสฺสทสฺสํ อารโหเปติ ปฺริสฺสทสฺสํ โอรโหเปติ ฯ
มหาปฺริโส ฐนฺ्हํ อหฺราเปตฺวา ปฺลลงฺเก นิสินฺโนว ชยิ
ปาทงฺคฺกุจฺเก เวเจตฺวา กทฺถมนฺโตะ ปาทงฺคฺกุจฺเกเนว ฐนฺ्हํ
อารโหเปตฺวา(๑) วาเมน หตฺถเณน ทณฺ्हํ กเหตุวา ทกฺขิณฺเนน หตฺถเณน
กทฺถมิตฺวา ชยิ โปเจสิ ฯ สกฺลนฺคริ อฺปฺปตฺนาการปฺปตฺตํ อโหสิ ฯ
ก็ สทฺโท เอโสติ จ วุตฺเต เทโว คชชตีติ อหํสุ ฯ อถญฺเณ ตฺเมห
น ชานาถ น เทโว คชชติ องฺกิรสฺส กุมารสฺส สหสฺสตามณฺ्हํ
อารโหเปตฺวา ชยิ โปเจนฺตฺสฺส ชยิปปหฺารสทฺโท เอโสติ อหํสุ ฯ
สากิยา ตาวตฺตเกเนว อารทฺทจิตฺตา อहेสิ ฯ

๑. ม. อารโหเปตฺวา ฯ

มหาปุริโส อลยั กิ กาคู วภูตตีติ อห ๑ อญจกุลมตตี พหลั อโยปญุ
กณฺแทน วินวิษณิตู วภูตตีติ ๑ ตั วินวิษณิตวา อลยั กิ กาคู วภูตตีติ อห ๑
จตุรงกุลพหลั อสนผลกั วินวิษณิตู วภูตตีติ ๑ ตั วินวิษณิตวา อลยั กิ
กาคู วภูตตีติ อห ๑ วิทตติพหลั อุทุมพรผลกั วินวิษณิตู วภูตตีติ ๑ ตั
วินวิษณิตวา อลยั กิ กาคู วภูตตีติ อห ๑ ยนฺเต พทุรฺ ผลกสตั วินวิษณิตู
วภูตตีติ ๑ ตมปี วินวิษณิตวา อลยั กิ กาคู วภูตตีติ อห ๑ สกฺจิปตลั
สูกขมหิสจมมั วินวิษณิตู วภูตตีติ ๑ ตมปี วินวิษณิตวา อลยั กิ กาคู
วภูตตีติ อห ๑ ตโต วาติกาสกฺภาทีนึ อจิกขีสุ ๑ มหาสโตโต วาติกาสกฺกมปี
ปลาตสกฺกมปี วินวิษณิตวา อุทเก เอกุสภปฺปมาณั กณฺหํ เปเสสิ ธเล
อญฺจอุสภปฺปมาณเ ๑ อถ นั อิทานึ วาติงฺกณฺสณฺญา ย วาลั วิษณิตู
วภูตตีติ อหํสุ ๑ เตนหึ พนฺธาเปถาติ ๑ สทฺทนฺตเร พชฺฉตุ ตาตาติ
ปุโรโต กจฺจนฺตุ กาวตฺนฺตเร พนฺชนฺตฺติ ๑ ปุโรโต กจฺจนฺตุ อญฺจโยชเน
พนฺชนฺตฺติ ปุโรโต กจฺจนฺตุ (๑) โยชเน พนฺชนฺตฺติ พนฺธาเปถ ตาตาติ ๑
โยชนมตฺถเก วาติงฺกณฺสณฺญา ย วาลั พนฺธาเปตฺวา รตฺตนฺตกาเร
เมฆปตฺลสณฺนนาสุ ทิสาสฺ กณฺหํ ขิปิ กณฺโห กนฺตฺวา โยชนมตฺถเก
วาลั ผาเลตฺวา ปจวี

ปาวีสี ๑ น เกวลญจ เอตุตกเมว ตั ทิวสิ ปน มหาสตุโต
โลเก วตุตมานเ สิปปิ สพพเมว สนุทสเสสิ ๑ สกยราชาโน
อตุตโน อตุตโน ชิตโร อลงกริตวา เปสยีส ๑ จตุตาพีส-
สทสสา นากุกิตุโย อเหตุ ๑ มหาปุริโส ตีส ปาสาทุ
เทโว (๑) วิย วิหริติ (๑) ๑

นิปปุริเสหิ ตุริเยหิติ ปุริสวริเทหิ ๑ น เกวลญจตุต
ตุริยานเว นิปปุริสานิ สพพญจจنانานิปี นิปปุริसानเว ๑
โทวาริกานิ อิตุติโยว นุหาปนาทิปริกมมกรา อิตุติโยว ๑
ราชา กิร ตถารูปี อิตุสริยสุขสมปตุตี อนุภวมานสส ปุริส
ทิสวา ปริสจกา อุปปชชติ สทา เม ปตุตสส มา อโหสิติ
สพพกิจเจตุ อิตุติโยว จเปสิ ๑ ปริจารยมาโนติ โมทมาโน ๑
น เหญจปาสาทิ อโรหามิติ ปาสาทโต เหญจา น โอตรามิ ๑
อิติ ม จตุตาโร มาเส อญโย สิชาพทุโ ปุริโส นาม ปสฺสิตุ
นาลตุต ๑ ยถาคิ เยน นิยาเมน ๑ ทาสกมมกรโปริสสฺสาติ ทาสานญจ
อวสิญจตุตเวตนาถตาน (๒) กมมกรานญจ นิสฺสาย ชิวมานปุริसानญจ ๑
กณาชกนฺติ สกฺญทกตฺต ๑ พิลงกทฺติยนฺติ กญฺชิกทฺติย ๑

เอวรูปาย อิทุริยาติ เอว ชาติกาย ปุณฺณิทุริยา

สมนุภาคตสฺส ฯ เอวรูปเณ จ สุขุมานาติ เอวชาติเกณ จ
นิททุกุขภาเวน ฯ โสขุมานาติปี ปาโจ ฯ เอว ตถาคโต
เอตตเกณ จาเนน อตฺตโน สิริสมปฺตตี กเถสิ ฯ กเถนฺโต จ น
อุพฺพิลลาวิตถาวตฺถํ (๑) กเถสิ เอวรูปายปี ปน สมปฺตติยฺ จิต
ปมาทํ อกตฺวา อปฺปมตฺโตว อโหสิเนติ อปฺปมาทกฺกณฺสเสว
ทีปนตฺถํ กเถสิ ฯ เตเนว อสฺสตฺวา โข ปุณฺชชโนติอาทิมาห ฯ
ตตฺถ ปฺรณฺติ ปฺรปฺกคฺคํ ฯ ชินฺณนฺติ ชฺราชินฺณํ ฯ อฏฺฐียตีติ
อฏฺฐโณ ปีฬิตฺโต โหติ ฯ หฺรายตีติ หิริ กโรติ ลชฺชติ ฯ ชิกฺขจฺจตีติ
อสุจฺจํ วีย ทิสฺวา ชิกฺขจฺจํ อปฺปาเทติ ฯ อตฺตानฺเยว อติสฺตีวาติ (๒)
ชฺรารมฺมมฺปิ สมานํ อตฺตान อติกฺกมิตฺวา อฏฺฐียติ หฺรายตีติ อตฺโต ฯ
ชฺรารมฺโมติ ชฺราสภาโว ฯ ชฺริ อนตฺโตติ ชฺริ อนตฺติกฺกนฺโต อนฺโต
ชฺรราย วตฺตامي ฯ อิติ ปฏฺฐิสถฺยจิกฺขโตติ เอวํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส ฯ
โยพฺพนมฺโหติ โยพฺพนํ นิสฺสาย อปฺปชฺชนโก มานมฺโห ฯ สพฺพโส
ปหฺียตีติ สพฺพากาเรน ปหฺีโน ฯ มกฺเคน ปหฺีนสฺทิสฺ (๑) กตฺวา
ทสฺสโต ฯ น ปเนส มกฺเคน ปหฺีโน ปฏฺฐิสงฺขานน ปหฺีโนว
กถิตฺติ เวทิตฺตฺโป ฯ โปธิสฺตตฺสฺส หิ เทวตา ชฺราปฺตตํ ทสฺเสสุ ฯ
ตโต ปฏฺฐาย ยาว อรหฺตฺตา อนฺตรา

มหาสตุตฺสส โยพพนมโท นาม น อุปฺปชฺชชฺ ๑ เสสฺสพทฺทฺเยปี
เอเสว นโย ๑ เอตฺถ ปน อารุคฺยมโทติ อหํ นิโรโคติ อารุคฺย
นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโก มานมโท ๑ ชีวิตมโทติ อหํ จิรํ ชีวติ ชีวิตํ
นิสฺสาย อุปฺปชฺชนโก มานมโท ๑ สิกฺขํ ปจฺจกฺขายาติ สิกฺขํ ปฏฺฐิกฺขิปิตฺวา ๑
หีนายาวตฺตตีติ หีนาย ทามกาย คิหิภาวาย วตฺตตี (๑) ๑

ยถาธมฺมาติ พฺยาธิตฺถีหิ ยถาสภาวา ๑ ตถาสนฺดาติ ยถา สนฺดา
เอวํ (๒) อวิปริตฺตพฺยาธิตฺถีสภาวาว หุตฺวาติ อตฺถโธ ๑ ชิกฺขจฺจนฺตีติ ปรปฺปฺกคฺคํ
ชิกฺขจฺจนฺติ ๑ มม เอวํวิหริโนติ มยฺหํ เอวํ ชิกฺขจฺจนฺตฺวิหริณ วิหริณตฺสส
เอวํ ชิกฺขจฺจนํ น ปฏฺฐิรूपํ ภเวยฺย นานฺจฺจนฺตฺวิกํ ๑ โสหํ เอวํ วิหริณฺตฺติติ โส
อหํ เอวํ ปริ ชิกฺขจฺจนฺตฺมาโน วิหริณฺตฺติ เอวํ วา อิมินา ปฏฺฐิสงฺขานวิหริณ
วิหริณฺตฺติ ๑ ฅตฺวา ฅมฺมํ นิรฺฐปฺชินฺติ สพฺพพฺุชฺชิวริหิตํ นิพฺพานฅมฺมํ ฅตฺวา ๑
สพฺเพ มเท อภิโกสฺมิตฺติ สพฺเพ ตโยปี มเท อภิภวี สมตฺติกฺกมฺมี ๑ เนกฺขมฺเม
ทฏฺฐุ ฅมตฺนฺติ นิพฺพาน ฅมภาวํ ทิสฺวา ๑ เนกฺขมฺมํ ทฏฺฐุ ฅมตฺติปิ
ปาโง นิพฺพานํ ฅมตฺติ ทิสฺวาติ อตฺถโธ ๑ ตสฺส เม อหุ อุตฺสาโหติ ตสฺส
มยฺหํ ตํ เนกฺขมฺมสงฺขาคํ นิพฺพานํ อภิปฺสฺสนฺตฺสส อุตฺสาโห อหุ
วายาโม อโหสฺตีติ อตฺถโธ ๑ นานํ ภพฺโพ เอตฺรหิ กามานิ

๑ ม. อวตฺตตี ๑ ๒ ม. เอว ๑

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 210

ปฏิเสวิตุนฺติ อหํ อิทานิ ทฺวิเชปี กามे ปฏิเสวิตุํ อภพฺโพ ๑ อนิวตฺติ
ภวิสฺสามิตี ปพฺพชฺชาโต (๑) เจว สพฺพพญฺญตฺตวณฺโต จ น นิวตฺติสฺสามิ
อนิวตฺตโก ภวิสฺสามิ ๑ พุรหุํจริยปรายโนติ มคฺคพฺรหุํจริยปรายโน
ชฺาโตสฺสามิตี อตฺโต ๑ อิติ อิมานิ คากานิ มหาโพธิปลฺลงฺเก อตฺตโน
อาคมณิยํ วิริยํ กเถสิ ๑

อาธิปเตยฺยสฺสวณฺณา

ทสเม ๑ อธิปเตยฺยานิตี เชฏฺจกการณโต นิพฺพตฺตานิ ๑
อตฺตอาธิปเตยฺยนิอาทิสฺส อตฺตานิ เชฏฺจกํ กตฺวา นิพฺพตฺติตี คฺุณชาตี
อตฺตอาธิปเตยฺย ๑ โลกํ เชฏฺจกํ กตฺวา นิพฺพตฺติตี โลกาธิปเตยฺย ๑
นาวิริ โลกุตฺตรธมฺมํ เชฏฺจกํ กตฺวา นิพฺพตฺติตี ธมฺมาธิปเตยฺย ๑
น อิติ ภาวภาวเหตุตี อิติ ภาโว อิติ ภาโวตี เอวํ आयตี น ตสฺส
ตสฺส สมฺปตี ภาวสฺส เหตุ ๑ โอตินฺโนติ อนุปฺวิญฺโจ ๑ ยสฺส หิ
ชาติ อนุโต ปฺวิญฺจา สฺ ชาติยา โอตินฺโน นาม ๑ ชฺราทิสฺสปี
เอเสว นโย ๑ เกวลสฺส ทฺกขกฺขนฺธสฺสาตี สกฺลสฺส วญฺญทฺกขฺราสฺส ๑
อนตฺทกิริยา ปญฺญาเยถาตี โกฏฺทกรณํ ปฺริจฺเจทปฺริวญฺมกรณํ ปญฺญาเยยฺย ๑
โอหาชาติ ปหาย ๑ ปาปฺญจฺตเรตี ลามกตฺเร ๑ อารทฺธนฺติ ปคฺคหิตํ ปฺริปฺนฺณํ

อารทศตดาว ว อสลิสินี ฯ อุปภูจิตาติ จตุตติปฏิจานวเสน อุปภูจิตา ฯ
อุปภูจิตา อุปภูจิตตดาว อสมมุจจา ฯ ปสฺสทุโธ กาโยติ นามกาโย จ
กรชกาโย จ ปสฺสทุโธ วุปสนนุทธโรโธ ฯ ปสฺสทุตตดาว อสารทุโธ ฯ
สมาหิตํ จิตฺตุนฺติ อารมมณฺเณ จิตฺตํ สมนฺมา อาหิตํ สุกฺกุ จปิตํ ฯ สมนฺมา
อาหิตตตดาว เอกกํ ฯ อธิปตี กริตฺวาติ เชฏฺฐกํ กริตฺวา ฯ สุตฺตมตฺตานิ
ปริหรตีติ สุตฺตํ นิมนฺมํ กตฺวา อตฺตานิ ปริหรติ ปฏฺิขคฺคติ โคปายตีติ
อตฺโต ฯ อยณฺจ ยาว อรหตฺตมคฺคา ปริยาเยน สุตฺตมตฺตานิ ปริหรติ
นาม ผลปฺปตฺโตว ปน นิปฺปริยาเยน สุตฺตมตฺตานิ ปริหรติ ฯ

สวากุขาโตติอาทีนิ วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตานิ ฯ ชานํ ปสฺสํ
วิหรนตีติ ตํ ฐมํ ชานนฺตา ปสฺสนฺตา วิหรนฺติ ฯ อิมานิ โข กิกฺขเว
ตีณิ อธิปเตยฺยานีติ (๒) เอตฺถ จ ตานิ (๓) ตีณิ อธิปเตยฺยานิ (๔)
โลกิยโลกุตฺตรมิสฺสกาณิ กถิตานิ ฯ

ปฏฺุพฺพโตติ กโรนฺตสฺส ฯ อตฺตา เต ปุริสฺ ชานาติ สจฺจํ วา ยถิ วา
มุสาติ ยํ ตวํ กโรสิ ตํ ยถิ วา ยถาสภาวํ ยถิ วา โน ยถาสภาวํ ตํ ตว
อตฺตา ชานาติ ฯ อิมินา จ การณฺน เวทิตพฺพิ ฯ ปาปกมฺมํ กโรนฺตสฺส โลก
ปฏฺิจจนฺนฏฺิจานํ นาม นตฺถิติ ฯ กถฺยาณฺนติ สุนฺทริ ฯ

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 212

อติมณฺณสีติ อติกุกมิตฺวา มณฺณสี ๑ อถ นํ ปริคูหสีติ ยถา เม
อตุตฺตาปี น ชานาติ เอวํ นํ ปริคูหามีติ วายมสี ๑ อตุตฺตาธิปโกติ
อตุตฺตาเชฏฺฐโก (๑)โลกาธิปโกติ โลกเชฏฺฐโก ๑ นิปโกติ ปญฺญวา ๑
ฌายีติ ฌายนุโต ๑ ฌมฺมาธิปโกติ ฌมฺมเชฏฺฐโก ๑ สจฺจปรกุกโมติ
ถิรปรกุกโม ภูตปรกุกโม ๑ ปสยฺห มารนฺติ มารี ปสหิตฺวา ๑
อภิภฺยฺย อนุตฺตกนฺติ อิทํ ตสฺสเสว เววจนํ ๑ โย จ สฺสูตี ชาติขยํ
ปชานวาติ โย ฌายี ปชานวา มารี อภิภวิตฺวา ชาติกฺขยํ อรหตุตํ
สฺสูตี ๑ โส ตาทีโสติ โส ตถาวิชฺโฐ ตถา สณฺจจิโต ๑ โลกวิหฺวติ
ตโย โลก วิหิตฺเต ปากญฺเฐ กตฺวา จิโต ๑ สฺสูเมโรติ สฺสูนฺทรปญฺโญ ๑
สพฺเพสฺส ฌมฺเมสฺส อตมฺมโย มุนีติ สพฺเพสฺส เตญฺญมิกฌมฺเมสฺส
ตณฺหาสจฺจชฺาตฺยา ตมฺมยตฺยา (๒) อภาเวน อตมฺมโย จีณาสวมนฺติ
กทาจิ กตฺถจิ น หียติ น ปริหียตีติ วุตฺตํ โหตีติ ๑

เทวทูตวคฺโค จตฺตฺโต ๑

๑ สฺสูธิ ๑ ๑/๒๗๓ ฌอนฺนุสฺสตีนิทฺเทส ๒ ม ๑ เอตุตฺตาตฺตา ๓ ม. ยถาสภาวณฺติ

๔ ม. อตุตฺตาธิปเตยฺยโกติ ๕ ม. สฺสูปญฺโญ ๘ ที. ตมฺมตฺยา

จูพวคฺควณณา

สมมุขีภาวสุตฺตวณณา

ปฺลจฺมสุส ปจฺเม ฯ สมมุขีภาวติ สมมุขีภาเวน วิชฺชมานตยาติ อตุโถ ฯ
ปสวตฺตีติ ปฏฺฐกฺกติ ฯ สทฺธาย สมมุขีภาวติ ยถิ หิ สทฺธา น ภเวยฺย เทยฺยธฺมฺโม
น ภเวยฺย ทกฺขิณฺเยยฺยสงฺฆาตา ปฏฺฐิกฺคาหกปฺกคฺคตา น ภเวยฺยํ กถิ ปฺลลฺลกมฺมํ
กเรยฺย ฯ เตถิ ปน สมมุขีภาเวน สกฺกา กาคฺคฺนฺติ ตสฺมา สทฺธาย
สมมุขีภาวติอาทิมานฺ ฯ เอตฺถ จ เทว ธฺมฺมา สุลฺลา เทยฺยธฺมฺมา เจว
ทกฺขิณฺเยยฺยา จ สทฺธา ปน ทลฺลภา ฯ ปฺลลฺลชฺชนสุส หิ สทฺธา อถาวรา
ปทฺวาเรน ปทฺวาเรน (๑) นานา โหติ เตเนวสุสา มหาโมคฺคฺคฺลฺลานสทฺธิโสปี
อคฺคฺสวโก ปาฏฺฐิโกโก ภวฺติ อสกฺโกนฺโต อาห ทฺวินฺนํ โข เต อหิ
อาวฺโส ธฺมฺมานํ ปาฏฺฐิโกโก โภคานณฺจ จีวิตฺตสุส จ สทฺธาย ปน
ตฺวเวยฺว ปาฏฺฐิโกโกติ ฯ
๑ สฺตี. ปทฺวาเร ฯ

ติจានสุตตวณณา

ทุตฺติเย ฯ วิคตมถมจฺเจเรนาติ วิคตมจฺจริยมเถเน ฯ มุตฺตจาโคติ
วิสฺสุจจาโค ฯ ปยตปาณฺตี โชตฺตหฺตฺโต ฯ อสฺสทฺโห หิ สฺตตฺตกฺขตฺตํ
หตฺถํ โชวิตฺวาปี มลฺินหฺตฺโตว โหติ สทฺโห ปน ทานาภิรตฺตตา
มลฺินหฺตฺโตปี โชตฺตหฺตฺโตว ฯ โวสฺสคฺครโตติ โวสฺสคฺคสฺงขาเต ทานे
รโต ฯ ยาจโยโคติ ยาจิตฺตํ ยุตฺโต ยาจเกหิ วา โยโค อสฺสาตีปี
ยาจโยโค ฯ ทานลํวิภาครโตติ ทานํ ทนฺโต ลํวิภาคณฺจ กโรนฺโต
ทานลํวิภาครโต นาม โหติ ฯ

ทสฺสนกาโม ลีลวตฺนติ ทสฺปี โยชนานิ วิสฺมปี ตีสมฺปี
โยชนสฺตมฺปี กนฺตฺวา ลีลสฺมปฺนเน ทสฺสุกาโม โหติ
ปาณฺณลฺิปฺตฺตกพฺุราหฺมณา (๕) วิย สทฺธาตฺตสฺสมหาราชา วิย จ ฯ

ปาณฺณลฺิปฺตฺตสฺส กิร นคฺรทฺวารे सालाय นิสฺสินฺนา เทว พฺุราหฺมณา
กาพาลฺลิมณฺฑปฺวาสิมหานาคตฺเตรสฺส คฺคณฺถํ สุตฺวา อเมหฺหิ ตํ ภิกฺขุ
ทสฺสุํ วณฺณฺตีติ เทวปี ชนา นิกฺขมฺีสุ ฯ เอโก อนฺตรามคฺเค กาลมกาสิ ฯ
เอโก สฺมทฺทตีริ ปตฺวา นาวาย มหาคิตฺตปฺณฺณเน โอรุยฺห อนฺรธาปฺริ
อาคนฺตฺวา กาพาลฺลิมณฺฑปฺโ กุหฺนฺติ ปฺณฺณิจฺฉิ ฯ โรหณชนปฺเทติ ฯ
โส อนฺปฺพเพน เถรสฺส วสนฺณฺจानํ ปตฺวา จุพฺนคฺรคาเม ทุรฺมเร นีวาลํ
คเหตฺวา เถรสฺส อาหารํ สฺมปาเทตฺวา ปาโตว ทสฺสนตฺถาย (๑)

เล่มที่ 14 จุฬาควณณา หน้า 215

เถรสฺส วสนภูจกถา ปุจฺจิตฺวา คนฺตฺวา ชนปริยนฺเต (๑) จิโต เถริ
ทฺวโรโตว อากฺขณฺนํ ทิสฺวา สกึ ตตฺถเว จิโต (๒) วนฺทิตฺวา ปุณ
อุปสงฺกมิตฺวา โคปฺฝเกสฺส ทพฺหิ คเหตุว อูจฺจา ฆนฺเต ตฺเมหติ
อาห ๑ เถโร จ นาทิอูจฺโจ นาทิสฺโส ปมาณยฺตุโตว ๑ เตน
นํ ปุณ อาห น อติอูจฺจา ตฺเมห ตฺมฺหากํ ปน คุณา
เมฆวณฺณสมฺพุทฺสส มตฺถเกน คนฺตฺวา สกฺลชมฺพุทฺธิปตฺถิ
อชฺโฆตฺถริตฺวา คตา อหํปี ปาฏฺฐิตฺตฺนคฺรทฺวารเ นิสินฺโน
ตฺมฺหากํ คุณฺถํ(๑) อสฺโสสินฺติ ๑ โส เถรสฺส ภิกฺขุอาหริ ทตฺวา
อตฺตโนติจิวริ ปฏฺิยาเทตฺวา เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา ตสฺโสวาเท
ปติฏฺจาย กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ๑

สทฺธาติสฺสมหาราชาปี ฆนฺเต มยฺหิ วนฺทิตพฺพยฺตุตฺถํ เอกํ อยฺย
อาจิกฺขถาติ ปุจฺจิ ๑ ภิกฺขุ มงฺคลวาสิภฺชชติสฺสเถโรติ (๔) อาหํสฺ ๑
ราชา มหาปริวเรณ ปญฺจโยชนมคฺคํ อคมาสิ ๑ เถโร ก็ สทฺโท
เอโส อาวุโสติ ภิกฺขุสงฺฆํ ปุจฺจิ ๑ ราชา ฆนฺเต ตฺมฺหากํ ทสฺสนตฺถาย
อาคโตติ ๑ เถโร จินฺเตสิ ก็ มยฺหิ มหฺลลกกาเล ราชเคเห กมฺมนฺติ
ทิวาภูจกถาเน มณฺเเจ นิปชฺชิตฺวา ภูมฺิยฺ เลขํ ลินฺนโต อจฺฉิ ๑ ราชา กหํ เถโรติ

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 216

ภิกขุสงฆ์ ปุจฉิตวา ทิวาภูจนาเนติ สุตวา ตตถ กจณนโต
เถรี ภูมียิ เลขิ ลิขนตติ ทิสวา จีณาสวสส (๑) นาม หตถกุกกุกจ
นตติ นายิ จีณาสวติ อวนทิตวาว นีวตติ ฯ ภิกขุสงโฆ เถรี
อาห ภนเต เอวัวิธสส ปสนนสส รลโย กสฺมา วิปฏิสาร์
กริตถาติ ฯ อาวุโส รลโย ปสาทรกขณิ น คุมหากิ ภาโร
มหลลคตเตรสส ภาโรติ วตฺวา อปรภาเค อนฺปาทีเสสาย นิพพานชาตฺยา
ปริณีพพานโต ภิกขุสงฆ์ อาห มยหิ กุกกาการมฺหิ อณณมปี ปลลงกิ
อตฺถรธาติ ฯ ตสฺมี อตฺถเต เถโร อิหิ กุกกาการิ อนตฺเร อปติกุกกิตฺวา
รลฺลา ทีกุกกาเลเขว ภูมียิ ปติกุกกาตฺติ อธิกุกกิตฺวา ปริณีพพานิ ฯ
กุกกาการิ ปลจโยชนมคฺคิ อากาเสน อคมาสิ ฯ ปลจโยชนมคฺคิ
ธชฺช ธารตฺถุ สมตฺถรูกฺขา ธชปคฺคิตาว อเหตุํ ฯ กจณนปี
คจณนปี สพเพ กุกกาการาภิมฺขวา หุตฺวา อกฺกิสฺสุ ฯ
รลโยปี ปณณํ ปหิณฺสีสุ เถโร ปริณีพพุโต กุกกาการิ อากาเสน
อากจฺจตีติ ฯ ราชา น สทฺทหิ ฯ กุกกาการิ อากาเสน กนฺตฺวา กฺุปารามิ
ปทกฺขิณิ กตฺวา สีลาเจตฺยิกฺกานํ อคมาสิ ฯ เจตฺยิ สห วตฺถนา
อุปฺปติตฺวา กุกกาการมตฺถเก อกฺกาสิ สาธฺกาการสทฺสทานิ ปวตฺตีสุ ฯ
ตสฺมี ขณฺเ มหาวุขคฺคตฺถโร นาม โลหปาสาทฺเต สตฺตมกุกกาการ
นิสินฺโน [๒] ตํ สทฺทํ

สุตฺวา กีสทโท เอโสติ ปฏิปฺจฺนิ ฯ ฆนฺเต มงฺคฺลวาทิสฺสชฺชติสฺสตุเถโร
ปฺริณิพฺพุโต ภูฏาคาโร ปฺลจโยชนมคฺคํ อากาเสน อาคตํ ตตฺถ โส
สาธฺกการสทฺโทติ ฯ อาวุโส ปฺลจฺจวณฺเต นิสฺสาย สกฺกาโร ลภิสฺสามาติ
อนฺตฺวาสิเก ขมาเปตฺวา อากาเสเนว อากนฺตฺวา ตํ ภูฏาคาโร ปฺริสฺติตฺวา
ทฺุติยมฺลฺเจ นิสฺสิทฺตฺวา อนฺปาทิสฺสาย นิสฺพพานชาตฺยา ปฺริณิพฺพายี ฯ
ราชา ฆนฺธปฺปฺพจฺจณฺณานิ อาทาย ฆนฺตฺวา อากาเส จิตฺตํ ภูฏาคาโร
ปฺุเชติ ฯ ตสฺมี ขณฺเ ภูฏาคาโร โอตฺริตฺวา ปจฺวิยํ ปฺติฏฺจิจิตฺตํ ฯ ราชา
มหาสกฺกาเรณ สฺริโรกฺิจจํ กาทฺตฺวา ชาตฺโย คเหตฺุวา เจตฺยิ อกาสิ ฯ
เอวรฺูปานิ สีสฺวานฺตานิ ทสฺสนกามา นาม โหนฺติ ฯ สทฺธาติสฺสมหาราชา
ทฺุติโย อคฺคสฺวาโก เมตฺเตยฺยสฺส ภวิสฺสติ ฯ

สทฺธมฺมํ โสตฺมิจฺจติติ ตถาคตปฺปเวทิตํ สทฺธมฺมํ โสตฺกามา
โหติ ปิณฺฑปาติกตฺเถราทโย วีย ฯ

ควรวาพองฺคณฺมุหิ (๑) กิร ตีสฺภิกฺขุ วสฺสํ อุปคฺตา อฑฺฒมาลํ
อุโปสถทิวเส จตฺตฺปจฺยสนฺโตสภาวนารามมหาอริยวเส (๒) กเถนฺติ ฯ
เอโก ปิณฺฑปาติกตฺเถโร ปจฺจภาเคน อากนฺตฺวา ปฏฺิจฺจนฺนฺภูฏาเน
นีสฺสิทฺติ ฯ อถ นํ เอโก โคนโส ชงฺฆมฺปิณฺฑมฺมํ สณฺฑทาเสน คณฺหนฺโต
วีย ํลฺสิ ฯ เถโร โอลเณฺนโต โคนลํ ทิสฺวา อชฺช ฆมฺมสฺสวณฺตฺรายํ
น กริสฺสามิติ โคนลํ คเหตฺุวา ถวิกาย

ปกฺขิปิตฺวา ถวิกาย มุขํ พนฺธิตฺวา อวิทฺรภูจฺจเน จเปตฺวา ฌมมํ สฺถนนฺโต
นีสึทึ ๑ อรุณฺคฺคฺมนนฺจ วิสํ วิภฺขมฺเกตฺวา เถรสฺสตีณฺณํ ผลานํ
ปาปฺพนนฺจ วิสฺสฺส ภูจฺจฺจเนเนว โอตฺริตฺวา ปจฺวีปฺวิสนนฺจ ฌมมํ
กเถนตฺสฺส ฌมฺมกถานิภูจฺจปนฺจ เอกกฺขณฺเวยว อโหสิ ๑ ตโต เถโร
อาห อวฺโส เอโก เม โจโร คหิตฺติ ถวิกํ มุณฺจิตฺวา โคนสํ วิสฺสชฺเชสิ ๑
ภิกฺขุ ทิสฺวา กาย เวลาย ภูจฺจตฺถ ฆนฺเตติ ปุจฺฉิสฺสุ ๑ หิโย สยณฺหสมเย
อวฺโสติ ๑ กสฺมา ฆนฺเต เอวํ ภาริยํ กมฺมํ กริตฺถาติ ๑ อวฺโส
สจฺหาหํ ทิฆฺชาติเกน ภูจฺจโรติ วเทยฺยํ นยิมํ เอตฺตํ อานิสฺสํ ลเกยฺยนฺติ ๑
อิทํ ตาว ปิณฺฑปาติกตฺเถรสฺส วตฺถ ๑

ทิมฺวาปิยมฺปิ มหาชาติกถาณกตฺเถโร (๒) คาถาสหสฺสํ มหาเวสฺสนฺตรํ
กเถรสฺสตีติ มหาคามตีสฺสมหาวิหารวาสี เอโก ททโร สุตฺวา ตโต
นิกฺขมิตฺวา เอกาเหเนว (๓) โยชนมฺคฺคํ อากโต ๑ ตสฺมีเยว ขณฺเถโร
ฌมฺมกถํ อารภี ๑ ททโร ทูรมฺคฺคาคมนเนน สยฺชาติกายทฺรตฺตฺตา
ปฺภุจฺจกถาย สทฺธิ อวฺสานคถํเยว ววตฺถเปสิ ๑ ตโต เถรสฺส อิทมฺโวจฺาติ
วตฺวา อุกฺกฺชาย คมนกาเถ มยฺหํ อากมนกมฺมํ โมฆํ ชาตินฺติ โรทฺมานอ

เล่มที่ 14 จุฬาควณณา หน้า 219

อฏฐาติ ๑ เอโก มนุสฺโส ตํ กถํ สุตฺวา คนฺตฺวา เณรสฺส
อาโรเจสิ ฆนฺเต ตุมฺหากํ ชมฺมกถํ โสสฺสามีติ เอโก ทหฺรภิกฺขุ
ติสฺสมหาวิหารา อาคโต โส ภายทรธภาเวน เม อาคมนํ โมฆํ
ชาตฺนฺติ โรทมาโน จิตฺติ ๑ คจฺจนฺต สยฺวาเปถ ตํ ปุณฺ เสว
กเถสฺสามาติ ๑ โส ปุณฺทิวเส เณรสฺส ชมฺมกถํ สุตฺวา
โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ ๑

อปฺราปี อุลลฺงฺกโกถิกณฺณิवासิกา (๑) เอกา อิตฺถิ ปุตฺต-
กมุปายมาณา ทิฆภาณกมฺหาอภยตฺเถโร นาม อริยวสฺสปฏิปทํ
กเถตีติ สุตฺวา ปญฺจโยชนมคฺคํ คนฺตฺวา ทิวากถิกตฺเถรสฺส
นินฺนกาเลเยว วิหารํ ปวิสิตฺวา ฆฺมียํ ปุตฺตํ นิปชฺชาเปตฺวา
ทิวากถิกตฺเถรสฺส จิตฺกาว ชมฺมํ อสฺโสสิ ๑ ปทภาณกมุปี
จิตฺกาว อสฺโสสิ ปทภาณกตฺเถเร (๒) อุกฺกฺจิตฺเต ทิฆภาณกมฺหาเถโร
จตุปฺจยสนฺโดสภาวนารามมฺหาอริยวสฺส อารภิ ๑ สวา จิตฺกาว
ปคฺคณฺหาติ ๑ เถโร ตโย ปจฺจเย กเถตฺวา อุกฺกฺจานาการํ อกาสิ ๑
สวา อูปาสิกา อาห อยฺยา อริยวสฺสํ กเถสฺสามาติ สินฺนิทฺธโกชนํ
ภฺยชิตฺวา มชฺชรปานกํ ปิวิตฺวา ยฺกฺกฺจิมชฺชกเถลาทิกเถสชฺชํ กตฺวา
กเถตฺตํ ยุตฺตฺกฺจ
อูปริ ภวานารามํ ปญฺจเปสิ ๑ อรฺุณฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
วจนฺนจ อูปาสิกา

โศดาปตติผลุปตติ จ เอกกขณเยว อโหสิ ฯ

อปราปี กามพุมพรวาสิกา (๑) อิตถิ องเคน ปุตติ อาทาย
ชมมํ โสตุสามิติ จิตตลปพพตํ คนตุวา เอกํ รุกขํ นิสฺสาย ทารกํ
นิปชฺชาเปตฺวา สยํ จิตกาว ชมมํ สุณาติ ฯ รตฺติภาคสมนฺนตเร
เอโก ทิมชชาติโก ตสฺสา ปสฺสนฺติยาเยว สมิเป นิปนฺนํ ทารกํ
จตุหิ ทาธาหิ ํสฺติตฺวา อคมาติ ฯ สว จินฺเตสิ สจําหิ ปุตฺโต
เม สปฺเปเน ทฏฺโฐติ วกฺขามิ ชมฺมสฺส อนฺตรายโย ภวิสฺสติ ฯ อเนกกขตฺตุ
โย ปน เม อยํ วฏฺเฐ วฏฺเฐนฺติยา ปุตฺโต อโหสิ ชมฺมเมว จริตฺสามิติ
ติยามรตฺติ จิตกาว ชมมํ ปคฺคณฺหิตฺวา โสตาปตฺติผล ปติฏฺจาย อรุณ
อुकฺคเต สจจกิริยาย ปุตฺตสฺส วิสํ นิम्मเถตฺวา ปุตฺติ กเหตุวา คตา ฯ
เอวรฺูปา ปุคฺคลา ชมมํ โสตุกามา นาม โหนฺติ ฯ

อตุถวสฺตฺตฺตวณณา

ตติเย ฯ ตโย ภิกฺขเว อตุถวเส สมฺปสฺสมานเณนาติ ตโย
อตุเถ ตีณิ การณานิ ปสฺสนฺเตน ฯ อลเมวาติ ยุตฺตเมว ฯ โย ชมมํ
เทเสตีติ โย ปุคฺคโล จตฺสจฺจชมมํ ปกาเสติ ฯ อตุถปฏฺฐิสฺเวตีติ
อฏฺฐกถํ ณาณน ปฏฺฐิสฺเวตีติ ฯ ชมฺมปฏฺฐิสฺเวตีติ ปาลิชมมํ ปฏฺฐิสฺเวตีติ ฯ
๑ สฺตี. กามพุมพรวาสิกา ม. กพุมพรวาสิกา ฯ

กถาปวตฺตีสุตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ๑ จาเนหีติ การเณหิ ๑ ปวตฺตินีติ อปฺปฏิหตา
นियยานิกา ๑

ปณฺฑิตฺตฺตวณฺณา

ปฺลจเม ๑ ปณฺฑิตฺตปฺลยตฺตานิติ ปณฺฑิตฺเตหิ ปฺลยตฺตานิ
กถิตานิ ปสฺตถานิ ๑ สปฺปริสฺปฺลยตฺตานิติ สปฺปริเสหิ มหาปฺริเสหิ
ปฺลยตฺตานิ กถิตานิ ปสฺตถานิ ๑ อหีเสติ กรุณา เจว กรุณาปฺพุทฺธาโค จ ๑
สํยโมติ สีสํยโม ๑ ทโมติ อินฺทฺริยสํวโร อุโปสฺถวเสน วา อตฺตทมนํ
ปฺณฺโณวาทฺเต ทโมติ วุตฺตา ขนฺตีติ (๑)๑ อาพวเก วุตฺตา ปฺลยวปี อิมสฺมี
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สฺสฺสฺสฺสฺส
สฺส
ส

เวทิตพโพ น พุทธาทโย น โสตาปนนา ฯ อถวา สติ เอตานิ
จทานิติ มาตุปฏจัน ปิตุปฏจันนติเอตานิ จทานิ สนนัน
อุตตมปริสตันิ การณานิติ เอวิ มาตาปิตุอุปฏจันวเสน อิมิสสา
กาถาย อตุโถ เวทิตพโพ ฯ มาตาปิตุอุปฏจาโกเยว หิ อธิ อริโย
ทสสนสมปนโนติ วุตโต ฯ ส โลกั กษเต สิวนติ โส เขม
เทวโลกั กจจติ ฯ

สีลวณตสุตวณณา

ณฐเจ ฯ ตีหิ จาเนหิติ ตีหิ การณหิ ฯ กาเยนาติอาทิสู กิกข
อาคจจนเต ทิสวา ปจจกคมนั กโรนตา กจจนเต อนุกจจนตา
อาสนสาถาย สมมชชนอุปเลปนาทีนึ กโรนตา อาสนานิ ปณณาปนตา
ปานียั ปจจปฏจาปนตา กาเยน ปุณณั ปสวณติ นาม ฯ กิกขุสงงั
ปิณทาย จรณตึ ทิสวา ยาคู เทถ กตตึ เทถ สปปินวณิตาทีนึ เทถ
คณรปุปพาทีหิ ปุเชถ อุโปสถั อุปวสถ ฌมมึ สุนาถ เจตिय
วณทถาติอาทีนึ วทนตา วาจา ย ปุณณั ปสวณติ นาม ฯ กิกข
ปิณทาย จรณเต ทิสวา ลกนตติ จินเตนตา มนสา ปุณณั ปสวณติ
นาม ฯ ปสวณตีติ ปฏิลกนติ ฯ ปุณณั ปเนตถ โลกียโลกุตรมิสสกั
กถิตึ ฯ

สงขตลกขณสุตตวณณา

สตตเม ๑ สงขตสฐาติ ปจฺเจเหหิ สมากนฺตฺวา กตสฺส ๑
สงขตลกขณานีติ สงขตํ เอตฺนฺติ สยฺชานนการณนํมิตฺตานํ ๑
อุปฺปาโทติ ชาติ ๑ วโยติ เกโท ๑ จิตฺสฺส อญฺญตฺตํ นาม ชรา ๑
ตตฺถ สงขตฺนฺติ เตญฺมิกา ฐมฺมา ๑ มคฺคผลานํ ปน อสมฺมสนฺนุปกตฺตา
อิธ น กถิยฺนฺติ ๑ อุปฺปาทาทย สงขตลกขณา(๑) นาม ๑ เตสฺ
อุปฺปาทกฺขณฺเ อุปฺปาโท จานกฺขณฺเ ชรา ภงฺกกฺขณฺเ (๒) วโย ๑
ลกขณฺ น สงขตํ สงขตํ น ลกขณฺ ลกขณฺน ปน สงขตํ ปริจฺฉินฺนํ ๑
ยถา หตฺถิอสุสฺสโณณมฺหีสาทินํ สตฺติสฺสลาทีนํ (๓) สยฺชานนลกขณานํ
น หตฺถิอาทย นปี หตฺถิอาทย ลกขณาเนว ลกขณฺเหหิ ปน เต
อสุกสฺส หตฺถิ อสุกสฺส อสฺโส อสุกหตฺถิ อสุกอสฺโสติ
วา ปญฺญาณฺติ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพิ ๑

อสงขตลกษณสุตตวณณา

อฏฐเม ฯ อสงขตสุสาติ ปจฺเจเหหิ สมากนฺตฺวา อกตสุส ฯ
อสงขตลกษณานีติ อสงขตฺ เอตฺนฺติ สยฺชานนการณนินิตฺตานี ฯ
น อฺปฺปาโท ปญฺญาตตีติอาทีหิ อฺปฺปาทชฺรารฺกานํ อภาโว วุตฺโต ฯ
อฺปฺปาทาทีนฺนฺหิ อภาเวน อสงขตฺนฺติ ปญฺญาตตี ฯ

ปพฺพตฺราษสุตตวณณา

นวมเม ฯ มหาสาลาติ มหารุกฺษา ฯ กุลปฺตินฺติ กุลเชฏฺฐกํ ฯ
เสโลติ สิตามโย ฯ อรณฺยสฺมินฺติ อคามกฺกุชานเ ฯ พฺรหาติ มหนฺโต ฯ
วเนติ อฏฺฐวียํ ฯ วนปฺปฺตีติ วนเชฏฺฐกา ฯ อิธ ฐมฺมํ จริตฺวาน มคฺคํ
สุคฺติคามินฺนฺติ สุคฺติคามิกมกฺคสงฺขาตํ ฐมฺมํ จริตฺวา ฯ

อาตปฺปกรณียสุตตวณณา

ทสเม ฯ อาตปฺปํ กรณียนฺติ วิริยํ กาคฺตุํ ยุตฺตํ ฯ อนฺุปฺปาทายาติ
อนฺุปฺปาทตฺถาย (๑)อนฺุปฺปาทํ สาเชสุสามีติ อิมินา การณฺน กคฺตพฺพนฺติ
อตุโธ ฯ ปฺรโตปี เอเสว นโย ฯ

สารีริกานนฺติ สรีรสฺมภวานํ ฯ ทฺกฺขานนฺติ ทฺกฺขมฺนํ ฯติพฺพานนฺติ
พฺหฺลानํ ตาปวเสน วาติพฺพานํ ฯ ขรานนฺติ

เล่มที่ 14 จุฬาควณณา หน้า 225

พรุสานัน ๑ กุกุณนุติติจินานัน ๑ อสาดานนุติ อมธูรานัน ๑
อมนาปานนุติ มนัน วฑุเตตตุ อสมตถานัน ๑ ปาณหฺรานนุติ
ชีวิทหฺรานัน ๑ อธิวาสนาयाติ อธิวาสนตถาย สหฺนตถาย
ขมนตถาย ๑

เอตตเก จาเน สตถา อาณาเปตฺวา อาณตฺตี ปวตฺเตตฺวา
อิทานิ สมหาเปนฺโต ยโต โข ภิกฺขเวตีอาทิมาห ๑ ตตถ
ยโตติ ยทา ๑ อาตาปีติ วิริยวา ๑ นิปกฺกิตฺติ สปฺปญฺโญ ๑
สโตติ สติยา สมฺนุณาคโต ๑ ทุกฺขสฺส อนตฺกิริยาयाติ วฏฺฐทุกฺขสฺส
ปริจฺเจทปริวฏฺฐมฺกิริยา ๑ อิมे จ ปน อาตาปาทย
ตโยปี โลกียโลกุตฺตรมฺิสฺสกา กถิตา ๑

มหาโจรสฺตฺตวณณา

เอกาทสเม ๑ มหาโจโรติ มหฺนฺโต พลวโจโร ๑ สนฺธินฺติ ฆรสนฺธิ ๑
นิลุโลปนฺติ มหาวิโลปี ๑ เอกาคาริกนฺติ เอกเมว เกหํ ปริวาเรตฺวา วิลุมฺปนํ ๑
ปริปนฺเถปีติกุจฺจตีติ ปนฺถทฺหนฺกมฺมํ กโรติ ๑

นทิวทุกฺคนฺติ นทินํ ทุกฺกมฺนญฺจานํ อนตฺรทีปํ ยตถ สกฺกา โหติ
ทฺวีหิปี ตีหิปี ชงฺฆสฺสเสหิ สทฺธิ นิลียิตฺตุ ๑ ปพฺพตฺวิสมนฺติ ปพฺพตฺตานํ
วิสมญฺจานํ ปพฺพตฺนตฺรํ ยตถ สกฺกา โหติ สตฺตฺหิ วา อญฺจหิ วา
ชงฺฆสฺสเสหิ สทฺธิ นิลียิตฺตุ ๑

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 226

ติณคหนนุติติณน วทุฒตวา สณนุณ โยชนนุจัน ๑
เคหนุติ (๑) ฃริ อณณมณณ สัสนุจสาข (๑) เอกาพทุธิ มหาวน-
สณนุ ๑

ปริโยชาย อตุถิ ฆณิสสนุติติ ปริโยทหิตวา ตั ตั การณิ
ปกุจิปีตวา อตุถิ กถยิสสนุติ ๑ ตยาสุสาคิ เต อสุส ๑ ปริโยชาย
อตุถิ ฆณนุติติ กิสุมิณจิ กิณจิ วตุตุ อารทุเชเยว มา เอวิ อวจุตุถ
มยิ เอติ กุลปรมปราย ชานาม น เอส เอวรूपิ กริสุสตีติ ตั ตั
การณิ ปกุจิปีตวา มหนตุมปี โทสิ ปริหรนุตา อตุถิ ฆณนุติ ๑
อถวา ปริโยชายาคิ ปฎิจญาเทตวาติปี อตุถิ ๑ เตหิ ตสุสปี
โทสิ ปฎิจญาเทตวา อตุถิ ฆณนุติ ๑

ขติ อุปหนนุติ กุณขณเนน ขติ กุณุปมาเตน อุปหติ ๑
วิสเมน กายกมุเมนาติ สมุปกุขลนกุเจน (๒) วิสเมน
กายทวาริกกมุเมน ๑ วจิมนอกมุเมสุปี เอสว นโย ๑
อนตุคคาหิกายาคิ ทสวตุถุกาย อนตุติ คเหตุวา จิตทิฎฐิยา ๑
เสสิ สพพตุถ อตุตทานเมวาติ ๑

จูปวकुโถ ปณจโม ๑

ปรจมปณณาสกวณณา นิฎฐิตา ๑

๑ ส. เคนนุติ ฃริ อรณณิ สัสนุจสาข ๒ ส. สปกุขลนกุเจน ๑

๓ ม. อนตุคคาหิกายาคิ ๑

หุติยปณาสกาวณณา

พราหมณวคฺควณณา

ปจฺมเทวพราหมณสูตวณณา

พราหมณวคฺคสุต ปจฺเม ฯ ชินฺณาติ ชราชินฺณา ฯ
วฺจฺจมาติ วโยวฺจฺจมา ฯ มหุลลกาติ ชาติมหุลลกา ฯ อพฺพคตาติ (๑)
วโยอพฺพค (๒) อติกกนฺตา ฯ วโยอนฺุปฺตฺตาติ ปจฺฉิมวโย อนฺุปฺตฺตา ฯ
เยน ภควา เตนฺุปฺสงฺกมฺมฺสูติ ปุตฺตทาเร อตฺตโน วจฺน์ อกโรนฺุเต
ทิสฺวา สมณฺุสฺส โคตมฺุสฺส สนฺุติกํ กนฺุตฺวา นิยฺยานิกํ มคฺคํ
กเวเสสฺสามาติ จินฺุเตตฺวา อุปฺสงฺกมฺมฺสู ฯ

มยฺมสฺสุ โภ โคตม พฺราหมณฺาติ โภ โคตม มโย พฺราหมณฺา
น ขตฺติยา นามจฺจา น กหปฺติกาติ พฺราหมณฺาภาวํ ชานาเปตฺวา
ชินฺณาติอาทิมานฺุสฺสุ ฯ อกตฺถิรฺุตาณาติ อกตฺถยปฺริตฺตาณา ฯ
อวสฺสยฺภูตํ ปติญฺุจฺจานกมฺมํ อเมหฺหิ น กตฺนฺุติ ทสฺุเสนฺุติ ฯ
ตคฺุฆาติ เอกํสฺตฺเถ นิปาโต สมฺุปฺญฺุจฺจนฺุเต วา ฯ เอกนฺุเตน
ตฺุเมหฺ เอวรฺุปา อหฺมปิ โข เอกํ สมฺุปฺญฺุจฺจามิติ จ ทสฺุเสติ ฯ
อุปฺนียฺตีติ อุปฺสฺหฺริยฺติ ฯ อโย หิ ชาติยา ชฺริ อุปฺนียฺติ ชฺราย
พฺยารฺิ พฺยารฺินา มรณฺ์ มรณฺเณน ปฺนุ ชาตี ฯ เตน วุตฺตํ อุปฺนียฺตีติ ฯ

อิทานึ ยสุมา เต พฐาหุณณา มหุลลคคตา ปพพชิตวาปี วตตํ
ปฐเรตุํ น สกขิสสนนุติ คสุมา เน ปญจสุ สีเลสุ ปตักฐาเปนุโต ภควา
โยธ กายเน สลุลนโมติ อหา ๑ ตตถ กายเน สลุลนโมติ กายทวารเน
ลัวโร ๑ เสเสสุปี เอเสว นโย ๑ ตํ คสุส เปตสุสาคิ ตํ ปุลลนํ คสุส
ปฐโรลลํ คคสุส ตายนญฺเจน ตาณํ นิสึยนญฺเจน (๑) เลณํ ปตักฐานญฺเจน
ทีโป อวสุสยนญฺเจน สรณํ อุตตมคคิตวเสน ปราชนญจ โหตีติ ทสุเสตี ๑
คาคา อุตตानตฺถายเว ๑ เอวํ เต พฐาหุณณา ตถาคเตน ปญจสุ สีเลสุ
สมาทปิตา ยาวชิวํ ปญจ สีลानึ รกขิตฺวา สกฺเค นึพพตฺตีสุ ๑

ทุดึยเทวพฐาหุณณสุตฺตวณณา

ทุดึย ๑ ภาชนนุติ ยงฺกึญจึ ภณฺทกํ ๑ เสลลํ ปฐเม
วตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ๑
๑ ลี. ลึยนญฺเจน ๑ ๒ ม. ภณฺทกํ ๑

อณฺตรพฺรหฺมณฺสฺสฺตวณฺณนา

ตฺติเย ๑ สมฺมอฺทนียฺนฺติ สมฺมอฺทชนฺนี ๑ สารณฺียฺนฺติ
สฺริตพฺพยฺยฺตฺตํ ๑ วิตฺติสฺสเรตฺวาติ ปฺริโยสฺสเปตฺวา ๑ กิตฺตวาทาติ
กิตฺตเกน ๑ สฺนฺทฺธิกุชฺโถ ฌมฺโม โหตฺติ สํมํ ปฺสฺสิตพฺโพ โหติ ๑
อกาลิโกติ น กาลนฺตเร ผลทายโก ๑ เอหิปฺสฺสโกติ เอหิ
ปฺสฺสชาติ เอวํ ทสฺเสตฺถุ สกฺกาติ อากมฺนียปฺปฏิปทํ ปุจฺจติ ๑
โอปนยฺโกติ (๑) อตฺตโน จิตฺตํ อุปนตพฺโพ ๑ ปจฺจตฺตํ
เวทิตพฺโพติ สํมํเยว ชานิตพฺโพ ๑ วิญฺญฺหิตฺติ ปณฺฑิตฺเตหิ ๑
ปฺริยาทินฺนจิตฺโตติ อาทินฺนคหิตปฺรามญฺจจิตฺโต หุตฺวา ๑
เจเตตฺติ จินฺเตติ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมว ๑ อิมสฺมี
ปน สฺสฺเต พฺรหฺมณฺเนน โลกุตฺตรมคฺโค ปุจฺจติ สฺสฺถาราย
โสเยว กถิตฺโต ๑ โส หิ สํมํ ปฺสฺสิตพฺพตฺตาย (๒) สฺนฺทฺธิกุชฺโถ
นามาติ ๑

ปฺริพฺพชกฺสฺสฺตวณฺณนา

จตฺตเถ ๑ พฺรหฺมณฺปฺริพฺพชกฺโกติ พฺรหฺมณฺชาตฺติโก
ปฺริพฺพชกฺโก น ชตฺติยาทิชาตฺติโก ๑ อตฺตตฺถมฺปฺปิตฺติ ทิฏฺฐชฺมมิกสมฺปฺรายิกํ
โลกิยโลกุตฺตรมิสฺสํ อตฺตโน อตฺถํ ๑
๑ ม. โอปนยฺโกติ ๑

นิพฺพุตสุตฺตวณฺณา

ปญฺจเม ฯ อกาลิกนฺติ น กาลนฺตเร ปตฺตพฺพิ ฯ
โอปนยิกนฺติ ปฺฏิปตฺติยา อุปนตฺตพฺพิ ฯ

ปโลกสุตฺตวณฺณา

ฉฺญเฐ ฯ อจารียปจฺรียานนฺติ อจารียานญฺเจว (๑) อจารีย-
อจารียานญฺจ ฯ อวีจि มญฺเณ สุโณ โหตีติ ยถา อวีจि มหानิรโย
นิรนฺตรํ สุโณ เนรยิกสฺตเตหิ ปฺริปฺณฺโณ มนุสฺเสหิ เอวํ ปฺริปฺณฺโณ
โหติ ฯ กุกฺกุณฺสพฺปาทิกาทิ เอกคามสฺส ฉทนปฺปิฏฺจโถ อุปฺปตฺติวา
อิตรคามสฺส ฉทนปฺปิฏฺเจ นิปตฺนสงฺขาโต กุกฺกุณฺสพฺปาโต
เอตาสฺ อตฺถิติ กุกฺกุณฺสพฺปาทิกา ฯ กุกฺกุณฺสพฺปาทิกาทิปิ ปาโจ
คามนฺตรโถ คามนฺตรํ กุกฺกุณฺนํ ปทสา คมนสงฺขาโต กุกฺกุณฺสพฺปาโต
เอตาสฺ อตฺถิติ อตฺโถ ฯ อุภยมฺเปตํ ฉนนิवासตฺเตว ทีเปติ ฯ

อธมฺมราครตฺตาคิ ราโค นาม เอกนฺเตเนว อธมฺโม อตฺตโน
ปฺริกฺขารสฺส ปน อุปฺปชฺชมาโน น อธมฺมราโคติ อธิปฺเปโต
ปฺรปฺริกฺขารสฺส อุปฺปชฺชมาโนว อธมฺมราโคติ ฯ

วิสมโลภาภิกฺขตาติ โลกสฺส สมกาโต นาม นตฺถิ ฯ เอกนฺตวิสโมว
เอส ฯ อตฺตนา ปริกฺคหิตวตฺถุมฺหิ ปน อุปฺปชฺชมาโน สมโลโก นาม ฯ
ปรปริกฺคหิตวตฺถุมฺหิ อุปฺปชฺชมาโนว วิสโมติ อธิปฺเปโต ฯ
มิจฺฉาธมฺมปเรตาคิ อวตฺถุปฏิเสวนสงฺขาเตน มิจฺฉาธมฺเมน สมฺนฺนาคตา ฯ
เทโว น สมฺมา ชาริ อนุปฺปเวจฺจตีติ วสฺสิตพฺพยุตฺตกาเถ วสฺสํ
น วสฺสตี ฯ ทฺพภิกฺขนฺติ ทฺลลภภิกฺขํ ฯ ทฺสฺสสฺสนฺติ วิวิธสฺสํ
อสมฺปชฺชเนน ทฺสฺสสฺสํ ฯ เสตฺถุจิกฺกนฺติ สฺสฺเส สมฺปชฺชมาเน ปาณกา
ปตฺนฺติ เตหิ วิทฺธตฺตา (๑) นิกฺขนฺตนิกฺขนฺตานิ สาลิสฺसानิ
เสตฺวณฺณานิ โหนฺติ นิสฺสารานิ ฯ ตํ สนฺชาย วุตฺตํ เสตฺถุจิกฺกนฺติ ฯ
สลาการวตฺตนฺติ วปฺปิตวปฺปิตํ (๒) สฺสํ สลาการมตฺตเมว สมฺปชฺชตี
ผลํ น เทตีติ อตฺถโธ ฯ ยกฺขาติ ยกฺขาริปีติโน ฯ วาเพ อมฺนุสฺเส
โอสฺสชฺชนฺตีติ จณฺทยฺกฺเข มนฺุสฺสปเถ วิสฺสชฺชนฺติ เต ลทฺโธกาสา
มหาชนํ ชีวิทฺกฺขยํ ปาเปนฺติ ฯ

วจนโคตตสุตตวณณา

สตตเม ๑ มหปฺพลนฺติ มหาวิปากํ ๑ ฐมฺมสฺส จ อนุชฺมมํ
พฺยากรโรนฺตีติ เอตฺถ ฐมฺโหม นาม กถิตกถา อนุชฺมฺโหม นาม กถิตสฺส
ปฏิกถนํ ๑ สหฐมฺมิโกติ สการโณ สเหตุโก ๑ วาทานุปาโตติ
วาทสฺส อนุปาโต อนุปตฺนํ ปวตฺตีติ อตฺถ ๑ การยฺหํ จานนฺติ
ครหิตพฺพยฺตตํ การณํ ๑ อิํ ฐตฺถ โหติ โภตา โคตเมน ฐตฺตา
สการณา วาทปฺวตฺติ กิณฺจ(๑) การยฺหํ การณํ น อากจฺจตีติ ๑
อถวา เตหิ ปเรหิ ฐตฺตา สการณา วาทปฺวตฺติ กิณฺจ การยฺหการณํ
น อากจฺจตีติ ปุจฺจติ ๑

อนฺตรายกร โหตีติ อนฺตรายํ วินาสํ กิณฺจ โลมกํ วิโลมกํ
กโรติ ๑ ปารีปนฺธิโกติ ปนฺตพฺพหฺนจโร ๑ (๒) ขโต จ โหตีติ
คฺุณฺณเมเนน ขโต โหติ ๑ อุปฺทโตติ คฺุณฺณปฺมาเตเนว อุปฺทโต ๑
จฺนฺทนิกายาติ อสฺุจิจลลกูเป ๑ โอฟิกฺลเลติ นิตฺฐมนกเล ๑ โส
จาติ โส สีลฺวาติ ฐตฺตชฺินาสโว ๑ สีลฺกฺขนฺธนาติ สีลฺราสินา ๑
เสสฺสฺเพสุปี เอสฺว นโย ๑ เอตฺถ จ วิมฺุตฺติวณฺทสฺสนนฺติ
ฐจฺจติ ปุจฺจเวกฺุณฺณณณํ ตํ อเสกฺุขสฺส ปวตฺตตฺตา

เล่มที่ 14 พราหมวคฺควณณา หน้า 233

อเสกขนฺติ วุตฺตํ ฯ อิตฺรานิ สิกฺขาปริโยสานปฺปตฺตตฺตาย สยมฺปี
อเสกฺขานเนว ฯ ตานิ จ ปน โลกุตฺตรานิ ปจฺจเวกฺขณณานิ โลกิยํ ฯ
โรหิณีสฺสูติ รตฺตวณฺณาสฺสุ ฯ สรฺูปาสฺสูติ อตฺตโน วจฺจนเกหิ สฺमानรฺูปาสฺสุ ฯ
ปฺาเรวตาสฺสูติ กปฺโปตวณฺณาสฺสุ ฯ ทนฺโถตฺติ นิพฺพิเสวโน ฯ ปุํงคโวติ อุตฺสโก ฯ
โชรโยหติ ชฺรฺวาวโห ฯ กลฺยาณชวณิกฺกโมติ กลฺยาณน อฺุชฺนา ชเวณ
สมนฺนาคโต ฯ นาสฺส วณฺณํ ปฺริกฺขเรติ อสฺส โคณสฺส สรีรวณฺณํ น
อฺุปฺริกฺขนฺติ ชฺรฺวหนกมฺเมว ปน อฺุปฺริกฺขนฺติ ยสฺมี กสฺมิณฺจ ชาติเยติ
ยตฺถ กตฺถจि กฺุเล ชาเต ฯ ยาสฺ กาสฺจิ เอตาสฺสูติ เอตาสฺสุ ขตฺติยาธิปฺปะเททาสฺ
ยาสฺ กาสฺจิ ชาติสฺสุ ฯ

พฺุรหฺมจฺริยสฺส เกวลิตฺติ พฺุรหฺมจฺริยสฺส เกวเลน สมนฺนาคโต
ปฺริปฺุณฺณภาเวน ยุตฺโตติ อตฺโถ ฯ ชินฺนสโว หิ สกฺลพฺุรหฺมจฺริ นาม
โหติ ฯ เตเนตฺตํ วุตฺตํ ฯ ปนฺนภาโรติ โอรฺิปตฺภาโร (๒) ขนฺธภฺาโร
กิลฺลสฺภฺาโร กามคฺุณฺณภฺาโรจ โอรฺิปตฺภาโร จิตฺติ อตฺโถ ฯ กตฺถจิ จิตฺติ
จตฺถหิ มกฺุเกหิ กิจฺจํ กตฺวา จิตฺติ ฯ ปารคฺุ สพฺุพฺุทฺมมานนฺติ สพฺุพฺุทฺมมา
วฺุจฺจนฺติ ปฺลยจฺจนฺธา ทฺุวาทสายนานิ อฏฺุจฺจารสฺส ชาติโย เตสฺส สพฺุพฺุทฺมมานํ
๑ ม. คนฺตาฯ ๒ กตฺถจิ โอรฺิปตฺภาโรติ ลิกฺขิตฺติ ฯ

อภิณฺญาปารี ปริณฺญาปารี ปหานปารี ภาวณาปารี สจฺฉิกิริยาปารี
สมาปตฺติปารณฺจาติ ฉพุพิธิ ปารี คตตฺตา ปารคฺค ๑ อนุปาทายาติ
อกเหตุวา ๑ นิพุพุโตติ กิเลสสนฺตาปรหิโต ๑ วิรเชติ
ราคโทสโมหรรชหิตเต ๑

อวิชานนฺตาติ เขตฺตํ อชานนฺตา ๑ ทุมฺเมชาติ นิปฺปลยฺวา ๑
อสุตฺตาวิโนติ เขตฺตวินิจฺฉยสวเนน รหิตา ๑ พหิทฺธาติ อิมฺมหา
สาสนา พหิทฺธา ๑ น หิ สนฺเต อุปาสเรติ พุทฺธปจฺเจกพุทฺธจีณาสเว
อตุตฺตมปฺริเส น อุปสงฺกมฺนฺติ ๑ ธีรสมฺมเตติ ปณฺฑิเตหิ สมฺมเต
สงฺกถิตเต ๑ มฺลชาตา ปติภูจिताติ อิมินา โสตาปนฺนสฺส สทฺธํ ทสฺเสติ ๑
กุเล วา อิธ ชายเรติ อิธ วา มนฺุสฺสโลกे ขตฺติยพฺุราหฺมณเวสฺสกุเล
ชายนฺติ ๑ อยเมว หิตฺติวิธา กุสสมฺปตฺติ นาม ๑ อนุปฺพุเพน นิพุพานํ
อธิคจฺฉนฺตีติ สีสสมาธิปฺลยฺวาติ อิเม คฺุณฺเน ปฺุเรตฺวา อนุกฺกเมน นิพุพานํ
อธิคจฺฉนฺตีติ ๑

ติณสุตตวณนา

อูกเม ๗ติณโณติ ตสฺส นาม ๗ อุปสงกมิตี สมโณ กิร
โคตโม ปณฺหิตอ คจฺนิตฺสํมิตี ตสฺส (๑) สนฺติกนฺติ จินฺเตตฺวา
กุตฺตปาทฺราโศ มหาชนปฺริวฺโต อุปสงกมิตี ๗ กวฺโต สมฺมุขาทิ
ทสพลสฺส ปฺรโต นิสฺสิตฺวา ๗ วณฺณํ ภาสตีติ กสฺมา ภาสตี โส
กิร อิตฺโต ปุพฺเพ ตถาคตสฺส สนฺตีกํ อคตฺปฺพโพ ๗ อถสฺส เอตทโหสิ
พฺพุธา นาม พฺรํสาทา มยา (๒) ปจฺมตฺริ อกเถนฺเต กเถยฺย วา น วา ๗
สเจ น กเถสฺสตี อถ มํ สมากมกฺุจฺจาเน กเถนฺตํ เอวํ วกฺขณฺติ ตวํ อธิ
กสฺมา กเถสิ เยน เต สมณสฺส โคตมสฺส สนฺตีกํ กนฺตฺวา วจนมตฺตมฺปี
น ลทฺธนฺติ ๗ ตสฺมา เอวํ เม อัยฺ ครหา มจฺจิสฺสตีติ มณฺณมาโน ภาสตี ๗
กิลฺจาปี พฺรํหฺมณฺณํ วณฺณํ ภาสตี ตถาคตสฺส ปน ฅาณํ ฆญฺเฐสฺสํมิตี
เอวมฺปี เตวิชฺช อธิปฺปาเยเนว ภาสตี ๗ เอวมฺปี เตวิชฺชา พฺรํหฺมณฺณาทิ
เตวิชฺชกพฺรํหฺมณฺณา เอวंपณฺหิตา เอวํธีรา เอวंपุยฺตฺตา เอวंपุสฺสฺตฺตา
เอวํวาทิโน เอวํสมฺมตฺตติ อคฺุโธ ๗ อิตฺิปฺปีติ อิมินา เตสํ ปณฺหิตาทิอาการ-
ปฺริจฺเฑทํ ทสฺเสตี ๗ เอตฺตเกน การเณน ปณฺหิตา ๗เป๗ เอตฺตเกน
การเณน สมฺมตฺตติ อยฺยหิ เอคฺุถ อคฺุโธ ๗

ยถากถํ ปน พฺรํหฺมณฺณาทิ เอคฺุถ ยถาทิ การณวจนํ ๗

กถํ ปนาคี ปุจฺจาวจณํ ฯ อิทํ หิ วุคฺตํ โหติ กถํ ปน พุราหุณ
พุราหุณฺนา พุราหุณํ เตวิชฺชํ ปญฺญาเปนฺติ ฯ ยถา เอตํ (๑) สกฺกา
โหติ ชานิตฺตํ ตํ การณํ วเทหิตํ ฯ

ตํ สุตฺวา พุราหุณฺโณ ชานนญฺจ
ปุจฺจํ โน อชานนญฺจ
ตตฺถ อุกฺโขติ ทฺวิหิปี ปกฺเขหิ ฯ มาติโต จ ปิติโต จาติ ยสฺส มาตา
พุราหุณฺณี มาตุ มาตา พุราหุณฺณี ตสฺสปี มาตา พุราหุณฺณี ฯ ปิตา
พุราหุณฺโณ ปิตุ ปิตา พุราหุณฺโณ ตสฺสปี ปิตา พุราหุณฺโณ โส
อุกฺโขติ สุชาโต มาติโต จ ปิติโต จ ฯ สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส มาตุคฺคหณฺณี กุจฺฉิตฺติ อคฺโข โย ฯ สมเวปากีนียา กหณฺนิยาติ ปน
เอตฺถ กมฺมชเตโชชฺชาตฺตคฺคหณฺณีติ วุจฺจติ ฯ

ยว สตฺตมา ปิตามหฺยฺคาคี เอตฺถ ปิตุ ปิตา ปิตามโห ปิตามหฺสฺส
ยฺคํ ปิตามหฺยฺคํ ฯ ยฺคนฺนฺติ อายุปฺปมาณํ วุจฺจติ ฯ อภิลปมตฺตเมว เจตํ
อคฺโขติ ปน ปิตามโหเยว ปิตามหฺยฺคํ ฯ ตโต อุกฺโข สพฺเพปี ปุพฺพปฺริสา
ปิตามหฺคฺคหณฺเนว กหิตา ฯ เอวํ ยว สตฺตโม ปฺริโส ตาว สํสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

อถวา อุกฺโขติโต อนฺุปกฺกฺกฺจ
อปเนถ เอตํ ก็ อิมินาติ เอวํ อุกฺโขติโต อนวุกฺโขติโต ฯ

เล่มที่ 14 พราหมวคคุณณา หน้า 237

อนุปกุกุโจติ น อูปกุกุโจ น อุกโกสิ วา นิหนุ วา
ปตตปุกุโพ ฯ เกน การณนาติ ชาติวาเทน ฯ อิติปี
หีนชาติโก เอโสติ เอวรูปน วจนนาติ อตุโก ฯ

อชฌายโกติ อิทํ น ทานิเม ฉายนุติ นทานิ เม
ฉายนุตีติ โข วาเสกุกา อชฌายกา อชฌายกาเตว ทุติย
อุกุขริ อูปนิพพตตุนติ เอวิ ปจมกปุปิกกาเล ฉานวิริหิตานํ
พราหมณานํ กรหวนํ อูปนุณํ ฯ อิทานิ ปน ตํ อชฌายตีติ
อชฌายโก มนุเต ปริวตเตตีติ อิมินา อตุเถน ปัสสาวจันํ กตุวา
โวหรนติ ฯ มนุเต ชาเรตีติ มนุทธโร ฯ

ติณณํ เวทานนติ อิริพเพทยชัพเพทสามเวทานํ ฯ
โอกุกปหตกรณวเสน ปาริ กโตติ ปารุกุ ฯ สห นิฉนุฑุณา
จ เกกุกเกน จ สนิฉนุฑุเกกุกานํ ฯ นิฉนุฑุติ นามนิฉนุฑุ
รูกุขาทินํ (๑) เววจนปกาสกํ สตุถํ ฯ เกกุกนุติ กิริยาอูปวิกูปโป
กวิณํ อูปการกํ สตุถํ ฯ สห อุกุขรูปเพเทน สากุขรูปเพทานํ ฯ
อุกุขรูปเพโทติ สิกุขา จ นิริตุติ จ ฯ อิติหาสปลญจมานนติ
อาถพพณเวทํ จตุตุถํ กตุวา อิติห อาส อิติห อาสาติ
อิติสวจนปุกิสตุตุโต ปุราณกกาสงุขาโต ขตุตวิชชาสงุขาโต วา
อิติหาโส ปลญจโม เอเตสนุติ อิติหาสปลญจมา ฯ เตสิ อิติหาสปลญจมานํ ฯ
ปทํ ตทวเสสญจ พุยากรณํ อธิยติ เวเทติ จาติ ปทโก เวยุยากรโณ ฯ
โลกายตํ วุจติ วิตณุทวาทสตุถํ ฯ มหาปุริสทกขณนติ มหาปุริสานํ

พทุธานั (๑) ลกขณที่ปัก ทวาทสสทสคณุปปมาณั สตถั ยตถ
โสพสทสคคาถาปทปริมาณา พทุชมนนุตา นาม อเหตุยั เยถั วเสน
อิมินา ลกขณน สมนนาคตา พทุธา นาม โหนตุติ ฯ อิมินา ปจเจกพทุธา
เทว อคคสาวกา อสีติ มหาสาวกา พทุชมาตา พทุชปีตา อคคุปฏฐากา
อคคุปฏฐายิกา ราชา จกกวตฺตีติ อัย วิเสโส ปญญาติ (๒) ฯ อนวโยติ
อิมสฺส โลกายตมมหาปฺริสทกขณสฺส อนฺโน ปรีปฺรโก อวโย น โหตีติ วุตฺต
โหติ ฯ [๓] อนวโยติ อนฺนอวโย สนฺธิวเสน อุการโลโป อนฺนอวโย อนวโย
น ปรีปฺณณสิปโปติ อตฺโถ ฯ อวโย นาม โย ตานิ อตฺถโต คณฺถโต จ
สนฺตानนฺตุ (๔) น สกโกติ ฯ

เตนหีติ อิทํ ภควา นั อายาจนฺตุ (๕) ทิสฺวา อิทานิสฺส ปญฺห
กเถตุ กาลอติ ฅตฺวา อาห ฯ ตสฺสทฺโถ ยสฺมา มั อายาจสิ ตสฺมา
สฺมณหีติ ฯ วิวิจเจว กามหีติอาทิ

๑ ม. พทุธาทีนั ฯ ๒ ม. ญาติ ฯ ๓ ม. อวโย นาม โย ตานิ
อตฺถโต จ คณฺถโต จ สนฺธาเรตุ น สกโกติ ฯ อถวา อนวโยติ
อนฺน อวโย สนฺธิวเสน อุการโลโป ฯ อนฺน อวโย ปรีปฺณณสิปโปติ
อตฺโถ ปาจา ปญญาณนฺติ ฯ ๔ ม. สนฺธาเรตุ ฯ ๕ สี่. อายาจนั ฯ

วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตเมว ฯ อธิ ปเนตฺ ทุวินฺนํ (๑) วิชฺชานํ
ปฺพุพฺพภากปฺปฏิปตฺตติทสฺสนตฺถํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ ตตฺถ ทุวินฺนํ
วิชฺชานํ อนุปทวณฺณา เจว ภาวนानโย จ วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตวํ ฯ
ปจฺจมา วิชฺชชาติ ปจฺจมํ อุปฺปนฺนาติ ปจฺจมา วิทิตกรณฺญเณ วิชฺชา ฯ
กํ วิทิตํ กรโธตฺติ ฯ ปฺพุพฺเพนิवासํ ฯ อวิชฺชชาติ ตสฺเสว ปฺพุพฺเพนิवासตฺส
อวิทิตกรณฺญเณปํ ตปฺปฏิจฺฉาทโก โมโห วุจฺจติ ฯ ตโมติ เสว
โมโห ปฺปฏิจฺฉาทกฺกฺเณ ตโมติ วุจฺจติ ฯ อาโลโกติ สาเยว วิชฺชา
โอภาสกรณฺญเณ อาโลโกติ วุจฺจติ ฯ เอตฺถ จ วิชฺชา อธิคฺคตาติ อຍ
อตุโธ เสสํ ปสฺสํสาจฺจํ ฯ โยชฺณา ปเนตฺถ อຍมตฺส วิชฺชา อธิคฺคา
อถตฺส อธิคฺคตวิชฺชตฺส อวิชฺชา วิหตา วินฺนฺจฺจติ อตุโธ ฯ กสฺมา
ยสฺมา วิชฺชา อุปฺปนฺนา ฯ อิตฺรສມීປိ ปททฺวຍ ເອເສວ ນໂຍ ຯ
ຍถาตฺนฺติ ເອຕຸຖ ຍຣາຕີ ໂອປມມໍ ຕນຸຕີ ນິປາຕມຕຸຕໍ ຯ ສຕິຍາ
ອວີປຸວາເສນ ອປປມຕຸຕສຸສ ຯ ວິຣິຍາຕາເປນ ອາຕາປິໂນ ຯ ກາຍ
ຈ ສິວິເຕ ຈ ອນເປກຸຂຕາຍ ປຸທິຕຕຸຕສຸສາຕີ ຯ ເປສິຕຕຸຕສຸສາຕີ ອຕຸໂຄ ຯ
ອີທໍ ວຸຕຸຕໍ ໂຫຕີ ຍຣາ ອປປມຕຸຕສຸສ ອາຕາປິໂນ ປຸທິຕຕຸຕສຸສ ວິຫຣໂຕ
ອວີຊາ ວິຫຣເຍຍຸ ວິຊາ ອຸປປຊເຍຍຸ ຕໂມ ວິຫຣເຍຍຸ ອາໂລໂກ
ອຸປປຊເຍຍຸ ເວມເຕສຸສ ອວີຊາ ວິຫາ ວິຊາ ອຸປປນຸນາ ຕໂມ ວິຫໂຕ
๑ ม. ติสฺສນฺนํ ฯ

เล่มที่ 14คิกนึปตวณณา หน้า 240

อาโลโก อูปนโน ๑ เอตสฺส เตน ปธานานุโยคสฺส อนรูปเมว
ผลํ ลทฺชนฺติ ๑ ปุพฺเพนิวาสกถา นิฏฺฐิตา ๑

จตุปฺปาทกถาย วิชฺชาติ ทิพฺพจกฺขณญาณวิชฺชา ๑ อวิชฺชาติ
ตตฺตํ จุตฺตปฏิสฺสณฺธิจฺฉาทิกา อวิชฺชา ๑ เสสํ วุตฺตณฺยเมว ๑

ตติยวิชฺชาเย โส เอวํ สฺมาหิตฺเต จิตฺเตติ วิปฺสฺสนาปาทกํ
จตุตฺถชฺฆมานจิตฺตํ เวทิตพฺพํ ๑ อาสวานํ ขยณณายาติ อรหตฺต-
มกฺกณณตฺถาย ๑ อรหตฺตมกฺโก หิ อาสววินาสนโต อาสวานํ
ขโยติ วุจฺจติ ตตฺร เจตํ ฌาณํ ตตฺถ ปฺริยาปนฺนตฺตาติ ๑
จิตฺตํ อภินินฺนาเมตฺติ วิปฺสฺสนาจิตฺตํ อภินิหรติ ๑ โส อิทํ
ทฺกฺขณฺติ เอวมาทิสฺสุ เอตฺตํ ทฺกฺขํ น อิตฺโต กิโยโยติ สพฺพมฺปี
ทฺกฺขสจฺจํ สรสฺสทฺกฺขณฺปฺปฏิเวเชน ยถาภูตํ ปฺชานาติ ปฺฏิวิชฺชติ
ตสฺส จ ทฺกฺขสฺส นึพฺพตฺตํ ตณฺหํ อຍံ ทฺกฺขสมฺมทโยติ ตทฺกฺขมฺปี
ຍံ ฌานํ ปตฺวา นึรฺุชฺชติ ตํ เตสํ อปฺปวตฺตี นึพฺพานํ อຍံ ทฺกฺขณิโรโรติ ๑
ตสฺส จ สมฺปาปํ อริยมคฺคํ อຍံ ทฺกฺขณิโรธคามินิ ปฺฏิปทาติ
สรสฺสทฺกฺขณฺปฺปฏิเวเชน ยถาภูตํ ปฺชานาติ ปฺฏิวิชฺชติติ เอวมตฺถโถ
เวทิตพฺโพ ๑

เอวํ สรฺูปโต สจฺจานิ ทสฺเสตฺวา อิทานิ กิลสวเสน ปฺริยาโยโต
ทสฺเสนโต อิเม อาสวาติอาทิมาน ๑ ตสฺส เอวํ ฌานโต เอวํ
ปฺสฺสโตติ ตสฺส กิฺกฺขโน เอวํ ฌานนตฺสฺส เอวํ ปฺสฺสนตฺสฺส ๑

เล่มที่ 14 พราหมวคฺควณณา หน้า 241

สท วิปสฺสนาย โภฏิปฺปตฺตํ มคฺคํ กเถติ ฯ (๑) กามาสวาทิ
กามาสวโต ฯ จิตฺตํ วิมฺจุจฺตฺติ อิมินา มคฺคกฺขณํ ทสฺเสติ ฯ
มคฺคกฺขณเ หิ จิตฺตํ วิมฺจุจฺติ ผลกฺขณเ จิตฺตํ วิมฺตฺตํ โหติ ฯ
วิมฺตฺตสฺมี วิมฺตฺตมิตฺติ ฅาณนฺติ อิมินา ปจฺจเวกฺขณณณณํ ทสฺเสติ ฯ
ชีณา ชาตฺติอาทิตฺติ ทสฺส ภูมि ฯ เตน หิ ฅาณน โส
ปจฺจเวกฺขณฺโต ชีณา ชาตฺติอาทิตฺติ ปชานาติ ฯ กตมา
ปนสฺส ชาติ ชีณา กถญจ นํ ปชานาตฺติ น ตาวสฺส
อตฺติตา ชาติ ชีณา ปุพฺเพว ชีณตฺตา น อนาคตา อนาคเต
วายามาภาวโต น ปจฺจูปฺนฺนา วิชฺชมานตฺตา ฯ ยา
ปน มคฺคสฺส ภาวิตตฺตา อฺปฺปชฺเชยฺย เอกจตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เอกจตฺต
อนฺนฺปฺปาททมฺมตฺตํ อปฺปชฺชเนน ชีณา ฯ ตํ โส มคฺคภาวนาย
ปหีนกิลเส ปจฺจเวกฺขิตฺวา กิลเสภาเว วิชฺชมานมฺปิ กมฺมํ
อายตฺติ อปฺปฏฺฐิสฺสริกํ โหตฺติติ ชานนฺโต ปชานาติ ฯ

วฺลิตฺต
พฺรหฺมจฺริยฺนฺติ มคฺคพฺรหฺมจฺริยํ ฯ ปุณฺณชฺชนกฺลฺยาณเ หิ สทฺธิ
สฺต
ตฺต
ตฺต
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

เล่มที่ 14 ตีกนิปาตวณณา หน้า 242

พฺรหฺมจฺริยนฺติ ปชานาติ ฯ กตํ กรณียนฺติ จตุสฺส สจฺเจสฺ จตุหิ
มคฺเคหิ (๑) ปริณฺญาปหฺนสจฺฉิกิริยาภาวนาภิ สมยวเสน (๑)
โสฬสวិธมฺปิ กิจฺจํ นิฏฺฐาปิตนฺติ อตฺถโธ ฯ ปุณฺณชฺชนกฺลฺยาณาทโย
หิ ตํ กิจฺจํ กโรนฺติ จีณาสโว กตกรณียโย ฯ ตสฺมา โส อตฺตโน
กรณียํ ปจฺจเวกฺขนฺโต กตํ กรณียนฺติ ปชานาติ ฯ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ
ปฺน อิตฺถภาวาย เอวํ โสฬสวិธกิจฺจภาวาย กิเลสฺกฺขาย วา
มคฺคภาวนากิจฺจํ เม นตฺถิติ ปชานาติ ฯ อถวา อิตฺถตฺตยาติ
อิตฺถภาวโต อิมสฺมา เอวํปการา อิทานิ วตฺตมานกฺขนฺธสนฺตानา
อปรี ขนฺธสนฺตानํ มยฺหํ นตฺถิ อิเม ปน ปญฺจกฺขนฺธา ปริณฺญาตา
ติฏฺฐนฺติ ฉินฺนมฺมูลกา รุกฺขา วिय ฯ เต จริมกวิญฺญาณนิโรเธน
อนฺุปาทาโน วिय ชาตเวโท นิพฺพายิสฺสนฺตํ ปชานาติ ฯ อิธ
วิษฺชาติ อรหตฺตมคฺคภาวนาวิษฺชา ฯ อวิษฺชาติ จตฺสจฺจปฺปฏิจฺฉาติกา
อวิษฺชา ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ

อนฺุจฺจาวจสีลสฺสาติ ยสฺส สีลํ กาลเณ หายติ กาลเณ วฑฺฒติ
โส อฺุจฺจาวจสีโล นาม โหติ ฯ จีณาสวสฺส ปน สีลํ เอกนฺตวฑฺฒิตเมว ฯ
ตสฺมา โส อนฺุจฺจาวจสีโล นาม โหติ ฯ วสีฏฺถนฺติ วสีปฺปตฺตํ ฯ
สฺสมาหิตนฺติ สฺสฺสฺสฺ สฺสมาหิตํ อารมฺมณมฺหิ สฺสฺสฺสฺปิตํ ฯ ธีรนฺติ
ธิตฺติสมฺปนฺนํ ฯ มจฺจุหาชินฺนฺติ

เล่มที่ 14 พราหมวคฺควณณา หน้า 243

มจฺจุ ชหิตฺวา จิตฺ ๑ สพุพปฺปหายินฺนฺติ สพุเพ ปาปฺชฺมเม
ปชหิตฺวา จิตฺ ๑ พุทฺชนฺติ จตฺตฺจฺพุทฺธํ ๑ อนฺติมสาร์รินฺติ
สพุพปจฺฉิมสรีริ ๑ ตํ นมสฺสนฺติ โคตมฺนฺติ ตํ โคตมโคตฺตํ
พุทฺธสวกา นมสฺสนฺติ ๑ อถฺวา โคตมพุทฺธสฺส สวโกปี
โคตโม ตํ โคตมํ เทวมนุสฺสา นมสฺสนฺตีติ อตฺโถ ๑

ปฺพุเพนิวาสนฺติ ปฺพุเพนิวตฺถกฺขนฺชฺปรมฺปรี ๑ โยเวตีติ โย
อเวติ อวคฺจฺฉติ ๑ โยเวตีติปี ปาโง ๑ โย อเวติ วิทิตฺ ปากฺกั
กตฺวา จิตฺติ อตฺโถ ๑ สกฺคาปายญฺจ ปสฺสตีติ โส ฌ กามาวจเร
นว พุทฺหมโลเก จตฺตาโร จ อปาเย ปสฺสตี ๑ ชาตฺกฺขยํ
ปตฺโตติ อรหตฺตํ ปตฺโต ๑ อภิญฺญาไวสีติติ ชานิตฺวา
กิจฺจโวสาเนน วุสีโต ๑ มุนีติ โมนฺยเยน สมฺนฺนาคโต
ชฺฉินาสวมนิ ๑ เอตาคีติ เหฏฺฐา นิตฺทิกฺฐาหิ ปฺพุเพนิวาสณฺณาทิหิ ๑
นาคฺฉลํ ลปิตฺลาปนฺนฺติ โย ปนฺนฺโย เตวิชฺโชติ อญฺเฆหิ
ลปิตฺวจนมตฺตเมว ลปติ ตมฺหํ เตวิชฺโชติ น วทามิ
อตฺตปจฺจกฺขโต ญตฺวา ปสฺสปี ติสฺโส วิชฺชา
กเถนฺตเมวาคํ เตวิชฺโชติ วทามิติ อตฺโถ ๑ กลนฺติ โกฏฺฐาสิ ๑
นาคฺฉตีติ น ปาปฺณาติ ๑ อิทานิ พุทฺหมโณ ภควโต กถาย
ปสฺสนฺโน ปสฺสนฺนาคาริ กโรนฺโต อภิกฺกนฺตฺนฺติอาทิมาท ๑

ชานสุโศณิสุตตวณณา

นวม ๑ ยสสสุตติ ยสส ภเวยฺย ๑ ยลโธติอาทิสฺส ยชิตพโพติ
ยลโธ เทยชมมสเสตํ นามํ ๑ สทฺชนฺติ มตถกตฺตํ ๑ ถาลิปาโกติ
วรปริสํ นํ ทาทพฺพํ ภาตฺตํ ๑ เทยชมมนฺติ วุตตาวเสสํ ยงฺกิลฺลิจิ
เทยชมมํ นาม ๑ เทวิชฺเชสฺส พฺราหฺมณฺเส ทานํ ทเทยยาติ สพฺพเมตํ
ทานํ เทวิชฺเชสฺส ทเทยย เทวิชฺชพฺราหฺมณาว ปฏิกฺคเหตฺถึ ยุตฺตาติ
ทสฺเสติ ๑ เสสเมตฺถ เหนฺจ วุตฺตนยเมวาติ ๑

สงฺการวสุตตวณณา

ทสม ๑ สงฺการโวติ เอวํนามโก ราชกหนฺนเร
ชินฺณปฏิสงฺขรณฺการโก आयุตฺตกพฺราหฺมโณ ๑ อุปสงฺกมิติ
ภุตฺตปาทราโส หุตฺวา มหาชนปริวฺโต อุปสงฺกมิ มยฺมสฺสุติ เอตฺถ
อสฺสุติ นิปาตมตฺตํ มยฺ โภ โคตม พฺราหฺมณา นามาติ
อิทเมว อตฺถปทํ ๑

ยลลํ ยชามาติ พาทิรสมเย สพฺพจคฺคเกน สพฺพญฺจเกน
สพฺพโสพฺสเกน สพฺพทวตฺตีสาย สพฺพจคฺคสญฺจียา สพฺพสเตน
สพฺพปญฺจสเตนาติ จ เอวํ ปาณฆาตปฏิสฺยุตฺโต ยลโธ นาม
โหติ ๑ ตํ สนฺธาเยวมาห ๑ อนฺนสอาริกรฺนฺติ อนฺนสรีรสมภวํ ๑

ยทิตฺนุติ ยา เอสา ฯ ยณฺณาธิกรณฺนุติ ยณฺณการณา จ ยชนการณา
จาติ (๑) อตุโถ ฯ เอกสฺมํ หิ พหฺนุํ ททฺนุเตปี ทาเปฺนฺเตปี พหฺสฺสึปี
พหฺนุํ ททฺนุเตสฺสึปี ทาเปฺนฺเตสฺสึปี ปุณฺณปฺปฏิปทา อนฺกสําริริกา นาม
โหติ ฯ ตํ สฺนฺธาเยตํ วุคฺคํ ฯ ตฺยฺหฺลจฺ ตฺยฺหฺลจฺ ยชํมีติ วทฺนฺตฺสฺสาปี
ตฺวณฺจ ตฺวณฺจ ยชํหิติ อาณาเปฺนฺตฺสฺสาปี จ อนฺกสําริริกํเยว โหติ ฯ
ตมฺปี สฺนฺธาเยตํ วุคฺคํ ฯ ยสฺสฺ วา ตสฺสฺ วาติ ยสฺมา วา ตสฺมา วา ฯ
เอกมตฺตํ ทเมตฺติ อตฺตโน อินฺทฺริยทมนวเสน เอกํ อตฺตํ ทเมติ ฯ
เอกมตฺตํ สเมตฺติ อตฺตโน รากาติอุปสมวเสน (๕) เอกํ อตฺตํเมว
สเมติ ฯ ปฺริณิพฺพาเปตฺติ รากาติปฺริณิพฺพานเนว ปฺริณิพฺพาเปติ ฯ
เอวมสฺสายนฺติ เอวํ สฺนฺเตปี อัยฺ ฯ

เอวมิํทํ พฺราหฺมณฺสฺสฺ กถํ สฺตฺวา สฺตฺถา จินฺเตสิ อัยฺ พฺราหฺมโณ
ปฺสฺมาตกสฺยตฺตมฺหาชฺญณฺ อนฺกสําริริกํ ปุณฺณปฺปฏิปทํ วเทติ ปพฺพชฺชามฺลํ
ปน ปุณฺณปฺปฺตฺติปฺกิปทํ (๕) เอกสําริริกนฺติ วเทติ เนวํยํ เอกสําริริกํ
ชํนาติ น อนฺกสําริริกํ หนฺทสฺสฺ เอกสําริริกณฺจ อนฺกสําริริกณฺจ
ปฺปฏิปทํ เทเสสฺสามิติ อุปฺริ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 246

เทศนั วฑฒนุโต เตนหิ พุราหุมนาคีอาทิมหา ๑ ตตุถ ยถา
เต ขเมยยาติ ยถา ตุยหิ รุจเจยย ๑ อธิ ตถาคโต โลเก
อุปชชติตติอาทิ วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตเมว ๑

เอตถายั มคฺโคติ เอตถ ตุมฺเห อหิ อนุสาสามิ อัย มคฺโค ๑
อัย ปฏิปทาติ ตสฺเสว เวจัน ๑ ยถา ปฏิปนฺโนติ เยน มคฺเคน
ปฏิปนฺโน ๑ อนุตฺตรั พุรหุมนจริโยคธนฺติ อรหตฺตมคฺคสงฺขาตสฺส
พุรหุมนจริยสฺส อนุตฺตรั โอคธั อุตฺตมปติฏฺฐาภูตึ นิพฺพานั ๑
อิจฺจายนฺติ อิติ อัย ๑

อุปฏฺฐตฺตราติ (๑) ยตถ พหุหิ เวยฺยาวจฺจกรณฺเหติ อุปฺกรณฺเหติ
วา อตุโถ นตฺถิ ๑ อุปฺสมารมฺภตฺตราติ ยตถ พหุณฺนั กมฺมจฺเจทวเสน
ปีพาสงฺขาโต สมารมฺโภ นตฺถิ ๑ เสยฺยถาปี ภวึ โคตโม ภวญฺจานนฺโท
เอเต เม ปุชฺชาติ ยถา ภวึ โคตโม ภวญฺจ อานนฺโท เอวรูปา มม
ปุชิตา ตุมฺเหยว เทว ชนา มยฺหิ ปุชฺชา จ ปาสฺสา จาติ อิมมตฺถึ
สนฺธาเยว ตึ วทติ ๑ ตสฺส กิร เอวึ อโหสิ อานนฺทตฺเถโร มึเยว
อิมิ ปญฺหิ กถาเปตฺถกาโม อตฺตโน โข ปน วณฺเณ วุตฺเต อตฺตสฺสนโก
นาม นตฺถิติ ๑ ตสฺมา ปญฺหิ กถตฺถกาโม วณฺณภณฺเนน วิกุเขปึ
กโรนฺโต เอวมาห ๑

น โข ตฺยาหนฺติ น โข เต อหิ ๑ เถโรปี กิร

เล่มที่ 14 พราหมวคฺควณณา หน้า 247

จินฺเตสิ อัย พฺราหฺมโณ ปญฺหิ กเถตุกาโม ปรีวตฺตติ อิมํ
ปญฺหิ เอตฺเตว กถาเปตฺตสํมิตฺติ ฯ ตสฺมา นํ เอวมาห ฯ
สทรมฺมิกนฺตฺติ สการณํ ฯ สํสาเทตฺตติ สํสํทาเปตฺติ ฯ โน
วิสุตฺตชฺเชตฺตติ น กเถตฺติ ฯ ยนฺนุนานํ ปรีโมเจยฺยนฺตฺติ ยนฺนุน อหํ
อุโภเปเต วิหเสโต ปรีโมเจยฺยํ ฯ พฺราหฺมโณ หิ อานนฺเทน
ปฺจฺจุตฺติ ปญฺหิ อกเถนฺโต วิหเสตฺติ อานนฺโทปปี พฺราหฺมณํ อกเถนฺตํ
กถาเปนฺโต ฯ อิติ อุโภเปเต วิหเสโต โมเจตฺตสํมิตฺติ จินฺเตตฺวา
เอวมาห ฯ กานฺนุชฺชาตฺติ กา นฺ อชฺช ฯ อนฺตรากถา อุทปาตฺติ
อณฺณิสฺสา กถาย อนฺตรนฺตเร กตฺรา กถา อุปฺปชฺชิตฺติ ปฺจฺจุตฺติ ฯ
ตทา กิร ราชนฺเตปฺปเร ตีณิ ปาฎิหาริยานิ อารพฺภ กถา อุทปาตฺติ
ตํ ปฺจฺจามิตฺติ สุตฺวา เอวมาห ฯ อถ พฺราหฺมโณ อิทานิ วตฺตํ
สทฺธิสฺสํมิตฺติ ราชนฺเตปฺปเร อุปฺปนํ กถํ อารोเปนฺโต อัย ชฺวชฺช
โภ โคตฺมาตฺติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ อัย ชฺวชฺชชฺชาตฺติ อัย โข อชฺช ฯ
ปฺพเพ สฺวทฺตฺติ เอตฺถ สฺวทฺตฺติ นิปาตฺตมตฺตํ ฯ อุตฺตริมนฺนุสฺสทฺตฺตมาตฺติ
ทสฺสทฺตกมฺมปถสฺงฆาตา มนฺนุสฺสทฺตฺตมา อุตฺตริ ฯ อิทฺธิปาฎิหาริยํ
ทสฺเสสนฺตฺติ ภิกฺขุจาโร คจฺจนฺตฺตา อากาเสเนว คมฺมํสฺส เจว อากมฺมํสฺส
จาตฺติ เอวํ ปฺพเพ ปวตฺตํ อากาสกมฺมํ สนฺธาเอวมาห ฯ เอตฺรหิ
ปน พฺหุตฺรา จ ภิกฺขุตฺติ [๒] อิทํ โส พฺราหฺมโณ ปฺพเพ ภิกฺขุ จตฺตาริ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 248

ปจฺเจ อุปฺปาเตสฺสามิตฺติ มณฺเณ เอวมกํสุ อิทานิ ปจฺเจยานํ
อุปฺปนฺนภาวํ ญตฺวา โมเหณ เจว ปมาเทน จ วิตฺตินาเมนฺตฺติ
ลทฺธิยา เอวมาห ๑

ปาฎิหาริยานีติ ปจฺเจนิกปฎิหฺรณวเสน ปาฎิหาริยานิ ๑ อิทธิปาฎิหาริยนฺติ
อิชฺฉณวเสน อิทธิ ปฎิหฺรณวเสน ปาฎิหาริยํ อิทธิเยว ปาฎิหาริยํ
อิทธิปาฎิหาริยํ ๑ อิตเรสุปิ เอเสว นโย ๑ อนกฺวิหิตํ อิทธิวิชนฺติอาทินํ
อตุโถ เจว ภวานานโย จ วิสุทฺธิมคฺเค วิตฺถาริโตว ๑

นิมิตฺเตน อาทิสฺตีติ อากตฺนนิมิตฺเตน วา คตฺนนิมิตฺเตน วา จิตฺนนิมิตฺเตน วา
อิทํ นาม ภวิสฺตีติ กเถติ ๑ ตตฺริทํ วตฺถุ

เอโก กิร ราชาศิสฺโส มุตฺตา คเหตุวา ปุโรหิตํ ปุจฺฉิ กิ เม
อาจริย หตฺเถติ ๑ โส อิตฺโต จิตฺโต จ โอลฺลเกสิ เตน จ สมเยน เอกา
สรพฺพ มกฺขิกํ คเหตุสามิตฺติ ปกฺขนฺตฺตา คเหตุกาลล มกฺขิกา ปลาตฺตา ๑
โส มกฺขิกาย มุตฺตตฺตฺตา มุตฺตา มหาราชาคิ อาห ๑ มุตฺตา ตาว
โหนตฺตุ กติ มุตฺตาคิ ๑ โส ปุณฺ นิมิตฺตํ โอลฺลเกสิ ๑ อวิหฺเร กุกฺกุฏ
ติกฺขตฺตํ สทฺทํ นิจฺฉาเรสิ ๑ พุราหฺมณฺณตฺติสฺโส มหาราชาคิ อาห ๑ เอวํ
เอกจฺโจ อากตฺนนิมิตฺเตน กเถติ ๑ เอเตนฺอุปฺปาเยน คตฺถุจิตฺนนิมิตฺเตหิปี กถนํ
เวทิตพฺพํ ๑

เล่มที่ 14 พราหฺมวคฺควณฺณา หน้ํา 249

เอวมฺปิ เต มโนติ เอวํ ตว มโน โสมนสฺสํโต วา
โทมสนสฺสํโต วา กามวิตกฺกาทิสํยฺคฺโต วาติ ฯ พุติยํ ตสฺเสว
เววจนํ ฯ อิติปิ เต จิตฺตนฺติ อิติปิ ตว จิตฺตํ อิมญจ อิมญจ อคฺคํ
จินฺตยมาณํ ปวตฺตนฺติ อคฺคโถ ฯ พหุญเจปิ อาทิสํตีติ พหุญเจปิ
กเถติ ฯ ตเถว ตํ โหตีติ ยถา กถิตํ ตเถว โหติ ฯ

อมนฺสฺसानนฺติ ยกฺขปีสาจาทินํ ฯ เทวตानนฺติ จาตุมฺมหา-
ราชิกาทินํ ฯ สทฺทํ สุตฺวาติ อญฺญสฺส จิตฺตํ ฉตฺวา กเถนฺตानํ สุตฺวา ฯ
วิตกฺกวิปฺสวสทฺทนฺติ วิตกฺกวิปฺสวสเสน (๑) อุปฺปนฺนํ วิปฺปลปนฺตानํ
สุตฺตปฺปมตฺตาทินํ สทฺทํ ฯ สุตฺวาติ ตํ สุตฺวา ฯ ยํ วิตกฺกยโต ตสฺส
โส สทฺโท อุปฺปนฺโน ตสฺส วเสน อุปฺปนฺนํ เอวมฺปิ เต มโนติ อาทิสํตีติ ฯ

ตตฺริมาณิ วตฺถุณิ ฯ เอโก กิร มนฺสฺโส อญฺญํ กิรํสํมาตีติ คามโต
นคฺริ คจฺฉนฺโต นิกฺขนฺตญฺจานโต ปญฺจาย วินิจฺฉยสภายํ รณฺโถ จ
ราชมฺหามตฺตानญจ อิทํ กเถสฺสามิ อิทํ กเถสฺสามีติ วิตกฺกเถนฺโต
ราชกฺลํ คโต วिय รณฺโถ ปฺรโต จิตฺโต วिय อญฺญการเถน สทฺธี
กเถนฺโต วिय จ อโหสิ ตสฺส ตํ วิตกฺกวิปฺสวสเสน นิจฺฉรณฺตํ สทฺทํ
สุตฺวา เอโก ปฺริโส เถนตฺเถน อาคจฺฉนฺตีติ อาห ฯ อญฺญกมฺเมนาติ ฯ คจฺฉ

ชโย เต ภวิสสตีติ ฯ โส คนฺตฺวา อญฺญํ กตฺวา ชยเมว ปาปุณฺนิ ฯ

อปโรปี เถโร โปถียวาสี คามะ ปิณฺฑทาย วิจริ ฯ อถ นํ นิกฺขนฺตํ เอกา
ทาริกา อญฺญาวิหิตา น อทฺทส ฯ โส คามทฺวาระ จตฺวา นีวตฺติตฺวา โอลเกตฺวา
ตํ ทิสฺวา วิตกฺกยฺนฺโต อคมาสิ ฯ จจฺจนฺโตเยว จ ก็ นฺ โข กุรฺมานา ทาริกา
น อทฺทสาติ วจีเกทํ อกาสิ ฯ ปสฺเสสฺ จิตฺโต เอโก ปุริโส สุตฺวา ตุมฺเห ภนฺเต
โปถียคามะ จริตฺถาติ อาท ฯ

มโนสงฺขารา ปณฺนิหิตาติ จิตฺตสงฺขารา สุกฺกปิตา ฯ วิตกฺเกสฺสตีติ
วิตกฺกยฺสตีติ ปวตฺตยฺสตีติ ปชานาติ ฯ ปชานนฺโต จ อากมเนเนว
ปชานาติ ปุพฺพภาเคน ชานาติ อนฺโตสมาปฺตฺติยํ จิตฺตํ อปฺโลเกตฺวา ชานาติ ฯ
อากมเนน ชานาติ นาม กสิณฺปริกมฺมกาเลเยว เยนาการเนว กสิณฺภาวัน
อารทฺโธ ปจฺมชฺฌานํ วา ฯเปฯ จตฺตถชฺฌานํ วา อญฺจ วา สมาปฺตฺติโย
นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ชานาติ ฯ ปุพฺพภาเคน ชานาติ นาม สมถวิปฺสฺสนาย
อารทฺธาเยว ชานาติ เยนาการเนน เอส วิปฺสฺสนํ อารทฺโธ โสตาปฺตฺติมคฺคํ
วา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ฯเปฯ อรหตฺตมคฺคํ วา นิพฺพตฺเตสฺสตีติ ชานาติ ฯ
อนฺโตสมาปฺตฺติยํ จิตฺตํ โอลเกตฺวา ชานาติ นาม เยนาการเนน อิมสฺส
มโนสงฺขารา สุกฺกปิตา อิมสฺส นาม จิตฺตสฺส อนนฺตรา
อิมํ นาม วิตกฺกํ วิตกฺเกสฺสตีติ ฯ

เล่มที่ 14 พราหมวคฺควณณา หน้า 251

อิโต วุจฺจิตฺตสฺส เอตฺตสฺส หานภากิโย วา สมาริ
ภวิสฺสตี จิตฺติภากิโย วา วิเสสภากิโย วา นิพฺพเพชภากิโย วา
อภิณฺณาสจฺฉิกิริยา วา นิพฺพตฺเตตฺตสฺสตีติ ชานาติ ฯ ตตฺถ
ปฺปุชฺชโน เจโตปริยญาณลาภี ปฺปุชฺชนานันฺเขว จิตฺตํ ชานาติ น
อริยานํ ฯ อริเยสุปิ เหฏฺฐิมิ อฺปริมสฺส จิตฺตํ น ชานาติ
อฺปริมิ ปน เหฏฺฐิมสฺส ชานาติ ฯ เอเตสุ จ โสตาปนฺโน
โสตาปตฺติผลสมาปตฺตี สฺมาปชฺชติ ฯเปฯ อรหา
อรหตฺตผลสมาปตฺตี สฺมาปชฺชติ ฯ อฺปริมิ เหฏฺฐิมิ น สฺมาปชฺชติ ฯ
เตสญฺหิ เหฏฺฐิมา เหฏฺฐิมา สฺมาปตฺติ ตตฺรวตฺติเยว โหติ ฯ
ตเถว ตํ โหตีติ เอตํ เอกํเสน ตเถว โหติ ฯ เจโตปริยญาณวเสน
ฌาตญฺหิ อญฺญถาภาวํ นาม นตฺถิ ฯ

เอวํ วิตกฺกเถตาติ เอวํ เนกขมฺมวิทกฺกาทโย ปวตฺเตนฺตฺตา วิตกฺกเถตฺตา ฯ มา
เอวํ วิตกฺกยิตฺถตาติ เอวํ กามวิทกฺกาทโย ปวตฺเตนฺตฺตา มา วิตกฺกยิตฺถตฺตา ฯ เอวํ
มนสิกกโรธาติ เอวํ อนิจฺจสญฺญเมว ทุกฺขสญฺญาทีสุ วา อญฺญตรํ มนสิกกโรถ ฯ
มา เอวญฺติ นิจฺจนฺติอาทินา นเยน มา มนสา กริตฺถตฺตา ฯ อิทนฺติ อิทํ
ปญฺจกามกฺุณฺราคํ ปชฺชถ ฯ อิทํ ปน อฺปสมฺปชฺชชาติ อิทํ จตฺตมกฺุณฺผลปฺปเกทํ
โลกฺกุตฺตรขมฺมเมว อฺปสมฺปชฺช ปาปฺณิตฺตฺวา นิปฺพเวเตตฺตฺวา วิหเรถ ฯ

มายาสหฺมมฺรูปํ วิย ขายตีติ มายาสมานการณชาติกํ วิย
หุตฺตฺวา อฺปญฺญาติ ฯ มายากาโรปิ หิ อฺทกํ คเหตฺตฺวา

เตลั กโรติ เตลั คเหตุวา อุทกนุติ เอว อเนกรูปี มายั ทสเสติ ฯ
อิทมิปี ปาฏิหาริย์ ตถารูปเมวาติ ฯ อิทมิปีเม โภ โคตม ปาฏิหาริย์
มายาสทรมรูปี วิย ขายตีติ จินตามณิกวิษุชาสริกขติ สนุชาย เอวมาห ฯ
จินตามณิกวิษุชั ชานนุตาปี หิ อากจุนนุตเมว ทิสวา อัย อิทั นาม
วิตกเกนุโต อากจุนตีติ ชานนุติ ฯ ตถา อิทั นาม วิตกเกนุโต จิโต
อิทั นาม วิตกเกนุโต นิสินโน อิทั นาม วิตกเกนุโต นิปนโนติ ชานนุติ ฯ
อภิกกนตตรนติ สุนุทรรี ฯ ปณัตตรนติ อุตตมตริ ฯ ภวณหิ
โคตโม อวิตกั อวิจาร์นติ อิธ พุราหุมนเ อวเสลั (๒) อาเทศนาปาฏิหาริย์
พาหิรกนุติ น คณหิ ฯ อิถลจ ปน สพพมิปี โส พุราหุมนเ ตถาคตสสุ
วณณั กเกนุโตเยว อาห ฯ อทุธา โข ตยายนุติ เอกัเสเนว ตยา อัย ฯ
อาสชช อุปนีย วาจา ภาสิตาติ มม กุณณ ฆณูญุตวา มเมว กุณณัน สนุติกั
อุปนีตา วาจา ภาสิตา ฯ อปีจ ตยาคั พุยากริสสุสามีติ อปีจ เต อหเมว
กเถสุสามีติ ฯ เสลั อุตตทานตถเมวาติ ฯ

พุราหุมนวคโค ปจโม ฯ

มหาวคฺควณฺณา

ติตฺถายตฺนสฺสฺตฺตวณฺณา

ทฺติยสฺส ปจฺเม ฯติตฺถายตฺนानीติตฺตฺถฏฏานี อายตฺนानीติตฺถิยานํ
วา อายตฺนानी ฯ ตตฺถตฺตํ ชานิตฺตพฺพิตฺตฺถกรรา ชานิตฺตพฺพิตฺถิยา ชานิตฺตพฺพิ
ติตฺถิยสวากา ชานิตฺตพฺพิ ฯติตฺถํ นาม ทฺวาสภฺจฺจํ ทฺภฺจฺจโย ฯติตฺถกรรา นาม ตาถํ
ทฺภฺจฺจํ อปฺปาทกา ฯติตฺถิยา นาม เยถํ ตา ทฺภฺจฺจโย นาม รุจฺจนฺติ ขมนฺติ ฯ
ติตฺถิยสวากา นาม เตถํ ปจฺจยทฺทายกา ฯ อายตฺนนฺติ อสฺसानํ กมฺโพไซ (๑)
อายตฺนํ กุณฺณํ ทกฺขิณาปโถ อายตฺนนฺติ เอตฺถ สลฺลชาตฺติภฺจฺจจํ อายตฺนํ นาม ฯ
มโนรเม อายตฺเน เสวนฺติ นํ วิหงฺกมา
นํ ยํ นํยตฺติกา ยนฺติ ผลตฺถา(๒) ผลโกชฺชินฺติ
เอตฺถ สโมสรณฺภฺจฺจจํ ฯ ปญฺจิมานี ภิกฺขเว วิมฺุตตฺถายตฺนानीติ
เอตฺถ การณํ ฯ ตํ อิธ สพฺพมฺปิ ลพฺภติ ฯ สพฺเพปิ หิ
ทฺภฺจฺจติกา สลฺลชายนฺนา อิมสฺสเยว ตีสุ จาเนสุ สลฺลชายนฺติ
สโมสรมานापि เอเตสุเยว ตีสุ จาเนสุ สโมสรนฺติ สนนฺิปตฺนฺติ
ทฺภฺจฺจติกาเว ปเนถํ เอตาเนว ตีณิ การณานี ติตฺถฏฏานี
สลฺลชาตฺติอาทินา อตฺถเณ อายตฺนानीติปิตฺตฺถายตฺนानी ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 254

เตเนวตฺเถนตฺติยานิ อายตฺนानิตีปิตฺตถายตฺนานิ ฯ สมฺมุ-
ยฺยชฺยมฺมานานิ กา นามเตา ทิกฺกฺชโยติ เอวํ ปุจฺฉนฺยมฺมานานิ ฯ
สมฺมุคฺคาหิยมฺมานานิ กิการณา เอตา ทิกฺกฺชโย อุปฺปนฺนาคิ
เอวํ สมฺมา อณฺุคฺคาหิยมฺมานานิ ฯ สมฺมุภาสิยมฺมานานิ
ปฺปฺนินฺสฺสชฺชตฺตานิ ปาปกาณิ ทิกฺกฺชิตฺตานิ เอวํ สมฺมา
อณฺุภาสิยมฺมานานิ ฯ อปิจฺจ ติณฺปิ เอตานิ อณฺุโยคฺปุจฺฉนาเวจฺจนาเนว ฯ
เตน วุตฺตํ อณฺุจกถายิ สมฺมุยฺยชฺชตีติ วา สมฺมุคฺคาหตีติ วา
สมฺมุภาสตีติ วา เอเสเส เอกฺกฺเจ สเม สมฺภาเค ตชฺชาเต
ตลฺลเววาคิ ฯ

ปรมฺปิ กนฺตุวาคิ อารฺยปรมฺปฺรา ลทฺธิปรมฺปฺรา อตฺต-
ภาวปรมฺปฺราติ เอเตสุ ยงฺกิลฺลจิ ปรมฺปฺริ กนฺตุวาปี ฯ อกิริยาย
สณฺุจหนฺตีติ อกิริยมตฺเต สนฺุติณฺุจฺจนฺุติ ฯ อมฺุหาคํ อารฺโย
ปุพฺุเพกตฺวาที อมฺุหาคํ ปาจรฺโย ปุพฺุเพกตฺวาที อมฺุหาคํ
อารฺยปาจรฺโย ปุพฺุเพกตฺวาที ฯ อมฺุหาคํ อารฺโย
อิสฺสรนิมฺมานวาทิ อมฺุหาคํ ปาจรฺโย อิสฺสรนิมฺมานวาทิ
อมฺุหาคํ อารฺยปาจรฺโย อิสฺสรนิมฺมานวาทิ ฯ อมฺุหาคํ
อารฺโย อเหตุกอปฺุจฺยวาทิ อมฺุหาคํ ปาจรฺโย
อเหตุกอปฺุจฺยวาทิ อมฺุหาคํ อารฺยปาจรฺโย อเหตุกอปฺุจฺยวาทิ
เอวํ กจฺจนฺุตฺตานิ หิ เอตานิ อารฺยปรมฺปฺรา กจฺจนฺุติ
นาม ฯ อมฺุหาคํ อารฺโย ปุพฺุเพกตลทฺธิโก

อมุหํ ปาจริโย ฯเปฯ อมุหํ อจริยปาจริโย อเหตุก-
อปจยลทฺธิโกติ เอวํ คจฺจนฺตานิ ลทฺธิปรมฺปฺรา คจฺจนฺติ นาม ฯ
อมุหํ อจริยสฺส อตฺตภาโว ปุพฺพเพทเหตุ อมุหํ ปาจริยสฺส ฯเปฯ
อมุหํ อจริยปาจริยสฺส อตฺตภาโว อเหตุกอปจโยติ เอวํ
คจฺจนฺตานิ อตฺตภาวปรมฺปฺรา คจฺจนฺติ นาม ฯ เอวํ ปน
สฺวितฺตมฺปิ คจฺจนฺตานิ อภิริยมตฺเตว สณฺจหนฺติ เอโกปิ
เอเตสํ ทิฏฺฐิจิตฺติกานํ กตฺตา วา การเตตา วา น ปญฺญาติ ฯ
ปฺริสปกฺกโลติ สตฺโต ฯ กามนฺจ ปฺริโสติปิ วุตฺเต
ปกฺกโลติปิ วุตฺเต สตฺโตเยว วุตฺโต โหติ อัย ปน สมฺมตฺติกา
นาม โย ยถา ชานาติ ตสฺส ตถา วุจฺจติ ฯ ปฏฺฐิสฺเวตฺติ
อตฺตโน สนฺตฺตฺตฺเน อฺปฺนํ ชานาติ ปฏฺฐิสฺเวทิตฺ กโรติ อนุภาวติ
วา ฯ ปุพฺพเพทเหตุติ ปุพฺพเพทการณา ปุพฺพเพทกมฺมปจฺเจเนว
ปฏฺฐิสฺเวตฺติ อตฺโต ฯ อิมินา กมฺมเวทนฺนฺจ กิริยเวทนฺนฺจ
ปฏฺฐิขิปฺตฺวา เอกํ วิปากเวทนฺนฺจ สมฺปฏฺฐิจฺจนฺติเยว ฯ
อิมํ ปิตฺตสมฺภูจฺจนา อาพาธา เสมฺหสมฺภูจฺจนา วาตสมฺภูจฺจนา
สนฺนิปาตฺติกา อุตฺตปริณามชา วิสมฺปฺริหารชา โอปกฺกมิกา
อาพาธา กมฺมวิปากชา อาพาธาติ อฏฺฐโรคา วุตฺตา
เตสฺ สตฺต ปฏฺฐิขิปฺตฺวา อฏฺฐมฺเยว (๒) สมฺปฏฺฐิจฺจนฺติ ฯ เยปิเม
๑ ม. คจฺจนฺตานิ ๒ ม. เอกํ วิปากเวทนฺนฺจ

ทิวฐมมเวทนีย อุปชชเวทนีย อปรปรียายเวทนียติ ตโย
กมมราสโย วุตตา เตสุปี เทว ปฏิพาหิตวา เอก์ อปรปรียายกมมเยว
สมปฏิจันนติ ฯ เยปีเม ทิวฐมมเวทนีโย วิปาโก อุปชชเวทนีโย
อปรปรียายเวทนีโยติ ตโย วิปากราสโย วุตตา เตสุปี เทว
ปฏิพาหิตวา เอก์ อปรปรียายวิปากเมว สมปฏิจันนติ ฯ เยปีเม
กุสลเจตนา อกุสลเจตนา วิปากเจตนา กิริยเจตนาติ จตุตาโร
เจตนาราสโย วุตตา เตสุปี ตโย ปฏิพาหิตวา เอก์ วิปากเจตน์เยว
สมปฏิจันนติ ฯ

อิสฺสรนิมฺมานเหตุติ อิสฺสรนิมฺมานการณา อิสฺสรเรน นิมฺมิตตฺตา
ปฏิสฺสเวทตฺติ อตฺโต ฯ อยฺ หิ เตสฺ อธิปฺปาโย อิมาคิสฺโส เวทนา
ปจฺจุปฺปนฺเน อตฺตนา กตมฺลเกน วา อาณตฺติมฺลเกน วา ปุพฺเพกเตน วา
อเหตุอปฺจยา วา ปฏิสฺสเวทตฺตํ นาม น สกฺกา อิสฺสรนิมฺมานการณาเยว
ปน อีมา ปฏิสฺสเวทตฺติ ฯ เอวฺวาทิโน ปเนเต เหฏฺฐา วุตเตสุ อญฺฺสุ
โรเคสุ เอกมฺปิ อสมฺปฏิจันนิตฺวา สพฺเพ ปฏิพาหนฺติ เหฏฺฐา วุตเตสุ จ
ตฺติสุ กมมฺราสฺสิสุ ตฺติสุ วิปากราสฺสิสุ จตฺตฺสุ เจตนาราสฺสิสุ เอกํปิ
อสมฺปฏิจันนิตฺวา สพฺเพ ปฏิพาหนฺติ ฯ

อเหตุอปฺจยาติ เหตุญฺจ ปจฺจยญฺจ วินา อการณฺเนว
ปฏิสฺสเวทตฺติ อตฺโต ฯ อยฺยหิ เนสฺ อธิปฺปาโย อิมาคิสฺโส
เวทนา ปจฺจุปฺปนฺเน อตฺตนา กตมฺลเกน วา อาณตฺติมฺลเกน

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 257

วา ปุพฺเพกเตน วา อิสฺสรนิมฺมานเหตุนา วา ปฏิสฺสเวเหตุ
นาม น สกฺกา อเหตุอปฺจยาเยว ปน อีมา ปฏิสฺสเวเหตุตีติ ฯ
เอวฺวาทินฺ ปเนเต เหฏฺฐา วุตฺเตสุ โรคาทีสุ เอกมฺปิ
อสมฺปฏิจฺฉิตฺวา สพฺพํ ปฏิพาหนติ ฯ

เอวํ สตุถา มาตักฺกํ นิกฺขิปิตฺวา อิทานิ ตํ วิภิชิตฺวา
ทสฺเสตฺถ ตตฺร ภิกฺขเวติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ เอวํ วทามิตฺติ
ลทฺธิปติฏฺฐาปนตฺถํ เอวํ วทามิตฺติ ทสฺเสติ ฯ ลทฺธิณฺหิ
อปติฏฺฐเปตฺวา นิกฺกยฺหมานลทฺธิโต (๑) ลทฺธิํ สงฺกมฺนฺติ
โก โคตม กิ (๒) ปุพฺเพกตฺวาทำ วทามาติอาทินิ วทฺนฺติ ฯ
ลทฺธิยา ปน ปติฏฺฐาปิตาย สงฺกมิตฺถํ อลภฺนฺตา สฺนิกฺกหิตา
โหนตฺตีติ ฯ อิติ เนสํ ลทฺธิปติฏฺฐาปนตฺถํ เอวํ วทามิตฺติ อาห ฯ
เตนหายสฺมฺนฺโตติ เตนหิ อายสฺมฺนฺโต ฯ กิ วุตฺตํ โหติ ยทิ
เอตํ สจฺจํ เอวํ สนฺเต เตน ตุมฺหากิ วาเทน ฯ ปาณาติปาติโน
ภวิสฺสนฺติ ปุพฺเพกตเหตุติ ये เกจิ โลเก ปาณํ อติปาเตนฺติ
สพฺเพ เต ปุพฺเพกตเหตุ ปาณาติปาติโน ภวิสฺสนฺติ ฯ
กึการณา น หิ ปาณาติปาตกมฺมํ อตฺตนา กตฺมูลเกน น
อาณตฺติมูลเกน น อิสฺสรนิมฺมานเหตุนา น อเหตุอปฺจยา
สกฺกา ปฏิสฺสเวเหตุํ ปุพฺเพกตเหตุเยว ปฏิสฺสเวเหตุตีติ อัย โว
ลทฺธิ ฯ ยถา จ ปาณาติปาติโน เอวํ ปาณาติปาตา

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 258

วิรมนุตาปี ปุพเพกตเหตุเยว วิรมิสฺสนุตีติ ฯ อิติ ภควา เตสฺสเยว
ลทฺธิ คเหตุวา เตสฺ นิกุคหํ อารุเปตี ฯ อิมินา นเยน
อทินฺนาทายินฺติ อาทิสุปี โยชฺนา เวทิตพฺพา ฯ

สารโตะ ปจฺจาคจฺจนฺติ สารภาเวน คณฺหนฺตานิ ฯ จฺนุโหตี
กตฺตुकฺมฺยตาจฺนุโห ฯ อิทํ วา กรณฺมียํ อิทํ วา อกรณฺมียนฺติ เอตฺถ
อยมธิปฺปาโย อิทํ วา กรณฺมียนฺติ กตฺตพฺพสุสฺส กรณฺตถาย อิทํ วา
อกรณฺมียนฺติ อกตฺตพฺพสุสฺส อกรณฺตถาย กตฺตुकฺมฺยตา วา
ปจฺจคฺตปฺริสกาโร วา น โหตี ฯ จฺนุทวายาเมสุ วา อสนฺเตสุ
อิทํ กตฺตพฺพนฺติปี อิทํ น กตฺตพฺพนฺติปี น โหตี ฯ อิติ
กรณฺมียากรณฺมียํ โข ปน สจฺจโตะ เถตโตะ อนฺุปลพฺภิกฺขมาเนตี เอวํ
กตฺตพฺเพ จ อกตฺตพฺเพ จ ภูตโตะ ธิรโตะ อปฺลนฺายมาเน
อลพฺภมาเน ฯ ยทิ หิ กตฺตพฺพํ กาคฺคํ อกตฺตพฺพโตะ จ วิรมิตฺตํ
ลเกยฺย กรณฺมียากรณฺมียํ สจฺจโตะ เถตโตะ อฺุปลพฺภเกยฺย ฯ ยสุมา
ปน อุกฺขมฺปี เอวํ นฺุปลพฺภติ (๑) ตสุมา ตํ สจฺจโตะ เถตโตะ
น อฺุปลพฺภติ เอวํ ตสฺมี จ อนฺุปลพฺภิกฺขมาเนปฺตี อคฺุโถ ฯ

มฺุฏฺฐสฺสตีนนฺติ นฺุฏฺฐสฺสตีนนํ วิสฺสมฺุฏฺฐสฺสตีนนํ ฯ อนารกฺขานํ
วิหรตฺนฺติ จสุ ทฺวาเรสุ นีรารกฺขานํ วิหรนฺตานิ ฯ น โหตี ปจฺจคฺตํ
สทฺธมฺมิโก สมนฺวาโหตี เอวํภูตานิ ตุมฺหากํ วา อญฺเฐสฺสิ วา

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 259

มยฺ สมณาคิ ปจฺจตุตฺ สการโณ สมณวาโท น โหติ น อิชฺฉติ ฯ

สมณานิ หิ ปุพฺพเพตการณาเยว โหนฺติ อสฺสมณานิ

ปุพฺพเพตการณาเยวติ ฯ สหธมฺมิโกติ สการโณ ฯ นิคฺคโห

โหตีติ มม นิคฺคโห โหติ เต ปน นิคฺคหิตา โหนฺตีติ ฯ

เอวํ ปุพฺพเพตวาทีโน นิคฺคหิตฺวา อิทานิ อิสฺสรนิมฺมานวาทีโน

นิคฺคเหตฺถุ ตตฺร ภิกฺขเวตีอาทิมาห ฯ ตสฺสตุโถ ปุพฺพเพตวาเท

วุตฺตนเยน เวทิตฺวาปิ ตถา อเหตุกฺวาเทปี ฯ เอวํ อิมสฺสิตฺถายตฺตานํ

ปรมฺมปี คนฺตฺวา (๑) อภิรียาย สณฺจหนภาเวน ตฺจฺจภาวํ อนิยฺยานิกภาวํ

อसारภาเวน อุตฺโกฏฺฏนสฺทิสฺตํ อापฺชชนภาเวน อคฺคิสฺสณฺณาย

ธมฺมานขชฺชุปนฺกสฺริกฺขตํ ตนฺทิกฺกิกานํ ปุริมสฺสปี มชฺฉิมสฺสปี

ปจฺฉิมสฺสปี อตฺถทสฺสนตฺตาย อภาเวน อนฺธเวณฺณปมตํ สทฺทมตฺเตเนว

ตานิ คเหตุวา สารทิกฺกิกานํ ปจฺฉิมสฺสปี ปตฺติตฺสส เวพฺพวปฺกสฺส

ททฺทหายิตสทฺทํ (๒) สุตฺวา ปจฺฉิมสฺสปี สํวณฺณมานา อากฺขณฺตีติ สณฺณาย

ปฺลาชนฺเตน (๓) สสเกน สรฺกฺขภาวณฺจ ทสฺเสตฺวา อิทานิ อตฺตนา

เทสฺสิตฺสส ธมฺมสฺส สารภาวณฺจเว นิยฺยานิกภาวณฺจ ทสฺเสตฺถุ อยํ

โฆ ปน ภิกฺขเวตีอาทิมาห ฯ

เล่มที่ 14คิกนึปาทวณณา หนา 260

ตตถ อนึคคหึโตติ อณเเวหึ อนึคคหึโต นึคคเหตุ อสกุณเณยโย ๑
อสงกึลึฏโจติ นึคกึเลโส ปรีสุทุโธ สงกึลึฏจึ นึ กรึสุสามาติ
ปวตุเตหึปี ตถา กาคึ อสกุณเณยโย ๑ อนุปวชุชึติ อุปวาทวึนึมตุโต ๑
อปปฏิกุฎโจติ กึ อึมินา หรต นนุติ เอว อปปฏิพาหึโต อนุปกกุฎโจ วา ๑
วึลญหึตี ปณตึเตหึ ๑ อปณตึตานณหึ อชานึตุวา กเถนุตานึ
วจนึ อปปมาณึ ๑ ตสุมว วึลญหึตี อาห ๑

อิทานึ ตสส ชมมสส ทสสนตุถึ กตโม จ กึกชเวติ ปณหึ ปุจึจึตุวา
อึมา ฉ ชาติโยติอาทึนา นเยน มาตึกึ นึคชึปึตุวา ยถาปฎึปาฎึยา
วึกชึตุวา ทสเสนุโต ปุน อึมา ฉ ชาติโยติอาทึมาห ๑ ตตถ ชาติโยติ
สทวา ๑ นึชชึวึนึสสตุตทวาปกาสโก หึ สทวาฎึโจ ชาติวฎึโจ นาม ๑
ผลสสายตนาณึตี วึปาคผลสสานึ อากรฎึเจน आयตนาณึ ๑ มโนปวึจาราตี
วึตกุกวึจารปาเทหึ (๑) อฎึจารสสุ จาเนสสุ มนสส อุปวึจारा ๑

ปจวึชาตุตี ปตึฎึจाराตุ ๑ อาโปชาตุตี อาพนุชนชาตุ ๑
เตโชชาตุตี ปรีปาจนชาตุ ๑ วาโยชาตุตี วึตุถมกนชาตุ ๑
อากาสชาตุตี อสมปฎึจชาตุ ๑ วึณณานชาตุตี วึชานนชาตุ ๑
เอวมึทึ ชาติกมมฎึจानึ อาคตึ ๑ ตึ โข ปเนตึ สงเขปโต
๑ ม. วึตกุกวึจารปาเทหึ ๑

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 261

อากตฏจाने सखेपेत्तोपि वित्तारत्तोपि गेत्तुं वग्गुत्ति ५ वित्तारत्तो

อากตฏจाने सखेपेत्तो गेत्तुं न वग्गुत्ति वित्तारत्तो वग्गुत्ति ५

อิมस्मिं ปนตักฺขจายตฺนสฺสจฺเจ อิทํ सखेपेत्तो ञ्चात्त्वเสन

กम्मग्गุจानํ อากตฺ ५ ตํ อุภยถापि गेत्तुं वग्गुत्ति ५

सखेपेत्तो ञ्चात्त्वसेन कम्मग्गुजानं प्रिकुच्चन्हत्तोपि ऐवं
प्रिकुच्चहादि प्रविषात्तु आपोषात्तु तेष्वात्तु वायोषात्तुति ओमानि
जत्तारि महाग्गतानि आकाषात्तु उपाहारूपं ५ ऐकस्मिन्ज
उपाहारूपे तिग्गुजे सेसानि देविसत्ति तिग्गुजानेवात्ति सल्लग्गुचेत्तपुपानि ५
विद्यमानात्तुत्ति जित्तं विद्यमानग्गुञ्जो होत्ति तेन सहजाता वेत्तना
वेत्तनाग्गुञ्जो सल्लवा सल्लवाग्गुञ्जो सत्तो ज जेतना ज
सखारग्गुञ्जोत्ति ओमे जत्तारो อरूपग्गुञ्जा नाम ५ जत्तारि
पन महाग्गतानि जत्तन्नญจ महाग्गतानं उपाहारूपं रूपग्गुञ्जो
नाम ५ तत्तถ जत्तारो अरूपग्गुञ्जा नाम रूपग्गुञ्जो रूपนฺदि
नामญจ रूपญजात्ति เทเวเยว ฐम्मा โหนत्ति ตโต อุत्थं สत्तो वा
ชีโว वा นตฺถิต्ति ऐवं ऐकस्स กิกฺขุโน सखेपेत्तो ञ्चात्त्वसेน
อรหत्तสมฺปาปกํ กम्मग्गุจानं เวत्तिทพฺพิ ५

वित्तारत्तो प्रिकुच्चन्हत्तो पन जत्तारि महाग्गतानि
प्रिकुच्चहित्त्वा आकाषात्तुप्रिकुच्चानुसारेन देविसत्ति उपाहा-
रूपानि प्रिकुच्चहत्ति ५ अथ नेत्तं पञ्जयं उपप्रिकुच्चन्हत्तो पन

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 262

จตุตทาเรว มหาภูตานิ ทิสฺวา เตสุ ปจฺจวาทุ วิสตีโกฏฐาสา
อาโปธาทุ ทฺวาทส เตโชธาทุ จตุตทาโร วาโยธาทุ ฉโกฏฐาสาตี
โกฏฐาสวเสน สโมธานตฺวา ทฺวาจตุตทาพีส มหาภูตานิ จ
ววฏฐเปตฺวา เตวีสตี อุปาหารูปานิ ปกฺขิปิตฺวา ปณฺจสฏฺฐี
รูปานิ ววฏฐเปตี ฯ ตานิ จ วตฺตฺวรูปน สทฺธิ จ ฉสฏฺฐี
โหนตฺตีติ ฉสฏฺฐี รูปานิ ปสฺสตี ฯ วิญญาณธาทุ ปน
โลกียจิตฺตวเสน เอกาสีตี จิตฺตานิ ฯ ตานิ สพฺพานิป
วิญญาณกฺขนฺโร นาม โหตี ฯ เตหิ สหชาตา เวทนาทโยปี
ตตฺตกาเยวตี เอกาสีตี เวทนา เวทนากฺขนฺโร เอกาสีตี สลฺยา
สลฺยากฺขนฺโร เอกาสีตี เจตนา สงฺขารกฺขนฺโรตี อิมे จตุตทาโร
อรูปกฺขนฺธา เตภูมิกวเสน กฺยฺหมานา จตุวีสาธิกานิ ตีณิ
ธมฺมายตฺนสฺตานิ โหนตฺตี ฯ อิติ อิมे จ อรูปธมฺมา ฉสฏฺฐี
จ รูปธมฺมาตี สพฺเพปิ สโมธานตฺวา นามณฺจ รูปณฺจตี
เทวว ธมฺมา โหนตฺตี ตโต อุทฺธํ สตฺโต वा ชิโว वा
นคฺถิตี นามรูปวเสน ปณฺจกฺขนฺเช ววฏฐเปตฺวา เตสํ ปจฺจยํ
ปฺริเยสนฺโต อวิชฺชาปจฺจยา ตณฺหาปจฺจยา กมฺมปจฺจยา อาหารปจฺจยาตี
เอวํ ปจฺจยํ ทิสฺวา อตีเตปี อิมेหิ ปจฺจเยหิ อิทํ นามรูปํ ปวตฺติตฺต (๒)
อนาคเตปี เอเตหิ ปจฺจเยหิ ปวตฺติสฺสตี

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 263

เอตฺรหิปี เอเตหิเยว ปวตฺตตีติ ตีสุ กาลเสสุ กงฺขํ วิตฺริตฺวา
อนุกฺกเมน ปฏิปชฺชมาโน อรหตฺตํ ปาปุณาติ ฯ เอวํ
วิตุถารโตปี ฉชาตฺวาเสน อรหตฺตสมฺปาปํ กมฺมญฺจันํ เวทิตพฺพํ ฯ
จกฺขุํ ผสฺสสายตฺนฺนฺติ สุวณฺณาทินํ สุวณฺณาทิอากโร วีย เทว
จกฺขุวิญญาณานิ เทว สมฺปปฏิจฺจนฺนานิ ตีณิ สฺนฺตีรณานิติ อิมหิ
สฺตฺตฺตฺติ วิญญาณหิ สหชาตานิ สฺตฺตฺนํ ผสฺสทานํ สมฺมญฺจันญฺเจน
อากโรติ อายตฺนํ ฯ โสถํ ผสฺสสายตฺนฺนฺติอาทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ
มโน ผสฺสสายตฺนฺนฺติ เอตฺถ ปน ทฺวาวิสฺติ วิปากผสฺสา เวทิตพฺพา ฯ
อิตฺติ หิํ ผสฺสสายตฺนฺนฺตฺวาเสน กมฺมญฺจันํ อากฺตํ ฯ ตํ สงฺเขปโตปี
วิตุถารโตปี กเถตพฺพํ ฯ สงฺเขปโต ตาว เอตฺถ หิ ปฺริมานิ ปญจ
อายตฺนานิ อฺปาหารูปี เตสุ ทิฏฺฐเจสุ อวเสสํ อฺปาหารูปี ทิฏฺฐเมว
โหติ ฯ ญฺจํ อายตฺนํ จิตฺตํ ตํ วิญญาณกฺขนฺโห โหติ เตน
สหชาตา เวทนาทโย เสสา ตโย อรูปกฺขนฺธาติ เหญฺจา วุตฺตฺนเยเนว
สงฺเขปโต จ วิตุถารโต จ อรหตฺตสมฺปาปํ กมฺมญฺจันํ เวทิตพฺพํ ฯ
จกฺขุณา รูปี ทิสฺวาติ จกฺขุวิญญาณน รูปี ปสฺสิตฺวา ฯ
โสมนสฺสญฺจันนิยฺนฺติ โสมนสฺสสฺส การณญฺจํ ฯ อฺปฺวิจฺรตีติ
เอตฺถ มนํ จาเรนโต อฺปฺวิจฺรติ ฯ เสสฺสฺสปี เอเสว นโย ฯ
เอตฺถ จ อญฺจํ วา โหตุ อญฺจํ วา ยํ รูปี ทิสฺวา โสมนสฺสํ
อฺปฺปชฺชติ ตํ โสมนสฺสญฺจันนิยํ นาม ฯ ยํ ทิสฺวา โทมนสฺสํ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 264

อูปปชชติ ตั โทมนสสุฏฐานิช นาม ๑ ยั ทิสวา อูปเกษา
 อูปปชชติ ตั อูปเกษาฏฐานิช นามาติ เวทิตพัพ ๑ สททาทิสูป
 เอเสว นโย ๑ อิติ อิทั สงเขปโต กมมฏฐานัน อาคัต ๑
 ตั โข ปเนตัง สงเขปโต อากตฏฐานเน สงเขปโตปิ วิตุถารโตปิ กเถตุ
 วฏฐติ ๑ วิตุถารโต อากตฏฐานเน สงเขปโต กเถตุ น วฏฐติ ๑ อิมสมึ
 ปนติตถายตณสตุเต อิทั สงเขปโต อฏฐารสมโนปวิจาวรเวสน
 กมมฏฐานัน อาคัต ๑ ตั สงเขปโตปิ วิตุถารโตปิ กเถตุ วฏฐติ ๑
 ตตุถ สงเขปโต ตาว จกขุ โสตัง ฉานัน ชิวหา กาโย รูปึ สทโท
 คนุโร รโสติ อิมานิ นว อูปาทารูปานิ เตสุ ทิฏฐเสสุ เสสอูปาทารูป
 ทิฏฐเมว โหติ ๑ โสฏฐพัพ ตีณิ มหาฏฐานนิ เตสุ ทิฏฐเสสุ (๑) จตุตถัง
 ทิฏฐเมว โหติ ๑ มโนวิญญานกขนุโร เตน สหชาตา เวทนาทโย ตโย
 อรูปกขนุชาติ เหฏฐา วุตตณเยเนว สงเขปโต จ วิตุถารโต จ
 อรหตตสมปปากัง กมมฏฐานัน เวทิตพัพ ๑
 อริยสจจანიติ อริยภาวกรานิ อริยปฏิวิทุชานิ วา สจจานิ ๑
 อยเมตถ สงเขปโต วิตุถารโต ปเนตัง ปทัง วิสุทฐิมกเค ปกาสิตัง ๑
 ฉนุนัน ภิกขเว ชาตุนนติ อิทัง กิมตถัง อารทฐัง สุขาวโพชนตถัง ๑
 ยสส หิ ตถาคโต ทวาทสปทัง ปจจยวฏฐัน กเถตุกาโม โหติ
 ตสส กพภาวกกนุติวฏฐัน

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 265

ทสเสติ ๑ คพภาวกุกนติวคฐิติ หิ ทสเสติ กเถตุมปี สขัม
 โหติ ปรี อวโพเชตุมปีติ ๑ สขาวโพชนตถัม อิทมารทชนติ
 เวทิตพพิ ๑ ตตถ ฉนุณิ ฐาตุนนติ เหฎฐา วุตตานิเยว
 ปจวิฐาตอานินิ ๑ อูปาทายาติ ปฎิจจ ๑ เอเตน ปจจยมตตัม
 ทสเสติ ๑ อิทัม วุตตัม โหติ ฉฐาตูปจจยา คพทสส อวกุกนติ
 โหตีติ ๑ กสส ฉนุณิ ฐาตุนิ ปจจเยน ก็ มาตุ อูทาหุ ปิตูติ
 น มาตุ น ปิตู ปฎิสนธิคคณหนกสตตสเสว ปน ฉนุณิ ฐาตุนิ
 ปจจเยน คพทสส อวกุกนติ นาม โหติ ๑ คพโก จ นามเส
 นิรยคพโกติรจจมานคพโก ปิตูติวิสยคพโก มนุสสคพโก
 เทวคพโกติ นานปปการิ โหติ ๑ อิมสมี ปน จาน
 มนุสสคพโก อธิปเปโต ๑ อวกุกนติ โหตีติ โอกุกนติ
 นิพพตติ ปาตูกาโว โหติ กถิ โหตีติติณณิ สนนิปาเตน ๑
 วุตตเยหติ

ติณณิ โข ปน กิกขเว สนนิปาตา(๒) คพทสส อวกุกนติ
 โหติ ๑ [กตเมสตีณณิ] อธิ มาตาปิตโร จ สนนิปิตตา (๓) โหนติ มาตา
 จ น อุตุนิ (๔) โหติ คนฐพโพ จ น ปจจูปฎิจโต (๕) โหติ ๑ เนว ตาว
 คพทสส อวกุกนติ โหติ อธิ มาตาปิตโร จ สนนิปิตตา
 โหนติ มาตา จ อุตุนิ โหติ คนฐพโพ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 266

จ น ปจฺจุปฺภูจฺโติ โหติ เนว ตาว คพฺภสฺส อวฺกนฺนฺติ โหติ ฯ

ยโต จ โข ภิกฺขเว มาตาปิตโร จ สนนฺิปิตฺตา โหนฺติ มาตา

จ อุตฺตฺนึ โหติ คนฺธพฺโพ จ ปจฺจุปฺภูจฺโติ โหติ ฯ เอวํ

ติณฺณํ สนนฺิปาตา คพฺภสฺส อวฺกนฺนฺติ โหตีติ ฯ

โอกฺกนฺตฺติยา สติ นามรूपนฺติ วิญฺญาณปจฺจยา นามรूपนฺติ วุคฺตภูจฺจเน
วตฺตทสฺสํ กายทสฺสํ ภาวทสฺสํ ตโย อรूपินฺโน ขนฺธชาติ เตตฺตีส ฐมฺมา คหิตา
อิมสฺมึ ปน โอกฺกนฺตฺติยา สติ นามรूपนฺติ วุคฺตภูจฺจเน วิญฺญาณกฺขนฺฐมฺปิ
ปฏฺธิปิฏฺวา คพฺภเสยฺยกานํ ปฏฺธิสฺสฺนฺธิกฺขณฺเณ จตฺตีส ฐมฺมา คหิตาติ
เวทิตพฺพา ฯ นามรูปปจฺจยา สพายตนฺนฺตฺติอาทึหิ ยถเว โอกฺกนฺตฺติยา
สติ นามรูปปาตฺฐกาโว ทสฺสฺติโต เอวํ นามรูปเป สติ สพายตนฺปาตฺฐกาโว
สพายตเน สติ ผสฺสปาตฺฐกาโว ผสฺเส สติ เวทนาปาตฺฐกาโว ทสฺสฺติโต ฯ

เวทียมานสฺสาติ เอตฺถ เวทนี อนุภวฺนฺโตปิ เวทียมาโนติ วุจฺจติ
ชานนฺฺโตปิ ฯ เวทียามหิ ภนฺเต เวทียตีติ มํ สจฺโฆ ชาเรตฺตฺติ เอตฺถ หิ
อนุภวฺนฺโต เวทียมาโน นาม สฺขํ เวทนี เวทียมาโน สฺขํ เวทนี
เวทียามีติ ปชานาตีติ เอตฺถ ชานนฺฺโต อธิราปี ชานนฺฺโตว อธิปฺเปโต ฯ
อิทํ กุฏฺขนฺติ ปญฺญเปมีติ เอวํ ชานนฺฺตสฺส สตฺตสฺส อิทํ กุฏฺขํ เอตฺตํ
กุฏฺขํ นตฺถิ อิตฺโต อุกฺกฺธิ กุฏฺขนฺติ ปญฺญเปมี โภเชมิ ชานาเปมี ฯ อัย

ทุกฺขสมุทโยติอาทิสฺปิ เอเสว นโย ฯ

ตตฺถ ทุกฺขาทิสฺ อัย สนนฺนิฏฺจานกถา จเปตฺวา หิ ตณฺหํ เตภูมิกา
ปลฺลจกฺขนฺธา ทุกฺขนฺนาม ตสฺเสว ปภาวิกา ปุพฺพตณฺหา ทุกฺขสมุทโย นาม
เตสํ ทฺวินฺนํปี สจฺจานํ อนฺนุปลฺลตฺตินิโรโร ทุกฺขนิโรโร นาม อริโย อฏฺจจฺกโก
มคฺโค ทุกฺขนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทา นาม ฯ อิติ ภควา โอกฺกนฺตฺติยา สติ นามรฺูปนฺติ
กถนฺโตปี เวทฺยมานสฺส ชานมานสฺเสว กเถสิ นามรฺูปปจฺจยา สพฺยตฺนนฺติ
กถนฺโตปี สพฺยตฺนปจฺจยา สสฺโสติ กถนฺโตปี สสฺสปจฺจยา เวทฺนาติ
กถนฺโตปี เวทฺยมานสฺส โข ปนาหํ ภิกฺขเว อิทํ ทุกฺขนฺติ ปลฺลณเปมีติ
กถนฺโตปี อัย ทุกฺขสมุทโยติ อัย ทุกฺขนิโรโรติ อัย ทุกฺขนิโรธคามินิ
ปฏฺฐิปทาติ ปลฺลณเปมีติ กถนฺโตปี เวทฺยมานสฺส ชานมานสฺเสว กเถสิ ฯ

อิทานิ ตานิ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา จปีตานิ สจฺจานิ วิตุถาเรนฺโต กตฺมณฺจ
ภิกฺขเวติอาทิมานฺหา ฯ ตตฺถ ตํ สพฺพํ สพฺพากาเรน วิสุทฺธิมคฺเค วิตุถาริตฺเมว ฯ
ตตฺถ วุตฺตฺนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อัย ปน วิเสโส ตตฺถ ทุกฺขสมุทโย อริยสจฺจ
ยายํ ตณฺหา โปโนพฺภวิกาติ อิมาย ตฺนตฺติยา อาคตฺติ อิท อวิหฺชาปจฺจยา
สจฺจาราติ ปจฺจยาการวเสน ฯ ตตฺถ จ ทุกฺขนิโรโร อริยสจฺจ โย
ตสฺสาเยว ตณฺหาเยว อเสสฺวิราคฺคนิโรโรติ อิมาย ตฺนตฺติยา

เล่มที่ 14คิกนึปาทวณณนา หนา 268

อาคคั อึช อวึชชาเยวว อเสศวึราคณึโรธาคึ ปญจยาการณึโรธวเสน ๗

ตตถ อเสศวึราคณึโรธาคึ อเสศวึราเคน จ อเสศนึโรเซน จ ๗

อุกษมฺเปตึ อุณณมณณเววจนเมว ๗ สงฺขารณึโรธาคึ สงฺขารานึ
อนุปฺปตฺตณึโรธา โหตึ ๗ เสสฺปะเทศุปี เอเสว นโย ๗ อึเมหึ ปน
ปเทหึ ยึ อาคมม อวึชชาทาโย นึรฺชณฺณตึ อตฺถโต ตึ นึพฺพานึ ทีปึตึ
โหตึ ๗ นึพฺพานณฺหึ อวึชชานึโรธาคึปี สงฺขารณึโรธาคึปี เอวั เตลึ
เตลึ ชมฺมานึ นึโรธนาเมน กถึยตึ ๗

เกวลสฺสาตึ สกลสฺส ๗ ทุกฺกขณฺฐสฺสาตึ วณฺณทุกฺขราสึสฺส ๗
ณึโรธา โหตึตึ อปฺปวตฺตึ โหตึ ๗ ตตถ ยสฺมา อวึชชานึ
ณึโรธา นาม ชึณากาโรปี วุจฺจตึ อรหตฺตมฺปี นึพฺพานมฺปี ตสฺมา
อึช ชึณาการทสฺสนวเสน ทฺวาทสฺสฺ จาเนสฺ อรหตฺตึ ทฺวาทสฺสฺเยว
ณึพฺพานึ กถึตฺนตึ เวทิตพฺพุ ๗

อึทึ วุจฺจตึตึ เอตฺถ นึพฺพานเมว สนฺธาเย อึทฺนตึ วุคฺตึ ๗
อญฺจงฺกึโกตึ น อญฺจหึ อญฺเคหึ วึนึมุตฺโต อุณฺโถ มคฺโค นาม
อตฺถึ ๗ ยถา ปน ปญฺจงฺกึกตฺตึริยนตึ วุคฺเต ปญฺจงฺกมตฺตเมว
ตฺตึริยนตึ วุคฺตึ โหตึ เอวมึธาปี อญฺจงฺกึกมตฺตเมว มคฺโค
โหตึตึ เวทิตพฺพุ ๗

อนึคฺคหึโตตึ น นึคฺคหึโต ๗ นึคฺคณฺหนโต หึ ปรีหาปตฺวา

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณฺณา หน้ํา 269

วา ทสฺเสตํ วฑฺฒเตตฺวา ตํ ปรีวตฺเตตฺวา วา ฯ ตตฺถ ยสฺมา จตฺตาริ
อริยสจฺจานิ น อิมานิ จตฺตาริ เทว วา ตีณิ วาติ เอวํ หาเปตฺวาปี
ปญฺจ วา ฉ วาติ เอวํ วฑฺฒเตตฺวาปี น อิมานิ จตฺตาริ อริยสจฺจานิ
อญฺญาเนว จตฺตาริ อริยสจฺจานํตี ทสฺเสตํ น สกฺกา ฯ ตสฺมา อัย
ธมฺโม อนิคฺคหิตํ นาม ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาทิ ฯ

ภยสฺสุตฺตวณฺณา

ทฺฐิตฺเย ฯ อมาตาปฺตฺติกานํตี มาตา จ ปฺตฺโต จ มาตาปฺตฺตํ
ปรีตฺตํ สมนฺตภาเวน นตฺถิ เอตฺถ มาตาปฺตฺตนฺตี อมาตาปฺตฺติกานิ ฯ
ยนฺตี สมนฺเย ฯ ตตฺถ มาตาปี ปฺตฺตํ น ปฏฺิถตฺตีติ ตสฺมี อคฺคิภเย
อุปฺปนฺเน มาตาปี ปฺตฺตํ ปสฺสํตี น ลภติ ปฺตฺโตปี มาตริ ปสฺสํตี
น ลภตฺตีติ อตฺถโธ ฯ ภยํ โหตฺตีติ จิตฺตฺตฺราสภยํ โหติ ฯ อญฺวีสงฺโกโปติ
อญฺวียา สงฺโกโป ฯ อญฺวีติ เจตฺถ อญฺวีวาสิโน โจรา เวทิตพฺพา ฯ
ยทา หิ เต อญฺวีโต ชนปทํ โอตริตฺวา คามนํคมราชธานีโย ปหริตฺวา
วิคฺขมฺปนฺตี ตทา อญฺวีสงฺโกโป นาม โหติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

จกฺกสมารุพฺพหาคิ เอตฺถ อิริยาปถจกฺกมฺปี วตฺตติ

๑ ม. โอตริตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 270

ยานจกมุปี ฯ ทยสุมิ หิ สมปตเต เยสิ ยานกานิ อตุถิ
เต อตุตโน ปริกขารภณํเตสุ อาโรเปตฺวา ปลาณนฺติ ฯ
เยสิ นตุถิ เต กาเชน วา อาทาย สีเสน วา อุกุขิปิตฺวา
ปลาณนฺติเยว ฯ เต จกุกสมารุพฺหา นาม โหนนฺติ ฯ ปรียานนฺตฺติ
อิโต จิโต จ กจฺจนฺติ ฯ

กทาจิติ กิสุมิณฺจิวทว กาลे ฯ กรหจิติ ตสฺเสว เววจนํ ฯ
มาตาปี ปุตฺตํ ปฏฺฐิตฺติ อากจฺจนฺตํ วา กจฺจนฺตํ วา เอกสุมิ
จाने นิลินํ วา ปสฺสิตฺตํ ลภติ ฯ อุทกฺวาหโกติ นทีปุโร ฯ
มาตาปี ปุตฺตํ ปฏฺฐิตฺติ กุลเล วา อุลฺมฺเป วา มตฺติกาภาชเน วา
ทารุชฺเช วา ลกฺกํ วุขฺหมานํ ปสฺสิตฺตํ ปฏฺฐิตฺติ โสตุธินา วา
ปุณฺ อตุตฺตริตฺวา คาเม วา อรณฺญเ เว จิตํ ปสฺสิตฺตํ ลภตฺติ ฯ

เอวํ ปรียายโต อากตานิ อมาตาปุตฺติกานิ คหิตานิ
ภยานิ ทสฺเสตฺวา อิทานิ นิปฺปรียาเยน ทสฺเสนฺโต ตินฺนิมานิติ
อาทิมหา ฯ ตตุถ ชราภณนฺติ ชริ ปฏฺฐิจฺจ อุปฺปชฺชนกํ ภยํ ฯ
อิตเรสุปี เอสเว นโย ฯ วุตฺตํปี เจตํ ชริ ปฏฺฐิจฺจ อุปฺปชฺชติ
ภยํ ภยานกํ นมฺภิตตฺตํ โลมหํโส เจตโส อตุตราโส พุยาธิ
ปฏฺฐิจฺจ มรณํ ปฏฺฐิจฺจ อุปฺปชฺชติ ภยํ ภยานกํ นมฺภิตตฺตํ
โลมหํโส เจตโส อตุตราโสติ ฯ เสสิ สพฺพตฺถ อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

เวนาคปุรสุตตวณณา

ตติเย ฯ โภสเลสุติ เอวันามเก ชนปเท ฯ จาริกัม จรมาโนติ
อทุธานคมนัม กจจุนโต ฯ จาริกา จ นามเสา ภควโต ทูริชา โหติ
ตุริตจาริกา จ อตุริตจาริกา จาติ ฯ ตตถ ทูเรปี โภชเนยยุปคูลัม
ทิสฺวา ตสฺส โภชนตถาย สหสา คมนัม ตุริตจาริกา นาม ฯ สา
มหากสฺสปจจुकคมนาทีสุ ทฏฺฐพฺพา ฯ ยัม ปน คามนิกมปฏฺฐิปาฎิยา
เทวสิกัม โยชนวเสน ทูริโยชนวเสน (๑) ปินฺทปาตจริยาทีหิ โลกัม
อนุกคณฺหนตสฺส คมนัม อยัม อตุริตจาริกา นาม ฯ อิมัม สนฺชาเยตัม
วุตฺตัม จาริกญจรมาโนติ ฯ วิตุถาเรน ปน จาริกากถา สุมงฺคลวิลาสินิยา
ทีฆนิกายกุกถาย อมฺพฏฺฐสฺสุตตวณณายัม วุตฺตา ฯ

พฺราหฺมณคาโมติ พฺราหฺมณานัม สโมสฺรณคาโมปี พฺราหฺมณคาโมติ (๒)
วฺจจติ พฺราหฺมณานัม โภคคาโมปี ฯ อิชฺ สโมสฺรณคาโม พฺราหฺมณคาโมติ
อชิปฺเปโต ฯ ตทวสฺรีติ ตตถ อวสฺริ สมฺปตฺโตติ อตฺโถ ฯ วิหาโร
ปเนตฺถ อนิยามิโต ฯ ตสฺมา ตสฺส อวิทูเร พฺุชานัม อนฺจจวิโก เอโก
วนสณฺโฑ อตฺถิ (๓) สตฺถา ตัม วนสณฺฑํ คโตติ เวทิตพฺโพ ฯ

อสฺสอสฺสนฺติ สฺสนฺสิ อฺปลภีสิ โสตทวาร์ สมฺปตฺตวจนนิกฺโขสฺสานุสาเรน
ชานีสิ ฯ โขติ อวชารณตฺเถ ปทปฺุรณมตฺเต วา

๑ ม. โยชนอทุชโยชนวเสน ฯ ๒ สී. พฺราหฺมณานัม วสนคาโม ฯ

๓ สී. ภวิสฺสติ ฯ

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 272

นิปาโต ๑ ตตถ อวธารณตเถน อสุโสสเสว น เตสั

โกจิ สวณนุตราโย อโหสีติ อยมตุโถ เวทิตพุโพ ๑ ปทปุรเณ

น พุณฺชนสตีฏฐตามตตเมว ๑

อิทานิ ยมตถั อสุโสสุ ตั ปกาเสตุ สมโณ ขลु โภ

โคตโมติอาทิ วุตตัม ๑ ตตถ สมิตปาปตตทา สมโณติ เวทิตพุโพ ๑

ขลุตติ อนุสฺสวณตเถ นิปาโต ๑ โภติ เตสั อณฺณมณฺณ อาลปนมตตัม ๑

โคตโมติ ภควโต โคตตวเสน ปรีตีปนั ตสฺมา สมโณ ขลु โภ

โคตโมติ เอตถ สมโณ กิร โภ โคตมโคตโตติ เอวมตุโถ

ทฏฐพุโพ ๑ สกฺยปฺตุโตติ อิํ ปน ภควโต อฺจจากุลปรีตีปนั ๑

สกฺยกุลลา ปพฺพชิตติ สทฺธาปพฺพชิตทาวปรีตีปนั เกนจิ ปาริชฺฌเณน

อนภิกฺขโต อปริกฺขิณฺเวย ตั กุลั ปหาย สทฺธาปพฺพชิตติ วุตตัม โหติ ๑

ตั โข ปนาติ อิตฺถมฺภุตาขุยานตเถ อฺปโยควจัน ตสฺส โข ปน โภโต

โคตมสฺสาติ อตฺถ ๑ กลฺยาโณติ กลฺยาณคฺคณสมนฺนาคโต เสฏฺโฐติ

วุตตัม โหติ ๑ กิตฺติสทฺโหติ กิตฺติเยว ภูติโมโส วา ๑ อพฺภุคฺคโตติ

สทฺเวกั โลกั อชฺโฆตฺถริตฺวา อฺคฺคโต ๑ กิณฺติ อิติปี โส ภควา ๑เป๑

พฺพุโร ภควาติ ๑ ตตรายั ปทสมฺพนฺุโร โส ภควา อิติปี อรหํ อิติปี

สมฺมาสมฺพพุโร ๑เป๑ อิติปี ภควาติ ๑ อิมินา จ อิมินา จ การเณนาติ

วุตตัม โหติ ๑

ตตฺถ อารกตฺตา อรินฺณจ อรานณฺจ หตฺตฺตา ปจฺจยาทีนํ อรหตฺตา
ปาปกรณฺณ รหาวาติ อิมฺหิ การณฺหิ โส ภควา อรหฺนฺติ
เวทิตฺพุทฺธอาทินา (๑) นเยน มาตักํ นิกฺขิปิตฺวา สพุพานวฺ เอตานิ
ปทานิ วิสุทฺธิมคฺเค พุทฺธานุสฺสตีนิทฺเทเส วิตุถาริตานีติ ตโต เนสํ
วิตฺถาโร กเหตุพุโพ ฯ

โส อิมํ โลกนฺติ โส ภวํ โคตโม อิมํ โลกํ อิทานิ วตฺตพุพฺ
นิทฺสฺเสตี ฯ สเทวกนฺติ สห เทเวหิ สเทวกํ ฯ เอวํ สห มารเณ
สมารกํ ฯ สห พุรฺหมฺนา สพุรฺหมกํ ฯ สห สมณฺณพุรฺหมณฺหิ
สสฺสมณฺณพุรฺหมณฺหิ ฯ ปชาตตฺตา ปชา ตํ ปชํ ฯ สห เทวมฺนุสฺเสหิ
สเทวมฺนุสฺสํ ฯ ตตฺถ สเทวกวณฺเนน ปณฺจกามาวจรเทวคฺคหณฺมํ เวทิตฺพุพฺ
สมารกวณฺเนน อณฺุจกามาวจรเทวคฺคหณฺมํ สพุรฺหมกวณฺเนน
พุรฺหมกายิกาทิพุรฺหมคฺคหณฺมํ สสฺสมณฺณพุรฺหมณฺหิ วณฺเนน สาสนฺสฺส
ปจฺจคฺคติกปจฺจามิตฺตสมณฺณพุรฺหมณฺหิ
สมิตปาปพาหิตปาปสมณฺณพุรฺหมณฺหิ คฺคหณฺณจ ปชาวณฺเนน สตฺตโลกคฺคหณฺมํ
สเทวมฺนุสฺสวณฺเนน สมฺมุติเทวอวเสสมฺนุสฺสคฺคหณฺมํ ฯ เอวเมตฺถ ตีหิ
ปเทหิ โโอกาสโลเกน สทฺธี สตฺตโลโก ทฺวีหิ ปชาวเสน สตฺตโลโกว
คหิโตติ เวทิตฺพุโพ ฯ

อปโร นโย สเทวกคฺคหณฺเนน อรูปาวจรโลโก คหิโต สมารกคฺคหณฺเนน
จกามาวจรเทวโลโก สพุรฺหมกคฺคหณฺเนน

๑ สී. อิมินา ๒ ม. พุรฺหมกายิกาทิพุรฺหมคฺคหณฺมํ ฯ

เล่มที่ 14 ดิกนิปาตวณณา หน้า 274

รูปีพฺรหฺมโลโก สสฺสมณพฺราหฺมณาทิกฺคหณฺน จตุปริสวเสน
สมฺมตฺติเทเวหิ วา สห มนุสฺสโลโก อวเสสสพฺพสตฺตโลโก
วา ฯ โปราณา ปนาหุ สเทวกนฺติ เทวตาหิ สทฺธิ อวเสสโลกํ ฯ
สมารกนฺติ มารณฺ สทฺธิ อวเสสโลกํ ฯ สพฺรหฺมกนฺติ พฺรหฺเมหิ
สทฺธิ อวเสสโลกํ ฯ เอวํ สพฺเพปิตฺธิวูปเค สตุเต ตีหากาเรหิ
ตีสุ ปเทสุ ปกฺขิปิตฺวา ปฺน ทฺวีหิ ปเทหิ ปริยาทาตุ
สสฺสมณพฺราหฺมณฺ ปชฺ สเทวมนุสฺสนฺติ วุตฺตํ ฯ เอวํ ปญฺจหิ
ปเทหิ เตนฺ เตนากาเรณฺ เตชาตุกเมว ปริยาทินฺนฺติ ฯ

สยํ อภิญฺญา สจฺฉนิกตฺวา ปเวเทตฺติ สามํ อปรเนยฺโย หุตฺวา ฯ อภิญฺญาตฺติ
อภิญฺญาชฺ อธิเกณฺ ฌาณณฺ ฌตฺวาติ (๒) อตฺโต ฯ สจฺฉนิกตฺวาติ ปจฺจกฺขํ กตฺวา
เอเตน อนุมฺานาทฺธิปฏิกฺเขโป กโต ฯ ปเวเทตฺติ โโพเชติ ฌาเปติ ปกาเสติ ฯ

โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ ฯเปฯ ปริโยसानกฺลฺยาณนฺติ โส ภควา
สตุเตสุ การุณฺ (๑) ปฏิจฺจ หิตฺวาปี อนุตฺตรํ วิเวกฺสุขํ ฌมฺมํ เทเสติ ฯ
ตลฺยจ โข อปฺปํ วา พหฺมํ วา เทเสนฺโต อาทิกฺลฺยาณาทฺธิปฺปการเมว เทเสติ
อาทิมฺหิปี กฺลฺยาณํ ภทฺทกํ อนวชฺชเมว กตฺวา เทเสติ มชฺฌเมปี ปริโยसानเปปี
กฺลฺยาณํ ภทฺทกํ อนวชฺชเมว กตฺวา เทเสตฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณฺณา หน้า 275

ตตฺถ อตฺถิ เทสฺนาย อาทิมชฺฌปริโยสํ อตฺถิ สาสฺนสฺส ฯ
เทสฺนาย ตาว จตฺตฺปฏิกายปี คากาย ปจฺมปาโท อาทิ นาม ตโต
เทว มชฺฌํ นาม อนฺเต เอโก ปริโยสํ นาม ฯ เอกานุสฺนชฺชิสฺส
สฺสฺสฺส นินฺทํ อาทิ อิทมวโจติ ปริโยสํ อุภินฺนมนฺตรา มชฺฌे ฯ
อนฺกานุสฺนชฺชิสฺส สฺสฺสฺส ปจฺมานุสฺนชฺชิ อาทิ อนฺเต อนุสฺนชฺชิ
ปริโยสํ มชฺฌเอ เอโก วา เทว วา พหู วา มชฺฌเมว ฯ

สาสนสฺส สีสฺสมาริวิปฺสฺสนา อาทิ นาม ฯ วุตฺตํปี เจตฺ โก
จาทิ กุสฺลนํ ฌมฺมานํ สีสฺสจ สุวิสุทฺธํ ทิฏฺฐิจิ จ อุชฺฐากาติ ฯ อตฺถิ
ภิกฺขเว มชฺฌิมมา ปฏฺฐิปทา ตถาคเตน อภิสฺมพฺพุทฺธาติ เอวํ วุตฺโต
ปน อริยมคฺโค มชฺฌํ นาม ฯ ผลญฺเจว นินฺพพานญฺจ ปริโยสํ
นาม ตสฺมาติห ตวํ พุราหุมน พุรหุมนจริยํ เอตฺปารี
เอตฺตปริโยสํนฺติ เอตฺถ ผลํ ปริโยสํนฺติ วุตฺตํ ฯ
นินฺพพานนฺคชฺหมํ อวฺโส วิสาข พุรหุมนจริยํ วุสฺสตี นินฺพพานปรายนํ
นินฺพพานปริโยสํนฺติ เอตฺถ นินฺพพานํ ปริโยสํนฺติ วุตฺตํ ฯ
อิธ ปน เทสฺนาย อาทิมชฺฌปริโยสํ อธิปฺเปตฺติ ฯ ภควา
หิ ฌมฺมํ เทสฺนโต อาทิมฺหิ สีสฺสํ ทสฺเสตฺตวา มชฺฌเอ มคฺคํ
ปริโยสํนํ นินฺพพานํ เทเสตี ฯ เตน วุตฺตํ โส ฌมฺมํ เทเสตี
อาทิกฺลฺยาณํ มชฺฌเอกฺลฺยาณํ ปริโยสํนํกฺลฺยาณนฺติ ฯ ตสฺมา
อญฺโหลปี ฌมฺมกฺกโก ฌมฺมํ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 276

กเถนโต

อาทิมหิ สิลิ์ ทสเสยย มชเฒ มคคิ์ วิภาวเย

ปรีโยสานุหิ นิพพานิ์ เอสา กถิกถณจตีตี ๑

สาตุถิ์ สพยณชนนุติ ยสส หิ ยากุคตอติถิ์ปรีสาทิวณณานิสสิตา
เทสนา โหติ น โส สาตุถิ์ เทเสติ ๑ ภควา ปน ตถารูปิ์ เทสนิ์
ปหาย จตุสตีปฏจานาทินิสสิตี เทสนิ์ เทเสติ ๑ ตสฺมา สาตุถิ์
เทเสตีตี วุจติ ๑ ยสส ปน เทสนา เอกพยณชนาทยุตตา วา
สพพนิโรธพยณชนา วา สพพวิสฏฐสพพนิคคหิตพยณชนา วา
ตสฺส ทมิพกรายตคโยนกาทิมิลกฺขานิ์ ภาสา วิย พยณชนปารีปรียา
อภาวโต อพยณชนา นาม เทสนา โหติ ๑ ภควา ปน

สิถิลิ์ (๒) ธนิตถยจ ทิมรสสิ์

ลหุคิ์ (๓) ครุกถยจ นิกคหิติ์

สมพนุธิ์ ววฏฐิติ์ วิมุคติ์

ทสธา พยณชนพุทธิยา ปเกโทติ

เอวํ วุคติ์ ทสวิธิ์ พยณชนิ์ อมกฺเขตฺวา ปรีปฺณณพยณชนเมว กตฺวา

ธมฺมิ์ เทเสติ ๑ ตสฺมา สพยณชนิ์ กตฺวา เทเสตีตี วุจติ ๑

เกวลปรีปฺณณนุติ เอตฺถ เกวลนุติ สกลาธิวจฺนํ ๑

ปริปฺปนฺนุติ อนุนาธิกวจัน ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ สกฺลปริปฺปนฺนเมว เทเสติ
เอกเทสนาปี อปริปฺปณา นตฺถิติ ๑ ปริสุทฺทฺนุติ นิรุปกฺกิลลํ ๑ โย หิ
อิมํ ฌมฺมเทสนํ นิสฺสาย ลาภํ วา สกฺกาโร วา ลภิสฺสามิติ เทเสติ ตสฺส
อปริสุทฺธา เทสนา นาม โหติ ๑ ภควา ปน โลกามิสฺนिरเปกฺโข หิตฺพรณฺเนว
เมตฺตาภาวนาย มุทฺทหโย อุลฺลุมฺปนสฺภาวสฺนฺจิตฺเตน จิตฺเตน เทเสติ ๑ ตสฺมา
ปริสุทฺธํ เทเสตีติ วุจฺจติ ๑ พุรฺหมจฺริยํ ปกาเสตีติ เอตฺถ พุรฺหมจฺริยฺนุติ
สิกฺขาตฺตยสฺงฺกหิตํ สกฺลสฺาสนํ ๑ ตสฺมา พุรฺหมจฺริยํ ปกาเสตีติ ๑

โส ฌมฺมํ เทเสติ อาทิกฺลฺยาณํ ๑เป๑ ปริสุทฺธํ เอวํ เทสนฺโต จ
สิกฺขาตฺตยสฺงฺกหิตํ สกฺลสฺาสนพฺุรฺหมจฺริยํ ปกาเสตีติ เอวเมตฺถ อตฺถิ
ทญฺจพฺุโพ ๑ พุรฺหมจฺริยฺนุติ เสฏฺฐญฺเจน พุรฺหมญฺจํ จฺริยํ พุรฺหมญฺจานํ
วา พุทฺธาทีนํ จฺริยฺนุติ วุตฺตํ โหติ ๑

สาธฺุ โข ปนาติ สฺนฺุฑฺโร โข ปน อตฺถาวหํ สฺุขาวหนฺุติ วุตฺตํ โหติ ๑
ตถารูปานํ อรฺหตฺนุติ ยถารูโป โส ภวํ โคตโม เอวฺรูปานํ อนเเกหิปี
กปฺปโกฏิสฺตสฺหสฺเสหิ ทฺุลลภทฺุสฺสนานํ พฺุยามปฺุภาปฺริกฺขิตฺเตหิ
อสีตฺอินฺุพฺุยฺุชฺนปฺุฏิมฺุชฺติเตหิ ทฺุวคฺตีสมหาปฺุริสฺลกฺขณฺุวเรหิ (๑)
สมากิณฺุณฺมโนรม-

เล่มที่ 14 ตกนิปาตวณณา หน้า 278

สรีรานัน อนุปกทสสนานัน อติมฐุรฐมนิกุโฆสถานัน ยถาภูต-
คณาธิคเมน โลกเ อรหนุโตติ ลทุชสทุทานัน อรหัต ๑
ทสสนัน โหตีติ ปสาทโสมนุมานิ อุกุขินิ อุมมิเลควา ทสสนมตุมปิ
สาธู โหตี ๑ สเจ ปน อุกุจุงคสมนุนาคเคน พุรหุมสสเรน ฐมม
เทเสนตสส เอกปทุมปิ โสตุ ลภิสสามิ สาธูตริเยว ภวิสตีติ เอว
อชฌาสย กตวา

เยน ภควา เตนุปลงกมีสูติ สพพกัจจანი ปหาย ตุกุจมานสา
อคมสู ๑ อลชลิมุปลามาตวาติ เอตุถ เย อุกโตปกุชิกา (๑) เต เอว
จินเตลล สเจ โน มิจจาทิกุชิกา โจเทสสนติ กสุมมา ตุมเมห สมณ
โคตม วนุทิตถาติ เตลล กิ อลชลิกรรมตเตนาปี วนุทิต โหตีติ
วกขาม ๑ สเจ โน สมุมมาทิกุชิกา โจเทสสนติ กสุมมา น ภควนุต
วนุทิตถาติ กิ สีเสน ฐุมมี ปหรนเตเนว วนุทิต โหตี ๑ นนุ อลชลิกรมมปี
วนุทนา เอวาติ วกขามาติ ๑

นามโคตตุนติ โภ โคตม อห อสุกสส ปุตโต ทตโต
นาม มิตุโต นาม อีธาตโตติ วทนุตา นาม สาเวนติ นาม ๑ โภ
โคตม อห วาเสฏฐโ จ นาม กจจาโน นาม อีธาตโตติ วทนุตา
โคตติ สาเวนติ นาม ๑ เอเต กิร ทลิตุทา ชินณกุลปุตตา
ปริสมชฌ นามโคตตวเสน ปากกา

๑ ม. เอตุถ อุกโตปกุชิกา ๑ กตถจ เอตุถ เย อุกยปกุชิกาคิ ทิสสนติ ๑

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 279

ภวิสสามาติ เอว อังสุ ฯ เย ปน คุณหิภูตา นิสีทิสู เต เกราฎีกา เจว
อนุชพาลา จ ฯ ตตถ เกราฎีกา เอกัง เทว กถาสลลาเป กโรนเต วิสสาสิโก
โหติ วิสสาเส สติ เอกัง เทว ภิกขา อทาตุ น ยุตุนติ ตโต อุตานัน
โมเจนตา คุณหิภูตา นิสีทุนติ ฯ อนุชพาลา อญญาณตาเยว
อวกุชิตตมตติกาปิณฐา วิย ยตถ กตถจิ คุณหิภูตา นิสีทุนติ ฯ

เวนาคปริโกติ เวนาคปฐวาสี ฯ เอตทโวจาติ ปาทนตโต ปฐจา
ยาว เกสนตา ตถาคตสส สรีริ โอลิเกนโต อสีติอนุพยุชชนสมุชเชหิ
ทวตตีสมหาปฐิสลภขณหิ ปฐิมณฐิตี สรีรา นิกขमितวา สมนตโต
อสีติหตุถิ ปเทถิ อชโฆตถริตวา จิตาหิ นพพณณหาหิ ฆนพุทฐริสีหิ
สมปฐิวาริตี ตถาคตสส สรีริ ทิสวา สลขาทวิมโฮโย วณณัน
ภณนโต เอว(๑) อจุนริยิ โภ โคตมาติอาทิวจัน อโวจ ฯ

ตตถ ยาวญจิทุนติ อธิมตตปฐมาณปฐิจเจทวจนเมตติ ฯ
ตสส วิปฐสนนปเทน สทฐิ สมพนุโธ ฯ ยาวญจ วิปฐสนนนานิ
อธิมตตวิปฐสนนนานิ อติวิปฐสนนนานิ อตโต ฯ อินุทฐิยานิ
จกขาทินิ น อินุทฐิยานิ ฯ ตสส หิ ปญจันนิน อินุทฐิยานัน
ปตฺธิจฺจิตอกาสสส วิปฐสนนตฺติ ทิสวา เตสฺ วิปฐสนนตา ปากฎา
อโหสิ ฯ ยสฺมา ปน สา มเน วิปฐสนนเนเยว

๑ ม. เอตติ ฯ

โหติ อวิปสนุนจิตตานณหิ อินุทริยปฐาโท นาม นตฺถิ ตสฺมาสฺส
มณินุทริยปฐาโทปิ ปากโณ อโหสิ ฯ ตํ เอส วิปสนุนตํ
คเหตุวา วิปสนุนานิ อินุทริยานีติ อาห ฯ

ปริสุทฺโธติ นิมนโล ฯ ปริโยทาโตติ ปภสฺสโร ฯ สารทํ
พทรปณฺฑุนฺติ สรทกาเล ชาตํ นาคิสฺสุปrikกพทฺรํ ฯ ตณฺหิ ปริสุทฺธํ
เจว โหติ ปริโยทาตํ จ ฯ ตาลปrikกนฺติ สฺสุปrikกतालผลํ ฯ
สมปฺติ พนฺชนา ปมุตฺตนฺติ (๑) ตังณณเวว พนฺชนา ปมุตฺตํ ฯ
ตสฺส หิ พนฺชนมฺลํ อปเนตฺวา ปริ มุขํ (๒) กตฺวา ผลเก จปิตสฺส
จตรงฺคฺลุมตฺตํ จานํ โอลเณตฺวานํ ปริสุทฺธํ ปริโยทาตํ หุตฺวา
ขายติ ฯ ตํ สนฺธาเยวมาห ฯ

เนกขํ ชมโพนทนฺติ สฺสรตฺตวณฺณสฺส (๓) ชมโพนทสฺวณฺณสฺส
ณฺฎิกา ฯ ทกฺขกมฺมารปฺตฺตสฺสุปrikกมฺมกตฺนฺติ ทกฺเขน สฺวณฺณการปฺตฺเตน
สฺสุทฺธํ กตฺปrikกมฺมํ ฯ อุกกามฺเข สฺสุทฺธสฺสมฺปหฺกฺจนฺติ สฺวณฺณการอฺทฺธเน
ปจิตฺวา สฺสุทฺธเลน สฺวณฺณการเน ณฺฎิกานปrikกชฺชนปหฺสเนน สฺสุทฺธํ
สฺสุปrikกมฺมทิตฺนฺติ อตฺโถ ฯ ปณฺฑกมฺพเล นิกฺขิตฺตนฺติ อคฺคินา ปจิตฺวา
ทีปิทาจาย ณฺสิตฺวา เกรกฺปrikกมฺมํ กตฺวา รตฺตกมฺพเล จปิตํ ฯ ภาสเตติ
สณฺชชาตโอบาสตาย ภาสเต ฯ ตปเตติ อนฺธการวิทฺธิสนตฺาย ตปเต ฯ
วิโรจตีติ วิชฺโชตฺมานํ ฝริตฺวา (๔) วิโรจติ โสภตีติ อตฺโถ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 281

อุจฺจาสนมมหาสนานีติ เอตฺถ อตฺถิกนฺตปฺปมณฺโณ อุจฺจาสนํ
นาม อายตํ วิตุตฺตํ อกปฺปิยภณฺฑํ มหาสนํ นาม ฯ อิทานิ ตานิ
ทสฺเสนุโต เสยฺยถิํ อาสนํทิตฺตาทิมาห ฯ

ตตฺถ อาสนํทิตฺตํ อตฺถิกนฺตปฺปมณฺโณ อาสนํ ฯ ปลฺลงฺโกติ ปาเทสฺ วาพฺรุปานิ
จเปตฺวา กโต ฯ โคนโกติ ทิมโลมโก มหาโกชโว ฯ จตุรํงฺกุลาธิกานิ
กิริ ตสฺส โลมานิ ฯ จิตฺตโกติ (๑) รตนวิจิตรอุณฺณามยตฺถรณฺโณ ฯ
ปฏิกาทิ อุณฺณามโย เสตตฺถรโก ฯ ปฏฺฐิกาทิ ฆนปฺปโป อุณฺณามยตฺถรโก
โย อามลกปฏฺฐโกตฺถปิ วุจฺจติ ฯ ตฺถิกาทิตฺตณฺโณ ตฺถานํ อลฺลตฺถรปฺปณฺณา
ตฺถิกา ฯ วิกิตฺตโกติ สีมฺพยฺกขมาทิมฺพวิจิตร อุณฺณามยตฺถรโก ฯ
อุทฺทโลมิตฺติ อุทฺททสฺส อุณฺณามยตฺถรณฺโณ ฯ เกจิ เอกโต อุคฺคตปฺปผนฺติ
วทนฺติ ฯ เอกนฺตโลมิตฺติ เอกโตทสฺส อุณฺณามยตฺถรณฺโณ ฯ เกจิ อุทฺท
อุคฺคตปฺปผนฺติ วทนฺติ ฯ กญฺญิสฺสนฺติ รตนปริสิพฺพิตฺตํ โกเสยฺยกญฺญิสฺสมยฺ
ปจฺจตฺถรณฺโณ ฯ โกเสยฺยนฺติ รตนปริสิพฺพิตฺตเมว โกสิยสฺสตฺถมยฺ ปจฺจตฺถรณฺโณ ฯ
กุตฺตกนฺติ โสพฺสนนํ นาฏกิตฺถินํ จตฺวา นจฺจนโยคฺคํ อุณฺณามยตฺถรณฺโณ ฯ
หตฺถตฺถราทโย หตฺถปฏฺฐาทีสุ อตฺถรณฺนกอตฺถรกา เจว หตฺถิรฺูปาทินิ
ทสฺเสตฺวา กตฺถรกา จ ฯ อชินปฺปเวณฺณิตฺติ อชินจฺมเมหิ มลฺลจฺปฺปมาณฺน
สิพฺพิตฺตวา กตฺปฺปเวณฺณิ ฯ เสสฺสํ เหมจฺจา วุตฺตตฺถเมว ฯ
๑ ม. จิตฺตโกติ ฯ

นิกามลาภีตอติกามลาภี (๑) อัจฉิติจฉิตลาภี ฯ อภิจฉิตลาภีติ
อทุกขลาภี ฯ ออกสิรลาภีติ วิปุลลาภี มหนุตลาภี โอปารุพาราเนว
ลกภี (๒) มลฺลเยติ สนุชย วทติ ฯ อัย กิร พุราหุมนโณ สยนครุโก
โส ภควโต วิปฺสนุนินฺทริยาทิตฺ ทิสฺวา อทฺธา เอส เอวฺรุเปสุ
อุจฺจาสมนมหาสมเนสุ นิสิตฺติ เจว นปฺชชติ จ ฯ เตนฺสฺส
วิปฺสนุนานิ อินฺทริยานิ ปริสุทฺโธ จวิวณฺโณ ปริโยทาโตติ
มลฺลมาโน อิมํ เสนาสนวณฺณํ กเถสิ ฯ

ลทฺธา จ ปน น กปฺปนฺตีติ เอตฺถ กิณฺจิ กิณฺจิ กปฺปติ ฯ
สุทฺธโกเสษฺยณฺหิ มลฺลเจปี อตฺถริคฺคํ วัณฺณฺติ โคนกาทโย จ
ภุมฺมตฺถรณฺปริโกเคน อาสนฺุทฺธิยา ปาเท ฉินฺทิตฺวา ปลฺลงฺกสฺส
วาเพ ภินฺทิตฺวา ตฺสึกํ วิชฺเณตฺวา พิมฺโพหนฺนฺจ กาคฺคฺนฺติ วจนฺโต
อิมานิปิ เอเคน วิชานน กปฺปนฺติ ฯ อกปฺปิยํ ปน อุปาทาย
สพฺพาเนว น กปฺปนฺตีติ วุตฺตานิ ฯ

วณฺณตฺเชว ปจารยามิตฺติ อรณฺณฺเชว ปวิสामी ฯ ยเทวาทิ
ยานิเชว ฯ

ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาติ สมฺนฺตา อฺรุพฺทฺธาสนํ พนฺชิตฺวา ฯ
อุชฺฐํ กายํ ปณฺธิชยาติ อญฺจารสปีญฺจิกณฺณฺเก โกภฺภฺยา โกภฺภี
ปฏฺธิปาเทนฺโต อุชฺฐํ กายํ จเปตฺวา ฯ ปริมฺขํ สตี อุปญฺจเปตฺวาติ
กมฺมญฺจานาภิมฺขํ สตี จเปตฺวา ปรีคฺคหิตนฺยฺยานํ วา กตฺวาติ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 283

อตฺโต ฯ วุตฺตญฺเหหํ ปรีติ ปริกฺคหฺญฺโจ ฯ มุขนฺติ นียฺยานฺญฺโจ ฯ
สตีติ อฺปฺภูจฺจานฺญฺโจ ฯ เตน วุจฺจติ ปริมุขํ สตี อฺปฺภูจฺจเปตฺวาติ ฯ
อฺปสมฺปชฺช วิหฺรามิติ ปฏฺฐิลภิตฺวา ปจฺจกฺขํ กตฺวา วิหฺรามิ ฯ

เอวมฺภฺโตติ เอวํ ปจฺมชฺชฌานาทีสุ อณฺฺยตฺรสมฺงฺคี หุตฺวา ฯ
ทิวฺโพ เม เอโส ตสฺมี สมเย จงฺกโม โหตีติ จตฺตารี หิ
รูปฺชฌานานิ สฺมาปชฺชิตฺวา จงฺกมฺนตฺสฺส เม จงฺกโม ทิวฺพจงฺกโมเยว ฯ
จฺานาทีสุปี เอสฺว นโย ฯ ตถา อิตฺเรสุ ทฺวีสุ วิหาเรสุ ฯ

โส เอวํ ปชานามิ ราโค เม ปหีนฺติ มหาโพธิปฺลลฺงเก
อรหตฺตมกฺเคน ปหีนฺรคเมว ทสฺเสนฺโต โส เอวํ ปชานามิ
ราโค เม ปหีนฺติ อห ฯ เสสฺปเทสุปี เอสฺว นโย ฯ
อิมินา ปน กิ กถิตํ โหตีติ ปจฺจเวกฺขณา กถิตา ปจฺจเวกฺขณาย
ผลสฺมาปตฺติ กถิตา ฯ ผลสฺมาปตฺติณฺหิ สฺมาปนฺนสฺสปี
สฺมาปตฺติโต วุจฺจิตฺสฺสปี จงฺกมาทโย อริยจงฺกมาทโย โหณฺติ ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สรภตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ฯ ราชคเหติ เอวันามเก นคเร ฯ กิษฺมกุญฺเฐ ปพฺพเตติ
กิษฺมสทิสานิสฺส กุญฺยานิ กิษฺมา วา ตสฺส กุญฺเฐสุ วสนฺตีติ กิษฺมกุญฺเฐ ตสฺมี
กิษฺมกุญฺเฐ ปพฺพเต ฯ เอเตนสฺส ราชคหํ โคจรคามํ กตฺวา วิหรนฺตสฺส
วสนฺนุจํ ทสฺสตีติ ฯ กิษฺมกุญฺเฐสุ หิ ตถาคตํ อุทฺทิสฺส วิหาโร การิโต
กิษฺมกุญฺเฐวิหาโรเตววสฺส นามํ ฯ ตตฺตฺรายํ ตสฺมี สมเย วิหฺรตีติ ฯ

สรโก นาม ปรีพฺพาชโก อจิริปกฺกนฺโต โหตีติ สรโกติ
เอวันามโก ปรีพฺพาชโก อิมสฺมี สาสเน ปพฺพชิตฺวา น
จิริสฺเสว ปกฺกนฺโต โหติ อธฺนา วิพฺกนฺโตติ อตฺถิโต ฯ
สมฺมาสมฺพุทฺเฐ หิ โลเก อุปฺปนฺเนตฺติตฺติยา นนฺทฺสลาภสฺสกาธา
อเหตุตฺติณฺณํ รตนานํ มหาลาภสฺสกาโร อุปฺปชฺชิ ฯ ยถาห

เตน โข ปน สมเยน ภควา สกฺกโต โหติ ครุฑโต มานิตฺ
ปฺปชฺชิโต อปฺจิตฺ ตาภิ จีวรปฺปชฺชปาตเสนาสนคิลานปฺจยภเสชฺชปรีกฺขารานํ ฯ
อณฺตฺติตฺติยา ปน ปรีพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺติ อครุฑตา
อมานิตา อปฺปชฺชิตา อปฺจิตา น ตาภิโน
จีวรปฺปชฺชปาตเสนาสนคิลานปฺจยภเสชฺชปรีกฺขารานนฺติ ฯ

เต เอวํ ปรีหีนลาภสฺสกาธา ปญฺจสฺตมตฺตา เอกสฺมี

ปริพพาชการาเม สนนิปตติวา สมมุนตยีสฺ โภ มยฺ สมณสฺส
โคตมสฺส อุปฺปนฺนกาลโต ปฏฺจาย ปรีหีนลาภสฺสการา ซาตา
สมณสฺส โคตมสฺส สวากานณฺจสฺส เอกํ อวณฺณํ อุปฺชาเรถ
อวณฺณํ ปตฺถริตฺวา เอตสฺส สาสนํ ครหิตฺวา อมฺหากํ ลภสฺสการี
อุปฺปาเทสฺสามาติ ฯ เต วชฺชํ โอลิเกนฺตปิ ตีสฺ ทฺวารเรสฺ อาศีเว
จาติ จตฺตฺสปี จานเนสฺ สมณสฺส โคตมสฺส วชฺชํ ปสฺสตีตฺ น สกฺกา
อิมานี จตฺตาริ จานานี มฺลฺลจิตฺวา อณฺนตฺถ โอลิเกถาติ อากฺสฺ ๑
อถ เนลฺลํ อนฺตเร เอโก เอวมมาห อหํ อณฺณํ น ปสฺสามิ อิเม
อนฺวพฺพมมาลํ สนนิปตติวา ทฺวารวตฺพานานี ปิชาย สามเณรานํปี
ปเวสนํ น เทนฺติ ๑ ชีวิตสฺสทิสฺสปี อุปฏฺจจกา ทฏฺฐํ น ลภนฺติ
อวณฺณนิมายํ โอลิสาเรตฺวา ชนํ อวณฺณญฺเตวา ซาทฺนฺติ ๑ สเจ ตํ มยฺ
อาหริตฺตํ สกฺขิสฺสสาม เอวํ โน ลภสฺสการโร อุพาโร ภวิสฺสตีติ ๑ อปโรปิ
เอวเมว วทฺนฺโต อุฏฺจาสี ๑ สพฺเพ เอกวาทา อहेลฺลํ ๑ ตโต อากฺสฺ โย
ตํ อาหริตฺตํ สกฺขิสฺสตีติ ตํ มยฺ อมฺหากํ สมเย เชฏฺจกํ กริสฺสสามาติ ๑

ตโต โกฏฺโถ ปฏฺจาย ตฺวํ สกฺขิสฺสตีติ ตฺวํ สกฺขิสฺสตีติ ปุจฺฉิตฺวา
อหํ น สกฺขิสฺสสามิ อหํ น สกฺขิสฺสสามีติ พฺหุหิ วุคฺเต สรณํ ปุจฺฉีสฺ ตฺวํ
สกฺขิสฺสตีติ อางฺริยาติ ๑ โส อาห อกรฺุ เอตํ อาหริตฺตํ สเจ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้าที่ 286

คุมเห อตฺตโน กถาย จตฺวา มํ เชฏฺจกํ กริสฺสเถติ ฯ อกรู
เอตํ อจฺริย อหฺร ตฺวํ กโตยฺวาสี อเมหฺหิ เชฏฺจโกติ ฯ
โส อหฺร ตํ อหฺรณฺเตน เถเนตฺวา วา วิลุมฺปิตฺวา วา อหฺริตฺ
น สกฺกา สมณฺสฺส ปน โคตมฺสฺส สวากสฺสทิสฺเสน หุตฺวา ตสฺส
สวากเ วนฺทิตฺวา วตฺตปฏฺธิปตฺตี กตฺวา เตสํ ปตฺเต ภคฺตํ ภูณฺชิตฺวา
อหฺริตฺ สกฺกา ฯ รุจฺจติ เต เอตฺสฺส กิริยาติ ฯ ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา
อหฺริตฺวาว โน เทหิติ ฯ เตนฺหิ มํ ทิสฺวา อปฺสฺสนฺดา วิย
ภเวยฺยาเถติ ปรีพฺพชกานํ สลฺลํ ทตฺวา ทุตฺยทิวเส ปาโตว
อฏฺฐาย กิซฺมณฺณมหาวิหารี กนฺตฺวา ทิฏฺฐทิจฺจกานํ ภิภฺชุนํ ปณฺจปตฺติจฺจเตน ปาเท
วณฺทิตฺวา ภิภฺช อหฺสิ อณฺเณ ปรีพฺพชกา กทฺธา ฆรฺสา อยํ ปน สทฺโธ
ภวิสฺสตี ปสนฺโนติ ฯ ภาเนตฺว ตฺเมหฺ ญตฺวา ยุตฺตจฺจกานสฺมึยฺเว ปพฺพชิตา มยํ ปน
อนฺุปรชเรตฺวา อตฺตเถเนว ปกฺขณฺดา อนฺิยฺยานิกมฺคฺเค วิจฺจมาติ ฯ โส เอวํ วตฺวา
ทิจฺจทิจฺจ ภิภฺช ปุณฺปุณฺนํ วณฺทิตฺวา นฺหาโนทกาทีนํ ปฏฺธิยาเทติ ทนฺตกฏฺจ
กปฺปิยํ กโรติ ปาเท โชวติ มกฺเชติ อตฺตเรกภคฺตํ ลภิตฺวา ภูณฺชติ ฯ

ตํ อิมินา นีหาเรณ วสนฺตํ เอโก มหาเถโร ทิสฺวา
ปรีพฺพชก ตฺวํ สทฺโธ ปสนฺโน กิ น ปพฺพชิสฺสตีติ ฯ

โก มํ ฆนเต ปพฺพาเชสฺสตี ฯ มยฺยหิ จิรกาลํ ฆทฺนตํ
ปจฺจตฺติกา หุตฺวา วิจฺริมหตี ฯ เถโร สเจ ตฺวํ ปพฺพชิตฺกามो
อหํ ตํ ปพฺพาเชสฺสามีตี วตฺวา ปพฺพาเชสี ฯ โส ปพฺพชิตกาลโต ปญฺจาย
นินฺนตฺรํ วตฺตปฏฺิวตฺตํ อกาสิ ฯ อถ นํ เถโร วตฺเต ปสฺสิตฺวา นจิรฺสเสว
อุปสมฺปาเทสี ฯ โส อุโปสถทิวเส ภิกฺขุหิ สทฺธี อุโปสถคฺคํ ปวิสิตฺวา ภิกฺขุ
มหนฺเตน อุตฺสาเหน ปาฏฺิโมกฺขํ ปคฺคณฺหนเต ทิสฺวา อิม อิมินา นีหาเรน
โอสารตฺวา โอสารตฺวา ลภํ ขาทนฺติ กติปาเหน หริสฺสามีตี จินฺเตสี ฯ โส
ปรีเวณฺณํ คนฺตฺวา อุปชฺฌายํ วนฺทิตฺวา ฆนเต กิณฺณาโม อยํ ฆมฺโมติ ปุจฺฉิ ฯ
ปาฏฺิโมกฺโข นาม อาวุโสติ ฯ อุตฺตมฆมฺโม เอส ฆนเต ภวิสฺสตีตี ฯ อาม อาวุโส
สกลฺสาสนสนฺธารณิ อยํ สิกฺขาติ ฯ ฆนเต สเจ เอส สิกฺขาฆมฺโม อุตฺตโม อิมเมว
ปจฺมํ คณฺหามีตี ฯ คณฺหาวิโสติ เถโร สมฺปฏฺิจฺฉิ ฯ โส คณฺหนโต ปรีพฺพาชเก
ปสฺสิตฺวา กิทิสํ อจฺริยาติ ปุจฺฉิตฺวา อาวุโส มา จินฺตยิตฺถ กติปาเหน
อาหริสฺสามีตี วตฺวา นจิรฺสเสว อุกคณฺหิตฺวา อุปชฺฌายํ อาห เอตฺตกเมว ฆนเต
อุททาหุ อณฺณปปี อตฺถิตี ฯ เอตฺตกเมว อาวุโสติ ฯ

โส ปุณฺทิวเส ยถานิวตฺถปารุโตว คหิตนีหาเรเนว

ปตฺตํ คเหตุวา คิซฺฆณฺฎา นิกฺขมฺม ปรีพฺพาชการามํ อคมาสิ ฯ

ปริพพาชกา ทิสฺวา กิทิสฺ อจฺริย นาสกฺขิตฺถ มณฺเณ
อวภฺภูณิมาຍ อหริตฺตุนฺติ ตํ ปริวารยีสฺ ๗ มา จินฺตยิตฺถ อวฺโส อหฺญา
เม อวภฺภูณิมายา อิตฺ ปญฺจาย อมฺหากํ ตากสฺกกาโร มหา ภวิสฺสติ ๗ ตฺเมห
อณฺณมณฺณํ สมคฺคา โหถ มา วิวาทํ อกตฺถาติ ๗ สเจ เต อจฺริย สฺคฺคหิตฺ (๑)
อเมหฺปี ตํ วาเจหิตฺ ๗ โส อาทิโต ปญฺจาย ปาฏิมอกฺขํ โอสารเสถ ๗ อถ เต
สพฺเพปี เอตฺถ โภ นนฺเร วิจฺรุตฺตา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส อวณฺณํ กเถสฺสามาติ
อนุคฺฆาฏิตฺเตสฺสเยว นนฺรทฺวารเสฺส ทฺวารสมิปี คนฺตฺวา วิวณฺเณ ทฺวารนฺ สพฺพปจฺม
ปวิสีสฺ ๗ เอวํ สลิจฺเคนเวว อปฺกนฺตํ ตํ ปริพฺพาชกํ สนฺชาย สรโภ นาม
ปริพฺพาชโก อจฺริปฺกนฺโต โหติตี วุตฺตํ ๗

ตํ ทิวสํ ปน ภควา ปจฺจฺจสสมเย โลกํ โวโลเกนฺโต อิมํ อทฺทส อชฺช
สรโภ ปริพฺพาชโก นนฺเร วิจฺริตฺวา ปกาสนิยกมฺมํ กริสฺสติตฺตฺตฺตฺตํ รตนานํ
อวณฺณํ กเถนฺโต วิสํ สลิจฺจิตฺวา ปริพฺพาชการามํ คมิสฺสติ อหฺปี ตตฺถเวว
คมิสฺสามิ จตฺสฺโสปี ปริสา ตตฺถเวว โอสริสฺสนฺติ ๗ ตสฺมี สมากเม
จตฺราสีติปฺาณสฺส
โอกาโส โหตุ ยถารุจฺยา อวณฺณํ ปตฺถรตฺตฺติ จินฺเตตฺวา
อานนฺทตฺถเร อานนฺเตสิ อานนฺท อญฺจารสฺสฺ มหาวิหาเรสฺ

ภิกขุสงฆสส มยา สทฐีเยว ปิณฑาย จริตุ อโรเจหิติ ฯ เถโร
ตถา อกาสิ ฯ ภิกขุ ปตฺตจิวรมาทาย สตุถารเมว ปรีวารยีสฺส ฯ สตุถา ภิกขุสงฆํ
อาทาย ทวารคามสฺมีเยว ปิณฑาย จริ ฯ สรโภปิ ปรีพพาชเกหิ สทฐี นคร
ปวิญฺโจ ตตฺถ ตตฺถ ปรีสคณมชฺเฒ ราชทวารเ อมจฺจทวารเ วีถิจตฺถกาทีสุ จ
คนฺตุวา อญฺญาโต มยา สมณานํ สกฺขปฺตฺตียานํ ชมฺโอมติอาทีนํ อกาสิ ฯ ตํ
สนฺธาย โส ราชคเห ปรีสติ เอวํ วาจํ ภาสตีติอาที วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อญฺญาโตติ
ญาโต อวพุทฺโธ ปากกฺกํ กตฺวา อุกฺคหิโตติ ทีเปติ ฯ อญฺญายาติ ชานิตฺวา ฯ
อปกฺกนฺโตติ สลิจฺเณว อปกฺกนฺโต ฯ สเจ หิ สมณสฺส โคตมสฺส สาสเน
โกจิ สาโร อภวิสฺส นานํ อปกฺกมิสฺสํ ฯ ตสฺส ปน สาสนํ อสารํ นิสฺสารํ
อาวญฺญนิมายํ โอสารตฺวา สมณา ลากิ ขาทนฺตีติ เอตมตฺถํ ทีเปนโต เอวมาห ฯ
อถ โข สมพฺพุลา ภิกขุติ อถ เอวํ ตสฺมี ปรีพพาชเก
ภาสมานเ อรญฺญวาสินอ ปญฺจสตา ภิกขุ อสุกฺกฺจานํ นาม
สตุถา ปิณฑาย จริตุ คโตติ อชานนฺตา ภิกฺขาจารเวลายํ
ราชคหํ ปิณฑาย ปรีสีสฺส ฯ เต สนฺธายเต วุตฺตํ ฯ อสุโสสนฺติ
สุณฺสีสฺส ฯ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺมีสูติ อิทํ การณํ ทสพฺลสฺส

อาโรเจสุสามาติ อุปสงกมีสุ ฯ

สปปินิกา ตีรณติ (๑) สปปินิกาติ (๒) เอวํนามิกาย นทिया
ตีร์ ฯ อธิวาเสสี ภควา ตุณฺหีภาเวนาติ กายงฺควาจฺจนานิ อโจเปตฺวา
อพฺกนฺตเร ขนฺตี จาเรตฺวา (๓) จิตฺเตเนว อธิวาเสสีติ อตุโถ ฯ เอวํ
อธิวาเสตฺวา ปฺน (๔) จินฺเตสิ กิณฺนุ โข อชฺช มยา สรภสฺส วาท์
มทฺหิตฺตุ คจฺจนฺเตน เอกเกน คนฺตพฺพิ อฺททาหุ ภิกฺขุสงฺฆปริวฺเตนาติ
อถสฺส เอตทโทติ สจําห์ ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต คมิสฺสามิ มหาชน
เอวํ จินฺเตสฺสตี สมโณ โคตโม วาทุปฺปตฺติฏฺฐาณํ คจฺจนฺโต ปกฺขํ อุกฺขิปปิตฺวา
คนฺตฺวา ปริสพฺเลน อุปฺปนฺนํ วาท์ มทฺหิตฺติ ปฺรวาทีนํ สีลํ อุกฺขิปปิตฺุ น เทตฺติติ ฯ
น โข ปน มยฺหํ อุปฺปนฺเน วาเท ปรี คเหตุวา มทฺทนิกิจจํ อตุถิ อหเมว
คนฺตฺวา มทฺทิสฺสามิ ฯ อนจฺจริยํ เจตํ ยฺวําห์ (๕) อิทานิ
พฺทฺธฺภูโต อตุตฺโน อุปฺปนฺนํ วาท์ มทฺทเทยฺยํ (๖)
จริยํ จรณกาเล อเหตุกปฺกฺกิสฺสนฺธิยํ นินฺนุพฺตฺเตนาปี หิ มยา
วหิตฺพฺพฺฐุริ อญฺโณ วหิตฺตุ สมตฺโต นาม นาโหสิ ฯ อิมสฺส
ปนฺตฺถสฺส สาชนตฺถํ

ยโต ยโต ครุฐุริ

ยโต คมฺภีรวตฺตนิ

ตทาสฺสุ กณฺหํ โยเชนฺติ (๗) สุวาสุ ตํ วาเท ฐุณฺติ

๑ ม. สปปินิกาตีรณติ ฯ ๒ ส. สปปินิกาติ ฯ ๓ ม. ฐาเรตฺวา ฯ

๔ ส. ปน ๕ ส. สุวําห์ ๖

อิท กณฺหชาตํ อหริตพฺพํ ฯ อตีเต กิร เอโก สตุถวาโห เอกิสฺสา มหฺลิกาย
เคเห นิวาสํ คณฺหิ ฯ อถสฺส เอกิสฺสา เชนฺยา รตฺติภาคสมนฺนตฺเร กพฺภวฺกฺกานํ
อโหสิ ฯ สว เอกํ วจฺจกํ วิชายิ ฯ มหฺลิกาย วจฺจกํ ทิฏฺฐกาลโต ปญฺจาย
ปฺตุตฺตีเนโห อุตฺปาติ ฯ ปุณฺทิวเส สตุถวาหปฺตุโต ตว เคาเวตฺนํ คณฺหาหิตี อาท ฯ
มหฺลิกา มยฺหํ อญฺเณน กมฺมํ นตฺถิ อิมํ เม วจฺจกํ เทหิตี อาท ฯ
คณฺหาหิ อมฺมาติ ฯ สว ตํ คณฺหิตฺวา ชิริ ปาเยตฺวา ยาคฺกุตฺตติณฺนาทีนํ ททมาณา
โปเสสิ ฯ โส วุฑฺฒิมนฺวาย ปฺริปฺนฺณรूपํ พลวิริยสมฺปนฺโน อโหสิ สมฺปนฺนาจาโร
กาพโก นาม นามเนน ฯ อถสฺส สตุถวาหสฺส ปญฺจหิ สกฺกุสฺเตหิ อากจฺจนฺตสฺส
อุทกภินฺนญฺจानเน สกฺกุจกํ ลลฺลํ ฯ โส ทสฺปิ วิสฺติปิ ตีสฺติปิ สมฺปโยเชตฺวา
นีหฺราเปตฺุ อสฺกโกนฺโต กาทํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อาท ตาต ตว เวตฺนํ ทสฺสามิ
สกฺกมฺเม อุกฺขิปิตฺวา เทหิตี ฯ เอวํ วจฺนํ วตฺวา ตํ อาทาย อญฺโล อิมินา สทฺธิ
ธฺรํ วหิตฺุ สมตฺโถ นตฺถิตฺติ ธฺรสฺสเก โยตฺตํ พนฺธิตฺวา ตํ เอกํเยว โยเชสิ ฯ โส
ตํ สกฺกํ อุกฺขิปิตฺวา ถเล ปตฺติญฺจาเปตฺวา เอเตเนว นีหาเรณ ปญฺจ สกฺกุสฺตานิ
นีหริ ฯ โส สพฺพปจฺฉิมํ สกฺกํ นีหริตฺวา โมจฺยมาโน สุนฺติ กตฺวา สีสํ อุกฺขิปิ ฯ

สตถวาโห อัย เอตตกานี สกฏาณี อุกขิปนุโต เอว
น อกาสิ เวตตตถัม มณฺเณ กโรตตีติ สกฏคณนาย กหาปณ
คเหตุวา ปณฺจสทกณฺฑิกํ ตสฺส คีวายํ พนฺชาเปสิ ฯ โส อณฺเณสิ
อตุตโน สนฺตีกํ อลฺลียิตฺตุ อเทนุโต อชุกํ เคหเมว อคมาสิ ฯ
มหลฺลิกา ทิสฺวา โมเจตฺวา กหาปณภาวํ ฌตฺวา กสฺมา ปุตฺต
เอวมกาสิ โส ตฺวํ มยา กมฺมํ กตฺวา อากเตน อัย ชีวิสฺสตีติ
สณฺณมกาสิตี วตฺวา โคณฺโณ อุนฺนทเทน นฺหาเปตฺวา เตเลน
อพุกฺกชิตฺวา อีโต ปฏฺจาย ปฺน มา เอวมกาสิตี โววทึ ฯ
เอวํ สนฺชาย จริยํ จรณกาเล อเหตุกปฏฺจิสฺนฺชียํ นีพพตฺเตนาปิ
หิ มยา วหิตพพฺชฺรํ อณฺโณ วหิตฺตุ สมตฺโต นาม นาโหสิตี
จินฺเตตฺวา เอกโกว อคมาสิ ฯ ตํ ทสฺเสตฺตุ อถโข ภควา
สายณฺหสมยํ ปฏฺจิสฺสลาณา วุฏฺจิสฺสโตติอาทึ วุตฺตํ ฯ

ตตฺถ ปฏฺจิสฺสลาณาติ ปุตฺตตฺตารมฺมณฺเหหิ จิตฺตํ ปฏฺจิสฺสฺหริตฺวา
สฺสลาณาโต ผลสฺมาปตฺติโตติ อตฺโต ฯ เตนฺอุปสงฺกมิตี ปริพฺพาชเกสฺ
สกลนฺคเร ปกาสนียกมฺมํ กตฺวา นครา นิกฺขมฺม ปริพฺพาชการาเม
สนฺนิปตฺติตฺวา สเจ อาวุโส สรภ สมโณ โคตโม อากมิสฺสตี กิ
กริสฺสตีติ ฯ สมณฺเณ โคตเม เอกํ กโรนฺเต อหํ เทว กริสฺสामी เทว
กโรนฺเต จตฺตาริ จตฺตาริ กโรนฺเต ปณฺจ ปณฺจ กโรนฺเต ทส ทส กโรนฺเต

วีสติ วีสติ กโรนเต ตีสํ ตีสํ กโรนเต จตฺตาพีลํ จตฺตาพีลํ
กโรนเต ปญฺณาสํ ปญฺณาสํ กโรนเต สตํ สตํ กโรนเต
สทฺสํ กโรนเต อเว อญฺณมญฺณํ สีนาทกถํ สมฺภูจําเปตฺวา
นีสินฺเนสุ อุปสงฺกมิ ฯ

อุปสงฺกมฺนุโต ปน ยสฺมา ปรีพฺพาชการามสฺส นกรมชฺเณเนว มกฺโค ตสฺมา
สฺรตฺตทฺพฺภูมฺมิ นีวาเสตฺวา สฺกตฺมมหาจิวรี ปารุปีตฺวา วิสฺฐจฺพลโธ ราชา วีย เอกโกว
นกรมชฺเณน อคฺมาตี ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิกา ทิสฺวา ปรีพฺพาชกา สมณฺสสฺส โคตฺมสฺส
ปกาสนียกมฺมํ กโรนฺตา อวณฺณํ ปตฺตวีรฺสุ โส เอเต อนฺวตฺติตฺวา สลฺยาเปตฺตุ
คจฺจติ มณฺเณติ อนฺุพนฺธีสุ ฯ สมฺมาทิฏฺฐิกายี สมฺมาสมฺพุทฺโธ ปตฺตจิวรี อาทาย
เอกโกว นิกฺขนฺุโต อชฺช สรเกน สทฺธี มหาธมฺมสงฺคาโม ภวิสฺสติ ฯ มยฺปี ตสฺมี
สมาคเม กายสฺกฺชินโน ภวิสฺสามาติ อนฺุพนฺธีสุ ฯ สตฺถา ปสฺสนฺตสฺเสว มหาชนฺสฺส
ปรีพฺพาชกสฺสารามํ อุปสงฺกมิ ฯ

ปรีพฺพาชกา รุกฺขานํ ขนฺุชฺวิฏฺฐปสาขนฺุตเรหิ สมฺกคฺจจฺนฺุตา ฉพฺพณฺณา
ฉนฺพุทฺธรสฺมึโย ทิสฺวา อญฺโธ เอวฺรุโป โอกาโส นาม นตฺถิ ฯ
กึ นฺุ โข เอตฺนฺุติ โอลเกตฺวา สมโณ โคตโม อากจฺจตีติ อหํสุ ฯ
ตํ สฺตฺวา สรโก ขานฺุกนฺุตเร สีสํ

จเปตุวา อโฆมุโข นิสึทึ ๑ เอวั ตสุมึ สมเย ภควา ตั อารามึ
อุปสงกมิตฺวา ปณฺณตฺเต อาสเน นิสึทึ ๑ ตถาคโต หิ ชมฺพุทึปตเล
อคฺคกฺุเล ชาตตฺตา อาสนารโห ๑ ตสฺส สพุพฺพุต อาสนึ ปณฺณตฺตเมว
โหติ ๑ เอวั ปณฺณตฺเต อาสเน นิสึทึ ๑

เต ปรีพฺพชกา สรภึ ปรีพฺพชกึ เอตทวโจนฺตึ สมนฺนสมฺพุทฺเช กิร
สรเกณ สทฺธิ เอตฺตกึ กเถนฺเตเยว ภิกฺขุสงฺโฆ สตฺถุ ปทานุปทึโก หุตฺวา
ปรีพฺพชการามึ สมนฺนปฺปณฺนิ จตฺสึโสปี ปรีสา ปรีพฺพชการามเยว โอสรึสฺสุ ๑
ตโต เต ปรีพฺพชกา อจฺฉริยึ สมนฺนสฺส โคตมสฺส กมฺมึ สกฺลนคฺร์ วิจริตฺวา
อวณฺณึ ปตฺถริตฺวา ปกาสนึยกมฺมึ กตฺวา อากตानึ เวรีนึ ปฏิสตฺตุนึ
ปจฺจามิตฺตานึ สนฺตึกึ อากนฺตฺวา โถกึปี วิคฺคาหึกถึ น กเถติ อากตกาลโต
ปฏฺจาย สตปากเตเลน มกฺเขนฺโต วิย อมตปานึ ปาเยนฺโต วิย มจฺจรกถึ
กเถตีติ สพุเพปี สมนฺนสมฺพุทฺธึ อนฺวตฺตนฺตฺตา เอตทวโจ ๑

ยาเจยฺยยาสึติ อายาเจยฺยยาสึ ปฏฺเจยฺยยาสึ ปึเหยยฺยยาสึ ๑ ตฺถนฺหึ
ภูโตติ ตฺถนฺหึภาวึ อุปลโต ๑ มงฺกฺกุโตติ นิตฺเตชตึ อาปนฺโน ๑
ปตฺตกฺขนฺโธติ โอนตคึโว ๑ อโฆมุโขติ เหฏฺฐามฺโข ๑

สมนฺนสมฺพุทฺธสฺส เต ปฏฺฆานโตติ อหึ สมนฺนสมฺพุทฺโธ
สพุเพ ฐมฺมา มยา อภิสมนฺพุทฺธาติ เอวั ปฏฺฆานโต (๑) ๑ [๒]

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 295

อิม ชมมา อนภิสมพุทธาติ อิม นาม ชมมา ตยา อนภิสมพุทธา ๑
ตตุถาติ เตสุ อนภิสมพุทธาติ เอวํ ทสฺสิตชฺมเมสุ ๑

อณฺเณน วา อณฺเณํ ปฏฺิจริสฺสตีติ อณฺเณน วา วจเนน อณฺเณํ
วจันํ ปฏฺิจจนาเทสฺสตีติ อณฺเณํ ปุจฺฉนฺโต อณฺเณํ กเถสฺสตีติ อตุโถ ๑ (๑)
พหิทฺฐา กถํ อปนาเมสฺสตีติ พหิทฺฐา อณฺเณํ อาคนฺตุกกถํ อahrนฺโต
ปุริมกถํ อปนาเมสฺสตีติ ๑ อปฺปจฺจยนฺติ อนภิริตี อตุจฺจกาการ์ ๑
ปาตุกริสฺสตีติ ปากุํ กริสฺสตีติ ๑ เอตุถ จ อปฺปจฺจเยน โทมนสฺสํ
วุตฺตํ ปุริเมหิ ทฺวิหิ มนฺทพลวเกโท โโกโรเยว ๑

เอวํ ภควา ปจฺมเวสฺสารชฺเชน สีหนาทํ นทิตฺวา ปุณฺ ทุติยาทีหิ นทนฺโต
โย โข มํ ปรีพฺพาชกาติอาทิมาน ๑ ตตุถ ยสฺส โข ปนฺ เต อตุถาย ชฺมโม
เทสิโตติ ยสฺส มกฺกสฺส วา ผลสฺส วา อตุถาย ตยา จตุสจฺจชฺมโม เทสิโต ๑
โส น นียยาตีติ โส ชฺมโม น นียยาติ น นิกจฺจติ น ตํ อตุถํ สาทเรตีติ
วุตฺตํ โหติ ๑ ตกฺกรสฺสชาติ โย ตํ กโรติ ตสฺส ปฏฺิจฺจติปุรฺกสฺส
ปุคฺคลสฺสชาติ อตุโถ ๑ สฺมมา กุกฺขกฺขยาติ เหตุนา นเยน การณฺน
สกลสฺส วฏฺฏกุกฺขสฺส ขยาย ๑ อถวา ยสฺส โข ปนฺ เต อตุถาย
ชฺมโม เทสิโตติ ยสฺส เต อตุถาย ชฺมโม เทสิโต เสยฺยถิํ
๑ ม. อธิปฺปาโย ๑

รากปฏิฆาตตถาย อสุภกมมกุกจัน โทสปฏิฆาตตถาย เมตตาทาวนา
โมหปฏิฆาตตถาย ปลจ ชมมา วิตกกูปจเจทาย อานาปานสุตติ ฯ
โส น นียยาติ ตกกรสส สมมาทูกขกขยชาติ โส ชมโม โย นั ยถาทลิตั
กโรติ ตสส ตกกรสส สมมา เหตุนา นเยน การณน วฏฐทูกขกขย น
นียยาติ น นิกจจติ ตั อตถั น สาทลิตติ อยเมตถ อตโถ ฯ เสยถาปี
สรโก ปริพพาชโกติ ยถา อัย สรโก ปริพพาชโก ปชฌายนโถ อปปฏิฆาโณ
นินินโน เอวั นิสีทิสสตีติ ฯ

เอวั ตีหิ ปเทหิ สีนหาทั นทิตวา เทสนั นินวฏฐนตสเสว (๑) ตถาคตสส
ตสมี จานน สนนปิตตา จตุราสีตีปณสทสสปริมาณา ปริสา อมตปานั ปิวิ
สตุถา ปริสาย อมตปานสส ปิตถาวั ถตุวา เวหาลั อพภุกคณตุวา ปกุกามี ฯ
ตมตถั ทสเสต্তু อถโข ภควาติอาทิ วุตตั ฯ ตตถ สีนหาทนติ เสฏฐนทาอึ อภิตนาทึ
อปปฏิฆนาทึ ฯ เวหาลั ปกุกามีติ อภินญาปาทกั จตุตถชฌานั สมาเป็นชชิตวา
วฏฐาย อธิฏฐาย สทฐี ภิกขุสงฆน อากาสั ปกขนุทึ ฯ เอวั ปกขนุโท จ ปน
ตังณณเวว กิซฆณณมหาวิหารเ ปติฏฐาสิ ฯ

วาจาย สนนิตอทเกนาติ วจนปโตเทน ฯ สลชมกรึ อักสูติ
สมกริตั นรินตรมุฏฐั อักสู อูปริ (๒) วิชฌีสูติ วุตตั โหติ ฯ

- # ๑ สึ. นินพพฏฐนตสเสว นินพพฏฐนตสเสว ฯ ม. นินวตเตนตสเสว ฯ
- # ๒ สึ. อูปริ อูปริ ฯ ม. อูปริ วิชฌีสูติ ฯ

พฺรหารณฺเณติ มหารณฺเณ ๑ สีหนาํ นทิสฺสามิตี สีหนาทสฺส
นทโต อากาโร ทิสฺวา อัยปีติรจฺจนาทโต อหํปี อิมสฺส จตฺตารो
ปาทา มยฺหํปี อหํปี เอวเมว สีหนาํ นทิสฺสามิตี จินฺเตสิ ๑ โส
สีหสฺส สมฺมุขา นทิตฺตํ อสฺสโกนฺโต ตสฺมี โคจฺราย ปกฺกนฺเต เอกโก
นทิตฺตํ อารภี ๑ อถสฺส สีคาลกสฺสทฺโทเยว นิจฺฉริ ๑ เตน วุตฺตํ สีคาลกํเยว นทิตฺติ ๑
เอรณฺทกนฺติ ตสฺเสว เวจฺจํ ๑ อปีจ ภิณฺนสฺสรํ อมฺนาปสฺสทํ นทิตฺติปี วุตฺตํ
โหติ ๑ เอวเมว โข ตฺวนฺติ อิมินา โอปมฺเมน ปรีพฺพาชกา ตถาคตํ สีหสฺสทิสฺ
กตฺวา สรภํ สีคาลกสฺสทิสฺ อํสฺ ๑ อมฺพกมฺทฺทรีติ ชุทฺทกฺกุกฺกุกฺกา ๑ ปุสฺสกรวิตฺ
รวิสฺสามิตี มหาคฺกุกฺกุกฺ รวนฺตํ ทิสฺวา อิมสฺสปี เทว ปาทา เทว ปกฺขา มยฺหํปี
ตเถว อหํปี เอวรูปํ รวิตฺ รวิสฺสามิตี สว ตสฺส สมฺมุขา รวิตฺ อสฺสโกนฺติ ตสฺมี
ปกฺกนฺเต วิรวมาณา กุกฺกุกฺกาเรว รวิ ๑ เตน วุตฺตํ อมฺพกมฺทฺทรีรวิตฺเยว
รวิตฺติ ๑ อุตฺโกติ โคโณ ๑ สฺสญฺญาชาติ ตฺจฺจาย เชฏฺจกฺวสฺสเกหิ วิรหิตาย ๑
คมฺภีริ นทิตฺพฺพํ มณฺยตีติ เชฏฺจกฺวสฺสภนาทสฺสทิสฺ คมฺภีริ นาํ นทิตฺพฺพํ
มณฺยตี ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาคี ๑

เกสปุตฺตีสุตฺตวณฺณา (๑)

ปญฺจเม ฯ กาลามานํ นิคโมติ กาลามา นาม ขตฺติยา เตสํ นิคโม ฯ
เกสปุตฺติยาติ เกสปุตฺตินิกมวาสิโน(๒) ฯ อุปสงฺกมฺีสฺสูติ
สปปินวนีตาทีเกสชฺชานี เจว อฏฺฐวิธปานกานี จ คาหาเปตฺวา อุปสงฺกมฺีสฺสู ฯ
สํกัเขว วาท์ ทีเปนฺตีสฺสู อตฺตโนเขว ลทฺฐี กเถนฺตีสฺสู ฯ โชเตนฺตีสฺสู
ปกาสเนนฺตีสฺสู ฯ ชุํเสนฺตีสฺสู ฆญฺเญนฺตีสฺสู ฯ วมฺเณนฺตีสฺสู อวชานนฺตีสฺสู ฯ ปริภวนฺตีสฺสู
ลามกํ กโรนฺ ออปปกฺชี (๓) กโรนฺตีสฺสู อุปกฺขิตฺตํ (๔) กโรนฺตีสฺสู อุปกฺขิปิตฺวา
ฉทฺเทนฺตีสฺสู ฯ อปเรปี ฆนฺเตติ โส กิร อฏฺฐวิมฺเษ คาโม ตสฺมา ตตฺถ อฏฺฐวี
อภิกฺกนฺตฺวา จ ปฏฺิกกมิตฺตกา มา จ วาสํ กปฺเปนฺตีสฺสู ฯ เตสฺสูปี ปจฺมํ อากตา
อตฺตโน ลทฺฐี ทีเปตฺวา ปกฺกมฺีสฺสู ปจฺฉา อากตา กิณฺเต ชานนฺตีสฺสู อมฺหากํ
อนฺเตวาสิกา เต อมฺหากํ สนฺตฺเก กิณฺจ กิณฺจ สิปฺปํ อุกฺกณฺหีสฺสูติ อตฺตโน
ลทฺฐี ทีเปตฺวา ปกฺกมฺีสฺสู ฯ กาลามา เอกลทฺฐียปี สณฺจหิตฺตํ น สกฺขีสฺสู ฯ
เต ตมตฺถํ ทีเปตฺวา ภาควโต เอวมาโรเจตฺวา เตสํ โน
ฆนฺเตติอาทิมาหฺสู ฯ ตตฺถ โหเตว กงฺขาติ โหติเขว กงฺขา ฯ
วิจิกฺกณาติ ตสฺเสว เววจันํ ฯ อลนฺตีสฺสู ชุคฺคํ ฯ
มา อนฺนุสฺสเวนาติ อนฺนุสฺสวกถายปี (๕) มา คณฺหิตฺตํ ฯ มา

ปรมฺปรายาติ ปรมฺปรกถายปี มา คณฺหิตฺถ ๑ มา อิติกรายาติ เอว
กิริ เอตนฺติ มา คณฺหิตฺถ ๑ มา ปิฏกสมฺปทาเนนาติ อมฺหากํ
ปิฏกตฺตฺติยา สทฺธิ สเมตฺติปี มา คณฺหิตฺถ ๑ มา ตกกฺเหตุติ
ตกกฺคาเหนปี มา คณฺหิตฺถ ๑ มา นยเหตุติ นยคาเหนปี มา
คณฺหิตฺถ ๑ มา อาการปริวิตกฺเกนาติ สุนฺทรมิตฺถ การณฺติ เอว
การณฺปริวิตกฺเกนาปี มา คณฺหิตฺถ ๑ มา ทิฏฺฐินิซฺฆานกฺขณฺติยาติ
อมฺหากํ นิซฺฆายิตฺวา ขมิตฺวา คหิตฺติฏฺฐิยา สทฺธิ สเมตฺติปี มา
คณฺหิตฺถ ๑ มา ภพฺพรูปตฺยาติ อัย ภิกฺขุ ภพฺพรูป อิมสฺส กถํ
คเหตุํ ยุตฺตฺตฺติปี มา คณฺหิตฺถ ๑ มา สมฺโณ โน ครฺวติ อัย สมฺโณ
อมฺหากํ คร อิมสฺส กถํ คเหตุํ ยุตฺตฺตฺติปี มา คณฺหิตฺถ ๑
สมตฺตฺตาติ ปริปฺปณฺณา ๑ สฺมาทินฺนฺนาติ คหิตฺตา ปฺรามญฺจา ๑
ยํ ตสฺส โหตฺติติ ยํ การณํ ตสฺส ปุคฺคตสฺส โหติ ๑ อโลภาทโย
โลภาทปิฏฺฐิกฺขวเสน เวทิตฺตฺวา ๑ วิคตฺตาภิซฺฆเติอาทิตฺติ เมตฺตฺตฺยา
ปฺพพฺภาโค กถิตฺโต ๑

อิทานิ เมตฺตฺตาทิกมฺมญฺจํ กถนฺโต เมตฺตฺตาสหคเตนาติอาทิตฺติมาห ๑
ตตฺถ กมฺมญฺจํกถาปฺธานภาวานฺนเยน วา ปาลิวณฺณาย วา ยํ
วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ สพฺพํ วิสฺสุทฺธิมคฺเค วุตฺตเมว ๑

เอว อเวรจิตฺโตติ เอว อกฺุสฺสเวรฺสฺส จ ปุคฺคตเวรินฺโน จ

นตฺถิตาย อเวรจิตฺโต ฯ อพฺยาปชฺฌจิตฺโตติ โภจจิตฺตสฺส อภาเวน
นิทฺทกฺขจิตฺโต ฯ อสงฺกิลิฏฺฐจิตฺโตติ กิเลสสฺส นตฺถิตาย อสงฺกิลิฏฺฐจิตฺโต ฯ
วิสุทฺธจิตฺโตติ กิเลสมลาภาเวน วิสุทฺธจิตฺโต โหตีติ อตุโถ ฯ ตสฺสาติ
ตสฺส เอวรูปสฺส อริยสวากสฺส ฯ อสฺสาสาติ อวสฺสยา ปติฏฺฐา ฯ
สเจ โข ปน อตฺถิ ปโร โลโกติ ยถิ อิมฺมหา โลกา ปโรโลโก นาม
อตฺถิ ฯ จานเมตฺ (๑) เยนานํ กายสฺส เกทา ฯเปฯ อุปฺปชฺชิตฺตสํมิตฺติ
อตฺถเตตํ การณํ เยนานํ กายสฺส เกทา ปรี มรณา สุกฺตี สกฺกํ โลกํ
อุปฺปชฺชิตฺตสํมิตฺติ เอวํ สพฺพตฺถ นโย เวทิตฺตพฺโพ ฯ อนิฉนฺติ นิทฺทกฺขํ ฯ
สุฉินฺติ สฺสจฺจํ ฯ อุกฺเขเนว วิสุทฺธํ อตฺตानํ สมนฺุปฺสฺสํมิตฺติ ยญฺจ ปาปํ
น กโรมิ ยญฺจ กโรตฺปิ น กรียติ อิมินา อุกฺเขนาปิ วิสุทฺธํ อตฺตानํ
สมนฺุปฺสฺสํมิตฺติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อตฺตานเมวาทิ ฯ

สาพุทธตตวณณา

ณฺฐเจ ๑ มิคารนตตาทิ มิคารเสฏฺฐิโน นตฺตา ๑ เขณินตตาทิ (๑)
เขณียเสฏฺฐิโน (๒) นตฺตา ๑ อุปสงฺกมึสูติ ภูตฺตปาทราสา ทาสกมฺมกรปริวฺธา
อุปสงฺกมึสู ๑ เตสํ กิร ปุเรกตฺเต ปุพฺพณฺหสมเย เกเห เอโก ปโยห
สมฺภูจฺจितฺ ตํ ปน กเถตุ โอกาโส นาโหสิ ๑ เต ตํ ปญฺหํ โสสุสามาติ
เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา ตฺวณฺหิ นิสึทิสฺสุ ๑

เถโร กามนฺตสมฺภูจฺจิตํ ปญฺหํ โสตุ อากตา ภวิสฺสนฺตึติ เตสํ
มนํ ญตฺวา ตเถว ปญฺหํ อารณฺญโต เอถ ตฺวเมห สาพุหาดีอาทิมาห ๑
ตตฺถ อตฺถิ โลโกติ ลุพฺพนสกาโว โลโก นาม อตฺถิติ ปุจฺจติ ๑
อภิขฺฌมาติ โข อหํ สาพุหา เอตมตฺถํ วทามึติ เอตํ โลภสงฺขาตํ
อตฺถํ อหํ อภิขฺฌมาติ วทามึ ตณฺหาติ วทามึติ สมฺภูจฺจิตปญฺหสฺส
อตฺถํ ทีเปนฺโต อาห ๑ เอวํ สพุพฺวาเรสุ นโย เนตพุโป ๑

โส เอวํ ปชานาตีติ โส จตฺตาริ พุรหฺมวิหารเ ภาวตฺวา
จฺจิตฺ อริยสาวโก สமாปตฺติโต วุจฺจาย วิปสฺสนํ อารณฺญโต เอวํ
ปชานาติ ๑ อตฺถิ อิทนฺติ อตฺถิ ทฺถุขสจฺจํ ทฺถุขสจฺจสงฺขาตํ
ขนฺธปญฺจกํ นามรูปวเสน ปริจฺจินฺทิตฺวา ปชานนฺโต เอส เอวํ

ปชานาติ อตฺถิ อิทฺถุติ วุตฺโต ฯ หีนฺนุติ สมุทฺยสจฺจํ ฯ ปณฺธิตฺถุติ
มกฺกสจฺจํ ฯ อิมสฺส สยฺยวาทสฺส อุตฺตริ นิสฺสรณฺนุติ อิมสฺส
วิปฺสฺสนาสยฺยวาทสฺส สยฺยวาทสฺส อุตฺตริ นิสฺสรณฺ นาม
นิพฺพานํ ตํ อตฺถิ อิมินา นิโรธสจฺจํ ทสฺเสติ ฯ

วิมุตฺตสฺมี วิมุตฺตมิตฺติ ฅานฺนุติ เอญฺญวีสฺตวิริํ ปจฺจเวกฺขณฺณานํ
กถิตํ ฯ อหุ ปุพฺเพ โลโกติ ปุพฺเพ เม โลโก อโหสิ ฯ ตทหุ
อกุสฺลนฺนุติ ตํ อกุสฺลํ นาม อโหสิ ตทา วา อกุสฺลํ นาม อโหสิ ฯ อิจฺเจตฺ
กุสฺลนฺนุติ อิติ เอตํ กุสฺลํ ตสฺเสว อกุสฺลสฺส นตฺถิภาวํ กุสฺลํ เขมฺนฺนุติ สนฺชาย
วทติ ฯ นิจฺจนาโตติ นิตฺตโณหฺ ฯ นิพฺพุโตติ อพฺภนฺนเร สนฺตปาปกรานํ กิเลสานํ
อภาเวน นิพฺพุโต ฯ สิตฺธิญฺโตติ สิตฺธิญฺโต ฯ สุขปฏฺฐิตฺเวทิตฺติ กายิกเจตฺตสิกฺส
สุขสฺส ปฏฺฐิตฺเวทิตา ฯ พุรหฺมญฺเตนาติ เสญฺญญฺเตน ฯ เสลฺลํ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

กถาวตฺถุสฺสวณฺณนา

สฺสฺตเม ๑ กถาวตฺถุณิถิ กถาการณานิ กถาย ภูมึโย ปติภูจายติ
อตุโถ ๑ อตีตํ วา ภิกฺขเว อทฺธานนฺติ อตีตทฺธานํ นาม กาโลปี วภูฏติ
ขนฺธปปี ๑ อนาคตปจฺจุปฺปนฺเนสุปี เอสฺว นโย ๑

ตตฺถ อตีเต กสฺสโป นาม สมนฺมาสฺมพฺพุโ อโหสิ ตสฺส กึกั(๑)
นาม กาสึราชา อคฺคฺุปฺภูจายโก อโหสิ วิสตีวสฺสสทฺสทานิ आयु อโหสีติ
อึมินา นเยน กเถนฺโต อตีตํ อารพฺภ กถึ กเถติ นาม ๑ อนาคเต
เมตฺเตยโย นาม พฺพุโ ภวิสฺสตี ๑ ตสฺส สจฺโข นาม ราชา
อคฺคฺุปฺภูจายโก ภวิสฺสตี อสีตีวสฺสสทฺสทานิ आयु ภวิสฺสตีติ อึมินา นเยน
กเถนฺโต อนาคตํ อารพฺภ กถึ กเถติ นาม ๑ เอตฺรหึ อสุโก นาม ราชา
ธมฺมิโกติ อึมินา นเยน กเถนฺโต ปจฺจุปฺปนฺนํ อารพฺภ กถึ กเถติ นาม ๑

กถาสฺมปโยเคนาติ กถาย สมากเมน ๑ กจฺโชนติ กเถตุํ ยุตฺโต ๑
อกจฺโชนติ กเถตุํ น ยุตฺโต ๑

เอกัสปฺยากรณึยึ ปณฺหนตีอาทิสฺ จกฺขุ อนึจฺจนฺติ ปุฏฺเจน
อาม อนึจฺจนฺติ เอกัเสเนว พฺยากาทพฺพิ ๑ เอสฺว นโย โสตาทิสฺ ๑
อัย เอกัสปฺยากรณึโย ปโยห ๑

เล่มที่ 14ติกนิปาตวณณา หน้า 304

อนิจฺฉํ นาม จกฺขุนฺติ ปุญฺเณน ปน น จกฺขุเมว โสติปิ
อนิจฺฉํ ฆานํปิ อนิจฺฉนฺติ เอวํ วิภชิตฺวา พุยาगतพฺพิ ฯ อัยปิ
วิภชพุยากรณํโย ปโยห ฯ ยถา จกฺขุํ ตถา โสติ ฯ ยถา โสติ
ตถา จกฺขุนฺติ ปุญฺเณน เกณฺเณน ปุจฺฉสํติ ปฏิปุจฺฉิตฺวา ทสฺสนฺเณน
ปุจฺฉามํติ วุตฺเต น หีติ พุยาगतพฺพิ ฯ อนิจฺฉญฺเณน ปุจฺฉามํติ วุตฺเต
อามํติ พุยาगतพฺพิ ฯ อัย ปฏิปุจฺฉาพุยากรณํโย ปโยห ฯ

ติ ชิวํ ตํ สรรินฺตฺวาทีนํ ปุญฺเณน ปน อพุยาเกตเมตํ ภกฺวตํติ
จเปตพฺพิ เอส ปโยห น พุยาเกตพฺพิ ฯ อัย จปณํโย ปโยห ฯ

จํนาจํเน (๑) น สณฺจํติติ การณํการณํ น สณฺจํติ ฯ ตตฺรํยํ นโย
สสฺสทวํติ ยุตฺเตน การณํน ปโหติ อฺจฺเจทวํติ นิคฺคเหตุํ อฺจฺเจทวํติ
นํคฺคยฺหํมาโน กิํ ปนํหํ อฺจฺเจทํ วทํมํติ สสฺสทวํติภวํเมว ทีเปติ อตฺตโน
วาทํ ปติญฺจํตํ น สกฺโกติ ฯ เอวํ อฺจฺเจทวํติมฺหํ ปโหณฺเต สสฺสทวํติ
ปฺคฺคทวํติมฺหํ ปโหณฺเต สฺยณฺตวํติ สฺยณฺตวํติมฺหํ ปโหณฺเต ปฺคฺคทวํติ
เอวํ จํนาจํเน น สณฺจํติ นาม ฯ

ปริกฺขํเป น สณฺจํติติ อิทํ ปญฺหาปุจฺฉเนปี ปญฺหากถเนปี ลพฺภติ ฯ
กถํ เอกจฺโจ หิ ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสามํติ กณฺจํ

โสเชติ โส อิตเรน อิหํ นาม ตฺวํ ปุจฺฉิสฺสสึตี วุคฺโต ฉาตภาวํ ญตฺวา
น เอตํ อญฺญํ ปุจฺฉิสฺสามิตี วทตี ฯ ปญฺหํ ปุญฺโงปิ ปญฺหํ กถสฺสามิตี
หนฺนํ สํโสเชติ โส อิตเรน อิหํ นาม กถสฺสสึตี วุคฺโต ฉาตภาวํ ญตฺวา
น เอตํ อญฺญํ กถสฺสามิตี วทตี ฯ เอวํ ปริกปฺเป น สณฺจติ นาม ฯ

อญฺญาเว (๑) น สณฺจตีตี ฉาตฺวาเว ชานิตฺวาเว น สณฺจติ ฯ กถํ
เอกจฺโจ ปญฺหํ ปุจฺฉติ ตํ อิตโร มนาโป ตยา ปโยห ปุจฺฉิโต กหํ เต
เอส อุกฺกหิโตตี วทตี ฯ อิตโรปิ ปุจฺฉิตพฺพนิยามเนว ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวาปิ ตสฺส
กถาย อปญฺหํ นฺ ฺโข ปุจฺฉิตนฺตี วิมตี กโรตี ฯ อปโร ปญฺหํ ปุญฺโง กถตี
ตมญฺเอย (๒) สฺกุจฺจ เต ปโยห กถิโต กตฺถ เต อุกฺกหิโต ปญฺหํ กถนฺเตน
นาม เอวํ กถตพฺโพตี วทตี ฯ อิตโร กถตพฺพนิยามเนว ปญฺหํ กถตฺวาปิ
ตสฺส กถาย อปโยห นฺ ฺโข มยา กถิโตตี วิมตี กโรตี ฯ

ปฏฺฐิพฺทาย น สณฺจตีตี ปฏฺฐิตฺตฺยํ นตฺถิจฺฉตี วคฺตํ อชานิตฺวา
อปุจฺฉิตพฺพญฺชานเน ปุจฺฉตีตี อคฺโค ๑ อยํ หิ ปโยห นาม เจตฺยงฺกณเ
ปุจฺฉิตฺเตน น กถตพฺโพ ตถา ภิกฺขุขารมกฺเค कामํ ปิณฺฑทฺาย
จรณกาเล อาสนสาลาเย

๑ ม. อญฺญาตฺวาเว ฯ ๒ ม. ตมญฺเอย ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 306

นินนกาเล ยาคู วา กตต วา กเหตุวา (๑) นินนกาเลปี
ปริญชิตวา นินนกาเลปี ทิวาวิหารกุกานกมนกาเลปี
ทิวากุกาเนปี นินนกาเล ปน โอภาส การเหตุวา ปุจจนตสส
กเถตพุโพ อการเหตุวา ปุจจนตสส น กเถตพุโพ ฯ อิท
วตต อชานิตวา ปุจจนโต ปฏิปทาย น สณจาทิ นาม ฯ เอว
สนตาย กิกขเว ปุคคโล อกจโธ โหตีติ กิกขเว เอต อิมสมิณจ
การณ สติ อัย ปุคคโล น กเถตุ ยุตโต นาม โหติ ฯ

จานาจान สณจาทิติ สสสทวาที ยุตเตน การณน ปโหติ อุกุเททวาที
นิกคเหตุ อุกุเททวาที เตน นิกคยหมาโนปี อหิ ตยา สตกขตต นิกคยหมาโนปี
อุกุเททวาทีเขวาติ วทติ ฯ อิมินา นยเน สสสทปุคคลสฺสณตวาทีสุปี นโย
เนตพุโพ ฯ เอว จานาจान สณจาทิ นาม ฯ

ปริญปเป สณจาทิติ ปญหิ ปุจจิสฺสามิติ กณจ สฺโสเชนโต ตว
อิมิ นาม ปุจจิสฺสตีติ วุตเต อาม เอตฺยเว ปุจจิสฺสามิติ วทติ ฯ
ปญหิ กเถสฺสามิติ หนุ สฺโสเชนโตปี ตว อิมิ นาม กเถสฺสตีติ
วุตเต อาม เอตฺยเว กเถสฺสามิติ วทติ ฯ เอว ปริญปเป สณจาทิ นาม ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 307

อณฺวาทะ น สณฺจาศิตฺติ อิมํ ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺวา สุภฺภู เต ปโยห ปุจฺฉิตฺโต
ปุจฺฉิตฺเตน นาม เอวํ ปุจฺฉิตฺตพฺพนฺติ วุตฺเต สมฺปฏฺิจฺฉติ วิมตี น
อุปฺปาเทติ ฯ ปณฺหํ กเถตฺวาปิ สุภฺภู เต ปโยห กถิตฺโต กเถนฺเตน นาม เอวํ
กเถตฺตพฺพนฺติ วุตฺเต สมฺปฏฺิจฺฉติ วิมตี น อุปฺปาเทติ ฯ

ปฏฺิจฺฉาย สณฺจาศิตฺติ เกเห นิสิตฺทาเปตฺวา ยาคุชชฺชกาทีนํ ทตฺวา
ยาว ภตฺตํ นิกฺขฺจติ ตสฺมี อนฺตเร นิสินฺโน ปณฺหํ ปุจฺฉติ ฯ สปฺปิอาทีนํ
เกสชฺชานํ อภฺภูวฺริชานํ ปานกานํ วตฺถจฺฉาทนมมาลาคนฺธาทีนํ วา อาทาย
วิหารํ คนฺตฺวา ตานํ ทตฺวา ทิวาภฺภูจํ ปวิสิตฺวา โอกาถํ การเตตฺวา ปณฺหํ
ปุจฺฉติ ฯ เอวณฺหิ วตฺตํ ฉตฺวา ปุจฺฉนฺโต ปฏฺิจฺฉาย สณฺจาศิตฺติ นาม ฯ
ตสฺส ปณฺหํ กเถตฺว วฏฺฏติ ฯ

อณฺเณนณฺณํ ปฏฺิจฺฉิตฺติ อณฺเณน วจเนน อณฺณํ ปฏฺิจฺฉนฺเตติ อณฺณํ วา
ปุจฺฉิตฺโต อณฺณํ กเถติ ฯ พหิทฺฐา กถํ อปฺนಾಮะตีติ อาคนฺตฺกกถํ โอตฺวาเรนฺโต
ปุริมกถํ พหิทฺฐา อปฺนಾಮะติ ฯ ตตฺริทํ วตฺถุ ฯ

ภิกฺขุ กิร สนฺนํปิตฺตฺวา เอกํ ทหฺรํ อาวุโส ตฺवं อิมณฺจ อิมณฺจ อาปตฺตี
อาปนฺโนติ อาหํสุ ฯ โส อาห ภนฺเต นาคทีปํ คโตมฺหิตฺติ ฯ อาวุโส น มยํ
ตว นาคทีปคฺมเนน อตฺถิกา อาปตฺตี ปน อาปนฺโนติ ปุจฺฉนฺมาติ ฯ

เล่มที่ 14 ดิกนิปาตวณณา หน้า 308

ภนฺเต นาคทีปํ คนฺตุวา มจฺเณ ขาทินฺนฺติ ฯ อาวุโส ตว มจฺจขาทเนน
กมฺมํ นตฺถิ อาปตฺตี กิรฺสี อาปนฺโนนฺติ ฯ โส นาคิสฺสฺสโก มจฺจโณ มยฺหํ
อผาสฺสกมาสี ภนฺเตติ ฯ อาวุโส ตยฺหํ ผาสฺสเกน [๑] กมฺมํ นตฺถิ
อาปตฺตี อาปนฺโนนฺตีติ ฯ ภนฺเต ยาว ทฏฺฐพฺพา(๒) ตาว เม อผาสฺสกา
ชาตฺนฺติ ฯ เอวํ อากนฺตฺตกถาวเสน พหิทฺธา ถถํ อปฺนาคีติ เวทิตพฺพํ ฯ
อภิรหฺตีติ อิตฺโต จิตฺโต จ สุตฺตํ อหริตฺวา อวตฺถรฺติ เตปฺปิฏกตฺตฺสฺสเถโร
วีย ฯ ปุพฺเพ กิร ภิภฺชฺ มหาเจตฺยงฺกณฺเณ สนนฺนิปตฺติตฺวา สงฺฆกิจฺจํ กตฺวา ภิภฺชฺ
โอรฺวาทํ ทตฺวา อณฺณมณฺณํ ปญฺหาสากจฺจํ กโรนฺติ ฯ ตตฺถายํเถโร ตีหิ ปิฏฺเฐ
ตโต ตโต สุตฺตํ อหริตฺวา ทิวสฺสกาเถ เอกํปี ปญฺหํ นิฏฺฐาเปตฺตํ น เทติ ฯ
อภิมทฺทตฺติ การณํ อหริตฺวา มทฺทติ ฯ อนฺุปชคฺชตฺติ ปเรน ปญฺเห
ปุจฺฉิตฺเตปี กตฺติเตปี ปาณิ ปหริตฺวา มหาหสฺตี หสฺติ เยน ปฺรสุส อปุจฺฉิตพฺพํ
นฺ โข ปุจฺฉิ อกเถตพฺพํ นฺ โข กเถสินฺนฺติ วิมฺติ อฺุปฺปชฺชติ ฯ ขลิตฺตํ กณฺหาตฺติ
อฺุปฺปมตฺตํ มฺุขโทสมตฺตํ กณฺหาติ อกฺขเร วา ปเท วา พุชฺชเน วา ทฺุรฺตฺเต
เอวํ นาคเมตํ วตฺตพฺพนฺติ อฺุชฺชมาโน วิจฺรติ ฯ สอฺุปฺนิสฺสตี สอฺุปฺนิสฺสโย
สปฺจโย ฯ

โอหิตโสโตติ จปีตโสโต ๑ อภิขานาติ เอกํ ฌมฺมนฺติ เอกํ กุสฺสทฺธมฺมํ
อภิขานาติ อริยมคฺคํ ๑ ปริขานาติ เอกํ ฌมฺมนฺติ เอกํ ทุกฺขสจฺจทฺธมฺมํ
ตีรณปริณฺญา ย ปริขานาติ ๑ ปชฺหติ เอกํ ฌมฺมนฺติ เอกํ สพฺพากุสฺสทฺธมฺมํ
ปชฺหติ [๑] ๑ สจฺฉนิกรโติ เอกํ ฌมฺมนฺติ เอกํ อรหตฺตผลทฺธมฺมํ นิโรธเมว
วา ปจฺจกฺขํ กรโติ ๑ สมนฺมาวิมุตฺตี สุตฺตตีติ สมนฺมา เหตุนา นยฺน การณฺน
อรหตฺตผลวิโมกฺขํ ฌาณผลเสฺน สุตฺตี ๑

เอตทตฺถา ภิกฺขเว กถาติ ภิกฺขเว ยฯ เอสา กถาสมฺปโยเกนาติ กถา
ทสฺสีตา สา เอตทตฺถา อัยํ ตสฺสา กถาย ญฺมิ ปตฺติญฺจา อิทํ วตฺถุ ยทิตฺ
อนฺุปาทา จิตฺตสฺส วิโมกฺโขติ เอวํ สพฺพปเทสุ โยชฺนา เวทิตพฺพา ๑
เอตทตฺถา มนฺตนาติ ยฯ อัยํ กจฺฉากจฺฉเสฺส ปุคฺคเสฺส กจฺฉเนน สทฺธิ
มนฺตนา สาปี เอตทตฺถาเยว ๑ เอตทตฺถา อุปฺนิสาติ โอหิตโสโต
สอุปฺนิโสติ เอวํ วุตฺตา อุปฺนิสาปี เอตทตฺถาเยว ๑ เอตทตฺถํ
โสตาจฺฉานนฺติ ตสฺส สอุปฺนิสฺสยํ โสตญฺจปฺนํ (๒) ตํปี เอตทตฺถเมว ๑
อนฺุปาทาติ จตฺถุหิ อุปาทานเหิ อคฺเหตฺวา ๑ จิตฺตสฺส วิโมกฺโขติ
อรหตฺตผลวิโมกฺโข ๑

อรหตฺตผลตฺถาย หิ สพฺพเมตฺนฺติ วุตฺตํ (๓) ตํ วินิวตฺเตตฺวา

อุปริคธาหิ กุญ्ญิ คณฺหนุโต เย วิรุทฺธาติอาทิมหา ฯ ตตฺถ
วิรุทฺธาติ วิโรธสงฺขาเตน โโกเปน วิรุทฺธา ฯ สลฺลปฺนฺตีติ ตสฺส (๒)
อลฺลาปสลฺลาปํ (๓) กโรนฺติ ฯ วินิวิญฺจาติ อภินิวิญฺจา หุตฺวา ฯ
สมุสฺสิตาติ มานุสฺสเยน สฺกุญฺจ อุสฺสिता ฯ อนริยคฺคณฺมาสชฺชาติ
อนริยํ คฺคณกถํ คฺคณมาสชฺช กเถนฺติ ฯ คฺคณํ ฆญฺเฏตฺวา กถา หิ อนริยกถา
นาม น อริยกถา ตํ กเถนฺตีติ อตฺถโธ ฯ อลฺลโณลฺลวิวเรตีโนติ
อลฺลณฺมลฺลตฺส จิตฺทํ อปฺราธํ คเวสมานา ฯ ทฺพภาสิตนฺติ ทฺกกถิตํ ฯ
วิกฺขลิตนฺติ อปฺปมตฺตกํ มฺขโทสขลิตํ ฯ สมฺปโมหํ ปฺราชยฺนฺติ
อลฺลณฺมลฺลตฺส อปฺปมตฺเตน มฺขโทเสน สมฺปโมหลฺลจ ปฺราชยลฺลจ ฯ
อภินนฺทนฺตีติ ตฺสฺสนฺติ ฯ นาจเรติ น จรติ น กเถติ ฯ

ธมฺมญฺจปฺปฏิสฺสฺยตฺตาติ ยาว (๔) ธมฺมญฺจิตฺเตน กถิตกถา ธมฺมญฺจา
เจว โหติ เตน จ ธมฺเม ปฺปฏิสฺสฺยตฺตาติ ธมฺมญฺจปฺปฏิสฺสฺยตฺตา ฯ
อนฺตฺตติณฺเณน (๕) มนฺสาติ อนฺนุทฺชเตน เจตฺสา ฯ อปฺพาโสติ
ยฺกคฺคาหปฺพาเสวเสน อปฺพาโส หุตฺวา ฯ อสาหโสติ
ราคโทสโมหอสาทฺธานํ วเสน อสาทฺโส หุตฺวา ฯ
อนฺนุสฺสฺยมาโนติ น อุสฺสฺยมาโน ฯ ทฺพภญฺเจ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 311

นาปสาทเขติ (๑) ทุกกถิตสมิ น อปสาทเขย ๑ อุปารมภิ น
สิกฺขเขยยาติ การณฺตุตฺตริยลฺกฺขณิ อุปารมภิปิ น สิกฺขเขย ๑
ชลิตฺตจฺจ น คาทเขติ อปฺปมตฺตํ มุขชลิตฺติ อัย เต โทโสติ น
คาหเขย ๑ นาภิหเรติ นาวตฺตเรย ๑ นาภิมทุเทติ
นาติมทุเทยยาติ (๒) ๑

อณฺตติตฺตติยสฺตฺตวณณา

อภูจเม ๑ ภควํมฺลกาติ ภควา มฺลํ เอเตสนฺติ ภควํมฺลกา ๑
อิทํ วุตฺติ โหติ อิม ฆนฺเต อมฺหากํ ฆมฺมา ปุพฺเพ
กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺเธน อุปฺปาติตา ตสมิ ปฺริณีพฺพุเต เอกํ
พุทฺธชฺนตฺริ อณฺโณปิ สมฺโณ วา พฺราหฺมโณ วา อิม ฆมฺเม
อุปฺปาเทตฺถ สมตฺถโธ นาม นนาโหสิ ภควตา ปน โน อิม
ฆมฺมา อุปฺปาติตา ๑ ภควนฺตํ หิ นิสฺสาย มยฺ อิม ฆมฺเม
อาชานาม ปฏฺฐิวิชฺฌามาติ เอวํ ภควํมฺลกา โน ฆนฺเต
ฆมฺมาติ ๑

ภควํเนตฺตีกาติ ภควา ฆมฺมานํ เนตา วิเนตา อนฺเนตา

- # ๑ สิ. นาวสาทเขติ ๑ ๒ อิตฺโต ปฺริ สึหฺพโปตฺตเก น วาจํ ปยุตฺติ ภณฺเตติ
- # สจฺจาลิกปฏฺฐิสฺสยฺยวํ วาจํ น ภณฺตฺตฺต ๑ อณฺตวตฺตตฺตฺตติ ชนฺนตฺตํ ๑
- # ปสาทตฺตฺตฺตติ ปสาทชนฺนตฺตํ ๑ น สมฺมสฺสเสยฺย มนฺตฺตฺตติ น มานุสฺสเยน
- # สมฺมสฺสสิโต ภเวยฺย น หิ มานุสฺสสิตา หุตฺวา ปณฺจติตา กถฺยนฺตฺติ มาเนน
- # ปน อนุสฺสสิโต หุตฺวา มนฺตฺตเย กถฺยเย ภาเสยฺยยาคิตฺติ ปาจา ทิสฺสนฺตฺติ ๑

ยถาสภาวโต ปาฏิเอกุกัม ปาฏิเอกุกัม นามัม คเหตุวาว ทสเสตาคิ (๑)

ชมมา ภควันตติกา นาม โหนติ ฯ

ภควัมปฏิสรณาติ จตุภูมิภชมมา สัพพญญตถาณสส อปาถัม

อากจจมานา ภควติ ปฏิสรนติ นามาติ ภควัมปฏิสรณา ฯ

ปฏิสรนตติติ โอสรนติ สโมสรนติ ฯ อปัจ มหาโพธิมณฑเขต นิสินนสส

ภควโต ปฏิเวชวเสน ผสฺโส อากจจติ อหัม ภควา กิณฺณาโมติ ตวั ผุสนญฺเจน

ผสฺโส นาม ฯ เวทนา สญฺญา สงฺขารา วิญฺญาณัม อากจจติ อหัม ภควา

กิณฺณามนฺติ ตวั วิชานนญฺเจน วิญฺญาณัม นามาติ ฯ เอวัม จตุภูมิภชมมานัม

ยถาสภาวโต ปาฏิเอกุกัม ปาฏิเอกุกัม นามัม คณฺหนโต ภควา ชมเม ปฏิสรตติติ

ภควัมปฏิสรณา ฯ ภควนตฺเตยว ปฏิภาตฺติติ ภควโตยว เอตสฺส ภาติตสฺส

อตฺโต อุปฺปจฺจตุ ตฺเมหยว โน กเถตฺติ อตฺโต ฯ

ราโค โขติ รชชฺชนวเสน ปวตฺตราโค ฯ อปฺปสวชฺโชติ โลกวชฺชวเสนปี

วิปากวชฺชวเสนปีติ ทฺวีหิปี วชฺเชหิ อปฺปสวชฺโช อปฺปโทสฺสติ อตฺโต ฯ ถัม

มาตาปีตโร หิ ภาติกภกฺกนิอาทโย จ ปุตฺตภาติกานัม อวาวหิวิวามงฺคัลล นาม

กาเรนฺติ ฯ เอวัม ตาเวส โลกวชฺชวเสน (๒) อปฺปสวชฺโช ฯ

สทาเรนฺโตสมฺมุติกา ปน อปาเย ปฏิสนฺธิ นาม น โหตฺติ เอวัม วิปากวชฺชวเสน

อปฺปสวชฺโช ฯ ทนฺทวிரาคีติ

วิรัชฆมาโน ปเนส สณิกํ วิรัชชติ น สีฆํ มุจฺจติ
เตลมสิราโค วีย จิรั อนุพนฺชติ คนฺตุวาปี นาคจฺจตีติ
ทนฺทวிரาคี ฯ เทว ตีณิ ฆวนฺตรานิ อากจฺจตีติ ทนฺทวிரาคี ฯ

ตฺตริทํ วตฺถุ เอโก กิร ปุริโส ภาตฺตชಾಯย มิจฺจณาจารย์ จรติ ตสฺสปี
อิติติยา อตฺตโน สามิกโต โสเยว ปียตโร อโหสิ ฯ สว ตํ อห อิมสฺมี
การณฺ ปากญฺ ชาติ มหตี ครอบา ภาตฺตตี ตว ภาตฺกํ ฆาเตหีติ ฯ โส
ตํ นสฺส วสตี มา เอวํ ปุณ อวจาติ อปฺปสวเทสิ ฯ สว ตฺตฺตฺตี หุตฺวา
กตีปาหจฺเจน ปุณ กเถสิ ตสฺส จิตฺตํ ชชฺชรภาวํ (๑) อคฺมาสิ ฯ
ตโต ตติยวารี กเถเต กิณฺติ กตฺวา โอกาสํ ลภิสฺสามีติ อห ฯ อถสฺส
สว อุปายํ กเถนฺตี ตฺวํ มยา วุตฺตเมว กโรหิ อสุกฺกุจฺจเน มหากฺกุชฺสมิเป
ติตฺถํ อตฺถิ ตตฺถติจिณฺ ทนฺทวากวาลี กเหตุวาทิฏฺฐาหีติ ฯ โส ตถา
อกาลี ฯ ฆญฺจภาตาปิสฺส อรณฺเย กมฺมํ กตฺวา ฆริ อากโต ฯ สว
ตสฺมี มุทฺจิตฺตา วีย หุตฺวา เอหิ สามิ สีสํ เต โอลเกสฺสามีติ
โอลเกนฺตี อุปกฺกิติฏฺฐํ เต สีสนฺติ อามลกปิณฺฑํ ทตฺวา กจฺจ
อสุกฺกุจฺจเน สีสํ โรวิตฺวา อากจฺจนาหีติ เปเสสิ ฯ โส ตาย
๑ สี. ทวชฺชมภาวํ ฯ

เล่มที่ 14 ตกนิปาตวณณา หน้า 314

วุดตติตถเมว คนุตวา อามลกกุกเคน สีสั มกุเขตวา อุทกั โอรุยห
นุหาตวา สีสั โชวติ ฯ อถ นั อิตโร รุกุขนุตรโต
นิกุขมิตวา ขนุชกุจิกเ ปหริตวา ชีวิตา โวโรเปตวา เคหุ อคมาสิ ฯ

อิตโร ภริยาย สินนหุ ปริจจชิตุ อสกุโกนุโต ตสุมิเยว เเคเห มหาชมนนิ
หุตวา นิพพตติ ฯ โส ตสสา จิตายปี นิสินนายปี คนุตวา สรีเร ปตติ ฯ
อถ นั สา โสเยว อัย ภวิสสตีติ ฆาตาเปสิ ฯ โส ปุน ตสสา สินนهن
ตสุมิเยว เเคเห กุกุโร หุตวา นิพพตติ ฯ โส ปทสา คมนกาลโต
ปฏุจาย ตสสา ปจจโต ปจจโต จรติ ฯ อรณณั กจจนุตติยาปี สทฐิเยว
กจจติ ฯ ตั ทิสวา มนุสสา นิกุขนุโต สุนขลุตทโก กตริ จานัน
กมิสสตีติ อุปุผนุแทนุติ ฯ สา ปน ตั ฆาตาเปสิ ฯ

โสปี ปุน ตสุมิเยว เเคเห วจจโก หุตวา นิพพตติตวา ตเถว ตสสา
ปจจโต ปจจโต จรติ ฯ ตทาปี นั มนุสสา ทิสวา นิกุขนุโต โคपालโก กตถ
กาวิโย จริสสนตีติ อุปุผนุแทนุติ ฯ สา ตสุมิปี จาเน ตั ฆาตาเปสิ ฯ โส
ตทาปี ตสสา อุปริ สินนหุ ฉินุทิตุ อสกุโกนุโต จตฺตเถ ฯ วาเร ตสสาเยว กุจฉิย
ชาติสฺสโร หุตวา นิพพตติ ฯ โส ปฏิปาฎิยา จตฺตสุ อตฺตภาเวสุ ตาย ปฏิหตภาว
ทิสวา เอวรูปาย นาม ปจจตฺติกาย กุจฉิย นิพพตฺตสุมิตติ ตโต ปฏุจาย ตสสา
หตฺเถน อตฺตานัน ผุสตีตุ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 315

น เทติ ฯ สเจ นํ สทา ผุสติ กนฺทติ โรทติ ฯ อถ นํ อยฺโยโก (๑)
ปฏฺิขคฺคิ ฯ ตํ อปรภาเค วุฑฺฒิปฺปตฺตํ อยฺโยโก อาห ตาต กสฺมา ตฺวํ มาตุ
หตฺเถน อตฺตानํ ผุสฺติคฺคํ น เทสิ (๒) ฯ สเจปี สทา ตํ ผุสฺติ มหาสทฺเทน โรทสิ
กนฺทสิตฺติ อยฺเยเกน ปุญฺโโจ อยฺเยก เอสา มยฺหํ น มาตา ปจฺจามิตฺตา เอสาติ
ตํ ปวฺตฺตํ สพฺพํ อารโจะสิ ฯ โส ตํ อาลึงฺคิตฺวา โรทิตฺวา เอหิ ตาต กิ อมฺหากํ
อิทิสฺเส จานฺเน นีวาสิกฺจจฺนติ ตํ อาทาย นิกฺขมิตฺวา เอกํ วิหารํ คนฺตฺวา
ปพฺพชิตฺวา อุโภปี ตตฺถ วสนฺตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ

มหาสาวชฺไซติ โลกวชฺชวเสนปี วิปากวชฺชวเสนปีติ ทฺวีหิ
การณฺเหหิ มหาสาวชฺไซ ฯ กถํ โทเสนปี หิ ทฺวฺโวจฺ หุตฺวา มาตริปี
อปรชฺชติ ปีตริปี ภาตีกภคินิอาทิสฺสุปี ปพฺพชิตฺเตสุปี ฯ โส กตฺถกตฺถจฺจานฺนํ
อຍํ ปุคฺคโล มาตาปีตฺตฺสุปี อปรชฺชติ ภาตีกภคินิอาทิสฺสุปี ปพฺพชิตฺเตสุปีติ
มหตี ทรหํ ลภติ ฯ เอวํ ตาว โลกวชฺชวเสน มหาสาวชฺไซ ฯ
โทสวเสน ปน กเตน อนนฺตริยกมฺเมเนน กปฺปํ นิริเย ปจฺจติ ฯ
เอวํ วิปากวชฺชวเสน มหาสาวชฺไซติ ฯ

ชิปฺปวิราคิตฺติ ชิปฺปํ วิรชฺชติ ฯ โทเสน หิ ทฺวฺโวจฺ
มาตาปีตฺตฺสุปี เจตฺติเยปี โพรธมฺหิปี ปพฺพชิตฺเตสุปี อปรชฺชิตฺวา

เล่มที่ 14คิกนึปาทวณณา หน้า 316

มยหิ ขมถาคิ อจยั เทเสติ ฯ ตสส สห ขมาปเนน (๑) ตั
กมมึ ปากคิกเมว โหติ ฯ

โมโหปี ทูวิหเว การณหิ มหาสาวชุไซ ฯ กถึ ฯ

โมเหน หิ มุโพห หุตุวา มาตาปีตุสุปี เจติเยปี โโพธิมุหิปี

ปพพชิตะสุปี อปรชฌิตวา คคคตฎุจانه ครหึ ลภติ ฯ เอวั

ดาว โลกชชวเสน มหาสาวชุไซ ฯ โมหเวเสน ปน กเตน อนนตริยกมุเมน

กปปี นิรเย ปจจตีติ ฯ เอวั วิปากชชวเสนปี มหาสาวชุไซ ฯ ทนุชวิราตีติ

สณิกั วิรชชติ ฯ โมเหน มุเพहन หิ กตกมุมึ สณิกั มุจจติ ฯ ยถา หิ อจจจมุมึ

สตกขตตตปี โหวิยามัน น ปณฐริ โหติ เอวเมว โมเหน มุเพहन กตกมุมึ

สีฆั น มุจจติ สณิกเมว มุจจตีติ ฯ เสสเมตถ อุตตานเมวาติ ฯ

อกุสลมุลสุตตวณณา

นวเม ฯ อกุสลมุลานีติ อกุสลานัน มุลานิ อกุสลานิ จ ตานิ มุลานิ

จาติ วา อกุสลมุลานิ ฯ ยทีปี ภิกขเว โลโกติ โยปี ภิกขเว โลโก ฯ

ตทปี อกุสสนติ โสปี อกุสลมุลั ฯ อกุสลมุลั วา สนุชาย อธิ ตมปีติ

อตโต วภูฏติเยว ฯ เอเตนุปาเยน สพพตถ นโย เนตพุโพ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 317

อภิสงฺขโรตีติ อายุหติ สมฺปิณฺเฑติ ราสี กโรติ ฯ อสตา
ทุกฺขํ อุปฺปาทยตีติ อภูเตน อวิชฺชมาเนน ยงฺกิญฺจิ ตสฺส อภูตํ
โทสํ วตฺวา ทุกฺขํ อุปฺปาเทติ ฯ วเรน วาติอาทิ เยนากาเรน
ทุกฺขํ อุปฺปาเทติ ตํ ทสฺเสตฺถํ วุคฺคํ ฯ

ตตฺถ ชานียาติ ธนชานียา ฯ ปพฺพาชนายนายาติ คามโต วา
อรณฺณโต วา รฏฺฐโต วา ปพฺพาชนียกมฺเมน ฯ พลวมฺหีติ อหฺมสฺมิ
พลวา ฯ พลตฺถโถ อิติปีติ พลเลน เม อตฺถโถ อิติปี พลเ วา จิตฺมฺหีติปี วทติ ฯ

อกาลวาทีติ กาลสฺมี น วทติ อกาลสฺมี วทติ นาม ฯ อภูตวาทีติ ภูตํ
น วทติ อภูตํ วทติ นาม ฯ อนตฺถวาทีติ อตฺถํ น วทติ อนตฺถํ วทติ นาม ฯ
อธมฺมวาทีติ ธมฺมํ น วทติ อธมฺมํ วทติ นาม ฯ อวินยวาทีติ วินยํ น วทติ
อวินยํ วทติ นาม ฯ

ตถาหายนฺติ ตถา หิ อัยํ ฯ น อาตปฺปํ กโรติ ตสฺส นิพฺพชนายนายาติ
ตสฺส อภูตสฺส นิพฺพชนตฺถาย วิริยํ น กโรติ ฯ อิติเปตฺถํ อคฺจฺจนฺติ อิมินาปิ
การณฺน เอตํ อคฺจฺจํ ฯ อิตฺธํ ตสฺเสว เววจนํ ฯ

ทุกฺคติ ปาฏิกงฺขาติ นิรยาทิกา ทุกฺคติ อิจฺฉิตฺตพฺพา สว อสฺส อวสฺสภาวินี
ตตฺถ นน (๑) นิพฺพตฺเตตฺตพฺพนฺติ อตฺถโถ ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 318

อุทฺธโสตฺติ อุปริ ฐฺลิตฺโต ฯ ปรีโยนทฺุชฺติ สมนฺตฺา โอนทฺุชฺ ๑

อนนฺิ อฺาปชฺชตฺิตฺติ อวฺุทฺธิ อฺาปชฺชตฺิตฺติ ๑ พุยสนฺิ อฺาปชฺชตฺิตฺติ

วินาสฺิ อฺาปชฺชตฺิ ๑ คิมฺุหกาลสฺุมี หิ มาลฺุวาลิปฺาฎฺิกาย ผลิตาย ฬิชาณิ

อุปฺุชฺชิตฺุวา วฏฺุรฺุขาทินฺิ มฺุเล ปตฺุนฺุติ ๑ ตตฺุถ ยสฺุส รฺุขยสฺุส มฺุเล ตีสุ

ทิสาสฺุ ตีณิ ฬิชาณิ ปตฺิตานิ โหนฺุติ ตสฺุมี รฺุขเข ปาวุสฺุสเกณ เมฆเณ อภิรฺุฎฺุเจ

ตีหิ ฬิเชหิ ตโย องฺุกรฺา อฏฺุจฺุหิตฺุวา ตํ รฺุขํ อลฺุลียนฺุติ ๑ ตโต ปฏฺุจาย

รฺุขยทเวตฺาโย สกฺภาเวณ สณฺุจาทฺุ น สกฺโกณฺุติ ๑ เตปี องฺุกรฺา วทฺุฒมานา

ลตฺากาวํ อฺาปชฺชิตฺุวา ตํ รฺุขํ อภิรฺุหิตฺุวา สพฺุพวิฏฺุปสาขापสาขา สฺุสิฬุฬิตฺุวา

ตํ รฺุขํ อุปริ ปรีโยนทฺุชฺนฺุติ ๑ โส มาลฺุวาลตฺาหิ สฺุสิฬุฬิตฺุโต ฆเนหิ มหฺุนฺุเตหิ

มาลฺุวาปตฺุเตหิ สณฺุณฺุโน เทเว วา วสฺุสนฺุเต วาเต วา วายนฺุเต ตตฺุถ ตตฺุถ

ปฺุชฺชิตฺุวา ปปตฺิตฺุวา (๑) ขาณฺุมตฺุตเมว อวสฺุสิสฺุติ ๑ ตํ สนฺุชาเยตํ วุตฺุตํ ๑

เอวเมว โชติ เอตฺุถ ปน อิทํ โอปมฺุมสฺุสนฺุทนฺิ สาลาทิสฺุ อณฺุยตฺุรฺุขฺุโย

วีย หิ อยฺิ สตฺุโต ทฏฺุจพฺุโพตฺิสิโส มาลฺุวาลตฺา วีย ตีณิ อฺุกสฺุลมฺุลานิ ยาว

รฺุขยสาขา อสมฺุปตฺุตา ตาว ตาสฺุ ลตฺานํ อฺุชฺุกํ รฺุขยารุหณฺิ วีย โลภาทินฺิ

ทวาริ อสมฺุปตฺุตกาโล สาขานฺุสาเรณ คมนกาโล

วีย ทวารวเสน คมนกาโล ปรีโยนทุทธกาโล วีย โลภาทีหิ ปรียฺญจิตกาโล
ขุทฺทกสาขานํ ปฺลุชฺชนกาโล วีย ทวารปฺปตฺตํ กิเลसानํ วเสน
ขุทฺทานุขุทฺทา อापตฺติโย อापนฺนกาโล มหาสาขานํ ปฺลุชฺชนกาโล
วีย ครุกาปตฺตี อापนฺนกาโล ลตฺตานุสาเรณ โอตินฺนณฺเณ อุทเกณ มฺมุเลสุ
ตินฺนเตสุ รุกฺขสฺส ภูมียํ ปตฺนกาโล วีย กเมณ จตฺตารี ปาราชิกานี
อปาชฺชิตฺวา จตฺตฺส อปาเยสุ นีพฺพตฺตนกาโล ทกฺกฺขพฺโพ ๑

สฺสกฺกปฺกโข วุตฺตวิปฺลลาเสน เวทิตพฺโพ ๑ เอวเมว โชติ เอตฺถ ปน อิทํ
โอปมฺมสฺสํสนฺทํ สาลาทีสุ อณฺณตฺตรุกฺโข วีย อํยํ สตฺโต ทกฺกฺขพฺโพติสฺโส
มาลฺวาลตา วีย ตีณิ อกฺสลมฺมฺลานี ตาสํ อปฺปวตฺตี กาคฺคํ อากตฺปรีโส วีย
โยคาวจโร กุทฺทาโล วีย ปฺลณฺวา กุทฺทาลปฺปิกํ วีย สทฺธาปฺปิกํ ปฺลิกณฺนจณฺิตฺติ
วีย วิปฺสฺสนาขณฺิตฺติ ขณฺิตฺติยา มฺมฺลจฺเจทํ วีย วิปฺสฺสนาณาณฺเณ อวิขฺชามฺมฺลสฺส
ฉินฺนกาโล ขณฺฺทาขณฺฺทิกํ ฉินฺนกาโล วีย ขนฺฺชวเสน ทิกฺกฺกกาโล
ผาลนกาโล วีย มคฺคณาณฺเณ กิเลसानํ สมฺมคฺคาติตกาโล มสฺสิกรณกาโล วีย
ธฺรมาณกปฺลจกฺขนฺฺธกาโล มหาวาเต โอปฺปณฺิตฺวา อปฺปวตฺตนกรณกาโล วีย
อฺปาทินฺนกกฺขนฺฺธานํ อปฺปณฺิตฺตฺนโรเชน นีรฺชฺชิตฺวา ปฺนพฺภเว
ปฺปณฺิตฺตฺนโรคฺคณกาโล ทกฺกฺขพฺโพติ ๑ อิมสฺมี สฺสฺสฺส เวทฺติวเวทฺติ กถิตํ ๑

อุโปสถสุตตวณณา

ทสมเม ตทหุโปสเถติ ตสฺมี อหุ อุโปสเถ ตํ ทิวสํ อุโปสเถ
ตํทิวสํ ปณฺณรสีอุโปสททิวเสติ วุคฺคํ โหติ ฯ อุปสงฺกมิตฺติ อุโปสทงฺคานิ
อธิฏฺฐาย คนฺธมาลาทีหคฺคา อุปสงฺกมิ ฯ หนฺนทาติ ววสฺสคฺคตฺเถ
นิปาโต ฯ ทิวาทิวสฺสาติ ทิวสฺสทิวา นาม มชฺฌโมห อิมสฺมี
จิตฺตมชฺฌนฺนติเก กาเลติ อตฺโถ ฯ กุโธ นุ ตฺวํ อากจฺฉสฺสีติ ก็ กโรนฺตี
วิจฺรสฺสีติ ปุจฺฉติ ฯ โคपालกุโปสโถติ อปฺริสฺสุทฺทวิตกฺกตฺตาย โคपालเกหิ
สทฺฐี อุปมิตฺตอุโปสโถ ฯ นิคฺคจฺจุโปสโถติ นิคฺคจฺฉานํ อุปวสนอุโปสโถ ฯ
อริยฺอุโปสโถติ อริยานํ อุปวสนอุโปสโถ ฯ เสยฺยถาปี วิสาเขตฺติ ยถา นาม
วิสาเข ฯ สายณฺหสมฺเม สามิกานํ คาโว นียฺยาเทตฺวาติ โคपालกา หิ
เทวสิทฺเทวเนน วา ปณฺญาหทฺสาหอทฺตมฺมาสมฺมาสมฺมาสํวจฺฉนฺนปฺริจฺเจเทน
วา คาโว คเหตุวา รกฺขนฺติ ฯ อิธ ปน เทวสิทฺเทวเนน รกฺขนฺตํ
สนฺธธาเยตํ วุคฺคํ ฯ นียฺยาเทตฺวาติ ปฏฺิจฺฉนาเปตฺวา เอตา โว คาโวติ
ทตฺวา ฯ อิติ ปฏฺิจฺฉนฺนจิกฺขติติ อตฺตโน เกหํ คนฺตฺวา ภูยฺชิตฺวา มณฺเฑ
นิปฺนฺโน เอวํ ปุจฺฉเวกฺขติ ฯ อภิชฺฉมาสทฺคเตนาติ ตณฺหาสมฺปยุตฺเตน ฯ

เอวฺ โข วิสาเข โคปาลกุโปสโถ โหตีติ อริยโปสโถว

จ (๑) อยฺ อปริสฺสทฺชวิตกฺกตาย ปน โคปาลกอุโปสถภูจกถาเน จิตฺ ๑
น มหปฺพลโลติ วิปากพลน น มหาพล ๑ น มหานิสฺสโสติ
วิปากานิสฺสเสน น มหานิสฺสโ ๑ น มหาฐติโกติ วิปากโกภาเสน
น มหาโอกาโส ๑ น มหาวิปฺผาโรติ วิปากวิปฺผารสฺส อมหนุตตาย
น มหาวิปฺผาโร ๑

สมณชาติติ สมณิกายา ๑ (๒) ปรี โยชนสตนฺติ โยชนสตํ
อติกกมิตฺวา ตโต ปรี ๑ เตสฺ ทณฺฑํ นิกฺขิปาหีติ เตสฺ โยชนสตโต
ปรภาเคสฺ จิตฺเตสฺ สตฺเตสฺ ทณฺฑํ นิกฺขิป นิกฺขิตฺตทณฺโฑ โหหิ ๑
นาหํ กฺวจินิ (๓) กสฺสจิ กิณฺจนตสฺมินฺติ อหํ กตฺถจิ กสฺสจิ ปรสฺส
กิณฺจนตสฺมี น โหมิ ๑ กิณฺจนํ วุจฺจติ ปฺลิโพโ ๑ ปฺลิโพโ น โหมิติ
วฺตุตฺตํ โหติ ๑ น จ มม กฺวจินิ กิสมฺมจฺจิ กิณฺจนตฺถิติ มม กฺวจินิ (๔)
อนฺโต วา พหิทฺธา วา กตฺถจิ เอกปริกฺขารเปิ กิณฺจนตา นตฺถิ ปฺลิโพโ
นตฺถิ จินฺนปฺลิโพโหสมฺมิตฺติ วฺตุตฺตํ โหติ ๑ โภเคติ มณฺจปฺิจยาคุภคฺคตาทโย ๑
อทินฺนเวยว ปริภฺลชฺชิตฺติ ปฺนทิวเส มณฺเจ นิปฺชชฺนฺโตปิ ปฺิจเ นิสฺสทฺนฺโตปิ
ยาคุ ปิวฺนฺโตปิ ภคฺคํ ภฺลชฺชฺนฺโตปิ เต โภเค อทินฺนเวยว
ปริภฺลชฺชติ ๑ น มหปฺพลโลติ นิปฺพล ๑ พุยฺชชฺนเมว หิ เอตฺถ

เล่มที่ 14คิกนึปถวณณนา หน้า 322

สวเสถอ อตุโถ ปน นึรวเสโส ๑ เอว อูปุตุตถสส หึ
อุโปสถสส อปุปมตตุกัปี วิปถผลล อิกุจ กนตุ มนابی นตุถึ
ตสุม่า นึปลุโถเตวว เวทิตพุโพ ๑ เสสปลเทสุปี เอเสว นโย ๑

อุปกุกิถึกุกสส จิตตสสชาติ อิท กสุม่า อ่าห สงกิลิกูเจนน หึ จิตเตน
อุปุตุตถโถ อุโปสโถ น มหปลุโถ โหตีติ ทสสิตตตุตา วิสุทเทชน จิตเตน อูปุตุตถสส
มหปลุผลตา อนุณณถาตา โหตี ๑ ตสุม่า เชน กมมกุกจันเนน จิตตุ วิสุชฌตี ตั
จิตตวิโสชนกมมกุกจัน ทสเสตุ อิทมาห ๑ ตตถ อูปกุกเมนาตี ปจจตุตปฐิสกาเรน
อุปาเชน วา ๑ ตถากตุ อนุสสรตีตี อิกุจหึ การณหึ ตถากตสส กุณเ อนุสสรตี ๑
เอตถ หึ อิตึปี โส ภกวาตี โส ภกวา อิตึปี สีเลน อิตึปี สมารินาตี
สพเพ โลกึยโลกุตตุตรา พุทฐคณมา สงคหิตา ๑ อรหนตุอ่าทีหึ ป่าฎึเอกุกคุณเ
นึทุทิกูโจ ๑ ตถากตุ อนุสสรโต จิตตุ ปฐิทธิตี โลกึยโลกุตตุเร ตถากตคุณเ
อนุสสรนตสส จิตตุปุปาโท ปสนโน โหตี ๑

จิตตสส อูปกุกิเสชาติ ปลจ นึวธนา ๑ กุกกนตุ
อามลกกุก ๑ ตชช วายามนตุ ตชชชาติกั ตทนุจจวิกั กุกเกน
มกุนนฉัสนโชนววายามั ๑ ปฐิโยทปนา โหตีตี สุกฐภาวกรณั
โหตี ๑ กิลิกูจสมึ หึ สีเส ปสธาณั ปสธาเชตุวา นกขตุตุ

เล่มที่ 14 มหาวคณาณนา หน้า 323

กิพมานโน น โสภติ ปริสุทฺเธ ปน ตสฺมี ปสาธนํ ปสาธตฺวา นกฺขตฺตํ
 กิพมานโน โสภติ เอวเมว กิลิฏฺฐจิตฺเตน อุโปสถฺกานิ อธิฏฺฐาย
 อุโปสโถ อุปฺวตฺโถ น มหปฺผลโถ โหติ ปริสุทฺเธ ปน จิตฺเต
 อุโปสถฺกานิ อธิฏฺฐาย อุปฺวตฺโถ อุโปสโถ มหปฺผลโถ โหตีติ
 อธิปฺปายน เอวมาห ฯ พุทฺทมุโปสถํ อุปฺวตฺตีติ พุทฺธมา วุจฺจติ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ ตสฺส คุณานุสฺสรณฺวเสน อัย อุโปสโถ
 พุทฺทมุโปสโถ นาม ตํ อุปฺวตฺติ ฯ พุทฺธมฺนา สทฺธิํ ตํวตฺตีติ
 สมฺมาสมฺพุทฺเธน สทฺธิํ ตํวตฺติ ฯ พุทฺธมฺนฺจสฺส อารพฺภาติ
 สมฺมาสมฺพุทฺธํ อารพฺภ ฯ

ฐมฺมํ อนุสฺสรตีติ สหตฺตฺนํ โลกุตฺตรฐมฺมํ อนุสฺสรตี ฯ โสตฺตฺนํ
 กุรุวิญฺหโกโสตฺตี ฯ กุรุวิญฺหโกปสาณจฺณณฺนํ หิ สทฺธิํ ลาภํ โยเชตฺวา
 มณฺเฑ กตฺวา วิชฺฌิตฺวา สุตฺเตน อาวุณฺตีวา ตํ มณฺเฑลาปํ อุกฺโต คเหตฺวา
 ปิฏฺฐิํ ฆมฺเสนฺตี ตํ สนฺชาย วุตฺตํ โสตฺตฺนํ ปฏฺิจฺจาติ ฯ จฺณณฺนํ
 นหานิยจฺณณฺณํ ฯ ตชฺชํ วายามนฺตี อุพฺพุทฺฐนฺมฺสนโรวณาทิกํ
 ตทฺนุรูปวายามํ ฯ ฐมฺมุโปสถนฺตี สหตฺตฺนํ นวโลกุตฺตรฐมฺมํ
 อารพฺภ อุปฺวตฺตตฺตา อัย อุโปสโถ ฐมฺมุโปสโถติ วุตฺโต ฯ อิธาปิ
 ปรีโยทปนาติ ปเท จตฺวา ปุริมฺนเยเนว โยชนา กาทพฺพา ฯ

สงฺฆํ อนุสฺสรตีติ อฏฺฐนฺนํ อริยปฺคฺคณานํ คุณเณ

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 324

อนุสสรติ ฯ อุตถจ ปฏิจจาติ เทว ตโย วาเร อุทฐนั
อาโรเปตฺวา เสทนวเสน กหาปิตฺ อุตฺมํ ปฏิจจ ฯ อุตฺสนฺติ (๑)
วา ปาโจ ฯ อยมเวตฺโต ฯ ขารนฺติ ฉาริกิ ฯ โคมยฺนฺติ โคมุตฺต
วา อชลนฺทิกา วา ฯ ปรีโยทปนาติ อีธาปี ปุริมฺนเยเนว
โยชฺนา กาทพฺพา ฯ สงฺฆุโปสณฺติ อฏฺฐนฺนํ อริยปุคฺคถานั
คฺเณ อารพฺภ อุปฺวตฺตตฺตา [๒] สงฺฆุโปสโถติ วุตฺโต ฯ
สีลानीติ กหฺภูโจ กหฺภูจสีลानी ปพฺพชิตฺโต ปพฺพชิตสีลानी ฯ
อชฺณทानीติอาทีนํ อตฺโต วิสุทฺธิมคฺเค วิตฺถาริตฺโต ฯ วาลนฺทกฺกนฺติ (๓)
อสุสฺวาเลหิ วา มกฺกจีวาลาทีหิ วา กตฺติ วาลนฺทกฺกํ ฯ (๔) ตชฺชั
วายามนฺติ เตเลน มกฺกเขตฺวา (๕) มลฺลสฺสตีนฺตภาวํ ญตฺวา ฉาริกิ
ปฏฺจิปิตฺวา วาลนฺทกฺกนฺ เณ ฆํสนวายาโม ฯ อีธ ปรีโยทปนาติ
ปเท จตฺวา เอว โยชฺนา กาทพฺพา กิลิฏฺฐสฺสมิ หิ อาทาเส มนฺทิตปฺสาธิตฺปี
อตฺตภาโว โอลกียมาโน น โสภติ ปรีสุทฺเท โสภติ ฯ เอวเมว
กิลิฏฺฐเณ จิตฺเตน อุปฺวตฺโต อุโปสโถ น มหฺปฺพลโ โลติ ปรีสุทฺเธน
ปน มหฺปฺพลโ โลตีติ ฯ สีลุปฺสณฺติ อตฺตโน สีลานุสฺสรณฺวเสน
อุปฺวตฺโต อุโปสโถ สีลุปฺสโถ นาม ฯ สีเลน สทฺธินฺติ อตฺตโน
ปญฺจสีลทสสีเลน สทฺธี ฯ สีลญฺจสฺส อารพฺภภาติ ปญฺจสีลํ ทสสีลญฺจ อารพฺภ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 325

เทวดา อนุสฺสรตีติ เทวดา สกฺขิภูจฺจเน จเปตฺวา อตฺตโน สทฺธาทิกฺุณเ
อนุสฺสรตี ฯ อุกฺกนฺติ อุกฺกนฺติ ฯ โลณฺนติ โลณฺนตฺติกา ฯ เกรกฺกนฺติ เกรกฺกจฺจณฺณํ ฯ
นาพิกสณฺหาสนฺติ ฆมนนาพิกญฺเจว ปรีวตฺตนาสณฺหาสญฺจ ฯ ตชฺชํ วายามนฺติ
อุกฺกนฺเน ปกฺกนฺนมนปรีวตฺตนาทิกํ อนุรूपํ วายามํ ฯ อิธ ปรีโยทปนาติ ปเท
จตฺวา เอวํ โยชฺนา เวทิตพฺพา สงฺกิลิกฺุจฺจวณฺณมเยน หิ ปสาธนภณฺเฑน (๑)
ปสาธิตา นกฺขตฺตํ กิพฺมานา น โสภนฺติ ปรีสุทฺทจฺจวณฺณมเยน โสภนฺติ ฯ
เอวเมว สงฺกิลิกฺุจฺจิตตฺส อโปสโถ น มหปฺผลโ โหติ ปรีสุทฺทจฺจิตตฺส
มหปฺผลโ ฯ เทวตฺโปสถนฺติ เทวดา สกฺขิภูจฺจเน จเปตฺวา อตฺตโน คุณเ
อนุสฺสรนฺเตน อุกฺกนฺตอโปสโถ เทวตฺโปสโถ นาม ฯ เสลฺลํ อิมสฺ
พฺพุทฺธานุสฺสตีอาทิสฺส กมฺมภูจฺจเนสฺส ยํ วตฺตพฺพิ ลียา ตํ สพฺพิ
วิสฺสุทฺธิมกฺเก วตฺตเมว ฯ

ปาณาติปาตฺนติ ปาณาธํ ฯ ปหาชาติ ตํ ปาณาติปาตเจตนาสงฺขาตํ
ทฺุสฺสิลฺลํ ปชฺหิตฺวา ฯ ปฏฺิวิรตฺติ ปหีนกาลโต ปฏฺุจาย ตโต ทฺุสฺสิลฺลโต
โอรตฺตา วิรตฺตา ฯ นีหิตทฺุชฺชา นีหิตตฺถาติ ปฺรูปฺมาตฺถาย ทฺุชฺชํ วา
สคฺคํ วา อาทาย อวตฺตนาโต นิกฺกนฺตทฺุชฺชา เจว นิกฺกนฺตตฺถา จาติ
อตุโถ ฯ เอตฺถ จ จเปตฺวา ทฺุชฺชํ สพฺพิปี อวเสลฺลํ อฺปกรณํ

เล่มที่ 14 ตติกาตวณณา หน้า 326

สตตานิ วินาสนภาวโต สตถนุติ เวทิตพพิ ฯ ยิ ปน ภิกขุ
กตตทณฺฑํ วา ทนฺตกกุชวาลี วา ปิปลกํ วา กเหตุวา
วิจฺจนุติ น ตํ ปฺรुปฺมาตตถาย ฯ ตสฺมา นิหิตทณฺฑา นิหิตสตถาเตว
สงฺขยํ กจฺจนุติ ฯ ลขฺซีติ ปาปฺชิจฺจนฺตกขณาย ลขฺชาย สมนฺนาคตา ฯ
ทยาปฺนฺนาติ ทยิ เมตฺตจิตฺตํ อาปฺนฺนา ฯ สพฺพปาณฺณุตฺติตานุกมฺปีติ
สพฺพปาณฺณุตฺตํ หิตนํ อนุกมฺปกา ตายเอว ทยาปฺนฺนตาย สพฺเพสํ
ปาณฺณุตฺตานิ หิตจิตฺตกาติ อตฺถโ ๑ อหฺมฺปชฺชาติ อหฺมฺปิ อชฺช ๑
อิมินาปี องฺเณนาติ อิมินาปี กุณฺเณน ๑ อรหฺตํ อนุกโรมีติ ยถา
ปฺรโต กจฺจนุติ ปจฺจนฺโต กจฺจนฺโต อนุกจฺจนฺติ นาม เอวํ อหฺมฺปิ
อรหฺนฺเตหิ ปจฺมํ กตํ อิมิํ กุณฺํ ปจฺจนา กโรนฺโต เตสํ อรหฺนฺตานํ
อนุกโรมี ๑ อุโปสฺสโ ๑ จ เม อุปฺวตฺตโ ๑ ภวิสฺสตีติ เอวํ กโรนฺเตน มยา
อรหฺตญจ อนุกตํ ภวิสฺสตี อุโปสฺสโ ๑ อุปฺวตฺตโ ๑ ภวิสฺสตี ๑

อทินฺนาทานนุติ อทินฺนสฺส ปฺรปฺริคฺคหิตสฺส อาทานํ เถยฺยํ โจริกนฺติ
อตฺถโ ๑ ทินฺนเมว อาทียนฺตีติ ทินฺนาทายิ ๑ จิตฺเตนปี ทินฺนเมว ปฺฏิกฺกขณฺตีติ
ทินฺนปาฏิกฺกขิ ๑ เถเนตีติ เถโน น เถเนน อเถเนน ๑ อเถนตฺตาเยว
สฺวจิณฺเณน ๑ อตฺตนาติ อตฺตภาเวน อเถนํ สฺวจิณฺเณน อตฺตภาวํ กตฺวา

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 327

วิหรนฺตฺติ วุคฺตฺ โหติ ฯ

อพฺรหฺมจฺริยนฺติ อเสฏฺจจฺริยํ ฯ พฺรหฺมํ เสฏฺจํ อจฺจํ จฺรนฺตฺติ พฺรหฺมจฺริ ๑
อารจฺจํ อพฺรหฺมจฺริยโต ทูรจฺจํ ๑ เมณฺนาติ รากปฺริยฺญจฺนวเสน สทิสฺตฺตา
เมณฺนาคติ ลทฺชโวหารเหหิ ปฺภฺยเสวิตพฺพโต เมณฺนโนติ สงฺขํ คตา อสทฺชมฺมา ๑
คามชฺมมาติ คามวาสินํ ชฺมมา ๑

มฺสาวาทฺติ อติกวจฺนา ตฺจฺจวจฺนา ๑ สจฺจํ วทฺนฺตฺติ สจฺจวาทิ ๑
สจฺจเณ สจฺจํ สนฺทหนฺติ ฌญฺเณตฺติ สจฺจสนฺธา ๑ น อนฺตรนฺตรา มฺสา
วทฺนฺตฺติ อตุโถ ๑ โย หิ ปฺริโส กทาจิ มฺสาวาทิ วทติ กทาจิ สจฺจํ ๑
ตสฺส มฺสาวาทเณ อนฺตริกคฺตา สจฺจํ สจฺจเณ น ฌญฺยติ ๑ ตสฺมา น โน
สจฺจสนฺโธ ๑ อิมเ ปน น ตาทิสฺวา ชีวิทฺเหตฺปิ มฺสา อวตฺวา สจฺจเณ
สจฺจํ สนฺทหนฺติเยวติ สจฺจสนฺธา ๑ เถตฺติ ติรฺรา ติรฺกถฺติ อตุโถ ๑
เอโก ปุคฺคโล หลิทฺทฺทฺราโค วิย ฤสฺราสิมฺหิ นิชาตฺขานฺนุ วิย อสฺสปีญฺเจ
จปิตกฺมฺภณฺโฑ วิย (๒) จ น ติรฺกโถ (๓) โหติ ๑ เอโก ปาสาณเลขา
วิย จ อินฺทฺทฺทฺทฺโร วิย จ จิตกโถ โหติ อสิเน สีสํ ฉินฺทฺนฺเตปี เทว กถา
น กเถติ ๑ อัย วุจฺจติ เถโต ๑ ปจฺจยิกถิ ปคฺติยายิตพฺพกา สทฺชยิกถิ
อตุโถ ๑ เอกจฺจํ หิ ปุคฺคโล น ปจฺจยิกโถ โหติ อิทํ เกน

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 328

วุดตํ อสุเกนาติ วุดเต มา ตสฺส วณฺํ สทฺทหธาติ วุดตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ
เอโก ปจฺจยโก โหติ อิทํ เกน วุดตํ อสุเกนาติ วุดเต ยถิ เตน วุดตํ
อิทเมว ปมาณํ อิทานิ ปฏิกฺขิปิตพฺพํ นตฺถิ เอวเมวํ อิทนฺติ วุดตพฺพตํ
อาปชฺชติ ฯ อัย วุจฺจติ ปจฺจยโก ฯ อวิสฺวาทกา โลกสฺสาติ ตาย
สจฺจวาทิตาย โลกํ น วิสฺวาเทนฺตฺติ อตฺถโ ๑

สุราเมรยมชฺชปมาทภูจฺจานนฺติ สุราเมรยมชฺชานํ ปานเจตนาสงฺขาตํ
ปมาทการณํ ฯ เอกภตฺติกาติ ปาตฺราสภตฺตํ สายมาสภตฺตนฺติ เทว ภตฺตานิ ฯ
เตสุ ปาตฺราสภตฺตํ อนฺโตมชฺชนฺติเกน ปรีจฺฉินฺนํ อิตฺริ มชฺชนฺติกโต อุทฺธํ
อนฺโตอรุณเณ ๑ ตสฺมา อนฺโตมชฺชนฺติเก ทสฺกชฺตํ ภูจฺจมานาปี
เอกภตฺติกาวิ โหนฺติ ฯ ตํ สนฺธาย วุดตํ เอกภตฺติกาติ ฯ รตฺติโกชนํ
รตฺติ ตโต อุปฺรตาติ รตฺตูปฺรตา ฯ อติกฺกนฺเต มชฺชนฺติเก ยาว สุริยตฺถงฺกมฺนา
โกชนํ วิกาลโกชนํ นาม ตโต วิรตฺตฺตา วิรตา วิกาลโกชนา ๑

สาสนสฺส อนฺนุโลมตฺตา วิสฺสุกํ ปจฺจนีกฺกตํ ทสฺสนนฺติ วิสฺสุกทสฺสนํ
อตฺตนา นจฺจนนจฺจาปนาทิวเสน นจฺจญฺจ คีตญฺจ วาทิตญฺจ อนฺตมโส
มยฺรณจฺจนาทิวเสนาปี ปวตฺตานิ นจฺจาทีนํ วิสฺสุกตํ ทสฺสนญฺจาติ
นจฺจคีตวาทิตวิสฺสุกทสฺสนํ ๑ นจฺจาทีนํ หิ อตฺตนา ปโยเชตฺถุ วา
ปเรหิ ปโยชาเปตฺถุ วา ปยฺตฺตานิ

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 329

ปฐิติ วา เนว ภิกขุณิ น ภิกขุณินิ วภูณติ ฯ

มาลาทีสุ มาลาติ ขงกิลจึ ปุप्ผิ ฯ คนุชนติ ขงกิลจึ คนุชชาติ ฯ
วิเลปนนติ จวिरากกรณิ ฯ ตตถ ปิลนุชโนโต ธาเรติ นาม อุณญจัน ปูเรโนโต
มณฺเฑติ นาม คนุชวเสน จวिरากวเสน จ สาทิยโนโต วิภูเสติ นาม ฯ จัน
ววจติ การณิ ตสฺมา ยาย ทุสฺสียเจตนาย ตานิ มาลาธารณาทีนิ มหาชโน
กโรติ ตโต ปฏิวिरตติ อตฺโต ฯ อุจจาสนิ ววจติ ปมาณาติกุกนติ มหาสนิ
อกปฺปิยตฺตรกิ ตโต ปฏิวिरตติ อตฺโต ฯ

กีมหปฺพลิตติ กิตฺตโก (๒) มหปฺพลิตติ ฯ เสสปเทสุปี เอเสว นโย ฯ
ปหูตฺตรตฺตรนानนติ (๓) ปหูเตน รตฺตสงฺขาเตน รตเนน สมณฺนาคทานิ
สกลชมฺพุทีปตลฺล เภริตลสทิสฺ กตฺวา กติปฺปมาเนหิ สตฺตหิ รตเนหิ
ปฺุริदानนติ อธิปฺปาโย ฯ อิสฺสรียาธิปฺจฺจนติ อิสฺสรภาเวณ จ อธิปฺติภาเวณ
จ กุฑฺฑาราชภาเวณ (๔) อิสฺสรียเมว วา อาธิปฺจฺจ (๕) น เอตฺถ
สาหสิกกมฺมนติปี อิสฺสรียาธิปฺจฺจ ฯ รชฺช กายเรยฺยาติ เอวรूपิ
จกุกวตฺติรชฺช กายเรยฺย ฯ องฺกานนติอาทีนิ เตสฺ ชนปทานิ นามานิ ฯ
กิลฺ นากุชติ โสฬสิณติ เอกิ อโหระตฺติ อุปฺวตฺถอุโปสเถ ปุณฺณิ
โสฬสภาคเ กตฺวา ตโต เอกิ ภาคณฺจ (๕) น

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หนา 330

อคุมติ ๑ เอกรตุตูปสถสส โสพสียา กลาย ยี่ วิปากผลั

ตเวย ตโต พหุตร โหตีติ อตุโถ ๑ กปนนติ ปริตตัก ๑

อพหุหุมจริยาติ อเสฏฐจริยโต ๑ รตุตี น ภูณเชยย วิกาลโกชนนติ

อุโปสถั อุปวสนโต รตุติโกชนนจ ทิวาวิกาลโกชนนจ น ภูณเชยย ๑

มณเจ ฉมายัว สยถ สนถเตติ มุฏฐิहतตปาทเก กปปียมณเจ วา

สุธาทีปริกมมกตาย ภูมียั วาติณปนณปลาลาทีนิ สนถริตวา กเต

สนถเต วา สยถาติ อตุโถ ๑ เอตณหิ อฏฐงกิกมาหุโปสถนติ เอวั

ปาณาติปาตาทีนิ อสมาจรรนเตน อุปวตถั อุโปสถั อฏฐหิ องเลหิ

สมนนาคตตตา อฏฐงกิกนติ วทนติ ๑ ตั ปน อุปวสนเตน

เสวว อุโปสถโก ภาวิสุสามิติ อชเชว อิทถจิทถจ กเรยยาถาติ

อาหาราทีวิธานั วิชาเรตพัพ ๑ อุโปสถทิวเส ปาโตว กิกขุสสุ วา

กิกขุณียา วา ทสสีลลกขณณณโน อุปาสกสสุ วา อุปาสิกาย วา

สนติเก วาจ ภันทิตวา อุโปสถงกานิ สมหาตพพานิ ๑ ปาพี อชานนเตน

ปน พุทฐปนณตตติ อุโปสถั อธิฏฐจามีติ อธิฏฐจาทพัพ ๑ อณณั อลภนเตน

อตุคณาปี อธิฏฐจาทพัพ วธิเกโท ปน กาทพัพโพยว ๑ อุโปสถั อุปวสนเตน

ปโรปโรธปฏิสยตติ (๑) กมมุนตั น วิชาเรตพัพ ๑ आयวคณัน กโรนเตน

น วิตินาเมตพัพ เคहे ปน อาหารั ลภิตวา นิจจกตติก-

ภิกขุณา วิย ปริภุชิตฺวา วิหาริ คณฺตุวา ฌมฺโม วา โสตพฺโพ

อภฺจตีตฺยา อารมฺมณฺสุ อณฺตริ วา มนฺสิกาตพฺพิ ฯ

สุทฺตฺสนาติ สุนฺทรทฺตฺสนา ฯ โสภาสยฺนฺติ โสภาสมาณา ฯ อนฺุปรียนฺตีติ
วิจฺรณฺติ ฯ ยาวตฺตาติ ยตฺตํ ฌานํ ฯ อนฺุตฺติภฺกฺคาติ อากาสํ คมา ฯ ปภาสฺนฺตีติ
โชตฺนฺติ ปภํ (๑) มฺลฺจนฺติ ฯ ทิสาวโรจนาติ สพฺพทิสาสฺ วิโรจมาณา ฯ อถวา
ปภาสฺนฺติ ทิสาวทิสา โสภาสฺนฺตีติ วิโรจมาณา ฯ เวพฺุรียนฺติ มณฺีติ วตฺวาปี
อิมินา ชาตีมณฺีภาวํ ทสฺเสติ ฯ เอกวสฺสิกเวพฺุณฺณํ หิ เวพฺุริยํ ชาตีมณฺี
นามํ ตํ สนฺธาเยวมาห ฯ ภทฺทกนฺฺติ ลทฺธกํ ฯ ลิงฺกิสฺวณฺณนฺฺติ โคตฺสิงฺกสทิสํ
หฺตุวา อุปฺปนฺนตฺตา เอวํ นามกํ สฺวณฺณํ ฯ กาลจฺนนฺฺติ ปพฺพเตยฺยํ ปพฺพเต
ชาตฺสฺวณฺณํ ฯ ชาตฺรฺปนฺฺติ สตฺถวณฺณสฺวณฺณํ ฯ หฺนฺกนฺฺติ กิปีลฺลิกาหิ (๒)
นิหฺนฺสฺวณฺณํ ฯ นานฺุภวณฺฺติติ น ปาปฺณนฺฺติ ฯ จนฺุทปฺปภาติ สามิอฺตฺเถ ปจฺจตฺตํ ฯ
จนฺุทปฺปภายาติ อตฺโถ ฯ อุปฺวสฺสุโปสฺถนฺฺติ อุปฺวสฺสิตฺวา อุโปสฺถํ ฯ
สฺขุทฺรฺยานิตี สฺขุผลานิ สฺขุเวทฺนียานิ ฯ สกฺกมฺุเปนฺฺติ ฌานนฺฺติ สกฺกสฺงฺขาตํ
ฌานํ อุปฺจจฺณนฺฺติ เณจิ อนินฺุทิตา หฺตุวา เทวโลเก อุปฺปชฺชนฺฺตีติ อตฺโถ ฯ
เสสเมตฺถ ยํ อนฺุตรนฺฺตรา น วุตฺตํ ตํ วุตฺตานฺุสาเรเนว เวทิตพฺพนฺฺติ ฯ

มหาวคฺโค ทฺติโย ฯ

อานนุทวคฺควณฺณา

ฉนฺนสฺตฺตวณฺณา

ตติยสฺส ปจฺเม ฯ ฉนฺโนติ เอวํนามโก ปฏฺิจฺฉนฺนปฺริพฺพาชโก ฯ(๑)
ตฺมุเหปี อวฺุโสติ อวฺุโส ยถา มยํ รากาที่นํ ปหํนํ ปญฺญาเปม ก็ เอวํ ตฺมุเหปี
ปญฺญาเปถาติ ปุจฺฉติ ฯ ตโต เถโร อยํ ปฺริพฺพาชโก อเมห รากาที่นํ ปหํนํ
ปญฺญาเปมาติ วทติ นคฺฉติ ปเนตํ พาทิรสมเยนาติ ตํ ปฏฺิกุจิปนฺโต มยํ โข
อวฺุโสติอาทิมาห ฯ ตตฺถ โขติ อวฺุชารณคฺคเถ นิปาโต มยเมว ปญฺญาเปมาติ
อตุโถ ฯ ตโต ปฺริพฺพาชโก จินฺเตสิ อยํ เถโร พาทิรสมยํ ลุณฺจิจฺฉวา หรณฺโต
มยเมวาติ อาห กิณฺนุ โข อาทีนํวํ ทิสฺวา เอเต เอเตสํ ปหํนํ ปญฺญาเปนฺตีติ ฯ
อถ เถรํ ปุจฺฉนฺโต กิมปน ตฺมุเหติอาทิมาห ฯ

เถโร ตสฺส พุยากรโณโต รตฺโต โข อวฺุโสติอาทิมาห ฯ ตตฺถ
อตุตฺตถนฺติ ทิฏฺฐชรมฺมิกสมฺปฺรายิกโลกิยโลกุตฺตรํ อตุตฺตโน อตุตฺถํ ฯ
ปฺรตฺถอกฺขยคฺคเถสุปี เอเสว นโย ฯ อนฺุชกรโณติอาทิสฺส ยสฺส รากิ อฺุปฺปชฺชติ
ตํ ยถาภูตทสฺสนนิวารณน อนฺุชํ กโรตีติ อนฺุชกรโณ ฯ ปญฺญาจกฺขํ น
กโรตีติ อจกฺขกรโณ ฯ ฉาณํ น กโรตีติ อญฺญาณกรโณ ฯ
กมฺมสฺสคตฺปญฺญา ฉานปญฺญา

วิปัสสนาปณฺธาติ อิมาดิสฺโส ปณฺธา อปฺปวตฺติกรณน นิโรเชตฺติ
ปณฺธานิโรชิโก ฯ อนิกฺขผลทายกตฺตา ทุกฺขสงฺฆาตวิฆาตสฺเสว ปกฺเข
วตฺตตฺติ วิฆาตปกฺขิโก ฯ กิเลสฺนิพฺพานํ น สํวตฺเตตฺติ อนิพฺพานสํวตฺตนิโก ฯ
อลลฺย ปน อวฺโส อานนฺท อปฺปมาทายาติ อวฺโส อานนฺท สเจ เอวรฺูปาปี
ปฏฺิปปทา อตฺถิ อํ ตุมฺหากํ อปฺปมาทาย ยุตฺตํ อนฺุจฺจวิกํ อปฺปมาทํ กโรธาติ
เถรสฺส วจฺนํ อนฺุโมทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ อิมสฺมี สุตฺเต อริยมคฺโค
โลกุตฺตรมิสฺสโก กถิโต ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

อาชีวกสฺตฺตวณฺณา

ทฺุติเย ฯ เตนฺหิ กหปฺตฺติ เถโร กิร จินฺเตสิ อัย อิชากจฺจนฺโต
น อลฺลฺยตฺกกาโม หุตฺวา อากมิ ปริกฺคณฺหนตฺถํ ปน อาคโต ฯ อิมินา ปุจฺจติ
ปณฺหํ อิมินาว กถาเปสฺสามิตฺติ ฯ อิติ ตํเยว กถํ กถาเปตฺกกาโม เตนฺหิตฺติอาทิมาท ฯ
ตตฺถ เตนฺหิตฺติ การณาปเทโส ฯ ยสฺมา ตฺวํ เอวํ ปุจฺจสิ ตสฺมา ตณฺเณเวตฺถ
ปฏฺิปุจฺจามิตฺติ ฯ เกสนฺุโนติ กตเมถํ นุ ฯ สธมฺมุกํสฺนาติ อตฺตโน ลทฺุธิยา
อุกฺขิปิตฺวา จปนา ฯ ปธมฺมาปสฺนาทนาติ ปเรถํ ลทฺุธิยา มฺกฺกฺกนา
วมฺกนา อวุกฺขิปนา ฯ อายตเนว (๑) ธมฺมเทสฺนาติ
๑ สฺ. อายตเน จ ฯ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 334

การณสมิเฆว ฐมมเทศนา ฯ อตุโถ จ วุตุโตติ มยา ปุจุนิตปญหส
อตุโถ จ ปกาสิโต ฯ อตุตา จ อนุปนีโตติ อเมห เอวรูปาดิ
เอว อตุตา จ น อนุปนีโต ฯ อนุปนีโตติปี ปาโจ ฯ

มหานามสกุสตุตวณณา

ตติเย ฯ คิลานา วุฏฺฐิตติ (๒) คิลานโน หุตฺวา วุฏฺฐิต ฯ
เคลณฺณวาทิ คิลานภาวโต ฯ อุปสงกมิติ ภูตฺตปาตราโส มาลาคนฺธาทีนิ
อาทาย มหาปริวารปริวฺโต อุปสงกมิ ฯ พาหาย กเหตุวาทิ น พาหาย
กเหตุวา อากทฺฐิ นิสินฺนาสนโต อุกฺกชาย ตสฺส สนฺติกั กนฺตฺวา
ทกฺขิมพาหาย องฺกุฏฺจเกน สยฺฉํ ทตฺวา เอกมนฺตํ อปเนสิตี
เวทิตพฺโพ ฯ อตฺสฺส เสขํปี โข มหานาม สีลนฺตฺวาทีนา นเยน
สตุตฺตนฺนํ เสขานํ สีลนฺจ สมาริณฺจ ปญฺณนฺจ กเถตฺวา อุปริ
อรหตุตผลวเสน อเสขสีลสมาธิปญฺญาโย กเถนฺโต เสขสมาธิโต
เสขํ วิปฺสฺสนาถาณํ อเสขนฺจ ผลถาณํ ปจฺจมา เสขวิปฺสฺสนาถาณโต
จ อเสขผลสมาธิ ปจฺจมา อุปฺปชฺชตีติ ทีเปติ ฯ ยานิ ปน สมฺปยุตฺตานิ
สมาธิถาณานิ เตสํ อปจฺจมา อปุเร อุปฺปตฺติ เวทิตพฺพวาทิ ฯ
๑ ม. อตุตา จ น อนุปนีโตติ ฯ ๒ ม. คิลานวุฏฺฐิตติ

นิคณจตุตตวณณา

จตุตเต ๑ กุกการศาลายนุติ เทว กณณิกา คเหตุวา

หังสวณุกกจจนเนน (๑) กตาย คนุชกุกยา ๑ อปริเสสั ฌาณทสสนั
ปฏิกานาตีติ อปมคตกัปี อเสเสตวา สพพิ ฌาณทสสนั ปฏิกานาติ ๑
สสตั สมิตนุติ สพพกาลั นรินุตรั ๑ ฌาณทสสนั ปจจุปฏิจิตนุติ
สพพณณตฌาณั มยหัง อุปฏิจิตนุติ ทสเสติ ๑ ปุราณัน กมมานนุติ
อายุहितกมมานัน ๑ ตาปสา พุยนุติภาวนุติ ทุกกรตเปณ วิคตनुติกรณัน ๑
นวานัน กมมานนุติ อิทานิ อายุहितพพกมมานัน ๑ อกรณาคิ อนายูหเนน ๑
เสตจมาณนุติ ปทฆาตั ปจจยฆาตั กเถติ ๑ กมมกุกยา ทุกขกุกโยติ
กมมวณุกกุกยเณ ทุกขวณุกกุกโย ๑ ทุกขกุกยา เวทนากุกโยติ
ทุกขวณุกกุกยเณ เวทนากุกโย ๑ ทุกขวณุกกุกสุมี หิ จิเณ เวทนาวณุกกุกปิ
จิณเมว โหติ ๑ เวทนากุกยา สพพิ ทุกขัง นิชชินณณัน ภาวิสุสตีติ
เวทนากุกยเณ ปน สกถวณุกกุกทุกขัง นิชชินณณเมว ภาวิสุสตี ๑
สนุทิกุกิกายาคิ สามัง เปกขิตพพาย (๒) ปจจกุกาย ๑
(๑)นิชชรวาวิสุทฐิยาคิ กิเลสเ ชีรณกปฏิปทาย กิเลสเ วา
นิชชีรณโต นิชชราย สตตทานัน วา วิสุทฐิปาปนโต วิสุทฐิยาคิ
นิชชรวาวิสุทฐิยา ๑ (๑) สมิติกุกโม โหตีติ สกถสส
๑ ม. หังสวณุกกจจนเนน ๒ ม. ปสสตีตพพาย
๓ สี่. นิชชรวาวิสุทฐิยาคิ กิเลสเ ชรณกปฏิปทา กิเลสเ วา
นิชชรณโต นิชชราย สตตทานัน วิสุทฐิปาปนโต วิสุทฐีติ นิชชรวาวิสุทฐิยา ๑
ม. นิชชราย วิสุทฐิยาคิ ๑ กิเลสชีรณกปฏิปทาย กิเลสเ วา นิชชีรณโต
นิชชีรณโต สตตทานัน วิสุทฐิยา ๑

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 336

วฏฏทุกขสฺส สมตักโกโม โหติ ฯ อิธ ฆนเต ภควา กิมาหติ
ฆนเต ภควา อิมาย ปฏิปตฺติยา กิมาห กิ เอตฺเวย
กิลเสนิจฺฉีรณกปฏิปทํ ปญฺญาเปติ อุทาหุ อญฺณนฺติ ปุจฺจติ ฯ

ชานตาคิ อนาวรณณาณน ชานนฺเตน ฯ ปสฺสตาคิ สมฺนตจกฺขุณา
ปสฺสสนฺเตน ฯ วิสุทฺธิยาติ วิสุทฺธิสมฺปาปนตฺถาย ฯ สมตักกมายาติ
สมตักกมนตฺถาย ฯ อตฺถงฺกมายาติ อตฺถงฺกมนตฺถาย ฯ ฉายสฺส
อธฺคมายาติ สห วิปสฺสนาย มคฺคสฺส อธฺคมนตฺถาย ฯ นิพฺพานสฺส
สจฺฉิกริยาयाติ อปจฺจยนิพฺพานสฺส สจฺฉิกรณตฺถาย ฯ

นวลจ กมฺมํ น กโรตฺติ นวํ กมฺมํ นายูหติ ฯ ปุราณํ จ กมฺมนฺติ
ปุพฺเพ อายุหิตกมฺมํ ฯ สฺสสฺส สฺสสฺส พุยนฺตีกโรตฺติ สฺสิตฺวา สฺสิตฺวา วิคตํ
กโรติ วิปากสฺสสฺส สฺสิตฺวา สฺสิตฺวา ตํ กมฺมํ เขเปตฺติ อตฺถโธ ฯ

สนฺทิกฺกิกาคิ สามํ ปสฺสิตฺพุพา ฯ อกาลิกาคิ น กาลนฺตเร
กิจฺจการิกา ฯ เอหิปสฺสิกาคิ เอหิ ปสฺสาคิ เอวํ ทสฺเสตฺถํ ยุตฺตา ฯ
โอปนยิกาคิ อุปนเย ยุตฺตา อลฺลียิตฺพุพฺยุตฺตา ฯ ปจฺจคฺคตํ เวทิตฺพุพา
วิญฺญูหิตํ ปณฺทิตฺเทหิ อตฺตโน อตฺตโน สนฺตानเนยว ชานิตฺพุพา
พาลेहि ปน พุชฺชานา ฯ อิติ สีลวเสน เทว มคฺคา เทว จ ผลานิ
กถิตานิ โสตาปนฺนสททาคามิโน หิ

เล่มที่ 14 อานุนทวคคุณณา หน้า 337

สีเลสุ ปริปุริการิโน ๑ วิวิจเจว กามะหิติ อาทิกาย ปน
สมาธิสมุปทาย ตโย มคคา ตีณิ จ ผลานิ กถิตานิ ๑
อนาคามี อริยสาวโก หิ สมาธิสมุ ปริปุริการิตี วุตโต ๑
อาสวานัน ขยาตี อาทีหิ อรหตุตผลั กถิตั ๑ เกจิ ปน
สีลสมาธิโยปี อรหตุตผลสมุยุตดาว (๑) อธิ อธิปเปตาตี ๑
เอกเกสส ปน วเสน ปฏิปตติทสสนตถั วิสิ วิสิ ตนติ
อาโรปีตาตี ๑

นิเวสกสุตตวณณา

ปลงเม ๑ อมจจาตี สุหชชา ๑ ฌาตีตี สสุสสุสรปกิจกา ๑ สาลโหิตาตี
สมานโหิตา ภาติกภคินิอาทโย ๑ อเวจจปุปสาเทตี कुณ อเวจจ ชานิตวา
อุปปนเน อจลปุปสาเท ๑

อณณตตุนติ ภาวณณตตติ ๑ ปจวิธาตุยาตีอาทีสุ วิสตียา โกฏจาเสสุ
ถทฐาการฎตาย ปจวิธาตุยา ทวาทสสุ โกฏจาเสสุ ยุสคตาย อาพนุชนฎตาย
อาโปธาตุยา จตุสุ โกฏจาเสสุ ปรีปาจนฎตาย เตโชธาตุยา ฉสุ โกฏจาเสสุ
วิตถมภนฎตาย วาโยธาตุยา ๑ สียา อณณตตติ ๑ น เตววาตี อิมลั หิ จตุนัน
มหาฎทานัน อณณมณณสภาวุปคมเนน สียา

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 338

อณณตตํ อริยสาวกสฺส ปน น เควว สียาติ ทสฺเสติ ฯ เขตฺถ จ
อณณตตฺตํ ปสาทณณตตํ จ คคิอณณตตฺตํ จ ฯ ตณฺหิ ตสฺส
น โหติ ภาวณณตตํ ปน โหติ ฯ อริยสาวโก หิ มนุสฺโส หุตฺวา
เทโวปี โหติ พุรหฺมาปี ฯ ปสาโท ปนสฺส ภาวนตฺเรปี น วิคจฺจติ
น จ อปายคคิสงฺขาตํ คคิอณณตตํ ปาปฺณาติ ฯ สตฺถาปี ตเว
ทสฺเสนฺโต ตตฺริทํ อณณตตฺตํอาทิมาท ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปจฺมภาวสฺตฺตวณณา

ณฺฐเจ ฯ กามชาตฺเวปกฺกนฺติ กามชาตฺยา วิปจฺจนกํ ฯ
กามภโวติ กามชาตฺยํ อุปฺตฺติภโว ฯ กมฺมํ เขตฺตฺนฺติ กุสลากุสลกมฺมํ
วิรุหนฺญฺจานญฺเจน เขตฺตํ ฯ วิญฺญาณํ พิชฺนฺติ สหชาตํ อภิสงฺขารวิญฺญาณํ
วิรุหนฺญฺเจน พิชฺ ฯ ตณฺหา เสนฺโหติ สงฺคณฺหนานุพฺพุทฺทวเสน (๑)
ตณฺหาอฺทกํ นาม ฯ อวิชฺชานีวรณานนฺติ อวิชฺชาย อวาริตานํ ฯ
ตณฺหา สลฺโยชนานนฺติ ตณฺหาพนฺธเนน พทฺธานํ ฯ หีนาย ชาตฺยาติ
กามชาตฺยา ฯ วิญฺญาณํ ปตฺติจฺจิตฺนฺติ อภิสงฺขารวิญฺญาณํ ปตฺติจฺจิตํ ฯ
มชฺฌิมาย ชาตฺยาติ รุปรชาตฺยา ฯ ปณฺธิตาย ชาตฺยาติ อรูปชาตฺยา ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

๑ ม. ปคฺคณฺหนานุพฺพุทฺทวเสน ฯ ๒ ม. พทฺธานํ ฯ

หุติยภวสุตตวณฺณา

สตฺตเม ๑ เจตนาติ กมฺมเจตนา ๑ ปตฺตนาติ กมฺมปตฺตนา ๑
เสถํ ปุริมสทิสเมวาติ ๑

สีลพฺพตฺตวณฺณา

อภฺจเม ๑ สีลพฺพตฺตนิ สีลญฺเจว วตฺตลจ ๑ ชีวิตฺตนิ ทฺกกรการิกา
นฺโยโค ๑ พฺรหฺมจฺริยฺตนิ พฺรหฺมจฺริยวาโส ๑ อฺปฺภฺจนาสารฺตนิ อฺปฺภฺจนาเนน
สารํ อิทํ สารํ อิทํ วริ อิทํ นิภฺจนาตฺตนิ เอวํ อฺปฺภฺจิตฺตนิ อตฺโต ๑ สผลฺตฺตนิ
สตฺตทฺรย สวทฺตฺตํ โหตีติ ปุจฺจตฺตนิ ๑ น เขวตฺต ภาตฺต เอกํเสนาติ ภาตฺต น
โข เอตฺต เอกํเสน พฺยาภาตฺตพฺพตฺตนิ อตฺโต ๑ อฺปฺภฺจนาสารํ เสวตฺตติ อิทํ
สารํ วริ นิภฺจนาตฺตนิ เอวํ อฺปฺภฺจิตฺตํ สารํ เสวมาตฺต ๑ อผลฺตฺตนิ อภิภฺจผลฺเลน
อผลํ ๑ เอตฺตาวตฺตา กมฺมวาทิกิริยวาทินํ ปพฺพชฺชํ จเปตฺวา เสโส สพฺโพปี
พาหิรกสมโย คหิตฺโต โหตี ๑ สผลฺตฺตนิ อภิภฺจผลฺเลน สผลํ สตฺตทฺรยํ ๑
เอตฺตาวตฺตา อิมํ สาสนํ อาที กตฺวา สพฺพปาปี กมฺมวาทิกิริยวาทิปพฺพชฺชา
คหิตฺตา ๑ น จ ปนฺตฺต สุตฺตกรฺวโป สมนฺตโม ปญฺญาตฺตนิ เอวํ เสขภฺมมฺมํ
จตฺวา ปญฺหํ กถนฺตฺตนิ อตฺต อานนฺตฺต สมนฺตโม ปญฺญาตฺต สมนฺตโม น สุตฺตโกตี
ทสฺเสตี ๑ อิมสฺมิมํ สุตฺเต เสขภฺมมฺมํ นาม กถิตฺตนิ ๑

กษัตริย์สุตตวณณา

นวมะ ๑ เอตทโวจาทิ ปจฺจมาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกุกนฺโต ทสพลสฺส
วตฺตํ ทสฺเสตฺวา อตฺตโน ทิวาวิหารกฺกุชานํ กนฺตฺวา อิมสฺมี โลกเ มุลกนฺโธ นาม
อตฺถิ สารกนฺโธ นาม อตฺถิ ปุปฺผกนฺโธ นาม อตฺถิ ๑ อิมะ ปน ตโยปิ
กนฺธา อนุวาทฺเตว กจฺจนฺติ น ปฏิวาตํ ๑ อตฺถิ นฺุ โข กิณฺจิ กนฺธชาตํ ยสฺส
ปฏิวาตํป กนฺโธ กจฺจตีติ จินฺเตตฺวา อกฺกุชนฺนํ วรานํ กหณกาเลเยว กงฺขุปรตฺติสมเย
อุปรสฺงกมนสฺส กหิตตฺตา ตํขณฺเเยว ทิวากฺกุชานโต วุชฺชาย สตฺถุ สนฺติกํ กนฺตฺวา
วณฺทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสินฺโน อุปรปฺนนาย กงฺขาย วิโนทนตฺถิ เอตํ ตีณฺิมานิ
ภนฺเตติ อาทิวจัน อโวจ ๑ ตตฺถ กนฺธชาตานิติ กนฺธชาติโย ๑ มุลกนฺโธติ
มุลวตฺถุโก กนฺโธ กนฺธสมฺปนฺนํ วา มุลเมว มุลกนฺโธ ๑ ตสฺส หิ กนฺโธ
อนุวาทํ กจฺจติ ๑ กนฺธสฺส ปน กนฺโธ นาม นตฺถิ ๑ สารกนฺธปุปฺผกนฺธेषุปี
เอเสว นโย ๑

อตุถานนฺท กนฺธชาตฺนติ เอตฺถ สรณฺคมนาทโย
คฺุณวณฺณภาสนฺวเสน ทิสากามิตาย กนฺธสทิสตฺตา กนฺธา เตสํ วตฺถุกฺโกโต
ปุคฺคโล กนฺธชาตํ นาม ๑ กนฺโธ กจฺจตีติ วณฺณภาสนฺวเสน กจฺจติ ๑
สีลวาทิ ปญฺจสีเลน วา ทสสีเลน

วา สีลวา ฯ กลุยาณฐมโมติ เตเนว สีลฐมเมเน กลุยาณฐมโ
สุนุทรฐมโ ฯ วิคตมถมจเเรนาคาที่นั อตุโถ วิสุทฐิมคเ
วิทถาริโถว ฯ ทิสาสูติ จตุสุ ทิสาสู จตุสุ อณุทิสาสู ฯ
สมณพราหุณณาติ สมิตปาปพาหิตปาปา สมณพราหุณณา ฯ

น ปุ่คคณุโ ปรุฎิวาคเมตีติ วสุสิคปุ่คพาที่นั คณุโ
ปรุฎิวาคัน น กจจติ ฯ น จนุทนั ตกรรมลลิกา วาติ จนุทนตกรรมลลิกานันปี
คณุโ ปรุฎิวาคัน น กจจตีติ อตุโถ ฯ เทวโถเกปี ทิ (๑) สุกุสุมนนา
นาม โหติ ตสุสา ปุ่คพิตทิวเส คณุโ โยชนสตั อชุโธตถรติ ฯ
โสปี ปรุฎิวาคัน วิทตถิมตตปี รตนมตตปี คณุตุ น สกโกตีติ วทนติ ฯ
สตถจ คณุโ ปรุฎิวาคเมตีติ สตถจ ปณุทิตานัน
พุทฐปจเจกพุทฐพุทฐปุตตานัน สีลาทิกุณคณุโ ปรุฎิวาคัน กจจติ ฯ
สพพา ทิสา สปุ่ริโส ปวายตีติ (๒) สปุ่ริโส ปณุทิต
สีลาทิกุณคณุเรน สพพา ทิสา ปวายติ สพพา ทิสา คณุเรน
อวตถรตีติ อตุโถ ฯ

อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ปจฺจสฺสโสติ ฯ อถโฆ ภิกฺขเว สิจิ จ
ภควา อรหํ สมมาสมพุทฺโธ อภิกฺขุ จ ภิกฺขุ เยน อลฺยตโร
พฺรหฺมโลโก เตนฺอุปสงฺกมฺมฺสูติ ฯ (๑)

ตตฺถ มหาพฺรหฺมา สมมาสมพุทฺธํ ทิสฺวา อตฺตมโน ปจฺจुकฺคมนํ
ภควา พฺรหฺมาสนํ ปลฺยาเปตฺวา อทาสี เณรฺสฺสาปี อนฺจฺจวีกํ อาสนํ
ปลฺยาปยฺสิสุ ฯ นิสฺสิทึ ภควา ปลฺยตฺเต อาสเน เณโรปี อตฺตโน
ปลฺยตฺตาสเน นิสฺสิทึ ฯ มหาพฺรหฺมาปี ทสฺพลํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสิทึ ฯ

อถโฆ ภิกฺขเว สิจิ ภควา อภฺภู ภิกฺขุ อามนฺเตสิ ปฏฺฐิกาทฺตุ ตํ พฺรหฺมณ
พฺรหฺมโน จ พฺรหฺมปริสาย จ พฺรหฺมปาริสชฺชานํ จ ฌมฺมิกถาติ ฯ เอวํ ฆนฺเตติ
โฆ ภิกฺขเว อภิกฺขุ ภิกฺขุ สิจิสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ปฏฺฐิสฺสุณฺตีตฺวา
พฺรหฺมโน จ พฺรหฺมปริสาย จ พฺรหฺมปาริสชฺชานลฺยจ ฌมฺมิกถํ กเถสิ ฯ เณเร
ฌมฺมํ กเถนฺเต พฺรหฺมคณา อฺชฺฌายฺสิสุ จิรฺสฺสํ วต มยฺ สตฺถ พฺรหฺมโลกาคมนํ
ลภิมฺหา อลฺยจ ภิกฺขุ จเปตฺวา สตฺถารํ สยฺ ฌมฺมกถํ อารภฺตีติ ฯ

สตฺถา เตสํ อนตฺตมนภาวํ ฌตฺวา อภฺภู ภิกฺขุ เอตทโวจ
อฺชฺฌายนฺติ โฆ เต พฺรหฺมณ พฺรหฺมา จ พฺรหฺมปริสยา จ
พฺรหฺมปาริสชฺชชา จ เตนหิ ตฺวํ พฺรหฺมณ

ภียโยโส มตตาย สัมเวหีติ ฯ เถโร สตถุ วจนํ สมปฏิจฉิตฺวา
อนกวิหิตํ อิทฺธิวิภูพฺพนํ กตฺวา สหสฺสีโลกธาคูํ สเรน วิญญาเปนฺโต
อารภถ นิกฺขมถาติ คาถาทุຍํ อภาสีติ ฯ ก็ ปน กตฺวา เถโร สหสฺสีโลกธาคูํ
วิญญาเปสีติ นีลกสิณฺนตฺวา สมาปชฺชิตฺวา สพฺพตฺถ อนุชการํ ฝริ (๑) ฯ ตโต
กิมิตํ อนุชการนฺติ สตฺตานํ อาโภเค อุปฺปนฺเน อาโลกํ ทสฺเสติ ฯ ก็ อาโลโก
อยนฺติ วิจฺฉินฺนตฺวานํ อตฺตานํ ทสฺเสติ ฯ สหสฺสจกฺกฺวาเพ เทวมนุสฺสา อณฺชลี
ปกฺกเหตุวา เถริเยว นมสฺสมานา อฏฺฐิสฺสุ ฯ เถโร มหาชนฺ มยฺหํ ฌมฺมํ
เทเสนฺตสฺส สริ สฺสนาตฺติ อีมา คาถาโย อภาสีติ ฯ สพฺเพ โอสถาย ปรึสาย
มชฺฌเน นิสึทิตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺตสฺส วิย สทฺทํ อสฺโสสิํ ฯ อตฺโถปิ เนลํ
ปากโณ อโหสิ ฯ

อถ โข ภควา สทฺธี เถเรน อรุณวตี ปจฺจาคนฺตฺวา ปิณฺฑาย จริตฺวา
ปจฺจภาตตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต ภิกฺขุสงฺฆํ ปุจฺฉิ ปสฺสถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว
อภิกฺขุสฺส ภิกฺขุโน พุรหฺมโลเก จิตฺสฺส คาถาโย ภาสมานสฺสาติ ฯ เต อาม
ภนฺเตติ ปฏฺฐานิตฺวา สุตฺถาวํ อาวิกโรนฺตา ตเทว คาถาทุຍํ อูทาหริสฺสุ ฯ
สตฺถา สาธุ สาธุติ สาธุการํ ทตฺวา เทสนํ นิฏฺฐเปสิ ฯ เอวํ ตาว อิทํ สุตฺตํ
อิโต เอกคีสกปฺมตฺถเก สิจินา ภควตา กถิตํ ฯ

อมหากัม ปน ภควา สพฺพญณฺตุํ ปตฺวา ปวตฺติตปวรธมฺมจกฺโก สวตฺถิ
อุปนิสฺสาย เขตฺวเน วิหรนฺโต เชฏฺฐมฺลมาสปลฺลณฺมีทิวเส ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา
อิมํ อรุณวตี สุตฺตํ ปฏฺฐเปตี ฯ อานนฺตตฺเถโร วิชนี คเหตฺวา วิชฺมาโน
จิตฺโกว อาทิโต ปฏฺฐาย ยาว ปรีโยसानา เอกพฺยณฺชนปี อหาเปตฺวา
สกลสฺสตฺตนฺตํ อุกฺคณฺหิ ฯ โส ปฺนทิวเส ปิณฺฑปาทปฏฺฐิกนฺโต ทสฺพลสฺส
วตฺตํ ทสฺเสตฺวา อตฺตโน ทิวาวิหารภูจฺฉานํ คนฺตฺวา สทฺธิวิหาริกนฺเตวาลีเกสฺ
วตฺตํ ทสฺเสตฺวา ปกฺกนฺเตสฺ หิโยโย กถิตํ อรุณวตี สุตฺตํ อวชฺเชนฺโต นิสีทึ ฯ
อถสฺส สพฺพิ สุตฺตํ วิภูตํ อุปฏฺฐาสิ ฯ

โส จินฺเตสิ ลิจฺฉิสฺส ภควโต อุกฺคสาวโก พฺรหฺมโลเก จตฺวา
จกฺกวาพสฺสเส อนฺธการี วิธมิตฺวา สรีโรภาสี ทสฺเสตฺวา อตฺตโน
สทฺทํ สวณฺโต ชมฺมกถํ กถีสิตึ หิโยโย สตฺถารา กถิตํ สวากสฺส
ตาว วิสโย เอวรูโป ทสฺ ปารมฺมโย ปุเรตฺวา สพฺพญณฺตุํ ปตฺโต ปน
สมฺมาสมฺพุทฺโธ กิตฺตกํ จานํ สเรณ วิญฺญาเปยฺยาติ ฯ เอวํ โส
อุปฺปนฺนาย วิมตฺติยา วินฺทนฺตถึ ตํขณฺเวย ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา
ตมตถึ ปุจฺฉิ ฯ เอตมตถึ ทสฺเสตฺถุ อถโข อายสฺมา อานนฺโตติ วุตฺตํ ฯ
ตตฺถ สมนฺุขาติ สมนฺุเข (๑) จิตฺเตน มยา เอตํ สุตฺตํ น อนฺุสฺสเวณ น
สฺสุตฺตปรมฺุปรายาติ อิมินา อธิปฺปาเยน เอวมาห ฯ

เล่่มท้ 14ติกนิปาทวณณา หน้า 346

ท้วตกั ปโหดิ สเรณ วิณณาเปตุนติ กิตตักั จานั สรีโรภาเสณ
วิหตณูซการั กตฺวา สเรณ วิณณาเปตु่ สกุกอติ ๑ สลาวโก โส อานนท
อปฐเมยยา ตถาคตาทิ อิทั ภควาปี อิมินา อธิปฐาเยนาห อานนท ตุวั
กั วเทสิ โส ปเทสณาณ จิโต สลาวโก ๑ ตถาคตา ปน ทส ปารมโย
ปฐเรตฺวา สพุพณฺณตฺถาณั ปตฺตา อปฐเมยยา ๑ โส ตุวั นนชลิซาย ปัสุ
คเหตุวา มหาปจวิปัสฺสนา สทฐิ อุปเมนุโต วิย กั นามेतั วเทสิ ๑ อยฺโลห หิ
สลาگانั วิสโย อยฺโลห พุทฺธานั ๑ อยฺโลห สลาگانั โคจโร อยฺโลห พุทฺธานั ๑
อยฺลั สลาگانั พลั อยฺลั พุทฺธานนฺติ ๑ อิติ ภควา อิมินา อธิปฐาเยน
อปฐเมยยาภาวึ วตฺวา ตฺถณ्हี อโหสิ ๑

เถโร ทฺถุติมฺปี ปุจฺฉิ ๑ สตฺถา อานนท ตุวั ตาลจฺฉิทฺทั คเหตุวา
อนนตฺถากาเสณ อุปเมนุโต วิย วาฏฺกสกุณั คเหตุวา ทิยทฺถมโยชนสติเกณ
สุปณฺณราเชณ อุปเมนุโต วิย หตฺถลิโสณฺชาย อุตกั คเหตุวา มหาคฺงคาย
อุปเมนุโต วิย จตฺรตฺนิกเก อาวาญฺญ อุตกั คเหตุวา สตฺตหิ สเรหิ อุปเมนุโต
วิย นาฬิโกทหนมตฺตลาภิ มนุสฺสั คเหตุวา จกฺกวตฺติริณฺณา อุปเมนุโต วิย
ปัสฺสปีสาจกั คเหตุวา สกฺเคน เทวเรณฺณา อุปเมนุโต วิย ชฺชชฺชปนคปฐกั
คเหตุวา สุริยปฐาเยน อุปเมนุโต วิย กิณฺนามेतั วเทสิติ ทิเปนุโต
ทฺถุติมฺปี อปฐเมยยาภาวเมว

วตุวา ตุณฺหิ อโหสิ ฯ ตโต เถโร จินฺเตสิ สตุถา มยา
ปฺจุฉิตฺโต น ตาว กเถติ หนุทาหิ ยาวตติยฺ ยาจิตฺวา
พฺพุทฺธิหนาทํ นทาเปสฺสามิตี ฯ โส ตติยมฺปิ ยาจิ ฯ ตํ ทสฺเสตุ
ตติยมฺปิ โขติอาทิ วุตฺตํ ฯ อตฺสส ภควา พฺยากรโณโต สุตฺตา เต
อานนฺทาทิอาทิมาห ฯ เถโร จินฺเตสิ สตุถา เม สุตฺตา เต อานนฺท
สทฺสฺสี จุพฺนิกา โลกธาตฺติ เอตฺตกเมว วตุวา ตุณฺหิ ชาโต อิทานิ
พฺพุทฺธิหนาทํ นทิสฺสตีติ โส สตุถาริ ยาจนฺโต เอตฺสส ภควา
กาโลติอาทิมาห ฯ

ภควาปิสฺส วิตุถารกถํ กเถตุ เตหนานนฺทาทิอาทิมาห ฯ
ตตฺถ ยาวตติ ยตฺตกํ จานํ ฯ จนฺทิมสฺริยาติ จนฺทิมมา จ สฺริโย จ ฯ
ปริหรนฺตีติ วิจรนฺตี ฯ ทิสฺสา ภนฺตีติ สพฺพา ทิสฺสา โอภาสนฺตี ฯ
วิโรจนาติ วิโรจมานา ฯ เอตฺตาวตฺตา เอกจกฺกวาลํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา
ทสฺสีตํ โหติ ฯ อิทานิ ตํ สทฺสฺสคฺฉณํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต ตาว สทฺสฺสธา
โลโกติ อาห ฯ ตสฺมี สทฺสฺสธา โลเกติ ตสฺมี สทฺสฺสจกฺกวาเพ ฯ สทฺสฺส
จาตุมฺมหาราชิกานนฺตี สทฺสฺส จาตุมฺมหาราชิกานํ เทวโลกานํ ฯ ยสฺมา
ปนฺน เอเกกสฺมี จกฺกวาเพ จตฺตาโร จตฺตาโร มหาราชานो ตสฺมา จตฺตาริ
มหาราชสทฺสฺสานีตี วุตฺตํ ฯ อิมินา อุปาเยน สพฺพตฺถ อตฺถิ เวทิตฺพุโป ฯ
จุพฺนิกาติ ขุทฺทิกิยา ฯ อัย สวากานํ วิสโย ฯ กสฺมา ปเนสา อานีตาติ
มชฺฉิมิกาย โลกธาตฺยา

ปริจเฉททสฺสนตฺถิ ๗

ยวตาดิ ยตฺตกา ๗ ตาว สหสฺสชาติ ตาว สหสฺสภากเนน ๗
ทฺวิสหสฺสี มชฺฌิมิกิ โลกาธาตฺติ อัย สหสฺสจกฺกวาพานิ สหสฺสภากเน
คณตฺวา ทสฺสหสฺสจกฺกวาพริมาณา ทฺวิสหสฺสี มชฺฌิมิกิ นาม โลกาธาตฺ ๗
อัย สวากานํ อวิสโย พุทฺธานเมว วิสโย ๗ เอตฺตเกปิ หิ จาเน ตถาคตา
อนุชการิ วิชฺมิตฺวา สรีโรภาสํ ทสฺเสตฺวา สเรน วิญญาเปตฺตุ สกฺโกณตฺติ
ทีเปติ ๗ เอตฺตเกเน พุทฺธานํ ชาตฺกฺเขตฺตํ นาม ทสฺสีตํ ๗ โพธิสฺตฺตานํ
หิ ปจฺฉิมภเว เทวโลกโต จวิตฺวา มาตฺกฺจฺฉิยํ ปฏฺฐิสฺนุชฺคหณทิวเส จ
กฺจฺฉิโต นิกฺขมนทิวเส จ มหาภินิกฺขมนทิวเส จ
สมฺโพธิชฺมมฺจกฺกปฺปวตฺตณอายุสงฺขารโวสฺสชฺชนปรีนิพฺพานทิวเสสุ จ
เอตฺตํ จานํ กมฺปติ ๗

ติสฺหสฺสี มหาสฺหสฺสีติ สหสฺสีโต ปฏฺฐาย ตตฺติยาติติสฺหสฺสี
สหสฺสี สหสฺสธา กตฺวา คณิตํ มชฺฌิมิกิ สหสฺสธา กตฺวา
คณิตตฺตา มหฺนเตหิ สหสฺเสหิ คณิตาติ มหาสฺหสฺสี ๗ เอตฺตาวตา
โกฏฺฐิตสฺหสฺสจกฺกวาพริมาโณ โลโก ทสฺสีโต โหติ ๗ ภควา
อากฺขมาโน เอตฺตเก จาเน อนุชการิ วิชฺมิตฺวา สรีโรภาสํ ทสฺเสตฺวา
สเรน วิญญาเปยฺยาติ ๗ คณกปฺตฺตตฺติสฺสฺตฺเถโร ปน เอวมาห
ติสฺหสฺสีมหาสฺหสฺสีโลกธาตฺยา เอว ปริมาณํ ๗ อิทํ หิ อจาริยานํ สชฺฌายมฺมูลกํ

วากาย ปรีหณญจัน ทสโกฐิตสทสจกกวาพปริมาณ ปน
จันตีสทสสิมหาสทสิโลกธาตุ นามาติ เอตดาวตา หิ
ภควตา อาณาทุเขตต์ นาม ทสสิตํ ๗ เอตสุมิ หิ อนุตเร
อาณานาฎิปรีตตอสิคิลิปรีตตชชคคปรีตตโพฆณงคปรีตต-
ขนุขปรีตตโมรปรีตตเมตตปรีตตรตนปรีตตानิ อาณา ผรติ ๗ ยาวตา วา(๑)
ปน อากงเขยยาติ ยตตกั วา จัน อิจเจยย อิมินา วิสยกเขตต์ ทสเสติ ๗
พุทธานณหิ วิสยกเขตตสส ปมาณปรีจเฉโท นาม นตติ นตติกาเว จสส อิมิ
โอปมัม อahiranติ โกฐิตสทสจกกวาพหิ ยาว พุรหมโลกา สาสเปหิ ปุเรตวา
สเจ โกจิ ปรีโส ปรีตติมาย ทิสาย เอกจกกวาเพ เอก สาสปี ปกขิปนโต
อากจเจยย สพเพปิ เต สาสปา ปรีกขัย คจเจยย น เตวว ปรีตติมาย ทิสาย
จกกวาพานิ ๗ ทกขินาทีสุปี เอสเว นโย ๗ ตตถ พุทธาน อวิสโย นาม นตติ ๗
เอว วุตเต เถโร จินเตสิ สตุลา เอวมาห อากงขมาโน อานนุท
ตถาคโตตีสทสสิ มหาสทสิ โลกธาตุ สเรน วิญญาเปยย ยาวตา วา ปน
อากงเขยยาติ ๗ วิสโม โข ปนาย โลโก อนนุตานิ จกกวาพานิ เอกสุมิปี
จानะ สุริโย อุกคโต โหติ เอกสุมิ จานะ มชเณ จิตโต เอกสุมิ จานะ
อตุถงคโต ๗ เอกสุมิ จานะ ปจมายาโม โหติ เอกสุมิ
๑ ม. วาสทโท นตติ ๗

มชฌิมยาโม เอกสุมี ปจฌิมยาโม ฯ สตุตปิ กมมปฺปสุตา จิฑุทาปฺปสุตา
อาหารปฺปสุตาคิ เอว เตหิ เตหิ การณหิ วิกุชิตฺวา จ ปมตฺตา จ โหนฺติ ฯ
กถํ นุ โข เต สตุตา ปเรน วิญญาเปยฺยติ ฯ โส เอวํ จินฺเตตฺวา
วิมตฺติเจทนตฺถํ ตถาคถํ ปุจฺจนฺโต ยาว (๑) กถํ ปนาตฺติอาทิมาย ฯ

อดสฺส สตุตา พุยากรโณโต อิทานนุท ตถาคโตตฺติอาทิมาย ฯ
ตตฺถ โอภาเสน ปรเยยฺยติ สฺริโรภาเสน ปรเยยฺย ฯ ปรมาโน ปเนส
กิ ปรเยยฺยติ ยสุมี จาเน สฺริโย ปญฺญาติ ตตฺถ นํ อตฺตโน อานุภาเวน
อตฺตงฺกเมยฺย ฯ ยตฺถ ปน น ปญฺญาติ ตตฺถ นํ อฺปฺกุจเปตฺวา (๒) มชฺฌ
จเปยฺย ฯ ตโต ยตฺถ สฺริโย น (๓) ปญฺญาติ ตตฺถ มนุสฺสา อธฺนาว
สฺริโย ปญฺญาติตฺถ โส อิทานนุ อตฺตงฺกมิโต นาคาวกฺกฺโก นุ โข อຍ
กฺตาวกฺกฺยกฺขาวกฺกฺยทเวตาวกฺกฺยานํ อญฺจตโรติ วิตกฺกํ อฺปฺปาเทยฺยํ ฯ
ยตฺถ (๔) ปน น ปญฺญาติ (๔) ตตฺถ มนุสฺสา อิทานนุ (๕) สฺริโย อตฺตงฺกมิโต
สฺวายํ อิทเมว อฺกฺกฺจโต กิ นุ โข อຍ นาคาวกฺกฺยกฺขาวกฺกฺยทเวตาวกฺกฺยานํ
อญฺจตโรติ วิตกฺกํ อฺปฺปาเทยฺยํ ตโต เตสฺ มนุสฺเสสฺส อาโลกญฺจ
อนฺธการญฺจ อวชฺชิตฺวา (๖) กิปฺจฺยยา นุ

โฆ อิทนฺติ ปรีเยสฺมาเนสุ สตฺถา นีลกลินฺณํ สฺมาปชฺชิตฺวา
พหฺลนฺธการี ปตฺถเรยฺย ฯ กสฺมา เตลฺลํ กมฺมาทึปฺปสุตฺตานิ
สตฺตานิ สฺนฺตาสชฺชนตฺถํ ฯ อถ เนลฺลํ สฺนฺตานิ อานฺนภาวํ
ถตฺวา โอทาทกกลินฺนสฺมาปตฺตี สฺมาปชฺชิตฺวา ปณฺฑริ ฆนฺนพฺพุทฺธสฺมี
วิสุสฺสเชนฺโต จนฺตสฺสสุริยสฺสสุจฺจกานกาโล วีย
เอกปฺปหารเนว สพฺพิ เอกาโลกํ กรเยยฺย ฯ ตถจ โขติลพิชฺมตฺเตน
กายปฺปเทเสน โธภาลํ มฺลจฺจนฺโต ฯ โย หิ จกฺกฺวาพจวี ทึปกปฺปลกํ
กตฺวา มหาสมฺมุตฺเท อุตฺถํ เตลฺลํ กตฺวา สึเนรฺรุ วัณฺณิ กตฺวา อณฺณสฺมี
สิเนรฺมุตฺถนิ จเปตฺวา ชาเลยฺย โส เอกจกฺกฺวาเพยฺเวว อาโลกํ กรเยยฺย ฯ
ตโต ปรี วิทฺถลึปี โธภาเสตฺถุ น สกฺกฺญเยยฺย ฯ ตถาคโต ปน
ติลผลปฺปมาเณน สรึรปฺปเทเสน โธภาลํ มฺลจิตฺวา
ติสฺสสฺสึมหาสฺสึสิโลกธาตฺถุ เอโกภาวํ กรเยยฺย ตโต วา ปน
ภียโย เอวํหนฺตปิ พุทฺธคฺคณาติ ฯ

ตํ อาโลกํ สยฺขานเยยฺยุนฺติ ตํ อาโลกํ ทิสฺวา เยน สุริโย อตฺถณฺเจว
คโต อฺจฺจปิโต จ พหฺลนฺธการณฺจ วิสฺนุจฺจํ เอส โส ปุริโส อิทานิ อาโลกํ
กตฺวา จิตฺ อโห อจฺจริยปุริโสติ อณฺชลึ ปคฺคยฺห นมฺสฺสฺมานาติญฺเจยฺยํ ฯ
สพฺพมฺนุสฺสาเวยฺยาติ ฐมฺมกถาสทฺถํ อณฺุสฺสาเวยฺย ฯ โย หิ เอกํ
จกฺกฺวาพพตฺถํ เภริ กตฺวา มหาปจวี เภริจมฺมํ กตฺวา สึเนรฺรุ ทณฺฑกํ

เล่มที่ 14คิกนึปาทวณณา หน้า 352

กตุวา อณณสุมี สึเนรุมตถเก จเปตุวา อาโกณเญย โส เอกจกุกวาเพเยว
ตํ สทฺทํ สวเวยฺย ปฺรโต วิทตฺถึปี อตฺถกมิตฺตํ น สกุกุณเญย ๑ ตถาคโต
ปน ปฺลลฺลฺลเก วา ปึเจ วา นิสึทิตฺวาติสหสฺสึ มหาสหสฺสึ โลกธาตฺ
สเรน วิณฺญาเปตฺติ ตโต วา ปน กิยฺโย เอวํ ปน มหानุกาวา ตถาคตาทิ ๑
อิตฺติ ภควา อิมินา เอตฺตเคน จาเนน วิสยกฺเขตฺตเมว ทสฺเสสึ ๑

อิมณจ ปน พุทฺธสึหนาทํ สุตฺวา เณรสฺส อพฺภนฺตเร พลวปึตฺติ อุปฺปนฺนา
โส ปึตฺติวเสน อุทานํ อุทานนฺโต ลาภา วต เมตฺติอาทิมาน ๑ ตตฺถ ยสฺส
เม สตุธา เอวํมหิทฺธิโกตฺติ ยสฺส มยฺหํ สตุธา เอวํมหิทฺธิโก ตสฺส มยฺหํ
เอวํมหิทฺธิกสฺส สตุธฺ ปฏฺฐิลาโก ลาภา เจว สุตฺทฺชจาทิ อตฺโต ๑ อถวา
ยวาทํ เอวรฺปสฺส จ สตุธฺโน ปตฺตจิวริ กเหตุวา วิจริตฺตํ ปาทปฺริกมฺมํ กาทฺ
มุขโรวนอุทกนฺหาโนทกานึ ทาทฺตํ กนฺธกฺกุปฺริเวณฺณํ สมฺมชฺชิตฺตํ อุปฺปนฺนาย
กงฺขาย ปณฺหํ ปุจฺฉิตฺตํ มรฺรฐมฺมกถณฺจ โสตฺตํ ลภามิ เอเต สพฺเพปึ มยฺหํ
ลาภาปึ เจว สุตฺทฺชจาทิ ตํปึ สนฺธาย เอวมาห ๑ เอตฺถ จ ภควโต
อนฺธการาโลกสทฺทสวณฺสงฺขาทานํ อิทฺธินํ มหนฺตตาย มหิทฺธิกตา
ตาสึเยว อนฺนฺปฺรณฺเนน มหานุกาวตา เวทิตฺตพฺพา ๑

อุทายีตฺติ โสฺลฺลทายิตฺเตโร(๑) ๑ โส กิร ปุพฺพปญฺจนาย เณเร
อาฆาตํ พนฺธิตฺวา จรติ ๑ ตสฺมา อิทานึ โอกาสึ ลภิตฺวา

อิมสมิ พุทธสีหนาทปริโยสานเน ชลมานัน ทิปสิจํ นิพพาเปนโต

วिय จรณุตตส โคณุตต ทนุแทน (๑) ปหาริ เทนโต วिय [๒]

วिय เถรสุต ปสาททงคํ กโรนโต เอวมาห ๑

เอวํ วุตเต ภควาติ เอวํ อุทายิตฺเถเรน วุตเต ภควา ยถา นาม
ปปาตตญฺเ จตฺวา ปเวชมานัน ปุริสํ เอกมฺนฺเต จิตฺตํ หิตตํ ปุริสํ อิตฺตํ เอหิ
อิตฺตํ เอหิตฺติ ปุณฺปุณฺนํ วเทยฺย เอวเมว อุทายิตฺเถริ ตสฺมา วจนา นีวาเรนโต
มา เหวํ อุทายิ มา เหวํ อุทายิตฺติ ออาห ๑ ตตฺถ หิตฺติ นีปาตมตฺตํ มา เอวํ
อวจาติ อตฺถโถ ๑ มหารชฺชนฺติ จกฺกวตฺติรชฺชํ ๑ นนฺ จ สตฺถา เอกสฺส สวากสฺส
ชฺมมฺเทสนาย อุปฺปนฺนปสาทสฺส (๓) มหานิสฺสํ อปริจฺจนฺนํ อกาสิ โส
กสฺมา อิมสฺส พุทธสีหนาทํ อารพฺภ อุปฺปนฺนปสาทสฺส อานิสฺสํ ปริจฺจินฺนหิตฺติ
อริยสวากสฺส เอตฺตกถตฺตภาวปริมาณตฺตา ๑ ทนฺชปญฺโลเปหิ หิ โสตาปนฺโน
สตฺตกขตฺตํ เทเวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ อตฺตภาวํ ปฏฺิลภติ เตนสฺส คตฺติ
ปริจฺจินฺนทฺนโต เอวมาห ๑ ทิฏฺฐเจว ชฺมฺเมติ อิมสมิเยว อตฺตภาเว จตฺวา ๑
ปรีนฺิพฺพายิสฺสตีติ อปจฺจยปรีนฺิพฺพาเนน ปรีนฺิพฺพายิสฺสตี ๑ อิติ นีพฺพาเนน
กฺุณฺณํ คณฺุหนฺโต อิมํ สีหนาทสฺสคฺตํ นิฏฺฐาเปตีติ ๑

อานนทกฺโก ตติโย ๑

สมณวคฺควณณา

สมณสุตฺตวณณา

จตุตฺตสฺส ปจฺเจ ๑ สมณสุตฺตํ (๑) สมณสุตฺต สนฺตกาณิ ๑
สมณกรณียานิตี สมณน กตฺตพฺพกิจฺจานิ ๑ อธิสฺสิลสิกฺขาสมาทานนฺตฺถิอาทิสฺสุ
สมาทานํ วุจฺจติ กหณฺ ๑ อธิสฺสิลสิกฺขาย สมาทานํ กหณฺ ปฺรณฺ
อธิสฺสิลสิกฺขาสมาทานํ ๑ เสสฺสพทฺทเวสุปี เอเสว นโย ๑ เอตฺถ จ สิลฺ
อธิสฺสิลฺ จิตฺตํ อธิจิตฺตํ ปญฺญา อธิปญฺญาติ อัย วิภาโล เวทิตฺตพฺโพ ๑
ตฺตฺถ ปญฺจสิลฺ สิลฺ นาม ตํ อุปาทาย ทสฺสสิลฺ อธิสฺสิลฺ นาม ตํ อุปาทาย
จตุปาริสฺสุทฺธิสฺสิลฺ อธิสฺสิลฺ นาม ๑ อปีจ สพฺพิปี โลกียํ สิลฺ สีสเมว โลกุตฺตรํ
สิลฺ อธิสฺสิลฺ ตเวท สิทธิตฺตพฺพโต สิทธิตฺตํ วุจฺจติ กามาวจรจิตฺตํ ปน จิตฺตํ นาม
ตํ อุปาทาย รูปาจรํ อธิจิตฺตํ นาม ตํปี อุปาทาย อรูปาวจรํ อธิจิตฺตํ นาม ๑
อปีจ สพฺพิปี โลกียํ จิตฺตํ จิตฺตเมว โลกุตฺตรํ จิตฺตํ อธิจิตฺตํ นาม ๑ ปญฺญาปิ
เอเสว นโย ๑ ตสฺมาติ ยสฺมา อิมานิ ตีณิ สมณกรณียานิ ตสฺมา ๑ติพฺโพติ
พหฺโล ๑ ฉนฺโทติ กตฺตุมฺยตฺตาสฺสจฺจฺจฺนฺโท ๑ อิติ อิมสฺมี สุตฺตฺนฺเต
ติสฺโส สิทธิ โลกียโลกุตฺตรรา กถิตาติ ๑

กพุทธสุตตวณณา

ทุดิเย ๑ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโตติ ปจฺจโต ปจฺจโต ๑ อหฺมปิ (๑)
อมฺหา อหฺมปิ อมฺहाति อหฺมปิ อมฺहाति ร्वํ รวมนานา คาวี อหฺมปิ
คาวีติ ๑ (๑) เสยฺยถาปิ कुन्नन्นติ ยถา คาวินํ ๑ คาวो हि वण्णेन
กาपाปิ रत्तापि सेताทिवण्णापि โหนฺติ กพุทธสฺส ปน ताทีโส
वण्णे नान्म नत्ति ๑ यथा ज वण्णे ऐवं सोऽपि पत्थि
अण्णमण्णसत्थिสมेव ๑ सेत्तं उद्धत्तानत्तमेव ๑ อิมस्मिंปิ सुत्तेत्तिโส
सिग्गा मिस्सिगाव กถิตาติ ๑

เขตตสุตตวณณา

ตติเย ๑ ปฏิกฺกเจวาติ ปจฺมเมว ๑ สุกฺกัจ्จ กโรตีติ นงฺกเลน สุกฺกัจ्จ
กโรตี ๑ สุมตฺกตฺนฺติ มติยา สุกฺกัจ्จ สมนํ กตฺ ๑ (๑) กาเลนาติ
วปีตพฺพยุद्धत्तกาเลน ๑ सेत्तं उद्धत्तानमेव ๑ อิथाปิตฺโส सिग्गा
मिस्सिगाव กथिता ๑

๑ ม. อหฺมปิ ทมฺโม อหฺมปิ ทมฺโมติ อหฺมปิ ทมฺโม ทมฺมมาโนติ วทมานอ คาวีติ ๑

วชชี่ปุตตวณณา

จตุตเถ ๑ วชชี่ปุตตโกติ วชชี่ราชกุลสุต ปุตโต ๑ ทิยทุตม-(๑)
สิทฺทขาปทสนฺตติ ปณฺณาสาทิกํ สิทฺทขาปทสํ ๑ ตสฺมี สมเย
ปณฺณตฺตสิทฺทขาปทานเว สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ๑ โส กิร ภิกฺขุ
อาชฺชวสมปฺนโน อุชฺชชาติโก อวฺงโก อุกฺกฺกิลโต ตสฺมา อหํ เอตฺตกาณิ
สิทฺทขาปทานิ รกฺขิตฺตุ สกฺกณฺเณยฺยึ วา น วาติ จินฺนเตตฺวา สตฺถุ อารโจะติ ๑
สกฺโกมหนฺตติ สกฺโกมิ อหํ ๑ (๒) โส กิร เอตฺตเกสุ สิทฺทขาปเทสุ
สิทฺทขนฺตสุส อกรุ ตีสุ สิทฺทขาสฺ สิทฺทจิตฺตุนฺตติ มณฺณมาโน เอวมมาห ๑
อถ ภควา ยถา นาม ปณฺณาสตติณฺณกลาปิโย อุกฺกฺกิปิตฺตุ อสกฺโกนฺตสุส
กลาปิยสํ พนฺธิตฺวา สีเส จเปยฺย เอวมเว เอกิสฺสาปิ สิทฺทขาเย สิทฺทจิตฺตุ
อสกฺโกนฺตสุส อปฺรา เทวปี สิทฺทขา อฺปฺริ อุกฺกฺกิปนฺโต ตสฺมาติห ตฺว
ภิกฺก
ภิกฺก
โลหฺปาสาทวิหาเร (๔) วสฺติ ๑ อถ นํ ทหฺรภิกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
อคฺคิสฺสาลา โอวสุสตีตฺติณฺณํ กปฺปิยํ กตฺวา เทหิตฺติ ๑ ตํ อาทาย อญฺญวี
คณฺตฺวา เตน ลายิตฺติณฺณเวย กรเพ พนฺธิตฺวา ปณฺณาส กรเพ คเหตุ
สกฺก
สกฺก
สกฺก
สกฺก
สกฺก
สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
สกฺกฺกฺก
สกฺก
สก

เล่มที่ 14 สมณวคควณณา หน้า 357

น สกขิสฺสามิ ฆนฺเตติ ฯ เอกํ กรพสฺสํ สกขิสฺสสีติ ฯ อาม
ฆนฺเต คณฺหิสฺสามีติ ฯ ทหรภิกฺขุ กรพสฺสํ พนฺธิตฺวา ตสฺส
สีเส จปยีสฺสุ ฯ โส อุกฺขิปิตฺวา นิตฺถุนนฺโต คนฺตฺวา อคฺคิสาลาย
สมีเป ปาเตสิ ฯ อถ นํ ภิกฺขุ กิลนฺตฺรูปฺสี อุตฺตราติ อาหํสฺสุ ฯ
อาม ฆนฺเต ทหรา ภิกฺขุ มํ วณฺเจสฺสุ อิมํ เอกํปี กรพสฺสํ อุกฺขิปิตฺตุ
อสกฺโกณฺตํ มํ ปณฺณาส กรเพ อุกฺขิปาหีติ วทีสฺสุ ฯ อาม อุตฺตร
วณฺจยีสฺสุ ตนฺติ ฯ เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ ฯ อิธปิติสฺโส
สิกฺขา มิสฺสิกา ว กถิตา ฯ

เสกขสุตฺตวณฺณา

ปณฺจเม ฯ อุกฺขมกฺกานฺนฺสริโนติ อุกฺขมกฺโก วุจฺจติ อริยมกฺโก ตํ
อนฺนฺสฺสรนฺตสฺส ปฏฺิปนฺนํกสฺสาติ อตฺถโถ ฯ ขยสฺมี ปจฺมํ ฌานฺนฺติ
ปจฺมเมว มกฺกณฺณํ อฺปฺปชฺชติ ฯ มกฺโก หิ กิเลสํนํ เขปนฺโต
ขโย นาม ตํสมฺปยุตฺตํ ฌานํ ขยสฺมี ฌานํ นาม ฯ ตโต อณฺญา
อนนฺตฺราติ ตโต จตฺตถมกฺกณฺณโต อนนฺตฺราว อณฺญา อฺปฺปชฺชติ
อรหตฺตผลํ อฺปฺปชฺชตีติ อตฺถโถ ฯ อณฺญาวิมุตฺตสฺสาติ อรหตฺตผลวิมุตฺติยา
วิมุตฺตสฺส ฯ ฌานํ เว โหตีติ ปจฺจเวกฺขณณฺณํ โหติ ฯ อิติ สุตฺเตปี
คาลาสฺสปี สุตฺต เสขา กถิตา ฯ อวसाने ปน ชีณาสโว ทสฺสีโตติ ฯ

ปจรมสิกขาสุตตวณฺณา

ณฺฐเจ ๑ อตุตคามาทิ อตุตโน หิตกามา ๑ ยตุเถตฺถ สพฺพ
สโมธานํ คจฺฉตีติ ยาสฺสปิ (๑) สิกฺขาสฺ สุพฺพเมตฺถํ ทิยชฺชุตฺตสิกฺขาปทสฺถํ
ตฺถคหํ คจฺฉตีติ ๑ ปริปุรฺการี โหตีติ สมตฺตการี โหตีติ ๑ มตฺตโสการีติ
ปมาณฺณ การโก สพฺพเพน สพฺพํ กาคฺคํ น สกฺโกตีติ อตุโถ ๑
ชฺชุตฺตานุชฺชุตฺตกานีตี จตฺตาริ ปาราชิกานิ จเปตฺวา เสสสิกฺขาปทานิ ๑
ตฺตฺตฺตาริ สงฺฆมาทิสฺสํ ชฺชุตฺตํ ถุตฺตจฺจยํ อนุชฺชุตฺตํ นาม ๑ ถุตฺตจฺจยณฺจ
ชฺชุตฺตํ ปาจิตฺตियํ อนุชฺชุตฺตํ นาม ๑ ปาจิตฺตियณฺจ ชฺชุตฺตํ
ปาฏฺฐิตฺตนิยทุกฺกฏทฺพฺภาสิตานิ อนุชฺชุตฺตกานิ นาม ๑ อิมํ ปน
อังกุตฺตรมหานิกายํ (๒) วลฺลชนกอาจรียา จตฺตาริ ปาราชิกานิ จเปตฺวา
เสสทานิ สพฺพทานิปี ชฺชุตฺตานุชฺชุตฺตกานีตี วทนฺตีติ ๑

ตานิ อาปชฺชติปี วุฏฺฐาตีปีตี เอตฺถ ปน จินฺนาสโว ตาว
โลกวชฺชํ นاپชฺชติ ปณฺณตฺตวิชฺชเมว อาปชฺชติ ๑ อาปชฺชนฺโต
จ กาเยนปี วาจาปี จิตฺเตนปี อาปชฺชติ ๑ กาเยน อาปชฺชนฺโต
กฺกุฏิการสเสยฺยาทีนิจิ อาปชฺชติ วาจา อาปชฺชนฺโต
สยฺจริตฺตปทโสธมฺมาทีนิจิ จิตฺเตน อาปชฺชนฺโต ฐปียปฏิกฺคหณํ
อาปชฺชติ ๑ เสสสุปี (๑) เอเสว นโย ๑ น หิ เมตฺถ ภูมิภาค
อภพฺพตา วุตฺตาทิ ภูมิภาคเว น หิ มยา เอตฺถ เอวรूपํ

อาปตตี อาปชชเน จ วุฏฺจาเน จ อริยปุคฺคตสฺส อภพฺพตา กถิตา ฯ
อาทิพฺรหฺมจริยกาณีติ มคฺคพฺรหฺมจริยสฺส อาทิภูตานิ จตฺตารี
มหาสีลสิกฺขาปทานิ ฯ พฺรหฺมจริยสารูปฺปานิ ตานิเยว
จตุมคฺคพฺรหฺมจริยสฺส สารูปฺปานิ อนุจฺฉวิกานิ ฯ ตตฺถาติ เตสฺ
สิกฺขาปเทสฺส ฯ ชฺฐาสีโลติ (๑) นิพทฺธสีโล ฯ จิตฺตีสีโลติ ปตฺติจฺจิตฺตีสีโล ฯ
โสตาปนฺโนติ โสตสงฺขาเตน มคฺเคน ผลํ อาปนฺโน ฯ อวินิปาตชฺมโมติ
จตฺตฺส อปาเยสฺส อปตฺนสฺภาโว ฯ นิชฺโชติ โสตาปตฺติมคฺคณิยาเมน นิชฺโชติ ฯ
สมฺโพธิปรายโนติ อุปริมคฺคตฺตยสมฺโพธิปรายโน ฯ ตนฺตฺตาติ ตนฺภาวา ฯ
สกทาคามีโน หิ รากาทยิ อพฺภปฺภูถํ วิย มจฺฉิกาปตฺตํ วิย จ ตนฺกา
โหนติ น พหฺลา ฯ โอรัมภากิยานนฺติ เหฏฺฐากิยานํ ฯ สลฺโยชนานนฺติ
พฺนฺชนานํ ฯ ปริกฺขยาติ ปริกฺขเยน ฯ โอปปาติโก โหติติ อุปฺปนฺนโก โหติ ฯ
ตตฺถล ปรีนิพฺพายีติ เหฏฺฐา อโนตฺริตฺวา อุปริเยว ปรีนิพฺพานชฺมโม ฯ
อนาวตฺติชฺมโมติ โยนิคฺติวเสน อนาคมนชฺมโม ฯ ปเทสํ ปเทสการีติอาทิสฺ
ปเทสการี ปุคฺคโล นาม โสตาปนฺโน จ สกทาคามี จ อนาคามี จ โส
ปเทสเมว สมฺปาเทติ ฯ ปรีปฺรการี นาม อรหา โส ปรีปฺรเมว สมฺปาเทติ ฯ
อวณฺณานีติ อตฺตฺจฺฉานิ สफलานิ สอฺทฺรยานีติ อตฺโต ฯ อิธาปิตฺตฺสโ
สิกฺขา มิสฺสีกาว กถิตา ฯ

ทฺตฺยสิกฺขาตฺตฺตฺวณฺณนา

สฺตฺตฺเม ๗ โกถํโกโลติ กฺลทํกํ คมนโก ๗ กฺลนฺติ เจตฺถ ภาโว
อฺธิปฺเปโต ตฺสฺมา เทว วา ตีณิ วา กฺลทํนํติ เอตฺถปปี เทว วา ตโย วา ภเวติ
อฺตฺถโธ เวทิตฺตฺโพ ๗ อฺยณฺหิ เทว วา ภเว สนฺธาวติ ตโย วา อฺตฺตฺมโกกฺกฺยา
ณ วา ๗ ตฺสฺมา เทว วา ตีณิ วา จตฺตาริ วา ปฺลยจ วา ณ วาติ เอวเมตฺถ
วิกปฺโป ทฺกฺกฺตฺโพ ๗ เอกวีจฺติ เอกสฺเสว ภวสฺส พิจฺจ เอตฺสฺส อตฺถิตฺติ เอกวีจฺจ ๗

อฺทฺธํสฺสโตติอาทิสฺส อตฺถิ อฺทฺธํสฺสโต อกฺนิกฺกคามิ อตฺถิ อฺทฺธํสฺสโต น
อกฺนิกฺกคามิ ๗ อตฺถิ น อฺทฺธํสฺสโต อกฺนิกฺกคามิ อตฺถิ น อฺทฺธํสฺสโต น
อกฺนิกฺกคามิ ๗ ตตฺถ โย อฺธิ อนากามิผลํ ปตฺตฺวา อฺวิหาทิสฺส นิกฺกตฺโต
ตตฺถ ยาวตฺตฺยํ จตฺตฺวา อฺปรฺรฺปฺริ นิกฺกตฺตฺตฺตฺวา อกฺนิกฺกจฺจ ปาปฺณตฺติ อຍ
อฺทฺธํสฺสโต อกฺนิกฺกคามิ นาม ๗ โย ปน อฺวิหาทิสฺส นิกฺกตฺโต ตตฺถเอว
อฺปรินิพฺพายิตฺตฺวา อกฺนิกฺกจฺจปี อปฺปตฺตฺวา อฺปริเม อฺปริเม พฺรหฺมโลเก (๑)
ปรินิพฺพายติ อຍ อฺทฺธํสฺสโต น อกฺนิกฺกคามิ นาม ๗ โย อฺโต จวิตฺตฺวา
อกฺนิกฺกเจยฺเว นิกฺกตฺตฺติ อຍ น อฺทฺธํสฺสโต อกฺนิกฺกคามิ นาม ๗ โย ปน
อฺวิหาทิสฺส จตฺตฺสฺส อฺยณฺตฺรສມී นิกฺกตฺตฺตฺตฺวา ตตฺถเอว ปฺรินิพฺพายติ อຍ น

อุทฐโสโต น อกนิฏฐคามิ นาม ฯ

ยตุถ กตุถจิ อุปฺปนโน ปน สสงฺขารน สปฺปโยเคน อรหตุตฺ ปตุโต
สสงฺขารปรินิพฺพายิ นาม ฯ อสงฺขารน อปฺปโยเคน ปตุโต
อสงฺขารปรินิพฺพายิ นาม ฯ โย ปน กปฺปสฺสหายเกสุ อวิหฺสุ
นิพฺพตฺติตฺวา ปญฺจมํ กปฺปสฺตํ อติกกมิตฺวา อรหตุตฺ ปตุโต อํ
อุพฺพจฺปรินิพฺพายิ นาม ฯ อตฺปฺปาทีสุปี เอสฺว นโย ฯ
อนฺตรปรินิพฺพายิตฺติ โย आयูเวมฺชณฺมํ อนติกกมิตฺวา ปรินิพฺพายิตฺติ
โสตฺติวิโร โหติ ฯ กปฺปสฺสหายเกสุ ตาว อวิหฺสุ นิพฺพตฺติตฺวา
เอโก นิพฺพตฺตทิวเสยฺว อรหตุตฺ ปาปฺณาติ ฯ โน เจ นิพฺพตฺตทิวเส
ปาปฺณาติ ปจฺมสฺส ปน กปฺปสฺสสฺส มตุถเก ปาปฺณาติ อํ ปจฺโม
อนฺตรปรินิพฺพายิ ฯ อปฺโร เอวํ อสฺกโกนฺโต ทฺวินฺนํ กปฺปสฺตํ
มตุถเก ปาปฺณาติ อํ ทฺติโย ฯ อปฺโร เอวํปฺปิ อสฺกโกนฺโต จตฺนฺนํ
กปฺปสฺตํ มตุถเก ปาปฺณาติ อํ ตฺติโย อนฺตรปรินิพฺพายิ ฯ เสถํ
วตุตฺตณฺยเมว ฯ

อิมฺสฺมี ปน จานฺน จตฺวา จตฺวิสฺติ โสตาปฺนฺนา ทฺวาทส สกทาคามิโน
อญฺจจตฺตาฬิส อนาคามิโน ทฺวาทส จ อรหฺนฺโต กเถตฺตพฺพา ฯ อิมฺสฺมี หิ
สาสเน สทฺธาธฺรํ ปญฺญาธฺรฺนฺติ เทว ธฺรฺรานิ ทฺกขฺปฺปฏิปทาทฺนธาภิณฺวาทโย
จตฺสฺโส ปฺปฏิปทา ฯ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 362

ตตเถโก สทฐาฐเรน อภินิวิสิตฺวา โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา เอกเมว ภวํ
นิพฺพตฺติตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กโรติ อยมโก เอกพีธี ๑ โส ปฏิปทาวเสน
จตุพฺพิโช โหติ ๑ ยถาเจส เอวํ ปญฺญาฐเรน อภินิวิฏฺโฐปีติ อฏฺฐ
เอกพีธีโน ๑ ตถา โกลํโกลา สตฺตกฺขตฺตฺปรมา จาติ อิมे จตุวิสติ
โสตาปนฺนา นาม ๑ ตีสฺสุปี วิโมกฺขเสสฺสุ สุลฺลตฺวิโมกฺขเณ
สททาคามิภูมึ ปตฺตา จตฺนุํ ปฏิปทานํ วเสน จตฺตาโร สททาคามิโน
ตถา อนิมิตฺตฺวิโมกฺขเณ ปตฺตา จตฺตาโร อปฺปณฺหิตฺวิโมกฺขเณ ปตฺตา
จตฺตาโรติ อิมे ทฺวาทส สททาคามิโน ๑ อวิहेสฺ ปน ตโย อนตฺตราปฺรินิพฺพายิโน
เอโก อุพฺหจฺปฺรินิพฺพายี เอโก อุทฺธํโสโต อกฺนิฏฺฐคามิตี ปญฺจ อนาคามิโน
เต อสฺงฺขารปฺรินิพฺพายิโน ปญฺจ สสฺงฺขารปฺรินิพฺพายิโน ปญฺจาติ ทส โหนฺติ
ตถา อตฺปฺปาทีสฺสุ ๑ อกฺนิฏฺฐเสสฺ ปน อุทฺธํโสโต นตฺถิ ตสฺมา ตตฺถ จตฺตาโร
สสฺงฺขารปฺรินิพฺพายี จตฺตาโร อสฺงฺขารปฺรินิพฺพายีติ อฏฺฐ อิมे อฏฺฐจตฺตาพีส
อนาคามิโน ๑ ยถา ปน สททาคามิโน ตเถว อรหนฺโตปี ทฺวาทส เวทิตฺพฺพา ๑
อิฐาปีตฺสฺโส ลิกฺขา มิสฺสีกาว กถิตา ๑

ตติยสิกขาสุตตวณณา

อฏฐเม ๑ ตั วา ปน อนภิสมภวํ อปปฏิวิฆณนติ ตํ อรหตตํ
อปาปนุนโต อปปฏิวิฆณนโต ๑ อิมินา นเยน สพพภูจानนสฺ (๑)
อตุโถ เวทิตพโพ ๑ อธิปิติสฺโส สิกขา มิสฺสิกาว กถิตา ๑
นวเม ๑ อุตตानตฺถเมว ๑ อธิปิติสฺโส สิกขา มิสฺสิกาว
กถิตาติ ๑

ทตติยสิกขตตยสุตตวณณา

ทสเม ๑ อาสวานํ ขยาติ เอตถ อรหตตมคฺโค อธิปณณาสิกขา นาม ๑
ผลํ ปน สิกขิตตสิกขสฺส อปฺปชฺชนโต สิกขาติ น วตตพพิ ๑
ยถา ปุเร ตถา ปจฺจาติ ยถา ปจฺจํ ติสฺ สิกขาสฺ สิกขติ ปจฺจา ตเถว
สิกขตีติ อตุโถ ๑ ทตติยปเทปี เอเสว นโย ๑ ยถา อโธ ตถา อุกุชนนติ ยถา
हेฏจิมกาโย อสฺสวเสน ปสฺสติ อปฺริมกาโยปี ตเถว ปสฺสติ ๑ ทตติยปเทปี
เอเสว นโย ๑ ยถา ทิวา ตถา รตฺตินนติ ยถา ทิวาติสฺโสปี สิกขา สิกขติ
รตฺตียปี ตเถว สิกขตีติ อตุโถ ๑ อภิกุญฺย ทิสฺสา สพพวาติ สพพวา ทิสฺสา
อารมฺมณ (๒) อภิกวิตฺวา ๑

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 364

อปรมาณสมาธินาติ อรหตุตมกคสมาธินา ฯ เสกขนุติ สิกขมานัน (๑)
สกรณียิ ฯ ปฏิปนุติ ปฏิปนุณกั ฯ สัสุทฐจารินนุติ (๒) สัสุทฐจรณั
ปริสุทฐสีลั ฯ สมพุทฐนุติ จตุสจฺจพุทฐิ ฯ (๓) ธีริ ปฏิปนุตคฺคฺคฺ
ขนุชธีรธาตฺธีรธาตฺนธีรวเสณ ธีริ (๓) ธีติสมุปนุณั วตฺตปฏิปตฺติยา
อนุตคคั ฯ วิญญาณสฺสาคิ จริมกวิญญาณสฺส ฯ ตณฺหกฺขยวิมุตฺติโนติ
ตณฺหกฺขยวิมุตฺติสฺงฺขาทาย อรหตุตผลวิมุตฺติยา สมณฺนาคตสฺส ฯ
ปชฺโชตสฺเสว นิพฺพานนุติ ปทีปนฺนิพฺพานั วิย ฯ วิโมกฺโข โหติ
เจตฺโสติ จิตฺตสฺส วิมุตฺติ วิมฺจฺจนา อปฺปวตฺติภาโว โหติ ฯ
ตณฺหกฺขยวิมุตฺติโน หิ ชีณาสวสฺส จริมกวิญญาณนิโรเชน
ปรีนิพฺพานั วิย เจตฺโส วิโมกฺโข โหติ คตฺถุจฺจันนํ น ปญฺญาติ
อปฺนฺตฺตติกาฏปคโมเยว โหติติ อตฺถุโธ ฯ

ปงกฐาสุตตวณณา

เอกาทสเม ฯ ปงกฐา (๑) นาม โกสถานัน นิคโมติ ปงกฐาติ เอวํนามโก
โกสตรฐเจ นิคโม ฯ อวาสิโกติ ภารหาโร นเว อวาเส สมุฐาเปติ ปุราณ
ปฏิกคคิตี ฯ สิกขาปทปฏิสยุตตยาติ สิกขาสงขาเตหิ ปเทหิ ปฏิสยุตตยา ตีหิ
สิกขาหิ สมนุณาคตยาติ อตุโถ ฯ สนนุทสเสตีติ สมมุเข วिय กตฺวา ทสเสตี ฯ
สมาทเปตีติ คณฺหาเปติ ฯ สมุตเตเชตีติ สมุตฺสาเหตี ฯ สมปหํเสตีติ
ปฏิตทคฺคณฺเหหิ วณฺณํ กเถนุโต โวทาเปติ ฯ อธิสฺลเลขิตเตติ อติวिय
สฺลเลขตี อติวिय สฺลลิจิตํ กตฺวา สณฺหํ สณฺหํ กเถตีติ อตุโถ ฯ

อจฺจโยติ อปราโช ฯ มํ อจฺจคฺมาติ มํ อติกมฺมํ อภิกวิทฺวา ปวตฺโต ฯ
อหุทเว อกฺขนฺตีติ อโหสิเยว อนธิวสนา ฯ อหุ อปฺปจฺจโยติ อโหสิ
อตุฐากาโร ฯ ปฏิกคณฺหาตฺตติ ขมตฺ ฯ आयตี สํวรายาติ อนาคเต
สํวรตฺถาย ปฺน เอวรูปสฺส อปราชสฺส โทสสฺส ขลิตสฺส วา อกรรมตฺถายาติ
อตุโถ ฯ ตคฺขมาติ เอกํเสน ฯ ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสีติ ยถา ธมฺโม จิตฺ
ตถา กโรสี ขมาเปสีตี วุตฺตํ โหตี ฯ ตํ เต มยํ ปฏิกคณฺหามาติ ตํ ทว
อปฺราธํ มยํ ขมาม ฯ วุฑฺฒิ เหสา กสฺสป อธิยสฺส

เล่มที่ 14ติกนิปาตวณฺณา หน้า 366

วินยติ เอสา กสฺสป พุทฺธสฺส ภควโต สาสเน วุฑฺฒิ นาม ฯ
กตฺมา ยายิ อจฺจยิ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกิริตฺวา อายตี
สํวราปชฺชนา(๑) ฯ เทสนํ ปน ปุคฺคลาธิภูจํ กโรนฺโต โย
อจฺจยิ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ อายตี สํวรํ
อาปชฺชตีติ อาห ฯ

น สิग्ฆากาโมตติสฺโส สิग्ฆา น กามติ น ปฏฺเจติ
น ปิเหติ ฯ สิग्ฆาสมาทานสฺสาติ สิग्ฆาปริปุรณสฺส ฯ น
วณฺณวาทีติ กุณฺํ น กเถติ ฯ กาลเณนาติ ยุตฺตปฺปยุตฺตกาเลน ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตทานตฺถเมวาติ ฯ

สมณฺวคฺโค จตฺตโต ฯ

โถณผลวคฺควณณนา (๑)

อจฺจายิกสุตฺตวณณนา

ปลฺจฺมสุส ปจฺเม ฯ อจฺจายิกานีติ อติปาติกานิ ฯ กรณียานีติ
อวสุสกิจฺจานิ ฯ ยณฺหิ น อวสุสํ กาทพฺพํ ตํ กิจฺจนฺติ วุจฺจติ ฯ อวสุสํ
กาทพฺพํ กรณียํ นาม ฯ สีมฺสีมฺนฺติ เวกเวเคน ฯ ตสุส โข ตนฺติ
เอตฺถ ตนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ นตฺถิ สว อิทธิ วา อานฺุภาโว วาติ สว
วา อิทธิ โส วา อานฺุภาโว นตฺถิ ฯ

อตุตฺตรเสวติ ตตฺติยทิวเส ฯ อตุตฺตปริณามินีติ ลทฺทอตุตฺตปริณามานิ หุตฺวา ฯ
ชายนฺฺตีปีติ ตตฺติยทิวเส นิกฺขนตเสตงฺกูรานิ โหนฺติ สตฺตทาเห ปตฺเต
นินฺงฺกูรานิ โหนฺติ ฯ คพฺภินีปี โหนฺตีติ ทิยทฺตมมาสํ ปตฺวา คหิตคพฺภานิ
โหนฺติ ฯ ปจฺนฺตีปีติ ตโย มาเส ปตฺวา ปจฺนฺติ ฯ อิทานิ ยสฺมา พุทฺธานํ
คหปติเกน วา สสุเสหิ วา อตุตฺโถ นตฺถิ ฯ สาสเน ปน ตปฺปฏิรูปกํ
ปฺุคฺคํ วา อตุตฺถํ ทสฺเสตฺถํ ตํ ตํ โอปมฺมํ อหฺรณฺติ ฯ ตสฺมา ยมตฺถํ
ทสฺเสตฺถกาเมน เอตํ อากตฺถํ ตํ ทสฺเสนฺโต เอวเมว โขติอาทิมหา ฯ
ตํ อตุตฺโต อตุตฺตานเมว ฯ สิग्ฆา ปน อิธาปี มิสฺสิกาเอว กถิตา ฯ

ปวิเวกสุตฺตวณฺณนา

ทฺตฺติเย ๑ จีวรปวิเวกนฺตฺติ จีวรํ นิสฺสํสาเย อุปฺปชฺชนกฺกิลเสสฺสํ
วิวิตฺตทวํ ๑ เสสทฺตฺตเยปปี เอเสว นโย ๑ สํถํณํนํตฺติ สํถํณวํกเจตํณํ ๑
มสํถํณํนํตฺติ มิสฺสํสํกเจตํณํ ๑ นวทฺตฺตํสํนํตฺติ มตฺตสํรโรตฺติ นนฺตฺตํทวตฺตํณํ
เอรกตฺตํณํทํนํ วา คนฺนํเจตฺตวํ กตฺตํนํวํสํนํนํ ๑ ปํสฺสํกฺกถํนํตฺติ ปจฺจวียํ
นนฺตฺตํทตฺตํนํนํนํนํนํนํ ๑ ตฺตํรํทฺตํนํนํปํตฺติ (๑) รุกฺกชฺตจวตฺตํณํ ๑ อชํนํนํนํตฺติ
อชํนํมํคจํมํมํนํ ๑ อชํนํกชํปนํตฺติ ตทเวว มชฺชํเม พํลิตํ สหชฺรกนฺตํปปี วทนํตฺติ ๑
กฺกุสจํรนํตฺติ กฺกุสตฺตํณํนํ คนฺนํเจตฺตวํ กตฺตํจีวรํ ๑ (๒) วํกจํรพํลคจํเรสฺสํปปี เอเสว
นโย ๑ เกสํกมํพลนํตฺติ มนฺนํสฺสํเกสฺสํ กตํกมํพลํ ๑ วํลคมํพลนํตฺติ
อสฺสํวํลทํทํทํ กตํกมํพลํ ๑ (๒) อุกฺกชํปํกชํนํตฺติ อุกฺกชํปํตฺตํณํ คนฺนํเจตฺตวํ
กตํนํวํสํนํ ๑

สํถํกชํกชํตฺติ อลฺลสํถํกชํกชํ ๑ สํถํมํกชํกชํตฺติ สํถํมํกชํกชํกชํกชํ ๑
นํวํรํทํทํสฺสํ นํวํรํ นํม อรณฺนํเย สยํ ชํตวํทํทํชํตฺติ ๑ ททํทํทํนํตฺติ จมฺมกํเรทํ
จมฺมํ ลํชํตฺตวํ นนฺตฺตํทตํกสํทํ ๑ หํทํ วุจจํตํ ลํลํสํสํปปี เสวํลํลํปปี
กณํกํรํทํทํรुकฺกชํนํยํยํลํสํปปี ๑ กณํนํตฺติ โกณํทํกํ ๑ อจํจํมํมํตํ ฤคตฺตํอชํกชํลํกชํ
ลคฺคํ โฉมํมํอทํนํ ๑ ตํ นนฺตฺตํทตํทํทํจํนํ คนฺนํเจตฺตวํ ชํทนํตฺติ ๑

โธทนกณฺชยนฺตปิ วทนฺติ ฯ ปิณฺณกาทโย ปากฺกาว ฯ ปวตฺตผลโกชิตฺติ
ปตฺติผลโกชิตฺติ ฯ ภูสาคารนฺตติ ขลสาลํ ฯ

สีลวาทิ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสีเลน สมฺนุนาคโต ฯ ทุสฺสีลฺยณฺจสฺส ปหีนํ
โหตีติ ปณฺจ ทุสฺสีลฺยานิ ปหีนานิ โหนฺติ ฯ สมฺมาทิกฺกโกติ ยถาวทิกฺกโกติ ฯ
มิจฺฉาทิกฺกจิตฺติ อยถาวทิกฺกจิตฺติ ฯ อาสวาทิ จตฺตารอ อาสวา ฯ อคฺคปฺตฺโตติ
สีลคฺคปฺตฺโตติ ฯ สารปฺตฺโตติ สีลสารปฺตฺโตติ ฯ สฺสุทฺโตติ ปริสฺสุทฺโตติ ฯ
สวเร ปตฺติกฺกจิตฺติ สีลสมฺมาธิปณฺณาสวเร ปตฺติกฺกจิตฺติ ฯ

เสยฺยถาปิตฺติ ยถา นาม ฯ สมฺปนฺนนฺตติ ปริปฺณณํ ปริปกฺกสาติภริตํ ฯ
สงฺฆรยาเปยฺยชาติ สงฺกทฺตยาเปยฺย ฯ อุพฺพหาเปยฺยชาติ ขลกฺกจัน อหฺรยาเปยฺย ฯ
ภฺลิกนฺตติ ภฺลํ ฯ โภกฺกยาเปยฺยชาติ อุทฺทขเล ปกฺกขิปาเปตฺวา มุสฺเสหิ ปหารยาเปยฺย ฯ
อคฺคปฺตฺตานิติ ตณฺฑลคฺคปฺตฺตานิ ฯ สารปฺตฺตาทิสฺสุปิ เอเสว นโย ฯ
เสสํ ปน อุตฺตทานตฺถเมว ฯ ยํ ปเนตฺถ ทุสฺสีลฺยณฺจสฺส ปหีนํ มิจฺฉาทิกฺกจิตฺติ
จสฺส ปหีนานิ วุตฺตํ ตํ โสตาปตฺติมคฺเคน ปหีนภาวํ สนฺธาย วุตฺตนฺตติ
เวทิตพฺพํ ฯ

สรทสุตตวณณา

ตติเย ๑ วิทุเชติ พลาหวิกเมน ทูริฏเต ๑ เทเวติ อากาเส ๑
อภิวิจจาติ อภิวินิตวา ๑ ยโตติ ยสุมี กाले ๑ วิรชุนติ รากรชาทิริหิตี ๑
เตสัเยว มลानं วิคตตुตา วีตมถิ ๑ ชมมจกขุนุติ จตุสจจชมมปริคคาหัง
โสตปาตติมคคจกั ๑ นตถิ ตั สลโชนนุติ ทูริชเมวสุส สลโชนัน
นตถิ ๑ อิตรสุมิ ปน ปุน อิมิ โลกั อานेतุ อสมตถตาย นตถิติ วุตติ ๑
อิมสุมี หิ สุตเต อนาคามี กถิตติ ๑

ปริสาสุตตวณณา

จตุตเถ ๑ พาหุลลิกา น โหนตติ ปจจยพาหุลลิกา น โหนติ ๑ น
สาถลิกาตติสสุโส สิกขา สติถิ กตวา น คณนุติ ๑ โอกกมเน นิกขิตตฐราติ
โอกกมนั วุจติ อวคมนญเจเน ปญจ นีวรณานิ เตสุ นิกขิตตฐรา ๑ ปวิเวเก
ปัพพวงคมาติ กายจิตตอุปธิวิเวกสงฆาเตติวิเชปี วิเวเก ปัพพวงคมา ๑ วิริย
อารภนุติ ทูริชปี วิริย ปคคณนุติ ๑ อปปตตสสาติ
ฉานวิปัสสนามคคผลสงฆาตสุส อปปตตวิเสสสุส ๑ เสสปททวเยปี
เอเสว นโย ๑ ปจจิมมา ชานตาติ สทุธิวิหาริกอนุเววาสีกาทโย ๑
ทิฏฐานุคตี อาปชชตีติ อาจริยูปชชมาเยหิ กตัง อนุกโรติ ๑ ยิ ตาย
ชนตาย อาจริยูปชชมาเยสุ ทิฏฐัง

เล่มที่ 14 โฉนผลวคฺควณณา หน้า 371

ตสฺส อณุคฺติ อปชฺชติ นาม ฯ อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว อคฺควติ
ปริสชาติ ภิกฺขเว อัย ปริสอคฺคปฺคฺควติ นาม วุจฺจติ ฯ

ภณฺฑนชาตติ ชาตภณฺฑนา ฯ กลหชาตติ ชาตกลหา ฯ
ภณฺฑนนฺติ เจตฺถ กลหสฺส ปุพฺพภาโก หตฺถปรามาสาทิวเสน
วิตฺติกโม กลโห นาม ฯ วิวาทาปนฺนาติ วิรุทฺฐวาทิ อापฺนฺนา ฯ
มุขสฺตฺตีหิติ คุณฺวิชฺฌนญฺเจน (๑) ฆรฺฐา วาจา มุขสฺตฺติโยติ
วุจฺจนฺติ ตาหิ มุขสฺตฺตีหิ ฯ วิตุทฺถตา วิหรนฺตีติ วิชฺฌนฺตา
วิจฺรนฺติ ฯ

สมคฺคาติ สหิตา ฯ สมฺโมทมานาติ สมฺปวตฺตโมทา ฯ
จิโรทกฺกิตฺตาติ จิโรทกํ วิย ภูตา ฯ ปิยจกฺขุหิติ อุปสนฺเตหิ
เมตฺตจกฺขุหิ ฯ

ปีติ ชายตีติ ปญฺจวณฺณา ปีติ อุปฺปชฺชติ ฯ กาโย ปสฺสสมฺภตีติ
นามกาโยปี รูปกาโยปี วิคตฺทโร โหติ ฯ ปสฺสทฺฐกาโยติ
อสารทฺฐกาโย ฯ สุขํ เวทียตีติ กายิกเจตฺตีกํ สุขํ เวทียตีติ ฯ
สมาธิยตีติ อารมฺมณฺเ ปน สมาธิยติ ฯ

อุลฺลมุสฺสิตเกติ มหามุสฺสิตเก ฯ ปพฺพตกนฺทรปฺทรสาขาติ เอตฺถ
กนฺทรํ นาม กนฺติ ลทฺฐนาเมน อุทเกน ทาริโต อุทกภินฺโน (๒)
ปพฺพตปฺปเทโส โย นิตฺมโปตีปี (๓) นทฺนิกฺขุโขตีปี (๔) วุจฺจติ ฯ

เล่มที่ 14 ดิกนิปาตวณฺณนา หน้า 372

ปทรนฺนาม อชฺฐมาเส เทเว อวสุสนฺเต ผลิโต ภูมิปปเทโส ฯ
สาขาติ กุโสฬฺภคามินิโย ชุทฺทกมาติกายो ฯ กุโสฬฺภภาติ (๑) ชุทฺทก-
อวาภา ฯ มหาโสฬฺภภาติ มหาอวาภา ฯ กุณฺนทีโยติ ชุทฺทกนทีโย ฯ
มหานทีโยติ คงฺคายนฺนาทิกา มหาสริตา ฯ

ปจฺมอาชานียสุตฺตาทิวณฺณนา

ปลฺยจเม ฯ องฺเคหิติ คงฺคเยหิ ฯ ราชาโรหิติ รณฺโณ อโร
อนฺจฺจวิโก ฯ ราชโรคฺโคติ รณฺโณ อุปลโรคฺควิโต ฯ รณฺโณ องฺคนฺติ
रणฺโณ หตฺถปาทาติองฺคสมตฺตาย องฺคนฺเตว สงฺขโย กจฺจติ ฯ
วณฺณสมปฺนโนติ สรีรวณฺณเณน สมปฺนโน ฯ พลสมปฺนโนติ กายพล
สมปฺนโน ฯ ชวสมปฺนโนติ พลชเวน สมปฺนโน ฯ

อาหฺนฺนโยติ อาหฺนฺนสงฺขาตํ ปิณฺนปาตํ ปฏิกฺคเหตฺตํ ยุตฺโต ฯ ปาหฺนฺนโยติ
ปาหฺนฺนกกตฺตสฺส อนฺจฺจวิโก ฯ ทกฺขินฺนโยติ ทสฺวิธทานวตฺถฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สทฺธาทานสงฺขาตฺต ทกฺขินฺนโย อนฺจฺจวิโก ฯ อณฺชลิกรณฺนโยติ
อณฺชลิปฺคกฺคหณฺนสฺส อนฺจฺจวิโก ฯ อนฺจฺจตฺตํ ปุณฺณกฺคเขตฺตํ โลกฺกสฺสาติ
สพฺพลอกฺกสฺส อสทฺทิสํ ปุณฺณวิริหฺนฺนฺจฺจจฺจัน ฯ

วณฺณสมปฺนโนติ คงฺคเวณฺณเณน สมปฺนโน ฯ พลสมปฺนโนติ
วิริยพล สมปฺนโน ฯ ชวสมปฺนโนติ ฌานชเวน สมปฺนโน ฯ

เล่มที่ 14 โฉนผลวคควณณา หน้า 373

ถามวาติ ฉาณถาเมน สมนุนาคโต ฯ ทพหปรกุกโมติ ธิร-
ปรกุกโม ฯ อนิกุขิตตฐโรติ อฏฐปิตฐโร ฯ อคคผลั อรหตุตตี
อปรุตวา วิริยฐุรึ น นิกุขิปิตฐามิติ เอวํ ปฏฐปนโน ฯ อิมสมี
สุตเต จตฺสจฺวเสน โสตาปตฺติมคฺโค โสตาปตฺติมคฺเคน จ (๑)
ฉาณชวสมปนฺนตา กถิตาติ ฯ

(๒) ญฐเจ ฯ ตีณิ มคคผลานิ ตีหิ มคเคหิ จ (๒) ฉาณชว-
สมปนฺนตา กถิตา ฯ

สตุตเม อรหตุตผลั อรหตุตผลเนว จ มคคกิจจํ
กถิตี ฯ ผลั ปน ชวิตชเวน อปรุชชนโต ชโวติ จ วตุตฺ
น วฏฐติ (๓) ฯ

โปตฺถกสุตฺตวณณา

อฏฐเม ฯ นโวติ กรณั อฺปาทาย วุจฺจติ ฯ โปตฺถโกติ
วากมยวตุตฺติ ฯ มชฺฉิมิโมติ ปรีโกคมชฺฉิมิโม ฯ ชินฺนุณติ ปรีโกค-
ชินฺนุณ ฯ อุกฺขลิตปรีมชฺชนนฺติ อุกฺขลิตปรีปฺญจณั ฯ ทุสฺสีโลติ
นิตฺสีโล ฯ ทุพฺพณฺณตฺยาติ คฺณวณฺณาภาเวน ทุพฺพณฺณตฺยา ฯ
ทิกฺขจฺจานุกตฺตี อปรุชชนตฺตีติ เตน กตฺติ อนุกโรนฺติ ฯ น มหปฺผลั
โหตฺตีติ วิปาคผลเนน น มหปฺผลั โหติ ฯ น มหานิตฺสสนฺติ

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 374

วิปากานิสเสณ น มหานิสสิ ๑ อปฺปคฺขมตยาติ วิปากกฺเขน
อปฺปคฺขมตยา ๑ กาสิกํ วตฺถนฺติ กปฺปาสสุตฺตํ กนฺติตฺวา
กตวคฺคํ ตยจ โข กาสีรฏฺเฐเยว อฏฺฐิจิตฺติ ๑ เสสิ อุตฺตานเมว ๑
สิสิ ปเนตฺถ มิสฺสํ กถิตนฺติ ๑

โณณผลสุตฺตวณณา

นวม ๑ ยถา ยถายนฺติ ยถา ยถา อัย ๑ ตถา
ตถา ตนฺติ ตถา ตถา ตํ กมฺมํ ๑ อิทํ วุตฺตํ โหติ โย
เอวํ วเทยฺย ยถา ยถา กมฺมํ กโรติ ตถา ตถาสฺส วิปากํ
ปฏฺฐิสฺสเวทิตฺว ๑ น หิ สกกา กตฺสฺส (๑) กมฺมสฺส วิปากํ
อปฺปฏฺฐิสฺสเวทิตฺว ๑ (๒) ตสฺมา ยตฺตํ กมฺมํ กโรติ ตตฺตกตฺส
วิปากํ ปฏฺฐิสฺสเวทิตฺวาติ ๑ เอวํ สนฺตฺนฺติ เอวํ สนฺเต ๑ พุรฺหม-
จริยวาโส น โหตีติ ยํ มกฺกภาวนโต ปุพฺเพ อุปฺปชฺชเวทนิยํ
กมฺมํ กตํ ตสฺส อวสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทนิยตฺตา พุรฺหมจริยํ วุตฺตมฺปิ
อวุตฺตเมว โหติ ๑ โอกาโส น ปญฺญาติ สมนฺมา ทุกฺขสฺส
อนฺตกิริยาติ ยสฺมา จ เอวํ สนฺเต เตน กมฺมายุหนฺนเจว
วิปากานุภวฺนา จ โหติ ตสฺมา เหตุนา นเยน วฏฺฐทุกฺขสฺส
อนฺตกิริยา โอกาโส น ปญฺญาติ นาม ๑

ยถา ยถา เวทนิยนฺติ เยน เยนากาเรน (๑) เวทิตพฺพิ ๑

เล่มที่ 14 โฉนผลวคควณณา หน้า 375

ตถา ตถาสฺส (๑) วิปากํ ปฏิสัเวทียตีติ เตน เตนากาเรน
อสฺส วิปากํ ปจฺจนุโกติ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยเทตํ สตฺตสฺส
ชวเนสฺส ปจฺมํ ชวณกมฺมํ สติ ปจฺจเย วิปากวาริ ลกฺขนตฺเมว
ทิกฺกุชฺชมฺมเวทนียํ โหติ อสฺติ อโหสิกมฺมํ นาม ฯ ยลฺลจ สตฺตมฺ
ชวณกมฺมํ สติ ปจฺจเย อฺปฺปชฺชเวทนียํ โหติ อสฺติ อโหสิกมฺมํ
นาม ฯ ยลฺลจ มชฺเฌ ปฺลฺลจชวณกมฺมํ ยาว สัสารปฺปวตฺติ
อตุถิ ตาว อปรปรียายเวทนียํ นาม โหติ ฯ ตํ เอเตสฺ
อากาเรสฺส เยน เยนากาเรน เวทิตพฺพิ กมฺมํ อัย ปฺริโส
กโรติ เตน เตนเวสฺส วิปากํ ปฏิสัเวทียตีติ นาม ฯ อกฺกุจ-
กถายณฺหิ ลทฺทวิปากวารเมว กมฺมํ ยถาเวทนียกมฺมํ นามาติ
วุตฺตํ ฯ เอวํ สนฺตํ ภิกฺขเว พุรหฺมจฺริยวาโส โหตีติ กมฺมกฺขย-
กรสฺส พุรหฺมจฺริยสฺส โข เขเปตพฺพกมฺมสมฺภวโต วาโส นาม
โหติ วุตฺตํ สุวุตฺตเมว โหตีติ อตุถิ ฯ

โองกาโส ปญฺญาติ สมฺมา ทฺกฺขสฺส อนฺตกิริยาติ
ยสฺมา เอวํ สนฺเต เตน เตน มคฺเคน อภิสงฺขารวิญฺญาณสฺส
นิโรเชน (๒) เตสฺส เทสฺส ภเวสฺส อายตี วฏฺฏทฺกฺขํ น อฺปฺปชฺชติ
ตสฺมา โองกาโส ปญฺญาติ สมฺมา ทฺกฺขสฺส อนฺตกิริยาติ ฯ
อิทานิ ตํ ยถาเวทนียกมฺมสภาวํ ทสฺเสนฺโต อธิ ภิกฺขเว
เอกจฺจสฺสาตีอาทิมาห ฯ ตตฺถ อฺปฺปมตฺตกนฺติ ปฺริตฺตํ โถกํ มนฺทํ

เล่มที่ 14 ดิกนิปาตวณณา หน้า 376

ตามกम्मัม ๗ (๑) ตาทิสัยเววติ ตัม สริกขกเมว ๗ ทิฏฐมมเวทนียนุตติ
ตสฺมี กมฺเมยเว ทิฏฐมมเว วิปจฺจิตพฺพํ วิปากวาริ ลภนฺตํ
ทิฏฐมมเวทนีย โหติ ๗ นาณฺปิ ขายตีติ ทฺติเย วา อุตฺตภาเว
อณฺปิ น ขายติ อณฺมตฺตํปิ ทฺติเย อุตฺตภาเว วิปากํ น
เทตีติ อตุโธ ๗ พหุเทวติ พหุํ ปน วิปากเมว ทสฺเสตีติ
อธิปฺปาโย ๗

อภาวิตกาโยติ อาทิหิ กายเ ภาวนารหิโต วฏฺฐคามิ
ปฺลุชฺชน ทสฺสีโต ๗ ปริตุโตติ ปริตุตฺตคุโณ ๗ อปฺปาทฺโมติ
อาตุโม วุจฺจติ อุตฺตภาโว ตสฺมี มหนฺเตปี कुณฺปริตุตฺตาย
อปฺปาทฺโมยเว ๗ อปฺปทฺทุกฺขวิหารีติ อปฺปเกน วิปาเกน ทฺกฺข-
วิหารี ๗ ภาวิตกาโยติ อาทิหิ จิณฺาสโว ทสฺสีโต ๗ โส หิ
กายานุสฺสนาสฺงฺขาทาย กายภาวนาย ภาวิตกาโย นาม กายสฺส
วา วทฺตฺตตฺตา ภาวิตกาโย ๗ ภาวิตสีโลติ วทฺตฺตสีโล ๗
เสสฺสปทฺทเวปี เอสเว นโย ๗ ปฺลฺจทฺวารภาวนาย วา
ภาวิตกาโย ๗ เอเตน อินฺทฺริยสฺวารสีลํ วุคฺตํ ภาวิตสีโลติ
อิมินา เสสฺยานิ ตีณิ สีลานิ ๗ อปฺริตุโตติ อปฺริตุตฺตคุโณ ๗ (๓)
มหตฺตาคติ (๔) อุตฺตภาเว ปฺริตุเตปี कुณฺมหนฺตฺตาย มหตฺตาคติ (๕) ๗
อปฺปมาณฺวิหารีติ จิณฺาสวเวสน จ นามเมตํ ๗ โส หิ

เล่มที่ 14 โฉนผลวคควณณา หน้า 377

ปมาณกรานํ ราคาทีนํ อภาเวน อปฺปมาณวิหารี นาม ฯ
ปริตฺเตติ ขุทฺทเก ฯ อุทกมลฺลเกติ อุทกสรวเก ฯ
โอรพฺภิกโกติ อุรพฺภสํมิโก ฯ อุรพฺภฆาตโกติ สุนกาโร ฯ
ชาเปตฺตุ วาติ ชนชานียา ชาเปตฺตุ ฯ ฉาเปตฺตุนฺตฺปิ ปาโจ ฯ
อยมเวตฺโต ฯ ยถาปจฺจยํ วา กาทฺตุนฺติ ยถา อิจฺฉติ ตถา
กาตฺตุ ฯ อุรพฺภชนนฺติ เอฟกอกฺกมณกมฺมุตฺติ ฯ โส ปนสฺส สเจ
อิจฺฉติ เทติ ฯ โน เจ อิจฺฉติ ทิวายํ กเหตุวา นิกฺกขฺตฺตมาเปติ ฯ
เสถํ วุตฺตฺนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมี ปน สุตฺเต วณฺณวिवณฺณํ
กถิตนฺติ ฯ

ปัสฺสโรวกสฺตฺตวณฺณณา

ทสมเม ฯ โรวตฺติ วิกฺขาเลติ ฯ สนฺโรวตฺติ สฺมฺจฺจ โรวติ
ปฺนปฺปนํ โรวติ ฯ นินฺโรวตฺติ นิกฺคณฺหิตฺวา โรวติ ฯ
อนินฺทฺตฺนฺติ น นิกฺคณฺหิตฺวา ชนฺตํ ฯ อนินฺนิตฺกสวานฺติ
อวชฺชิตฺกสํวํ ฯ (๑) ปภฺงฺคฺติ ปภิชฺชนสภํวํ อธิกรณฺธิยํ จเปตฺวา
มฺกฺกฺกิกาย ปภฺกฺกมฺตฺตํ ภิชฺชติ ฯ ปภฺกฺกิกายติ สฺวณฺณปภฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก (๒) ฯ
คิเวยฺยเกติ คิวาลงฺกาเร ฯ อธิจิตฺตฺนฺติ สมนฺตวิปสฺสนา-
จิตฺตํ ฯ อนฺนุยฺยตฺตสฺสชาติ ภาเวนฺตสฺส ฯ สเจตฺสสฺติ จิตฺตสมฺปนฺโน ฯ
ทพฺพชาติโกติ ปณฺนทิตฺชาติโก ฯ กามวิตกฺกาทีสุ กาม อารพฺภ

เล่มที่ 14 ตักนิปาตวณณา หน้า 378

อุปปนุโน วิตกโก กามวิตกโก ฯ พุยาปาทวิหีสาสมฺปยุตฺตวิตกโก
 พุยาปาทวิหีสาวิตกกา นาม ฯ ฌาติวิตกกาทีสุ อมฺหากํ ฌาตกา
 พหู ปุณฺณวณฺตาทิอาทินา นเยน ฌาตเก อารพุก อุปปนุโน
 วิตกโก ฌาติวิตกโก อสุโก ชนปโท เขโม สุกฺกโชติอาทินา
 นเยน ชนปทมารพุก อุปปนุโน เกหสิตวิตกโก (๑) ชนปทวิตกโก
 นาม (๒) ฯ น ปณฺีโตติ น อตฺตปโก ฯ นปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิลทฺธิ
 น กิเลสปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิยา ลทฺธิ (๓) ฯ น เอโกทิกาวาธิกโตติ น
 เอกคฺคภาวํ ปตฺโต ฯ สสงฺขารนิกฺคยฺหวาริตฺวโตติ สสงฺขารน
 สปฺปิโยเคน กิเลสํ นิกฺคณฺ्हิตฺวา วาเรตฺวา วาริตฺ น
 กิเลสํ นินฺนเต (๔) อุปปนุโน กิเลสํ ปน วาเรตฺวา อุปปนุโน ฯ

โหติ โส ภิกฺขเว สมโยติ เอตฺถ สมโย นาม

- อุตฺตสฺปายํ อาหารสฺปายํ เสนาสนสฺปายํ ปุคฺคสฺปายํ
- ธมฺมสฺสวณสฺปายนฺติ อิมสํ ปญฺจนํ สฺปายานํ ปฏฺิลาภกาโล ฯ
- ยนฺตํ จิตฺตนฺติ ยสฺมี สมเย ตํ วิปฺสฺสนาจิตฺตํ ฯ อชฺฉตฺตํเยว
- สนฺติญฺจตีติ อตฺตนิเยวติญฺจตี ฯ นียกชฺฉตฺตํ หิ อธิ อชฺฉตฺตํ
- # ๑ วัตกโก ฯ ๒ สฺ. ม. อโห วัต มํ ปเร น อวชานเยยฺยนฺติ เอวํ
- # อุปปนุโน วิตกโก อนวณฺณตฺติ ปฏฺิสํยุตฺโต วิตกโก นาม ฯ ธมฺมวิตกกา
- # อวสฺสสนฺตีติ ธมฺมวิตกกา นาม ทส วิปฺสฺสนูปกฺกิเลสวตฺกกา ฯ โส
- # โหติ สมာธิ น เจว สนฺโตติ โส อวสฺสิญฺจธมฺมวิตกโก วิปฺสฺสนาสมာธิ
- # อวฺสสนฺตฺกิเลสตฺตา สนฺโต น โหตีติ ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. นปฺปฏิปฺปสฺสทฺธิ-
- # ลทฺธิติ ฯ ๔. ม. กตฺถจิจิ นินฺนเตติ ทิสฺสตี ฯ ๕. ม. ยํยํ จิตฺตนฺติ ฯ

นาม ๑ โคจฺรชมตฺตํปี วฏฺฏติ ๑ ปุณฺตฺตารมมณฺ์ ปหาย เอเกกสฺมี (๑)
นิพฺพานโคจเรยเวตฺถิฏฺฐตีติ วุตฺตํ โหติ ๑ สนนํสีทตีติ สฺฏฺฐ
นํสีทติ ๑ เอโกทิกาวโ วิทตีติ (๒) เอกคฺคํ โหติ ๑ สมาริยตีติ
สมมา อาริยติ ๑ สนนํโตติอาทิสฺส ปจฺจนํกิลเสวูปสมเนน สนนํโต ๑
อตปฺปกฏฺเณน ปณํโต ๑ กิลเสปฏฺฐิปปสฺสทฺธิยา ลทฺฐตฺตา ปฏฺฐิ-
ปปสฺสทฺธิลทฺธิ ๑ (๓) เอกคฺคภาวํ คตฺตฺตา เอโกทิกาวาริทธิโต ๑
กิลเสนํ ฉินฺนนฺเต อุปฺปนฺนตฺตา น สปฺปิโยเคน (๔) กิลเส
นํคฺคณฺ्हิตฺวา วาเรตฺวา วาริทธิติ น สสงฺขารนํคฺคยห-
วาริตฺวาโต ๑ เอตฺตาวตฺตา อํยํ ภิกฺขุ วิวฏฺเฐตฺวา อรหตฺตํ
ปตฺโต นาม โหติ ๑

อิทานิสฺส ชินฺนํสวสฺส สโต อภินฺญาปฏฺฐิเวธํ (๕) ทสฺเสนฺโต
ยสฺส ยสฺส จาติอาทิมาน ๑ ตตฺถ อภินฺญาสจฺจนํกรณํยสฺสาติ
อภินฺนํตฺวา ปจฺจกฺขํ กาทพฺพสฺส ๑ สติ สติ อายตเนติ
ปฺพพฺพเหตุสงฺขาเต เจว อิทานิ จ ปฏฺฐิลทฺฐพฺเพ ฌานาทีเกเท (๖)
สติ สติ การณ ๑ ตสฺส วิตุถารโต ปน อํยํ อภินฺญาถา
วิสุทฺธิมคฺเค (๗) วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ๑ อาสวานํ ขยาติอาทิ
เจตฺถ ผลสมมาปตฺติวเสน วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑

นิมิตตสูตรตวณณา

เอกาทสเมปี อธิจิตต์ สมถวิปัสสนาจิตตเมว ฯ ตีณิ
นิมิตตานันตี ตีณิ การณานิ ฯ กาลเนน กาลนฺติ กाले กाले
ยฺตุตทกาลนฺติ (๑) อตุโธ ฯ กาลเนน กาลํ สมานินิมิต्तํ มนสิกา-
ตพฺพนฺติอาทิสฺสํ ตํ ตํ กาลํ สลฺลภฺเขตฺวา เอกกฺคตายุตฺตกาเล
เอกกฺคตา มนสิกาตพฺพา ฯ เอกกฺคตา หิ อธิ สมานินิมิตฺตนฺติ
วฺตุตทา ฯ ตตฺถ วจนฺตุโธ สมานิเยว นิมิต्तํ สมานินิมิต्तํ ฯ
เสสฺสพททวเยปี เอเสว นโย ฯ ปกฺคโหติ ปทํ (๒) วิริยสฺส นามํ ฯ
อุเปกฺขาติ มชฺฌตฺตภาวสฺส ฯ ตสฺมา วิริยสฺส ยฺตุตทกาเล วิริย
มนสิกาตพฺพิ มชฺฌตฺตภาวสฺส ยฺตุตทกาเล มชฺฌตฺตภาเว
จาทพฺพนฺติ ฯ จานนฺตํ จิต्तํ โกสชฺชชย ลํวคฺเตยฺยาติ ตํ การณ
วิหฺชติ เยน ตํ จิต्तํ โกสชฺชภาเวติญฺเจยฺย ฯ อิตเรสุปี
เอเสว นโย ฯ อุเปกฺขานินิมิต्तํเยว มนสิกาเรยฺยาติ เอตฺถ จ
ณานชฺว (๓) อุเปกฺเขยฺยาติ อยมตฺโธ ฯ อาสวานํ ขยยาติ
อรหตฺตผลคฺถาย ฯ

อุกฺกํ พนฺนเรยฺยาติ องฺการกปลฺลํ สชฺเชยฺย ฯ อาลิมฺเปยฺยาติ
ตตฺถ องฺการเ ปกฺขิปิตฺวา อคฺคิ ทตฺวา นาฬิกาย ฐมนฺโต
อคฺคิ คาทาเปยฺย ฯ อุกฺกามฺเข ปกฺขิปเปยฺยาติ องฺการเ วิยฺหิตฺวา
องฺการมคฺถเก (๔) วา จเปยฺย มุสย วา ปกฺขิปเปยฺย ฯ

เล่มที่ 14 โฉนผลวคควณณา หน้า 381

อชฎเปกขตีติ ปกกาปกกาว่า (๑) อุปธาเรติ ฯ

สมมา สมาริยติ อาสวาน์ ขยาชาติ อรหตุตผลตุถาย
สมมา จปียติ ฯ เอตุดาวตา หิ วิปสุสน์ วทุเตตวา อรหตุต
ปตุโต ภิกขุ ทสุสิโต ฯ อิทานิ ตสุส ชีณาตวสุส อภินญา-
ปฐิปทံ ทสุเสนโต ยสุส ยสุส จาติอาทิมาห ฯ ตံ เหฎจา
วตุตตนเยเนว เวทิตพพิ ฯ

โฉนผลวคโค ปญจโม ฯ

ทุตियปณณาสกวณณา นิฎจिता ฯ

ตติยปณาสกาวณณา

สมโพชวคฺควณณา

ปุพฺพเวสมโพชุตฺตวณณา

ตติยสฺส ปจฺเจ ๑ ปุพฺพเว สมโพชชาติ สมโพชิตโต
ปุพฺพเว อริยมคฺคูปตฺติตโต (๑) อปรภาเคเนวาทิ วุตฺตํ โหติ ๑
อนภิสมฺพุทฺธสฺสชาติ อปฺปฏิวิทฺทจตฺตจฺจสฺส ๑ โพชิสตฺตสฺเสว สโตติ
พฺพณนกสฺตสฺเสว [๒] สมฺมาสมโพช อธิคฺนตฺตํ อารภฺนตฺตสฺเสว
สโต สมโพชียา วา สตฺตสฺเสว [๓] สโต ๑ ทีปฺงกรสฺส หิ
ภควโต ปาทุมฺเเล อฏฺฐชฺมมสโมชานนฺน อภินิหารสมิทฺทิตโต ปญฺจติ
ตถาคโต โพชียํ (๔) สโต ลกฺโข ปตฺตพฺพา มยา เอสาติ
ตทฺธิคฺมาย ปรคฺกมํ อมฺมุจฺจนฺโตเยว อากโต ตสฺมา โพชิสตฺตโตติ
วฺจจติ ๑

โก นฺุ โชติ กตโม นฺุ โช ๑ โลโกติ สฺงขารโลโก ๑
อสฺสาโทติ มฺฐรากาโร ๑ อาทีนโวติ อนภินนฺุทิตพฺพาภาโร ๑
ตสฺส มยฺหนฺุติ ตสฺส เอวํ โพชิสตฺตสฺเสว สโต มยฺหํ ๑
จฺนฺุทฺธาควินโย จฺนฺุทฺธาควปฺพานนฺุติ นิพฺพานํ หิ (๕) อารพฺภ
ปฺปฏิจฺจ จฺนฺุทฺธาโค วินยํ คจฺจติ ปหิยฺยติ ตสฺมา นิพฺพานํ

เล่มที่ 14 สมโพธิวคคณณา หน้า 383

ฉนุทธากวินโย ฉนุทธากปฺปหานนุติ วุจฺจติ ฯ อิทํ โลกนีสฺส-
รณนุติ (๑) อิทํ นิพฺพานํ โลกโต นีสฺสฏฺฐตา โลกนีสฺสรณนุติ (๑)
วุจฺจติ ฯ ยาวถีนุติ ยตฺตํ ปฺมานํ กาลํ ฯ อพฺภณฺณาสินฺนติ
อภิวีสฺสฺสเจณ อริยมคฺคณณณ อพฺภณฺณาสี ฯ ฉณณฺจ ปน
เม ทสฺสนนุติ ทฺวิหิปี ปเทหิ ปจฺจเวกฺขณณณณ วุจฺจติ ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ปจฺจเมตฺถอสฺสทสฺสทตฺตวณณณา

ทฺติเย ฯ อสฺสทปฺริเยสนํ อจฺรินฺนติ อสฺสทปฺริเยสนตฺถาย
อจฺริ ฯ กุโต ปญฺจายาติ สฺสมชกาลโต ปญฺจาย ฯ ปณฺณายาติ
สท วิปสฺสนาย มคฺคปณฺณาย ฯ สฺสทฺธิจฺจติ สฺสปฺปฏิวิทฺโธ ฯ
อิมินา อฺปปายน สทฺทตฺถ อตฺถโถ เวทิตฺทโพ ฯ
ตฺติเย ฯ สทฺทตฺถ (๑) อุตฺตานเมว ฯ

สมณพฺรหฺมณฺณสฺสทตฺตวณณณา

จตฺตเถ ฯ สามณฺณตฺถนฺนติ จตฺตพฺพิธิ อริยผลํ ฯ อิตฺริ ตสฺเสว
เววจฺนํ ฯ สามณฺณตฺถน วา จตฺตาริ มคฺคา พฺรหฺมณฺณตฺถน
จตฺตาริ ผลานิ ฯ อิเมสฺส ปน จตฺตสฺสปี สฺสทฺเตสฺส ขนฺธโลโกว
กถิตฺโต ฯ

รณณสุตตวณณา

ปณจัม อตฺถุปฺปตฺติยา นิกฺขิตฺตํ ฯ กตฺรา ย อตฺถุป-
ปตฺติยา ฉพฺพคฺคิยานํ อนาจาเร ฯ เต กิร คายนฺตา
นจฺจนฺตา หสนฺตา วิจฺริสฺสุ ฯ ภิกฺขุ ทสฺพลสฺส อารโจะยฺสฺสุ ฯ
สฺตถา เต ปกฺโกสาเปตฺวา เตสํ โอวาทตฺถาย อิทํ สุตฺตํ
อารภิ ฯ ตตฺถ รณณนฺติ โรทิตฺติ ฯ อุมฺมตฺตกนฺติ อุมฺมตฺตก-
กิริยา ฯ โกมาริกนฺติ กุมารเกหิ กตฺตพฺพกิจฺจํ ฯ ทนฺตวิทฺสก-
หสิตฺตํ (๑) ทนฺเต ทสฺเสตฺวา ปาณิ ปหรนฺตานํ มหาสทฺเทน
หสิตฺติ ฯ เสตฺถมาโต กิเตติ กิเต โว ปจฺจยมาโต โหตุ สเหตุกํ
กิตฺติ ปชฺหถาติ ทีเปติ ฯ นจฺเจปิ เอเสว นโย ฯ อลนฺติ
ยุตฺตํ ฯ ฌมฺมปฺปโมทิตานํ สตฺนฺติ เอตฺถ ฌมฺโม วุจฺจติ การณํ
เกนจิทฺเว การณน ปมฺุทิตานํ สติ ฯ (๒) สิตฺติ สิตฺตมตฺตยาติ ตสฺมี
สิตฺตการณ สติ ยํ สิตฺติ กโรถ ตํ โว สิตฺตมตฺตยา อกฺกทนฺเต (๓)
ทสฺเสตฺวา ปหฺฐจา การมตฺตทสฺสนายเขว ยุตฺตนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อดีตตีสุตตวณณา

ณฐเจ ๑ สุปปัสสาติ (๑) นิททาย ๑ ปฐเสวนาย นตฺถิตตฺตฺติ
ยถา ยถา ปฐเสวติ ตถา ตถา ตาย รุจฺจติเยวาทิตตฺติ
นาม นตฺถิ ๑ เสสปททวยปี เอเสว นโย ๑ สเจ หิ มหาสมุทเท
อุทกํ สุรา ภเวยฺย สุราโสนฺโท จ มจฺโณ หุตฺวา นิพฺพตฺเตยฺย
ตสฺส ตตฺถ จรณตสฺสปี สยณตสฺสปีตตฺติ นาม น
ภเวยฺย ๑ อิมสฺมี สุตฺเต วฏฺฐเมว กถิตํ ๑

อรกบิตตฺตวณณา

สตฺตเม ๑ อวสฺสูตฺติ โหตีตฺตินตฺติ โหติ ๑ น ภทฺทกํ มรณํ
โหตีติ อปาเยปี ปฐิสนฺธิปจฺจยตาย น ลทฺฐกํ โหติ ๑
กาลกิริยาติ ตสฺเสว เววจัน ๑ สุกฺกปกฺเข สกฺเค ปฐิสนฺธิ-
ปจฺจยตาย ภทฺทกํ โหติ ลทฺฐกํ ๑ ตํ ปน เอกนฺเตน
โสตาปนฺนาทีนตฺติณฺณํ อริยสาวกานํเยว วฏฺฐติ ๑ เสสมตฺถ
อุตฺตทานเมวาทิ ๑

พยาปนฺนสูตรวณฺณา

อฏฺฐเม ฯ พยาปนฺนํ ปกฺติภาวํ ชหิตฺวา จิตฺ ๑ เสถํ
ปฺริมฺสฺสฺสฺเต วุตฺตณฺยเมว ฯ

ปจฺมณิทานสูตรวณฺณา

นวเม ฯ นิทานานีติ การณานิ ๑ กมฺมานํ สมุทฺทยาชาติ
วฏฺฏคามิกมฺมานํ ปิณฺฑทกรณฺตฺถาย ๑ โลกปกตฺตํ โลเกณ ปกตํ ๑
สาวชฺชนฺติ สโทสํ ๑ ตํ กมฺมํ กมฺมสมุทฺทยา สํวตฺตตีติ ตํ กมฺมํ
อณฺเฐสํปี วฏฺฏคามินํ กมฺมาน สมุทฺทยา ปิณฺฑทกรณฺตฺถาย
สํวตฺตติ ๑ น ตํ กมฺมํ กมฺมนิโรชฺยาติ ตํ ปน กมฺมํ
วฏฺฏคามิกมฺมานํ นิโรชฺตฺถาย น สํวตฺตติ ๑ สุกฺกปกฺกเข
กมฺมานํ สมุทฺทยาชาติ วฏฺฏคามิกมฺมานํ (๑) สมุทฺทยาตฺถาย ๑ อิมินา
นเยน สพฺพิ อตฺถโต เวทิตฺพํ ๑

ทฺติยณิทานสูตรวณฺณา

ทสเม ฯ กมฺมานนฺติ วฏฺฏคามิกมฺมานเมว ๑ จนนฺทรา-
คฺกุจฺจานิเยติ จนนฺทราคฺคฺส การณฺญเต ๑ อารพฺภาติ อากมฺม
สนฺธาย ปฏฺิจจ ๑ จนนฺโทติ ตณฺหาจฺจฺจฺนฺโท ๑ โย เจตฺโส
สाराโคติ โย จิตฺตฺสฺส ราโค รชฺชนา รชฺชิตฺตฺตํ เอตมฺหํ

เล่มที่ 14 สมโพธิวคคณณา หน้า 387

สัโยชนั พนุชนั วทามิติ อตุโถ ๑ สุกุกปกุเข กมมานนุติ
วิวภูคคามิกมมานัน ๑ ตทกันิวชเชตีติ ตั อกันิวชเชติ ๑ ยทา
จแอนน (๑) วิปาโก ฉาโต โหติ วิทิตโต ตทา เต เจว
ธมเม ตั จ วิปากั อกันิวภูคคิตติ ๑ อิมินา จ (๒) ปแทน
วิปสุสนา กคิตา ๑ ตทกันิวชเชตวาติ อิมินา มคโค กคิตโต (๓)
เจตสา อกัวิราเชตวาติ (๔) อิมินา จ ปน มคโคว ๑ ปญญา
อติวิชฌ ปสุสตีติ สห วิปสุสนาย มคคปญญา นิพพิชฌิตวา
ปสุสตี ๑ เอว สพพตถ อตุโถ เวทิตพโพ ๑ อิมสมิ ปน
สุตเต วภูคคิตติ กคิตนุติ ๑

สมโพธิวคโค ปจโม ๑

อาปายิกวคฺคตวณฺณา

อาปายิกสุตฺตวณฺณา

ทุติยสฺส ปจฺเจ ๑ อปายํ กจฺฉิสฺสณฺตีติ อาปายิกา ๑
นिरยํ กจฺฉิสฺสณฺตีติ เนรยิกา ๑ อิทมฺปฺปหายาติ อิทํ พุรฺหฺมจาริ-
ปฺปฏฺิณฺณาตาทีปํ ปกมฺมตฺตยํ อวิหิตฺวา ๑ พุรฺหฺมจาริปฺปฏฺิณฺโณติ
พุรฺหฺมจาริปฏฺิรูปโก เตสํ วา อากปฺปํ อวิหเนน อหํปิ
พุรฺหฺมจาริติ เอวปฏฺิณฺโณ ๑ อนฺนุทฺธเสตีติ อุกโกสตีติ ปริภาสตี
โจเทตี ๑ นตฺถิ กามสฺสุ โทโสตีติ กิเลสกาเม จ วตฺตกาเม
จ เสวณตฺตสฺส นตฺถิ โทโส ๑ ปาตพฺยตฺนตีติ ปิวิตพฺพตฺติ
ปฺปฏฺิณฺชิตพฺพตฺติ นิราสจฺเจน จิตฺเตน ปิปาสิตฺตสฺส ปานียปิวนสทิสฺ
ปฺปฏฺิณฺชิตพฺพตฺติ ๑ อิมสฺมี สฺสฺเต วฏฺฏเมว กถิตํ ๑

ทูลลภสุตฺตวณฺณา

ทุติเย ๑ กตฺถญฺญกตเวทีติ อิมินา มยฺหํ กตฺถนฺตีติ เตน
กตํ กมฺมํ ฌตฺวา วิทิตํ ปากญฺํ กตฺวา ปฏฺิกรณกปฺปคฺคโล ๑

อปปเมยฺยสุตฺตวณฺณา

ตฺติเย ๑ สฺสฺเสน ปเมตพฺโพตีติ สฺสฺสปเมยฺโย ๑ ทฺกฺเขน
ปเมตพฺโพตีติ ทฺสปเมยฺโย ๑ ปเมตฺตํ น สกฺโกตีติ อปปเมยฺโย ๑
อุนฺนโพีตีติ อุกฺกตฺนโพี ตฺจฺจฺจฺมานํ อุกฺกขิปิตฺวา จิตฺตีติ อตฺถโธ ๑

เล่มที่ 14 อาปายิกวคฺควณฺณา หน้า 389

จปโลติ ปตฺตมณฺฑนาทีนา จาปลุเถน สมฺนุนาคโต ฯ มุขโรติ
มุขโร ฯ วิกัณฺฐวาจติ อสยฺลตวจโน ฯ อสม่าหิโตติ น
จิตฺเตกคฺคโต ฯ วิพฺภนฺตจิตฺโตติ ฆนฺตมิกสฺสปฺปฏิภาโค ฯ ปาก-
ติณฺฑริโยติ วิวฺภินฺฑริโย ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อาเนนฺชสุตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ฯ ตทสฺสาเทตีติ ตํ ฆานํ อสฺสาเทติ ฯ ตํ
นิกาเมตีติ ตทเว ปฏฺเจติ ฯ เตน จ วิตุตี อาปฺชชตีติ เตน
ฆานเนน ตฺถุจี อาปฺชชติ ฯ ตตฺถ จิตฺติ ตสฺมี ฆานเ จิตฺโต ฯ
ตทริมฺตฺโตติ ตตฺถเว อธิมฺตฺโต ฯ ตพฺพหุลวิหารีติ เตน พหุล
วิหรนฺโต ฯ สหพฺยตํ อุปฺปชชตีติ สหภาวํ อุปฺปชชติ ตสฺมี
เทวโลเก นิพฺพตฺตตีติ อตฺถโธ ฯ นิริยมฺปิ กจฺจตีติอาทิ นิริยาทีหิ
อวิปฺปมฺตฺตตฺตา อปรปริยาเยวเสน ตตฺถ กมนํ สนฺธาย
วฺตุตํ ฯ น หิ ตสฺส อุปฺจารชฺฆานโต พลวตฺริ อกุสลํ
อตุถิ เยน อนนฺตฺริ อาปาเย นิพฺพตฺเตยฺย ฯ ภาควโต ปน
สาวโกติ โสตาปนฺนสกทากามิอนากามินํ อลฺลตโร ฯ ตสฺมีเยว
ภเวติ ตตฺถเว อรูปภเว ฯ ปรีนิพฺพายตีติ อปฺจจฺยปรีนิพฺพานน
ปรีนิพฺพายติ ฯ อธิปฺปายโสติ อธิกปฺปโยโค ฯ เสสเมตฺถ
วฺตุตฺนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมี ปน สุตฺเต ปุณฺชชนสฺส
อุปฺตฺติชฺฆานํ กถิตํ อริยสาวกสฺส ตทเว อุปฺตฺติชฺฆานญจ
วิปฺสฺสนาปาทกชฺฆานญจ กถิตํ ฯ

วิปตติสมปทาสุตตวณณา

ปณฺจเม ฯ สีสวิปตฺตีสติ สีสสุส วิปนฺนากาโร ฯ เสสทฺวเยปี
เอเสว นโย ฯ นตฺถิ ทินฺนุนฺนติ ทินฺนุนฺนสฺส ผลากาโว สนฺธาย
วทติ ฯ ยิกฺขุจฺจ วุจฺจติ มหายาโค ฯ หุตฺนฺนติ ปโหนกฺลาภสฺสกุกาโร
อธิปฺเปโต ฯ ตํปี อุกฺกมฺมํ ผลากาเวว สนฺธาย ปฏิกฺกขิปติ ฯ
สุกฺกฺขทุกฺกฺขานฺนติ สุกฺกฺขทุกฺกฺขานํ กุสฺลากุสฺลानฺนติ อตฺถโธ ฯ
ผลวิปาโกติ ยํ ผลนฺนติ วิปาโกติ วา วุจฺจติ ตํ นตฺถีสติ
วทติ ฯ นตฺถิ อโย โลโกติ ปฺรโลเก จิตฺตฺส อโย โลโก
นตฺถิ ฯ นตฺถิ ปโร โลโกติ อิทฺ โลเก จิตฺตฺสาปี ปฺรโลโก
นตฺถิ สพฺเพ ตตฺถ ตตฺถเอว อุกฺกมฺมชฺชนฺตีสติ ทสฺเสติ ฯ นตฺถิ
มาตา นตฺถิ ปิตาติ เตสฺ สมฺมาปฏฺิปปตฺติมิจฺฉาปฏฺิปปตฺตินํ
ผลากาเววเสว วทติ ฯ นตฺถิ สตฺตา โอปปาติกาติ จวิตฺวา
อุปฺปชฺชนกสฺตฺตา นาม นตฺถิ ฯ สมฺปทาติ ปาริปุริโย ฯ
สีลสมฺปทาติ สีสสุส ปฺริปุณฺณอเวกฺลลภาโว ฯ เสสทฺทฺวเยปี
เอเสว นโย ฯ อตฺถิ ทินฺนุนฺนติอาทิ วุตฺตปฏฺิปปกฺขนเยน
คเหตุพฺพํ ฯ

อปณฺณกสุตตวณณา

นฺนุเจ ฯ อปณฺณโก มณฺตี นฺนํ ตเลหิ สมฺนฺนาคโต
ปาสโก ฯ สุกฺคีสฺส สกฺคนฺนติ จาตุมฺมหาราชิกาทิสฺส อณฺณตฺริ

เล่มที่ 14 อาปายิกวคฺคตวณฺณา หน้า 391

สคฺคโลกิ ๑ อิมสฺมี สุตฺเต สีสฺยจ สมนฺมาทิฏฺฐิ จาติ อุกฺขยปี
มิสฺสํ กถิตํ ๑

สคฺคตมํ อุตฺตทานเมว ๑

ปจฺมโสเจยฺยสุตฺตวณฺณา

อภฺจเม ๑ โสเจยฺยนฺติ สฺวจิภาว(๑) ๑ กายโสเจยฺยนฺติ กายทฺวาร
สฺวจิภาโว ๑ เสสฺปททฺเวยปี (๒) เอเสว นโย ๑ อิมสฺ ปน ปฏฺิปาฏิยา
จตฺตฺ สุตฺเตสฺ อคาริกปฏฺิปปทา กถิตา ๑ โสตาปนฺนสก-
ทาคามินมฺปี วฏฺฺติ ๑

ทุตฺติยโสเจยฺยสุตฺตวณฺณา

นวเม ๑ อชฺชตฺตฺนฺติ นิชฺชตฺตฺติ ๑ กามจฺจนฺทฺนฺติ
กามจฺจนฺทฺนฺตีวณฺณํ ๑ พฺยาปาทาทีสฺปิ เอเสว นโย ๑ เสสฺเมตฺถ
เหฏฺฺจา วุตฺตฺนยเมว ๑ คาถาย ปน กายสฺวจินฺติ กายทฺวาร
สฺวจิ กายน วา สฺวจิ ๑ เสสฺปททฺเวยปี เอเสว นโย ๑
นินฺหาตปาปกฺนฺติ ปาปํ นหาเปตฺวา (๓) โธเวตฺวา จิตฺ ๑ อิมินา (๔)
สุตฺเตนปี คาถายปี ชินฺนาสโวว กถิตฺติ ๑

โมเนยฺยสุตตวณฺณา

ทสเม ฯ โมเนยฺยานิติ มุณีภาวา ฯ กายโมเนยฺยนฺติ
กายทฺวารเ มุณีภาโว สาธุภาโว ปณฺทิตภาโว ฯ เสสทฺวเยปิ
เอเสว นโย ฯ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว กายโมเนยฺยนฺติ อิทํ หิ
ติวิธกายทฺวจฺจริตฺตปฺพานํ กายโมเนยฺยํ นาม ฯ อปีจติวิธ
กายสุจฺจริตฺตปี กายโมเนยฺยํ ตถา กายารมฺมณํ ฌาณํ กาย-
โมเนยฺยํ กายปริยฺยวาทา กายโมเนยฺยํ ปริยฺยวาทสทฺทโค มคฺโค
กายโมเนยฺยํ กายเณ ฉนฺทราคสุส ปฺพานํ กายโมเนยฺยํ
กายสงฺขารนิโรธํ จตฺตถชฺชฌานสมาปตฺติ จ กายโมเนยฺยํ ฯ
วจีโมเนยฺเยปิ เอเสว นโย ฯ อโย ปเนตฺถ วิเสโส ยถา
อิธ จตฺตถชฺชฌานสมาปตฺติ เอวํ ตตฺถ วจีสงฺขารนิโรธํ
ทฺวติยชฺชฌานสมาปตฺติ วจีโมเนยฺยนฺติ เวทิตพฺพา ฯ มโน-
โมเนยฺยสุตฺตํ อิมินาปี นเณน อตฺถํ ฌตฺวา จิตฺตสงฺขารนิโรธํ
สญฺญาเวทิตฺตนิโรธสมาปตฺติ มโนโมเนยฺยนฺติ เวทิตพฺพา ฯ
กายมุณีนฺติ กายทฺวารเ มุณี อุตฺตมํ ปริสุทฺธํ กายเณ วา
มุณี ฯ เสสทฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ สพฺพปฺปทายินฺนฺติ จีณาสวํ ฯ
จีณาสโว หิ สพฺพปฺปทายี นามาคิ ฯ

อาปายิกวคฺโค ทฺวติโย ฯ

กุสินารสูตตวณณา

ตติยสูส ปจเม ฯ กุสินารายนุติ เอวํ นามเก นคเร ฯ
พลีหระณ วนสนฺเขตติ เอวํนามเก วนสนฺเขต ฯ ตตถ กิร
ภูตพลีกรณตถํ พลี หรณุติ ตสฺมา พลีหระณนุติ วุจฺจติ ฯ
อากงฺขมาโนติ อิจฺจมาโน ฯ สหตฺถาติ สหตฺถเณ ฯ สมฺปวาเรตีติ
อลนุติ วาจาเย เจว หตฺถวิกาเรน จ ปฏิกฺขิปาเปติ ฯ สาธุ
วต มายนุติ สาธุ วต มํ อัย ฯ กธิโตติ ตณฺหาราเคน
กธิโต ฯ มุจฺฉิตฺติ ตณฺหามุจฺฉนายเยว มุจฺฉิตฺติ ฯ อชฺโฆปนฺโนติ
ตณฺหาย กิลิตฺวา ปรีนฺนุจเปตฺวา ปวตฺโต ฯ อนิสฺสรณปฺลโยติ
ฉนฺนุทราคมํ ปหาย สงฺกทฺตฺติตฺวา (๑) ปรีนฺนุชฺชนฺโต นิสฺสรณปฺลโย
นาม โหติ อัย น ตาทีโส สจฺฉนฺนุทราโก ปรีนฺนุชฺชตีติ
อนิสฺสรณปฺลโย ฯ สุกฺกปกฺโข วุตฺตวิปริยาเยน เวทิตพฺโพ ฯ
เนกขมฺมวิตกฺกาทโย ปเนตฺถ มิสฺสกา กถิตาติ เวทิตพฺพา ฯ

ภณฺจาทนสูตตวณณา

ทฺติเย ฯ ปชหีสฺสูติ ปชหฺนุติ ฯ พหุลมกฺสูติ ปฺนปฺปฺนํ
กโรนุติ ฯ อิทาปี ตโย วิตกฺกา มิสฺสกา กถิตา ฯ
๑ สี. ฉนฺนุทราคมํ อปกทฺตฺติตฺวา ฯ

โคตมกเจติยสูตรวณณา

ตติเย ฯ โคตมเก เจติเยติ โคตมกยกุชสฺส ภวเน ฯ
ตถาคโต หิ ปจฺมโพธิยํ วิสฺติ วสุตานิ กทาจิ จาปาเล เจติเย
กทาจิ สารนุทเท กทาจิ พหุปฺตเต กทาจิ สตุตฺมเพติ (๑) เอวํ
เยภฺยฺเยน เทวาลเยสุเยว วิहाสิ ฯ อิมสฺมี ปน กाले वेहाสิ
อุปฺนิสฺสาย โคตมกสฺส ยกุชสฺส ภวณฺฺจाने (๒) วิहाสิ ฯ เตน
วุตฺตํ โคตมเก เจติเยติ ฯ เอตทโวจาทิ เอตํ อภิญญาหาหนฺติอาทิกํ
สุตฺตุนฺตํ อโวจ ฯ

อิทฺวจ ปน ภควาตา สุตฺตํ อตฺตฺวปฺตฺติยํ วุตฺตุนฺติ
เวทิตฺพฺพิ ฯ กตฺริ อตฺตฺวปฺตฺติยฺนฺติ มฺลปฺริยาอตฺตฺวปฺตฺติยํ ฯ
สมฺพฺพฺลลา กิร พฺราหฺมณปฺพฺพิชิตา อตฺตนา อุกฺกहितฺพฺพฺทฺทฺจัน
นิสฺสาย ชานนฺมทํ อุปฺปาเทตฺวา ฐมฺมสฺสวณฺฺกํ น กจฺจฺนฺติ
สมฺมาสมฺพฺพฺทฺโร กเถนฺโต อเมหฺหิ ฉาตเมว กเถสฺสตี โน
อณฺณาตฺนฺติ ฯ ภิกฺขุ ตถาคตฺสฺส อาโรเจสฺสุ ฯ สตุถา เต ภิกฺขุ
ปฺกฺโกสาเปตฺวา มฺขปฺญฺญิณฺณํ คเหตฺวา มฺลปฺริยาอํ เทเสสิ ฯ เต
ภิกฺขุ เทสฺนาย เนว อาคตฺตฺจฺจัน น คตฺตฺจฺจัน อทฺทสฺสุ ฯ
อปฺสฺสนฺตา สมฺมาสมฺพฺพฺทฺโร มยฺหิ กถา นิยฺยาตีตี มฺขสมฺปตฺตเมว
กเถตีตี จินฺตฺยีสฺสุ ฯ สตุถา เตสฺ มนฺ ชานิตฺวา อิมํ สุตฺตุนฺตํ
อารภิ ฯ

เล่มที่ 14 กุสินารวคควณณา หน้า 395

ตตถ อภินญาชาติ อิมะ ปญจกขนุชา ทวาทสายตนาณิ
 อฏฐารส ธาตุโย พาวีสตินุทริยานิ จตตาริ สจฺจานิ นว
 เหตุ สตฺต ผสฺสา สตฺต เวทนา สตฺต เจตนา สตฺต สยฺยนา
 สตฺต จิตฺตานีติ ชานิตฺวา ปฏิวิชฺฌิตฺวา ปจฺจกฺขํ กตฺวา ฯ
 ตถา อิมะ จตฺตาริ สติปฏฺฐานาติอาทินา นเยน เต เต
 ฌมฺเม ชานิตฺวา ปฏิวิชฺฌิตฺวา ปจฺจกฺขเมว กตฺวาติ อตฺโถ ฯ
 สนิทานนฺติ สปฺจยเมว กตฺวา กถมิ โน อปฺจยํ ฯ
 สปฺปาฎิหาริยนฺติ ปจฺจนีกปฏฺิหรณฺน สปฺปาฎิหาริยเมว กตฺวา
 กถมิ โน อปฺปาฎิหาริยํ ฯ อลฺลจ ปน โวติ ยุตฺตลฺลจ ปน
 ตฺมฺหากํ ฯ ตฺมฺจฺจยาติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา สุวากฺขาโต
 ฌมฺโม สฺปฏฺิปนฺโน สงฺฆมฺติ ติณฺิ รตนานิ คฺคฺนโต อนฺุสฺสรนฺตํ
 ตฺมฺหากํ ยุตฺตเมว ตฺมฺจฺจํ กาทฺนฺติ อตฺโถ ฯ เสสฺปททฺวเยปี เอเสว
 นโย ฯ

อกมฺปิตฺถาติ จฺหิ อากาเรหิ อกมฺปิตฺถ ฯ เอวฺรุโป หิ
 ปจฺวิกรมฺโป โปธิมณฺเฑปี อโหสิ ฯ โปธิสฺตฺเต กิร ทกฺขิน-
 ทิสภาเคน โปธิมณฺฑํ อภิรุเพห ทกฺขินภาโค เหฏฺฐา อวีจฺิ
 ปาปฺณนฺโต วีย อโหสิ อุตฺตรภาโค อุกฺคนฺตฺวา ภวคฺคํ
 อภินนฺโต วีย ฯ ปจฺฉิมทิสฺ คเต ปจฺฉิมภาโค เหฏฺฐา อวีจฺิ ปาปฺณนฺโต
 วีย อโหสิ ปาจฺฉินภาโค อุกฺคนฺตฺวา ภวคฺคํ อภินนฺโต วีย อโหสิ
 อุตฺตรภาโค เหฏฺฐา อวีจฺิ ปาปฺณนฺโต วีย ทกฺขินภาโค

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 396

อुकคनुตวา ภาคคั อภินนุโต วย ปาจันทิสภาโค ภูเขา
อวีจี้ ปาปุนนุโต วย ปจจิมภาโค อुकคनुตวา ภาคคั
อภินนุโต วย ฯ โพธิรุกโขปี สกั ภูเขา อวีจี้ ปาปุนนุโต
วย สกั อุกคनुตวา ภาคคั อภินนุโต วย ฯ ตสมึปี ทิวเส
เอวံ ฌหิ อากาเรหิ จกุกวาพสหัสเส (๑) มหาปจวี อกมปิตุถ ฯ

ภรณญูกาลามสุตตวณณา

จตุตเถ ฯ เกวลกปฺปนติ สกลกปฺปี ฯ อาหิณฺหนุโตติ
วิจฺรณฺโต ฯ น อทฺทสาติ กิการณา น อทฺทส อัย กิร
ภรณฺญู กาลาโม สกฺขยานํ อคฺคปิณฺฑํ ขาทนฺโต วิจฺรติ ตสฺส
วสนญฺจानํ สมฺปตฺตกาเล เอกา ฌมฺมเทสนา สมฺญฺจหิสุตฺติติ
ณตฺวา ภควา เอวํ อธิญฺจาสิ ยถา อญฺโล อาวสโถ น
ปฺลฺยณฺยิตฺถ ฯ ตสมฺมา น อทฺทส ฯ ปุราณสพฺรหฺมจาริติ โปราณโก
สพฺรหฺมจาริ ฯ โส กิร อาพารกาพามกาเล ตสมึเยว อสุสเม
อโหสิ ตํ สนฺธาเยวมาห ฯ สนฺถํ ปฺลฺยณาเปหิติ สนฺถริตพฺพํ
สนฺถราหิติ อตุโถ ฯ สนฺถํ ปฺลฺยณาเปตฺวาติ กปฺปิยมณฺจเก
ปจฺจตุถรณฺํ ปฺลฺยณาเปตฺวา ฯ กามานํ ปริณฺถํ ปฺลฺยณาเปตฺติ
เอตฺถ ปริณฺถา นาม สมตฺติกฺกโม ตสมฺมา กามานํ สมตฺติกฺกมํ
ปจฺมชฺฌานํ ปฺลฺยณาเปติ ฯ น รูปานํ ปริณฺถนฺติ รูปานํ
สมตฺติกฺกมณฺฑิตํ อรูปาวจรสมาปตฺตึ น ปฺลฺยณาเปติ ฯ น เวทนานํ
๑ ม. จกุกวาพสหัสสิ ฯ

เล่มที่ 14 กุสินารวคควณณา หน้า 397

ปริณฺชนฺติ เวทนํ สมติกมํ นิพฺพานํ น ปณฺญาเปติ ฯ
นิฏฺฐาติ คติ นิปฺผลฺลติ ฯ อุทาหุ ปุณฺณติ อุทาหุ นานา ฯ

หตฺถกสฺตฺตวณฺณา

ปฺลจเม ฯ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยาติ เอตฺถ อภิกฺกนฺตสทฺโท
ขยฺสฺนุทราภีรฺูปอพฺกนฺโมทนาทีสุ ทิสฺสตี ฯ ตตฺถ อภิกฺกนฺตา
ภนฺเต รตฺติ นิกฺขนฺโต ปจฺโม ยาโม จิรฺนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ
อุทฺทิสฺสฺส ภนฺเต ภควา ภิกฺขุณฺ ปาณฺนิโมกฺขนฺติ เอวมาทีสุ
ขเย ทิสฺสตี ฯ อัย อิมํสํ จตฺนํ ปุคฺคฺลนํ อภิกฺกนฺตตโร
จ ปณฺนิตฺตโร จาติ เอวมาทีสุ สฺนุทเร ฯ

โก เม วนฺทติ ปาทานิ อิทฺธิยา ยสฺสา ชลํ

อภิกฺกนฺเตน วณฺเณน สพฺพา โอบาสยฺ ทิสฺสตี

เอวมาทีสุ อภีรฺูเป ฯ อภิกฺกนฺตํ โภ โคตมาติ เอวมาทีสุ

อพฺกนฺโมทเน อีธ ปน สฺนุทเร ฯ เตน อภิกฺกนฺตาย

รตฺติยาติ อิกฺุจาย กนฺตาย มนาปาย รตฺติยาติ วุตฺตํ โหติ ฯ

อภิกฺกนฺตวณฺณาติ อีธ อภิกฺกนฺตสทฺโท อภีรฺูเป ฯ

วณฺณสทฺโท ปน จวิฏฺติกฺวลคฺคการณฺสจฺจานปฺปมาณ-

รฺูปายตนาทีสุ ทิสฺสตี ฯ ตตฺถ สุวณฺณวณฺโณสิ ภควาติ

เอวมาทีสุ จวิฏฺิ ฯ กทา สณฺณพฺุหา ปน เต คหปติ สมนฺสฺส

โคตมสฺส วณฺณาติ เอวมาทีสุ ฤติยํ ฯ จตฺตาโร เม โภ

โคตม วณฺณาติ เอวมาทีสุ กฺวลคฺเค ฯ อถ เกน นุ

เล่มที่ 14คิกนิปาตวณณา หน้า 398

วณณน คณฺหคณฺโณติ วุจฺจตีติ เอวมาทีสุ การณ ๑ มหนฺตํ
หตฺถิราชวณฺณํ อภินิมฺมินิตฺวาติ เอวมาทีสุ สณฺจาน ๑ ตโย
ปตฺตสฺส วณฺณาติ เอวมาทีสุ ปมาณ ๑ วณฺโณ คณฺโห รโส
โอชาติ เอวมาทีสุ รูปายตเน ๑ โส อธิ ฉวียา ทฏฺจพฺโพ ๑
เตน อภิกฺกนฺตวณฺณาติ อภिरูปจฺฉวิ อฏฺจวณฺณา มนาปวณฺณาติ
วุตฺตํ โหติ ๑

เกวลกปฺปนฺติ เอตฺถ เกวลสทฺโท อนวเสสเยภฺยฺยอพฺยา-
มิสฺसानติเรกทพฺหตฺถวิสํโยคาทือเนกตฺโถ ๑ ตถา หิสฺส เกวลปริ-
ปฺพณฺณํ ปริสฺสุทฺธํ พฺรหฺมจฺริยฺนฺติ เอวมาทีสุ อนวเสโส อตฺโถ ๑ (๑)
เกวลา องฺกมฺกธา ปหฺนฺติ ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย อฺปสฺงก-
มิสฺสนฺตีติ เอวมาทีสุ เยภฺยฺยตา ๑ เกวลสฺส ทฺกขกฺขนฺธสฺส
สมฺภทโย โหตีติ เอวมาทีสุ อพฺยามิสฺสตา ๑ เกวลํ สทฺธามตฺตกํ
นฺน อยฺมายสฺมาติ เอวมาทีสุ อนติเรกตา ๑ आयสฺมโต
อนฺรทฺธสฺส พาหิโก นาม สทฺธิวิหาริโก เกวลกปฺปํ สงฺมเกทาย
จิโตติ เอวมาทีสุ พพฺหตฺถตา ๑ เกวลํ (๒) วุสิตฺวา อุตฺตมปฺริโสติ
วุจฺจตีติ เอวมาทีสุ วิสํโยโค ๑ อธิ ปนฺสฺส อนวเสสตา อตฺโถติ
อธิปฺเปตา ๑

กปฺปสทฺโท ปนฺยํ อภิสทฺทหนโวหารกาลปฺลยตฺติจฺเจทน-
วิกปฺปเลสสมนฺตภาวาทือเนกตฺโถ ๑ ตถา หิสฺส โอกปฺปนียเมตฺ
โกโต โคตมสฺส ยถาตํ อรหโต สมฺมาสมพฺทฺธสฺสาติ เอวมาทีสุ

เล่มที่ 14คิกนินปตวณณนา หนา 399

อภิสททหน อตุโธ ๑ อนุชานามิ ภิกขเว ปญจหิ สมณกปเปหิ
ผลั ปริกฤษิตุนุติ เอวมาทิสู โวหาโร ๑ เยน สุตํ นิจจกปป์
วิหรามิติ เอวมาทิสู กาโล ๑ อิจจายสุมมา กปโปติ เอวมาทิสู
ปญจตุติ ๑ อลงกโต กปปีตเกสมสตุติ เอวมาทิสู เณน ๑
กปปติ ทวงคูลกปโปติ เอวมาทิสู วิกปโป ๑ อตุติ กปโป
นินชชิตุนุติ เอวมาทิสู เลโส ๑ เกวลกปป์ เขตวนัน โอภาเสตวาคิ
เอวมาทิสู สมนตภาโว ๑ อธิ ปนสส สมนตภาโว อตุโธติ
อธิปเปโต ๑ ตสุมมา เกวลกปป์ เขตวนนุติ เอตุถ อนวเสถั
สมนตโต เขตวนนุติ อตุโธ ๑

โอภาเสตวาคิ อากาย ฝริตวา ๑ วาลิกายาคิ สณห-
วาลุกาย ๑ น สณจาทิ น ปติญจาทิ ๑ โอพาริกนุติ พุรหุม-
เทวดาย หิ ปจวิยั ปติญจทานกาลเอ อตุตภาโว โอพาริกโก มาเปตุ
วญญุติ ปจวิ วา ตสุมมา เอวมาม ๑ ฐมมาติ อิมินา ปุพเพ
อุคคหิตพุททวจนัน ทสเสติ ๑ นปปวตติโน อหเสนุติ
สชฌายมูพุกวากาย ปรีหีนา อหเสนุ ๑ อปปฏิวาโนติ อนิวตุโต
อนุกกณจิติ ๑ ทสสนสสาติ จกขุวิญญาณน ทสสนสส ๑
อุปญจทานสสาติ จตุหิ ปจเจยหิ อุปญจทานสส ๑ อธิสึลนุติ
ทสวิธึ สึล ๑ ตณหิ ปญจสึล ๑ อุปาทาย อธิสึลนุติ วุจติ ๑ อวิห
คโตติ อวิหาพุรหุมโลเก นินพุตโตสมิติ ทสเสติ ๑

กุกวิยสุตตวณณา

ณกุเจ ๑ โคโยคมิทกขสมินติ คาวินิ วิกุกยกุกาเน อุกุจิตมิ-
ลกขสุส สนุติเก ๑ รัตตสุสาทนุติ (๑) ฉานสุขากาเวเน รัตตสุสาทิ ๑
พาหิรสุสาทนุติ (๒) กามกุกสุขเวเสน พาหิรสุสาทิ ๑ กุกุวิยนุติ
อุกุณิณุจิ ๑ อามกนุเชติ โกชสงุขาเต วิสสคนุเช (๑) ๑ อวสุตตนุติ
ตินุติ ๑ มกุกิกาทิ กิเลสมกุกิกา ๑ นานุปติสสนุติติ อุกุจาย
น อนุกุพนุชิสสนุติ ๑ นานวาสุสวิสสนุติติ อนุกุพนุชิตวา น
ขาทิสสนุติ ๑ สัเวคมปาทีติ โสตาปนุโน ชาโต ๑

กุกุวิยกโตติ อุกุณิณุจกโต ๑ อารกา โหตีติ ทูเร โหติ ๑
วิฆาตสุเสว ภาควาติ ทุกขสุเสว ภาคี ๑ จเรตีติ จรติ กจณติ (๔) ๑
ทุมเมโรติ ทุปปญโย ๑ อิมสมิ สุตเต วุกุณเมว กติติ คากาสุปิ
วุกุณิวุกุณนุติ ๑

สตตเม ๑ วุกุณเมว กาสิติ ๑

ทุกุติยอนุกุทฐสุตตวณณา

อุกุจเม ๑ อิทนุเต มานสมินติ อัย เต นววิเชน วทุติต-
มานโนติ อตุโธ ๑ อิทนุเต อุกุทฐจุกสมินติ อิทิ ตว อุกุทฐจุก
จิตตสุส อุกุทฐกาโว ๑ อิทนุเต กุกุกุจุกสมินติ อิทิ ตว
กุกุกุจุก ๑

ปฏิจนนสุดตวณณา

นวม ๑ วหนตติ (๑) นียนติ ๑ ปฏิจนโน วหตติ (๒) ปฏิจนโนว
หตุวา นียยติ (๓) ๑ วิวโก วิโรจตติ เอตถ เอกโต อุโกโต
อตุโต สพพตถโกตติ จตุธา (๔) วิวฏตา เวทิตพพา ๑ ตตุถ
เอกโต วิวฏี นาม อสาธารณสิกขาปท ๑ อุโกโต วิวฏี นาม
สาธารณสิกขาปท ๑ อตุโต วิวฏี นาม ปฏิลทชชมมกุโณ ๑
สพพตถโกต วิวฏี (๕) นาม เตปฏิกัม พุททวณ ๑

เลขสุดตวณณา

ทสม ๑ อภินนติ อภิกขณั นรินตริ ๑ อากาเพหนนติ
กาเพहन กกขเพน ๑ สรุเสนาติ สรุสวจนน ๑ กาพหิ กตุวา
สรุสิ กตุวา วุจมาโนปติ อตุโถ ๑ อมณาเปนาติ มนั
อนลลียนนเตน อวทณนเตน ๑ สนุชิติเยวาติ (๑) ฆฎิยติเยว ๑
สัสนุทติเยวาติ นรินตโรว โหติ ๑ สมุโมทติเยวาติ เอกิภาวเมว
คจจติ ๑ เสสิ สพพตถ อตุตทานเมวาติ ๑

กุสินาราวคโค ตติโย ๑

๑ ม. อวหนตติ ๑ ๒ ม. อวหตติ ๑ ๓ ม. นียยติ ๑ ๔ ม. จตุพพิธา
๕ ม. สพพตถกวิวฏี ๑

โยธาชีวคควณณา

โยธาชีวสุตตวณณา

จตุตถสฺส ปจเม ฯ ยุทฺธํ อุปชีวตีติ โยธาชีโว ฯ ราชา-
รโหตี รณโณ อนุจฺจวโก ฯ ราชโกคฺโคตี รณโณ อุปโกค(๑) ฯ
องคนฺเตว สงฺขมฺ (๒) กจฺจตีติ หตฺโถ วีย ปาโท วีย จ
อวสฺสํ อิจฺฉิตพพตฺตา องคนฺติ สงฺขํ กจฺจติ ฯ ทูเรปาที โหตีติ
อุทเท อุตฺถมตฺตํ เถ อญฺจุตฺถมตฺตํ ตโต วา อุตฺตรินฺนติ ทูเร
กณฺท์ ปาเตติ ฯ ทูฏฺฐคามณฺโณภยสฺส หิ โยธาชีโว นวอฺตฺถมตฺตํ
กณฺท์ ปาเตติ ปจฺฉิมภเว โปธิสฺสโต โยชนปฺปมาณํ ฯ
อกฺขณเวรีติ อวิราชิตเวรี อกฺขณํ วา วิชฺช วิชฺชนตฺตริกาย
วิชฺฉิตฺตํ สมตฺโถติ อตฺโถ ฯ มหโต กายสฺส ปทาเลตฺตาติ
เอกโต พทฺธํ ผลกสฺตมฺปิ มหีสจฺจมฺสตมฺปิ อญฺจฺจฺจปฺปมาณพหฺลํ
โลหปญฺญมฺปิ จตฺตฺตฺตฺตพหฺลํ อสนปฺทรมฺปิ วิทฺตฺติพหฺลํ อฺทฺมฺพร-
ปฺทรมฺปิ ทิมโต วาติกาสกมฺปิ วิชฺฉิตฺตํ สมตฺโถติ อตฺโถ ฯ
ยงฺกิลฺลิจิ รูปนฺตฺติอาทิ วิสุทฺธิมคฺเค วิตฺถาริตเมว ฯ เนตฺตํ มมาติ-
อาทิ ตณฺหามานทิฏฺฐิปฏิกฺเขปวเสน (๓) วุตฺตํ ฯ สมฺมปฺปญฺญา
ปฺสฺสตีติ สมฺมา เหตุนา การณฺน สห วิปฺสฺสนาย มคฺค-
ปญฺญา ปฺสฺสตีติ ฯ ปทาเลตีติ อรหตฺตมคฺเคน ปทาเลตีติ ฯ

ปริสาสุตตวณณา

หุติเย ฯ อุกกาจิตวินีตาคิ อปปฏิปุจจิตฺวา วินีตา
ทพฺพินิติปริสา ฯ ปฏิปุจจาวินีตาคิ ปุจจิตฺวา วินีตา สุวินิต-
ปริสา ฯ ยาวตชฺฌาวินีตาคิ ปมาณวเสน วินีตา ปมาณํ
ณตฺวา วินีตา ปริสาคิ อตุโถ ฯ ยาวตชฺฌาคิ ปาลิยา ปน
ยว ปโยคชฺฌาสยเนนาคิ (๑) ฯ อชฺฌาสยํ ณตฺวา วินีตา ปริสาคิ
วุตฺตํ โหติ ฯ
ตติยํ อุตฺตानเมวาคิ ฯ

อุปปาทาสุตตวณณา

จตุตฺเถ ฯ ฌมฺมญฺจิตตาคิ สภาวญฺจิตตา ฯ ฌมฺมนิยามตาคิ
สภาวเณ นิยามตา ฯ (๒) สพฺเพ สงฺขาราคิ จตุญฺมิกสงฺขาราคิ ฯ
อนิจฺจาติ หุตฺวา อภาวญฺเจเน อนิจฺจา ฯ ทุกฺขาติ สมฺปฺภี-
ปีพนญฺเจเน ทุกฺขา ฯ อนตฺตาคิ อวสวตฺตนญฺเจเน อนตฺตา ฯ
อิติ อิมสฺมี สุตฺเต ตีณิ ลกฺขณานิ มิสฺสกาณิ กถิตานิ ฯ

เกสกมฺพลสฺสฺตฺตวณฺณา

ปฺลจเม ๑ ตนฺตาวุตฺตํ วตฺถานนฺติ ปจฺจตฺตฺเถ สามีวจฺนํ ๑
ตฺนฺเตหิ วายิตวตฺถานํติ อตฺโถ ๑ เกสกมฺพโลติ มนุสฺสเกเสหิ
วายิตกมฺพโล ๑ ปวาทานนฺติ (๑) อิทํปี ปจฺจตฺตฺเถ สามีวจฺนํ ๑
ปฏิกิฏฺโฐติ ปจฺฉิมโก ทามโก ๑ โมฆปฺริโสติ ตฺจฺฉปฺริโส
มฺพฺหปฺริโส ๑ ปฏฺิพาหตีติ ปฏฺิเสเชติ ๑ จิปฺปี อฺจฺจฺเตยฺยาติ กุมินํ
อฺจฺจฺเตยฺย ๑

นฺนุสฺสตฺตฺมานิ อุตฺตฺตานตฺถานเว ๑

อสฺสขลฺงกสฺสฺตฺตวณฺณา

อฺนุจเม ๑ อสฺสขลฺงโกติ อสฺสโกตฺโต ๑ (๒) อิทมฺสฺส ชวสฺมี
วทามิติ อยมสฺส ฅาณชโวติ วทามิ ๑ อิทมฺสฺส วณฺณสฺมี
วทามิติ อยมสฺส กุณวณฺโณติ วทามิ ๑ อิทมฺสฺส อโรห-
ปฺริณาหสฺสมินฺติ อยมสฺส อฺจฺจภาโว ปฺริมณฺทลภาโวติ วทามิ ๑
๑ ม. ปุฏฺสมณฺพฺราหฺมณฺวาทานนฺติ ๑ ๒ ม. อสฺสขลฺงโกติ อสฺสโปติ ๑

อสุตสทสสุตตวณณา (๑)

นวมะ ๑ อสุตสทสเสติ (๒) อสุเสสุ สทสเส(๓) ๑ ปุริสทสเสติ (๔)
ปุริเสสุ (๕) สทสสทิส (๖) สปุริเสติ (๗) อตุโถ ๑ อิมสุมิ สุตเต ตีณิ
มคคผลานิ กถิตานิ ๑ ตตถายิ ตีหิ มคเคหิ ฅาณชวสมปนุโนติ
เวทิตพโพ ๑

อสุสาขานียสุตตวณณา

ทสมะ ๑ ฆเทหติ ฆททเก ๑ อสุสาขานียติ การณาการณิ
ชานนโก อสุโส ๑ ปุริสาขานียสุปิ เอเสว นโย ๑ อิมสุมิ
สุตเต อรหตตผลิ กถิติ ๑ ตตธรายิ อรหตตมคเคน ฅาณชว-
สมปนุโนติ เวทิตพโพ ๑

ปจมโมรนิวาปสุตตวณณา

เอกาทสมะ ๑ อจจนตนิญุโจติ อนุติ อติกนตนิญุโจ
อกุปฺปนิญุโจติ (๘) อตุโถ ๑ เสสิ สทิสเมว ๑

หุติยโมรนิวาปสุตตวณฺณา

ทฺวาทสเม ฯ อิทฺธิปาฎิหาริเยนาติ อิชฺฌนกปาฎิหาริเยน ฯ
อาทสณาปาฎิหาริเยนาติ อาทิสิตฺวา อปทิสิตฺวา กถนก-
ปาฎิหาริเยนาติ ฯ (๑)

ตติยโมรนิวาปสุตตวณฺณา

เตรสเม ฯ สมนฺมาทิฎฺฐิยาติ ผลสฺมาปตฺตตถาย วิปสฺสนา-
สมนฺมาทิฎฺฐิยา ฯ (๒) สมนฺมาถาณฺนาติ ผลถาณฺน ฯ สมนฺมาวิมุตฺติยาติ
เสเสหิ ผลสฺมาปตฺติชฺฌเมหิ ฯ อิมสฺส ตีสุปี สุตฺเตสฺส จิณฺสาสโว
กถิโตติ ฯ

โยธาชีววกุโธ จตฺตฺโต ฯ

#๑ ม. กถนอนุกถนกถาปาฎิหาริเยน ฯ ๒ ม. สมนฺมาทิฎฺฐิยา ฯ

มณฑลวคควณณา

อภิสลสุตตาทิวณณา

ปลยจมสส ปจเม ๑ ยถาภูตํ นิกขิตโตติ ยถา อานตวา
จปีโต ๑
ทุตียะ ๑ สวชเชนาติ สโทเสน ๑
ตติเย ๑ วิสเมนาติ สปกขลเนน ๑ สเมนาติ นิปปกขลเนน ๑ (๑)
จตุตเถ ๑ อสจจินาติ กุถสทิสเสน อเมชฌเนน (๒) ๑ สจจินาติ
ปรัสทุเรน เมชฌเนน ๑
ปลยจมาทีนิ อุตตทานตถาเนว ๑

ปุปพณหสุตตวณณา

ทสมะ ๑ สุนกขตตุนติอาทิสู ยสมี ทิวเส ตโย สจจริต-
ธมมา ปุริตา โหนติ โส ทิวโส ลทุชนกขตตโยโค นาม
เตนสส สทา สุนกขตตํ นาม โหตีติ วุจติ ๑ เสวว ทิวโส กตมจกโล
นาม โหติ เตนสส สทา สุมจกนติ วุจติ ๑ ปภาตมปีสส
สทา สุปปภาตเมว ๑ สยนโต อญจิตปี สหุจจิตเมว (๓) ขโณปี
สกุขโณว มุหุตโตปี สุมุหุตโตว ๑ เอตถ จ ทสจจรูปปมาโณ
กาโล ขโณ นาม ขณน ทสกุขโณ กาโล ลโย
๑ ม. อปกขลเนน ๑ ๒ ม. อปรัสทุเรน อเมชฌเนน ๑
๓ ส. สหุจจิตเมว ๑

นาม เตน ลเยน จ ทสโย กาโล ขณโย นาม เตน
ทสฺสโย มุหุตโต นาม เตน มุหุตเตน ทสฺสโย ขณมุหุตโต
นามาติ อัย วิภาโค เวทิตพฺโพ ฯ สฺยญฺจํ พุรหุมจาริสฺสูติ ยสฺมี
ทิวเส ตีณิ สุจฺริตานิ ปุริตานิ ตทาสฺส เสฏฺฐจารีสุ
ทินฺนทานํ สฺยญฺจํ นาม โหติ ฯ ปทกฺขิณํ กายกมฺมนฺติ ตํ
ทิวสํ เตน กตํ กายกมฺมํ วฑฺฒิกายกมฺมํ นาม โหติ ฯ
เสสฺสปเทสฺสปี เอสฺว นโย ฯ ปทกฺขิณานิ กตฺวานาติ วฑฺฒิยฺตุตฺตานิ
กายกมฺมาทีนํ กตฺวา ฯ ลกฺนตฺตฺเถ ปทกฺขิณฺเต ปทกฺขิณ
วฑฺฒิยฺตุตฺเถยว ลกฺนฺติ ฯ เสสฺเมตฺถ(๑) อุตฺตานเมวาทิ ฯ
มจฺจลวคฺโค ปญฺจโม ฯ
ตติยปณฺณาสกาวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม.เสถี ฯ

อเจลกวกคฺวณฺณา

อิโต ปเรสุ อากาพฺหา ปฏิปทาติ คาพฺหา กกฺขพา
โลภวเสน ธิรคฺคหณา ฯ นิชฺฌามาติ อตฺตกิลมถานฺนุโยควเสน
สุญฺญู ฌามา สนนตฺตตฺปริตฺตตฺตา ฯ มชฺฌิมาติ เนว กกฺขพา
น ฌามา มชฺฌเภวา ฯ

อเจลกโถติ นิจฺเจโล นคฺโค ฯ มุตฺตาจาโรติ วิสฺสุจฺจาโร (๑) ฯ
อุจฺจารกมฺมาทีสุ โลภิกฺกุลปฺตฺตาจาเรน วิรหิโต จิตฺโกว อุจฺจารี
กโรติ ปสฺสาวํ กโรติ ขาทติ ภูณฺชติ ฯ หตฺถาวเลขโนติ หตฺถ
ปิณฺทมฺหิ นิฏฺฐิจิตฺ ชิวฺหาย หตฺถํ อวเลขติ (๓) อุจฺจารี วา (๓)
กตฺวา หตฺถสฺมีเยว อุทกสณฺณิ (๔) หตฺถวา หตฺถเณ อปฺลิจติ ฯ
ภิกฺขาย คหณฺตถํ เอหิ ภาทฺนฺเตติ วุตฺเต น เอตีติ น
เอหิภาทฺนฺติโก ฯ เตนฺนิตฺถุจ ภาทฺนฺเตติ วุตฺเตปี นตฺถุจตีติ
นตฺถุจภาทฺนฺติโก ฯ ตทฺถุยฺปี กิร โส เอตฺตสฺส วจฺนํ
กตฺถํ ภาวิสฺสตีติ น กโรติ ฯ อภิหฺนฺนฺติ ปฺเรตฺรํ คเหตุวา
อาหฺนฺนฺนํ ฯ อุทฺทิสฺสกตฺนฺติ อิมฺหิ ตฺมฺเมห อุทฺทิสฺส กตฺนฺติ
เอวํ อาโรจิตฺถิกฺขํ ฯ นิมนฺตฺนฺติ อสฺสกํ นาม กุลํ วา วีถิ
วา คามํ วา ปวิเสยฺยาถาติ เอวํ นิมนฺตฺโตติ ภิกฺขํปี น
สาทฺธิยติ น คณฺหาติ ฯ น กุมฺภิกฺขาติ กุมฺภิกฺโข อุทฺทริตฺวา

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 410

ทียุขมานัน ภิกขุปี น คณฺหาติ ฯ น กโฬปิมุขาทิ กโฬปีติ
อุกฺขลิตฺติ วา ปจฺจฺฉิตฺติ วา ตโถปีติ น คณฺหาติ ฯ กสฺมา ฯ
กมุภิกโฬปีโย มํ นิสฺสาย กฏฺจฺจฺจฺนา ปหาริ ลภฺนฺตีติ ฯ น
เอลกมนฺตรนฺติ อุมฺมาริ อนฺตริ กตฺวา ทียุขมานัน น
คณฺหาติ ฯ กสฺมา อยฺมํ นิสฺสาย อนฺตรกรณํ ลภฺตีติ ฯ
ทณฺฑมฺสเลสุปี เอสฺว นโย ฯ

ทวินฺนนฺติ ทฺวิสุ ภูณฺชฺมาเนสุ เอกสฺมี อฏฺจาย เทนฺเต
น คณฺหาติ ฯ กสฺมา ฯ กพฺพนฺตรราย โหตีติ ฯ

น คพฺภินิยาติอาทิสฺส ปน คพฺภินิยา กุจฺฉิยํ ทารโก
กิลมฺติ ปายนฺติยา ทารกสฺส จิรฺนฺตรราย โหติ ปฺริสนฺตร-
กตฺย รติอนฺตรราย โหตีติ น คณฺหาติ ฯ น สฺงกิตฺตีสุติ
สฺงกิตฺเตตฺวา กตฺกตฺเตสุ ฯ ทพฺภิกฺขสมเย กิร อเจลกสฺวกา
อเจลกานํ อตฺถาย ตโถ ตโถ ตณฺฑุลาทีนํ สฺมาทเปตฺวา ภตฺตํ
ปจฺนฺติ อุกฺกฏฺจาเจลกโถ ตโถ น ปฏฺิกคณฺหาติ ฯ น ยตฺถ
สฺวติ ยตฺถ สฺนโข ปิณฺฑํ ลภฺิสฺสามิติ อฺปฏฺิจิโต โหติ ตตฺถ
ตสฺส อทตฺวา อาหฺมํ น คณฺหาติ ฯ กสฺมา ฯ เอตฺส
ปิณฺฑนฺตรราย โหตีติ ฯ สณฺฑทสณฺฑจารินิติ สฺมฺหสมฺหจารินิ ฯ
สเจ หิ อเจลกํ ทิสฺวา อิมฺสฺส ภิกฺขุ ทสฺสามาติ มานุสฺกานํ (๑)
ภตฺตเคหํ ปวิสนฺติ เตสุ จ ปวิสนฺเตสุ กโฬปิมุขาทิสฺส นิสฺสนา
๑. ม. มนุสฺสา ฯ

มกุกกา อูปรตติตวา สณทสนททา จรณติ ตโต อาหภูมิ ภูมิภาค
น คณหาติ ๑ กสุมมา ม นิสสาย มกุกิกาน โคจรนตราโย (๑)
ชาโตติ ๑

น อูโสทกนติ (๒) สพพสสสมภาเรหิ กตํ โสวีรํ (๓) ๑
เอตถ จ สุราปานเมว สาวชชํ อัย ปน สพเพสุ
สาวชชสณณิ ๑ เอกาการิโกติ โย เอกสมิ (๔) เคเห ภูมิภาค ลกิตวา
นิวตตติ ๑ เอกาโลปีโกติ เอเกเนว อาโลเปน ยาเปติ ๑
ทวาคาริกาทีสุปี เอเสว นโย ๑

เอกิสสาปี ทตติยาติ เอกาย ทตติยา ๑ ทตติ นาม
เอกา ขุททกปาติ โหติ ยตถ อกคํ ภูมิภาค ปกขิปิตวา
จเปนติ ๑ เอกาหิกนติ เอกทิวสนตริกํ ๑ อทตมาสิกนติ (๕) อทต-
มาสนตริกํ ๑ ปริยายภตตโกชนนติ วารภตตโกชนํ เอกาหวารน
ทวี่หวารน สตตทาหวารน อทตมาสวารนาติ เอว ทิวสวารน
อาภคํ ภตตโกชนํ ๑ สากภกโขติอาทีนิ วุตตตถาเนว ๑

อูกุกกุจโกติ อุกุธิ จิตโก ๑ อูกุกุกูปปรานมนุยุตโตติ
อูกุกุกุกิวริยิ อนุยุตโต คจจนโตปี อูกุกุกิวโกว หุตวา
อูปรตติตวา อูปรตติตวา คจจติ ๑ กณฎกาปสสยิโกติ อยกณฎเก
วา ปกตติกณฎเก วา ภูมิยิ โกฎเกตุวา ตตถ จมมํ อตถริตวา

เล่มที่ 14 ติกนิปาตวณณา หน้า 412

จางงกมาทีนิ กโรติ ฯ เสยฺยนฺติ สยฺนโตปี ตเถว เสยฺยํ
กปฺเปติ ฯ สายํ ตติยมสฺสชาติ สายตติยํ ฯ ปาโต มชฺฌนฺติเก
สายนฺติ ทิวสฺสสตฺถิกขตฺตํ ปาปี ปวาเสสฺสามิตี อุทโก-
โรหนานุโยคํ อนุยฺตโต วิหริตี ฯ

กาเย กายานุสฺสึตีอาทีนิ เหฏฺฐา เอกกนิปาตวณณายํ
วุตฺตนเยน เวทิตพฺพานิ ฯ อัย วุจฺจตี ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏฺฐิพฺพาทิ
ภิกฺขเว อัย กามสุขลฺลิกานุโยคญฺจ อตฺตกิลมถานุโยคญฺจชาติ เทว
อนฺเต อนฺปกตา สฺสสตฺถุจฺเจทฺนเตหิ วา วิมุตฺตา มชฺฌิมา
ปฏฺฐิพฺพาทิ เวทิตพฺพา ฯ

กมฺมปถเปยฺยาลวณณา

สมนฺยุโธติ สมานชฺฆาสาโย ฯ รากสฺสชาติ ปญฺจกาม-
คุณฺณิกรากสฺส ฯ อภิญฺญาชาติ อภิชานนตฺถํ ฯ สฺสญฺญโต สมาริตี-
อาทีหิ ตีหิปี สมาริหิ วิปฺสฺสนาว กถิตา ฯ วิปฺสฺสนา หิ
นิจฺจาภินิเวสนิจฺจนิมิตฺตนิจฺจปณฺธิอาทีนํ อภาวา อิมานิ นามานิ
ลภตี ฯ ปริญฺญาชาติ ปริชานนตฺถํ ฯ เสสฺสพเทสุปี เอสฺเสว
นโยตี ฯ

มโนรปฐพียา องคุตตรนิกายกุกกตยา

ติกนิปาตวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุกกนิปาตวณฺณา

ปรจฺมปณฺณาสกวณฺณา

ภณฺฑคามวคฺควณฺณา

อนุพฺพุทฺตสุตฺตวณฺณา

จตุกกนิปาตสุส ปจฺเม ฯ อนนฺุโพธาติ อพฺุชฺฌเนน
อชานเนน ฯ อปฺุปฏิเวธาติ อปฺุปฏิวิชฺฌเนน อปฺุปัจจกฺขกิริยาย ฯ
ทิมมทฺธานนฺุติ จิรกาลํ ฯ สนฺุชาวิตนฺุติ ภวโต ภวํ คมนวเสน
สนฺุชาวิตํ ฯ สํสริตนฺุติ ปฺุณฺุปฺุณฺุํ คมนาคมนวเสน (๑) สํสริตํ ฯ
มมณฺุเจว ตฺุมหากณฺุจาติ มยา จ ตฺุเมหฺุหิ จ ฯ อถวา สนฺุชาวิตํ
สํสริตนฺุติ สนฺุชานํ สํสริณํ มม เจว ตฺุมหากณฺุจ อโหสิตี
เอวเมตฺถ อตฺุโถ เวทิตพฺุโพ ฯ

อริยสฺุสาติ นิทฺุโทสสุส ฯ สีสสมาธิปณฺุณาติ อิเม ปน
ตโยปี ฐมฺุมา มคฺคผลสมฺุปฺุตฺตาว เวทิตพฺุพา ฯ วิมฺุตฺตินาเมน
ผลเมว นิทฺุทิฏฺุจํ ฯ ภวตณฺุหาติ ภเวสุ ตณฺุหา ฯ ภวเนตฺุตีติ
ภวเรชฺุ ฯ ตณฺุหาเยว เอตํ นามํ ฯ ตาย หิ สตฺุตา โคณา
วีย คีวายํ พนฺุชิตฺุวา ตํ ตํ ภวํ นิยฺุยนฺุติ ตสฺุมา ภวเนตฺุตีติ
วฺุจฺุจตี ฯ

อนฺุตฺตราติ โลกฺุตฺตรา ฯ ทฺุภฺุชฺุสฺุสนฺุตฺกโรติ วณฺุณฺุทฺุภฺุชฺุสฺุ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 414

อนุตกโร ฯ จกขุมมาติ ปญจหิ จกขุหิ จกขุมา ฯ ปรีนิพพุโตติ
กิลีสปรีนิพพานน ปรีนิพพุโต ฯ อิทมสุส โพธิมณเฑ ปจม-
ปรีนิพพานัน ปจจา ปน ยมกสถานมนุเตร อนุปาทิเสสาย
นิพพานธาคยา ปรีนิพพุโต ยถานุสนธินา เทสนัน นิฏฐเปสิ ฯ

ปปีตสุตตวณณา

ทุดิเย ฯ ปปีตโตติ (๑) จโต ฯ อปปีตโตติ (๒) ปตีฏฐิตโต ฯ ตตถ
โลกิยมหาชน ปตีโตเยว นาม โสตาปนุนาทโย กิลีสุป-
ปตติกขณ ปตีตา นาม ฯ ชีณาสโว เอกนตปตีฏฐิตโต นาม ฯ
จตุตา ปตตติติ เย จตุตา เต ปตตติ นาม ฯ ปตีตติติ เย
ปตีตา เต จตุตา นาม ฯ จตตตตา ปตีตา ปตีตตตตา จตุตติ
อตุโถ ฯ กิฑฐาติ รากรตตตา ฯ ปุนรากตตติ ปุนชาติ ปุนชร
ปุนพยาริ ปุนมรรณ อากตา นาม โหนตติ ฯ กต กิจจันตติ จตฺหิ
มกฺเกหิ กตตพุกิจจัน กตฺ ฯ รตฺ รมนนตติ รमितพุกตตเก กุณชาเต
รमितฺ ฯ สุขนนานวาคตฺ สุขนตติ สุขน สุขัน อนุอาคตฺ สมปตตฺ
มานุสกุสุขน ทิพพสุขัน ฆานสุขน วิปสุสนาสุขัน วิปสุสนาสุขน
มกฺกุสุขัน มกฺกุสุขน ผลสุขัน ผลสุขน นิพพานสุขัน สมปตตฺ
อธิกตตติ อตุโถ ฯ

ปรหมขตสุตตวณณา

ตติยิ ทุกนิปาตวณณายิ วุตตเมว ๑ กาถาสุ ปน
นินุทियนุติ นินุทิตพพยุตตัก ๑ นินุทิตีติ ครหติ ๑ ปลัสสิโยติ
ปลัสสิตพพยุตโต ๑ วิจินาติ มุเขน โส กลินุติ โส (๑) เอวิ ปวตโต
เตน มุเขน กลี วิจินาติ นาม ๑ กลินา เตน สุขั น
วินุทิตีติ เตน จ กลินา สุขั น ปฏิลภติ ๑ สพพสุสาปี
สหาปี อตตนาติ สพเพนปี สเคน ชเนน เจว อตตนา
จ สทฐิ โย ปราชโย โส อปมตตโกว กลีติ อตุโธ ๑
โย สุกเตสุติ โย ปน สมมกุกเตสุ (๒) ปุกุกเลสุ จิตติ ปทุเสยย (๓)
อัยิ จิตตปโปทิสว ตโต กลิตโต มหนตตโร กลิ ๑ อิทานิ
ตสฺส มหนตตรภาวิ ทสฺเสนุโต สติ สหสฺसानนุติอาทิมาห ๑
ตตุถ สติ สหสฺसानนุติ นีรพฺพุททณนาย สตสทสฺสั ๑ นตฺตีสตีติ
อปฺรานิ จ นตฺตีสต นีรพฺพุทานิ ๑ ปญจ จาติ อพฺพุททณนาย
จ ปญจ อพฺพุทานิ ๑ ยมริยิ ครหิติ ยิ อริเย ครหนุโต
นิริยิ อุปฺปชฺชติ เอตฺถ เอตฺตัก อายุปฺปมาณนุติ ๑

หุติยขตสุตตวณณา

จตุตเถ ๑ มาตริ ปิตริ จาติอาทีสุ มิตฺตวินุทโก มาตริ
มิจฺญาปฺปฏิปนฺโน นาม อชาตสจฺจ ปิตริ มิจฺญาปฺปฏิปนฺโน
นาม เทวทตฺโต ตถาคเต มิจฺญาปฺปฏิปนฺโน นาม ๑ โกกาลีโก
ตถาคตสาวเก มิจฺญาปฺปฏิปนฺโน นาม ๑ พหุญฺจาติ พหุญฺเมว ๑
ปสวตีติ ปฏิลภติ ๑ ตายาติ ตาย มิจฺญาปฺปฏิปตฺติสงฺขาตาย
อธมฺมจริยาย ๑ เปจฺจาติ อิตฺโต คนฺตฺวา ๑ อปายญฺจ กจฺจตีติ
นิริยาทีสุ อญฺจตรสฺมึ นิพฺพตฺตติ ๑ สุกกปฺกฺเขปิ เอเสว นโย ๑

อนุโสตสุตตวณณา

ปญฺจเม ๑ อนุโสตฺถิ กจฺจตีติ อนุโสตคามิ ๑ กิเลสโสตฺตส
ปจฺจนิกปฺปฏิปตฺติยา ปฏฺิโสตฺถิ กจฺจตีติ ปฏฺิโสตคามิ ๑ จิตฺตฺโตติ
จิตฺตภาโว ๑ ตินฺนุโนติ โอนฺมฺ ตรีตฺวา จิตฺ ๑ ปารคฺโตติ (๑) ปรีตีริ
คฺโต ๑ ฤเลตฺติจฺจตีติ นิพฺพานฤเลตฺติจฺจตีติ ๑ พุราหฺมโนติ
เสฏฺโฐ นิทฺโทโส ๑ อิธาติ อิมสฺมึ โลเก ๑ กามे จ ปฏฺิเสวตีติ
กิเลสกามะหิ วตฺตฺกามะ ปฏฺิเสวตีติ ๑ ปาปญฺจ กมฺมํ กโรตีติ
ปาปญฺจ (๒) ปาณาติปาตาทิกมฺมํ กโรตีติ ๑ ปาปญฺจ กมฺมํ น
กโรตีติ ปญฺจเวรกมฺมํ น กโรตีติ ๑ อญฺญํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
จิตฺตฺโตติ อญฺญํ อนาคามิปฺคฺคโล ตสฺมา โลกา ปุณฺ ปฏฺิสนฺธิวเสน

อนาคมนโต (๑) จิตตโต นาม ฯ

ตณฺหาธิปนฺนาติ ตณฺหาหย อธิปนฺนา อชฺโฆตถุฎา ตณฺหํ
วา อธิปนฺนา อชฺโฆคาพฺหา ฯ ปริปนฺณเสจฺจิตติ สิกฺขาปาริปฺปยุ
จิตโต ฯ อปริหานธมฺโมติ อปริหีนสกาโว ฯ เจโตวสิปฺตโตติ
จิตฺตวสีภาวปฺตโต (๒) ฯ เอวรูปู จีณาสโว โหติ อธิ ปน
อนาคามิ กถิตโต ฯ สมหิตินฺทฺริโยติ สมหิตจพินฺทฺริโย (๓) ฯ
ปโรปราคติ (๔) อุตฺตมลามกา กุสลาคุสลาติ อตฺโถ ฯ สมฺมจฺจาติ
ถาณน สมฺมคณฺตวา ฯ วิฐูปีตาคติ วิฐูฐีตฺตา ฉาปีตฺตา วา ฯ
วูสิตฺตพฺรหฺมจฺริโยติ มกฺกพฺรหฺมจฺริยํ วูสิตฺตวา (๕) จิตโต ฯ โลกนฺตคฺคฺติ
ติวิธสฺสาปี โลกสฺส อนฺตํ คโต ฯ ปารคโตติ นฺหาการฺเห
ปารคโต ฯ อธิ จีณาสโวว กถิตโต ฯ อิติ สุตฺเตปี กาธาสูปี
วณฺณวิวณฺณเมว กถิตํ ฯ

อปฺปสฺสุตฺตวณฺณนา

นญฺเจ ฯ อนฺนูปปฺนโนติ อนฺนูปาคโต ฯ สุตฺตฺนฺตฺติอาทิสฺ อุกฺกโต-
วิภงฺกนิทฺเทสขฺนฺชกปฺริวารสฺสฺตฺตฺนฺปาตมฺงฺกฺลสฺสฺตฺตฺรตฺนสฺสฺตฺตฺนาลกฺสฺสฺต-
ตฺวณฺณกฺสฺสฺตฺตฺตานี อณฺณมฺปิ สุตฺตฺนํกํ ตถาคตฺวจฺนํ สุตฺตฺนฺติ
เวทิตฺตพฺพิ ฯ สพฺพมฺปิ สกาถกํ สุตฺตํ เกยฺยณฺติ เวทิตฺตพฺพิ ฯ
๑ ม. อนาคมนโต ฯ ๒ ม. จิตฺตสีภาวํ ปฺตโต ฯ
๓ ส. สมฺมาจปีตจพินฺทฺริโย ฯ ๔ ม. ปโรปราคติ ปโรวรา ฯ
๕ ม. วูสิตฺตวา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 418

วิเสเสน ลัญจตเท สกโลปี สกาถวคโค ฯ สกลปี อภิธมมปิฏกั
นิกุคากตสุตต์ ขณจ อณณปี อณณเหหิ อญฺหิ อญฺเคหิ
อสงฺกหิตํ พุทฺทวณฺณํ ตํ เวยฺยากรณฺนติ เวทิตพฺพํ ฯ ธมฺมปทํ
เถรคาคา เถรีคาคา สุตฺตนิปาเต โนสุตฺตนาเมกา สุตฺตนิคาคา
จ คาคาติ เวทิตพฺพา ฯ โสมนสุสมยิกคาคาปฏิลัญจตา(๑) เทว-
อสีตีสุตฺตนา อุทานนฺติ เวทิตพฺพา ฯ วุตฺตมิตํ (๒) ภควตาคี-
อาทินยปฺปวตฺตา ทสุตฺตรสत्ตํ สุตฺตนฺตํ อิติวุตฺตกนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ
อปณฺณกชาตกาทีนํ ปณฺณาสาธิกานํ ปณฺจชาตกสฺตานํ ชาตกนฺติ
เวทิตพฺพานํ ฯ จตฺตารอเม ภิกฺขเว อจฺฉริยา อพฺภุตธมฺมา
อานนฺเทตฺถอาทินยปฺปวตฺตา สพฺเพปี อจฺฉริยอพฺภุตธมฺมปฏิลัญจตา
สุตฺตนา อพฺภุตธมฺมนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ จุพฺพเวทลฺลมหาเวทลฺล-
สมฺมาทิฏฺฐิสกฺกปณฺหสงฺขารภาชนิยฺมมหาปณฺณมฺมสุตฺตาทโย สพฺเพปี
เวทณฺจ ตฺถจฺฉิณฺจ ลทฺธา ลทฺธา ปุจฺฉิตฺตสุตฺตนา เวทลฺลนฺติ
เวทิตพฺพา ฯ

น อคฺคณณฺณาย ธมฺมมณฺณายาติ (๓) อญฺจกถณฺจ ปาลิณฺจ
อชานิตฺวา ฯ ธมฺมานุธมฺมปฏิปฺนฺโนติ นวโลกุตฺตรธมฺมสฺส อญฺรูป-
ธมฺมํ สหสีลกํ (๔) ปุพฺพภากปฏิปทํ น ปฏิปฺนฺโน โหติ ฯ
อิมินา อุปาเยน สพฺพวาเรสุ อตฺถโก เวทิตพฺโพ ฯ ปจฺมวาเร

เล่มที่ 14 ภาณทคามวคควณณา หน้า 419

ปเนตถ อปปสสุตทุสสีโล กถิตโต ทุติเย อปปสสุตชีณาสโว
ตติเย พหุสสุตทุสสีโล จตุตเถ ๑ พหุสสุตชีณาสโว ๑

สีเลสุ อสมานิตติ สีเลสุ อปริปรุการี (๑) ๑ สีลโต จ
สุเตน จาติ สีลภาเคน จ สุตภาเคน จ อัย ทุสสีโล
อปปสสุโตติ เอวนตัม ครหนตฺติติ อตฺโต ๑ ตสฺส สมปชชเต
สุตฺนติ ตสฺส ปุคฺคตสฺส ยสฺมา เตน สฺเตน สุตกิจจํ กตฺ
ตสฺมา ตสฺส สุตํ สมปชชติ นาม ๑ นาสฺส สมปชชเตติ
สุตกิจจสฺส อกตตฺตา น สมปชชติ ๑ ฌมฺมชฺรณฺติ สุตฌมฺมานํ
อาธารภูตํ ๑ สปปญฺณนฺติ สฺปปญฺณ (๒) ๑ เนกขํ ฌมฺโพนทสฺเสวาติ
ฌมฺพุนทํ วุจฺจติ ชาตีสฺวณฺณํ ตสฺส ฌมฺพุนทสฺส เนกขํ วีย
ปญฺจสฺวณฺณปริมาณํ สฺวณฺณฌมฺภิกํ วียาติ อตฺโต ๑

โสภณสฺสุตตวณณา

สตฺตเม ๑ วียตฺตาติ ปญฺญาเวยฺยตฺติเยน สมฺนฺนาคตา ๑
วินิตฺตาติ วินยํ อูเปตา สฺววินิตฺตา ๑ วิสารถาติ เวสารถฺเชน
โสมนสฺสสทคตวณเณน สมฺนฺนาคตา ๑ ฌมฺมชฺรธาติ สุตฌมฺมานํ
อาธารภูตา ๑ ภิกฺขุ จ สีลสมฺปนฺโนติ คาถาย กิณฺจาปี
เอเกกสฺเสว เอเกโก คฺุณฺณ กถิตโต สพฺเพสํ ปน สพฺเพปิ
วฏฺฏนฺตฺติติ ๑

เวสารชชุตตวณณา

อฏฐเม ๑ เวสารชชานิติ เอตุล สारชชปฏิบัติกโโข เวสารชช ๑
จตุสฺ จาเนสฺ สारชชภาวํ ปจฺจเวกฺขนตฺสฺส อฺปนฺนโนสฺมนสฺส-
ฉาณสฺเสตํ นามํ ๑ อาสภณฺจानนฺติ เสฏฺฐจฺ्ञานํ อุตฺตมจฺ्ञานํ
อาสภภา วา ปุพฺพพฺพุชฺชา เตสํ จานนฺติ อตฺถโ ๑ อปิจ
กวสฺตเชฏฺฐโก อุตฺถโก กวสฺสทฺสฺสเชฏฺฐโก วสฺสโก วชฺสทฺสฺสเชฏฺฐโก
วา อุตฺถโก วชฺสทฺสฺสเชฏฺฐโก วสฺสโก สพฺพควเสฏฺฐโ จ สพฺพ-
ปริสฺสยสโ เสโต ปาสาทิกโ มหาการวโ อสนิสฺตสทฺเทหิปิ
อสนิสฺสทฺสทฺเทหิปิ อสมฺปกมฺปิโย นิสฺสโก โส อิทฺ อุตฺถโกติ
อธิปฺเปโต ๑ อิทฺมฺปิ หิ ตสฺส ปรียาบวณฺ ๑ อุตฺถทฺสฺส อิทฺนฺติ
อาสภํ ๑ จานนฺติ จตุหิ ปาเทหิ ปจฺวี อฺปนฺปิเพตฺวา
วตฺถุณํ ๑ อิทํ ปนฺ อาสภํ วิทยาติ อาสภํ ๑ ยถापि หิ
นิสฺสภสงฺขาโต อุตฺถโก จตุหิ ปาเทหิ ปจฺวี อฺปนฺปิเพตฺวา
อจฺลจฺ्ञานนฺติจฺ्ञติ เอวํ ตถาคโตปิ จตุหิ เวสารชชปาเทหิ
อฏฐปรีสฺสปจฺวี อฺปนฺปิเพตฺวา สทฺเวเก โลกเก เกนจि ปจฺจตฺถิเกน
ปจฺจามิตฺเตน อกมฺปิโย อจฺลจฺ्ञานนฺติ จฺ्ञติ ๑ เอวํ ติจฺ्ञมาโน(๑)
จ ตํ อาสภณฺจานํ ปฏฺิขานาติ อฺปนฺจจฺฉติ น ปจฺจกฺขาติ
อตฺตนิ อาโรเปติ ๑ เตน วุตฺตํ อาสภณฺจานํ ปฏฺิขานาติติ ๑
ปรีสาสุติ อฏฐสฺส ปรีสาสุ ๑ สีนฺนาทํ นทตฺตีติ เสฏฺฐจฺ्ञนาทํ

เล่มที่ 14 ภาณทคามวคควณณา หน้า 421

สีหนาท นทติ สีหนาทสทิส วา นาท นทติ ฯ อยมตุโธ
 สีหนาทสุตเตน ทสเสตพโพ ฯ ยถาปี สีโห สหนโต จ
 หนนโต จ สีโหติ วุจติ เอวํ ตถาคโต โลกธมมานํ
 สหนโต ปรปฺปวาทานญจ หนนโต สีโหติ วุจติ ฯ
 เอวํ วุตตสฺส สีหสฺส นาทํ สีหนาทํ ฯ ตตฺถ ยถา หิ สีโห(๑)
 สีหเพลน สมฺนาคโต สพฺพตฺถ วิสารโท วิคตโลมหํโส
 สีหนาทํ นทติ เอวํ ตถาคตสีโหปี ตถาคตเพลหิ สมฺนาคโต
 อฏฺฐสฺส ปริสาสฺส วิสารโท วิคตโลมหํโส อิติ รูปนฺติ อาทินา
 นเยน นานาวิธเทสนาวิลาสสมฺปนฺนํ สีหนาทํ นทติ ฯ เตน
 วุตฺตํ ปริสาสฺส สีหนาทํ นทตฺติ ฯ

พฺรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตตฺติ เอตฺถ พฺรหฺมณฺติ เสฏฺฐํ อุตฺตมํ
 วิสุทฺธิํ ฯ จกฺกสทฺโท ปนายิ

สมฺปตฺติยํ ลกฺขณํ จ รตฺถเก อิริยาปเถ
 ทาเน รตฺนธมฺมูร- จกฺกาทิสฺส จ ทิสฺสติ
 ธมฺมจกฺเก อธิ มโต ตถจ เทวธา วิภาวเย ฯ
 จตฺตาริมาณี ภิกฺขเว จกฺกานิ เยหิ สมฺนาคตานํ

เทวมนฺุสฺสานนฺติ อาทิสฺส หิ อัย สมฺปตฺติยํ ทิสฺสติ ฯ ปาทตเลสุ
 จกฺกานิ ชาตานีติ เอตฺถ ลกฺขณํ ฯ จกฺกํว วหโต ปทนฺติ
 เอตฺถ รตฺถเก ฯ จตฺจกฺกํ นวทวารนฺติ เอตฺถ อิริยาปเถ ฯ
 # ๑. ม. ยถา สีโห ฯ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 422

ทท์ ภูณช จ มา จ ปมาโท จกั กั วตุตย สพุพปาณินนุติ
เอตถ ทาเน ฯ ทิพัพ จกักรตน์ ปาตุรโหสีติ เอตถ
รตนจกเก ฯ มยา ปวตุตติ จกักนุติ เอตถ ฌมมจกเก ฯ
อิจฺจาทสฺส โปสสฺส จกั กั รมติ มตุถเกติ เอตถ อูรจกเก ฯ
ชुरปริยฺนฺเตน เจปี จกัเกนาติ เอตถ ปหฺรณจกเก ฯ
อสฺนินฺวิจกักนุติ เอตถ อสฺนินฺมณฺฑเล ฯ อิธ ปนายิ ฌมมจกเก
มโต ฯ

ติ ปเนตฺ ฌมมจกั กั ทูวิธิ โหติ ปฎิเวธณาณญจ
เทสฺนาณาณญจ ฯ ตตุถ ปณฺญาปภาวิติ อตุตโน อริยผลาวหิ
ปฎิเวธณาณิ กรุณาปภาวิติ สาวกานิ อริยผลาวหิ เทสฺนา-
ณาณิ ฯ ตตุถ ปฎิเวธณาณิ อูปฺปชฺชมานิ อูปฺปนฺนุนุติ ทูวิธิ ฯ
ตลฺหิ อภินิภฺขมนโต ยาว อรหตุตมคฺคา อูปฺปชฺชมานิ ผลกฺขณเ
อูปฺปนฺนุนฺนาม ฯ ตฺสิตกฺวานโต วา ยาว มหาโพธิปลฺลงฺเก
อรหตุตมคฺคา อูปฺปชฺชมานิ ผลกฺขณเ อูปฺปนฺนุนฺนาม ฯ ทิปฺงฺกรโต
ปฎฺฐาย วา ยาว โพธิปลฺลงฺเก อรหตุตมคฺคา อูปฺปชฺชมานิ
ผลกฺขณเ อูปฺปนฺนุนฺนาม ฯ เทสฺนาณาณิปี ปวตุตมานิ ปวตุตนุติ
ทูวิธิ ฯ ตลฺหิ ยาว อณฺญาโกณฺฑทฺถลฺลสฺส โสตาปตฺติมคฺคา
ปวตุตมานิ ผลกฺขณเ ปวตุตฺ นาม ฯ เตสุ ปฎิเวธณาณิ
โลกุตฺตริ เทสฺนาณาณิ โลกิยิ ฯ อุกฺขยิปี ปเนตฺ อณฺเณหิ

เล่มที่ 14 ภาณทคามวคฺควณฺณา หน้า 423

อสาธารณํ พุทฺธานํเยว โอรสํ ฅาณํ ฯ

สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส เต ปฏฺิชาโนโตติ อหํ สมฺมาสมฺพุทฺโ
สพฺเพ ฅมฺมา มยา อภิสมฺพุทฺธาติ เอวํ ปฏฺิชาโนโต [๑] ฯ น
จ อภิสมฺพุทฺธาติ (๒) อิมํ นาม ฅมฺมา ตยา อนภิสมฺพุทฺธา ฯ
ตตฺร วตฺติ เตสุ อนภิสมฺพุทฺธาติ เอวํ ทสฺสิตฅมฺเมสุ ฯ
สทฺทมฺเมนาติ สเหตุนา สการณฺน วจฺเนน ฯ นิमितฺตเมตฺนฺติ
เอตฺถ ปุคฺคโลปี ฅมฺโมปี นิमितฺตฺนฺติ อธิปฺเปโต ฯ ตํ ปุคฺคํ
น ปสฺสามิ โย มํ ปฏฺิโจเทสฺสติ ฯ ตํ ฅมฺมํ น ปสฺสามิ
สนฺทสฺเสตฺวา อยํ นาม ฅมฺโม ตยา อนภิสมฺพุทฺโติ มํ
ปฏฺิโจเทสฺสตีติ อยเมตฺถ อตฺถโธ ฯ เขมฺปปฺตฺโตติ เขมํ ปตฺโต ฯ
เสสฺปททวํ อิมสฺเสว เววจฺนํ ฯ สพฺพเมตํ เวสฺารชฺชฅาณเมว
สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ทสฺพลสฺสํ หิ อยํ นาม ฅมฺโม ตยา
อนภิสมฺพุทฺโติ โจทกํ ปุคฺคํ วา โจทฺนาการณํ อนภิ-
สมฺพุทฺทฅมฺมํ วา อปฺสฺสโต สภาวพุทฺโเยว วตฺ สฺมาโน อหํ
พุทฺโติ สฺมิตฺติ วทามิตฺติ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส พฺลวตฺรํ โสมนสฺสํ
อุปฺปชฺชติ เตน สมฺปยฺตฺตํ ฅาณํ เวสฺารชฺชํ นาม ฯ ตํ
สนฺธาย เขมฺปปฺตฺโตติอาทิมายํ ฯ เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถโธ
เวทิตฺตฺวา ฯ

อนฺตรายิกา ฅมฺมาติ เอตฺถ ปน อนฺตรายํ กโรนฺตีติ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 424

อนุตรายิกา ฯ เต อตฺถโต สณฺจิจฺจ วิตฺกุกฺนฺตา สตฺต
อาปฺตฺติกฺขนฺธา ฯ สณฺจิจฺจ วิตฺกุกฺนฺตํ หิ อนฺตมโส ทุกฺกฏ-
ทุพฺภาสิตมฺปิ มคฺคผลานํ อนฺตฺรายํ กโรติ ฯ อธิ ปน
เมถุนฺธมฺมา อธิปฺเปตา ฯ เมถุนํ เสวโต หิ ยสฺส กสฺสจि
นิสฺสํสยเมว มคฺคผลานํ อนฺตฺรายโ โหติ ฯ ยสฺส โข ปน
เต อตฺถายาติ รากฺขยยาทีสุ ยสฺส อตฺถาย ฯ ฌมฺโม เทสิโตติ
อสุภภาวนาธิฌมฺโม กถิโต ฯ ตตฺร วต มนฺติ ตสฺมี อนิยฺยา-
นิกธมฺเม [๑] ฯ เสถํ วินเย (๒) วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

วาทปฺถาติ วาทาเยว ฯ ปุณฺณติ พหู ฯ สิตาติ อุปฺนิพนฺธา
อภิสงฺขตา ฯ อถวา ปุณฺณสฺสิตาติ ปุณฺณภาวํ สิตา อุปฺกตา ฯ
ปุณฺณํ หิ วา สิตาติปิ ปุณฺณสฺสิตา ฯ ยํ นิสฺสิตาติ เอตฺรหิปี ยํ
วาทปฺถํ นิสฺสิตา ฯ น เต ภวนฺตีติ เต วาทปฺถา น
ภวนฺติ ภิชฺชนฺติ วินสฺสนฺติ ฯ ฌมฺมจกฺกนฺติ เทสฺนาธานฺสฺสปี
ปฺปฏิเวธานฺสฺสปี เอตํ นามํ ฯ เตสุ เทสฺนาธานํ โลกิยํ
ปฺปฏิเวธานํ โลกุตฺตรํ ฯ เกวลีติ สกฺลโลกุตฺตรสมนฺนาคโต (๓) ฯ
ตาทิสฺนฺติ ตถาวีริ ฯ

ตณฺหุปฺปาทสุตฺตวณฺณนา

นวมเ ๑ อุปฺปชฺชติ เอเตสุติ อุปฺปาทา ๑ กา อุปฺปชฺชติ ๑
ตณฺหา ๑ ตณฺหาย อุปฺปาทา ตณฺหุปฺปาทา ตณฺหาวตฺถุณี
ตณฺหาการณานีติ อตุโธ ๑ จีวรเหตุติ กตฺถ มนาลี จีวร
ลภิสฺสามีติ จีวรการณา อุปฺปชฺชติ ๑ อิติภาวาทเหตุติ เอตฺถ
อิตฺตีติ นิตฺตสนฺตฺเถ (๑) นิปาโต ๑ ยถา จีวราทีเหตุ เอว
ภาวาทเหตุปีติ อตุโธ ๑ ภาวาทโวติ เจตฺถ ปณฺธิตฺตปณฺธิตฺตรานี
สฺปปีนฺวานีตาทิน อธิปฺเปตานิ ๑ สมฺปตฺตติภเวสุ ปณฺธิตฺตรปณฺธิต-
ตมฺภาวติปี วทนฺติ ๑

ตณฺหาทฺติโยติ อยฺยหิ สตุโต อนมตฺตเก สํสาร์วภู
สํสาร์นฺโต น เอกโกว สํสาร์ติ ตณฺหํ ปน ทฺติยิกํ ลภนฺโตว
สํสาร์ติ ๑ เตน วุตฺตํ ตณฺหาทฺติโยติ ๑ อิตฺถภาวณฺณตณฺหาทฺติ
เอตฺถ อิตฺถภาโว นาม อัย อตฺตภาโว อณฺณตณฺหาทฺติ นาม
อนาคตฺตตณฺหาทฺติ ๑ เอวรูปโป วา อณฺณโลปี อตฺตภาโว อิตฺถภาโว
นาม น เอวรูปโป อณฺณตณฺหาทฺติ นาม ๑ ตํ อิตฺถ-
ภาวณฺณตณฺหาทฺติ ๑ สํสาร์นฺติ ขนฺธธาตฺตอานฺตปฺปฏีปาฏี ๑
นาตฺติวตฺตตีติ นาทิกุมฺติ ๑ เอวมาทีนํ ฅตฺวาติ เอว อตีตา-
นาคตฺตปจฺจูปฺปนฺเนสุ ขนฺธเรสุ อาทีนํ ชานิตฺวา ๑ ตณฺหํ
ทฺตฺตฺต สมนฺทวณฺติ ตณฺหํ จ อัย วณฺณทฺตฺตฺต สมนฺทว
๑. สี. นิตฺตสนฺเน ๑

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 426

ปภโว การณนติ เอวิ ชานิตวา ฯ เอตตาวตา อิมสฺส ภิกฺขุโน
วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตปฺปตฺตภาโว ทสฺสีโต ฯ อิทานิ ตํ
จีณาสวํ โถเมนฺโต วิตตโณหตฺติอาทิมายา ฯ ตตฺถ อนาทาโนติ
นิกฺคหโณ ฯ สโต ภิกฺขุ ปรีพฺพเชติ สติสมฺปชฅณเวปฺปุลลปฺปตฺโต
จีณาสโว ภิกฺขุ สโต สมฺปชาโน จเรยฺย วิหเรยฺยาติ อตฺถโธ ฯ
อิตฺติ สุตฺตนฺเต วฏฺฐํ กเถตฺวา คากาสุ วฏฺฐวिवฏฺฐํ กถิตนฺติ ฯ

โยคสุตฺตวณณา

ทสมเม ฯ วฏฺฐสฺมิ โยเชนฺตีติ โยคา ฯ กามโยโคติอาทิสฺ
ปญฺจกามคฺคณิกอ ราโค กามโยโค ฯ รูปรูปรกเวสุ ฉนฺทราโค
ภวโยโค ตถา ฉานนิกนฺติ ฯ สสฺสตทิกฺกิสฺสทโค จ ราโค
ทฺวาสภฺจิสฺ ทิกฺกิสฺโย จ ทิกฺกิสฺโยโค ฯ จตฺตสฺส สจฺเจสฺส อณฺณฉนฺ
อวิขฺชาโยโค ฯ กามเมสฺส วา โยเชตีติ กามโยโค ฯ ภเวสฺส โยเชตีติ
ภวโยโค ฯ ทิกฺกิสฺสฺ (๑) โยเชตีติ ทิกฺกิสฺโยโค ฯ อวิขฺชาย โยเชตีติ
อวิขฺชาโยโคติ เหฏฺฐา วุตฺตธมฺมานํเขเวตํ อธิวจฺนํ ฯ

อิทานิ เต วิตฺถาเรตฺวา ทสฺเสนฺโต กตฺโม จ ภิกฺขเวติ-
อาทิมายา ฯ ตตฺถ สมฺมทฺยนฺติ อุปฺปตฺตี ฯ อตฺถงฺกมฺนฺติ เกทํ ฯ
อสฺสาทนฺติ มชฺฐรภาวํ ฯ อาทินวฺนฺติ อมชฺฐรภาวํ โทสํ ฯ
นินฺสฺสรณนฺติ นินฺสฺสภฺภาวํ ฯ
๑ สฺตี. สติสมฺปชฅณ...

เล่มที่ 14 ภาณทคามวคฺควณฺณา หน้า 427

กามเมสุติ วตฺตูกาเมสุ ฯ กามราโคติ กามเม อารพฺภ
อุปฺปนฺนราโค ฯ เสสฺปเทสุปี เอเสว นโย ฯ อนฺนุเสตีติ นิพฺพตฺตติ ฯ
อัย วุจฺจติ ภิกฺขเว กามโยโคติ ภิกฺขเว อิทํ กามเมสุ โยชนการณํ
พฺนุชฺนการณํ วุจฺจตีติ เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถโธ เวทิตฺตพฺโพ ฯ

ผลฺลสายตนาณนฺติ จกฺขาทีนํ จกฺขุสมฺผลฺลสาทิการณานํ ฯ
อวิชฺชา อณฺณาณนฺติ ฌาณปฺปฏิปกฺขภาเวน อณฺณาณสงฺฆาตา
อวิชฺชา ฯ อิติ กามโยโคติ เอตฺถ อิติสทฺโท จตฺตฺหิปี โยเคหิ
สทฺธี โยเชตพฺโพ เอวํ กามโยโค เอวํ ภวโยโคติ ฯ

สมฺมุตฺโตติ สมฺปริวาริโต ฯ (๑) ปาปเกหิตี ลามเกหิ ฯ
อกุสเลหิตี อโกสฺลตสมฺภูเตหิ ฯ สงฺกิเลสิเกหิตี สงฺกิลิสฺสเกหิ (๒)
ปสนฺนสฺส จิตฺตสฺส ปสนฺนภาวทฺทสเกหิตี อตฺถโธ ฯ โปโนพฺภวิเกหิตี
ปฺนุพฺภวานิพฺพตฺตเกหิ ฯ สทฺเรหิตี สทฺรเกหิ ฯ ทฺกฺขวิปาเกหิตี
วิปากกาเล ทฺกฺขปฺปาทเกหิ ฯ อายตี ชาติชฺรามรณิเกหิตี อนาคเต
ปฺนุปฺปฺนํ ชาติชฺรามรณนิพฺพตฺตเกหิ ฯ ตสฺมา อโยคกฺเขมีติ วุจฺจตีติ
ยสฺมา อปฺปหีนโยโค ปฺกุกฺโธ เอเตหิ ฐมฺเมหิ สมฺปยุตฺโต โหติ
ตสฺมา เตหิ จตฺตฺหิ โยเคหิ เขมํ นิพฺพานํ อนธิคตฺตตา น
โยคกฺเขมีติ วุจฺจติ ฯ

วิสฺโยคาคี วิสฺโยชนการณานิ ฯ กามโยควิสฺโยโคติ กาม-
โยควิสฺโยชนการณํ ฯ เสสฺปเทสุปี เอเสว นโย ฯ ตตฺถ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 428

อสุภษณานัน กามโยควิสัยโค ตัม ปาทกัม กตุวา อธิคโต
อนาคามิมคโค เอกนุตเตเนว กามโยควิสัยโค นาม ฯ อรหตุต-
มคโค ภวโยควิสัยโค นาม โสตาปตฺติมคโค ทิฏฺฐิโยควิสัยโค
นาม อรหตุตมคโค อวิชฺชาโยควิสัยโค นาม ฯ อิทานิ เต
วิตฺถารตฺตวา ทสฺเสนฺโต กตโม จ ภิกฺขเวติอาทิมานห ฯ ตสฺสตุโถ
วุตฺตุนเยเนว เวทิตฺตโป ฯ

ภวโยเคน จุกฺขณฺติ ภวโยเคน จ ตัมยุตฺตา (๑) กิณฺจ กิยฺโยติ
อุภยํ อุภเยนาปี จ ตัมยุตฺตา(๑)เยน เกนจิ โยเคน สมฺนฺนาคตาติ (๒)
อตุโถ ฯ ปฺรกุขตาติ ปฺรโต กตา ปฺริวาริตา วา ฯ กาม
ปฺริณฺญาชาติ ทฺวิเชปี กาม ปฺริชานิตฺวา ฯ ภวโยคณฺจ สพฺพโสติ
ภวโยคณฺจ สพฺพเมว ปฺริชานิตฺวา ฯ สมฺมฺหจฺจาติ สมฺมฺหนิตฺวา ฯ
วิราชยนฺติ วิราชนฺโต วิราชตฺตวา วา ฯ วิราชนฺโตติ หิ
วุตฺเต มคโค กถิตฺโต โหติ วิราชตฺตวาติ วุตฺเต ผลํ ฯ มฺนินฺติ
ชินฺนํสวมนิ ฯ อิติ อิมสฺมี สุตฺเตปี คาถาสฺปี วฏฺฐวิวฏฺฐเมว
กถิตฺตุนฺติ ฯ

ภณฺฑกามวคฺโค ปจฺโม ฯ

จรวคควณณา

จรสุตตวณณา

ทุตยสฺส ปจเม ฯ อธิวาเสตีติ จิตฺตํ อธิโรเปตฺวา
วาเสตี ฯ นปฺปชหตีติ น ปริจฺจชตี ฯ น วิโนเทตีติ น
นีหรีติ ฯ น พฺยนฺตีกโรตีติ น วิคตฺนฺตํ ปริจฺฉินฺนปรีวณฺมํ
กโรตี ฯ น อนภาวํ กเมตีติ น อนฺนอภาวํ อวทฺธึ วนาถํ
กเมตี ฯ จรมฺปีติ จรฺนฺโตปี ฯ อนาตาปีติ นิพฺพิริโย ฯ อโนตฺตาปีติ
อฺปฺวาทภยฺรหิโต ฯ สตตฺนฺติ นิจฺจํ ฯ สมิตฺนฺติ นีรฺนฺตรํ ฯ
เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถํ ฅตฺวา สุกฺกปฺกขวฺตฺตปรียาเยน อตฺถโถ
เวทิตฺตฺวโป ฯ

กาธาสฺส เกหนิสฺสตีตฺนฺติ กิลฺลสฺนีสฺสตีตํ ฯ โมहनเยยฺยสฺสูติ
โมหชนเกสฺส อารมฺมณฺสฺส ฯ อภทฺตฺวโปติ อภาชนฺนฺโต ฯ สฺสจฺจํ
สมฺโพธิมฺมุตฺตมฺนฺติ อรหฺตฺตฺตฺสงฺขาตํ อุตฺตมํ ฅาณํ สฺสตีตํ ฯ

สีลสุตตวณณา

ทฺติเย ฯ สมฺปฺนฺนสีลาติ ปรีปฺนฺณสีลา ฯ สมฺปฺนฺน-
ปาฏีมฺกฺขาติ ปรีปฺนฺณปาฏีมฺกฺขา ฯ ปาฏีมฺกฺขสฺวรสฺวตาติ
ปาฏีมฺกฺขสฺวรสฺสีเลน สฺวตา ปีหิตา อฺเปตา หุตฺวา วิหฺรธ ฯ
อาจารโคจรสมฺปฺนฺนาติ อาจารเณ จ โคจรเณ จ สมฺปฺนฺนา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 430

สมุปาคตา ภวถ ๑ อณุมตฺเตสุ วชฺเชสุติ อณุปฺปมาณฺเส
โทเสสุ ๑ ภยทสฺสาวิโนติ ตานิ อณุมตฺตานิ วชฺชานิ ภยโต
ทสฺสนสีลา ๑ สมาทาย สิกฺขถ สิกฺขาปเทสุติ สพฺพตฺถ สิกฺขา-
โกฏฺฐาเสสุ ตํ ตํ สมาทาทพฺพิ สมาทาย กเหตุวา สิกฺขถ ๑
สมฺปนฺนสีลานํ ๑เป๑ สิกฺขาปเทสุติ เอตฺตเกน ฐมฺมกฺขานน (๑)
สิกฺขตฺตเย สมาทเปตฺวา เจว ปฏฺฐิตทฺชฺกุณฺเส จ วนฺณํ กเหตุวา อิทานิ
อฺตุตฺตริ กาทพฺพตฺถํ ทสฺเสนฺโต กิมสฺสาติอาทิมาห ๑ ตตฺถ
กิมสฺสาติ กิ ภาเวย ๑

ยตํ จเรติ ยถา จรฺนฺโต ยโต โหติ สฺยโต เอวํ
จเรย ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑ อจฺเจติ นิสฺสีเทย ๑ ยตเมตํ
ปฺसारเยติ ยํ อํกฺปจจํกํ ปฺसारเยย ตํ ยตํ ปฺสฺสทฺชฺเมว (๒)
กตฺวา ปฺसारเยย ๑ อฺทฺชฺนฺติ อฺปริ ๑ตฺริยฺนฺติ มชฺฌํ ๑
อปาจिनฺนต อโร ๑ เอตฺตาวตา อตีตา ปจฺจุปฺปนา อนาคตา
จ ปญฺจกฺขนฺธา กถิตา ๑ ยาวตาคิ ปฺริจฺเจทวจฺนํ ๑ ชคโต
คตฺตี โลกสฺส นปฺพตฺติ ๑ สมเวกฺขิตา จ ฐมฺมานํ ขนฺธานํ
อฺทฺยพฺพยฺนฺติ เอเตสํ สพฺพโลเก อตีตาทิเกทานํ ปญฺจกฺขนฺธ-
ฐมฺมานํ อฺทฺยญจ วยญจ สมเวกฺขิตา ปญฺจนฺนํ ขนฺธานํ อฺทฺย
ปฺสฺสนฺโต ปญฺจวิสฺติ ลกฺขณานิ ปฺสฺสติ วยํ ปฺสฺสนฺโต
ปญฺจวิสฺติ ลกฺขณานิ ปฺสฺสตีติ วุคฺเตหิ สมปญฺญาสาย

เล่มที่ 14 จรวคควณณา หน้า 431

ลกขณหิ สมมา อเวกขิตา โหติ ฯ เจโตสมถสามีจินติจิตต-
สมถสส อญจวิกั ปฏิปทัง ฯ สิกขมานนุติ ปฏิปชชมานัน
ปุรยमानนุติ อตุโถ ฯ ปหิตตุโตติ เปสิตตุโต ฯ อาหุติ
กถนุติ ฯ เสสเมตถ อุตตानเมว ฯ อิมสมี ปน สุตเต
สีลมิสสกัง กเถตวา คาทาสู จีณาสโว กถิตो ฯ

ปธานสุตตวณณา

ตติเย ฯ สมมปปธานานีติ สุนทรปปธานานิ อุตตม-
วิริยานิ ฯ สมมปปธานาติ ปรีปนุณวิริยา ฯ มารเชยยาธิกุตตาติ (๒)
เต ภูมิกวณฺฐสงฺขาติ มารเชยฺย อธิกวิตฺวา (๓) สมตีกกมิตฺวา
จิตฺตา ฯ เต อสิตาติ เต จีณาสวา อนิสฺสิตา นาม ฯ
ชาติมรณภยสฺสาติ ชาติญจ มรณญจ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชนกภยสฺส
ชาติมรณสงฺขาตสฺเสว วา ภยสฺส ฯ ปารคฺคฺติ ปารี กตา ฯ
เต ตฺสิตาติ เต จีณาสวา ตฺฏฺจฺจา นาม ฯ เขตฺวา มาริ
สวาหนนฺติ (๔) สเสนกัง มาริ ชินิตฺวา (๕) จิตฺตา ฯ เต อนเชาติ
เต จีณาสวา ตณฺหาสงฺขาตาย เอชาย อนเชา นิจฺจลา
นาม ฯ นมุจิปถนฺติ มารพถัง ฯ อุปฺปาทิตฺตฺตาติ อตีกกนฺตา ฯ
เต สฺขิตาติ เต จีณาสวา โลกุตฺตรสฺสฺเชน สฺขิตา นาม ฯ
๑ ม. สีล มิสสกัง ฯ ๒ ส. มารเชยยาธิกฺโนติ ฯ ๓ ส. อธิกวิตฺวา ฯ
๔ ม. สวาหิณินฺติ ฯ ๕ ส. นิชฺชิตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 432

เตเนวาท

สุขิโน วต อรหนโต ตณฺหา เนสํ น วิชฺชติ
อสุมิมาโน สมฺมจฺฉิโน โมหชาลํ ปทาลิตนฺติ ฯ

สํวรสฺสุตวณณา

จตุตฺเถ ฯ ปชานานีติ วิริยานิ ฯ สํวรสฺสุตวณฺณํ จกฺขาทินิ
สํวรสฺสุตํ อฺปฺปนฺนวิริยํ ฯ ปชานปฺปชานนฺติ กามวิตกฺกาทโย
ปชนฺตสฺส อฺปฺปนฺนวิริยํ ฯ ภาวนาปฺปชานนฺติ สมฺโพชฺฌนฺเก
ภาเวนฺตสฺส อฺปฺปนฺนวิริยํ ฯ อนฺุรกฺขนปฺปชานนฺติ สมฺมาธิมิตฺตํ
อนฺุรกฺขนตฺสฺส อฺปฺปนฺนวิริยํ ฯ

วิเวกนิสฺสิตนฺตฺวาทีสุ วิเวโก วิราโค นิโรโรติ ตีณฺปิ
นิพฺพานสฺส นามานิ ฯ นิพฺพานญฺหิ อฺปฺริวิเวกตฺตา วิเวโก
ตํ อากมฺม รากาทโย วิรชฺชนฺตฺติ วิราโค นิรชฺชนฺตฺติ
นิโรโร ตสฺมา วิเวกนิสฺสิตนฺตฺวาทีสุ อารมฺมณฺวเสน วา
อธิคฺนตฺตพฺพวเสน วา นิพฺพานนิสฺสิตนฺตฺติ อคฺคโธ ฯ

ไวสฺสคฺคปริณามินฺตฺติ เอตฺถ เทว ไวสฺสคฺคา ปริจฺจา-
คฺคไวสฺสคฺโค จ ปกฺขนฺทนไวสฺสคฺโค จ ฯ ตตฺถ วิปฺสฺสนา
ตทฺทกฺวเสน กิเลสฺส จ ขนฺธฺสฺส จ รากํ ปริจฺจชฺตีติ ปริจฺจา-
คฺคไวสฺสคฺโค ฯ มคฺคโค อารมฺมณฺวเสน นิพฺพานํ ปกฺขนฺทตฺติ
ปกฺขนฺทนไวสฺสคฺโค ฯ ตสฺมา ไวสฺสคฺคปริณามินฺตฺติ ยถา ภาวียมาโน

เล่มที่ 14 จรวคควณณา หน้า 433

สตติสมโพชฌงโค โวสุตคคตถาย ปริณามติ วิปสุสนาภาวญจ
มคคภาวญจ ปาปุณาติ เอวนุตฺ ภาเวตีติ อยเมตถ อตุโถ ฯ
เสสปะเทสุปี เอเสว นโย ฯ ภาททกนฺติ ลทุชกํ ฯ สมာธินิमितฺติ
วุจฺจติ อญฺจิกสณฺณาทิวเสน อธิคโต สมာธิเยว ฯ อนฺนรทฺขตีติ
สมာธิปจฺจนิกธมฺเม (๑) รากโทสโมเห โสเสนฺโต (๒) รทฺขติ ฯ เอตถ
จ อญฺจิกสณฺณาทิกา ปญฺเจว สณฺณวา วุคฺตา อิมสฺมี ปน
จानเ ทสปี อสุภานิ วิตุถาเรตฺวา กเถตพฺพานิ ฯ เตสํ วิตุถาโร
วิสฺสุทฺธิมคฺเค วุคฺโตเยว ฯ

กาถายํ สํวราทินาเมเน สํวราทินิปฺพาทกํ วิริยเมว
วุคฺติ ฯ ขยํ ททฺขสฺส ปาปุณฺเติ ททฺขกทฺขยสงฺขาตํ อรทฺตํ
ปาปุณฺเยยาติ ฯ

ปญฺจคฺติสุตฺตวณฺณา

ปญฺจเม ฯ อคฺคปญฺจคฺติโยติ อุตฺตมปญฺจคฺติโย ฯ อุตฺตภา-
วินนฺติ อุตฺตภาวณฺตานิ ฯ ยทิทํ ราหุ อสุรินฺโทติ โย
เอส ราหุ อสุรินฺโท อยํ อคฺโค นาม ฯ เอตถ ราหุ
กิริ อสุรินฺโท จตฺตาริ โยชนสทฺสฺตานิ อญฺจ จ โยชนสฺตานิ
อจฺจโจ พาหนฺตรมฺสฺส ทฺวาทส โยชนสฺตานิ หตฺถตลปาทตลानํ
ปฺถุสโต ตีณิ โยชนสฺตานิ ฯ องฺคฺลุปพฺพานิ ปญฺจาส โยชนานิ
๑ ม ฯ สมာธิปาริปนฺนิกธมฺเม ฯ ๒ ม. โสเสนฺโต ฯ

เล่มที่ 14 จตุกฺกนิปาตวณฺณา หน้า 434

ภมฺกนฺตรมฺสฺส (๑) ปณฺณาสโยชนํ นลาภฺตฺติโยชนสฺสํ สีสํ
นวโยชนสฺสํ ฯ

กามโกลีนํ ยทิตํ ราชา มนฺธาตาทิ โย เอส ราชา
มนฺธาตา นาม อัย ทิพฺเพปิ มานุสฺสเกปิ กามे ปฺริกฺขณฺชนกานํ
สตุตฺตานํ อคฺโค นาม ฯ เอส หิ อสงฺเขยฺยาเยเกสุ มนฺสฺเสสุ
นิพฺพตฺติตฺวา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตกฺขณฺเน หิรณฺณวสฺสํ วสฺสาเปนฺโต
มานุสฺสเก กามे ทิฆมฺรตฺตลฺจ (๒) ปฺริกฺขณฺชิ ปณฺเฑว ปฺริกฺขณฺชิ
เทวโลเก ปน ยาว ลตฺตีสาย อินฺทานํ आयุสฺสปฺมาณํ ตาว
ปณฺเฑเต กามे ปฺริกฺขณฺชิติ กามโกลีนํ อคฺโค นาม ชาโต ฯ
อาธิปเตยฺยานนฺติ อธิปติกฺกุจฺฉานํ เขฏฺฐกฺกุจฺฉานํ การณฺตฺตานํ ฯ
ตถาคโต อคฺคกมกฺขายตีติ โลกียโลกฺตุตฺเรหิ กุณฺเหหิ ตถาคโต
อคฺโค เสฏฺโฐ อุตฺตโม อกฺขายติ ฯ

อิทฺธิยา ยสฺสา ชลนฺติ ทิพฺพสมฺปตฺตติสฺมิทฺธิยา จ
ปฺริวารสงฺขาเตน ยสฺสา จ ชลนฺตฺตานํ ฯ อุตฺธิ ติริยํ
อปาจिनฺนฺติ อฺปฺริ จ มชฺเฒ จ เหนฺจฺจา จ ฯ ยาวตา ชคโต
คตฺตีติ ยตฺตกา โลกสฺส นิปฺพตฺติ ฯ

๑ ม. ภมฺกนฺตรํ ฯ ๒ ม. ทิฆมฺรตฺตํ ฯ

โศขุมมุตตวณณา

ณฐเจ ๑ โศขุมมานิติ สขุมลกขณปฏิวิษณณกานิ ฌาณานิ ๑
รูปโศขุมเมน สมณนาคโต โหตีติ รูปे สณหสขุมลกขณ-
ปริคคาหเกน ฌาณน สมณนาคโต โหติ ๑ ปรเมนาติ อุตตเมน ๑
เตน จ รูปโศขุมเมนาติ เตน ยาว อนุโลมภาวํ ปตเตน
สขุมลกขณปริคคาหเกน ฌาณน ๑ น สมณุปสสตีติ นตฺถิภาเวน (๑)
น ปสสตี ๑ น ปฏฺเจตีติ (๓)๑ นตฺถิภาเวเนว น ปตฺเจตี (๓) ๑
เวทนาโศขุมมาทีสุปี เอสเว นโย ๑

รูปโศขุมมตฺถิ ฌตฺวาติ รูปกขณฺชสฺส สณหสขุมลกขณ-
ปริคคาหเกน ฌาณน สขุมตฺถิ ชานิตฺวา ๑ เวทนานนฺจ
สมฺภวณฺติ เวทนากขณฺชสฺส จ ปภวํ ชานิตฺวา ๑ สยฺหา
ยโต สมฺภเวตีติ ยสฺมา การณา สยฺหากขณฺช สยฺหา
นิพฺพตฺตติ ตยฺจ ชานิตฺวา ๑ อตฺถํ กจฺจติ ยตฺถ จาติ
ยสฺมี จาเน นิสฺซมฺมตี ตยฺจ ชานิตฺวา ๑ สงฺขारे ปฺรโต
ฌตฺวาติ สงฺขารกขณฺชํ อนิจฺจตฺยาป ปฺลชฺชนสฺภาเวน (๔) ปฺรโต
ชานิตฺวา ๑ อิมินา หิ ปเทเน อนิจฺจานุปสฺสนา กถิตา ๑
ทุกฺขโต โน จ อตฺตโตติ อิมินา ทุกฺขานตฺตานุปสฺสนา ๑
สนฺโตติ กิเลสสนฺตตฺยาป สนฺโต ๑ สนฺตีปเท รโตติ นิพฺพาเน
รโต ๑ อิมสฺมี (๕) สุตฺตฺนเต จตฺตฺส จาเนสฺ วิปสฺสนาว กถิตา
คาถาสฺ โลกุตฺตรธมฺโมปปีติ ๑

ปฐมอภิสุตตวณฺณา

สตฺตเม ๑ อภิตคฺมนานีติ น คตคฺมนานี ๑ ฉนฺทาคตี
คจฺจตีติ ฉนฺเทน อคตี คจฺจติ อภคฺตพฺพิ กโรติ ๑ เสเสสุปี
เอเสว นโย ๑

ฉนฺทา โทสา ภยา โมหาติ ฉนฺเทน โทเสน ภเยน
โมเหน ๑ อตีวตฺตตีติ อตฺติกุมติ ๑

อภฺจเม ๑ (๑) อุตฺตทานเมว ๑

นวมํ (๒) ตถาพฺพชฺฌนการณํ วเสน ทฺวีหิปี นเยหิ กถิตํ ๑

ภคฺตฺตทฺเทศกฺสุตฺตวณฺณา

ทสเม ๑ ภคฺตฺตทฺเทศโกติ สลากภคฺตฺตาทินํ อฺทฺเทศโก ๑
กามเมสุ อสฺสยฺตาคี (๑) วตฺตฺตกาเมสุ กิลฺลสกาเมหิ อสฺสยฺตาคี ๑
ปฺริสากสฺสโก (๔) จ ปเนส วุจฺจตีติ อยฺยจ ปน โส เอวฺรูโป (๕)
ปฺริสา เอส ปฺริสทจวโร (๖) นาม วุจฺจตีติ อตฺโต ๑ สมณฺณาติ
พฺพทฺธสมณฺน (๗) ๑ ปฺริสาย มณฺโฑ จ ปเนส วุจฺจตีติ อยฺ
เอวฺรูปา ปฺริสา วิปฺปสนฺเนน ปฺริสามณฺโฑติ วุจฺจตีติ ๑

จรวคฺโค ทฺติโย ๑

อัฐเวลวคฺควณณา

ปจฺมอัฐเวลสฺสฺตวณณา

ตติยสฺส ปจฺเม ฯ อัฐเวลายนฺติ เอตฺถ อัฐเวลา มหาเวลา
มหาवालิการาสีติ อตุโถ ฯ อถวา อัฐติ วาลิกา(๑) วุจฺจติ ฯ
เวลาติ มรียาทา ฯ เวลาติกฺกมฺนเหตุ อหาญา อัฐ อัฐเวลาติ
เอวเมตฺถ อตุโถ ทฺฐจฺพุโพ ฯ อตีเต กิร อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ
ทสฺสทสฺสา กุลปฺตฺตา ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ตสฺมี
ปเทเส วิหรนฺตา เอกทิวสํ สนฺนํปิตฺตฺวา กตฺติกฺวตฺตํ อํกฺสุ
กายกมฺมวํจิกมฺมานิ นาม ปเรสํปี ปากฺฎานิ โหนฺติ มโนกมฺมํ
ปนฺน อปากฺฎํ ฯ ตสฺมา โย กามวิตกฺกํ वा พยาปาทวิตกฺกํ
วา วิหีสาวิตกฺกํ वा วิตกฺเกติ ตสฺส อญฺโฆ โจทโก นาม
นตฺถิ ฯ โส อตฺตนาเว อตฺตนาญํ โจเทตฺวา ปตฺตปฺญฺเณ วาลิกํ
อาหริตฺวา อิมสฺมี จาเน อากิริตฺ อิทมสฺส ทณฺฑกมฺมฺนฺติ ฯ
ตโต ปญฺจาย โย ตาทิสํ วิตกฺกํ วิตกฺเกติ โส ตตฺถ
ปตฺตปฺญฺเณ วาลิกํ อากิริติ เอวํ ตตฺถ อนุกฺกเมน มหา-
वालิการาสี ชาโต ฯ (๒) ตโต นํ ปจฺฉิมา ชนตา ปริกฺขิปีตฺวา
เจตฺยญฺจानมกาสี ตํ สนฺชาย วุตฺตํ อัฐเวลาติ มหาเวลา
มหาवालิการาสีติ อตุโถติ ฯ ตเมว สนฺชาย วุตฺตํ ฯ อถวา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 438

อฐติ วาลิกา วุจติ เวลาติ มรียาธา เวลาติกมณเหตุ

อาหญา อฐ อฐเวลาติ เอวมเหตุ อตุโถ ทฎฐพุโพติ ฯ

นชชชา เนรณชราย ตีเรติ อฐเวลคามิ นิสสาย เนรณชรา-
นทีตีเร วิหรามิติ ทสเสติ ฯ อชपालนิโครเชติ อชपालกา ตสส
นิโครชสส ฉายาย นิสีนุติปิ ตัญจนุติปิ ตสมา โส
อชपालนิโครชเชตว สงขุ กโต ตสส เหฎฐาติ อตุโถ ฯ

ปจมาภิสมพุชโรติ สมพุชโร หุตวา ปจมเมว ฯ อุทปาทีติ
อัย วิตกุโก ปญจเม ฯ สตตะาเห อุทปาที ฯ กสุมมา อุทปาทีติ ฯ
สพพพุชธานี อาจันณตตะา เจว ปุพุพาเสวนตาย จ ฯ
ตตถ ปุพุพาเสวนาย ปกาสนตถิ ติตติรชากั อหาริตพพิ ฯ
ติตติรวานรหติโน (๑) กิร เอกสมิ ปเทเส วิหรนตะา โย
อมุหากั มหุลลโก ตสมี สคารวา วิหริสสามาติ นิโครช
ทสเสตวา โก นุ โข อมุหากั มหุลลโกติ วิมสนตะาปี
ตติรสส มหุลลภาวิ ญตวา ตสส เชฎฐาปจายนกมมิ กตวา
อญณมณณิ สมกคา สมโมทมามา วิหริตวา สกคปรายนา
อहेสิ ฯ ตั การณิ ญตวา รุกเข อธิวฎฐา เทวตะา อิมิ
คาถมาห

เย วุฑฒมปจายนุติ นรา ชมมสส โกวีทา

ทิฎฐเจ ชมเม จ ปาสัสา (๓) สมป्राเย จ สุกคตีติ ฯ

เอว อเหตุกตริจจนาโยนีย นิพุตโตปี ตถาคโต สการว-
วาส โรเจสิ อิทานิ กสุมาน โรเจสตีติ ฯ อการโเวติ
อณณสมิ การวหิโต กณจิ ครุจจนาเน อฏฐเปตวาติ อตุโถ ฯ
อปฺปติสฺโสติ ปติสฺสยหิโต กณจิ เชฏฐกจจนาเน อฏฐเปตวาติ
อตุโถ ฯ สมณฺ วา พุราหุมนฺ วาติ เอตถ สมิตปาปวาหิต-
ปาปาเยว สมณพุราหุมนฺ อธิปฺเปตา ฯ สกุกตฺวา ครุ กตฺวาติ
สกุกจจณฺเจว (๑) กตฺวา ครุการณฺจ อปฺปฏฐเปตฺวา ฯ

สเทเวเก โลเกติอาทิสฺ สหฺฐี เทเวหิ สเทเวเก ฯ
เทวคคหณฺน เจตถ มารพุรหุมนฺ คหิตฺสฺปิ มาโร นาม
วสวคฺตี สพฺเพสํ อฺปริ วสํ วตฺเตติ ฯ มหาพุรหุมา (๒) นาม
มหานุกาโว เอกงฺกุลิยา เอกสมิ จกฺกวาเพ (๑) อาโลกํ ปรติ
ทฺวิหิ ทฺวิสฺ ทสฺหิ องฺกุลิหิ ทสฺสฺปิ จกฺกวาพสฺสเสสฺ
อาโลกํ ปรติ ฯ โส อิมินา สีสฺสมฺปนฺนตโรติ วตฺตุ มา
ลภนฺตฺติ สมารเก สพุรหุมนฺเกติ วิสฺ วตฺตุ ฯ ตถา สมณฺ
นาม เอกกนิกายาทิวเสน พหุสฺสฺตา สีสฺวานฺโต ปณฺฑิตา ฯ
พุราหุมนฺปิ วตฺถุวิขฺชาทิวเสน พหุสฺสฺตา ปณฺฑิตา ฯ เต
อิมินา สีสฺสมฺปนฺนตฺราติ (๔) วตฺตุ มา ลภนฺตฺติ สสฺสมณ-
พุราหุมนฺนิยา ปชายาติ วตฺตุ ฯ สเทวมนุสฺสายาติ อิทํ ปน
นิปฺปเทสฺโต ทสฺสนตฺถํ คหิตฺเมว กเหตุวา วตฺตุ ฯ อปฺปิเจตถ

เล่มที่ 14 จตุกกนิပါတวณณา หน้า 440

ปริมานิ ตีฉิ ปทานิ โลกวเสน วุตตานิ ปจฉิมานิ เทว
ปทานิ (๑) ปชามเสน ฯ สีสสมปนนตรนติ สีเลน สมปนนตร
อชิกตฺรนติ อตุโถ ฯ เอตถ จ สีลาทโย จตฺตารอ ฐมา
โลกียโลกุตฺตรา กถิตา ฯ

วิมุตติถาณทสฺสนํ โลกียเมว ฯ ปจฺจเวกฺขณถาณญจ ฯ (๒)
ปาตฺรโหสีติ อัย สตฺถา อวิจฺโต ยาว ภวคฺคา สีลาทีหิ
อตุตฺนา อชิกตฺริ อปสฺสนโต มยา ปฏฺวิวิทฺชนวโลกุตฺตรฐมฺเมว
สกกตฺวา อุปนิตฺตสย วิหริตฺตสามีติ จินฺเตติ การณํ ภควา
จินฺเตติ อตุถํ วุฑฺฒิวิเสถํ จินฺเตติ กจฺจามิตฺต อุตฺตาสํ
ชนตฺตสามีติ จินฺเตตฺวา ปฺรโต ปากโฏ อโหสิ อภิมฺเ
อฏฺฐาสิติ อตุโถ ฯ

วิหฺสฺ วิหฺรนฺติ จาติ เอตถ โย วเทยฺย วิหฺรนฺตีติ วจนโต
ปจฺจปฺปนเนปี พฺหุ พุทฺธาติ โส ภควาปี ภนฺเต เอตฺรหิ
อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ อิมินา วจเนน ปฏฺิพาหิตพุโพ ฯ
น เม อจฺริโย อตุถิ สทิสฺโส เม น วิชฺชติ
สเทวกสฺมี โลกสฺมี นตุถิ เม ปฏฺิปฺคฺคโลติ
อาทีหิ จสฺส สุตฺเตหิ อญฺเฐถํ พุทฺธานํ อภาโว ทีเปตพุโพ ฯ
ตสฺมาติ ยสฺมา สพุเพปี พุทฺธา สทฺฐมฺมครฺโน ตสฺมา ฯ
มหตฺตมภิกฺกขฺตาติ มหนฺตภาวํ ปตฺถยมาเนน ฯ สฺริ พุทฺธาน

สาสนนุติ พุทธานิ สาสนิ สรรนเตน ฯ

ยโตติ ยสุมี กाले ฯ महत्तेन समनुनाकित्ति रत्तत्तु-
महत्तं वेपुल्लमहत्तं पुरहुमजरियमहत्तं तागकुम्महत्तनुति อิมिना
जत्तुपुพิเชन महत्तेन समनुनाकित्ति ฯ ओठ मे सङ्गेपी कारवोति
ओठ मय्हं सङ्गेपी कारवो चात्ति ฯ कसुमी पन काले गक्वता
सङ्गे कारवो कित्ति महापचापदिया तुसुसुकथानकाले ฯ
त्ता हि गक्वा ओत्तโน उपनित्तुसुकु सङ्गे कोत्तมิ तेहि
सङ्गे ते तिनुने ओहणजेव पुचित्ति गविसुसामी सङ्गे जाति
वत्तन्ति सङ्गे कारवो ओกาति नाम ฯ

พุดิยอรรถวคคณณนา

พุดิเย ฯ सम्पพุลาติ พุกา ฯ พุราहुมณาติ हुहुกชาติगेन
पुरहुमणेन सत्ति ओक्ता पुราहुमणा ฯ चिण्णा वुत्तमाति
ชราชिण्णा วโยวुत्ता ฯ (๑) महल्लกาคि चात्तिमहल्लกา ฯ ओत्तคताति
त्तो ये ओत्ते ओत्तिकुन्ता ฯ सुत्तं मेत्तनुติ ओमेहि सुत्तं
เอत्तं ฯ ตยิท्ति โภ โคत्तม ตเถวาติ โภ โคत्तม เอत्तं ओमेहि
सुत्तं कारणं ตथाเอव ฯ ตยิท्ति โภ โคत्तम न सम्पन्नमेवाति
त्तं เอत्तं ओกิวาत्तात्तिन्न ओरणं อนनुจुจ्वิกमेव ฯ

ओकालวาत्तिओात्तिสุ ओकाले वत्तिติ ओकालวาत्ति ฯ ओสภาव

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 442

วทิตติ อฏฐวาที ฯ อนตุถั วทติ โน อตุถนุติ อนตุถวาที ฯ
อธมมัม วทติ โน ธมมนุติ อธมมวาที ฯ อวินยัม วทติ
โน วินยณฺติ อวินยวาที ฯ อนิธานวตี วาจิ ภาสิตาติ
น หทยะ นิเชตพฺพยุตฺตํ วาจิ ภาสิตา ฯ อกาเลนาติ กเถตุ
อยุตฺตกาเลน ฯ อนปเทสนฺติ อปเทสฺรหิตํ สापเทสํ สการณํ
กตุวา น กเถติ ฯ อปริยนตฺวตฺตินฺติ ปริยนตฺรหิตํ น ปริจฺเจทํ
ทสฺเสตฺวา (๑) กเถติ ฯ อนตฺถสณฺหิตฺตฺนฺติ น โลเกยฺลโลกุตฺตรอตุถ-
นิตฺตํ กตุวา ทสฺเสติ (๒) ฯ พาโล เถโรเตวฺว สงฺขัม กจฺฉตฺติ
อนุชฺพาลตฺถโรติ สงฺขัม กจฺฉติ ฯ

กาลวาทีตฺถวาทีนิ วุตฺตปฏฺธิปกฺขวเสน เวทิตพฺพานิ ฯ ปณฺชติโต
เถโรเตวฺว สงฺขัม กจฺฉตฺติ ปณฺชติจฺเจเนน สมฺนฺนาคตฺตฺตา ปณฺชติโต
ถิรภาวปฺปตฺตฺติยา เถโรติ สงฺขัม กจฺฉติ ฯ

พหุสฺสุโต โหตีติ พหุ อสฺส สุตฺตํ โหตี นวฺงคสฺตฺตฺตฺตฺตฺนํ
ปาลีอนุสนฺธิปฺพพฺพาปฺรวเสน อุกฺคหิตํ โหตีติ อตุถโถ ฯ สุตฺตรโรติ
สุตฺตสฺส อารฺชวโรติ ฯ ยสฺส หิ อิตฺถ คหิตํ อิตฺถ ปฺลายติ
ฉิทฺทฺทฺมฺนฺเน อุตฺถํ วิย นตฺถจฺฉติ ปฺริสมชฺฉเม เอกํ สุตฺตํ วา
ชาตํ วา กเถตุ วา วาเจตุ วา น สกฺโกติ อัย
น สุตฺตรโร นาม ฯ ยสฺส ปน อุกฺคหิตํ พุทฺทฺทฺจฺฉนํ
อุกฺคหิตกาลสฺทิสเมว โหตี ทสฺปิ วีตฺติปิ วสฺसानิ สชฺฉายํ

เล่มที่ 14 อรุเวลวคฤณนา หน้า 443

อกโรนตสฺส น(๑) นสฺสติ อัย สุตฺธโร นาม ฯ สุตฺสนฺนิจโยติ
 สุตฺสฺส สฺนฺนิจโยโต ฯ ยสฺส หิ สุตฺตํ หทยมฺนชฺฐสํ สฺนฺนิจิตํ
 สฺลยา ลิจิตเลขา วีย สฺวณฺณฆฺเณ (๒) ปกฺขิตฺตสึหฺวสา วีย จ
 ติกฺกฺจติ อัย สุตฺสนฺนิจโย นาม ฯ ฐตาติ ฐตา (๓) ปคฺคณา ฯ
 เอกจฺจสฺส หิ อุกฺกหิตพฺพุทฺทวจฺฉํ ฐตํ ปคฺคณํ นิจฺจลิกํ น โหติ
 อสฺสํ สุตฺตํ วา ชาตํ วา กเถหิติ วุตฺเต สชฺฌายิตฺวา
 ตํสนฺทิตฺวา สมนฺนุคฺคาหิตฺวา ชานิสฺสํมิติ วทติ ฯ เอกจฺจสฺส
 ฐตํ ปคฺคณํ ภาวฺกโสตฺสทิสํ โหติ อสฺสํ สุตฺตํ วา ชาตํ
 วา กเถหิติ วุตฺเต อฺพุทฺทริตฺวา ตเมว กเถติ ฯ ตํ สฺนฺชาย
 วุตฺตํ ฐตาติ ฯ วจฺสา ปรีจिताติ สุตฺตทสทกฺกทสทกปณฺณา-
 ทสทวเสน วาจาย สชฺฌายิตา ฯ มนฺसानุเปกฺขิตาติ จิตฺเตน
 อฺนุเปกฺขิตา ฯ ยสฺส วาจาย สชฺฌายิตํ พฺพุทฺทวจฺฉํ มนฺสา
 จินฺเตนตสฺส ตตฺถ ตตฺถ ปากฺกํ โหติ มหาทึปฺป ชฺาเลตฺวา
 จิตฺสฺส รุปคตํ วีย ปณฺณายติ ตํ สฺนฺชายตํ วุตฺตํ ฯ
 ทิกฺกฺจยา สฺบุปฺปฏิวิทฺธาติ อตฺถโต จ การณฺโต จ ปณฺณาย
 สฺบุปฺปฏิวิทฺธา ฯ

อาภิจेतฺสีกานนฺติ อภิจโตติ อภิกฺกนฺตํ วิสฺพุทฺทจิตฺตํ วุจฺจติ
 อธิจิตฺตํ วา อภิจेतฺสึ ชาตานิ อาภิจेतฺสีกานิ อภิจโต-
 สฺนฺนิสฺสิตานีติ วา อาภิจेतฺสีกานิ ฯ ทิกฺกฺจธมฺมสุขวิหารานนฺติ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 444

ทิกุชฌมเม สุขวิหารานัน ๑ ทิกุชฌมโมติ ปจจกโฆ อตตภาโว
วุจติ ตตถ สุขวิหารภูตानนุติ อตโถ ๑ รูปาวจรชฎานานเมต
อริวจนัน ๑ ตานิ हि อปเปตวา นิสินนา ฉายโน อิมสมิเย
อตตภาเว อสงกิลิกุจัน เนกขมมสุขัน วินทนต์ิ ตสฺมา ทิกุช-
ฌมมสุขวิหารานนุติ วุจติ ๑ นิกามลาภิติ นิกामเนน ลาภि
อตตโน อิจฉาวเสน ลาภि อิจฉิติจฉิตกขณเ สมापชชิตุ
สมตโถติ วุตตํ โหติ ๑ อกิจฉลาภิติ สุขเนว ปจจนิกรมเม
วิกขมภตฺวา สมापชชิตุ สมตโถติ วุตตํ โหติ ๑ อกสิรลาภิติ
อกสิรानัน ลาภि วิปุลานัน ยถาปริจเจเทน วุจจาทุ สมตโถติ
วุตตํ โหติ ๑ เอกจโจ हि ลาภियेव โหติ न पन (๑) อิจฉิติจฉิตกขณเ
สมापชชิตุ สกโกติ ๑ เอกจโจ สกโกติ ตถา สมापชชิตุ (๑)
ปาริปนฺนิกเก จ ปน กิจฉเนน วิกขมภตฺติ ๑ เอกจโจ ตถา
จ สมापชชติ ปาริปนฺนิกเก จ อกิจฉเนว วิกขมภตฺติ न
ปน (๒) สกโกติ นาฬิกยन्दํ วิย ยถาปริจเจเทเยว (๓) วุจจาทุ ๑
ยสฺส ปน อัยฺ ติวิธา สมปทา อตฺถิ โส อกสิรลาภิติ (๔)
วุจติ ๑

อาสวานัน ขยาตีอาทีนิน วุตตตฺถานเว ๑ เอวมิธ สีสมฺปิ (๕)
ชีณาสวสฺเสว สีสํ พาทุสจฺจมฺปิ ชีณาสวสฺเสว พาทุสจฺจ (๔)

ฉานานิปิ ชีณาสวเสว วพฤษนคชฉานานิ กถิตานิ ฯ

อาสวานิ ขยาดิอาทีหิ ปน อรหตุตถิ กถิติ ฯ ผเลน เจตุถ

มคคกัจจัน ปกาสิตนติ เวทิตพัพพิ ฯ

อุทฐเตนาติ อุทฐจจสทคเตน ฯ สมผลจจาติ สมผลปปลาปี ฯ (๑)

อสมาทิตสงกปโปติ อฏฐปิตสงกปโป ฯ มโคติ มคสทีโส ฯ (๒) อาราติ

ทฐเร จาน (๓) ฯ ถาวเรยยมหาติ ถาวรภาวโต (๔) ฯ ปาปทีฏฐิจิ

ลามกทีฏฐิจิ ฯ อนาทรโรติ อาทรโรติ ฯ สุตวาติ สุตเตน

อุปคโต ฯ ปฏฐิภาณวาติ ทฐิเชน ปฏฐิภาณน สมณนาคโต ฯ

ปลณยายคถิ วิปสสตีติ สห วิปสสนาย มคคปลณยาย จคูนัน

สจจัน อตถิ วินวิษณิตฐวา ปสสตี ฯ ปารคฺฐ สพพฐมมานนติ

สพเพสํ ขนฐาทิฐมมานัน ปาริ คโต ฯ อภิลณยาปารคฺฐ ปริณญา-

ปารคฺฐ (๕) ภาวนาปารคฺฐ ปหานปารคฺฐ สจจิกิริยาปารคฺฐ สมา-

ปคฺฐติปารคฺฐติ เอว ญพพิเชน ปารคฺฐมเนน สพพฐมมานัน ปาริ

ปรีโยสานัน คโต ฯ อชิลอติ รากชลาทีวโรติ ฯ ปฏฐิภาณวาติ

ทฐิเชเนว ปฏฐิภาณน สมณนาคโต ฯ พุรหุมจริยสส เกวลีติ

สกลพุรหุมจริโย ฯ เสสเมตถ อุตฺตทานเมวาติ (๖) ฯ

โลกุตตวณณา

ตติเย ฯ โลโกติ ทุกขสจจํ ฯ อภิสมพุทฺโธติ ฌาณน(๑)
ปจฺจกฺโข กโต ฯ โลกสฺมาติ ทุกขสจจโต ฯ ปหีนฺติ มหาโพธิ-
มณฺเฑ อรหตฺตมคฺคฌาณน ปหีนฺ ๑ ตถาคตฺสฺส ภาวิตาติ
ตถาคเตน ภาวิตา ๑

เอวํ เอตฺตเกน ฌาณน จตฺตฺหิ สจฺเจหิ อตฺตโน พุทฺธภาวํ
กเถตฺวา อิทานิ ตถาคตภาวํ กเถตฺตํ ยํ ภิกฺขเวตฺติอาทิมาย ๑
ตตฺถ ทิฏฺฐนฺติ รุปรายตฺนํ ๑ สฺตฺนฺติ สทฺทายตฺนํ ๑ มุตฺนฺติ
ปตฺวา กเหตุพฺพโต กนฺธายตฺนํ รสายตฺนํ โฝฏฺฐพฺพายตฺนํ (๒) ๑
วิญฺญาตฺนฺติ สฺขทูกฺขาทิมมมารมฺมณํ ๑ ปตฺตฺนฺติ ปรีเยสิตฺวา วา
อปรีเยสิตฺวา วา ปตฺตํ ๑ ปรีเยสิตฺนฺติ ปตฺตํ วา อปฺปตฺตํ
วา ปรีเยสิตํ ๑ อนุวิจฺริตํ มนฺสาติ จิตฺเตน อนุสฺสยฺจฺริตํ ๑

ตถาคเตน อภิสมพุทฺธนฺติ อิมินา เอตํ ทสฺเสติ ยํ
อปริมาณาสฺ โลกธาตฺตฺส อิมสฺส สเทวกสฺส โลกสฺส นิลํ
ปีตกนฺติอาทิ รุปรามฺมณํ จกฺขุทฺวาเร อาปาถํ อากจฺจติ อຍ
สฺตฺโต อิมสฺมี ขณฺ อิมนฺนาม รุปรามฺมณํ ทิสฺวา สฺมโน
วา ทุมฺมโน วา มขฺมตฺโต วา ชาโตติ สพฺพํ ตํ ตถาคตฺสฺส
เอวํ อภิสมพุทฺธํ ๑ ตถา ยํ อปริมาณาสฺ โลกธาตฺตฺส อิมสฺส
สเทวกสฺส โลกสฺส เภริสทฺโทติอาทิ(๓) สทฺทารมฺมณํ โสตฺทฺวาเร
๑ ม. ฌาโต ๒ ส. กนฺธรสฺโฝฏฺฐพฺพายตฺนํ ๑

๓ ม.

เล่มที่ 14 อรรถกถาคุณณา หน้า 447

อาปาถ อากจฺจติ มฺลคฺนุโธ ตจฺจคฺนุโธติอาทิ คฺนุชารมฺมณํ
 ฆานทฺวารเอ อาปาถ อากจฺจติ มฺลฺโรโส ขนฺธโรโสติอาทิ
 ฐสารมฺมณํ ชิวฺหาทฺวารเอ อาปาถ อากจฺจติ กกฺขฬิ มฺุทฺกนฺติ-
 อาทิ ปจฺจวิชาตฺเตโชชาตฺวาโยชาตฺเกทํ โฝฏฺจพฺพารมฺมณํ กาย-
 ทฺวารเอ อาปาถ อากจฺจติ อัย สจฺโต อิมสฺมี ขณฺ อิมนฺนาม
 โฝฏฺจพฺพารมฺมณํ สฺลิตฺวา สฺมโน วา ทฺมฺมโน วา มชฺฌตฺโต
 วา ชาโตติ สพฺพิ ตํ ตถาคตฺตสฺส เอวํ อภิสมฺพุทฺธํ ตถา
 ยํ อปริมาณาสฺส โลกชาตฺตสฺส อิมสฺส สทฺเวกสฺส โลกสฺส
 สุขทฺทุกฺขาทิเกทํ ฐมฺมารมฺมณํ มโนทฺวารเอ (๑) อาปาถ อากจฺจติ
 อัย สจฺโต อิมสฺมี ขณฺ อิมนฺนาม ฐมฺมารมฺมณํ วิชานิตฺวา
 สฺมโน วา ทฺมฺมโน วา มชฺฌตฺโต วา ชาโตติ สพฺพิ ตํ
 ตถาคตฺตสฺส เอวํ อภิสมฺพุทฺธํ ฯ ยลฺลหิ ภิกฺขเว อิมสฺส สพฺพ-
 สจฺจตฺตานํ ทิฏฺฐิ สฺสํ มุตํ วิญฺญาตํ ตจฺจถ ตถาคเตน อทิฏฺฐิ
 วา อสฺสํ วา อมฺุตํ วา อวิญฺญาตํ วา นตฺถิ ฯ อิมสฺส
 ปน มหาชนสฺส ปรีเยสิตฺวา อปฺปตฺตมฺปิ อตฺถิ อปรีเยสิตฺวา
 อปฺปตฺตมฺปิ อตฺถิ ปรีเยสิตฺวา ปตฺตมฺปิ อตฺถิ อปรีเยสิตฺวา
 ปตฺตมฺปิ อตฺถิ สพฺพิ ตถาคตฺตสฺส อปฺปตฺตนฺนาม นตฺถิ
 ฌาณน อสจฺจิกตํ ฯ

ตสฺมา ตถาคโตติ วุจฺจตีติ ยํ ยถา โลกเกน กตํ

๑ ม. มโนทวารสฺส ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 448

ตสฺส ตเถว กตตฺตา ตถาคโตติ วุจฺจติ ฯ ปาลิยฺ ปน อภิ-
สมพุทฺธชนฺติ วุจฺจติ (๑) ตํ ตถาคตสทฺทเทน (๒) เอกตฺถํ ฯ อิมินา นเยน
สพฺพวาระสุ ตถาคโตติ นิคมนสฺส (๓) อตุโถ เวทิตฺพุโพ ฯ ตสฺส
ยฺตุติ เอกปฺกฺคฺลวณฺณนํ ตถาคตสทฺทวิตุถาเรน วุตฺตาเยว ฯ
อปีเจตฺถ อณฺทตฺถนฺติ (๔) เอกํสตุเถ นิปาโต ฯ ทกฺคิตฺติ ทโส ฯ
วํ วุตฺเตตฺติติ วสวตฺติติ ฯ

สพฺพโลกํ อภิณฺญาชาติ (๕) เตชาคุกโลกสนฺนิวาสิ ชานิตฺวา ฯ
สพฺพํ โลเก ยถาตถนฺติ ตสฺมี เตชาคุกโลกสนฺนิวาเส ยงฺกิณฺจ
เนยฺยํ สพฺพํ ตํ ยถาตถํ อวิปริตฺติ ชานิตฺวา ฯ วิสฺยตฺโตติ
จตุณฺนํ โยคานํ ปหานเนน วิสฺยตฺโตติ ฯ อนฺุปโยติ (๖) ตณฺหาทิกฺกุจฺ-
อุปเยหิ วิริหิตฺโตติ ฯ สพฺพาทิกฺกุติ รุปาทีนํ สพฺพารมฺมณานํ
อภิภวิตฺวา จิตฺโต ฯ ธีโรติ ฐิติสมฺปนฺโน ฯ สพฺพคนฺถปฺปโมจโนติ
สพฺเพ จตฺตารปี คนฺเถ โมเจตฺวา จิตฺโต ฯ สุกฺกุสฺสชาติ
สูกฺกุชา อสฺส ฯ อิทฺถจฺจ กรณฺตฺเถ สามิวจฺจํ ฯ ปรมฺมา สนฺตฺติติ
นิพฺพานํ ฯ ตณฺหิ เตน ฌานฺนํสเนน สูกฺกุจฺจํ ฯ เตเนวาท
นิพฺพานํ อุกฺกโตภยฺนฺติ ฯ อถวา ปรมฺมา สนฺตฺติติ อุตฺตมา
สนฺติ ฯ กตฺตรา สาคิ นิพฺพานํ ฯ ยสฺมา ปน นิพฺพาน
กฺกโตจฺจ ภิยฺยํ นตฺถิ ตสฺมา ตํ อุกฺกโตภยฺนฺติ วุจฺจติ ฯ วิมุตฺโต

อุปธิสขยเขตติ อุปธิสขยสขวาเต นิพพานะ ตทารมมณาย
ผลวิมุตติยา วิมุตโต ๑ สีโห อนุตฺตโรติ ปฺริสฺสยานํ สหณฺญเจน
กิลีสานนฺจ หีสนฺญเจน (๓) ตถาคโตะ อนุตฺตโร สีโห นาม ๑
พฺรหฺมณฺติ เสฏฺฐิ ๑ อิตฺติ เอวํ ตถาคตฺสฺส กุณฺเ ชานิตฺวา ๑
สขกมฺมาติ สมากนฺตฺวา ๑ นนฺติ ตถาคตํ ๑ นมสฺสนฺตีติ (๓)
ตํ ตถาคตํ เต สรณํ กตฺวา นมสฺสนฺติ ๑ อิทานิ ยํ
วทนฺตา เต นมสฺสนฺติ ตํ ทสฺเสตฺถุ ทนฺโตติอาทิ วุตฺตํ ๑ ตํ
อตุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

กาฬการามสุตฺตวณฺณา

จตุตฺถํ อตุตฺตปฺปตฺติยํ นิกฺขิตฺตํ ๑ กตฺรา ย อตุตฺต-
ปฺปตฺติยาติ (๕) ทสฺพลสฺส กุณฺณถาย ๑

อนาถปฺปณฺฑิตกสฺส กิร ชีตา จุพฺสฺสภทฺทา สาเกตนคเร
กาฬกเสฏฺฐิปฺตฺตสฺส เกหํ คมฺิสฺสสามิตฺติ สตฺถารํ อุปสขกมิตฺวา
ภนฺเต อหํ มิจฺฉาทิฏฺฐิกกฺลํ กจฺฉามิ ๑ สเจ ตตฺถ สกฺกาโร
ลภิสฺสามิ เอกสฺมี ปฺริเส เปสิยมานเ ปปฺญโจ ภวิสฺสติ มํ
อวชฺเชยฺยถ ภควาติ ปฺฏิญญํ คเหตุวา อคมาสิ ๑ เสฏฺฐิ
สุณฺิสสา เม อากตาติ มจฺจกฺลํ กโรนฺโต พหุ ขาทนฺนียโกชนฺนีย

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 450

ปฏियाเหตุวา ปญจ อเจลกستاني นิมนุเตสิ ฯ โส เตสุ
 นิสินเนสฺ ฐิตา เม อากนตุวา อรหนุเต วนุทตฺติ จุพฺสูกททาย
 เปเสสิ ฯ อากตผลา อริยสาวิกา อรหนุเตติ วุตฺตมตฺเตเยว ลาภา
 วต เมติ อุกฺกหิตฺวา คตา เต นิสฺสิริกทสฺสเน อเจลก ทิสฺวาว
 สมณา นาม น เอรูปา โหนฺติ ตาตฺ เยสิ เนว อชฺชตฺตํ หิริ
 น พหิทฺธา โอตฺตปฺปํ อตฺถิติ วตุวา น อิเม สมณาติ
 เขฬํ ปาเตตุวา นีวตฺติตุวา อตฺตโน วสนฺนฺจฺจานเมว คตา ฯ
 ตโต อเจลก มหาเสฏฺฐิ กุโต เต เอรูปา กาลกณฺณิ
 ลทฺธา กิ สกฺลชฺมพฺพิเป อณฺณา ทาริกา นตฺถิติ เสฏฺฐิ
 ปริภาสิสุ ฯ โส อจฺริยา ชานิตฺวา วา กตํ โหตุ
 อชานิตฺวา วา อหเมตฺถ ชานิสฺสามิติ อเจลก อฺยโยเชตุวา
 สูกททาย สนฺติกํ คนฺตุวา อมฺม กสฺมา เอรูปํ อกาสิ
 กสฺมา อรหนุเต ลชฺชาเปสิติ อหา ฯ ตาต อรหนุตา นาม
 น เอรูปา โหนฺติติ ฯ อถ นํ โส อหา

กิทิสฺสา สมณา ตฺยฺหํ พาพฺหํ โข เน ปสิสฺสิ
 กิสิลา กิสมจฺจารา ตมฺเม อกฺขาหิ ปฺจฺจิตฺตาติ ฯ

สา อหา

สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมานสา สนฺตคฺคณฺมกฺคสณฺจิตา (๒)
 โอกฺขิตฺตจกฺขุ มิตภาณิ ตาทิสฺสา สมณา มม

เล่มที่ 14 อรุเวลวคฺควณณา หน้า 451

วสนฺติ วนโมคฺยห นาโค เจตฺวาว พนฺธนํ
เอกานินฺยา อหุติยา(๑) ตาทิสฺสา สมณฺา มมาติ ฯ
เอวณฺจ ปน วตฺวา เสฏฺฐิสฺส ปุโรโต จิตฺตา(๒) ตินฺณํ
รตนานํ คุณฺํ กเถสิ ฯ เสฏฺฐี ๓ สฺสา วจันํ สุตฺวา ยทิ
เอวํ ตว สมณฺเ อาเนตฺวา มงฺคัลลํ กโรมาติ ฯ สฺวา ปุจฺฉิ
กทา กริสฺสธ ตาตาติ ฯ เสฏฺฐี จินฺเตสิ กติปาหจฺเจนาติ
วุตฺเต พุเต (๓) เปเสตฺวา ปกโกสาเปยฺยาติ ฯ อถ นํ เสว อมฺมาติ
อาห ฯ สฺวา สายณฺหสมเย อุปริ ปาสาทํ อารุຍฺห มหนฺตํ
ปุปฺปสมฺมุคฺคิ กเหตุวา สตฺถุ กุณฺเ อนฺุสฺสริตฺวา อฏฺฐ ปุปฺปสมฺมุจฺฉิโย
ทสพลฺลสฺส วิสฺสชฺเชตฺวา อณฺุชฺฉี ปคฺคยฺห นมฺสฺสมานา อฏฺฐาสิ
เอวณฺจ อวจ ภควา เสว ปณฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สทฺธิ มยฺหํ
ภิกฺขํ คณฺุหถาติ ฯ ตานิ ปุปฺปานิ คนฺุตฺวา ทสพลฺลสฺส มตฺถเก
วิตานํ หุตฺวา อฏฺฐังสุ ฯ สตฺถา อวชฺเชนฺุโต ตํ การณํ
อทุทส ฯ ฐมฺมเทสฺนาปริโยसानเ อนฺาถปิณฺุฑิกมฺหาเสฏฺฐี ทสพลฺล
วณฺุติตฺวา เสว ภนฺุเต ปณฺจหิ ภิกฺขุสฺสเทหิ สทฺธิ มม เคเห
ภิกฺขํ คณฺุหถาติ อาห ฯ ฐพฺสุภทฺทาย นิมนฺุติตฺมฺห เสฏฺฐีติ ฯ
น ภนฺุเต กณฺุจิ อากตํ ปสฺสามาติ ฯ อาม เสฏฺฐี สนฺุตา (๕)
ปน อุปาสิกา พุเร โยชนสฺสทฺสมตฺถเกปิ จิตฺตา (๖) หิมวณฺุโต วิย
ปณฺุณายตีติ วตฺวา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาทวณณา หน้า 452

ทุเร สนุโต ปกาเสนติ หิมวนุโตว ปพพโต
อสนุเตตถ น ทิสฺสนติ รตฺตี จิตฺตา ยถา สราติ
อิมิ คาทมาห ฯ อนาถปิณฺฑโก ภูนฺเต มม ธีตุ สงฺคหิ
กโรธาติ วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ

สตฺถา อานนฺตฺเถริ อามนฺเตสิ อหิ อานนฺท สาเกตํ
คมิสฺสามิ (๑) ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ สลากํ เทหิ ฯ ททฺนฺโต จ
ปตฺตจพฺภินฺณานฺเขว (๒) ทเทยฺยาสีติ ฯ เถโร ตถา อกาสิ ฯ
จฺพสุภทฺทา รตฺติภาคสมนฺนตฺเร จินฺเตสิ พุทฺธา นาม
พหุภิจฺจา พหุภฺรณฺเีย สลฺลภฺเขยฺยํ วา น วา ก็
นฺ โข ทรฺิสฺสามิติ ฯ ตสฺมี ขณฺ เวสฺสวโณ มหาราชา
จฺพสุภทฺทาย สทฺธิ (๑) กเถสิ ภาทฺเท สฺภทฺทา มา โข ตฺวํ
วิมฺนา อโหสิ มา ทุมฺมนา ฯ อธิวฺตุถิ เต ภควฺตา สฺวาตนาถ
ภตฺตํ สทฺธิ ภิกฺขุสงฺฆเณนาติ ฯ สทา ตฺถุจฺปหฺนฺจฺจา ทานเมว
สํวิทฺหิ ฯ สกฺโกปี โข เทวราชา วิสฺสกมฺมํ อามนฺเตสิ ตาต
ทสพฺโล จฺพสุภทฺทาย สนฺติกํ สาเกตนฺครํ คจฺฉิสฺสติ ปญฺจ
กฺฎาการสฺตานิ มาเปหิติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ สตฺถา ปญฺจหิ
จพฺภินฺณสเทหิ ปรีวฺโต กฺฎาการยาเนน มณฺวิณฺณํ อากาสํ
วิทฺขนฺโต วิย สาเกตนฺครํ อคฺมาสิ ฯ

สุภทฺทา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา

สตถาริ วนุทิตวา อาห ภนุเต มยหิ สสุรปโกโ
มิจญาทิกุจิกโก สาธุ เตสิ อนุจจวิกิ ฌมมิ กเถถาติ ๑ สตถา
ฌมมิ เทเสสิ ๑ กาทกเสฏฐิ (๑) โสตาปนโน หุตวา อตตโน
อุยยานิ ทสพลสส อทาสิ ๑ อเจลก อมหากิ ปจมิ ทินนุนติ
นิกขमित्तุน อิจจุนติ ๑ กจจถ นีหริตพพนิยามเน เต นีหริถาติ
สพเพ นีหราเปตวา ตตเถว สตถุ วิหาริ กาทเรตวา
พุรหมุเทยยิ กตวา อุทกิ ปาเตสิ ๑ โส กาทเกน กาทิตตาย
กาทการาโม นาม ซาโต ๑ ภควา ตสุมิ สมเย ตตถ
วิหริติ ๑ เตน วุตติ สาเกเต วิหริติ กาทการาเมติ ๑

ภิกขุ อามนุเตสิติ ปญจสตภิกขุ อามนุเตสิ ๑ เต กิริ
สาเกตนกรวาลิโน กุลปุตตา สตถุ ฌมมเทสนัน สุตวา สตถุ
สนติเก ปพพชิตวา อุปญจानสาลาขิ นิสินนา อโห พุทชคณา
นาม มหนตา เอวรूपิ นาม มิจญาทิกุจิกิ กาทกเสฏฐิ
ทิกุจิติโต โมเจตวา โสตาปตติผลิ ปาเปตวา สกถนกริ สตถารา
เทวโลกสทิสั กถนุนติ ทสพลสส กุณิ กเถนุนติ ๑ สตถา เตสิ
กุณิ กเถนุนตานัน จิตตัม อุปปริกขิตวา มยิ กเต มหตี เทสนา
สมญจหิสสติ เทสนาปริโยसाने อิเม ปญจสตา ภิกขุ อรหตเต
ปติญจหิสสนุนติ มหาปจวิ อุทกปริยุนตัม กตวา กมปิสุสตีติ
ฌมมสภิ กนุตวา ปญจตตปวรพุทธาสนเน นิสินโน เต ภิกขุ
อาหิ กตวา ยิ ภิกขเว สเทวกสส โลกสสาติ อิมิ เทสนัน

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 454

อารภิ ฯ เอวมิทํ สุตตํ คุณกถาย นิกขิตตุนติ เวทิตพัพ ฯ

ตตถ ตมห์ ชานามิติ เทสนาปริโยसानะ (๑) มหาปจวิ
อุทกปริยญตํ กตฺวา อกมฺปิตฺถ ฯ อพฺภณฺณาสินฺนติ อภิลยฺณาสี
ชานินฺนติ อตุโถ ฯ วิทิตนฺนติ ปากฺกํ กตฺวา ฅาตํ ฯ อิมินา
เอตํ ทสฺเสติ อญฺเฐ ชานนฺนติเยว มยา ปน ปากฺกํ
กตฺวา วิทิตนฺนติ ฯ อิมะหิ ตีหิ ปเทหิ สพฺพญฺญตญฺมิ นาม
กถิตา ฯ ตํ ตถาคเต น อุปฺภูจาสีตติ ตํ จทฺวาริกํ
อารมฺมณฺณํ ตถาคเต (๒) ตณฺหยา วา ทิฏฺฐิจยา วา น อุปฺภูจาสี
น อุปฺกจฺฉิ ฯ อัยฺ หิ ปสฺสตี ภกฺวา จกฺขุณา รุปี ฯ จนฺทราโค
ภกฺวโต นตฺถิ ฯ สุวิมฺตฺตจิตฺโต โส ภกฺวา ฯ สฺสณฺาติ ภกฺวา
โสเตน สทฺทํ ฯ ฅายตี ภกฺวา ฅาเนน คนฺธํ ฯ สายตี ภกฺวา
ชิวฺหาย รสํ ฯ ผุสตี ภกฺวา กาเยน โฝฏฺจพฺพํ ฯ
วิชานาติ ภกฺวา มนฺสา ฅมฺมํ จนฺทราโค ภกฺวโต นตฺถิ ฯ
สุวิมฺตฺตจิตฺโต โส ภกฺวา ฯ เตน วุตฺตํ ตํ ตถาคเตน
อุปฺภูจาสีตติ ฯ อิมินา ปเทน ฅินฺาสาญฺมิ กถิตาติ
เวทิตพฺพา ฯ

ตํ มมสฺส มฺสาติ ตเมว วจัน มฺสาวาโท นาม
ภเวยฺย ฯ ตํปิสฺส (๔) ตาทิสเมวาติ ตมฺปิ มฺสาวาโท ภเวยฺย ฯ

ตัม มมสฺส กลิตฺติ ตัม วจันํ มยฺหํ โทโส ภเวยฺยาติ อตุโธ ฯ

เอตตาวตา สจฺจภูมि นาม กถิตาติ เวทิตพฺพา ฯ

ทฏฺฐา (๑) ทฏฺฐพฺพนฺติ ทิสฺวา ทฏฺฐพฺพํ ฯ ทิฏฺฐํ น มลฺลตีติ
ตณฺทิฏฺฐํ ฐปายตณฺ อหํ มหาชเนน (๒) ทิฏฺฐเมว ปสฺสามิตี ตํ
ตณฺหามาณทิฏฺฐิหิ น มลฺลตีติ ฯ อทิฏฺฐํ น มลฺลตีติ อหํ
มหาชเนน อทิฏฺฐเมว เอตํ ปสฺสามิตี ทิสฺสตี เอวมฺปิ ตณฺหาทีหิ (๓)
น มลฺลตีติ ฯ ทฏฺฐพฺพํ น มลฺลตีติ มหาชเนน ทิฏฺฐํ ปสฺสามิตี
เอวมฺปิ ตาหิ มลฺลนาหิ น มลฺลตีติ ฯ ทฏฺฐพฺพฬหิ ทิฏฺฐมฺปิ
โหดิเยว ฯ เอวรฺุปานิ หิ วจฺนานิ ติสฺสุปี กาลेสุ ลพฺพนฺติ
เตน เตสํ อตุโธ วุตฺโต ฯ ทฏฺฐารํ น มลฺลตีติ ปสฺสิตารํ
เอกสตุตํ นาม ตาหิ มลฺลนาหิ น มลฺลตีติ อตุโธ ฯ
เสสฏฺฐาเนสุปี อิมินาว นเยน อตุโธ เวทิตพฺโพ ฯ อิมินา
เอตตเกน จาเนน สฺลลตภาภูมि นาม กถิตา ฯ

อิตฺติ โข ภิกฺขเวติ เอวํ โข ภิกฺขเว ฯ ตาหิโสว ตาหิติ
ตาหิ (๖) นาม เอกสทิสตา ฯ ตถาคโต จ ยาหิโส ลาภาทิสฺ
ตาหิโสว อลาภาทิสฺ ฯ เตน วุตฺตํ ลาภปี ตาหิ อลาภปี
ตาหิ ฯ ยเสปี ตาหิ อยเสปี ตาหิ ฯ นินฺทายปี ตาหิ
ปลิสายปี ตาหิ ฯ สฺลลเจปี ตาหิ ทฺกฺเจปี ตาหิติ ฯ อิมาย

เล่มที่ 14 จตฺกุกนิปตฺวณฺณนา หน้ํา 456

ตาทิตาย ตาทิ ๑ ตมฺหา จ ปน ตาทิมฺหาติ ตโต
ตถาคตฺตาทิตอ อญฺโฆ อุตฺตริตโร วา ปณฺตีตโร วา ตาทิ
นตฺถิตฺติ เอตฺตาวตฺตา ตาทิภุมิ นาม กถิตฺตา ๑ อิมํหิ ปญฺจหิ
ภุมิหิ เทสนํ นิพฺพญฺญนฺตสฺส ปญฺจสฺ (๑) จาเนสฺ มหาปจฺวี
สทฺกฺขิภาเวน อกมฺปิตฺถ ๑ เทสนาปริโยसानเ เต ปญฺจสฺเต
อรุณา ปพฺพชฺชิตฺ กุลปฺตฺเต อาทิ กตฺวา ตณฺจํ สมนฺตํ (๒)
เทวมนุสฺसानํ จตฺราสีติปาณสฺสทฺตานิ อมตฺปานํ ปิวิสฺ ๑
ภกฺวาปี สุตฺตํ นิฏฺฐาเปตฺวา กถาหิ กุญฺํ กณฺหนฺโต
ยงฺกิลฺลจิตฺติอาทิมํหา ๑ ตตฺถ อชฺโฆสิตฺติ สจฺจมฺตํ ปเรสนฺติ ปเรตํ
สทฺทฺชา ย ปฺรปฺตฺติยาณาย สจฺจนฺติ (๓) มณฺณิตฺวา อชฺโฆสิตฺติ กิลิตฺวา
ปฺรินิฏฺฐาเปตฺวา กหิตํ ๑ สยสํวฺเตสฺสฺติ (๔) สยเมว สํวริตฺวา ปิยาธิตฺวา (๕)
กหิตกฺกหณฺเนสฺ ทิฏฺฐิจฺจิตฺติเกสฺสฺติ อตฺถโธ ๑ ทิฏฺฐิจฺจิตฺติกา หิ สยสํวฺตฺตาติ
วฺจฺจนฺติ ๑ สจฺจํ มุสา วาปี ปฺริ ทเหยยฺยาติ เตสฺ สยสํวฺต-
สจฺจาเตสฺ ทิฏฺฐิจฺจิตฺติเกสฺ ตถาคโต ตาทิ เตสํ เอกมฺปิ วจฺนํ
อิทเมว สจฺจํ โมนมฺมณฺณนฺติ เอวํ สจฺจํ มุสา วาปี ปฺริ อุตฺตมํ (๖)
กตฺวา น โอิทเหยยฺย น สทฺทฺทเหยยฺย น ปตฺติยาเหยยฺย ๑
เอตฺถจฺ สลฺลนฺติ เอตํ ทิฏฺฐิจฺจิสลฺลํ ๑ ปฏฺิกจฺจ ทิสฺวาติ ปฺเรตฺริ
โพธิมฺมุเลเขว ทิสฺวา ๑ วิสฺตฺตฺตาติ ลกฺคา ลกฺกิตฺตา ปฺลิตฺพุทฺธา ๑

ชานามิ ปสฺสามิ ตเถว เอตฺตติ เอตฺตาย (๑) ปชา อชฺโฆสิตา
คิลิตฺวา ปรีนิจฺจเปตฺวา วิสฺตฺตา ลกฺคา ลกฺกิตฺตา (๒) เอตฺ (๓) อหฺมปิ
ชานามิ ปสฺสามิ ฯ ตเถว เอตฺ (๔) ยถา เอตฺ ปชาย กหิตฺตํ
เอวํ อชฺโฆสิตํ นตฺถิ ตถาคตฺตานนฺตติ อตฺโถ ฯ

พฺรหฺมจฺริยสฺสุตฺตวณฺณนา

ปญฺจเม ฯ ชนฺกฺหนตฺตฺตติ ตีหิ กฺหนวตฺตฺตติ ชนฺสฺส
กฺหนตฺตฺตติ ฯ น ชนฺลปฺนตฺตฺตติ น ชนฺสฺส อฺปฺลาปฺนตฺตํ ฯ
น ลากฺสฺกการฺลิลอกานิสฺสตฺตฺตติ น จีวรฺทิตฺตฺตฺตติ ฯ น
อิตฺตฺตปฺปมฺกฺขานิสฺสตฺตฺตติ น เตน เตน การณฺน กต-
วาทานิสฺสตฺตํ น วาทสฺส ปมฺกฺขานิสฺสตฺตํ ฯ น อิตฺติ มํ ชน
ชานาตฺตติ น เอวํ กิร เอโส ภิกฺขุติ ชนฺสฺส ชานนตฺตฺตติ ฯ
สํวรตฺตฺตติ ปญฺจหิ สํวเรหิ สํวรตฺตฺตติ ฯ ปหฺนตฺตฺตติ ตีหิ
ปหฺนเนหิ ปชฺนตฺตฺตติ ฯ วิรฺกตฺตฺตติ รากาทินํ วิรฺชชฺนตฺตฺตติ ฯ (๕) นิโรธตฺตฺตติ เตสํเยว
นิรฺชฺชนตฺตฺตติ ฯ อนีตฺตฺตติ อิตฺตฺตปรีวชฺชิตํ
อปรปฺตฺตฺตติ อตฺโถ ฯ นิพฺพานนฺคชคามินฺนตฺตติ นิพฺพานสฺส
อนฺโตชคามินํ ฯ (๖) มกฺคพฺรหฺมจฺริยณฺนหิ นิพฺพานํ อารมฺมณํ
กริตฺตฺวา นิพฺพานสฺส อนฺโตเยว วตฺตติ ปวตฺตติ ฯ ปฏฺธิปชฺชนฺตฺตติ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 458

ทวิชมปี ปฏิปชชนติ ฯ อิมสมิ สุตเต วญญิวญญู กเถตวา
คาถาสู วญญูเมว กถิติ ฯ

กหสุตตวณณา

ณฺฐเจ ฯ กุหาติ กุหกา ฯ ถทฐาติ โโกเชน จ มาเนน
จ ถทฐา ฯ ลปาติ อุปลาปกา ฯ สิงคีติ ตตถ กตมํ สิงคํ
ยํ สิงคํ สิงการตา จตฺรตา (๑) จาตุริยํ ปริกขตตา (๒) ปริกขตฺตियนฺติ (๓) เอวํ วุตฺเตหิ
สิงคสฺสทิสฺสํ ปากฺกุกิลเสหิ สมนฺนาคตา ฯ
อนฺนพาทิ อุกกตฺนพาทิ ตฺจจฺจมานํ อุกฺขิปิตฺวา จิตฺตา ฯ อสมานิตาติ
จิตฺเตกุกกตตามตฺตสฺสปี (๔) อลาภินฺ ๑ น เม เต ภิกฺขเว ภิกฺขุ
มามกาติ เต มยฺหิ ภิกฺขุ มม สนฺตกา น โหนฺติ ฯ เต
มยฺहनฺติ อิทมฺปน สตฺถาริ อุตฺทิสฺส ปพฺพชิตฺตฺตา วุตฺตํ ฯ
เต โข เม ภิกฺขเว ภิกฺขุ มามกาติ อิทาปี เมติ อตฺตानํ
อุตฺทิสฺส ปพฺพชิตฺตฺตา วทติ สมนฺมาปฺปฏิปฺนฺนตฺตา ปน มามกาติ
อาห ๑ วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปฺลฺลํ อาปชฺชนฺตีติ สีลาทีหิ กุณฺเฬหิ
วทฺตฺนโต วุฑฺฒิ นิจฺจลภาเวน วิรุฬฺหิ สพฺพตฺถ ปตฺถกฺตฺตยา
เวปฺลฺลํ ปาปฺณนฺติ ฯ เต ปเนเต ยาว อรหฺตฺตมคฺคา วิรุหนฺติ
อรหฺตฺตผลปฺตฺเต วิรุฬฺหา นาม โหนฺติ ฯ อิติ อิมสมิ
สุตฺตฺนเตปี (๓) คาถาสฺสปี วญฺญิวญฺญูเมว กถิติ ฯ

สนตุฎฐิจิตตวณณา

สตตเม ๑ อปปานีติ ปริตตานี ๑ สุตถานีติ สุเขน
ลทุขพพานิ ยตถ กตถจि สกกา โหนติ ลกิต्तु ๑ อนวชชานีติ
นิทโทสานิ ๑ ปิณฑิยาโลปโกชนนติ ชงฆปิณฑิยพเลน จริตวา
อาโลปมตตํ ลทุขโกชนํ ๑ ปุตติมุตตนติ ยงกิลยจि มุตตํ ๑ ยถา
หิ สุวณณวณโณปี กาโย ปุตติกาโยติ วุจจติ เอวํ อภินวามปี
มุตตํ ปุตติมุตตเมว ๑

วิฆาโตติ วิหตภาโว (๒) จิตตสฺส ทุกขํ น โหตีติ
อตฺโถ ๑ ทิสสา น ปฎิหณฺณตีติ ยสฺส หิ อสฺสกฺกฺจฺจํ นาม
กโต จิวราทีนํ ลกิสฺสามีติ จิตตํ ออุปชชติ ตสฺส ทิสสา
ปฎิหณฺณติ นาม ๑ ยสฺส เอวํ น ออุปชชติ ตสฺส ทิสสา น
ปฎิหณฺณติ นาม ๑ ชมฺมาติ ปฎิปตฺติชฺชมา ๑ สามณฺณสฺสา-
นุโลมิกาทิ สมณชฺชมฺสฺส อนฺุโลมา ๑ อธิคฺคหิตาติ สพฺเพ เต
ตฺถจฺจิตตสฺส ภิกฺขุโน อธิคฺคหิตา โหนติ อนฺุโตคฺคา น
ปริพาหิราติ ๑

อริยวสตุตตวณณา

อฏฐมสฺส อตฺตชฺฆาตโยโก (๑) นิกฺเขโป ๑ อิมํ กิร มหา-
อริยวสตุตฺตุนฺตํ ภควา เขตวณมหาวิหาร ฐมฺมสภายํ ปญฺจตฺต-
ปวรพุทฺธาตเน (๒) นิสินฺโน อตฺตโนปิ ปรปุคฺคฺคานมฺปิ อชฺฆาตย-
วเสน ปรีวาเรตฺวา นิสินฺนาปิ จตฺตาพีสภิกฺขุสฺสหฺสฺสานิ ภิกฺขเวติ
อามนฺเตตฺวา จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อริยวฺสาคิ อารภิ ๑ ตตฺถ
อริยวฺสาคิ อริยานํ วฺสา ๑ ยถา หิ ขตฺติยวฺโส พุราหฺมณวฺโส
เวสฺสวฺโส สฺสทฺทวฺโส สมณวฺโส กุลวฺโส ราชวฺโส เหวํ อยมฺปิ
อฏฺฐโม อริยวฺโส อริยตฺตุนฺติ อริยปฺปเวณิ (๓) นาม โหติ ๑ โส
โฆ ปนายํ วฺโส (๔) อิมํสํ วฺसानํ มุลกนฺธาทีนํ กापานฺุสฺสริ-
กนฺธาทโย วิย อคฺคฺคกฺขาตฺติ ๑

เก ปน เต อริยา เตสํ เอเต วฺสาคิ อริยา วุจฺจุนฺติ
พุทฺธา จ ปจฺเจกพุทฺธา จ ตถาคตฺสวากา จ เอเตสํ อริยานํ
วฺสาคิ อริยวฺสา ๑ อิตฺโต ปุพฺเพ หิ สตฺสหฺสฺสกปฺปาทิกานํ
จตฺตุนํ อสงฺเขยฺยานํ มตฺถเก ตณฺหํกโร เมชฺงกโร สรณฺงกโร
ทีปํกโรติ จตฺตาโร พุทฺธา อุปฺปนฺนา เต อริยา เตสํ อริยานํ วฺสาคิ
อริยวฺสา ๑ เตสํ พุทฺธานํ ปรีนิพฺพานโต อปรภาเค อสงฺเขยฺย
อติกฺกมิตฺวา โกณฺุทฺถโย นาม พุทฺโธ อุปฺปนฺโน ๑เป๑

อิมสมิ กปะเป กกุสนุโธ โจนาคมนโน กสุสโป อมหากัง
ภควา โคตโมติ จตุตธาโร พุทธา อุปปันนา เตสั อริยานัน
วัสสาคิ อริยวัสสา ฯ อปัจจ อตีตนาทคตปัจจอุปฺปนฺนानัน สพฺพ-
พุทฺทปะจเจกพุทฺทพุทฺทสาวกานัน อริยานัน วัสสาคิ อริยวัสสา ฯ

เต จ (๑) โข ปเนเต อคฺคณฺณาคิ (๒) อคฺคาติ ชานิตพุพา ฯ
รตฺตณฺณาคิ (๒) ทีฆรตฺตํ ปวตฺตาคิ ชานิตพุพา วัสสณฺณาคิ (๒) วัสสาคิ
ชานิตพุพา ฯ โปราณาคิ (๒) น อฐฺนุปฺตติกา ฯ อตีตณฺณาคิ (๒)
อวิกิณฺณา อนปฺนีตา ฯ อตีตณฺณปุพุพาติ (๒) อตีตพุทฺเทหิปี น
สงฺกิณฺณปุพุพา กิ อิมเหตี น อปฺนีตปุพุพา ฯ น สักยฺนุตีติ
อิทานิปี น อปฺนียฺนุติ ฯ น สักยิสฺสนุตีติ อนาคตพุทฺเทหิปี
น อปฺนียิสฺสนุติ ฯ ย โลก วิญญู สมณพฺรหฺมณฺณา เตหิ
อปปฺญิกฺกุจฺจา สมณฺเหหิ พฺรหฺมณฺเหหิ วิญญูหิ อนินฺนุติตา
อครหิตา ฯ

สนฺตุฏฺโง โหตีติ ปจฺจยสนฺโตสวเสน สนฺตุฏฺโง โหติ ฯ
อิตริตเรนาคิ น อฏฺฐชฺชุมลฺลุปฺปณฺีตถิรชฺชณฺณานัน (๑) ยน เกนจิ ฯ อถ
โข ยถาลทฺฐาทินัน อิตฺริตเรน ยน เกนจิ สนฺตุฏฺโง โหตีติ
อตุโถ ฯ จิวรสมฺมิลฺลหิ ตโย สนฺโตสา ยถาลาทสนฺโตโส ยถา-
พลสนฺโตโส ยถาสารูปฺสนฺโตโสติ ฯ ปิณฺทปาตาทิสฺปิ เอเสว

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 462

นโย ๑ เตลั วิตุถารกถา สนตุฎฐสสุส ภิกขเว อนุปปนา
เจว กุสลา ชมมา อุปฺปชฺชนุตติ อิมสมี สุตเต วุตตนเยเนว
เวทิตพพา ๑ อิติ อิเม ตโย สนฺโตเส สนฺชาย สนฺตุฎฐโ
โหติ อิตริตเรน จีวเรน ยถาลทฐาทีสุ เยน เกนจิ จีวเรน
สนฺตุฎฐโ โหตีติ วุตติ ๑

เอตถ จ จีวริ ชานิตพพิ จีวรกเขตติ ชานิตพพิ
ปัสฺสูกั ชานิตพพิ จีวรสฺนฺโตโส ชานิตพพิ จีวรปฏิสฺยุตตานิ (๑)
ฐตฺตฺกานิ ชานิตพพานิ ๑ ตตถ จีวริ ชานิตพพนฺติ โขมาทีนึ
ณ จีวรานึ ทุกฺลาทีนึ ณ อนฺโลมานึ จีวรานึ จ (๒)
ชานิตพพานิ (๒) ๑ อิมานึ ทฺวาทส กปฺปิยจีวรานึ ๑ กุสจีวริ
วากจีวริ ผลกจีวริ(๓) เกสกมฺพลั(๔) โปตฺถโก จมฺมึ อุลฺลुकปฺกั
รฺกขทฺสสั ลตาทฺสสั เอรกทฺสสั กทลิตฺสสั เวพฺทฺสสฺสนฺติ
เอวมาทีนึ จ อกปฺปิยจีวรานึ ๑

จีวรกเขตตฺนฺติ สงฺฆโต วา คณฺโต วา ฅาติโต วา
มิตฺตโต วา อตฺตโน วา ชเนน ปัสฺสูกโต (๕) วาติ เอว
อุปฺปชฺชนโต ณ เขตฺตานึ อฏฺฐนฺนญจ มาติกานั วเสน
อฏฺฐเขตฺตานึ ชานิตพพานึ ๑

ปัสฺสูกนฺติ โสสานิกั ปาปณิกั รธิยั สงฺการโจพิกั (๖)

โสตถิยํ นุหानํ (๑) คิตถํ คตปจจาจคํ อคฺคิททุฑฺฒํ โคขายิตํ
 อูปิจายิตํ อุนทุรขายิตํ อนนฺตจฺจนินฺนํ ทสจฺจนินฺนํ ธชาหฺภู
 ญูปํ สมณจิวริํ สามุทฺทึยํ อากิเสกึยํ ปถิกํ วาตาหฺภู
 อิทฺธิมยํ เทวทศฺติยนฺติ เตวีสติ ปัสสูกฺคานิ เวทิตพฺพานิ ฯ เอตถ
 จ โสตถิยนฺติ คพฺพมลหฺรณฺนิ ฯ คตปจจาจคฺคินฺติ มตฺกสรีริ
 ปารูปิตฺวา สฺसानํ เนตฺวา อานิตจิวริํ ฯ ธชาหฺภูนฺติ ธชฺ
 อุสฺสาเปตฺวา ตโต อานิตํ ฯ ญูปนฺติ วมฺมิเก ปุชิตจิวริํ ฯ
 สามุทฺทึยนฺติ สมุทฺทวิจฺจิทฺติ ถลํ ปาปิตํ ฯ (๒) ปถิกนฺติ ปถิ คจฺจนฺเตหิ
 โจรภเยน ปาสาณฺเหหิ โกฏฺญฺเฑตฺวา ปารุตจิวริํ ฯ อิทฺธิมยนฺติ
 เอหิภิกฺขุจิวริํ เสสฺสํ ปากฺกมฺเมวาทิ ฯ

จิวรสนฺโตโสติ วิสติ จิวรสนฺโตสา จิวเร วิตกฺกสนฺโตโส
 คมนสนฺโตโส ปริเยสนสนฺโตโส ปฏฺฐิตากฺกสนฺโตโส มตฺตปฏฺฐิกค-
 หนสนฺโตโส โลลุปฺปวิวชฺชนสนฺโตโส ยถาลากฺกสนฺโตโส ยถา-
 พลสนฺโตโส ยถาสารูปสนฺโตโส อุตฺกสนฺโตโส โชรวนสนฺโตโส
 กรณสนฺโตโส ปริมาณสนฺโตโส สุตฺตสนฺโตโส สิพฺพนสนฺโตโส
 รชนสนฺโตโส กปฺปสนฺโตโส ปรีโถกสนฺโตโส สนนฺธิปรีวชฺชน-
 สนฺโตโส วิสฺสชฺชนสนฺโตโสติ ฯ

ตตฺถ สาทกภิกฺขุณา เตมาสฺสํ นิพฺพุทฺทวาสํ วสิตฺวา
 มาสมตฺตํ (๓) วิตกฺกเกตุํ วญฺญุติ ฯ โส หิ ปวาเรตฺวา จิวรมาเส
 # ๑ ม. สีนานํ ฯ ๒ สී. ถเล ปาติตํ ฯ ๓ เอกมาสมตฺตํ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 464

จีวร กโรติ ปัสตุลิกโก อหุตมาเสเนว กโรติ ฯ อิติ
มาสหุตมาสมตต์ วิตกกัน วิตกสนโตโส ฯ วิตกสนโตเสน
ปน สนตุญเจน ภิกขุณา ปาจีนขณฺฑรราชิวาสิกปัสตุลิกตฺเถร-
สทิสเสน ภวิตพฺพ ฯ

เถโร กิร เจตียปพุตวิหาร เจตีย วนฺทิสฺสามิติ
อาคโต เจตีย วนฺทิตฺวา จินฺเตสิ มยฺหํ จีวรํ ชินฺณํ
พหุณฺนํ วสนญฺจानํ ลภิสฺสามิติ ฯ โส มหาวิหารํ คนฺตฺวา
สงฺฆตฺเถโร ทิสฺวา วสนญฺจานํ ปุจฺฉิตฺวา ตตฺถ วุตฺโต
ปุณฺทิวเส จีวรํ อาทาย อาคนฺตฺวา เถโร วนฺทิ ฯ เถโร กิ
อาวฺโสติ อาห ฯ คามทฺวารํ ฆนฺเต คมิสฺสามิติ ฯ อหฺมปาวฺโส
คมิสฺสามิติ ฯ สาธุ ฆนฺเตติ คจฺฉนฺโต มหาโพธิทฺวารโกญฺจเก
จตฺวา ปุณฺณวณฺดานํ วสนญฺจานํ มนาปํ ลภิสฺสามิติ
จินฺเตตฺวา อปริสฺสุทฺโธ เม วิตกโกติ ตโตว ปฏินิวัตติ ปุณฺทิวเส
เปณฺนมฺพนสมิปีโต (๑) ปุณฺทิวเส มหาเจตียสฺส อุกฺตรทฺวารโต
ตเถว ปฏินิวัตติตฺวา จตฺตถทิวเสปี เถรสฺส สนฺติกํ อคฺมาสิ ฯ
เถโร อิมสฺส ภิกขุโน วิตกโก น ปริสฺสุทฺโธ ภวิสฺสตีติ จีวรํ
คเหตฺวา เตน สทฺธิเยว ปญฺหํ ปุจฺฉมาโน คามํ ปาวิสสิ ฯ
ตถจ รตฺตี เอโก มนุสฺโส อจฺจารปฺลิตฺพฺพฺโธ สาญฺเจเยว วจฺจํ
กตฺวา ตํ สงฺการญฺจานํ จทฺเทสิ ฯ ปัสตุลิกตฺเถโร ตํ

นิตมกุกิกากิ สมปรักิณณั ทิสวา อณชลี ปคคเหสิ ฯ มหาเถโร
กี อาวุโส สงการกุกาสุส อณชลี ปคคณหาลีติ ฯ นานั (๒)
สงการกุกานาสุส อณชลี ปคคณหามิ มยหิ ปิตุ ทสพลสุส
ปคคณหามิ ปุณณทาลียา (๓) ปารูปิตวา จฑฑิตั ปัสสุกั กเหตวา (๔) ตุมพมตเต ปาณเก
วิฐนิตวา สุตานโต คณนุเตน ทุกกรั (๕)
กตั กนเตติ ฯ มหาเถโร ปรัสสุทุโธ วิตกโก ปัสสุกติกสุสาคิ
จินเตสิ ฯ ปัสสุกติกตเถโรปี ตสมิเยว จานะ จิตโต วิปสุสนั
วฑฑเตตวา ตีณิ ผลานิ ปตโต ตั สากุกั กเหตวา จีวรึ
กตวา ปารูปิตวา ปาจินจณฑราชึ คนตวา อคคผลั อรหตตั
ปาปฐณี ฯ

จีวรตถาย คจจณตสุส ปน กตถ ลภิสสามิติ
อจินเตตวา กมมกุกานสิเสเนว คมนั คมนสนโตโส นาม ฯ
ปรีเยสนตสุส ปน เยน วา เตน วา สทฐึ อปรีเยสิตวา
ลชฐึ เปสลั ภิกุกุ กเหตวา ปรีเยสนั ปรีเยสนสนโตโส
นาม ฯ เอตถ (๖) ปรีเยสนตสุส อหริymanั จีวรึ ทูโรโตว ทิสวา
เอตถ มนابق ภวิสสติ เอตถ อมนาปนติ เอว อวิตกเกตวา
อูลสุขุมาทิสู ยถาลทฐเนว สนตสุสนั ปฐิลากสนโตโส นาม ฯ
เอว ลทฐึ คณนตสุสาปี เอตตัก ทุปฐฐฐฐ ภวิสสติ เอตตัก

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 466

เอกปฏฐสชาติ อุตโน ปโหนกมตเตเนว สนุตฺสสนิ มตฺต-
ปฏิกคหณสนุโตโส นาม ฯ จิวริ ปรีเยสนุตฺส ปน อสุกฺส
ฆรทฺวาเร มนาปี ลภิสฺสามิติ อจินฺเตตฺวา ทฺวารปฏฺฐาภฺฐิยา
จรณิ โลลุปฺปวิวชฺชนสนุโตโส นาม ฯ

ลฺลุปฺปณิเตสุ เยน เกนจิ ยาเปตฺติ สกฺโกนฺตฺสส ยถา-
ลทฺเชเนว ยาปนํ ยถาลาภสนุโตโส นาม ฯ อุตโน ตามิ
ชานิตฺวา เยน ยาเปตฺติ สกฺโกติ เตเน ยาปนํ ยถาพลสนุโตโส
นาม ฯ มนาปี อณฺณสฺส ทตฺวา อุตฺตนา เยน เกนจิ ยาปนํ
ยถาสารุปฺสนุโตโส นาม ฯ

กตฺถ อุทกํ มนาปี กตฺถ อมนาปนฺติ อวิจาเรตฺวา
เยนเกนจิ โชรฺวณฺูปเกน อุทเกน โชรฺวนํ อุทกสนุโตโส นาม ฯ
ปณฺฑมฺตฺติกเรรฺกปฺตฺติปณฺณรสทิกิฏฺฐจฺานิ ปน อุทกานิ วชฺเชตฺติ
วณฺฺฎฺติ ฯ โชรฺวนตฺสส ปน มุคฺคราทีหิ อปฺหริตฺวา หตฺเถหิ
มทฺทิตฺวา โชรฺวนํ โชรฺวนสนุโตโส นาม ฯ ตถา อสุชฺฉนฺตํ
ปณฺณานิ ปกฺขิปีตฺวา ตาปีตฺอุทเกนาปี โชรฺวิตฺติ วณฺฺฎฺติ ฯ เอว
โชรฺวิตฺวา กโรนฺตฺสส อิทํ ญลํ อิทํ สฺชมฺนฺติ อโกเปตฺวา
ปโหนกนิหารเนว กรณิ กรณฺสนุโตโส นาม ฯ ติมณฺทล-
ปฏฺฐิจฺาทนมตฺตฺสเสว กรณิ ปรีมาณฺสนุโตโส นาม ฯ จิวริ-
กรณฺตฺถาย ปน มนาปี สุตฺตํ ปรีเยสิสฺสามิติ อวิจาเรตฺวา
รทิกาทิสฺสุ วา เทวณฺฺจฺานนฺสุ (๑) วา อหริตฺวา ปาทมฺลฺเล วา

จปีติ ยงกิญจิว สุตติ คเหตุวา กรณิ สุตตสนุโตโส นาม ฯ

กสิพนุชนกาเล ปน อังกุตรมตเต สุตตวาเร วิชฌิตพัพ ฯ

เอวํ กรอนุตสส หิ โย ภิกขุ สหาโย น โหติ ตสส

วตตเกโทปี นตฺถิ ฯติอังกุตรมตเต ปน สุตตวาเร วิชฌิตพัพ ฯ

เอวํ กรอนุตสส มคฺคปฺปฏิปนฺเนนปี (๑) สหาเยน ภวิตพัพ ฯ โย

น โหติ ตสส วตตเกโท อัย สัพพสนุโตโส นาม ฯ

รชนฺเตน ปน กาลกจฺฉาทีนึ (๒) ปรีเยสนฺเตน รชิตพัพ (๓) โสมี-

พทุกลาทีสุ ยํ ลภติ เตน รชิตพัพ ฯ อลภนฺเตน ปน

มนุสฺเสหิ อรณฺเเว วากิ คเหตุวา ฉชฺชิตฺตฺรชนํ วา ภิกขุหิ

ปจฺจิตฺวา ฉชฺชิตฺตฺกสฺสํ (๔) วา คเหตุวา รชิตพัพ ฯ อัย รชนสนุโตโส

นาม ฯ นิลกทฺทมกาสาเมสุ ยงกิญจิว คเหตุวา หตฺถิปิฏฺเฐ

นินฺนุสฺส ปญฺญาขมานกปฺปกรณิ กปฺปสนุโตโส นาม ฯ

หิริโกปีนปฺปฏิจฺฉาทนมตฺตวเสน ปรีกฺขณฺนํ ปรีโกคสนุโตโส

นาม ฯ ทุสฺสํ ปน ลภิตฺวา สุตติ วา สฺวึ วา การกํ

วา อลภนฺเตน จเปตฺติ วฏฺฏติ ลภนฺเตน ปน น วฏฺฏติ

ตมฺปี (๕) สเจ อนฺเตวาสิกาทีนึ ทาตุกาโม โหติ เต จ

อสนฺนินฺหิตา ยาว อากมนฺนา จเปตฺติ วฏฺฏติ ฯ อากตมตฺเตสุ

ทาตพัพ ฯ ทาตุ อสฺกโกนฺเตน อธิกฺขจาทพัพ ฯ อญฺญสฺมี

ติจิวเร (๖) สติ ปจฺจตฺถรณฺมฺปี อธิกฺขจาทุ วฏฺฏติ ฯ อนธิกฺขจิตฺเมว

เล่มที่ 14 จตุกฺกนิปาตวณฺณา หน้า 468

หิ สฺนฺนฺธิ โหติ อธิจฺจํ น โหตีติ มหาสิวตฺเถโร
อาห ฯ อัย สฺนฺนฺธิปริวชฺชนสฺนฺโตโส นาม ฯ วิสฺสชฺชนฺเตน (๑) ปน
มุขํ โอลฺเกตฺวา น ทาทพฺพิ สารณฺียชฺชมเม จตฺวา วิสฺสชฺเขตฺตพฺพนฺติ
อัย วิสฺสชฺชนสฺนฺโตโส นาม ฯ

จิวฺรปฺภิสฺสํชฺชตฺตานํ ชฺชตฺตํคานํ นาม ปัสฺสูกฺกํกฺกญฺเจว เตจิวฺริ-
กํกฺกญฺจ ฯ เตสํ วิตฺถารกฺกถา วิสฺสุทฺธิมกฺกเถ เวทิตฺตพฺพา ฯ อิติ จิวฺรสนฺโตสมหาอริยวํสํ ปฺรย
มาโน ภิกฺขุ อิมานํ เทว ชฺชตฺตํคานํ
โคเปติ ฯ อิมานํ โคเปนฺโต จิวฺรสนฺโตสมหาอริยวํสวเสน สฺนฺตฺตฺตฺตํ
โหติ ฯ (๒)

วณฺณวาทิตํ เอโก สฺนฺตฺตฺตํ โหติ สฺนฺโตสฺสว วณฺณํ
น กเถติ ฯ เอโก น สฺนฺตฺตฺตํ โหติ สฺนฺโตสฺสว วณฺณํ
กเถติ ฯ เอโก เนว สฺนฺตฺตฺตํ โหติ น สฺนฺโตสฺสว วณฺณํ
กเถติ ฯ เอโก สฺนฺตฺตฺตํ จ (๑) โหติ สฺนฺโตสฺสว จ วณฺณํ
กเถติ ฯ ตํ ทสฺเสตฺตํ อิตฺริตฺตรจิวฺรสนฺตฺตฺตํจฺจยา จ วณฺณวาทิตํ
วตฺตํ ฯ

อนฺนสนฺนฺติ ทฺตฺเตยฺยปฺหิณคฺมณานฺนุโยคปฺปภทฺถํ นานปฺปการํ
อนฺนสนฺนํ ฯ อปฺปปฏิรูปฺนฺติ อยฺยตฺตํ ฯ อลทฺธา จาติ อลภิตฺวา ฯ
ยถา เอกจฺจํ กถํ นุ โข จิวฺริ ลภิสฺสวามิตฺติ ปุณฺณวณฺเตหิ
ภิกฺขุหิ สทฺธิ เอกโต หุตฺวา โภทฺถลภํ กโรนฺโต อุตฺตสฺติ

ปริตฺสฺสตี สนฺตฺกฺกโจ ภิกฺขุ เอวํ อลทฺทาว จีวรํ น ปริตฺสฺสตี ฯ
ลทฺทวา จาตี ฐมฺเมน สเมน ลภิตฺวา ฯ อคฺธิโตตี วิคตฺโลก-
คิทฺโธ ฯ (๑) อมฺจฺฉิตฺตี อธิมคฺตตฺตฺนหฺนํ มฺจฺฉํ อนาปนฺโน ฯ
อนชฺฌาปนฺโนตี (๒) ตฺตฺนหฺนํ อโนคฺตฺกฺก อปรียอนทฺโธ ฯ อาทึน-
วทฺสวาทิ อนฺสฺนาปตฺตฺยญฺจ คฺธิตฺตภาปรียโกเค (๓) จ อาทึนํ
ปฺสฺสมาโน ฯ นิสฺสรณปฺลโยตี ยาวทฺว สีสฺส ปฏฺิจฺฌาตฺยาตี
วคฺตฺตนิสฺสรณเมว ปชานนฺโต ฯ

อิตริตฺรจิวรสนฺตฺกฺกจฺยตี เยน เกนจิ จิวเรน สนฺตฺกฺกจฺยตี ฯ
เนวตฺตฺตฺนํคฺคํเสตีตี อหํ ปฺสฺกฺกฺกโก มยา อฺปฺสฺมปฺทมาพเกเยว (๔)
ปฺสฺกฺกฺกคฺกํ คหิตํ โก มยา สทฺธิโส อตฺถิติ อคฺตฺกํคฺคํ
น กโรตี ฯ โน ปริ วมฺภตฺตีตี อิมํ ปนญฺญเว ภิกฺขุ น
ปฺสฺกฺกฺกกาตี วา ปฺสฺกฺกฺกคฺกคฺคํปฺ (๕) เอเตสํ นคฺคิติ วา เอวํ ปริ
น วมฺภตฺตี ฯ โย หิ ตคฺคท ทกฺโขตี โย ตสฺมี จิวรสนฺโตเส
วณฺณวาทิตาทิสฺ (๖) ทกฺโข ฆโก พฺยคฺคโต ฯ อนลโสตี สาทจฺจ-
กิริยาย อาลสิยวิริตีตี ฯ สมฺปชานโน ปฏฺิจฺฉตฺโตตี สมฺปชาน-
ปญฺญาเยว สติยา จ ยคฺคโต ฯ อริยวเส จิตฺตี อริยวเส
ปตฺติจฺฉิตฺตี ฯ

อิตริตฺเรน ปิณฺฑปาเตนาคิ เยน เกนจิ ปิณฺฑปาเตน ฯ

เล่มที่ 14 จตุกถนึปถวณณนา หน้ 470

เอตถาปี ปณฺทปาโต ชานิตพุโพ ปณฺทปถกเขตต์ ชานิตพุพ
ปณฺทปถสนฺโตโส ชานิตพุโพ ปณฺทปถปฏิสยุตต์ ชุตงค
ชานิตพุพ ๆ ตตถ ปณฺทปาโตติ โอทโน กุมฺมาโส สตตุ มจฺโ
มัส จิรฺ ทธิ สปิ นวนิตฺ เตลฺ มฐฺ ฝฉฉิตฺ ยากุ ขาทนึย
สายนึย เลหนึยนฺติ โสฬส ปณฺทปถา ๆ

ปณฺทปถกเขตฺตนฺติ สงฆภตต์ อุทฺเทศภตต์ นึมนนฺต
สลาภภตต์ ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฐึปทิกภตต์ อากนฺตภตต์
คมิภตต์ คิลานภตต์ คิลานุปฐจกภตต์ ชุรภตต์ กุฐิกภตต์
วารภตต์ วิหารภตฺตนฺติ ปณฺณรส ปณฺทปถกเขตฺตานิ ๆ

ปณฺทปถสนฺโตโสติ ปณฺทปถเต วิตกฺกสนฺโตโส กมน-
สนฺโตโส ปรีเยสนสนฺโตโส ปฐึลาภสนฺโตโส ปฐึคฺคหณสนฺโตโส
มตฺตปฐึคฺคหณสนฺโตโส โลลุปฺปวิวชฺชนสนฺโตโส ยถาลาภสนฺโตโส
ยถาพลสนฺโตโส ยถาสารูปสนฺโตโส อุปการสนฺโตโส ปรีมาณ-
สนฺโตโส ปรีภกสนฺโตโส สนฺนึธิปรีวชฺชนสนฺโตโส วิสชฺชน-
สนฺโตโสติ ปณฺณรส สนฺโตสา ๆ

ตตถ สาทโก ภิกฺขุ มุขํ โชวิทฺวา วิตกฺเกติ ๆ

ปณฺทปถติเกน ปน กณฺณน สทฺธิ จรตา สายํ เถรฺปฐจก-
กาเล เสว กตถ ปณฺทาย จริสฺสามาติ ๆ อสฺสกคาม ฆนฺเตติ

เอตฺตํ จินฺเตตฺวา ตโต ปฐึจาย น วิตกฺเกตพุพ ๆ

เอกจาริเกน วิตกฺกมาพเก จตฺวา วิตกฺเกตพุพ ๆ ตโต ปฐึจาย

วิตกเกนุโต อริยวสา จูโต โหติ ปริพาหิโร ฯ อัย วิตกก-
สนุโตโส นาม ฯ

ปิณฑาย ปวิสนุเตน (๑) ปน (๒) กุหิ ลภิสสามิติ อจินเตตวา
กมมฏจानสีเสน คนุตพัพพิ ฯ อัย कमनสนุโตโส นาม ฯ
ปริเยสนุเตน ยิ วา ตัง วา อคคเหตุวา लच्छि पेसलमेव
कहेतुवा प्रियेसितपुप्पि ฯ อัย प्रियेसनสนुโตโส นาม ฯ ทुरโตव
आहरियमानं तिसुवा ऐत्ति मनापी ऐत्ति ओमनापनुत्ति जित्ति न
उपपातेतपुप्पि ฯ อัย प्रवृत्तागसनुโตโส नाम् । इत्थं मनापी
कण्हिससामी इत्थं (१) न मनापी न कण्हिससामी अजिनतेतुवा
यङ्गिण्णि यापनमतत्ति कहेतुपुमेव । अयं प्रवृत्तिकण्हसनुतोसो
नाम् ।

ऐत्तु पन तेय्यธम्मो पหุ तायโก अप्पि ताตุกาโม
अप्पि कहेतुपुप्पि । तेय्यधम्मो पहุ तायโกपि पหุ ताตุकाโม
पमाणेनेव कहेतुपुप्पि । तेय्यधम्मो न पहุ तायโกपि अप्पि
ताตุकाโม अप्पि कहेतुपुप्पि । तेय्यधम्मो न पहु तायโก
पन पหุ ताตุकाโม पमाणेन कहेतुपुप्पि । प्रवृत्तिकण्हस्सुमी
हि मत्तं ओखाननुतो मनुस्सानं पसात्थं मग्गच्छेत्ति सत्तथातेय्यं
विनिपातेत्ति सासनं न गोरोत्ति विचात्तमात्तयापी जित्ति कहेत्तु
न सग्गोत्ति । इत्थि मत्तं चानित्तुवा प्रवृत्तिकहेतुपुप्पि ।

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 472

อัย มตตปฏิคคหณสนโตโส นาม ฯ อทุทกถานิเยว (๑) อคนตุวา
ทวารปฏิปาภุยา คนตพพิ ฯ อัย โลลุปวิวชชนสนโตโส นาม ฯ
ยถาลากสนโตสาทโย จิวเร วุตตนยาเอว ฯ

ปิณฑปาตํ ปริภุชชิตฺวา สมณชมมํ อนุปลาเสสฺสามิติ เอวํ
อุปการิ ฌตฺวา ปริภุชชนํ อุปการสนโตโส นาม ฯ ปตฺตํ
ปุเรตฺวา อานิตฺตํ น ปฏิคฺคเหตพพิ ฯ อนุปสมฺปนฺเน สติ เตน
คากาเปตพพิ อสติ หราเปตฺวา ปฏิคฺคหณมตฺตํ กเหตพพิ ฯ
อัย ปริมาณสนโตโส นาม ฯ ชิกฺขุจฺฉาย ปฏิวิโนทณิ อิทเมตถ
นิสฺสรณนฺติ เอวํ ปริภุชชนํ ปริโกกสนโตโส นาม ฯ นิตฺทิตฺวา
น ปริภุชชิตพพิ ฯ (๒) อัย สนฺนิธิปวิวชชนสนโตโส นาม ฯ
มฺขํ อนโนโลเกตฺวา สารณียชมฺเม จิตฺเตน วิสฺสชฺเชตพพิ ฯ อัย
วิสฺสชชนสนโตโส นาม ฯ

ปิณฑปาตปฺปฏิสฺยุตฺตานิ ปน ปญฺจ ชฺตงฺกานิ ปิณฑ-
ปาติกงฺกํ สปทานจาริกงฺกํ เอกาสนิกงฺกํ ปตฺตปิณฑิกงฺกํ
ขลุปจฺฉากตฺติกงฺกนฺติ ฯ เตสํ วิตฺถารกถา วิสฺสุทฺธิมคฺเค วุตฺตา ฯ
อิตฺติ ปิณฑปาตสนโตสมหาอริยวํสํ ปุรยมาโน ภิกฺขุ อิมานิ
ปญฺจ ชฺตงฺกานิ โคเปติ อิมานิ โคเปนฺโต ปิณฑปาต-
สนโตสมหาอริยวํสวเสน สนฺตุญฺโจ โหติ ฯ วรรณวาทิตฺตอาทีนํ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพานิ ฯ

๑ ม. อทุทกถานิเยว ฯ ๒ ม. ปริภุชชิตพพินฺติ ฯ

เล่มที่ 14 อูรเวลวคฺควณฺณา หน้ํา 473

เสนาสเนนาติ อธิ เสนาสนํ ชานิตพฺพํ เสนาสนกฺเขตฺตํ
ชานิตพฺพํ เสนาสนสนฺโตโส ชานิตพฺพํ เสนาสนปฺปฏิสฺยตฺต-
ชฺตงฺคานํ ชานิตพฺพานํ ฯ (๑) ตตฺถ เสนาสนนฺติ มณฺโฆ ปิจํ ภิสฺสิ
พิมฺโพหนํ วิหารโ อพฺพโยโค ปาสาโท หมมฺมิมฺ คฺหา เลณํ
อฺภูโณ มาโพ เวพฺพคฺคฺมิโพ รุกฺขมฺมูลํ ยตฺถ วา ปน ภิกฺขุ
ปฺปฏิกฺกมฺนฺตํ อิมานํ ปณฺณรส เสนาสนานํ ฯ

เสนาสนกฺเขตฺตนฺติ สงฺฆโต วา คณฺโต วา ฅาติโต
วา มิตฺตโต วา อตฺตโน วา ฅเนน ปัสฺสูกํ วาติ ฉ
เขตฺตานํ ฯ

เสนาสนสนฺโตโสติ เสนาสนเน วิตกฺกสนฺโตสาทโย ปณฺณรส
สนฺโตสา ฯ เต ปิณฺฑปาเต วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ เสนาสน-
ปฺปฏิสฺยตฺตานํ ปน ปณฺจ ชฺตงฺคานํ อารณฺญคิํ รุกฺขมฺลคิํ
อพฺพโภกาสคิํ โสสานคิํ ยถาสนฺตคิํคนฺติ ฯ เตสํ วิตฺถาร-
กถา วิสฺสุทฺธิมคฺเค วุตฺตา ฯ อิติ เสนาสนสนฺโตสมหาอริยวํสํ
ปฺปรยมาโน ภิกฺขุ อิมานํ ปณฺจ ชฺตงฺคานํ โคเปติ อิมานํ
โคเปนฺโต เสนาสนสนฺโตสมหาอริยวํสวเสน สนฺตคฺคฺจ โหติ ฯ

คิลาณปจฺจโย ปน ปิณฺฑปาเตเยว ปวิญฺโจะ ฯ ตตฺถ ยถา-
ลาภยถาพลยถาสารูปสนฺโตเสเนว สนฺตคฺคฺจิตพฺพํ ฯ เนสชฺชคิํ
ภาวนารามอริยวํสํ ภชฺตีติ ฯ (๒) วุตฺตมปี เจตํ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 474

ปญจ เสนาสเน วุตตา ปญจ อาหารนิสสิตา
เอโก วิริยสญญุตโต (๑) เทว จ จีวรนิสสิตาติ ฯ
อติ ภควา ปจวี ปตฺถรมาโน วิย สาครกฺขณิ ปุรยมาโน
วีย อากาสํ วิตุถารยมาโน วิย จ ปจมํ จีวรสนฺโตลลํ อริยวํลํ
กเถตฺวา จนฺทํ อุกฺกาเปนฺโต วิย สุริยํ อุลลงฺเขนฺโต วิย จ
ทฺตฺติยํ ปิณฺฑปาตสนฺโตลลํ กเถตฺวา สินฺธุ อุกฺกิปนฺโต วิย
ตฺตฺติยํ เสนาสนสนฺโตลลํ อริยวํลํ กเถตฺวา อิทานิ สหสฺสนย-
ปฏิมณฺฑิตํ จตุตฺถํ ภาวนารามํ อริยวํลํ กเถตฺวํ ปุณ จ ปรี
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภาวนารามो โหตีติ เทสนํ อารภิ ฯ

ตตฺถ อารมณํ (๑) อารามํ อภิรตีติ อตฺถโธ ฯ ภาวนาย
อารามํ อสฺสาติ ภาวนารามํ ฯ ภาวนาย รโตติ ภาวนา-
รโต ฯ ปญจวิเช ปหานเ อารามํ อสฺสาติ ปหานารามํ ฯ
อปิจ ภาวเนโต รมติติ ภาวนารามํ ฯ ปชฺชนฺโต รมติติ
ปหานารามํ ฯ เอวเมตฺถ อตฺถโธ เวทิตพฺโพ ฯ (๑) อยญฺหิ จตฺตารो
สตีปฺภูจฺจานเ ภาวเนโต รมติ รตี วินฺทตีติ อตฺถโธ ฯ ตถา จตฺตารो
สมฺมปฺปชฺชานเ ฯ จตฺตารอ อิทฺธิปาเท ปญจินฺทฺริยานิ
ปญจ พลานิ สตฺต โภชฺฌงฺเก สตฺต อนฺุปสฺสนา อุกฺกาจรส
มหาวิปสฺสนา สตฺตตีส โภธิปฺกฺกฺขิยชฺมเม อุกฺกตีส อารมฺมณ-
วิกตฺติโย ภาวเนโต รมติ รตี วินฺทติ ฯ กามจฺจนฺทาทโย

ปน กิเลส ปชหนุโต รมติ รดี วินุทติ ๑

อิมเส ปน จตุส อริยวเสส ปูริเมหิ ตาว(๑)ตีหิ เทรสนนั
ฐตุงคานั จตูปจยสนุโตสสจ จ วเสน สกลั วินยปีฎกั กถิตั
โหติ ภาวนารามน อวเสสปีฎกทวยั ๑ อิมั ปน ภาวนารามั
อริยวสิ กถนุเตน กิกขุณา ปฎิสมภิทามคเ เนกขมมปาลียา
กถตพพิ (๒) ทีฆนิกาย ทสุตตรสุตตุนตปรียาเยน กถตพพิ
มขุณิมนิกาย สติปฎจानสุตตุนตปรียาเยน กถตพพิ (๒) อภิธมเม
นิตุเทสปรียาเยน กถตพพิ ๑ (๒)

ตตถ ปฎิสมภิทามคเ เนกขมมปาลียาติ โส (๑) เนกขมมัม
ภาวนุโต รมติ กามจณนั ปชหนุโต รมติ ๑ อพยาปาทั
พยาปาทั ๑ อาโลกสณณั ถินมิทฐั ๑ อวิกเขปี อุทฐจัจ ๑
ธมมวตถานั วิจิกจัน ๑ ฉานั อวิขั ๑ ปามุขั อรดี ๑
ปจมขุณานั ปญจ นีวรณ ๑ ทุตติขุณานั วิตกุกวิจาเร ๑
ตติขุณานั ปีดี ๑ จตตถขุณานั สุขทุกเข ๑ อากาसानญายตน-
สมาปตตี ภาวนุโต รมติ รูปสณณั ปฎิมสณณั นานตตสณณั
ปชหนุโต รมติ ๑ วิญญานญายตนสมาปตตี ๑เปฯ เนวสณญา-
นาสณญาตนสมาปตตี ภาวนุโต รมติ อากิณญญาตน-
สณณั ปชหนุโต รมติ ๑

อนิจจานุปสสนั ภาวนุโต รมติ นิจจสณณั ปชหนุโต

เล่มที่ 14 จตุกนิปาวณณา หน้า 476

รมติ ฯ ทุกขานุปลุสนั สุกสณณั ฯ อนตตานุปลุสนั อตต-
สณณั ฯ นินพิทานุปลุสนั นนุที ฯ วิจารณ์ุปลุสนั ราชั ฯ
นินโรธานุปลุสนั สมุทຍั ฯ ปฐนินิสुकคานุปลุสนั อาทานั ฯ
ขยานุปลุสนั ฆนสณณั ฯ วยานุปลุสนั आयुหนั ฯ วิจารณ์ามานุ-
ปลุสนั ฐวสณณั ฯ อนินิตตานุปลุสนั นินิตตั ฯ อปป์ณินิตานุ-
ปลุสนั ปณินิ ฯ สุกสณณานุปลุสนั อกนินเวลั ฯ อธิปณณารมม-
วิปลุสนั สาราทานากนินเวลั ฯ ยถากุตถาณทสุสนั สมมโฆหา-
กนินเวลั ฯ อาทินวานุปลุสนั อาลยาگนินเวลั ฯ ปฐิสงขานุปลุสนั
อปป์ฐิสงขั ฯ วิจารณ์ุปลุสนั ลัโยกาگนินเวลั ฯ โสตาปตติมคคั
ทิกุเจกกุเจ กิเลส ฯ สกทากามิมคคั โอปาริเก กิเลส ฯ
อนากามิมคคั อนุสทกเต กิเลส ฯ อรทตตมคคั ภาเวนุโต รมติ
สพพุกกิเลส ปชหนุโต รมตติ เอวั ปฐิสมุกิทามคเค เนกขมม-
पालิยา กเถตพโพ ฯ

ทีฆนิกาย ทสุตตรสุตตनुตปரியานาติ เอกั ฆมมึ
ภาเวนุโต รมติ เอกั ฆมมึ ปชหนุโต รมติ ฯเปฯ ทส
ฆมเม ภาเวนุโต รมติ ทส ฆมเม ปชหนุโต รมติ ฯ กตมึ
เอกั ฆมมึ ภาเวนุโต รมติ กายคตาสตี สาทสทคตึ อิมึ
เอกั ฆมมึ ภาเวนุโต รมติ ฯ กตมึ เอกั ฆมมึ ปชหนุโต
รมติ อสุมิมานั อิมึ เอกั ฆมมึ ปชหนุโต รมติ ฯ กตเม
เทว ฆมเม ฯเปฯ กตเม ทส ฆมเม ภาเวนุโต รมติ ทส

เล่มที่ 14 อรุเวลวคฤคณา หน้า 477

กสิณายตนานิ อิม ทส ฐมเม ภาวนุโต รมติ ฯ กตเม
ทส ฐมเม ปชหนุโต รมติ ทสมิจฺจตุเต อิม ทส ฐมเม
ปชหนุโต รมติ ฯ เอว โข (๑) ภิกฺขุ ภาวนาราโม โหตีติ เอว
ทีฆนิกาเย ทสฺสตุตฺรสุตฺตุนฺตปริยาเยน กเถตพุโป ฯ

มชฺฉิมนิกาเย สติปฏฺจฺจานสุตฺตุนฺตปริยาเยนาติ เอกายโน
อัย ภิกฺขเว มคฺโค ฯเปฯ ยาวเทว ฅาณมตฺตาย ปฏฺฐิสฺสตี-
มตฺตาย ฯ อนิสฺสตีโต จ วิหฺรติ น จ กิณฺจ โลกํ อุปาทียตี ฯ
เอวมปิ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภาวนาราโม โหติ ภาวนารโต ฯ
ปหานาราโม โหติ ปหานรโต ฯ ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ
กจฺจนุโต วา กจฺจามีติ ปชานาติ ฯเปฯ ปุณ จปรี ภิกฺขเว
ภิกฺขุ เสยฺยถาปี ปสฺเสยฺย สรีริ สิวตฺติกาเย ฉฯทฺตีตํ ฯเปฯ
ปฺฐิตินิ จฺจนฺนกะชาตานิ ฯ โส อิมเมว กายํ อุปสัหฺรติ อยมฺปิ
โข กาโย เอวํฐมโม เอวํภาวี เอวอนตฺตีโตติ ฯ (๓) อิติ อชฺชตฺตํ
วา กายเย กายานุปสฺสี วิหฺรติ ฯเปฯ เอวํปิ โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ภาวนาราโม โหตีติ ฯ

เอว มชฺฉิมนิกาเย สติปฏฺจฺจานสุตฺตุนฺตปริยาเยน
กเถตพุโป ฯ

อภิฐมเม นินฺทเทสปริยาเยนาติ สพุเพปี สงฺขเต ฐมเม (๔)

เล่มที่ 14 จตุกนิปาทวณณา หน้า 478

อนิจโต ทุกขโต โโรคโต คณฺหาโต ฯเปฯ สุกฺกิลลิกโต (๑)
ปสฺสนโต รมติ เอวํ โข ภิกฺขุ ภาวนารามो โหตีติ (๑) เอวํ
นิตฺเตสปรียาเยน กเถตพุโป ฯ

เนวตฺตานุกฺกเสตีติ อชฺช เม สฺกฺกึ วา สตฺตติ วา (๒)
วสฺตานิ อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาติ วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตสฺส
โก มยา สทิสฺโส อตฺถิติ เอวํ อตฺตูกฺกสนํ น กโรติ ฯ
โน ปรี วมฺเภตีติ อนิจฺจํ ทุกฺขนฺติ วิปสฺสนามตฺตมฺปิ นตฺถิ
กึ อิม วิสฺสฺกฺกมฺมกฺกานา จรฺนตีติ เอวํ ปรวมฺภนํ น
กโรติ ฯ เสสํ วุตฺตณฺยเมว ฯ

อิม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อริยวํสาติ ภิกฺขเว อิม
จตฺตาโร อริยวํสา อริยตฺนฺติโย อริยปฺปเวณฺนิโย (๓) อริยณฺชสา
อริยวณฺณมานิ สุตฺตนฺตํ วินิวกฺกฺเขตฺวา อิทานิ มหาอริยวํส-
ปรีปฺรกสฺส ภิกฺขุโน วเสน อิสฺสรํ (๔) ทสฺเสนฺโต อิมหิ จ
ปน ภิกฺขเวตีอาทิมหา ฯ ตตฺถ เสว อรตี สหตีติ โสเยว
อรตี อนภีรตี อุกฺกณฺจตี สหตี อภีภวตี ฯ น ตํ อรตี
สหตีติ ตํ ปน ภิกฺขุ ยา เอสา ปนฺเตสฺ เสนาสเนสฺ
อธฺกฺสลาณํ (๕) ภาวนาย อรตี นาม โหตี สา สหิตฺตุ อภีภวิตฺตุ
น สกฺโกติ ฯ อรตีรตีสโหตี อรตีณฺจ ปณฺจกามกฺกณฺรตีณฺจ

สทติ อภิวิทฺตํ สกโกติ ฯ

อิทานิ คาทาหิ กุญฺญํ คณฺหนโต นารตีตฺติอาทิมาท ฯ
ตตฺถ ชีรฺนติ วิริยวฺนตํ ฯ นารตี ชีรฺสํหตีติ (๑) อิทํ ปุริมสฺส (๒)
การณวจฺนํ ฯ ยสฺมา ตา ชีรฺสํหตี น โหตี (๓) ชีรฺ สหิตฺตํ
อภิวิทฺตํ น สกโกติ ตสฺมา นารตี สทติ ชีรฺ ฯ ชีโร
หิ อรตีสโหตี (๔) อรตีสทตฺตา หิ โย อรตีสโห โส ชีโร
นาม ตสฺมา อรตี สหตีติ อตฺโถ ฯ สพฺพกมฺมวิหายนฺนติ
สพฺพํ เตญฺมิกกมฺมํ จชิตฺวา ปริจฺฉินฺนํ ปริวฏฺฐมํ กตฺวา จิตฺํ ฯ
ปนฺนุณฺณํ โก นิวารเยตี กิเลเส ปนฺนุทิตฺวา จิตฺํ โก นาม
ราโค วา โทโส วา นิวารเยยฺย ฯ เนกขํ ชมฺโพนทสฺเสว
โก ตํ นินฺนุทิตฺมรหตีติ ชมฺโพนทสฺสงฺขาตสฺส ชาตฺริตฺตสฺสวณฺณสฺส (๕)
นิกฺขสทิสํ กรหิตฺพฺพโทสฺวิมุตฺตํ (๖) โก ตํ ปุคฺคํ นินฺนุทิตฺตํ
อรหตี ฯ พุรฺหุมนฺาปี ปสฺสตีตฺติ มหาพุรฺหุมนฺาปี เอส ปุคฺคโล
ปสฺสตีตฺเตวาทิ ฯ เทสฺนาปริโยสฺสานे จตฺตาพีส ภิกฺขุสทฺสฺตานิ
อรหตฺเต ปตฺติจฺจุหีสฺสุ ฯ

ธมมปทสุตตวณณา

นวมะ ๑ ธมมปทานิติ ธมมโกฏฐาสา ๑ อนภิชฌาติอาทิส
อภิชฌาปฏิกุเขเปน อนภิชฌา พยาปาทปฏิกุเขเปน อพยาปาโท
มิจฺจาสติปฏิกุเขเปน สมฺมาสติ มิจฺจาสมาธิปฏิกุเขเปน สมฺมา-
สมาธิ เวทิตพฺโพ ๑

อนภิชฌาลูติ นิตฺตโณห หุตฺวา ๑ อพฺยาปนฺเนน เจตฺสาติ
สพฺพกาลํ ปกฺติภาวํ อวิขหนฺเตน จิตฺเตน ๑ สโต เอกกฺก-
จิตฺตสฺสาติ สติยา สมฺนฺนาทโต อารมฺมเณ เอกกฺกจิตฺโต
อสฺส ๑ อชฺชตฺตํ สฺสมาหิตฺติ นยกชฺชตฺเต สฺสฺจฺจ จปิตฺตจิตฺโต
อสฺสชาติ (๓) ๑ สฺสฺเตปี คาถายปี วฏฺฐวิวฏฺฐํ กถิตํ ๑

ปริพฺพาชกสุตตวณณา

ทสมะ ๑ อภินฺญาตติ ฌาตา ปากฺกา ๑ อนฺนภาโรติ-
อาทินิ เตสํ นามานิ ๑ ปฏฺิสลฺลานา วฏฺฐิจิตฺติ ผลสมฺปาตฺติโต
วฏฺฐิจิตฺโต ๑ สฺวา หิ อธิ ปฏฺิสลฺลานนฺติ อธิปฺเปตา ๑ ปจฺจกฺขายาติ
ปฏฺิกฺขิปิตฺวา ๑ อภิชฌาลฺลนฺติ สตมฺหํ ๑ กามสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วตฺถุกาเมสฺส
ตสมฺมํ วจเน (๔) (๕) วุตฺเต ตสมฺมํ การเณ (๕) เหวํ วเทยฺย ๑ ปฏฺิกฺโกสิตพฺพิ

เล่มที่ 14 อรรถกถาคถา หน้า 481

มณเฑษยติ ปฏิโกสิตพพนติ ปฏิพาหิตพพนติ (๑) มณเฑษย ๑
สหมมิกาทิ สการณา ๑ วาทานุปาตาทิ ฐมมิกวาเท ฆมฺภุญฆาณา
อฐมมิกวาทานุปาตา วาทปฺปวตฺติโยติ อตฺโต ๑ คารยหา จานาติ
ครหิตพพยุตตกา ปจฺจยา ๑ อากจฺจนฺตฺติ อุกจฺจนฺติ ๑

อุกฺกลาติ อุกฺกกลชนปทวาสิโน ๑ วสฺสภณฺณาติ วสฺโส จ
ภณฺโณ จาติ เทว ชนา ๑ อเหตุกฺวาทาติ นตฺถิ เหตุ นตฺถิ
ปจฺจโย สตฺตนาณํ วิสฺสุทฺธิยาติ เอวมมาทิวาทิโน ๑ อกิริยวาทาติ
กโรโต น กรียติ ปาปฺนติ เอวํ กิริยปฏิกฺเขปวาทิโน ๑
นตฺถิกฺวาทาติ นตฺถิ ทินฺนฺนตฺถิอาทิวาทิโน ๑ เตสฺ อิมสฺ ติสฺปิ
ทสฺสเนสฺ โอกฺกนตฺตนิยามา อเหตุ ๑ กถํ ปเนเตสฺ นียาโม
โหติติ โย หิ เอวรูปํ ลทฺธิ กเหตุวา รตฺตัญฺจาทิวาญฺจนาเนสฺ
นินฺนโน สขฺฆายติ วิมฺสติ ตสฺส นตฺถิ เหตุ นตฺถิ ปจฺจโย
กโรโต น กรียติ ปาปํ ๑เป๑ นตฺถิ ทินฺนํ ๑เป๑ กายสฺส
ภทา อุจฺฉิซฺชตฺติติ ตสฺมี อารมฺมณฺเณ มิจฺฉาสติ สนฺตฺติญฺจติ
จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ ชวนานิ ชวนฺติ ๑ ปรมชฺวเน สเตกฺกฺโข
โหติ ตถา ทฺติยาทิสฺส สตฺตเม ๑ พุทฺธานมฺปิ อเตกฺกฺโข
อนิวตฺติ อริญฺจกณฺฏกสทิสฺส โหติ ๑ ตตฺถ โกจิ เอกํ ทสฺสนํ
โอกฺกมตฺติ โกจิ เทว โกจิ ตฺถิปี ๑ นียตฺตมิจฺฉาทิญฺจิกอว โหติ
ปตฺโต สคฺคกฺคาารณณฺเจว โมกฺขมกฺคาารณณฺจ อภพฺโพ ตสฺส
๑ ม. ปฏิโกสิตพพานิ ปฏิพาหิตพพานิ วา ๑

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 482

อตุตทาวสส อนนุตรํ สกคมปิ กนฺตุํ ปเคว โมกฺขํ ฯ
วภูฏาณโก นามส สตุโต ปจวีโคปโกเยวาติ(๑) อตุโต ฯ
เยภฺยเยน เอวรูปสฺส ภวโต วภูจัน นตุติ ฯ วสฺสภณฺณปิ
เอทิสา อเหตุํ ฯ นินฺทาพฺยาโรสฺนาอุปารมฺภยาติ อตุตโน
นินฺทาภเยน ฆณฺเฏนภเยน อุปฺวาทภเยน จาติ อตุโต ฯ
อภิชฺฌาวิเนเย สิกฺขนฺติ อภิชฺฌาวิเนโย วุจฺจติ อรหฺตํ
อรหฺตเต สิกฺขมาโน อปฺปมตฺโต นาม วุจฺจตีติ ฯ สุตฺตนฺเต
วภูฏีวิวภูฏี กเถตุวา คาทาย ผลสฺมาปฺตติ กถิตาติ ฯ
อรุเวทวโก ตติโย ฯ

จกกวคควณณนา

จกกุสตุตวณณนา

จตุตตสส ปจเม ฯ จกุกานีติ สมปตติโย ฯ จตุจกุกั วตตตีติ
จตุตารี สมปตติจกุกานี วตตนุติ ฆฎฎิยนุติเยวาติ อตุโถ ฯ
ปฏิรูปเทสวาโสติ ยตถ จตสโส ปรีสา สนุทสสนุติ เอวรูป
อนุจจวิเก เทเส วาโส ฯ สปปุริสสุสสโยติ (๑) พุทฐาทินัน สปปุริส้าน
อุปสสยัน ฆขณัน ฯ (๒) ฯ อตตสมมาปณิธีติ อตตโน สมมาจปนัน ฯ
สเจ ปุพเพ อสสทฐาทีหิ สมนนาคโต โหติ ตานี ปหาย
สทฐาทิสู ปติฏฐापन्नัน ฯ ปุพเพ จ กตปุณณตาทิ ปุพเพ อุปจิต-
กุสลตา ฯ อิทมเว เจตถ ปมาณัน ฯ เยน หิ ฌาณสมมุขุตต-
จิตฺเตน กุสลกมฺมํ กตฺติ โหติ ตเทว กุสลํ ตํ ปุริสํ ปฏิรูปเทเส
อุปเนติ สปปุริเส ฆษาเปติ ฯ โส เอวญจ ปุคฺคโล อตตानัน
สมมา ฆเปติ ฯ ปุณณกโตติ กตปุณโณ ฯ สุขญเจตฺติ อธิวตตตีติ (๓)
สุขญจ เอตํ ปุคฺคลํ อธิวตตตี อวตฺถรตีติ อตุโถ ฯ

สงคหสูตตวณณา

ทุดิเย ๑ สงคหวตถุนีติ สงคณหนการณานิ ๑ ทานญจาทิ-
อาทิสู เอกจโจ หิ ทาเนเนว สงคณหิตพุโพ โหติ ตสฺส
ทานเมว ทาทพุพิ ๑ เปยฺยวชฺชนฺติ ปิยวณฺ ๑ เอกจโจ หิ
อัย ทาทพุพิ นาม เทติ เอเกน ปน วจเนน สพุพิ
มกฺขเขตฺวา นาเสติ กิ เอตสฺส (๑) ทานนฺติ วตฺตา โหติ ๑ เอกจโจ
อัย กิณฺจาปี ทานํ น เทติ กเถนฺโต ปน เตเลน วिय
มกฺขเขตฺติ ๑ เอส เทตุ วา มา วา วจเนนเมวสฺส สหสฺสํ
อคฺขตฺติติ วตฺตา โหติ ๑ เอวรูปุ ปุคฺคโล ทานํ น ปจฺจาสิสฺติ
ปิยวณฺเมว ปจฺจาสิสฺติ ๑ ตสฺส ปิยวณฺเมว วตฺตพุพิ ๑ อตฺถจริยาติ
อตฺถสํวทฺตณกถา ๑ เอกจโจ หิ เนว ทานํ น ปิยวณฺ
ปจฺจาสิสฺติ อตฺตโน หิตกถํ วทฺตมิกถเมว ปจฺจาสิสฺติ ๑
เอวรูปุสฺส ปุคฺคลสฺส อิทํ เต กาทพุพิ อิทํ น กาทพุพิ
เอวรูปุ ปุคฺคโล เสวิตพุโพ เอวรูปุ น เสวิตพุโพติ เอว
อตฺถจริยกถาว กเถตพุพา ๑ สมานตฺตตาทิ สมานสุขทฺกฺขภาโว ๑
เอกจโจ หิ ทานาทิสู เอกมฺปิ น ปจฺจาสิสฺติ เอกาสเน นิสชฺชํ
เอกปลฺลงฺเก สยณํ เอกโต โภชนนฺติ เอว สมานสุขทฺกฺขตฺ
ปจฺจาสิสฺติ ๑ โส สเจ กหฺภูจฺสฺส ชาติยา ปพฺพชิตสฺส สีเลน
สทิสฺส โหติ ตสฺสายํ สมานตฺตตาทา กาทพุพา ๑

เล่มที่ 14 จุกวคควณณา หน้า 485

ตตุถ ตตุถ ยถารหนติ เตสุ เตสุ ชมเมสุ ยถานุจวิภ
สมานตตุตตติ อตุโถ ๑ รตสุธานีว ยายโตติ ยถา รตสุ
คจตุโต อาณิ สงคโห นาม โหติ ยานั (๑) สงคณหาคิ เอวมิเม
สงคหา โลกั สงคณหนติ ๑ น มาตา ปตุตการณาคิ ยทิ
มาตา เอเต สงคเห ปตุตตสุส น กรเยย ปตุตการณา
มานั วา ปุञ्ช วา น ลเกย ๑ สงคหา เอเตติ อุปโยควจเน
ปจจุตติ ๑ สงคเห เอเตติ วา ปาโจ ๑ สมเวกษนตีติ สมมา-
เปกษนติ ๑ ปาสสา จ ภวนตีติ ปัสสนียา จ ภวนติ ๑

สีหสตุตตวณณา

ตติเย ๑ สีโหติ จตุตาโร สีหาคณสีโห กापสีโห
ปณทุสีโห เกสรสีโหติ ๑ เตสุตติสีโห กโปตวณณคาวีสทิสโ-
ตติณภุโข จ โหติ ๑ กापสีโห กापคาวีสทิสตติณภุโขเยว ๑
ปณทุสีโห ปณทุปลาสวณณคาวีสทิส มंसภุโข ๑ เกสรสีโห
ลาขาปริกมมกเตเนว มุเขน อคคณงคภูเจเน จตุหิ จ ปาท-
ปริญเตหิ สมนุนาคโต มตถกโตปีสุส ปญุจาย ลาขาคูลิกาย
กตา วิยติสุโส ราชโย ปญุจิมชเมเน คนตุวา อนตรสญุจิมหิ
ทกขินาวญุญา หตุวา จิตา ขนเช ปนสุส สตสหัสสคณนิก-
รตุตคกมพลปริกุเขโป (๒) วิย เกสรภาโร โหติ อวเสสญุจัน

ปริสทุทสาตีปิตุทสงขจณณปีณทวณณั โหติ ฯ อิมสุ จตุสุ
สีहेสุ อัย เกสรสีโห อิท อธิปเปโต ฯ

มิกราชาติ สพพมิกคณสุส ราชา ฯ อาสยาติ วสนภูจกถาโต
สุวรรณคฺุโหโต वा रचतमन्निफलिकमनोसिलाकुहोतो वा निग्खमत्ति
वुत्तं โหति ฯ निग्खममानो पनेस ज्ञुहि कारणेहि निग्खमति
अनुकरणपीपितो वा आलोकतुद्य उज्जारपसुसावपीपितो वा
तेत्तं विसुखजनतुद्य जिग्खजापीपितो वा कोजरतुद्य समुत्तपीपितो
वा अस्तुत्तमपुष्पेवनतुद्य ฯ अित पन कोजरतुद्य निग्खमनतो
अधिपेत्तो वा

विखमत्ति सुवणत्ते वा रचतमन्निफलिकमनोसिलात्तानं वा
अलत्तरसुम्मे तेव पञ्चिमपाते सम् पत्तिज्ञापेत्तुवा पुริมपाते
पुरतो पसारत्तुवा सरिसुस पञ्चमात्तं आकत्तुत्तुवा पुริมमात्तं
अगिहितुवा पिण्णि ओनामेत्तुवा (२) किं उक्खिपितुवा असनिस्तुत्तं
कโรन्तो विय [७] सरिरत्तुत्तं रञ्च विण्णन्तो विखमत्ति वा
विखमण्णुमित्तु पन त्रुण्वज्जโก विय अपरापरि खवति खवतो
पनसुस सरिरे अनुत्तरा परिपुण्णन्तं अत्तं विय खवति वा

अनुविलेत्ति कसुमा अनुविलेत्ति प्रानुत्तुत्तु (८) वा त्सुम्मे
किर सिหนत्तं नत्तन्ते पत्तावाण्णुत्तु जण्णत्ता हत्तिโคत्त-

เล่มที่ 14 จกฺกวคฺคณณนา หน้ํา 487

มหีสาทโย (๑) ปาณา ปปาเตปปี อวาณฺเฎปี ปตฺนฺติ เตสํ
อนฺุทฺทาย อนฺุวิโลเกติ ฯ กิ ปนฺสฺส ลุทฺทสฺส ปรมฺสขาทีโน
อนฺุทฺทยา นาม อตฺถิติ อาม อตฺถิติ ฯ (๒) ตถา เหส (๓) กิ เม
พฺหุหิ ฆาติเตหิตี อตฺตโน โคจฺรตฺถายปี ชุทฺทเก ปาณฺเณ น
คณฺหาติ ฯ เอวํ อนฺุทฺทํ (๔) กโรติ วุคฺตมฺปิ เจตฺ มํหํ ชุทฺทเก
ปาณฺเณ วิสมคเต สงฺฆํมํติ อปาเทสึนฺติ ฯ

สีหนาทํ นททีตฺติคฺกขตฺตํ ตาว อภีตนาทํ นทติ ฯ
เอวณฺจ ปนฺสฺส วิชฺมณฺณมฺมึยฺ จตฺวา นทนฺตสฺส สทฺโท สมฺนฺตา
ติโยชนปฺปเทสํ (๕) เอกนินฺนาทํ กโรติ ตมฺสฺส นินฺนาทํ สุตฺวา
ติโยชนพฺภนฺตรคฺคา ทิปทจฺตฺปทคฺคา (๖) ยถาญฺจานเ (๗) จาคฺุ น
สฺกโกนฺติ ฯ โคจฺราย ปกฺกมตีติ ออาหารตฺถาย คจฺนติ ฯ กถํ ฯ
โส หิ วิชฺมณฺณมฺมึยฺ จตฺวา ทกฺขิณฺโต วา วามฺโต วา
ปจฺจฺโต วา (๘) อฺุปตฺนฺโต อฺุสภมตฺตฺปี จานํ ปกฺขนฺทติ (๙) อฺุทฺธิ
อฺุปตฺนฺโต จตฺตารปี อฺุจฺปี อฺุสภานิ (๑๐) อฺุปตฺติ สมฺญฺจานเ
อฺุชฺกํ ปกฺขนฺทนฺโต โสพสฺสอฺุสภมตฺตฺปี วิสฺติอฺุสภมตฺตฺปี จานํ
ปกฺขนฺทติ ถลา วา ปพฺพตา วา ปกฺขนฺทนฺโต สญฺจि-
อฺุสภมตฺตฺมฺปิ อสีติอฺุสภมตฺตฺมฺปิ จานํ ปกฺขนฺทติ อนฺุตรามคฺเค

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 488

รุกข์ วา ปพุตติ วา ทิสวา ตัม ปรีหรนุโต วามโต วา
ทกฺขิมโต วา อุทฺธึ อุตฺถมตฺตํ ปกฺกมติ(๑) ตตฺถิยํ ปน สีนฺนาทํ
นทิตฺวา เตเนว สทฺธิํ ติโยชนฺภูจฺจเน ปญฺญาติ ติโยชนํ
คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา จิโต อตฺตโนว นาทสฺส อนฺนาทํ
สุณาติ ฯ เอวํ สีนฺเนน ชเวเน ปกฺกมติ ฯ

เยภฺยเยนาติ ปาเยน ฯ ภยํ สนฺตาสํ สํเวคนฺติ สพฺพิ
จิตฺตฺตฺตราสฺสเสว นามํ ฯ สีนฺนสฺสํ หิ สทฺธิํ สุตฺวา พนฺ
ภายนฺติ อปฺปกาน ภาเยนฺติ ฯ เต ปน เตติ สมสฺสีโห
หตฺถาชาณีโย อสฺสาชาณีโย อุตฺถาชาณีโย ปฺริสาชาณีโย
จिณาสโวติ ฯ กสฺมา ปเนเต น ภาเยนฺตฺติ สมสฺสีโห ตาว
ชาติโกตฺตกุลสุรภาเวหิ สมานอสฺมิตฺติ น ภาเยติ หตฺถา-
ชาณียาทโย อตฺตโน สกฺกายทิกฺกุจฺพิลวตฺตาย น ภาเยนฺติ ฯ
จิณาสโว สกฺกายทิกฺกุจฺพิยา ปหีนฺตฺตา น ภาเยติ ฯ

พิลาสยาติ พิเล สยนฺตา พิลวาสิโน อหิณฺกุลโกธาทโย ฯ
อุทฺทาสยาติ (๒) อุทฺทวาสิโน มจฺจกจฺจปาทโย ฯ วนาสยาติ วนวาสิโน
หตฺถิสฺสโณมิกาทโย ฯ (๓) ปวิสฺนฺตฺติ อิทานิ อาคนฺตฺวา
คณฺหิสฺสตีติ มคฺคํ โอลเกตฺวา ปวิสฺนฺติ ฯ ทเพฺหหิตฺติ ธิเรหิ ฯ
วรตฺเตหิตฺติ จมฺมรชฺชฺหิ ฯ มหิตฺติโกตฺติอาทิสฺส วิชฺมภนฺณมฺมียํ จตฺวา
ทกฺขิมปฺสฺสาทฺธิํ อุตฺถมตฺตํ อุชฺคํ วิสฺตฺติอุตฺถมตฺตาทิลงฺฆนฺวเสน
มหิตฺติกตา เสสมิกานํ อธิปฺติภาเวเน มหฺสทฺกฺขตา สมนฺตฺตา

เล่มที่ 14 จกกวคควณณา หน้า 489

ติโยชนภูจกถาเน สพุทฺธิ สุตฺวา ปถายนฺตานํ วเสน มหानุภาวตา
เวทิตพฺพา ฯ

เอวเมว โขติ ภควา เตสุ เตสุ สุตฺตฺนฺเตสุ ตถา ตถา
อตุตฺตานํ กเถสิ ฯ สีโหติ โข ภิกฺขเว ตถาคตฺสเสตํ อธิวจฺนํ
อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสชาติ อิมสฺมี ตาว สุตฺเต สีหสฺทิสํ
อตุตฺตานํ กเถสิ ฯ ภิสกฺโก สลฺลกตฺโตติ โข สุนภฺขตฺต
ตถาคตฺสเสตํ อธิวจฺนนฺติ อิมสฺมี เวชฺชสฺทิสํ พฺรหฺมณฺโณติ
โข ภิกฺขเว ตถาคตฺสเสตํ อธิวจฺนนฺติ อิมสฺมี พฺรหฺมณฺสทิสํ ฯ
ปฺริโส มคฺคกฺุสโลติ โข (๑) ติสฺส ตถาคตฺสเสตํ อธิวจฺนนฺติ อิมสฺมี
มคฺคกฺุทฺเทสกปฺริสสทิสํ (๒) ฯ ราชหฺมสฺมี เสลาติ อิมสฺมี ราชสทิสํ ฯ
อิมสฺมี ปน สุตฺเต สีหสทิสเมว กตฺวา อตุตฺตานํ กเถนฺโต
เอวมาห ฯ

ตตุร่าย สทิสตา สีหสฺส กถญจฺนคฺหาทิสฺว วสนกาโล
วีย หิ ตถาคตฺสฺส ทิปฺงฺกรปาทมฺเเล กตาทินิหารสฺส อปฺริมิตํ
กาลํ ปารมิโย ปุเรตฺวา ปจฺฉิมภเว ปฏิสนฺธิคฺคหณฺเนน เจว
มาตุกฺุจฺฉิโต นิภฺขมเนน จ ทสสหฺสฺสีโลกธาคฺคํ กมเปตฺวา
วฺจฺฉิมินฺนฺวาย ทิปฺพสมฺปตฺตีสทิสํ สมฺปตฺตี อนฺภวามานสฺส ติสฺ
ปาสาทฺสฺส นีวสนกาโล เวทิตพฺโพ (๔) ฯ สีหสฺส กถญจฺนคฺหาทิตฺ
นิภฺขนฺตกาโล วีย ตถาคตฺสฺส เอญฺนตฺตีสสฺวจฺจเร วิวญฺเณน ทฺวาเรน

เล่มที่ 14 จตุกนิปาวณณา หน้า 490

กนุก อารุห จนนสหายสส นิกขมิตวา ตีณิ รชชานิ
อติกกมิตวา อโนมานทีตีเร พุรหุมนา ทินุนานิ กาสายานิ
ปริทหิตวา ปพพิชิตสส สตุตเม ๑ ทิวเส ราชคหิ คนุตวา
ตตุถ ปิณฺฑาย จริตวา ปณฺฑทวคิริปพฺภาเร กตภตฺตกิจฺจสส
สมฺมาสมฺโพธิ์ ปตฺวา ปจฺมเมว มคฺชรญฺจ อากมนตฺถาย
ยาว รณฺโณ ปฏฺิณฺณาทานกาโล ๑

สีหสฺส วิชฺฆนกาโล วิย ตถาคตสฺส ทินฺนปฏฺิณฺณสฺส
อาพารกาลามอุปสงฺกมณฺ อาทิ กตฺวา ยาว สุชทาย
ทินฺนปายาสสฺส เอกฺกนปณฺณาสาย ปิณฺฑเทหิ ปรีกฺตฺตกาโล
เวทิตฺพุโป ๑ สีหสฺส สรีรวิฐนณฺ วิย สายณฺหสมเย โสตุถิเยน (๒)
ทินฺนา อญฺจติณฺมุญฺจโย คเหตุวา ทสสหสฺสจกฺกวาทเวตทาหิ
โถมียมานสฺส คนฺธาทีหิ ปุชียมานสฺสติภขตุํ โพธิ์ ปทกฺจिณฺ
กตฺวา โพธิมณฺฑํ อารุห จุทฺทสทศฺสุพฺเพเช จานติณฺสนถาริ
สนฺถริตฺวา (๓) จตฺรจฺจวิริยิ อธิญฺจาย นิสินฺนสฺส (๔) ตํ ขณฺเวย
मारพลํ วิชฺเมตฺวา ติสฺส ยามสฺสฺสฺส วิชฺชา วิโสเชตฺวา
อนฺุโลมปฏฺิโลมํ ปฏฺิจฺจสมฺปฺปาทมหาสมฺมทฺทํ ยมกถาณมตฺถเณ (๕)
มณฺเณตฺสส สพฺพญฺญตฺถาณ ปฏฺิวิทฺเท ตทณฺภาเวณ ทสส-
หสฺสึโลกธาตฺกมฺปนํ เวทิตฺพุพิ ๑

สีหสฺส จตุทฺทิสาวิลอกนํ วย ปฏิวิทฺตสพฺพญฺตณณสฺเสว
สตุตฺสตุตฺตํ โพธิมณฺเฑ วิหริตฺวา ปริภูตฺตมรूपิณฺฑิกาทารสฺส
อชฺปาลนิกฺโรธมฺเฑ มหาพฺรหฺมโน ฌมฺมเทสฺสนายาจนํ ปฏิคฺคเหตฺวา
ตตฺถ วิหรนฺตสฺส เอกาทสเม ๗ ทิวเส เสว อาสาพฺหปฺนณฺมา (๒)
ภวิสฺสตีติ ปจฺจฺจสฺสมเย กสฺส นฺ โข อหํ ปจฺมํ ฌมฺมํ
เทเสยฺยนฺติ อาพารุทกานํ กาลกตฺภาวํ ญตฺวา ฌมฺมเทสฺสนตฺถาย
ปญฺจวคฺคิยานํ โอลอกนํ ทฏฺฐพฺพิ ๗ สีหสฺส โคจรตฺถาย
ติโยชนกมฺนกาโล วย อตฺตโน ปตฺตจิวริ อาทาย ปญฺจ-
วคฺคิยานํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺเตสฺสามิตี ปจฺจฺจกตฺเต อชฺปาล-
นิกฺโรธโต วุฏฺฐิตสฺส อฏฺฐารสโยชนมคฺคํ กมฺนกาโล ๗

สีหสฺส สีหนาทกาโล วย ตถาคตสฺส อฏฺฐารสโยชนมคฺคํ
คนฺตฺวา ปญฺจวคฺคิเย สยฺยญาเปตฺวา อจลปฺลลฺงเก นิสินฺนสฺส
ทสฺสี จกฺกวาพฺสสฺสเสหิ สนฺนิปติเตน เทวคณฺเณ ปริวฺตสฺส
เทวเม ภิกฺขเว อนฺตฺวา ปพฺพชิตฺเตน น เสวิตพฺพาทิ อาทินา
นเยน ฌมฺมจกฺกปฺวตฺตคฺนกาโล เวทิตพฺโพ ๗ อิมสฺสมิณฺจ ปน
ปเท เทสิยฺมานเ ตถาคตสีหสฺส ฌมฺมโฆโส เหฏฺฐา อวิจฺจํ อฺปริ
ภวคฺคํ คเหตฺวา ทสฺสสฺสสีโลกธาตฺถํ ปฏิจฺจฺญาเทสิ ๗ สีหสฺส
สทฺเทน ขุทฺทกปาณานํ สนฺตาสํ อาปชฺชนกาโล วย ตถาคตสฺส
ตีณิ ลกฺขณานิ ทีเปตฺวา จตฺตาริ สจฺจานิ โสพฺสหากาเรหิ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 492

สทฐี ยาว (๑) นยสหัสเสหิ วิภชิตฺวา ฌมฺมํ กถนุตฺตสฺส ทีฆายุกานํ
เทวานํ ฌาณสนฺตาสฺส อูปฺตติกาโล เวทิตฺพุโป ฯ

อปโร นโย สีโห วีย สพฺพญฺญตฺตํ ปตฺโต ตถาคโต
อาสยญฺจตาย กนฺกคฺคฺหา ย นิกฺขมฺนํ วีย คนฺธกฺกุฏิตฺโต นิกฺขมฺนกาโล
วิขมฺภนํ วีย ฌมฺมสํกํ อูปฺตงฺกมฺนกาโล ทิสาวิโลกนํ วีย
ปริสวาวิโลกนํ สีหนาทนฺทนํ วีย ฌมฺมเทสนากาโล โจราย
ปกฺกานํ วีย ปรวาทนิมฺมถนฺตฺตาย (๒) คมฺนํ ฯ

อปโร นโย สีโห วีย ตถาคโต หิมวณฺตนิสฺสิตาย
กาณฺจณฺคฺคฺหา ย นิกฺขมฺนํ วีย อารมฺมณฺวเสน นิพฺพานนิสฺสิตาย
ผลสมฺมาปตฺติยา วุฏฺฐานํ วิขมฺภนํ วีย ปจฺจเวกฺขณณานํ
ทิสาวิโลกนํ วีย เวเนยฺยสฺตฺตาวิโลกนํ (๑) สีหนาทอ วีย สมฺปตฺตาย
ปริสวาย ฌมฺมเทสนา โจราย ปกฺกมฺนํ วีย อสมฺปตฺตทานํ
เวเนยฺยสฺตฺตทานํ สนฺตฺติกฺอุปฺตงฺกมฺนํ เวทิตฺพุพิ ฯ

ยทาติ ยสฺมี กาเล ฯ ตถาคโตติ เหฏฺฐา วุตฺเตหิ
อญฺจหิ การเณหิ ตถาคโต ฯ โลเกติ สตฺตโลเก ฯ อูปฺปชฺชตีติ
อภินิหารโต ปญฺจาย ยาว โปธิปลฺลงฺกา วา อรหฺตฺต-
มคฺคณานา วา อูปฺปชฺชติ นาม อรหฺตฺตผลे ปน ปตฺเต
อูปฺปนฺโน นาม ฯ อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติอาทีนํ วิสุทฺธิมคฺเค
๑. สฏฺฐิยา จ ฯ

พทุธานุสฺสตฺตนิทฺเทเส วิตุถาริตานิ ฯ

อิติ สกฺกาโยติ อัย สกฺกาโย เอตฺตโก สกฺกาโย น
อิโต ภฺยโย สกฺกาโย อตฺถิติ ฯ เอตฺตาวตา สภาวโต สรฺสโต
ปรฺยนฺตโต ปรฺจุเจทโต ปรฺวิฏฺฐมโต สพฺเพปิ ปญฺจุปาทานกฺขนฺธา
ทสฺสิตา โหนฺติ ฯ อิติ สกฺกายสมฺมทโยติ อัย สกฺกายสมฺมทโย (๑)
นาม ฯ เอตฺตาวตา อาหารสมฺมทฺยา รุปรสมฺมทโยติอาทิ สพฺพ
ทสฺสิตํ โหติ ฯ อิติ สกฺกายสฺส อตฺตงฺคโมติ อัย สกฺกายสฺส
อตฺตงฺคโม ฯ อิมินาปิ อาหารนโรธา รุปรนโรธาติอาทิ สพฺพ
ทสฺสิตํ โหติ ฯ

วณฺณวนฺโตติ สรฺรฺวณฺเณน วณฺณวนฺโต ฯ ฌมฺมเทสนํ
สฺตฺวาติ ปญฺจสฺ ขนฺเชสฺ ปณฺณาสลกฺกณฺปฏฺิมนฺจํทิตํ ตถาคตสฺส
ฌมฺมเทสนํ สฺตฺวา ฯ เขภฺยุเขนาติ อิธ เก จเปติ อริยสาวเก
เทเว ฯ เตสํ หิ จินฺนํสวตฺตฺตา จิตฺตฺตฺตราสภยมตฺตมฺปิ (๒) น
อุปฺปชฺชติ สํวิกฺคสฺส โยนิโส ปฺรชานน ปตฺตพฺพํ ปตฺตตฺตาย
ณานสํเวโคปิ ฯ อิตฺราสํ ปน เทวตानํ [๑] อนิจฺจํ มนสิ-
กโรนฺตानํ (๕) จิตฺตฺตฺตราสภยมฺปิ พลววิปฺสฺสนากาเล ณานภยมฺปิ
อุปฺปชฺชติ ฯ โภติ ฌมฺมมฺลปนมตฺตเมตํ ฯ สกฺกายปรฺยาปนฺนาติ
ปญฺจกฺขนฺธปรฺยาปนฺนา ฯ อิติ เตสํ สมฺมาสมฺพทุเช วฏฺฐโทสํ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 494

ทสเสตวาติลกขณาหติ กตฺวา ฌมฺมิ เทเสนฺเต ฌาณภย
นาม โอกฺกมฺติ ฯ

อภิณฺวาธาติ ฌานิตฺวา ฯ ฌมฺมจกฺกนฺติ ปฏฺิเวธฌาณมฺปิ
เทสนาฌาณมฺปิ ฯ ปฏฺิเวธฌาณํ นาม เยน ฌาณน โโพธิ-
ปลฺลนฺเก นิสินฺโน จตฺตาริ สจฺจานิ โสฬสหาการหิ สทฺธิ
ยาว นยสทสฺเสหิ ปฏฺิวิชฺฌิ ฯ เทสนาฌาณํ นาม เยน
ฌาณนฺติปฺริวณฺณํ ทฺวาทสาการํ ฌมฺมจกฺกํ ปวตฺเตสิ ฯ
อุภยมฺเปติ ทสพลสฺส ปฺเร ฌาตฌาณเมว ฯ เตสุ ฌมฺมเทสนา-
ฌาณํ กเหตุพฺพิ ฯ ตํ ปเนตํ ยาว อฏฺจารสหิ พุรหฺมโกฏฺิหิ
สทฺธิ อณฺวาโกณฺทลฺลตฺเตรสฺส โสตาปตฺติผลํ น อุปฺชชฺติ
ตาว ปวตฺเตสิ นาม ฯ ตสมฺมิ อุปฺปนฺเน ปวตฺติตํ นาม โหตฺติ
เวทิตพฺพิ ฯ อุปฺปฏฺิปฺกฺกโลติ สทิสปฺกฺกกรหิโต ฯ ยสฺสสิโนติ
ปฺริวารสมฺปนฺโน ฯ ตาทิโนติ ลากาหิหิ เอกสทิสสฺส ฯ

อคุคปฺปสาทสุตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ฯ อคุเคสุ ปสาทา อคุคา วา ปสาทาติ
อคุคปฺปสาทา ฯ ยาวตาติ ยตุตกา ฯ อปทาติ นิปฺปทา อหิ-
มจฺฉาทโย ฯ ทฺวิปทาติ มนุสฺสปกฺขิอาทโย ฯ จตุปฺปทาติ
หตุถิสฺสาทโย ฯ พหุปฺปทาติ สตปฺพิอาทโย ฯ เนวสณฺณินา-
สณฺณินฺโถ ภวฺกุเค นิพฺพตฺตสฺตฺตา ฯ อคุคมกฺขายตีติ कुณฺเห
อคุโค อุตฺตโม เสฏฺโฐติ อกฺขายติ ฯ อสงฺขตาติ นิพฺพานเมว
คเหตุวา วุตฺตํ ฯ วิราโคติอาทีนิ นิพฺพานสุเสว นามานิ ฯ
ตณฺหิ อากมฺม สพฺพกิเลสา วิรชฺชนฺติ สพฺเพ รากมทาทย
มทา นิมฺมทา โหนฺติ อภาวํ กจฺฉนฺติ สพฺพา ปิปาสา
วินยํ อุเปนฺติ สพฺเพ อาลยา สมฺมุขมาตํ กจฺฉนฺติ วฏฺฏานิ
อุปจฺฉิชนฺติ ตณฺหา ขิยฺนฺติ วฏฺฏทฺทุกฺขา นิรชฺชนฺติ สพฺพปริพาหา
นิพฺพายนฺติ ฯ ตสฺมา เอตานิ นามานิ ลภฺติ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตฺตานเมวาติ ฯ

วสสการสุตตวณณา

ปณฺจเม ฯ อนุสฺสริตฺตาติ อนุคนฺตฺวา สริตฺตา อปฺราปรี
สริคฺคิ สมตฺโถติ อตฺโถ ฯ ทกฺโขติ เณโก ฯ ตตฺรุปายายติ อิมสฺมี
กาเล อิมํ นาม กตฺตพฺพนฺติ เอวํ ตตฺถ ตตฺถ อูปายภูตฺยา
ปณฺญาเย สมนฺนาคโธ ฯ อนุโมทิตพฺพนฺติ อภินนฺทิตพฺพิ ฯ
ปฏิกโกสิตพฺพนฺติ ปฏิกฺขิปิตพฺพิ ฯ เนว โข ตฺยาหนฺติ เนว โข
เต อหํ ฯ กสฺมา ปเนตฺติ ภควา นาทินนฺทติ น ปฏิกฺขิปิตฺติ ฯ
โลกียตฺตา นาทินนฺทติ โลกิยํ อตฺถิ กเหตุวา จิตตฺตา น
ปฏิกโกสติ ฯ พหุสฺส ชนตฺตาติ พหุ อสฺส ชนตา ฯ อิทฺถจ
กรณฺตฺเถ สามีวจนํ เวทิตพฺพิ ฯ อริเย ฉายเยติ สหวิปฺสฺสนเก
มกฺเค กฺลฺยาณชฺมมฺตา กุสฺลชฺมมฺตาติปิ ตสฺเสว นามานิ ฯ
ยํ วิตกฺกนฺติ เนกฺขมฺมวิตกฺกาทีสุ อณฺฺยตฺริ ฯ น ตํ วิตกฺกํ
วิตกฺเกตฺติ กามวิตกฺกาทีสุ เอกํปิ น วิตกฺเกติ ฯ อิตฺริ ตสฺเสว
เววจนํ ฯ วิตกฺกปฺเถสุติ เอตฺถ วิตกฺโกเยว วิตกฺกปฺโถ ฯ อหํ
หิ พุราหฺมณฺตฺตาติอาทีสุ ปจฺมนเยน จีณฺสาสฺส สีสฺญเจว
พาหุสฺจจฺญจ กถิตํ ทฺตฺยตฺตฺเตเยหิ จีณฺสาสฺส กิริยวิตกฺกานิ
เจว กิริยชฺฆมานานิ จ จตฺตฺเถน จีณฺสาสฺสภาโว กถิตฺตฺติ
เวทิตพฺโพ ฯ

มจฺจุปาสา ปโมจฺจนฺติ มจฺจุปาสา ปโมจฺจนํ มคฺคํ ฯ

เล่มที่ 14 จกุกวคควณณา หน้า 497

ฌายั ฌมฺมนฺติ สหวิปัสสนกั มคฺคั ฯ ทิสฺวา จ สุตฺวา จาติ
ฌาณเนว ปัสฺสิตฺวา จ สฺมุติฺวา จ ฯ เสตฺเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

โทณฺสุตฺตวณฺณา

ณฺฐเจ ฯ อนุตฺรา จ อุกฺกฏฺจึ อนุตฺรา จ เสตฺพฺยฺนฺติ
เอตฺถ อุกฺกฏฺจาติ อุกฺกาหิ ฌาริยฺมานาหิ มาปิตฺตฺตา เอวํ-
ลทฺชฺไวหารี นคฺริ ฯ เสตฺพฺยฺนฺติ อตีเต กสฺสปฺสฺส สฺมมา-
สฺมพฺพุตฺตสฺส ฌาตฺนคฺริ ฯ อนุตฺราสทฺโท ปน การณฺกฺขณจิตฺต-
เวมชฺฌวិวิราทิสฺส วตฺตติ ฯ ตทฺนนฺตฺริ (๑) โโก ฌาเนยฺย อณฺณตฺร
ตถาคคฺคาติ จ ฌนา สํกมฺม มนฺเตนฺติ มณฺจ ตณฺจ
กิมฺนตฺรนฺติ จ อาทิสฺส หิ การณฺ ๑ อทฺทสา มํ ฌนฺเต
อณฺณตฺรา อิตฺถิ วิชฺชนฺตฺริกาย ฌาชนํ โชรฺวณฺตีติอาทิสฺส ฌณฺ ๑
วสฺสฺนตฺรโต น สนฺติ โโกปาคิอาทิสฺส จิตฺเต ๑ อนุตฺรา
โวสฺสานมาปาทีติอาทิสฺส เวมชฺฌ ๑ อปี ฌายั ตโปทา ทฺวินฺนํ
มฺหานิรฺยานํ อนุตฺริกาย อากฺขณฺตีติอาทิสฺส วิวเร ๑ สฺวายมิช
วิวเร วตฺตติ ๑ ตสฺมา อุกฺกฏฺจาย จ เสตฺพฺยฺสฺส จ วิวเรติ
เอวเมตฺถ อตฺถิ ทฺฐจฺพุโพ ๑ อนุตฺราสทฺเทน ปยุตฺตตฺตา (๒)
อุปฺโยควจฺนํ กตฺติ ๑ เอทิสฺส (๓) จ ฌาเนสฺส อุกฺขรจินฺตกา อนุตฺรา
คามณฺจ นทิลฺลจฺ ยาคีติ เอวํ เอกเมตฺถ อนุตฺราสทฺทํ ปยุตฺชนฺติ (๔)

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 498

โส ทุตติยปเทนปี โยเชตพุโพ โหติ อโยชียมานเณ อุปโยควจัน
น ปาปฺณาคิ ฯ อิธ ปน โยเชตฺวา เอวํ วุคฺโตติ ฯ (๑)

อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน โหตีติ อทฺธานสงฺฆาตํ มคฺคํ
ปฏิปนฺโน โหติ ทิฆมคฺคนฺติ อตฺโถ ฯ กสฺมา ปฏิปนฺโนติ ฯ
ตํทิวสํ กิร ภควา อิํ อทฺทส มยิ ตํ มคฺคํ ปฏิปนฺเน
โทณพฺราหฺมโณ มม ปทเจตฺยานิ ปสฺสิตฺวา ปทานุปฺทิกโห หุตฺวา
มม นิสินฺนภูจัน อากนฺตฺวา ปณฺหํ ปุจฺฉิสฺสตี อถสฺสาหํ
เอวํ สจฺจธมฺมํ (๒) เทตฺติสฺสามิ พฺราหฺมโณ ติณฺนิ สามณฺณผลานิ
ปฏิวิจฺฉิตฺวา ทฺวาทสปาทสหสฺสปริมาณํ โทณคฺชฺชิตํ นาม
วณฺณํ วณฺณตฺวา (๓) มยิ ปรินิพฺพุเต สกถชมฺพุทีเป อุปฺปนฺนํ
มหากลหํ วุปฺสเมตฺวา ธาตุโย ภาเชตฺสตีติ ฯ อิมินา การณน
ปฏิปนฺโน ฯ

โทโณปี สฺสุํ พฺราหฺมโณติ โทณพฺราหฺมโณปี ตโย เวเท
ปคฺุณเณ กตฺวา ปณฺจสเต มาณวเก สิบปํ วาเจนฺโต ตํทิวสํ
ปาโตว วุจฺจาย (๔) สรีรปฏิชฺคฺคณํ กตฺวา สตคฺคณิกํ นิวาเสตฺวา
ปณฺจสตคฺคณิกํ (๕) เอกํสวารคตํ กตฺวา อามุตฺตยลฺลสฺสุตฺโต รตฺต-
วภูฏิกิ อูปาหนา อาโรหิตฺวา ปณฺจสตมาณวกปริวาโร ตเมว
มคฺคํ ปฏิปชฺชิ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุคฺตํ ฯ

เล่มที่ 14 จกกวคควณณา หน้ 499

ปาทะสูติ ปาทะหิ อกุนตภูษานะสุ ๑ จกกันนิตี ลกขณ-
จกกันนิตี ๑ กิ ปน ภควโต คจจนตสส อกุนตภูษานะ
ปทํ ปญญาตีตี น ปญญาตี ๑ กสุมมา ๑ สขุมตตะ
มหาพลวตตะตา มหาชนานุกุคเหน จ ๑

พุกุชานณหิ สขุมจจวิตาย อกุนตภูษานํ ตูลปิจุนา (๒)
ปติภูจิตภูษานํ วิย โหติ ปทवलลขิ น ปญญาตี ๑ ยถา
จ พลวโต วาตขสินขวสส ปทุมินิปตตะเปี อกุนตภูษาน-
มตตะเมว (๓) โหติ เอว มหาพลวตตะตา (๔) ตถาคเตน อกุนตภูษานํ
อกุนตมตตะเมว โหติ น ตตถ ปทवलลขิ ปญญาตี ๑
พุกุชานณจ อนุปทํ มหาชนกาโย คจจติ ตสส สตถ
ปทवलลขิ ทิสวา มททิตุ อวิสหนตสส คมนวิจเจโท ภเวย ๑
ตสุมมา อกุนตภูษานะ (๕) โยปี ปทवलลขิ ภเวย โส
อนตฺรธายเตว ๑ โทโณ ปน พุราหุมนโณ ตถาคตสส อธิภูษาน-
วเสน ปสฺสตี ๑ ภควาปี ยสฺส ปทเจตียิ ทสฺเสตฺตุกาโม โหติ
ตํ อารพภ อสุโก นาม ปสฺสตฺตติ อธิภูษาคติ ตสุมมา
มาคณฺหิยพุราหุมนโณ วิย อยมุปี พุราหุมนโณ ตถาคตสส
อธิภูษานวเสน อททส ๑

ปาสาทิกนฺติ ปสาทชนกํ ๑ อิตฺรํ ตสฺเสว เววจนํ ๑

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 500

อุตุตมทมถสมถมนุปรตตุนติ เอตุถ อุตุตมทมโถ นาม อรหตุต-
มกุโถ อุตุตมสมโถ นาม อรหตุตมคกุสสมาธิ ตทุกยั ปตตุนติ
อตุโถ ๑ ทนตุนติ นิพพิเสวนั ๑ กุตุตุนติ โคปีตั ๑ ยตินิกุริยุนติ (๑)
รกจิดินุทริยั ๑ นาคุนติ ฉนุทาที่หิ อกจุนนโต ปหีนกิลเส ปุน
อนากจุนนโต อาคุ อกรณโต พลวนตฎุเจนาติ จตุหิ การณหิ
นาคั ๑

เทโว โน ภวั ภวิสสุตตีติ เอตุถ เทโว โน ภวนติ
เอตุตาวตปิ ปุจฉา นิฏุจिता ภเวยย อัย ปน พุราหุมนโณ
อนากเต มเสสกุโข เอโก เทวราชา ภวั (๒) ภวิสสุตตีติ
อนากตวเสน ปุจฉั กโรนุโต (๓) เอวมาท ๑ ภควาปีสุส ปุจฉา-
สภาคเนว กถนุโต น โข อหิ พุราหุมน เทโว ภวิสสุตตีติ
อาห ๑ เอส นโย สพุพตุถ ๑ อาสวานนุติ กามาสวาทีนั
จตุณัน ๑ ปหีนาคิ โภธิปลลุงเก สพุพณตถาณาธิกเมเนว
ปหีนาคิ ๑ อนุปลิตุโต โลเกนาติ ตณุหาทิฏุจิลปานั ปหีนตตุตา
สขุขารโลกสขุขาเตน โลเกน อนุปลิตุโต ๑ พุทุโรติ จตุณัน
สจจันนั พุทุชตุตา พุทุโร อิติ มั ชาเรหิ ๑

เยนาติ เยน อาสเวน ๑ เทวูปตตยสุสาติ เทวูปตตติ อสุส
มยหิ ภเวยย ๑ วิหุงคโมติ อากาสจาโร (๕) คณุชพุพกายิกเทโว ๑

เล่มที่ 14 จกุกวคควณณา หน้า 501

วิทุฐตาดิ วิธมิตา ๑ วินพิกตาดิ วิคตณพา วิคตพนุชนา
กตา ๑ [๑] โดเยน น อุปลิตปฐิติ (๒) อุทกโต รตนมตต์
อจुकุมม จิตฺ สรั โสภยมานัน ภมรคณัน หาสยมานัน โดเยน
น ลิตปฐิติ ๑ ตสฺมา พุทฺโธสมิ พุราหุมนาคิ เทสนาปริโยसान
ตีณิ มคคผลานิ ปาปฐิตฺวา ทฺวาทสฺหิ ปทสฺหเสหิ โทณคชฺชิตฺ
นาม วณฺณิ กเถสิ ตถาคเต จ ปรีนิตฺพุเต ชมฺพุทิตฺเล
อุปฺปนฺนํ มหากถํ วุสเมตฺวา ธาตุโย ภาเชสิตี ๑

อปรีหานิตฺตฺตวณณา

สตฺตเม ๑ นิตฺพุพานสฺเสว สนฺติเกติ นิตฺพุพานสนฺติเกเยว
จเรติ ๑ สีเล ปติญฺจิตฺติ ปาฏิมอกฺขสีเล ปติญฺจิตฺ ๑ เอวฺวหาริติ
เอวฺว วิหรนฺโต ๑ อาตاپิติ อาตาเปน วิริเยน สมฺนฺนาคโต ๑ (๔)
โยคกฺเขมสฺสาติ จตุหิ โยเคหิ เขมสฺส นิตฺพุพานสฺส ๑ ปมาเท
ภยทสฺสิ วาติ ปมาทํ ภยโต ปสฺสนฺโต ๑

ปฏิสันตุตวณณา

อฏฐเม ๑ ปนุณณปจเจกสจโจติ อิทเมว ทสสนัน สจจัน
อิทเมว สจจันติ เอว ปาฏิกอกก คหิตตตทา ปจเจกสจจาทานี
ทิกุจิสจจันนี ปนุณณานี นีหทานี ปหีนานี อสสชาติ ปนุณณ-
ปจเจกสจโจ ๑ สมวยสฏฐสโนติ เอตถ สมวยติ (๑) อณูนา ๑
สฏฐจติ วิสสฏฐจ สมนมา อวยา สฏฐจ เอสนา อสสชาติ
สมวยสฏฐสโน วิสสฏฐสพพเอสโนติ อตุโธ ๑ ปฏิสันโนติ
นินีนีโน เอกีกาวั อุปคโต ๑ ปุตุสมณพราหุมนานนติ พหุณัน
สมณพราหุมนัน ๑ เอตถ จ สมณชาติ ปพพชชูปคตา ๑
พราหุมนชาติ โภวาทิน ๑

ปุตุปจเจกสจจันนินิตี พหุณี ปาฏิกอกกสจจันนี ๑ นุณณานินิตี
นินีนานี ๑ ปนุณณานินิตี สฏฐจ นินีนานี ๑ จตุตถานินิตี วิสสฏฐจจันนี ๑
วณุตถานินิตี วมิตานี ๑ มุตุตถานินิตี ฉินนพนุชชานี กถานี ๑
ปหีนานินิตี ปชหิตานี ๑ ปฏินิสสฏฐจจันนินิตี ยถา น ปุณ จิตตุ
อาโรหนนติ เอว ปฏินิสสชชิตานี ๑ สพพพานเวตทานี คหิตคคหณสส (๒)
วิสสฏฐจจาวเวจจันนี ๑

กามสสนา ปหีนา โหตีติ อนาคามิมคเคน ปหีนา ๑
ภเวสนา ปน อรหตุตมคเคน ปหียติ ๑ พุรหุณจจริย เอสีสสสามี
คเวสีสสสามีติ เอว ปวตุตถอชชมาสยสจจาทา พุรหุณจจริยเสสนาปี

เล่มที่ 14 จกวกคควณณา หน้า 503

อรหตตมคเคนว ปฏิปุตสทธิ วูปสมิ คจจติ ฯ ทิฏฐิพุม-
จริยเสนา ปน โสตาปตติมคเคนว ปฏิปุตสมภตติ เวทิตพพา(๑) ฯ
เอว โข ภิกขเวติ เอว จตตชชมานน ปสสททกยสงขาร
วูปสนตอสสาตปสสาโส นาม โหติ ฯ อสมิมานนติ อสมิติ
อุปชชนโก นววิธมานน ฯ

กาตาสู กามเสนา ภเวสนาติ เอตา เทว เสนา ฯ
พุมจริยเสนา สหาคี ตาหิเยว สห พุมจริยเสนาติ
ติสโสปี เอตา ฯ อธิ จตวา เสนา ปฐนิตสฐจาทิ อิมินา
ปแทน สทธิ โยชนา กาทพพา ฯ อิติ สจจปรามาส
ทิฏฐิจญจนา สมุตสยาติ อิติ สจจ อิติ สจจันติ กณ-
ปรามาส จ ทิฏฐิสขาตาเยว ทิฏฐิจญจนา จ เย สมุตสิตตต
อุปคตวา จิตตตต สมุตสยาติ วุจจันติ เต สพเพปี ฯ
อธิ จตวา ทิฏฐิจญจนา สมุหตาคี อิมินา ปแทน สทธิ โยชนา
กาทพพา ฯ กสส ปน เอตา เสนา ปฐนิตสฐจาทิ เอเต
จ ทิฏฐิจญจนา สมุหตาคี ฯ สพพราควิรัตตสส ตณหกุขย-
วิมุตติโน โย หิ สพพราเคหิ วิรัต ตณหกุขเย ปรินิพพาน (๑)
ปวตตาย อรหตตผลวิมุตติยา สมณนาคโต ตสส เสนา
ปฐนิตสฐจาทิ ทิฏฐิจญจนา จ สมุหตา ฯ สเว สนนโตติ โส

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 504

เอวรูปโป กิเลสสนุดตาย สนุโต ฯ ปสฺสทุโธติ ทูวิหิ กาย-
จิตตปสฺสทุธีหิ ปสฺสทุโธ ฯ อปราชีโตติ สพฺพกุกิเลสে শিন্দুৱা
จิตตุดา เกนจิ อปราชีโต ฯ มานาภิสฺมยาคี มานสฺสาภิสฺมเยน (๑) ฯ
พฺพุโธติ จตุตาริ สจฺจจานิ พุชฺฌิตฺตฺวา จิโต ฯ อิติ อิมสฺมี
สุตฺเตปิ คาลาสฺปิ ชีณาสโวว กถิตฺติ ฯ

อุชฺชยสุตฺตวณณา

นวมเ ฯ สงฺฆาตํ อापชฺชนฺตีติ วธฺ มรณํ อापชฺชนฺติ ฯ
นิจฺจทานนฺติ สลาภกตฺตํ ฯ อนุกฺลยณฺณนฺติ อมฺหากํ ปิตฺตฺหิ
ปีตามเหหิ ทินฺนตฺตฺวา เอวํ กุลานุกฺลวเสน ยชิตพฺพํ ทาทพฺพนฺติ
อตุโถ ฯ

อสุสเมชนฺติ อาทิสฺ อสุสเมตฺถ เมชนฺตีติ อสุสเมธฺ (๒) ฯ ทูวิหิ
ปริยญฺเเหหิ ยชิตพฺพสฺส เอกวิสฺตียุปสฺส จเปตฺวา ญฺมิญฺจ ปุริเส
จ อวเสสสพฺพวิภวทกฺขิณฺสฺส ยญฺณสฺเสตฺตํ อธิวจฺนํ ฯ ปุริสเมตฺถ
เมชนฺตีติ ปุริสเมธฺ ฯ จตุหิ ปริยญฺเเหหิ ยชิตพฺพสฺส สทฺธี
ญฺมียา อสุสเมธฺ วุตฺตวิภวทกฺขิณฺสฺส ยญฺณสฺเสตฺตํ อธิวจฺนํ ฯ
สมฺมเมตฺถ ปาสนฺตีติ สมฺมาปาโส ฯ ทิวเส ทิวเส สมฺมํ ชิปิตฺตฺวา
ตสฺส ปติโตกาเส เวทึ กตฺตฺวา สํหาริเมหิ ยฺฐาทีหิ สรสฺสตีณฺทียา
นิมฺคุโคกาสโต ปญฺติ ปญฺญิโถมํ คจฺจนฺเตน ยชิตพฺพสฺส สพฺพ-

ยาคสุเสต์ อธิวจนั ๗ วาขเมตถ ปีนุติติ วาขเปยัย ๗ เอเคน
ปริยณเณน สตุตรสหิ ปสูหิ ยชิตพพสุส เพลวยุปสุส สตุตรสก-
ทกขินสุส (๑) ยณสุเสต์ อธิวจนั ๗ นตฺถิ เอตฺถ อคฺคพาติ
นिरคฺคโพ นวหิ ปริยณเณหิ ยชิตพพสุส สทฺธิ ภูมียา จ
ปฺริเสหิ จ อสุสเมเช วุตฺตวิทวทกขินสุส สพฺพเมชปริยายนามสุส
อสุสเมชวิกปฺปสุเสต์ อธิวจนั ๗ มหารมฺภาติ มหากิจฺจา มหา-
กรณียา ๗ อปิจ ปาณาติปาทสมารมฺภสุส มหนฺตตายปี มหา-
รมฺภายเว ๗ น เต โหนฺติ มหปฺผลาติ เอตฺถ นีรวเสสตุเถ
สาวเสสรูปนั กตฺติ ตสฺมา อิกฺกุสผลน นีปฺผลาว โหนฺติติ
อตฺโต ๗ อิทฺถจ ปาณาติปาทสมารมฺภเมว สนฺธาย วุตฺตํ ๗
ยํ ปน ตตฺถ อนฺตรนฺตรรา ทานํ ทิยฺยติ ตํ อิมินา
สมารมฺเณน อุปฺหตฺตตา มหปฺผลํ น โหติ มนฺทผลํ โหติติ
อตฺโต ๗ หลฺลเวเรติ หลฺลณฺนติ ๗ ยชนฺติ อนฺนุกฺลํ สทาติ เย
อณฺเณ อนฺนุกฺลํ ยชนฺติ ปุพฺพปฺริเสหิ ยิกฺกุสตุตา ปจฺฉิมปฺริสาปี
ยชนฺติติ อตฺโต ๗ เสยฺโย โหติติ วิเสโสว โหติ ๗ น
ปาปิโยติ ปาปํ กิลฺลจि น โหติ ๗

โรหิตสวคฤคณา

สมาธิภาวนาสุตตวณณา

ปลงจมสุส ปจเม ฯ ฌาณทสฺสนปฏิลาภายาติ ทิพฺพจกฺขุ-
ปจฺมฌาณทสฺสนสุส ปฏิลาภาย ฯ ทิวา สลฺยํ อธิญฺจาตีติ ทิวาติ
เอวํ สลฺยํ อธิญฺจาติ ฯ ยถา ทิวา ตถา รตฺตินฺนติ ยถา
ทิวา อาโลกสลฺยณา มนสิกตา ตเมว ตํ รตฺตึปี มนสิกโรติ ฯ
ทุขฺยปเทปิ เอสฺว นโย ฯ สปฺปภาสนฺติ ทิพฺพจกฺขุณาโณภาเสน
สโหภาสํ ฯ กิณฺจาปี อาโลกสทิสํ กตํ ฯ อตุโธ ปน (๑) เอวํ
สลลฺกเขตฺตพฺโพ ฯ ทิพฺพจกฺขุณาณาโลกิ หิ อิทฺ อธิปฺเปโต ฯ

วิทิตาติ ปากฺกฺวา หุตฺวา ฯ กถิ ปน เวทนา วิทิตา
อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตา อพฺกตฺถิ คจฺจนฺตีติ อิทฺ ภิกฺขุ วตฺถุ
ปริกฺคณฺหาติ อารมฺมณิ ปริกฺคณฺหาติ ฯ ตสฺส ปริกฺคหิตวตฺถา-
รามฺมณตฺยา ตา เวทนา เอวํ อุปฺปชฺชิตฺวา เอวํ จตฺวา เอวํ
นิรุชฺชนฺตีติ วิทิตา อุปฺปชฺชนฺติ วิทิตาติญฺจนฺติ วิทิตา
อพฺกตฺถิ คจฺจนฺติ นาม ฯ สลฺยณาวิตกฺเกสุปี เอสฺว นโย ฯ

อุทฺทพฺพยานุสฺสีติ อุทฺทลฺลจ วยลฺลจ ปสฺสนฺโต ฯ อิติ
รูปฺนฺติ เอวํ รูปิ เอตฺตํ รูปิ น อิติ ปริ รูปิ อตฺถิติ ฯ
อิติ รูปสฺส สมฺทโยติ เอวํ รูปสฺส อุปฺปาโท ฯ อตฺถงฺคโมติ

๑ ม. ปเนตฺถ น ฯ

เล่มที่ 14 จกุกวคควณณา หน้า 508

ปน เกโท อธิปเปโต ฯ เวทนาทีสุปี เอเสว นโย ฯ อิทญจ

ปน เม ตั ภิภเว สนุชย ภาสิตนุติ ภิภเว ยั มยา

เอตัง ปุณณกปญเห สงขาย โลกสุมินุติอาทิ ภาสิตัง ตัง อิทัง

ผลสมาปตตี สนุชย ภาสิตนุติ อตุโถ ฯ

ตตุถ สงขายาติ ฌาณน ชานิตุวา ฯ โลกสุมินุติ

ตตุถโลกเ ฯ ปโรปรานีติ อวจาณี อุตตมานิ ฯ (๑) อัญชิตนุติ จลนัง ฯ (๒)

นตุติ กุหิณจิ โลเกติ โลกสุมี กตุถจิ เอกกขนุเชปี เอกายตเนปี

เอกชาตุยาปี เอการมมณปี นตุติ ฯ สนุโตติ ปจจันนิกุกิเลส-

วูปสมน สนุโต ฯ วิฐุโมติ โกชฐเมน วิคตฐุโม ฯ เอวเมตตุถ

สุตตุนเต มกุกกคคตมปี กเถตุวา คากาย ผลสมาปตตีเยว

กถิตาติ ฯ

ปญหาพุยากรณสุตตวณณา

พุติเย ฯ โย จ เนลั (๔) ตตุถ ตตุถ ชานาติ อุนุชมมตนุติ

โย จ เตลั ปญหานัน ตสุมี ตสุมี จาเน พุยากรณัน

ชานาติ ฯ จตุปญหสุส กุสโล อาหุ ภิภุขุ ตถาวินุติ ตถาวินุ

ภิภุขุ เตสุ จตุสุ ปญหสุ กุสโลติ เอวั วทนุติ ฯ ทุราสโท

ทูปปสโทติ ปเรหิ ฌญญตุ วา อภิภวิตุ วา น สกุกา ฯ

เล่มที่ 14 โรหิตสฺสวคฺควณฺณา หน้า 509

คฺมฺภีโรติ สฺตฺตสึทฺนฺตรมหาสมฺพุทฺทา(๑) วย คฺมฺภีโร ๑ พุปฺปฺริสฺสียฺติ
ทฺมฺโมจโย คหิตคฺคหณฺ์ วิสฺสชฺชาเปตฺตํ น สกฺกาติ อตฺโถ ๑
อตฺเต อนตฺเต จาติ วุทฺถมฺมยฺจ อวุทฺถมฺมยฺจ ๑ อตฺถาภิสฺมยฺติ
อตฺถสฺมาคฺเมน ๑ ธีโร ปณฺฑิโตติ ปวฺจจฺติติ ธิตฺสฺมนฺโน ปุคฺคโล
ปณฺฑิโต อยฺนฺติ เอวํ ปวฺจจฺติ ๑

โกชฺครุสฺตฺตทฺวยวณฺณา

ตฺติเย ๑ โกชฺครุ น สทฺธมฺมคฺรุติ โกชฺ คารเวณ คฺรุ
กตฺวา คณฺหาติ น สทฺธมฺมํ สทฺธมฺมํ ปน อคารเวณ ลามกํ
กตฺวา คณฺหาติ ๑ เสสฺสพฺเทสฺสปี เอเสว นโย ๑ วิรุหนฺตีติ
วทฺถนฺนฺติ สยฺชาตฺมฺลย วา สทฺธาย ปติฏฺฐนฺนฺติ อจลา
ภวณฺติ ๑

จตฺตฺเต ๑ โกชฺครุตาติ โกชฺมฺหิ สคารวตา ๑ เอเสว (๑) นโย
สพฺพตฺถ ๑

โรหิตสฺสสฺตฺตวณฺณา

ปฺลยฺเจเม ๑ ยตฺถาติ จกฺกวาพโลกสฺส เอโกกาเส ภูมฺมํ ๑
น จวติ น อุปฺปชฺชตีติ อิทํ อปฺราปฺริ จตฺติปฺปฏิสฺนฺธิวเสน
คหิตํ ๑ คมฺเนนาติ ปทคฺมเนน ๑ โลกสฺส อนฺตฺนฺติ สตฺถา

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 510

สงขารโลกสฺส อนฺตํ สนฺธาย วทติ ฯ ฌาเตยฺยนฺตืออาทิสฺส ฌาตพฺพิ
ทญฺจพฺพิ ปตฺตพฺพนฺตือ อตฺโถ ฯ อิติ เทวปฺตฺเตน จกฺกวาฬโลกสฺส
อนฺโต ปุจฺฉิตฺต สตฺถารรา สงขารโลกสฺส กถิตฺต ฯ โส ปน
อตฺตโน ปเลฺहन สทฺธิ สตฺถุ พุยากรณฺํ สเมตฺติติ ปญฺหาย (๑)
สมฺปหฺสนฺโต อจฺฉริยฺนฺตืออาทิมาย ฯ

ทพฺพหฺมโมติ (๒) ทพฺพหฺนุ อุตฺตมปฺปมาเณน ฌนฺนา
สมนฺนาคโต ฯ ฌนฺกุกฺโหติ ฌนฺนอจฺฉริโย ฯ สฺสสิกฺขิตฺติ (๓) ทฺวาทส
วสฺसानิ ฌนฺสิปฺปํ สิกฺขิตฺต ฯ กตฺตฺโถติ อุตฺตมปฺปมาเณปี
วาพคฺคํ วิชฺฉิตฺตํ สมตฺตภาเวน กตฺตฺโถติ ฯ กตฺตฺปาสโนติ
กตฺตฺสเรขปฺโป ทสฺสิตฺตฺปโป ฯ อสเนนาติ กณฺเฑน ฯ อติปาเตยฺยาติ อติกฺกเมยฺย ฯ ยาวตา
โส ตาลจฺฉายํ (๔) อติกฺกเมยฺย ตาวตา
กาเลน เอกจกฺกवालํ อติกฺกมามีติ อตฺตโน ชวสมฺปตฺตํ
ทสฺเสติ ฯ

ปฺรตฺถิมา สมฺมทฺทา ปุจฺฉิโมติ ยถา ปฺรตฺถิมา สมฺมทฺทา
ปุจฺฉิมสมฺมทฺโท ทฺเร เอวเมว ทฺเร ปทฺวิติหาโร อโหสิติ วทติ ฯ
โส กิร ปาจฺฉินจกฺกวาฬมฺขวญฺญิยํ จิตฺตํ ปาํ ปสาเรตฺวา
ปุจฺฉิมจกฺกวาฬมฺขวญฺญิยํ อติกฺกมตี ปฺน ทฺติยํ ปาํ ปสาเรตฺวา
ปฺรจกฺกวาฬมฺขวญฺญิยํ อติกฺกมตี ฯ อิจฺฉนาคตฺนฺตือ อิจฺฉนเว ฯ

เล่มที่ 14 โรหิตสวคควณณา หน้า 511

อณฺณเตรวาติ นิปฺปปลยจติ ทสฺเสติ ฯ ภิกฺขุขาจรกาเล กิเรส
นาคลตาทนฺตกฺกฺจฺจ ขาทิตฺวา อโนตตตทเห (๑) มฺขํ โชวิทฺวา
สมฺปตฺเต กาลे อุตฺตรกรุมฺหิ ปิณฺฑาย จริตฺวา จกฺกวาพ-
มุขวณฺณิยํ นิสินฺโน ภตฺตกิจฺจํ กโรติ ตตฺถ มฺหุตฺติ วิสฺสมิตฺวา
ปฺน ชวติ ฯ วสฺสตาโยโกติ ตทา ทีฆายุกกาโล โหติ อํ
ปน วสฺสสตาวสฺสิญฺเจ आयุมฺหิ กมนํ อารภิ ฯ วสฺสสตชีวีติ
ติ วสฺสสตํ อนนฺตราเยน ชีวนฺโต ฯ อนนฺตราเยว กาลกโตติ
จกฺกวาพโลกสฺส อนฺติ อปฺปตฺวา อนนฺตราว มโต ฯ โส ปน
ตตฺถ กาลํ กตฺวาปี อากนฺตฺวา น (๒) อิมสฺมีเยว จกฺกวาเพ
นิพฺพตฺติ ฯ

อปฺปตฺวาติ สงฺขารโลกสฺส อนฺติ อปฺปตฺวา ฯ ทุกฺขสฺสาติ
วณฺณทุกฺขสฺส ฯ อนนฺตกิริยนฺติ ปรีชยนฺตกรณํ ฯ กเพวเรติ อตฺตภาเว ฯ
สสณฺณมฺหิ (๑) สมณเกติ สสณฺณเย สจิตฺตเก ฯ โลกนฺติ ทุกฺขสจฺจํ ฯ
โลกสมฺมุทยนฺติ สมฺมุทยสจฺจํ ฯ โลกนิโรชนฺติ นิโรชสจฺจํ ฯ ปฏฺิพทฺนติ
มกฺกสจฺจํ ฯ อิติ นานํ อาวุโส อิมานิ จตฺตารี สจฺจานิ
ติณฺณกฺกฺจาทีสุ ปณฺณเปมิ อิมสฺมี ปน จาตุมฺมหาภูติเก กายสฺมีเยว
ปณฺณเปมิติ ทสฺเสติ ฯ สมิตาวีติ สมิตปาโป ฯ นาสีสตีติ น
ปฏฺุเจติ ฯ

ณฺณจฺจํ อุตฺตานเมวาติ ฯ

สุวิฑูรสุตตวณณา

สตตเม ๑ สุวิฑูรวิฑูรานิติ เกนจิ ปรียาเยน น อาสนุนานิ
หุตฺวา สุวิฑูรानเนา วิฑูรานิ ๑ นภณจ ภิกฺขเว ปจฺวี จาติ
อากาศณจ มหาปจฺวี จ ๑ ตตฺถ กิณฺจาปี ปจฺวิโต อากาส์
นาม น ทูเร ทวํकुลมตฺเตปี โหติ ๑ อณฺณมณฺณํ อลฺกคนฺนุเจน
ปน สุวิฑูรวิฑูเรติ วุตฺตํ ๑

เวโรจโนติ สุริโย ๑ อตฺตณจ ภิกฺขเว ฌมฺโมติ จตฺสตี-
ปญฺจานาภิเกโท สตฺตตีสโพิชฺปะกฺขิยฌมฺโม ๑ อตฺตณจ ฌมฺโมติ
ทฺวาสนฺนุจิติกฺกิตฺเตเกโท อสทฺมฺโม ๑ ปภงฺกโรติ อาโลกโร ๑
อพฺยายโก (๒) โหตีติ อวิกฺจนฺสภาโว โหติ ๑ สตฺ สมากโมติ
ปณฺชิตานํ มิตฺตสนฺถวเวสน สมากโม ๑ ยาวมฺปี (๓) ติกฺกุเจยฺยาติ
ยตฺตํ อทฺธานตฺติกฺกุเจยฺย ๑ ตเถว โหตีติ ตาทีโสว โหติ
ปกตี น ชหติ ๑ จิปฺปณฺหิ เวตีติ สีฆํ วิกฺจนฺติ ๑

วิสาขสุตตวณณา

อฏฺฐเม ๑ ปณฺจาตีปฺตุโตติ ปณฺจาตีพฺราหฺมณฺนิยา (๔) ปฺตุโต ๑
โปปรียา วาจายาติ ปรีปฺณณวาจา ๑ วิสฺสฏฺฐายาติ อปฺลิ-
พฺพุธา ๑ อนเนพฺคลายาติ นินฺโทสา ๑ เจว อลฺลิตาย จ

เล่มที่ 14 โรหิตสฺสวคฺควณฺณา หน้า 513

อวิปริตพยุชฌนาย ๑ (๑) ปริยาปนุนายาติ วิวญฺญุปริยาปนุนาย ๑
อนิสฺสิตายาติ ฏญฺญํ อนิสฺสิตาย ๑ วิวญฺญุนิสฺสิตเมว กตฺวา
กเถติ ฏญฺญุนิสฺสิตํ กตฺวา น กเถตฺติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ๑
นาภาสमानนฺติ น ออกเถนฺตํ ๑ อมตํ ปทนฺติ นิพฺพาน-
ปทํ ๑ ภาสเยติ โสภาเสยฺย ๑ โชตเยติ ตสฺเสว เวจฺจํ ๑
ปกฺกณฺเห อีสึนํ ฌชนฺติ อพฺกุกคตฺตฺวเจเน นววิโช โลกุตฺตรชฺมโม
อิสึนํ ฌโช นาม วุจฺจติ ตเมนํ ปกฺกณฺเหยยฺย อฺจํ กตฺวา
กเถยฺยาติ อตุโถ ๑ นวโลกุตฺตรชฺมมทีปํ สฺฐาสิตํ ฌโช
เอเตสนฺติ สฺฐาสิตทฺชชา ๑ อีสโยติ พุทฺธาทโย อริยา ๑ ชฺมโม
หิ อีสึนํ ฌโชติ เหมจฺจา วุตฺตนเยเนว โลกุตฺตรชฺมโม อีสึนํ
ฌโช นามาติ ๑

วิปลุลาสฺสุตฺตวณฺณา

นวเม ๑ สณฺณาวิปลุลาสาติ สณฺณาย วิปลุลคฺคภาวา
จตฺสฺโส วิปริตสณฺณายาติ อตุโถ ๑ เสสฺสททฺวเยปี เอเสว นโย ๑
อนิจฺเจ ภิกฺขเว นิจฺจนฺติ สณฺณาวิปลุลาโสติ อนิจฺจวตฺตฺสฺมี นิจํ
อิทฺนฺติ เอวํ กเหตฺวา อฺปฺปชฺชนกสณฺณาย สณฺณาวิปลุลาโสติ
อตุโถ ๑ อิมินา นเยน สพฺพปเทสฺส อตุโถ เวทิตฺตฺวโป ๑
อนตฺตนิ จ อตฺตาติ อนตฺตนิ อตฺตาติ เอวํ สณฺณวินฺนติ
๑ ม. อปฺติตปทพยุชฌนาย ๑

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 514

อตุโถ ๑ มิจฺญาทิกฺขิตฺตาทิ น เกวลํ สลฺยณินฺว สลฺยณาย วิย
 อุปฺปชฺชมานาย มิจฺญาทิกฺขิตฺตาทิ วิหตา ๑ จิตฺตจิตฺตาทิ สลฺยณ-
 ทิกฺขิตฺตาทิ วิย อุปฺปชฺชมานนฺ จิตฺเตน (๑) จิตฺเตน สมฺนฺนาคตา ๑
 วิสลฺยณินฺติ เทสฺนามตฺตเมตํ วิปริตฺสลฺยณจิตฺตทิกฺขิตฺตาทิ อตุโถ ๑
 เต โยคยฺยตฺตา มารสฺสาติ เต มารสฺส โยเค ยฺยตฺตา นาม
 โหนฺติ ๑ อโยคกฺเขมิโนติ จตุหิ โยเคหิ เขมํ นิพฺพานํ
 อุปฺปตฺตา ๑ สตฺตาทิ ปุคฺคตา ๑ พุทฺธาติ จตฺสจฺจพุทฺธา ๑ อิมํ
 ชมฺมนฺติ จตฺสจฺจชมฺมํ ๑ สจฺจิตฺตํ ปจฺจลฺลทฺธาติ สกจฺจิตฺตํ ปฏฺิ-
 ลกฺขิตฺวา ๑ อนิจฺจโถ ทกฺขณฺติ อนิจฺจภาเวเนว อทฺทสฺส ๑
 อสฺสทฺททฺสฺสนฺติ อสฺสํ อสฺสทฺโตเยว อทฺทสฺส ๑ สมฺมาทิกฺขิตฺตสมฺมาทานาติ
 กหิตฺตสมฺมาทสฺสนา ๑ สพฺพิ ทกฺขํ อุปฺจจฺจณฺติ สกฺลํ วมฺณฺณทกฺขํ
 สมตฺติกฺกณฺตา ๑

อุปฺกฺกิลฺลสฺสจฺจวณณา

ทสเม ๑ อุปฺกฺกิลฺลสฺสาทิ วิโรจิตฺตํ อทฺทวา อุปฺกฺกิลฺลสฺสทฺทว-
 กรณนฺ อุปฺกฺกิลฺลสฺสา ๑ มหิยาติ หิมํ ๑ ชุมฺรชฺชิตฺติ ชฺชโม จ
 รชฺช จ ๑ ราหุติ ปุริมา ตโย อสมฺปตฺตอุปฺกฺกิลฺลสฺสา ราหุ ปน
 สมฺปตฺตอุปฺกฺกิลฺลสฺสวเสน กถิตฺตติ เวทิตฺตพฺโพ ๑ สมณฺณพฺพรหฺมณฺนา
 น ตปฺนฺติ น ภาสฺนฺติ น วิโรจฺนฺตฺติ คฺคณฺตาเปน น ตปฺนฺติ

เล่มที่ 14 โรหิตสวคควณณา หน้า 515

คฺโณภาเสน น ภาสนฺติ คฺณวิโรจเนน น วิโรจนฺติ ฯ
สุรามเรยปานา อปฺปฏิวริตฺตาติ ปณฺจวิชาย สุราย จตฺตพฺพิชฺส
จ เมรยสฺส ปานโต อวริตา ฯ

อวิชฺขานิวฺตฺตาติ อวิชฺชาย นินฺวาริตา ปิหิตา ฯ ปิยฺรูปา-
ภินฺนุทฺติโนติ ปิยฺรूपิ สฺตฺรूपิ อภินฺนุทฺตมานา ตฺสฺสฺสฺมานา ฯ
สฺวทฺธิยฺนฺตฺติ คณฺหนฺติ ฯ อวิทฺตฺตฺติ อนฺธพาลา ฯ สเนตฺตฺติกาติ
ตณฺหาโยตฺเตเนว สเนตฺตา(๑) ฯ กณฺฐินฺติ อตฺตภาวํ ฯ โฆรฺนฺติ
กกฺขลํ ฯ อิมสฺมิ สฺตฺเตปี คาทาสฺปี วณฺณเมว (๒) กติตฺนฺติ ฯ

โรหิตสวคฺโค ปณฺจโม ฯ

ปจฺมปณฺณาสกฺวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุตติยปณณาสกาวณณนา
ปุลลณภิสนทวคควณณนา

ปจมปุลลณภิสนทสุตตวณณนา

ทุตติยสุส ปจเม ฯ ปุลลณภิสนทาทิ ปุลลณสุส อภิสนทา
ปุลลโอบปตติโยติ (๑) อตฺโถ ฯ กุสลาภิสนทาทิ ตสฺเสว เววจนํ ฯ
เต ปเนเต สุขํ อหารนตฺติติ สุขสฺสอาหารา ฯ สฺกุจฺจ อคฺคานํ
รูปาทินํ ทายกาทิ โสวคฺคิกกา ฯ สฺโข เนสํ วิปาโกติ
สุขวิปากา ฯ สกฺเค อูปตติ สกฺโค สกฺกายํ ตํวตฺตนตฺติ
สกฺคตํวตฺตนิกา ฯ

จิวรํ ปริภุชฺชมาโนติ จิวรตฺถาย วตฺถํ ลภิตฺวา สฺวจิ-
สุตฺตาทินํ อภาเวน ตํ นิภฺขิปนฺโตปิ กโรนฺโตปิ การาเปนฺโตปิ
ปารุปนฺโตปิ ฆินฺนกาเล ปจฺจตฺถรณํ กโรนฺโตปิ ปจฺจตฺถริตฺตมฺปิ
อสกฺกญฺเยยฺยํ ภูมฺมตฺถรณํ กโรนฺโตปิ ภูมฺมตฺถรณสุส อนนฺนุจฺจวิกิ
ผาเลตฺวา ปาทปุลลจฺจนํ กโรนฺโตปิ ปริภุชฺชมาโนเตว วุจฺจติ ฯ
ยทา ปน ปาทปุลลจฺจนมฺปิ กาคฺตุ น สกฺกา อิทนฺติ
สมฺมชฺชิตฺวา จจฺจตฺติ โหติ ตทา ปริภุชฺชมาโน นาม น
โหติ ฯ อปฺปมาณํ เจโตสมารินฺติ อรหตฺตผลสมาริํ ฯ อปฺปมาโน
ตสฺส ปุลลณภิสนโทติ อิมินา ทายกสฺส ปุลลณเจตนา
อปฺปมาณตํ กเถติ ฯ ตสฺส หิ จินาสโว เม จิวรํ ปริภุชฺชตฺติ

เล่มที่ 14 ปุณณภิสนทวคฺคณณา หน้า 517

ปุนปฺปุนิ อนุสฺสรณวเสน ปวตฺตา ปุณณเจตนา อปฺปมาณา
โหติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุคฺคํ ฯ ปิณฺฑปาตาทิสฺส ปน โย
ปิณฺฑปาตํ ปรีกฺขชิตฺวา สตฺตทาหํปี เตเนว ยาเปตฺวา อลฺลํ
น ภูณฺชติ โส สตฺตทาหํปี ตํเยว ปิณฺฑปาตํ ปรีกฺขชมาโน
นาม โหติ ฯ เอกสฺมี ปน เสนาสนเน รตฺติภูจกถาทิวาภูจกถาทิสฺส
จกฺกมนฺโตปี นิสฺสิทฺนโตปี ยาว ตํ เสนาสนํ ปหาय อลฺลํ
น คณฺหาติ ตาว ปรีกฺขชมาโน นาม โหติ ฯ เอเกน ปน
เกสชฺเชน พฺยาธิมฺหิ วุปฺสนฺเต ยาว อลฺลํ เกสชฺชํ น
ปรีกฺขชติ ตาวเทว ปรีกฺขชมาโน นาม โหติ ฯ

พหูภฺรวันฺติ พหูภฺรवारมฺมณฺเหหิ สมนฺนาคตํ ฯ รตน-
วรานนฺติ (๑) สตฺตตฺนํ ปวรรตนาณํ ฯ อาลยฺนฺติ นีวาสภูจกถาณํ ฯ
ปฺปฺภู สวณฺตีติ พหูกา หุตฺวา สนฺทมาณา ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตฺตานเมว ฯ

ทฺติยปุณณภิสนทวคฺคณณา

ทฺติเย ฯ อริยกนฺเตหิตี มกฺกผลสมฺปยุตฺเตหิ ฯ ตานิ หิ
อริยานํ กนฺตานิ โหนฺติ ปิยานิ มนาปานิ ฯ เสสํ สตฺตตฺนฺเต
ตาว ยํ วตฺตพฺพิ สียา ตํ วิสฺสุทฺธิมกฺเก วุคฺคเมว ฯ

คาถาสฺส ปน สทฺธาติ โสตาปฺนฺนสฺส สทฺธา อธิปฺเปตา ฯ
สีลนฺติ โสตาปฺนฺนสฺส สีลเมว ฯ อุชฺฐภูตฺถจ ทสฺสนนฺติ กายวฺงกาทีนํ
๑ ม. รตนวรานนฺติ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 518

อภาเวน ชีณาสวสฺส ทสฺสนํ อุชฺฐุตทสฺสนนฺนาม ฯ อาหุติ
กถยฺนุติ ฯ ปสาทนุติ พุทฺธธมฺมสงฺฆเมสุ ปสาทํ ฯ ธมฺมทสฺสนนุติ
จตุสจฺจธมฺมทสฺสนํ ฯ

ปจฺมสํวาสสุตฺตวณณา

ตติเย ฯ สมฺพหุลาปี โข คหปตี จ คหปตานิโย จาติ
พหุกา คหปตโย จ คหปตานิโย จ อวาทวิวาทกรณตฺถาย
คจฺจนฺตา ตเมว มกฺกํ ปฏฺธิปฺนฺนา โหนฺติ ฯ สํวาสาติ สหฺวสา
เอกโถวสา ฯ ฉโว ฉวายาติ कुณฺมรณฺน มตฺตฺตา ฉโว
कुณฺมรณฺเนว มตฺตย ฉวาย สทฺธิ ฯ เทวีย สทฺธินฺติ कुณฺเห
เทวีกฺตย สทฺธิ ฯ ทฺสฺสึโลติ นิสฺสึโล ฯ ปาปฺธมฺโมติ ลามก-
ธมฺโม ฯ อกฺโกสกปริภาสโกติ ทสฺหิ อกฺโกสวตฺตฺตฺหิ อกฺโกสโก
ภยํ ทสฺเสตฺตฺวา ตชฺชเนน ปริภาสโก ฯ เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถโถ
เวทิตพฺโพ ฯ

กทฺริยาติ ถทฺธมจฺจริโน ฯ ชานิปตโยติ ชายปติกา ฯ
วทฺถญฺติ ยาจกฺวจนฺสฺส อตฺถํ ชานนฺตา ฯ สลฺยตฺตาติ สีส-
สลฺยเมน สมฺนฺนาคตา ฯ ธมฺมชีวินฺติ ธมฺเม จตฺวา ชีวิกํ
กปฺเปนฺตฺติ ธมฺมชีวินฺติ ฯ อตฺถา สมฺปจฺจรา (๑) โหนฺตฺติ วทฺธิสงฺฆาตา
อตฺถา เอเตสํ พหุ โหนฺติ ฯ ฝาสฺกํ อุปฺชายตฺติ อญฺณมญฺณํ
ฝาสฺวิหาโร ชายติ ฯ กามกามิโนติ กามे กามยฺมานา ฯ

หุติยส์วาสตุตตวณณา

จตุตเถ ๑ กम्मปถวเสน เทสนา ววตฺถิตา ๑ เสถĩ
ตาทิสเมว ๑ อิมสุ ปน ทวีสุปี สุตฺเตสุ อาการิกปฏิปทา
กถิตา โสตาปนฺนสกทาคามĩนฺมปี วฏฺฐติ ๑

สมชีวีสุตฺตวณณา

ปฺลจเม ๑ เตนฺอุปสงฺกมĩติ กĩมตฺถĩ อุปสงฺกมĩ อนุคฺคณฺห-
นตฺถĩ ๑ ตถาคโต ทĩ ตํ รฏฺฐĩ ปาปฺณนฺโต อĩเมสĩเยว ทฺวĩนฺนํ
สงฺคณฺหนตฺถาย ปาปฺณาติ ๑ นกฺลปĩตา กĩร ปฺลจ ชาติสฺตานĩ
ตถาคตฺส ปĩตา อโหสิ ปฺลจ ชาติสฺตานĩ มหาปĩตา ปฺลจ
ชาติสฺตานĩ จุฬปĩตา ๑ นกฺลมาตาปĩ ปฺลจ ชาติสฺตานĩ มาตา
อโหสิ ปฺลจ ชาติสฺตานĩ มหามาตา ปฺลจ ชาติสฺตานĩ
จุฬมาตา ๑ เต สตฺถุ ทĩฏฺฐกาลโต ปฏฺจาย ปฺลตฺตสĩเนหĩ
ปฏฺฐĩภĩตฺวา หนตฺตต หนตฺตาทติ วจฺจกĩ ทิสฺวา วจฺจกĩทฺธินĩ
คาวĩ วĩย วĩรวมานา อุปสงฺกมĩตฺวา ปจฺมทฺสฺสเนเนว โสตาปนฺนา
ชาตา ๑ นĩเวสเน ปฺลจสฺตานĩ ภĩกฺขุณฺĩ อาสนานĩ สทา
ปฺลยตฺตฺตานเว โหนฺติ ๑ อĩติ ภคฺวา เตสĩ อนุคฺคณฺหนตฺถาย
อุปสงฺกมĩ ๑ อตฺถĩจĩรĩตติ อตฺถĩกฺกมĩตา ๑ อภĩสมฺปฺรายนฺจติ ปฺรโลเก
จ ๑ สมสฺทฺธาติ สทฺธาเย สฺมา เอกสฺทĩสา ๑ สĩลาทĩสุปี เอเสว
นโย ๑

นฏฺฐĩ เกวลĩ ภĩกฺขุณฺĩ เทสĩตĩ ๑ เสสเมตฺถ ตาทิสเมว ๑

สุปป์วาสาสุตฺตวณฺณา

สตฺตเม ฯ ปชฺชนลนฺติ ตสฺส นิคมสฺส นามิ ฯ โกลิยานนฺติ
โกลราชกุลานิ ฯ อายู โข ปน ทตฺวาติ อายุทานิ ทตฺวา ฯ
อายุสฺส ภาคินี โหตีติ อายุภากปฏฺฐิตานินี โหติ อายู วา
ภขนิกา โหติ อายุปฏฺฐิตานินีติ อตฺโถ ฯ เสสปเทสุปี เอสเว
นโย ฯ

รสสา อุเปตฺตนิ รเสน อุเปตฺติ รสสมฺปนฺนํ ฯ อุชฺชกเตสุติ
กายวงฺกาทิริหิตตฺตา อุชฺชกเมว กเตสุ ชีณาสเวสุ ฯ จรณฺูป-
ปนฺเนสุติ ปญฺจทสฺสี จรณฺมเมหิ สมฺนฺนาคเตสุ ฯ มหคฺคเตสุติ
มหตฺตํ กเตสุ ฯ ชีณาสวานเยเวตฺติ นามิ ฯ ปุณฺณเณ ปุณฺณํ
ลัสนฺทมานาติ ปุณฺณเณ สทฺธิ ปุณฺณํ ฆฏฺฐิยมานา ฯ (๒) มหปฺผลา
โลกวิทฺฐน วณฺณิตาติ เอวรูปา ทานสงฺฆาตา ทกฺขิณา ติวิธ-
โลกิ วิทิตฺ กตฺวา จิตตฺตา โลกวิทฺฐนํ พุทฺธานิ วณฺณิตา
พุทฺเธหิ ปสฺสเถตาติ อตฺโถ ฯ ยลฺลยมนุสฺสรนฺตาติ ยลฺลยํ ทานํ
อนุสฺสรนฺตา ฯ เวทฆาตาติ ตฺถุจฺฆาตา ฯ

สุทตตสุตตวณณา

อฏฐเม ๑ สลยตทานนุติ กายวาจาหิ สลยตทานัน ๑
ปรทตตโกชินนุติ ปเรหิ ทินนเมว ภูยชิตฺวา ยาเปนนฺทานัน ๑
กาเลนาติ ยุตตกาเลน ๑ (๑) สกุกจจ ททาตีติ สหตฺตา สกุกการ
กตฺวา ททาติ ๑ จตฺตาริ จานานิ อนุปฺปเวจฺจตีติ จตฺตาริ
การณานิ อนุปฺปเวจฺจติ ททาติ ๑ ยสฺวา โหตีติ มหาปริวารो
โหติ ๑

นวมํ เกวลํ ภิกฺขุณฺณํ กถิตํ ๑ เสสเมตฺถ ตาทิสเมว ๑

คิหิสามิจิสฺตวณณา

ทสเม ๑ คิหิสามิจิปฏิปทฺนุติ คิหิณํ อนุจฺจวิกํ ปฏิปฺตฺตี ๑
ปจฺจปฏิจิตฺโต (๑) โหตีติ อภิหริตฺวา ทาทูกามตาย สติ อฺปฏิจิตฺตา
โหติ อฺปกโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส จิวริ เทตีติ อตฺโต ๑

อฺปฏิจิตฺตาติ อฺปฏิจายโก ๑ เตสํ ทิวา จ รตฺโต จาติ
เย จ เอวํ จคฺคูหิ ปจฺจเยหิ อฺปฏิจหนฺติ เตสํ ทิวา จ
รตฺตี จ ปริจฺจาควเสน จ อนุสฺสรณวเสน จ สทา ปุณฺณํ
ปวทฺตฺติ ๑ สกุกจจ กมตฺติจฺจานนุติ ตาทิสอ จ ภาทฺทกํ กมฺมํ
กตฺวา สกุกจจ จานํ อฺปกจฺจติ ๑ อิมสฺส จตฺตฺตฺปิ สุตฺเตสฺ
อคาริยปฏิปทา กถิตา ๑ โสตาปนฺนสททาคามินฺปิ วณฺณฺตี ๑
ปุณฺณภาสิสนฺทวคฺโค ปจฺโม ๑

ปัตตกมมวคฺควณฺณา

ปัตตกมมสุตฺตวณฺณา

ทฺติยสฺส ปจฺเจ ๑ อนิฏฺฐปฏิกฺเขเปณ อิฏฺฐา ๑ มเน (๑) กมนฺติ
ปวิสนฺตํ กนฺตา ๑ มนํ อปฺเปนฺติ ปิยาณฺติ วทฺเตนฺตํ
มณาปา ๑ ทฺลลภาติ ปรมฺทฺลลภา ๑ โภกาติ ภูณฺชิตฺตพฺพกา
รฺูปาทโย วิสยา ๑ สห ฌมฺเมนาติ ฌมฺเมเนว สทฺธิ อฺุปฺปชฺชนฺตุ
มา ฌมฺมุปฺพมาตํ กตฺวา อฌมฺเมนาติ ๑ อถวา สหฌมฺเมนาติ
สการณฺน เตนฺ เตนฺ เสนาปติเสฏฺฐิฏฺฐานาภิการณฺน สทฺธิเยว
อฺุปฺปชฺชนฺตฺติ อตุโถ ๑ ยโสติ ปรีวารสมฺปตฺติ ๑ สห ฌาตีภีติ
ฌาตเกหิ สทฺธิ ๑ สห อฺุปฺปชฺฌาเยหิติ สุขทฺถุเขสุ อฺุปนฺชฺฌายิ-
ตพฺพตา อฺุปฺปชฺฌายสงฺฆาเตหิ สนฺทิกฺกุจสมฺภตฺเตหิ สทฺธิ ๑

อภิจฺจํ กโรตีติ อกาตพฺพิ กโรติ ๑ กิจฺจํ อปฺปราเชตีติ
กตฺตพฺพชฺชตฺตํ กิจฺจํ อภโรนฺโต ตํ อปฺปราเชติ นาม ๑ ฐสตีติ
ปตฺติ ปรีหาติ ๑ อภิชฺฌาวิสมโลภฺนฺติ อภิชฺฌาสงฺฆาตํ วิสมโลภํ ๑
ปชฺหตีติ นฺทติ นีหฺรติ ๑ มหาปฺลฺโยติ มหฺนฺตปฺลฺโย ๑
ปฺลฺโยปฺลฺโยติ ปฺลฺโยปฺลฺโย ๑ อาปาถทโสติ ตํ ตํ อาปาถ
จิตฺเตว ปสฺสี สุขมฺมปฺสฺส อตฺถชาตํ อาปาถํ อากจฺฉติเยวาติ
อตุโถ ๑

๑ ส. มโน ๑

เล่มที่ 14 ปตตกมวคควณณา หน้า 523

อุฏฐานวริยาชคเตหิตี อุฏฐานสงฆาเตน วริเยน อชคเตหิ ฯ
พาหาพลปริจเตหิตี พาหาพลเลน ปริจเตหิ วฑุฒิตेหิ ฯ เสทา-
วกุชิตุเตหิตี อวกุชิตุเตเสเทหิ เสทำ มุญจิตฺวา วายาเมน ปโยเคน
สมชคเตหิตี (๑) อตุโธ ฯ ชมฺมิเกหิตี ชมฺมยฺตุเตหิ ฯ ชมฺมลทฺเชหิตี
ทสกุสลกมฺมปตฺตชฺเม อโกเปตฺวา ลทฺเชหิ ฯ ปตฺตกมฺมานิตี
ยฺตุตฺตกมฺมานิ อนุจฺฉวิกกมฺมานิ ฯ สฺสุเขตฺตติ สฺสุจิตฺ กโรติ ฯ ปิเณตฺตติ
ปิณฺตี พลสมฺปนฺนํ กโรติ ฯ จานํ คตฺ โหตฺตติ การณคตฺ
โหติ ฯ กิ ปนฺ ตนฺติ จตุสฺ ปตฺตกมฺเมสฺ เอกิ โภเคหิ กตฺตพฺพิ กมฺมํ
โภกชาตเมว จานํ คตฺ ฯ ปตฺตคตฺตติ ยฺตุตฺตปฺตฺตกฺกานคตฺ ฯ
อายตฺนโส ปริกฺตฺตติ การณเนว ปริกฺตฺตติ โภกชาตํ โหติ ฯ
ปริโยชาย วตฺตตฺตติ ปิทฺติคฺวา วตฺตติ ฯ ยถา อคฺคิอาทิตฺติ
อุปฺปนฺนาสฺ อุปฺทาสฺ เอวํ อาทิตฺตเคหนิพฺพาปนาทินํ อตฺถาย
ชนปริจฺจาคํ กตฺวา ตาสฺ อุปฺทานํ มคฺคํ ปิทฺติ นิวาเรติ ฯ
โสคฺคิ อตฺตानํ กโรตฺตติ นิรฺูปทฺทวํ เขมํ อตฺตानํ กโรติ ฯ
ฌาตฺพิลฺลนฺติ ฌาตฺกานํ พลฺลี ฯ อตฺติพิลฺลนฺติ อาคฺนฺตฺกานํ พลฺลี ฯ
ปฺพพฺเปตฺพิลฺลนฺติ ปฺรโลคคตฺนํ ฌาตฺกานํ พลฺลี ฯ ราชพิลฺลนฺติ
รณฺโโล กตฺตพฺพยฺตุตฺตํ ราชพลฺลี ฯ เทวตาพิลฺลนฺติ เทวตानํ กตฺตพฺพ-
พลฺลี ฯ สพฺพเมตฺ เตสฺ เตสฺ ยถาอนุจฺฉวิกกเวสน ทาตฺพฺพทานสฺส
อชฺวจฺนํ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 524

ขนฺติโสฺรจฺเจ นวิภูจฺจาติ อธิวาทนฺกฺขนฺตฺยณฺจ สฺสูลตฺยาจ จ
นวิภูจฺจา ๑ เอกมตฺตํ ทเมนฺตฺติ อํกํ อตฺตโนว อตฺตภาวํ
อินฺทฺริยทเมน ทเมนฺตฺติ ๑ สเมนฺตฺติ อตฺตโน จิตฺตํ กิเลส-
วูปสมเนน สเมนฺตฺติ ๑ ปรีนฺิพฺพาเปนฺตฺติ กิเลสปรีนฺิพฺพานเนน
ปรีนฺิพฺพาเปนฺตฺติ ๑ อุทฺทกฺกิกนฺตฺติอาทิสฺสู อุปรูปรฺภูมฺิสฺสู ผลทําน-
วเสน อุทฺทมกฺกมสฺสาติ อุทฺทกฺกิกา ๑ สกฺกสฺส หิตาติ ตตฺรฺรูป-
ปตฺติชนนฺโต โสวกฺกิกา ๑ นินฺิพฺพตฺต
สฺววิปากา ๑ สฺวภูจฺจ อคฺคานํ ทินฺิพฺพวณฺณาทินฺิ ทสนฺนํ วิเสสํ
นินฺิพฺพตฺต
อตฺโต ๑

อริยชฺรมเม จิตฺติ ปณฺจสฺลชฺรมเม ปตฺติจฺจิตฺ ๑ เปจฺจ สกฺก
ปโมทตฺติ ปรีโลกํ คนฺตฺวา ยตฺถ สกฺก ปฏฺิสนฺธิ กณฺหาติ
ตตฺถ โมทติ ๑ โสตาปนฺนสกทาคามิโน วา โหนฺตฺ อนาคามิ (๑)
วา สพฺเพสํ อํยํ ปฏฺิปปทา ลพฺภเตวาทิ ๑

อานนยสุตตวณณา

ทุดิเย ฯ อธิคมณีนยานิติ ปตตพพานิ ฯ กามโกคินาติ
วตถุ กามะ จ กิเลสกามะ จ ปริภุญชฺชนฺเตน ฯ อตฺถิสฺสาทีสุ
อตฺถิติ อุปฺปชฺชนกสฺสํ อตฺถิสฺสํ นาม ฯ โภเค ปริภุญชฺชนตฺส
อุปฺปชฺชนกสฺสํ โภคสฺสํ นาม ฯ อนนฺโณสฺมิติ อุปฺปชฺชนกสฺสํ
อนนยสฺสํ นาม ฯ นิทฺโทโส อนวชฺโชสฺมิติ อุปฺปชฺชนกสฺสํ
อนวชฺชสฺสํ นาม ฯ

ภุญชฺชนฺติ ภุญชฺชมาโน ฯ ปญฺญา วิปสฺสตีติ ปญฺญา
วิปสฺสตี ฯ อุโภ ภาเคติ เทว โภจฺจาเส เหฏฺฐิมานิ ตีณิ
เอกํ โภจฺจาสิ อนวชฺชสฺสํ เอกํ โภจฺจาสนฺติ เอวํ ปญฺญา
สมปฺสฺสมานो เทว โภจฺจาเส ชานาตีติ อตฺถโธ ฯ อนวชฺช-
สฺสสฺเสตฺตฺตํ เอตฺติวิธมฺปิ สฺสํ อนวชฺชสฺสสฺส สฺสพฺสี กถิ
นาคฺชตีติ ฯ

พฺรหฺมสุตตวณณา

ตติยฺติกนิปาเต วณฺณิตเมว ฯ สปุพฺพเทวตานีติ ปทฺมตฺตเมว
เอตฺถ วิเสโส ฯ จตฺตเถ ฯ สพฺพิ อุตฺตานเมว ฯ

รูปสุตตวณณา

ปญจเม ฯ รูป ปมาณ คเหตุวา ปสนุโน รูปปุปมาโณ
นาม ฯ รูปปุปสนุโน ตสุเสว อตุเวจัน ฯ โฆเส ปมาณ
คเหตุวา ปสนุโน โฆสปุปมาโณ นาม ฯ จีวรฐูปตตุฐเส
ปมาณ คเหตุวา ปสนุโน ฐูปปุปมาโณ นาม ฯ ฐมเม ปมาณ
คเหตุวา ปสนุโน ฐมมปุปมาโณ นาม ฯ อิตรานิ เตสึเย
อตุเวจันนิ ฯ สพฺพสตุเต จ ตโย โกฐฐาเส กตุวา เทว
โกฐฐาสา รูปปุปมาณา เอโก น รูปปุปมาโณ ฯ ปญจ
โกฐฐาเส กตุวา จตุตาริ โกฐฐาสา โฆสปุปมาณา เอโก
น โฆสปุปมาโณ ฯ ทส โกฐฐาเส กตุวา นว โกฐฐาสา
ฐูปปุปมาณา เอโก น ฐูปปุปมาโณ ฯ สตสทสสโกฐฐาเส
ปน กตุวา เอโก โกฐฐาโสว ฐมมปุปมาโณ เสสา น
ฐมมปุปมาณาติ เวทิตพฺพา ฯ

รูปเน ปามีสฺสูติ (๑) เย รูปึ ทิสฺวา ปสนุนา เต รูปเน
ปมาณีสฺสู นาม ฯ ปมินีสฺสูติ อตุโธ ฯ โฆเสน อนฺวคฺคูติ โฆเสน
อนฺคตา โฆสปุปมาณ คเหตุวา ปสนุนาติ อตุโธ ฯ
ฉนฺทราควสฺสเปตาติ ฉนฺทสฺส จ ราควสฺส จ วสึ อุเปตา ฯ
อชฺมตฺตยจ น ชานาตีติ นียกชฺมตฺเต ตสฺส คฺคณึ น
ชานาติ ฯ พหิทฺธา จ น ปสฺสตีติ พหิทฺธาปิสฺส ปฎิปตฺตี

เล่มที่ 14 ปตตกมวคควณนา หน้ 527

น ปสฺสตี ๑ สมนตารโณติ สมนตโต อวาริโต สมนตา
วา อวณมสฺสตี สมนตารโณ ๑ โฆเสน วุยหตีติ โฆเสน
นียติ น कुณน ๑ อชฺมตฺตญจ น ชานาติ พหิทฺธา จ
วิปสฺสตีติ นียกชฺมตฺเต कुณํ น ชานาติ พหิทฺธา ปนสฺส
ปฏิปตตี ปสฺสตี ๑ พหิทฺธา ผลทสฺสวตีติ ตสฺส ปเรหิ กตํ
พหิทฺธา สกการผลํ ปสฺสนโต ๑ วินีวณทสฺสวตีติ วิวฏฺทสฺสวตีติ ๑
น โส โฆเสน วุยหตีติ โส โฆเสน น นียติ ๑

สราคสฺสตฺตวณนา

นญฺเจ ๑ โมหํ วาปีอวิทฺทสฺสตี โมหํ วาปี อวิทฺทสฺ
อปณฺทิตา ๑ สวิฆาตฺนติ สทฺกํ ๑ ทฺกขุทฺรยฺนติ อายตี จ
ทฺกขวทฺทิตายกํ ๑ อจกฺขุกาติ ปณฺญาจกฺขุวิริทิตา ๑ ยถา ชฺมมา
ตถา สนฺตาคี ยถา รากาทโย ชฺมมา จิตา ตถา สภาวาว
หฺคฺวา ๑ น ตสฺเสวฺนติ (๑) มณฺยเรติ มยฺ เหวสฺนฺตา เหวสภาวาติ
ตสฺส น มณฺยเร น มณฺยฺนฺตีติ อตฺโต ๑ อิมสฺมี สฺตฺเตปี
คาถาสฺปี วฏฺฏเมว กถิตํ ๑

อหิราชสูตรวณณา

สตุตเม ฯ อิมานิ จตฺตานิ อหิราชกฺถานีติ อิทํ ทฺวฺช-
วิสาเนว สนฺชาย วุตฺตํ ฯ เย हि เกจิ ทฺวฺชวิสา สพฺเพ เต อิมสํ
จตฺนํ อหิราชกฺถานํ อพฺกนฺตรคฺตาว โหนฺติ ฯ อตฺตคฺคฺตฺติยาติ
อตฺตโน คฺคฺตฺตถาย ฯ อตฺตรกฺขายาติ อตฺตโน รกฺขนฺตถาย ฯ
อตฺตปริตฺตยาติ อตฺตโน ปริตฺตตามฺตถาย ฯ ปริตฺตํ นาม
อนฺุชานามิตฺติ อตฺโถ ฯ

อิทานิ ยถา ตํ ปริตฺตํ กาทพฺพิ ตํ ทสฺเสนฺโต
วิรูปกฺเขหิ เมตฺติอาทิมาย ฯ ตตฺถ วิรูปกฺเขหิตฺติ วิรูปกฺขนาค-
กฺเถหิ ฯ เสเสสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ อปาทเกหิตฺติ อปาทกสตฺเตหิ ฯ
เสเสสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ สพฺเพ สตฺตาติ อิตฺโต ปฺพฺเพ เอตฺตเกน
จानเนน โอตฺติสฺสกเมตฺตํ กเถตฺวา อิทานิ อนฺุทิสฺสกเมตฺตํ กเถตฺว
อิทมารทฺธํ ฯ ตตฺถ สตฺตา ปาณา ภูตฺตาติ สพฺพพานเวตานิ
ปฺกฺคฺลเววจนาเนว ฯ ภทฺธานิ ปสฺสนฺตฺติ ภทฺธานิ อารมฺมณานิ
ปสฺสนฺตฺติ ฯ มา กณฺุจิ ปาปมาคฺมาติ กณฺุจิ สคฺคํ ปาปกํ
ลามกํ มา อากจฺจตฺติ ฯ อปฺปมาโน พุทฺโธติ เอตฺถ พุทฺโธติ
พุทฺธคฺคฺนา เวทิตฺตพฺพา ฯ เต हि อปฺปมาณา นาม ฯ เสสทฺเวปี
เอสฺว นโย ฯ ปมาณวณฺุตฺตานีติ คฺคฺนปฺปมาเนน ยุตฺตานิ ฯ
อณฺุณานาภิตฺติ โลมสนาภิกโก มกฺกภูโก ฯ สรพฺุติ ฆรโคติกา ฯ
กตา เม รกฺขา กตา เม ปริตฺตฺตาติ มยา เอตฺตกสฺส ชนสฺส

อธมมิกสุตตวณณา

ทสเม ๑ อธมมิกา โหนตติ โปราณกรราชูหิ จปีตํ ทส-
ภาคพลิตฺเจว อปราชานูรูปญจ ทณฺท์ อคฺคเหตุวา อติเรก-
พลินฺ เจว อติเรกทณฺทสฺส จ คหณณ อธมมิกา ๑
ราชายุตฺตาทิ รยฺโฆ ชนปฺเทสุ กิจฺจลํวิชายกา आयุตฺตก-
ปฺริสา ๑ พฺราหฺมณคหปฺติกาติ อนฺโตนครวาสิโน พฺราหฺมณ-
คหปฺตโย ๑ เนคมชานปฺทาติ นิคมวาสิโน เจว ชนปฺทวาสิโน
จ ๑ วิสมนฺติ วิสมา หุตฺวา อสมเยน วายนฺตฺติ อตุโธ ๑
วิสมาติ น สมา อติถทฺธา วา อติมฺทกา วาติ อตุโธ ๑
อปฺลชสาติ มกฺคโต อปคตา อุมฺมกฺคคามิโน หุตฺวา วายนฺตฺติ
อตุโธ ๑ เทวตา ปฺริกฺปิตา ภวนฺตฺติ วาเตสุ หิ วิสเมสุ
อปฺลชเสสุ วายนฺเตสุ รุกฺขา ภิชฺชนฺติ วิมานานิ ภิชฺชนฺติ ๑
ตสฺมา เทวตา ปฺริกฺปิตา ภวนฺติ ๑ ตา เทวสฺส สมฺมา
วสุสิตฺถํ น เทนฺติ ๑ เตน วุตฺตํ เทโว น สมฺมา ชาริ
อนฺุปฺปเวจฺจตฺติ ๑ วิสมปฺกานิ สฺสฺสานิ ภวนฺตฺติ เอกสฺมิญจ
จानเน คพฺภินิ โหนฺติ เอกสฺมี สลฺยชาตชีรานิ เอกํ จานํ
ปฺจจตฺติ เอว วิสมปฺกานิ (๑) ภวนฺติ ๑

สํ นกฺขตฺตานิ ตารกรฺอุปานิ ปฺริวตฺตฺนตฺติ ขลา กตฺติก-
ปฺณณฺมา กตฺติกนกฺขตฺตเมว ลภฺติ มาคสิรฺปฺณณฺมา มาคสิร-
๑. ม. วิสมํ ปากานิ สฺสฺสานิ ๑

เล่มที่ 14 ปตตกมมวคควณณา หน้า 531

นภขตตเมวาทิ เอวํ ตสฺมี มาเส สา ปุณฺณมา ตํ ตํ
นภขตตเมว ลภติ ตถา สมิํ ปริวตฺตุนฺติ ฯ อวิสํ วาตา
วายนฺตฺติ อวิสมา หุตฺวา สมยสฺมีเยว วายนฺติ ฉ มาเส
อตุตฺตรา วาตา ฉ มาเส ทภฺจिณาติ เอวํ เตสํ เตสํ
ชนปทานํ อนุรूपे สมเย วายนฺติ ฯ สฺมาติ สมปฺปวตฺติโน
นาติทฐา นาติมฺหุ ฯ ปภฺชสาติ มคฺคปฺปฏิปฺนฺนา มคฺคเเนว
วายนฺติ โน อมคฺคเเนาติ อตุโธ ฯ

ชิมฺหํ กจฺจตฺติ กุฏฺฐิํ กจฺจติ อติตฺถํ กณฺหาติ ฯ เนตฺเต (๑)
ชิมฺหํ กเต สติติ นยฺตีติ เนตฺตา ฯ ตสฺมี เนตฺเต (๒) ฯ ชิมฺหํ
กเต กุฏฺฐิํ กนฺตฺวา อติตฺถํ กณฺหนฺเต อิตฺราป อติตฺถเมว
กณฺหนฺตฺติ อตุโธ ฯ เนนฺเตติปี (๓) ปาโจ ฯ ทภฺจํ เสตีติ ทภฺจํ
สยติ ทภฺจิตฺติ โหตีติ อตุโธ ฯ

ปตตกมมวคฺโค ทฺติโย ฯ

กาถากุลกํ สมตฺตํ ฯ

๑ ลี. เนเต ฯ ๒ ลี. เนตา ฯ ๓ ลี. เนตฺเตติปี ฯ ม. นีเตติปี ฯ

อปณณกวกคณณนา

ปธานสุตตวณณนา

ตติยวคคสส ปจเม ฯ อปณณกปฏิปทนต์ อวิรุทฐปฏิปทํ ฯ
โยนิ จสส อารทฐา โหตีติ การณญจสส ปริปฺณณํ โหติ ฯ
อาสวานํ ขยายาติ อรหตฺตตถาย ฯ ทุตฺติยํ อุตฺตทานเมว ฯ

สปปฺริสสุตตวณณนา

ตติเย ฯ อวณฺโณติ อकुณฺเ ฯ ปาตูกโรตีติ กเถติ ปากกฺ
กโรตี ฯ ปญฺหาภินิโธติ ปญฺหตฺถาย อภินิโธ ฯ อหาเปตฺวา
อลมฺพิตฺวาติ อปริหิณฺ อลมฺพิตํ กตฺวา ฯ เอตฺถ จ อสปปฺริโส
ปาปิจฺจตฺถาย อตฺตโน อวณฺณํ ฉาเทติ สปปฺริโส ลขฺชิตาย อตฺตโน
วณฺณํ ฯ อิทานิ ยสฺมา อสปปฺริโส หิโรตฺตปฺปรหิโต
สํวาเสน อวชานาติ สปปฺริโส ปน หิโรตฺตปฺปสมนฺนาคโต
สํวาเสนาปี นาวชานาติ ฯ ตสฺมา สปปฺริสภาวสาธกํ (๑) อชฺฐนาคต-
วฐโกปมฺมํ ทสฺเสตฺถุ เสยฺยถาปี ภิกฺขเว วฐกาติ อาทิมานฺ ฯ
ตตฺถ วฐกาติ สฺฐณฺสา ฯ ติปุพฺพนต์ พหฺลํ ฯ เสสเมตฺถ
อุตฺตทานเมวาติ ฯ

อภคสูตรวณณา

จตุตเถ ๑ สีสกุนติ อภคปตตํ อุตตมสีลํ ๑ เอเสว นโย
สพพตถ ๑

ปญจเม ๑ รูปกุนติ ยํ รูปํ สมมุติตวา อรหตตํ
ปาปุณาติ อิทํ รูปกํ นาม ๑ เสเสสุปี เอเสว นโย ๑
ภวกุนติ เอตถ ปน ยสมิ อตตภาเว จิตฺ อรหตตํ ปาปุณาติ
เอตํ ภวกํ นามาติ ๑

กุนินารสูตรวณณา

นฏฺเฐ ๑ อุปวตฺตเนติ ปาจिनคตาย สาลปนฺติยา อุตฺตเรน
นิวตฺติตวา จิตาย เวมชฺฌญฺจानเ ๑ อนฺตเร ยมกสาลานนฺติ
ทฺวินนํ สาลรฺกขานํ อนฺตเร ๑ กงฺขาติ เทวพฺุหํ ๑ วิมตฺติ
วินิจฺฉิตฺุ อสมตฺถตา ๑ พฺุทฺโธ นฺุ โข น พฺุทฺโธ นฺุ โข
ธมฺโม นฺุ โข น ธมฺโม นฺุ โข สงฺโฆ นฺุ โข น
สงฺโฆ นฺุ โข มคฺโค นฺุ โข น มคฺโค นฺุ โข ปฏฺิปปทา
นฺุ โข น ปฏฺิปปทา นฺุ โขติ ยสฺส สํสโย อุปฺปชฺเชยฺย
ตํ โว วทามิ ปุจฺฉถ ภิกฺขเวติ อยเมตฺถ สงฺเขปฺตฺโถ ๑
สत्ถคารเวนปี น ปุจฺฉเยยฺยธาติ มยํ สत्ถฺ สนฺุติเก ปพฺุพฺุชฺมิหา
จตุตฺวาโร ปจฺฉยาปี โน สत्ถฺ สนฺุตกาเว เต มยํ เอตฺตํ
กถํ กงฺขํ อภคฺวา น อรหาม อชฺช ปจฺฉนิเม กาลเ กงฺขํ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 534

กาตุนติ สเจ เอวํ สตุถริ คารเวน น ปุจฺจถ ๑ สหายโกปี
ภิกฺขเว สหายกสฺส อารโจะตฺติ ตุมหากํ โย ยสฺส ภิกฺขุ
สนฺทิกฺโข สมนฺตโต โส ตสฺส อารโจะตฺ อหํ เอกภิกฺขุสฺส
กเถสฺสามิ ตสฺส กถํ สุตฺวา สพฺเพ นิกฺกงฺขา ภเวยฺยาถาติ
ทสฺเสติ ๑ เอวํ ปสนฺโนติ เอวํ สทฺทหามิ อหนฺติ อตฺโถ ๑
ถาณเมวาทิ นิกฺกงฺขาภาวปจฺจกฺขกรณถาณํเยว เอตฺถ ตถาคตสฺส
น สทฺธามตฺตุนฺติ อตฺโถ ๑ อิมํสํ หิ อานนฺทาทิ อิมํสํ
อนฺโตสํณิยํ นิสินฺนํ ปณฺจณฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ ๑ โย ปจฺฉิมโกติ
โย कुณวเสน ปจฺฉิมโก อานนฺทตฺเถรฺเยว สนฺธายาห ๑

อจินฺเตยฺยสฺตวณณา

สตุตฺตเม ๑ อจินฺเตยฺยานิํติ จินฺเตตฺตุ อยฺตฺตานิ ๑ น
จินฺเตตฺตพฺพานิํติ อจินฺเตยฺยตฺตาเยว น จินฺเตตฺตพฺพานิ ๑ ยานิ
จินฺเตนฺโตติ ยานิ การณานิ จินฺเตนฺโต ๑ อุมฺมาทสฺสาติ
อุมฺมตฺตกภาวสฺส ๑ วิฆาตสฺสาติ ทฺกฺขสฺส ๑ พุทฺธวิสโยติ พุทฺธานํ
วิสโย สพฺพณฺญตฺถาณาทินํ พุทฺธคฺคณํ ปวตฺติ จ อานฺภาโว
จ ๑ ฆานวิสโยติ อภิญฺญาณานวิสโย ๑ กมฺมวิปาโกติ ทิฏฺฐ-
ธมฺมเวทนียาทีนํ กมฺมานํ วิปาโก ๑ โลกจินฺตาติ เกน น
โฆ จนฺทิมสฺสุริยา กตา เกน มหาปฺจวี เกน มหาสมฺพุโท
เกน สตุตฺตา อุปฺปาติตา เกน ปพฺพตา เกน อมฺพตฺตาล-
นาพิเกราทโยติ เอวรูปา โลกจินฺตา ๑

ทกฺขินฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

อฏฺฐเม ๑ ทกฺขินฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
วิสุทฺธิยา การณานิ ๑ ทายกโต วิสุทฺธตีติ มหฺปผลภาเวน
วิสุทฺธติ อตฺถโ ๑ กลฺยาณชฺมโมติ สฺจิชฺมโม ๑ ปาปชฺมโมติ
ลามกชฺมโม ๑ ทายกโต วิสุทฺธตีติ เอตฺถ เวสฺสนฺตรมหาราชา
กเถตฺพุโป ๑ โส หิ ชฺชกพฺรหฺมณฺสฺส ทารเก ทตฺวา มหาปจฺวี
กมฺเปสิ ๑ ปฏฺิกฺคาหฺกโต วิสุทฺธตีติ เอตฺถ กลฺยาณินฺทิมฺขทฺวาร-
วาสิ เกวฏฺฏโ กเถตฺพุโป ๑ โส กิร ทิมฺสมนฺตเถรฺสฺส ติกฺขตฺตํ
ปิณฺทปาตํ ทตฺวา มรณฺมณฺเจ นิปนฺโน อยฺยสฺส มํ ทิม-
สมนฺตเถรฺสฺส ทินฺนปิณฺทปาโต อฺทฺธตฺตีติ อห ๑ เนว
ทายกโตติ เอตฺถ วทฺธมฺมานวาสิ ลฺลทฺทโก กเถตฺพุโป ๑ โส
กิร เปตฺสฺส ทกฺขินฺ ทนฺโต เอกสฺส ทฺสฺสฺสฺลสฺเสว ตโย
วเร อทาสิ ๑ ตตฺยวเร อมนฺสฺโส ทฺสฺสฺสฺลโล มํ วิลฺลุมฺปตีติ
วิรวี ๑ เอกสฺส สฺลวโต ภิกฺขุโน ทตฺวา ปาปิตกาเลยฺยสฺส
ปาปฺณิ ๑ ทายกโต เจว วิสุทฺธติ ปฏฺิกฺคาหฺกโต จาติ เอตฺถ
อสฺทิสฺทานํ กเถตฺพุพนฺติ ๑

วณิซซุตตวณณา

นวมเ ๑ ตาทิสา วาติ ตัสทิสาว ตัสริกขกา ๑ เณฑคามินี
โหตีติ เณฑ กจุนติ ๑ ยิ ปตติตติ ตั สพพิ นสฺสตีติ
อตฺโต ๑ น ยถาธิปฺปายา โหตีติ ยถาชฺฆาสา น โหติ ๑
ปฺราธิปฺปายา โหตีติ ปฺรชฺฆาสา อตฺตชฺฆาสาโต อธิกตรผลา
โหติ ๑ สมณฺ วา พฺราหฺมณฺ วาติ เอตฺถ สมิตปาปพาหิตปาปตา
หิ สมณพฺราหฺมณตา เวทิตพฺพา ๑ วท (๑) ฆนฺเต ปจฺเจยนาติ
ฆนฺเต จตฺตพฺพิเชน จิวราทินา ปจฺเจยเนน วเทยฺยาสีติ เอว
ปวาเรติ นิมนฺเตติ ๑ เยน ปวาเรตีติ ปฺริจฺฉินฺนิตฺวา ยตฺตเกน
ปวาเรติ ๑ ตํ น เทตีติ ตํ สพฺพโส น เทติ ๑ ตํ น
ยถาธิปฺปายิ (๒) เทตีติ ตํ ยถา ตสฺส อชฺฆาสาโย เอว ทาทู
น สกฺโกติ หาเปตฺวา อปฺปกิ เทติ ๑ ยถาธิปฺปายิ เทตีติ
ยตฺตกํ โส อิจฺฉติ ตตฺตกเมว เทติ ๑ ปฺราธิปฺปายิ เทตีติ
อปฺปกิ ปวาเรตฺวา อวตฺถริตฺวา พหุ เทติ ๑

กมโพชสุตตวณณา

ทสเม ๑ เนว สภายํ นิสีหตีติ วินิจฺจนฺทตฺถํ วินิจฺจนฺ-
สภายํ เนว นิสีหตี ๑ น กมฺมนฺตํ ปโยเชตีติ กสิวณฺชชาทิ
มหากมฺมนฺตํ น ปโยเชตี ๑ น กมฺโพชํ คจฺจนฺตีติ โภคสมฺภรณฺตถาย (๑)
กมฺโพชรกฺขํ น คจฺจนฺตี ๑ เทสนามคฺคตเมว เจตํ ยงฺกิลฺลจि
ติโรรกฺขํ น คจฺจนฺตีติ อตฺถโถ ๑ โภชนนฺตออาทิสฺส โภชนตาย โภช-
ปริยฺยจฺจิตฺโต อตฺถนตฺถํ น ชานาติ อิสฺสูกิตาย ปฺรสมฺปคฺคตี
น สหตี มจฺจนฺตตาย ฐนํ ทตฺวา กิจฺจํ กาคฺคํ น สกฺโกติ
นิปฺปญฺจนฺตตาย กิจฺจํ สํวิธาตฺถํ น สกฺโกติ ๑ ตสฺมา เอตานิ
สภานิสีหนาทินิ กโรตีติ ๑

อปญฺณกวกฺโก ตติโย ๑

มจลวคควณณา

ปาณาติปาตาหิสุตตปญจกถณณา

จตุตถสฺส ปจมาทีนึ อุตฺตทานตุถาเนว ฯ

ปญจเม ฯ นึจกุลเ ปจจาชาโตติอาทิกเณ ตเมน ยุตฺโต

ตโม ฯ กายทฺวจริตาทีหึ ปฺนุ นึรยตมฺปคมนโต ตมปรายโน ฯ

อิติ อุกฺเขนาปี ขนฺธตโมว กถิตฺโต โหติ ฯ อทฺฐกุลเ ปจจาชาโตติ

อาทิกเณ โชตินา ยุตฺโต โชติ อาโลกฺวโตติ วุตฺตํ โหติ ฯ

กายสฺวจริตาทีหึ ปฺนุ สกฺกฺขปฺตฺติโชติภาวฺปคมนโต โชติปรายโน ฯ

อิมินา นเยน อิตเรปี เทว เวทิตพฺพา ฯ

เวณกุลเถติ วิลีวการกุลเ ฯ เนสาทกุลเถติ มึคฺลทฺทกาทีนึ

กุลเ ฯ รถการกุลเถติ จมฺมการกุลเ ฯ ปฺกุกฺสกุลเถติ ปฺปฺพจฺจทฺทก-

กุลเ ฯ เอตฺตาวตา กุลวิปฺตฺตี ทสฺเสตฺวา อิทานึ ยสฺมา

ปฺกุกฺสชาโตปี เอกจฺโจ อทฺโธ โหติ มหทฺฐโน ฯ อัย ปน

น ตาทีโส ตสฺมา ตสฺส โภกวิปฺตฺตี ทสฺเสตฺถุ ทลิตฺเทติ

อาห ฯ ตตฺถ ทลิตฺเทติ ทาลิตฺเทติเยน สมฺนฺนาคเต อปฺปนฺน-

ปานโกชเน ฯ กสิรวุตฺติเกติ ทุกฺขวุตฺติเก ฯ [ยตฺถ วายาเมน

อาราธเนติ ตํ ปาเปตีติ อตฺโถ ฯ ยตฺถ กสิเรน ฆาตฺจฺฉาโท

ลพฺภตีติ ยสฺมี กุลเ ทุกฺเขน ยากฺกตฺตมาโส จ โภปฺนมตฺตํ

เล่มที่ 14 มจลวคฺควณณา หน้า 539

อจฺฉาถนํ วา ลพฺภติ ฯ

อิทาณิ ยสฺมา เอตฺถ กุเล ชาโตปี อุปฺธิสมฺปนฺโน โหติ
อตุตฺถาวสฺมิทฺธิยํ จิโต อัย ปน น ตาทีโส ตสฺมา ตสฺส
สรีรวิปตฺตีปี ทสฺเสตฺถุ โส จ โหติ ทุพฺพณฺโณติอาทิมาย ๑
ตตฺถ] ทุพฺพณฺโณติ ปุํสุปีสาจโก วีย ฉามขาณฺณวณฺโณ ๑
ทุทุทลโกติ วิชาตมาตฺยาปี อมฺนาปทสฺสโน ๑ โอโกฏฺฐิมโกติ
ลคฺคณฺทโก ๑ กาโณติ เอกจฺฉิกาโณ วา อุภยจฺฉิกาโณ วา ๑
กฺคณฺธิ เอกหตฺถกฺคณฺธิ วา อุภยหตฺถกฺคณฺธิ วา ๑ ขลฺไซติ เอก-
ปาทขลฺไซ วา อุภยปาทขลฺไซ วา ๑ ปกฺขหโตติ หตฺปกฺโข
ปีจสปี ๑

ปทีเปยฺยสฺสาติ เตลคปฺลลาทีโน ปทีปฺอุปกรณสฺส ๑ เอวํ
โข ภิกฺขเวติ เอตฺถ เอโก ปุคฺคโล พหิทฺธา อาโลกํ อทิสฺวา
มาตฺถกฺคณฺธิสฺมีเยว กาลํ กตฺวา อปาเยสฺสุ นิพฺพตฺตฺนโต สกฺลมฺปี
กปฺปี สฺสรติ ๑ โสปี ตโมตฺมปฺรายโนว ๑ โส ปน กุหคฺคปุคฺคโล
ภเวยฺย ๑ กุหคฺคสฺส หิ เอวรูปา นิปฺพตฺติ โหตีติ วุตฺติ ๑
เอตฺถ จ นีเจ กุเลติอาทීหิ อากมฺนวิปตฺติ เจว ปจฺจุบฺปนฺน
ปจฺจยวิปตฺติ จ ทสฺสิตา ๑ ทลิตฺเทติอาทීหิ ปวตฺตปจฺจยวิปตฺติ ๑
กสิรวุตฺติเกติ อาทීหิ อาชีวฺปายวิปตฺติ ๑ ทุพฺพณฺโณติ อาทීหิ
อตุตฺถาววิปตฺติ พหฺวาพาโรติ อาทීหิ ทฺกฺขการณสฺมาโยโค ๑
[]มรมฺมโปตฺถเก นตฺถิ ๑

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 540

น ลาทิตอาทิตี สุขการณวิปตติ เจว อุโปภควิปตติ จ ฯ
กาเยน ทุจจรัตนติอาทิตี ทมปราชนภาวสุส การณสมายโค ฯ
กายสุส เกทาติอาทิตี สมุปรายิกตมุปคโม ฯ สุกุกปกุโ
วตุตปฏิปกุจนเยน เวทิตพุโพ ฯ

โณตตตตตวณณา

นกุเจ ฯ โณตตตตติ อิทานี นิโจ आयตีปี นิโจ
ภวิสสุติ ฯ โณตตตตติ อิทานี นิโจ आयตี อุจโจ ภวิสสุติ ฯ
อุณณโณตตติ อิทานี อุจโจ आयตีปี นิโจ ภวิสสุติ ฯ
อุณณอุณณตติ อิทานี อุจโจ आयตีปี อุจโจ ภวิสสุติ ฯ
วิตถารโ ปน เนลั ปุริมสุตตตตตเยเนว เวทิตพุโพติ ฯ

ปุตตตตตวณณา

สตตตตต ฯ สมณมจโลติ สมณอจโล มกาโร ปท-
สนธิกรโ นิจจลสมโณติ อตุโธ ฯ อิมินา สตตตตตตปี เสกขั
ทสุเสติ ฯ โสปี สาสเน มุลชาตาย สทุชาย ปติภูจิตตตต
อจโล นาม ฯ สมณปุณฺฑริโกติ ปุณฺฑริกสทิโส สมโณ ฯ
ปุณฺฑริกั นาม อุณสตตตต สโรรุหั ฯ อิมินา สุกุขวิ-
ปสุสทชีณาสวั ทสุเสติ ฯ โส หิ ฌานาภิญญานั อภาเวน
อปริปุณฺณคฺคตตตต สมณปุณฺฑริโก นาม โหติ ฯ สมณปทุโมติ

เล่มที่ 14 มจลวคฺควณณา หน้า 541

ปทุมสทิสฺส สมนฺ ๑ ปทุมํ นาม ปริปฺณฺณสฺตปฺตํ สโรรฺหํ ๑
อิมินา อุภโตภาควิมุตฺตํ ชินาสวํ ทสฺเสติ ๑ โส หิ
ฉานาภิญฺยานํ ภาเวน ปริปฺณฺณคฺคฺคฺตฺตา สมนฺปทุมํ นาม
โหติ ๑ สมนฺเสสุ สมนฺเสสุมาโลติ สพฺเพสุปี เอเตสุ สมนฺเสสุ
สุขุมาลสมฺโน มุทฺจิตฺตสรีโร กายิกเจตสิกทฺกฺขรหิโต เอกนฺต-
สุจี ๑ เอเตน อตฺตฺตานญฺเจว อตฺตสทิสฺเส ทสฺเสติ ๑

เอว มาตีกํ นิกฺขิปปิตฺวา อิทานิ ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา วิภชนฺโต
กถญฺจ (๑) ภิกฺขเวติ อาทิมฺาห ๑ ตตฺถ เสโขติ สตฺตวิโรปิ
เสโข ๑ ปาฏฺฐิปโหติ ปฏฺฐิปนฺนโก ๑ อนฺตฺตฺร โยคกฺเขมํ ปฏฺฐย-
มาโน วิหฺรตีติ อรหฺตฺตํ ปฏฺฐยนฺโต วิหฺรติ ๑ มุทฺธาภิสฺตฺตสฺสาติ
มุทฺชนิ อภิสฺตฺตสฺส กตฺตาภิสฺตฺตสฺสาติ อตฺโถ ๑ อภิสฺโขติ
อภิสฺกํ กาคฺุ ยุตฺโต ๑ อนภิสฺตฺโตติ น ตาว อภิสฺตฺโต ๑
มจลปฺตฺโตติ รยฺโลว ขตฺตฺยสฺส มุทฺธาภิสฺตฺตสฺส ปฺตฺตภาเวน
เจว ปฺตฺเตสุ เขฏฺฐกภาเวน จ น ตาว อภิสฺตฺตภาเวน จ
อภิสฺกปฺตฺตฺติอฺตฺถาย อจลปฺตฺโต นิจฺจลปฺตฺโต (๒) ๑ มกาโร
นิปาตมตฺตํ ๑

กาเยน สฺสฺติตฺวาติ นามกาเยน สฺสฺติตฺวา ๑ ยาจิโตว พหุลํ
จีวรํ ปริภฺวชฺตีติ อิทํ ภาเนเต ปริภฺวชฺชธาติ เอว ทายเกหิ
યાจมานเหิ อุปฺนิตํ จีวรํ พหุํ ปริภฺวชฺติ กิณฺญจิทฺเว อยาจิตํ
๑ สฺ. กตโม จ ๑ ๒ ม. นิจฺจลปฺตฺโต ๑

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 542

พุกุลตเถโร วีย ๑ ปิณฑปาตํ ขทิววมกเค สิวลิตเถโร วีย
เสนาสนํ อฏฺฐกนาครสฺส
ปีลินทวจุตเถโร วีย ๑ ตฺยสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
มนํ อลฺลฺยฺนเกน ๑ สมฺมทาจฺรณฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปวตฺต
อุปหารํ อุปฺหรณฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อุปฺหรณฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อุปฺนฺยณฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
นิพฺพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
นฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
นฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
นฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
นฺนฺนฺนฺนฺนฺน
นฺนฺนฺน
นฺน
น

สํโยชนสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

อฏฺฐเม ๑ สาสเน ลทฺธปฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
มจฺโลติ วุตฺโต นาทิพฺพคฺคฺคฺคฺคฺค
สทฺทาคามิ สมณฺนฺนฺนฺนฺนฺน
วีย สโรรฺรหํ อนาคามิ สมณฺนฺน
กิลฺลฺลสฺส สพฺพสฺส สมฺมจฺฉินฺนตฺต
สมณฺนฺนฺนฺนฺน

สมมาทิกุจิสุตตวณณา

นวม ๑ สมมาทิกุจิโกติอาทีหิ อฏฺงกิกมคฺควเสณ ปจฺม-
สุตฺเต วิย สุตฺต เสขา คหิตา ๑ ทุตฺติวารเร ทสฺงกิกมคฺควเสเนว
วา อรหตฺตผลณณอรหตฺตผลวิมุตฺตีหิ สทฺฐี อฏฺงกิกมคฺควเสณ วา
สุกฺขวิปสฺสกชีณาสโว กถิตฺโต ตติยวารเร อุกฺโกตภาควิมุตฺโต
จตุตฺถวารเร ตถาคโธ จ ตถาคตสทิสชีณาสโว จาติ ๑ อิติ
อิทํ สุตฺตํ ปจฺมสุตฺเต กถิตปฺกุกถานํ วเสเนว กถิตํ ๑
เทสนามตฺตเมว ปเนตฺถ นานนฺติ ๑

ขนฺธสุตฺตวณณา

ทสม ๑ ปจฺมวารเร (๑) อรหตฺตตฺถาย ปโยคํ อนารภิตฺวา
จิตฺโต ปมาทวิหารี เสขปฺกุกโล กถิตฺโต ๑ ทุตฺติวารเรน (๒) อนุปฺปาติ-
ตชฺฌาโน อารทฺฐวิปสฺสโก อปฺปมาทวิหารี เสขปฺกุกโล
กถิตฺโต ๑ ตติยวารเรน (๓) อารทฺฐวิปสฺสโก อปฺปมาทวิหารี อฏฺฐ-
วิโมกฺขลาภี เสขปฺกุกโล กถิตฺโต ๑ จตุตฺถวารเร ปรมสฺสุขุมาล-
ชีณาสโวติ ๑

มจลวคฺโค จตุตฺโต ๑

๑. ม. ปจฺมวารเร ๑ ๒. ม. ทุตฺติวารเร ๑ ๓. ม. ตติยวารเร ๑

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 544
เล่มที่ 14 หน้า 544

อสุรวคควณณา

อสุรสุตตวณณา

ปลงจมสฺส ปจเม ฯ อสุโรติ อสุรสทิสฺส วิภจฺโญ (๑) ฯ
เทโวติ เทวสทิสฺส คฺควเสน อภิรุโป ปาสาทิโก ฯ

ปจรมสมาธิสุตตวณณา

ทฺฐิตฺเย ฯ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถสฺสาติ นฺยกชฺฌตฺเต อปฺปนา-
จิตฺตสมาธิสฺส ฯ อธิปญฺญาธมฺมวิปฺสสนายาติ สงฺขารปริคฺคาห-
วิปฺสสนาถาณสฺส ฯ ตลฺหิ อธิปญฺญาสงฺขาตลฺหจฺจ ปลงจกฺขนธ-
สงฺขาเตสฺส จ ธมฺเมสฺส วิปฺสสนาภูตํ ตสฺมา อธิปญฺญาธมฺม-
วิปฺสสนาติ วุจฺจตีติ ฯ

ทฺฐิตฺยสมาธิสุตตวณณา

ตฺฐิตฺเย ฯ โยโค กรณฺนีโยติ ชฺชุตฺตปฺปชฺชุตฺตตา กาทพฺพา ฯ
ฉนฺนุโทติ กตฺตกฺกมฺยตาฉนฺนุโท ฯ วายาโมติ ปโยโค ฯ อฺุสฺสาโหติ
ตโต อธิมตฺตตฺร วิริยํ ฯ อฺุสฺโสฬหฺหิติ ปงฺกถกฺกตฺกฏฺฐทฺฐรณฺสทิสฺส
มหาวิริยํ ฯ อปฺปปฏิวานีติ อนิวตฺตนา ฯ

ตติยสมาธิสูตรตวณณา

จตุตเถ ๑ เอว โข อวูโส สงฺขารา ทฏฺฐพฺพาทิอาทิสฺ
อวูโส สงฺขารา นาม อนิจฺจโต ทฏฺฐพฺพา อนิจฺจโต
สมมตฺตพฺพา อนิจฺจโต วิปลสฺติตพฺพา ๑ ตถา ทุกฺขโต อนตฺตโตติ
เอว อตฺโต ทฏฺฐพฺพโ ๑ เอว โข อวูโส จิตฺตํ สณฺจ-
เปตพฺพนฺติอาทิสฺปิ ปรมชฺฌานวเสน อวูโส จิตฺตํ สณฺจเปตพฺพํ
ปรมชฺฌานวเสน สนฺนิสาเทตพฺพํ ปรมชฺฌานวเสน เอโกทิกคตพฺพํ
ปรมชฺฌานวเสน สมากทิตพฺพํ ๑ ตถา ทุตฺตชฺฌานาทิวเสนาคิ
เอว อตฺโต ทฏฺฐพฺพโ ๑ อิมสฺส คีสุปิ สุตฺเตสฺส สมถวิปลสฺสนา
โลกิยโลกุตฺตราว กถิตา ๑

ฉวาลาตสูตรตวณณา

ปญฺจเม ๑ ฉวาลาตนฺติ สุสานเน อลาตํ ๑ มชฺฌเม กฺุณคตนฺติ
มชฺฌญฺจานเน กฺุณมกฺุขิตํ ๑ เนว คามเม กฺุณจตุถํ ปรตฺติติ
กฺุณฺโคปานสฺติมภฺโสปานิณํ อตฺถาย อนุปเนยฺยตฺถาย น คามเม
กฺุณจตุถํ สาเชติ เขตฺตคฺุณฺปิปาทำ วา มญฺจปาทำ วา กาคํ
อนุปเนยฺยตฺถาย น อรณฺญเณ กฺุณจตุถํ สาเชติ ๑ ทฺวิสฺส โกณฺนิสฺส
คยฺหมานํ หตฺถํ ทหติ มชฺฌเม คยฺหมานํ กฺุณเณ มกฺุเชติ ๑
ตฺถูปมณฺติ ตํ สริกฺุขกํ ๑ อภิกฺุณนฺตโรติ สุนฺทรตโร ๑ ปณฺนิตโรติ
อฺุคฺุตฺตมตโร ๑ ควา ชีรณฺติ คาวิตโต ชีริ ๑ ชีรมหา ทธิตฺติอาทิสฺ

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรทปุรณี ๒) - หน้าที่ 547
เล่มที่ 14 หน้า 547

อตฺตหิตฺตฺตฺตวณฺณา

อฏฺฐมํ ปุคฺคชฺฌมาสยวเสนาปี ทสพลสฺส เทสนา-
ณาณวילהาเสนาปี กถิตํ

นวมํ ปญฺจเวรวเสน วุตฺตํ ฯ

โปตฺตลยฺสฺตฺตวณฺณา

ทสเม ฯ กาลเณนาติ ยุตฺตปฺปยุตฺตกาเลน ฯ ขมตีติ รุจฺจติ ฯ
ยทิตํ ตฺตฺร ตฺตฺร กาลญฺญตฺตาติ ยา เอสา ตฺตฺถ ตฺตฺถ
กาลํ ชานนา ฯ ตํ ตํ กาลํ ญตฺวา หิ อวณฺณารสฺส
อวณฺณกถนํ วณฺณารสฺส จ วณฺณกถนํ ปญฺหิตานํ ปกตีติ
ทสฺเสตี ฯ

อสุรวกฺโข ปญฺจโม ฯ

ทฺตยปณฺณาสทวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรปฐณี ๒) - หน้าที่ 548
เล่มที่ 14 หน้า 548

ตติยปณาสกวรรณนา

วลาหกวคฺควณณนา

วลาหกสุตฺตวณณนา

ตติยปณาสกสฺส ปจฺเจ ๗ วลาหกาติ เมฆา ๗ ภาสิตา
โหติ โน กตฺตาติ อิทฺถจิทฺถจ กริสฺสามีติ เกวลํ
ภาสตีเยว น กโรติ ๗ กตฺตา โหติ โน ภาสิตาติ อกฺเคตฺตวาว
อิตฺถจิทฺถจ มยว กาคฺคฺ วณฺณตีติ กตฺตา โหติ ๗ เอวํ สพฺพตฺถ
อตุโถ เวทิตฺตฺโพ ๗
ทฺติยํ อุตฺตทานตฺถเมว ๗

กมุภสุตฺตวณณนา

ตติเย ๗ กมุภภาติ ฆณฺา ๗ ตฺจฺจโน ปิหิตฺติ ริตฺตโก
ปิหิตฺตฺมฺโข ๗ ปุโร วิวณฺณตี อุกกปฺปฺนฺโน อปารุตฺตฺมฺโข ๗
เสสฺสพทฺทฺเยปี เอสฺว นโย ๗

อุทกรทสุตฺตวณณนา

จตุตฺเถ ๗ อุตฺตนาโน คมฺภีโรภาโสติอาทิสฺส ปุราณปณฺณ-
รสมฺภินฺนวณฺโน กาทฺอุทโก คมฺภีโรภาโส นาม อจฺจ-
วิปฺสณฺนมนฺนิวณฺณอุทโก อุตฺตนาโนภาโส นาม ๗

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรทปฐมิ ๒) - หน้าที่ 549
เล่มที่ 14 หน้า 549

อมพสุตตวณณา

ปลุจเม ฯ อามิ ปกุกวณณิติ อามกั หุตฺวา โอลเอนุตานัน
ปกุกสทิสึ ขายติ ฯ เอว สพฺพปทานิ ทฏฺฐพฺพานิ ฯ
ณฏฺฐิ อุตฺตานเมว ฯ

มุสิกสุตตวณณา

สตฺตเม ฯ คาริ วุจฺจติ วิสโย โย จ คาริ ขณฺติ
น จ ตตฺถ วสติ โส คาริ กตฺตา โน วสติตติ
วุจฺจติ ฯ ขนฺตติปิ ปาโจ ฯ อิมินา นเยน สพฺพปทานิ
เวทิตพฺพานิ ฯ

พลีพทฺชสุตตวณณา

อฏฺฐเม ฯ โย อตฺตโน โคคณฺ มทฺทติ น ปฺรโคคณฺ
อัย สควจฺจโท โน ปฺรควจฺจโทติ ฯ เอว สพฺพปทานิ
เวทิตพฺพานิ ฯ อพฺเพเชตา โหตีติ ฆฏฺฐเฏตฺวา วิชฺฌิตฺวา
อพฺเพลปฺตตํ กโรติ ฯ

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณิ ๒) - หน้าที่ 550
เล่มที่ 14 หน้า 550

รูกุขสุตตวณณนา

นวมเม ๑ เพคคฺ เพคคฺปริวาโรติ นิสฺสโร เพคคฺรูกุโ
เพคคฺรูกุเขหว ปริวุโต ๑ สารปริวาโรติ ขทราทีหิ สารรูกุเขหว
ปริวุโต ๑ เอส นโย สพฺพตฺถ ๑

อาสีวิสสุตตวณณนา

ทสมเม ๑ อากตวิโส น โฆรวิโสติ ยสฺส วิสฺ อากจฺฉติ
โฆริ ปน น โหติ จิรกาลํ น ปิเพติ ๑ เสสปเทสฺปิ
เอเสว นโย ๑

วลาหกวคฺโค ปจฺโม ๑

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 551
เล่มที่ 14 หน้า 551

เกสิวคฺควณณา

เกสิสฺสุตฺตวณณา

ทฺติยสฺส ปจฺเจ ๑ เกสิตฺติ ตสฺส นามํ ๑ อสฺสทมฺเม สาเรติ
ทเมตฺติ อสฺสทมฺมสารถิ ๑ สณฺเฬนปี ทเมตฺติอาทิสฺส ตสฺส
อนฺุจฺฉวิกํ สกฺกาโร กตฺวา สฺสโกชนํ โภเชตฺวา มจฺจปานิ ปาเยตฺวา
มฺทฺวจเนน สมฺทาจริตฺวา ทเมนฺุโต สณฺเฬน ทเมติ นาม ๑
ชานฺุพนฺุชนมฺุขพนฺุชนาทิหิ เจว ปโตทวิจฺฉณนกสาภิฆาตพฺุรฺส-
วจนหิ จ ทเมนฺุโต พฺุรฺสเสน ทเมติ นาม กาลน กาลํ
ตทฺุภยํ กโรนฺุโต สณฺุหพฺุรฺสเสน ทเมติ นาม ๑

ชวสฺสุตฺตวณณา

ทฺุติเย ๑ อาชฺุชเวนาติ อฺุชฺุภวาเวน ๑ ชเวนาติ ปท-
เวเคน ๑ ขนฺุติยาติ อธิวาสนกฺุขนฺุติยา ๑ โสฺรจฺุเจนาติ สฺุจิ-
ภาวสฺิเลน ๑ ปฺุคฺุคฺุณฺุณฺุเกสฺุ ชเวนาติ ฅาณชเวน ๑ เสสเมตฺถ
อฺุตฺตานตฺถเมว ๑
๑ ม. วินมิตฺติ ๑

ปโตทสุตตวณณา

ตติเย ฯ ปโตทจฉายนุติ วิชฌนตถํ อุกุขิตตสฺส ปโตทสฺส
ฉาย ฯ สํวิชชตีติ ชโว เม คเหตุพโพติ สลลกุขณวเสน
สํวิชชติ ฯ สํเวกํ อาปชชตีติ สํเวกํ (๑) ปฏิวิชฌติ ฯ โลมเวธวิทุโชติ
โลมกุเป ปโตทเวเรน วิทฺธมตฺโต ฯ ฐมฺมเวธวิทุโชติ จวิจฺจมํ
ฉินฺทนฺเตน ปโตทเวเรน วิทฺธ ฯ อฏฺฐิเวธวิทุโชติ อฏฺฐิ
ฉินฺทนฺเตน เวเรน วิทฺธ ฯ กายเณนาคี นามกายเณ ฯ
ปรมสจฺจนุติ นิพฺพานํ ฯ สจฺฉิกโรตีติ ผุสฺสติ ฯ ปญฺญาชาติ สห
วิปฺสฺสนาย มคฺคปญฺญา ฯ

นาคสุตตวณณา

จตุตฺเถ ฯ อฏฺฐิกิตฺวาติ อฏฺฐิกโก หุตฺวา ฯ ตินฺวณินฺนาท-
สทฺททานนุติ เอตฺถ ตินฺโวติ เทณฺจฺจโม ฯ นินฺนาทสทฺโทติ
สพฺเพสมฺปิ เอกโต มิสฺสโต มหาสทฺโท ฯ ทํสาคีสุ ทํสาคี
ปิํจฺจลมกฺกิกา มกฺสาคี มกฺสาคี ฯ จิปปฺญเณว คณฺดา โหตีติ
สีลสมาริปปญฺญาวิมุตฺติวิมุตฺติธมฺมทสฺสนานิ ปุเรตฺวา จิปปฺญเณว
คณฺดา โหติ ฯ
๑ สํ. เวกํ ฯ

จានุตตวณณา

ปลุจเม ฯ จานานีติ การณานิ ฯ อนตถาย สัวตตตีติ อหิตาย
อวทุตติยา สัวตตตี ฯ เอตถ จ ปลุจมิ โอปาทกขณ-
มจลพนุชนสนุธิจเจทนาทีเกทั สทุกขัง สวิมาติ ปาปลกมมัม
เวทิตพัพ ทุตติยั สมนุมาชีวิกานัน คิหีนัน ปุปลจลจทุทกาทิกมมัม
สุธาโกฏฐนเคหจจนาทนอสุจิจูจันสนมมชชนาทิกมมณจ เวทิตพัพ ฯ
ตติยั สุราปานคนุชวิเลปนมาลาปีลนุชนาทิกมมณจเวจ อสุสาท-
วเสน ปวตตัม ปาณาติปาตาทิกมมณจ เวทิตพัพ ฯ จตตุถัม
ชมนุสสวณตถาย คมนกาเล สทุชวตถจจนาทนมมาลาคนุชานัน
อาทาย คมนัน เจตियวณุทนน โปธิวณุทนน มชฺฐชมนุสกาสวณัน
ปลุจสิลสมาทานนุติ เอวมาทีสุ โสมนุสสสนุปลุจตตัม กุสลกมมัม
เวทิตพัพ ฯ ปุริสธามเมติ ปุริสสุส ฌาณธามสุมี ฯ เสสทุเวปี
เอเสว นโย ฯ

อปลุปมาทสุตตวณณา

ณญเจ ฯ ยโต โขติ ยทา โข ฯ สมนุปรายิกสุสาติ
เทสนามตตเมตัม จีณาสโว ปน เนว สมนุปรายิกสุส น
ทิฏฐชมนุมิกสุส มรณสุส ภายติ ฯ โส จ อธิ อธิปลุเปโต ฯ
เกจิ ปน สมนุมาทิฏฐิ ภาวิตาติ วจนโต โสตาปนุนัน อาที
กตุวา สพุเพหิ อริยา อธิปลุเปตาติ วทนุติ ฯ

อารกษสุตตวณฺณา

สตตฺตเม ฯ อตฺตฺรฺเปนาติ อตฺตโน อนุรฺเปน อนุจฺฉวิเกน
หิตกาเมนาติ อตฺโต ฯ รัชณีเยสฺสูติ ราคสฺส ปจฺจยญฺเตสฺสุ ฯ
ธมฺเมสฺสูติ สภาเวสฺสุ อิกฺุจฺจารมฺมณฺเสฺสูติ อตฺโต ฯ เอวํ สพฺพตฺถ
นโย เวทิตฺตฺโป ฯ น ฉมฺภตฺตี (๑) ทิกฺุจฺฉิวเสน น ฉมฺภตฺตี (๒) ฯ
เสสฺสฺปะเทสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ น จ ปน สมณฺวจนเหตุปี
คจฺฉตฺตีติ สมณานํ ปรวาทินํ น วจนเหตุปี อตฺตโนว ทิกฺุจฺฉี
ปฺหาย เตสํ ทิกฺุจฺฉิวเสน น คจฺฉตฺตีติ อตฺโต ฯ อิธปิ
จिณาสโวว อธิปฺเปโต ฯ

ตํเวชนียาทิสฺตฺตคฺคตฺตยวณฺณา

อภฺจเม ฯ ทสฺสนิยานีติ ปสฺสิตฺตพฺพตฺตกานิ ฯ ตํเวชนิยานีติ
ตํเวชนกานิ ฯ

นวมเม ฯ ชาตฺธิภยฺนฺติ ชาตี อารพฺภ อุปฺปชฺชนกภยํ ฯ
เสสฺสฺปะเทสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ ทสเม ฯ

ทสเม ฯ อคฺคฺธิภยฺนฺติ อคฺคฺตี ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชนกภยํ ฯ
เสสฺสฺปะเทสฺสุปี เอสฺว นโย ฯ

เกสฺวิคฺโค ทฺติโย ฯ

ภยวคฺควณณา

อตฺตานุวาทสุตฺตวณณา

ตติยสฺส ปจฺเม ฯ อตฺตานุวาทภยณฺติ อตฺตานิ อานุวทนฺตสฺส
อุปฺปชฺชนกภฺยํ ฯ ปราณูวาทภยณฺติ ปฺรสุส อานุวาทโต อุปฺปชฺชนก-
ภฺยํ ฯ ทณฺทภยณฺติ ทวตฺตีสกมฺมกรณฺํ ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชนก-
ภฺยํ ฯ ทุคฺคตภยณฺติ จตฺตารโ อปาเย ปฏฺิจฺจ อุปฺปชฺชนกภฺยํ ฯ
อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อตฺตานุวาทภยณฺติอาทิสฺส อตฺตานุวาทภฺยํ ตาว
ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อชฺฉตฺตํ หิริ สมฺภูจฺาติ ฯ สาสฺส ตีสฺส ทฺวารสฺส
สํวริ ชเนติ ตีสฺส ทฺวารสฺส สํวโร จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึลํ โหติ ฯ
โส ตสฺมี สึเล ปตฺติจฺาย วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อคฺคผล
ปตฺติจฺาติ ฯ ปราณูวาทภยทณฺทภยานิ ปน ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส
พหิทฺธา โอตฺตปฺปํ สมฺภูจฺาติ ตทสฺส ตีสฺส ทฺวารสฺส สํวริ
ชเนติ ตีสฺส ทฺวารสฺส สํวโร จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึลํ โหติ ฯ โส
ตสฺมี สึเล ปตฺติจฺาย วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา อคฺคผล ปตฺติจฺาติ ฯ
ทุคฺคตภฺยํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อชฺฉตฺตํ หิริ สมฺภูจฺาติ ฯ สาสฺส
ตีสฺส ทฺวารสฺส สํวริ ชเนติ ตีสฺส ทฺวารสฺส สํวโร จตฺตปาริสฺสุทฺธิสึลํ
โหติ ฯ โส ตสฺมี สึเล ปตฺติจฺาย วิปฺสฺสนํ วทฺเตตฺวา
อคฺคผล ปตฺติจฺาติ ฯ
๑ สึ. ทวตฺตีส กมฺมการณฺ ๑ ๒ ม. ทวตฺตีส กมฺมการณา ๑

อุมภยสุตตวณณา

ทุดิเย ๑ อุทโกโรหนตสสาติ อุทกั โอตรณตสส ๑ ปาฐิ-
กขิตพพานิติ อิจฉิตพพานิ ๑ สุตฺตกาภยนฺติ จณฺทมจณฺภย ๑
มุขาวรณฺ มณฺเณ กโรนฺตฺติ มุขปิทหนิ วิย กโรนฺติ ๑
โอรฺทริกตฺตสสาติ มโหทรตาย มหคฺฆมสทาวสส ๑ อรฺกขิตเนว
กาเยนาติอาทิสฺส กายทวารเ ติวิธสฺส สัวรสฺส อทาวโต
อรฺกขิตเนว กายเนน ๑ วจิทวารเ จตฺตพฺพิธสฺส สัวรสฺส อทาวโต
อรฺกขิตตาย วาจาเย ๑

ปรจมนานาภรณสุตตวณณา

ตติเย ๑ ตทสฺสาเทตฺติ ตั ฉานิ สฺขสฺสาเทเน อสฺสาเทติ ๑
นิกามตฺติ ตตฺเถติ ๑ วิตฺติ อาปฺชชตฺติ ตฺถุจฺจิ อาปฺชชติ ๑
ตทริมฺตฺโตติ ตสฺมิ อธิมฺตฺโต ตั วา อธิมฺตฺโต ๑ ตพฺพหุลวิหริติ
เตเน ฉานเนน พหุลิ วิหรนฺโต ๑ สหพฺยตฺติ อฺปฺปชชตฺติ
สททาวิ คจฺฉตฺติ ตตฺถ นิพฺพคฺคตฺติ อตฺถิ ๑

กปฺโป อายุปฺปมาณนฺติ เอตฺถ ปรจมชฺฉานิ อตฺถิ หินิ
อตฺถิ มชฺฉิมิ อตฺถิ ปณฺธิตฺติ ๑ ตตฺถ หิเนน อฺปฺปนฺนานิ กปฺปสฺส
ตติโย โทฏฺฐาโส อายุปฺปมาณิ มชฺฉิเมเนน อฺปฺปทฺตกปฺโป
ปณฺธิเตเน กปฺโป ตั สนฺธาเยตฺติ วุตฺตติ ๑ นิรยมฺปิ คจฺฉตฺติ
นิรยคฺคณิยสฺส กมฺมสฺส อปฺปหิณตฺตา อปฺราปฺริ คจฺฉตฺติ น

เล่มที่ 14 ภยวคควณณา หน้า 557

อนุตระเมว ฯ ตสฺมีเยว ภเว ปรีนึพพายตึตตี ตสฺมีเยว รูปภเว
จตุวา ปรีนึพพายตึ น เหฏฺฐา โอตฺตตี ฯ ยทึทํ คตึยา
อุปฺปตฺตึยา สตีตตี ยํ อิทํ คตึยา จ อุปฺปตฺตึยา จ สตีตตี ฯ
เสขสฺส อริยสวากสฺส ปฏึสฺสนุชิวเสน เหฏฺฐา อนนฺตริตฺวา
ตสฺมีเยว รูปภเว อุปฺปรี ทุตึยาทึสฺส อลฺลตฺตสฺมี พุรหฺมโลเก
ปรีนึพพานํ ปุชฺชชนสฺส ปน นึรยาทึคมนํ อิทํ นานา-
การณฺนตึ อตฺถโธ ฯ

เทว กปฺปาตึ เอตฺถาปี ทุตึยชฺฌานํ วุตฺตนเยเนว ตึวึชฺ (๑)
โหตี ฯ ตตฺถ ปณฺตีตภาเวน (๒) นึพพตฺตานํ อฏฺฐ กปฺปา
อายุปฺปมาณํ มชฺฌมึเนน จตฺตาโร หึเนน เทว ฯ ตํ สนฺชาเยตํ
วุตฺตํ ฯ จตฺตาโร กปฺปาตึ เอตฺถ ยํ เหฏฺฐา วุตฺตํ กปฺโป
เทว กปฺปาตึ ตมฺปิ อหริตฺวา อตฺถโธ เวทิตฺพุโพ ฯ กปฺโปตึ
จตุคฺคณฺสฺสาปี (๓) นามํ ตสฺมา กปฺโป เทว กปฺปา จตฺตาโร
กปฺปาตึ อยมตฺถ อตฺถโธ ทฏฺฐพุโพ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหตี โย
ปจฺมํ วุตฺโต กปฺโป โส เทว วาเร คณฺเควว เอเกน คฺุณฺเณน
เทว กปฺปา โหนฺตึ ทุตึเยน จตฺตาโร ปฺน เต
จตฺตาโร (๔) กปฺปาตึ อึเมหึ จตฺตึหึ คฺุณฺเณหึ คฺุณฺเณตา เอเกน
คฺุณฺเณน อฏฺฐ โหนฺตึ ทุตึเยน โสพฺส ตตึเยน ทวตฺตึส
#

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 558

จตุตเถน จตุตฐิติ ๑ เอวมิธ ปณิตชฌานวเสน จตุตฐิติ กปโป
คหิตาติ เวทิตพพา ๑ ปญจ กปโปตานิติ อิทํ ปณิตสเสว
อุปตติชฌานสเส วเสน วุตติ ๑ เวหปผลเส วา ปจมชฌาน-
ภูมิอาทิสฺ วิยติณณิตินณํ พุหมโลกานํ อภาวโต
เอตตกเมว อายุปปมาณํ ๑ ตสฺมา เอวํ วุตติ ๑

ทุตินานากรรมสุตตวณณา

จตุตเถ ๑ รูปเมว รูปคตํ นาม ๑ เสสปะเทสุปี เอเส
นโย ๑ อนิจฺจโตติอาทิสฺ หุตฺวา อภาวญฺเณน อนิจฺจโต
อาพาธญฺเณน โรคโต อนโต ปทฺสสนญฺเณน (๑) กณฺหาโต อนุ-
ปวิสนญฺเณน สลลโต สทฺกฺขญฺเณน อมโต สมปีพนญฺเณน
อาพาธโต อวิเรยฺยญฺเณน ปรโต ปลฺลชฺชนญฺเณน ปโลกโต
นิสฺสตฺตญฺเณน สฺยลโต อวสวตฺตนญฺเณน อนตฺตโต ๑ เอตฺถ
จ อนิจฺจโต ปโลกโตติ ทฺวิหิ ปเทหิ อนิจฺจลฺกฺขณํ
กถิตํ สฺยลโต อนตฺตโตติ ทฺวิหิ อนตฺตลฺกฺขณํ เสเสหิ ทฺกฺขลฺกฺขณํ
กถิตนฺติ เวทิตพพิ ๑ สมฺนุสฺสตีติ ฌาณน ปสฺสตี ๑ เอวํ
ปญฺจกฺขนฺเชตฺตลฺกฺขณํ อาโรเปตฺวา ปสฺสนโต ตโย มคฺเค
ตีณิ ฝลานิ สจฺฉิกโรติ ๑ สฺทฺทฺชาวาसानํ เทวานํ สหพฺยตํ
อุปฺปชฺชตีติ ตตฺถ จิโต จตุตฺถชฌานํ ภาเวตฺวา อุปฺปชฺชตี ๑

เมตตาสุตตทวยวณณนา

ปลุจเม ฯ ปจมชฌานวเสน เมตตาทุติยาทิวเสน
กรรณาทโย ทสฺสิตา ฯ
ฉฏฺฐิ จตฺตเถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ

ปจมตถาคตอจฺญริยสฺสุตฺตวณณนา

สฺสุตฺตเม ฯ ปาตฺฐภาวติ ปาตฺฐภาเวน ฯ กุจฺฉิ โอกฺกมตีติ
เอตฺถ กุจฺฉิ โอกฺกนฺโต โหตีติ อตฺโถ ฯ โอกฺกนฺเต หิ ตสฺมี
เอว โหติ โอกฺกมมานे ฯ อปฺปมาโณติ วุฑฺฒิปฺปมาโณ วิปฺโลติ
อตฺโถ ฯ อฺพาโรติ ตสฺเสว เววจนํ ฯ เทวานํ เทวานุภาวนติ
เอตฺถ เทวานํ อปฺปมาณานุภาโว นิวตฺถวตฺถสฺส ปภา
ทฺวาทสโยชนานิ ผรติ ตถา สรริรฺสฺส ตถา วิมานสฺส
ตํ อตฺถกมิตฺวาติ อตฺโถ ฯ โลกนฺตฺริกาติ ตินฺณํ ตินฺณํ
จกฺกฺวาพานํ อนฺตฺรา เอเกโก โลกนฺตฺริโก โหติ ตินฺณํ ตินฺณํ
สกฺกจกฺกานํ ปตฺตานํ วา อลฺลยมณฺณํ อหจฺจ จปีตานํ มชฺฌ
โอกาโส วีย ฯ โส ปน โลกนฺตฺริกนิริโย ปริมาณโต อจฺจ -
โยชนสฺสสฺสปฺปมาโณ โหติ ฯ อจฺจมาติ นิจฺจวิวฺญา ฯ อสฺสฺวตาติ
เหฏฺฐาปี อปฺปตฺติจฺจา ฯ อนฺธการาติ ตมฺภูตา ฯ อนฺธการ -
ติมิสาติ จกฺขุวิญฺญาณฺปฺปตฺตินิวารณโต อนฺธภาวกรณติมิสาย
สมนฺนาคตา ฯ ตตฺถ กิร จกฺขุวิญฺญาณํ น ชายติ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 560

เอวมหิทธิกานนุติ จนุติมสุริยา กิร เอกปฺปหารเนว ตีสฺส ทีเปสุ
ปญฺญาณนุติ เอวมหิทธิกา ฯ เอกกาย ทิสาย นว นว
โยชนสทสหัสสานิ อนุชการํ วิธมิตฺวา อาโลกํ ทสฺเสนฺติ เอว-
มหานุภาวา ฯ อภา นานุโณนฺตฺติ ปภา นปฺปโหนฺติ ฯ เต
กิร จกฺกวาพปพฺพตสฺส เวมชฺเชน จรฺนุติ จกฺกวาพปพฺพตญจ
อติกกมิตฺวา โลกนฺตรนิริยา ฯ ตสฺมา เตสํ ตตฺถ อภา
นปฺปโหนฺติ ฯ

เยปี ตตฺถ สตฺตาติ เยปี ตสฺมี โลกนฺตรมหานิรเย สตฺตา
อุปฺปนฺนา ฯ กิ ปน กมฺมํ กตฺวา ตตฺถ อุปฺปชฺชนฺตฺติ ฯ
ภาริยํ ทารุณํ มาตาปิตฺูนํ ฌมฺมิกสมณพฺราหฺมณานญจ อุปริ
อปราริ อญฺญญจ ทิวเส ทิวเส ปาณวธาทิสาสฺสํ กมฺมํ
กตฺวา อุปฺปชฺชนฺติ ตามุพฺพนฺตฺติเป อภยโจรนาคโจราทโย
วีย ฯ เตสํ อตฺตภาโว ติกาวุติโก โหติ วคฺคฺลีนํ วีย ทีฆา
นขา โหนฺติ ฯ เต รุกฺเข วคฺคฺลฺโย วีย นเขหิ จกฺกวาพ-
ปพฺพตปาเท ลคฺคฺนฺติ ยทา สํสฺปนฺตา อญฺญมญฺญสฺส
หตฺถปาสํ คตา โหนฺติ อถ ภกฺโข โน ลทฺโธติ มญฺญมานา
ตตฺถ ชาวนฺตา วิปริวตฺติตฺวา โลกสนฺธารเก อุทเก ปตฺนฺติ
วาเต ปหรฺนฺเตปี มรฺกผลานิ วีย ฉิชฺชิตฺวา อุทเก ปตฺนฺติ
ปตฺติมตฺตาว อจฺจนฺตฺวาเร อุทเก ปิฏฺฐปีณฺหิ วีย วิลียนฺติ ฯ
อญฺญเยปี กิร โภ สนฺติ สตฺตาติ โภ ยถา มยฺ มหาทูกํ

อนุกวาม เอว อณเฎปี กิร สตุตา อิทํ ทุกขํ อนุกวณตุถาย
อิฐุปนุณาติ ตํทิวสํ ปสฺสนฺติ ฯ อยํ ปน โสภาโส เอกยาคู-
ปิวณมตุตมฺปิ นตฺถิ จติ ฯ ยาวตา นิตุทายิตฺวา ปพฺพุโร
อารมฺมณํ วิภาเวติ ตตฺตํ กาลํ โหติ ฯ ทิฆฆาณกา ปน
อจฺจราสงฺฆาตมตุตเมว วิชฺชฺโสภาโส วิย นิจฺจริตฺวา ก็
อิทฺนฺติ ภณฺนฺตานเฎว อนฺตรธายตีติ วทฺนฺติ ฯ

ทุติยตถาคตอจฺจริยสุตฺตวณณา

อภูจเม ฯ ตณฺหา ทิฏฺฐีหิ อลฺลียิตฺตพฺพภูเจณ อาลโยติ ปญฺจ-
กามคฺฉา สกฺลเมว วา วฏฺฐํ อารมฺนฺติ เอตฺถาติ อาราโม อาลโย
อาราโม เอตฺสฺสาติ อาลยารามา ฯ อาลเย รตาติ
อาลยรตา ฯ อาลเย สมฺมุทิตาติ อาลยสมฺมุทิตา ฯ อนาลเย
ธมฺเมติ อาลยปฏฺธิปกฺเข วิวฏฺฐูปนิตฺสฺสึเต อริยธมฺเม ฯ สฺสฺสฺสฺสตีติ
โสตุกาโม โหติ ฯ สฺสํ โอทหตีติ สฺสํ จเปติ ฯ อณฺญาจิตฺตํ
อุปฏฺฐเปตีติ อาชานนตุถาย จิตฺตํ ปจฺจุปฏฺฐเปติ ฯ มาโนติ
มณฺธนา มณฺธิตฺตพฺพภูเจณ วา สกฺลํ วฏฺฐเมว ฯ มานวินเย
ธมฺเมติ มานาวินเย ธมฺเม ฯ อุปสมปฏฺธิปกฺโข อนุปสโม
อนุปสนฺตภูเจณ วา วฏฺฐเมว อนุปสโม นาม ฯ โอปสมิเกติ
อุปสมกเร วิวฏฺฐูปนิตฺสฺสึเต ฯ อวิชฺชาย คตา สมฺนฺนาคตาติ
อวิชฺชาคตา ฯ อวิชฺชณฺทโกเสณ ปรีโยนทุตฺตตา อณฺทํ วิย ภูตาติ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 562

อณฺทกฺกตา ฯ สมฺนตโต โอนฺทชาติ ปรีโยนฺทธา ฯ อวิชฺชาวินยฺเต
อวิชฺชาวินโย วุจฺจติ อรหตฺตํ ตนฺนีสฺสึเต ฌมฺเม เทสียมาเนติ
อตุโถ ฯ อิติ อิมสฺมี สฺสฺเต จตุสฺ จาเนสฺ วณฺณํ จตุสฺ
วิวณฺณํ กถิตํ ฯ

อานนฺทอจฺฉริยสฺสฺตวณณา

นวมฺ ฯ ภิกฺขุปรีสา อานนฺทํ ทสฺสนายาติ เย ภควนฺตํ
ปสฺสึตฺถกามา เถโร อุปสฺงกมฺนฺติ เย वा आयสฺมา กิรานนฺโท
สมฺนตปาสาทีโก อภิรุโป ทสฺสนีโย พหุสฺสุโต ฌมฺมกถิโก
สงฺฆโสภโนติ เถรสฺส कुณฺเ สฺสฺวา อากจฺฉนฺติ เต สนฺธาย
ภิกฺขุปรีสา อานนฺทํ ทสฺสนาย อุปสฺงกมฺตีติ วุจฺจติ ฯ เอเสว
นโย สพฺพตฺถุ ฯ อตฺตมฺนาติ สวเนน โน ทสฺสนํ สเมตีติ
สกมฺนา ตฺถุจฺฉิตฺตา ฯ ฌมฺมมฺนฺติ กจฺฉิ อาวุโส ฌมฺนียํ กจฺฉิ
ยาปนียํ กจฺฉิ โยนิโสมนสึกาเร กมฺมํ กโรถ อจฺฉริยฺปชฺฌมายวตฺตํ
ปุเรถาติ เอวรूपํ ปฏฺฐิสฺนถารมฺมํ ฯ ตตฺถ ภิกฺขุณีสุ กจฺฉิ ภคินีโย
อณฺุจฺฉรฺมฺเม สมาทาย วตฺตถาติ อิทมฺปิ นานาการณํ โหติ ฯ
อุปาสเกสฺ สุวาคตํ อุปาสก น เต กิณฺจึ สึสํ वा องฺกํ वा รุชฺชติ
อโรคา เต ปุตฺตภาตโรติ เอวํ ปฏฺฐิสฺนถารํ น กโรติ เอวมฺปน กโรติ

กถิ อูปาสกา ตีฉนิ สรณานิ ปณจ สีลานิ รกขถ มาสสุส
อฏฐ อุโปสเถ กโรธ มาตาปิตูนํ อูปฏฺฐานวตฺตํ ปุเรถ ชมฺมิเก
สมณพฺราหฺมणे ปฏฺิษคฺคถาติ ฯ อูปาสิกาสุปี เอเสว นโย ฯ

จกฺกวตฺติอจฺฉริยสุตฺตวณฺณา

ทสมเม ฯ ขตฺติยปริสชาติ อภิสิตฺตา จ อนภิสิตฺตา จ
ขตฺติยา ฯ เต หิ กิร ราชา จกฺกวตฺติ นาม อภिरูโป ปาสาทิกो
โหติ อากาเสน วิจฺรฺนโต รชฺชํ อฺนุสาสติ ชมฺมิโก ชมฺมราชาติ
ตสฺส कुณกถิํ สุตฺวา สวเนน ทสฺสนมฺหิ สเมนฺเต อตฺตมฺนา
โหนติ ฯ ภาสตีติ กถิํ ตาตา ราชชมฺมํ ปุเรถ ปเวฉิํ รกฺขถาติ
ปฏฺิสนฺถาริํ กโรติ ฯ พฺราหฺมणेสุ ปน กถลฺยจ อจฺฉริยา มนฺเต
วาเจถ อฺนุเตवासิกา มนฺเต คณฺหนฺติ ทกฺขิณํ वा วตฺถานิ वा
กปิลํ वा ลภถาติ เอวํ ปฏฺิสนฺถาริํ กโรติ ฯ คหปตีสุ กถิํ ตาตา
น वो ราชकुโลโต ทณฺเฑน वा พนฺชเนน वा ปีพา อตฺถิ สมนฺมา
เทโว ชาริํ อฺนุปฺปเวจฺฉติ สสฺसानิ สมนฺชชนฺตีติ เอวํ ปฏฺิสนฺถาริํ
กโรติ ฯ สมนฺเสสุ กถิํ ฆนฺเต กจฺจि ปพฺพชิตฺปริกฺขารา สุลภา
สมณชมฺเม นปฺปมชฺชถาติ เอวํ ปฏฺิสนฺถาริํ กโรตีติ ฯ

ภยวคฺโค ตติโย ฯ

ปุคฺคตวคฺคตวณฺณา

สํโยชนสฺสุตวณฺณา

จตุตฺตสฺส ปจเม ๑ อุปฺปตฺติปฏฺฐิตาภิยานีติ เยหิ อนฺตรา
อุปฺปตฺตี ปฏฺฐิตภฺติ ๑ ภาวปฏฺฐิตาภิยานีติ อุปฺปตฺติภวสฺส
ปฏฺฐิตาภาย ปจฺจยานิ ๑ สกทาคามิสฺสาติ อิทํ อุปฺปหีนสํโยชนสฺส
อริเยสฺส อุตฺตมโกภฺภิยา คหิตํ ๑ ยสฺมา ปน อนฺตราปรีนิพฺพายิสฺส
อนฺตรา อุปฺปตฺติ นตฺถิ ยํ ปน โส ตตฺถ ฌานํ สฺมาปชฺชติ ตํ
กุสลตฺตา อุปฺปตฺติภวสฺส ปจฺจโยเตวว สงฺขยํ กจฺฉติ ๑ ตสฺมาสฺส
อุปฺปตฺติปฏฺฐิตาภิยานิ สํโยชนานิ ปหีนานิ ภาวปฏฺฐิตาภิยานิ
สํโยชนานิ อุปฺปหีนานีติ วุคฺตํ ๑ โอรฺมภาคิเยสฺส จ
อุปฺปหีนํ อุปาทาย สกทาคามิสฺส อวิเสเสน โอรฺมภาคิยานิ
สํโยชนานิ อุปฺปหีนานีติ วุคฺตํ ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ๑

ปฏฺฐิภาณสฺสุตวณฺณา

ทฺหิตฺเต ๑ ยุตฺตปฏฺฐิภาโณ โน มุตฺตปฏฺฐิภาโณติ ปญฺหํ
กเถนฺโต ยุตฺตเมว กเถติ สีนํ ปน น กเถติ สณฺนิกเมว
กเถตีติ อตฺถโธ ๑ อิมินา นเยน สพฺพปทานิ เวทิตพฺพานิ ๑

อุกษฏิตถุญสุตตวณณา

ตติเย ๑ จตุนนัมปิ ปุคฺคฺลัน อิมินา สุตฺเตน วิเสโส
เวทิตฺตํ กตโม จ ปุคฺคฺโล อุกษฏิตถุญฺช ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส
สท อุททาหฺวเวลาย ชมฺมาภิสฺมโย โหติ อัย วุจฺจติ ปุคฺคฺโล
อุกษฏิตถุญฺช ๑ กตโม จ ปุคฺคฺโล วิปจิตฺถุญฺช ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส
วิตฺถารเณ อตฺเต วิชฺชียมาเน ชมฺมาภิสฺมโย โหติ อัย วุจฺจติ
ปุคฺคฺโล วิปจิตฺถุญฺช ๑ กตโม จ ปุคฺคฺโล เนยฺโย ยสฺส
ปุคฺคฺลสฺส อุทฺเทสโต ปริปุจฺจโต โยนิโสมนสิกโรโต
กลฺยาณมิตฺเต เสวโต ภชโต ปยิรฺุปาสโต อนฺุปฺพุเพน ชมฺมาภิสฺมโย
โหติ อัย วุจฺจติ ปุคฺคฺโล เนยฺโย ๑ กตโม จ ปุคฺคฺโล ปทปรโม ๑
ยสฺส ปุคฺคฺลสฺส พหุํปี สฺนโต พหุํปี ภณโต พหุํปี ชารยโต
พหุํปี วาจยโต น ตาย ชาตียา ชมฺมาภิสฺมโย โหติ อัย
วุจฺจติ ปุคฺคฺโล ปทปรโมติ ๑

อุกฺขานผลสุตตวณณา

จตฺตเถ ๑ อุกฺขานวิริเยเนว ทิวสํ วิตฺตินาเมตฺวา ตสฺส
นิสฺสนุทผลมตฺตํ กิณฺจิทเวว ลภิตฺวา ชีวิกิ กปฺเปติ ตํ ปน
อุกฺขานํ อากมฺม กิณฺจิ ปุณฺณผลํ น ปฏฺิถกฺติ อัย อุกฺขาน-
ผลูปชีวี น กมฺมผลูปชีวี นาม ๑ จาตุมฺมหาราชิกเ ปน เทเว

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 566

อาที กตุวา สพุเพปี เทวา อุฏฺจานวิริเยน วินา ปุณฺณผลสเสว
อุปชีวนโต กมฺมผลุปชีวิโน น อุฏฺจานผลุปชีวิโน นาม ฯ
ราชราชมหามตฺตาทโย อุฏฺจานผลุปชีวิโน จ กมฺมผลุปชีวิโน
จ ฯ เนรยิกสตุตา เนว อุฏฺจานผลุปชีวิโน น กมฺมผลุปชีวิโน ฯ
อิมสฺมี สุตฺเต ปุณฺณผลเมว กมฺมผลนฺติ อธิปฺเปตฺตํ ตยจ เตตฺ
นตฺถิ ฯ

สาวชฺชสฺตฺตวณณา

ปฺลจเม ฯ ปจโม อนฺธพาลปฺลชฺชโน ทฺติโย อนฺตรนฺตรา
กุสลาการโก โลกียปฺลชฺชโน ตฺติโย โสตาปฺนโน สกทาคามิ-
อนาคามิโนปิ เอเตเนว สงฺกหิตา ฯ จตุตฺถโถ จิณาสโว โส หิ
เอกนฺเตเนว อนวชฺโซ ฯ

สีลสฺตฺตาทิวณณา

นฏฺเฐ ฯ ปจโม โลกียมหาชโน ทฺติโย สุกฺขวิปสฺสโก
โสตาปฺนโน จ สกทาคามิ จ ตฺติโย อนาคามิ ฯ โส หิ
ยสฺมา ตํขณิกมฺปิ อุปตฺตฺติณิมิตฺตํ ฆานํ ปฏฺฐิตฺติเยว
ตสฺมา สุกฺขวิปสฺสโกปิ สมาริสฺมี ปริปุรการีเยว ฯ จตุตฺถโถ
จิณาสโวเยว ฯ โส หิ สพุเพสฺสํ สีลาทีนํ ปจฺจนิกานํ ปหีนตฺตา
สพุพฺพตฺถ ปริปุรการี นาม ฯ

สตฺตเมปี ญฺเจ ๑ วุตฺตนเยเนว ปุคฺลปฺริจฺเจโท
เวทิตฺตโป ๑

นิกฺกภูจฺตฺตวณฺณา

อฺภูจเม ๑ นิกฺกภูจกาโยติ นิกฺคตกาโย ๑ อนิกฺกภูจจิตฺโตติ
อนฺุปฺวิภูจจิตฺโต ๑ กาเยเนว คามโต นิกฺขนฺโต จิตฺเตน อรณฺเณ
วสนฺโตปี คามเมว ปฺวิภูจฺจติ วุตฺตํ โหติ ๑ อิมินา นเยน
สพฺพตฺถ อตฺถิโถ เวทิตฺตโป ๑

ชมฺมกถิกสฺตฺตวณฺณา

นวเม ๑ อสฺหิตนฺติ อตฺถเณ อสฺยฺตฺตํ ๑ น กุสลา โหตีติ
อฺจฺเจกา โหติ ๑ สหิตาสหิตสฺสาติ อตฺถนิสฺสิตสฺส วา อนิสฺสิตสฺส
วา ๑ เอวํ สพฺพตฺถ อตฺถิโถ เวทิตฺตโป ๑

วาทิสฺตฺตวณฺณา

ทสมเม ๑ อตฺถโต ปฺริยาทานํ กจฺจตีติ อฺภูจกถํ ปุจฺจติ
ปฺริยาทานํ ปฺริกฺขยํ กจฺจติ กถํ น สกฺโกติ ๑ โน
พฺยณฺชนโตติ พฺยณฺชนํ ปนสฺส ปวตฺตติ น ปฺริยาทียติ ๑
เอเสว นโย สพฺพตฺถาติ ๑

ปุคฺลวคฺคโ จตฺตฺถิโถ ๑

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 568
เล่มที่ 14 หน้า 568

อภาวคฺวณฺณา

อภาสุตฺตวณฺณา

ปญฺจสมสฺส ปจฺจเม ฯ อภาสนฺวเสน จฺนุโทว จฺนุทาภา ฯ
เสสฺสประเทศฺปิ เอสฺว นโย ฯ

ปภาสุตฺตาทิวณฺณา

ทฺวติยาทีสุปี ปภาสนฺวเสน จฺนุโทว จฺนุทปฺปภา ฯ
อาโลกนฺวเสน จฺนุโทว จฺนุทาโลโก ฯ โอบาสนฺวเสน จฺนุโทว
จฺนุโทภาโส ฯ ปชฺชชิตนฺวเสน จฺนุโทว จฺนุทปชฺชชิตโต ฯ เอวํ
สพฺพตฺถ ปประเทศฺปิ อตฺถิโถ เวทิตฺตพฺโพ ฯ

ปจฺจกกาลสุตฺตวณฺณา

ฉฏฺฐเจ ฯ กาลาติ ยุตฺตปฺปยุตฺตกาลา ฯ กาลเณ ฌมฺม-
สฺสวณฺนติ ยุตฺตปฺปตฺตกาเล ฌมฺมสฺสวณฺนํ ฯ ฌมฺมสากจฺฉาติ
ปญฺหาปฺจุฉนฺนวิสฺสชฺชนฺวเสน ปวตฺตา ลัสนฺทนฺกถา ฯ

หุติยกาลสุตฺตวณฺณนา

สตฺตเม ฯ กาลาติ ตฺสฺมี ตฺสฺมี กาลเ ชมฺมสุตฺตนาทิวเสน
ปวตฺต่านํ กุสฺลชฺมมานํ เอตํ อธิวจฺนํ ฯ เต วิภาวิสุตฺตติ เจว อนุปฺริวตฺตติสุตฺตติ จ ฯ อา
สวานํ ขยฺนติ อรหตฺตํ ฯ
อภฺจํมํ อุตฺตตานเมว ฯ

สุจฺริตฺตสุตฺตาทิวณฺณนา

นวมเม ฯ สณฺหา วาจาติ (๑) มุทฺวาจา ฯ มนฺตภาสาติ มนฺตา-
สงฺขาทาย ปญฺญาเย ปริจฺฉินฺทิตฺวา กถิตกถา ฯ
ทสเม ฯ สีสฺสาโรติ สารสมฺปาปํ สีสํ ฯ เสเสสุปี เอเสว
นโย ฯ

อาภาวคฺโค ปญฺจโม ฯ

ตฺติยปญฺณาสกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม. สณฺหา วาจาติ ฯ

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 570
เล่มที่ 14 หน้า 570

จตุตถปณณาสกถณณา
อินทริยวคถณณา

อินทริยสุตตาทิถณณา

จตุตถสส ปจเม ๑ สทฐาฐเรน อินทตถั กโรตีติ
สทฐินทริยิ ๑ เสเสสุปี เอเสว นโย ๑
ทติเย ๑ อสสททริเย อกมปนญฺเณ สทฐาพลั ๑ เสเสสุปี
เอเสว นโย ๑
ตติเย ๑ อนวชชพลนติ นิทโทสพลั ๑ สงกหกพลนติ
สงกहितพพยตตกานั สงกณหนพลั ๑
จตุตถปณณมานิ อุตตตานตถาเนว ๑

กปฺปสฺสุตถวณณา

นญฺเ ๑ สัฏฺฏโฏติ เอตถ ตโย สัฏฺฏญา อาโปสัฏฺฏโฏ
เตโชสัฏฺฏโฏ วาโยสัฏฺฏโฏติ ๑ติสฺโส สัฏฺฏญฺสีมา อากสฺสรา
สูกกัณหา เวหฺปผลาติ ๑ ยทา กปฺโป เตเชน สัฏฺฏญฺติ ๑
อากสฺสรโต เหญฺจา อคฺคินา ทยฺหติ ๑ ยทา อาเปน สัฏฺฏญฺติ
สูกกัณฺหโต เหญฺจา อุตเทน วิสฺยติ ๑ ยทา วายฺนา สัฏฺฏญฺติ
เวหฺปผลโต เหญฺจา วาเดน วิทฺฐเสติ ๑ วิตฺถารโต ปน สทาปี
เอกั พุทฺฐกฺเขตฺตั วินสฺสติ ๑ อยเมตถ สงฺเขโป วิตฺถารกถา
ปน วิสฺฐมฺกเถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ๑

ภิกขุนี้สุตตวณณา

นวมะ ๑ เอหิ ตวนฺติ เถเร ปฏิพทฺชจิตฺตา ตํ ปหิณฺตี
เอวมาห ๑ สสี่สํ ปารุปีตฺวาติ สห สีเสน กายํ ปารุปีตฺวา ๑
มณฺจเก นิปชฺชิตฺติ เวเคน มณฺจกํ ปณฺญาเปตฺวา ตตฺถ นิปชฺชิตฺติ ๑
เอตทโวจาทิ ตสฺสา อาการํ สลฺลภฺเขตฺวา โลกปฺหानตฺถาย
สณฺเฬนเนว อสฺสูกถํ กเถตุ เอตํ อโวจ ๑ อาหารสมฺภูโตติ
อาหารเนน สมฺภูโต อาหารํ นิสฺสาย วทฺธฺมิโต ๑ อาหารํ
นิสฺสาย อาหารํ ปชฺหตีติ ปจฺจุปฺปนํ กวพิงฺการาหารํ นิสฺสาย
ตํ เอว โยนิโส เสวมาโน ปุพฺพกมฺมสงฺขาตํ อาหารํ
ปชฺหตี ๑ ปจฺจุปฺปนเนปิ ปน กวพิงฺการาหารเน นิกนฺติตฺตฺหา
ปชฺหิตพฺพา ๑

ตณฺหํ ปชฺหตีติ อิทานิ เอวํ ปวตฺตํ ปจฺจุปฺปน-
ตณฺหํ นิสฺสาย วฏฺฐมฺลิกํ ปุพฺพตณฺหํ ปชฺหตี ๑ อัย ปน
ปจฺจุปฺปนตณฺหา กุสลา อกุสลาติ กุสลา ๑ เสวิตพฺพา น
เสวิตพฺพาติ เสวิตพฺพา ๑ ปฏฺิสนฺธิ อากทฺตติ นากทฺตตีติ
นากทฺตติ ๑ เอกิสฺสาปี ปน ปจฺจุปฺปนนาย เสวิตพฺพตณฺหา
นิกนฺติ ปชฺหิตพฺพาเยว ๑ โส หิ นาม อายสฺมา อาสวานํ
ขยา ๑เปฯ อุปสมฺปชฺช วิหริสฺสตี กิมงฺกํ ปนาหนฺติ เอตฺถ
กํ มงฺกํ ปนาติ การณฺปริวิตกฺกนเมตํ ๑ อิํ วุตฺตํ โหติ
#๑. ม. นิกนฺติ ๑

โส อายสฺมา อรหตฺตผลํ สจฺฉิกตฺวา วิหริสฺสตี อหํ เกน
การณฺน น สจฺฉิกตฺวา วิหริสฺสามิ โสปี หิ อายสฺมา สมนฺมา-
สมพฺพุทฺธสฺเสว ปฺตุโต อหมฺปิ สมนฺมาสมพฺพุทฺธสฺเสว ปฺตุโต
มยฺหมฺเปตํ อฺปฺปชฺชิสฺสตีติ ฯ มานํ นิสฺสายาติ อิมํ เอวํ อฺปฺปนฺนํ
เสวิตพฺพมานํ นิสฺสาย ฯ มานํ ปชฺหตีติ วฏฺฏมฺลกํ ปฺพุพฺพมานํ
ปชฺหตี ฯ ยํ นิสฺสาย ปเนส ตํ ปชฺหตี โสปี ตณฺหา
วีย อกฺุสโล เจว เสวิตพฺโพ จ โน จ ปฏฺฐิสฺสนฺธิ อากขฺตฺตติ ฯ
นินฺนติ ปนฺ ตสฺมีปี ปชฺหิตพฺพาว ฯ เสตฺตฺมาโต วุตฺโต ภควตาติ
ปทฺจมาโต ปจฺจยมาโต พฺพุเรน ภควตา กถิตํ ฯ อิติ อิมฺหิ
จตฺุหิ องฺเคหิ เถเร เทสนํ วินิฏฺฏณฺเฑ ตสฺสา ภิกฺขุณฺิยา เถริ
อารพฺภ อฺปฺปนฺโน ฉนฺทราโค วิคจฺฉิ ฯ สปิ เถริ
ขมาเปตฺุ อจฺจยว เทเสสิ เถโรปี ตสฺสา ปฏฺฐิกฺคณฺหิ ฯ ตํ
ทสฺเสตฺุ อถโฆ สปิ ภิกฺขุณฺิติอาทิ วุตฺติ ฯ
#๑. ม. นิกนฺุติ ฯ

สุคตวินยสุตตวณณา

ทสม ๑ ทุกคหิตนุติ อุปปฏิปาฐิยา คหิต ๑ ปฐิยา-
ปฐนุติติ วพยเชนุติ กเถนุติ ๑ ปทพยชเนหิติ เอตุถ ปทเมว
อตุตสส พยชชนโต พยชชนุติ วุตติ ๑ ทุนุณิกขิตตสสาติ
ทุกุสุ นิกขิตตสส อุปปฏิปาฐิยา จปิตสส ๑ อตุโถปี ทุนุโย
โหติติ อุกุชกา นีหริตุวา กเถตุ น สกกา โหติ ๑ ฉินนมูลโกติ
มูลกุตานัน ธิกขุณัน อุจฉินนตตา ฉินนมูลโก ๑ อุปปฏิสรโณติ
อุปปฏิฐโ ๑ พาทุลลิกาติ ปจยพาทุลลิกายัน ปฐิพนนา ๑
สาถลิกาติติสโส สิกขา สิลลคคหณน คณหนกา ๑ โอกกมเน
ปฐพงกมาติ ปญจนีวรณานิ อวคมนโต โอกกมณนุติ วุจจุนุติ
ตตุถ ปฐพงกมาติ อตุโถ ๑ ปวิเวเกติติวิธวิเวเก ๑ นิกขิตต-
ชฐาติ นัพพิฐิยา ๑ อธิ ปน สพพตุถ อตุโถ เวทิตพโพ ๑

อินุทฐิยวุกโก ปจโม ๑

องคุตตรนิกายกุชกถา (มโนรลปุรณี ๒) - หน้าที่ 575
เล่มที่ 14 หน้า 575

ปฏิบัติทาวคฺควณณา

สงฺขิตฺตสุตฺตวณณา

ทฺติยสฺส ปจฺเม ฯ สุขปฏิกุเขเปณ ทฺกฺขา ฯ ปฏิปชฺชิตพฺพโต
ปฏิปทา เอตฺตสฺสชาติ ทฺกฺขาปฏิปทา ฯ อสึมปฺปวตฺตตฺตาย ڪรฺฐาเวณ
ทฺนฺธา อภิญฺญา เอตฺตสฺสชาติ ทฺนฺธาภิญฺญา ฯ อิมินา เนเยน
สพฺพปเทสุปี อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ

วิตถารสุตฺตวณณา

ทฺุติเย ฯ อภิกฺขณฺนฺติ อภิกฺขํ ฯ อนนฺตริยนฺติ อนนฺตริย-
วิปากทายกํ มคฺคสมารึ ฯ อาสวานํ ขยยาติ อรหตฺตผลตฺถาย ฯ
ปฺลยจฺินฺทฺริยานิฺติ วิปฺสฺสนาปฺลยจฺมานิ ปฺลยจฺินฺทฺริยานิ ฯ
ปฺลยจฺินฺทฺริยนฺติ หิ เอตฺถ วิปฺสฺสนาปฺลยจฺาว ปฺลยจฺินฺทฺริยนฺติ
อธิปฺเปตา ฯ เสสเมตฺถ ปาลิวเสณ อุตฺตทานเมว ฯ

อิมาสฺ ปน ปฏิปทานํ อยํ วิภาคกถา อธิ ภิกฺขุ
ปฺุพฺเพ ออกตาทินิเวโส ปฺุพฺพภาเค รูปปฺริคฺคเห กิลมฺติ อรูป-
ปฺริคฺคเห กิลมฺติ ปฺจฺยปฺริคฺคเห กิลมฺติ ตีสุ จาเนสุ
กิลมฺติ มคฺคามคฺเค กิลมฺติ ฯ เอวํ ปฺลยจฺสุ จาเนสุ กิลมฺนฺโต
วิปฺสฺสนํ ปาปฺณาติ ฯ วิปฺสฺสนํ ปตฺวา อุตฺทพฺพยานุปฺสฺสเน

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 576

ภงฺกานุปสฺสเน ภยตฺตปฏฺฐาเน อาทีนวานุปสฺสเน นิพฺพิทานุ-
ปสฺสเน มุญฺจิตฺตมฺยตาธานเณ สงฺขารุเปกฺขานาธานเณ อนุโลมธานเณ
โคตรภูณเณติ อิมสฺสู นวสฺสู วิปสฺสนาธานเณสฺสูปี กิลมิตฺวา
โลกุตฺตรมคฺคํ ปาปุณฺณาติ ฯ ตสฺส โส โลกุตฺตรมคฺโค เอว
ทุกฺเขน ครุภาเวเน สจฺฉนิกตตฺตา ทุกฺขาปฏฺธิปโท ทนฺธาภินฺโณ
นาม ชาโต ฯ โย ปน ปุพฺพภาเค ปณฺจสฺสู ธานเณสฺสู กิลมณฺโโต
อปรภาเค นวสฺสู วิปสฺสนาธานเณสฺสู อกิลมิตฺวา มคฺคํ สจฺฉนิกโรติ
ตสฺส โส มคฺโค เอว ทุกฺเขน อครุภาเวเน สจฺฉนิกตตฺตา
ทุกฺขาปฏฺธิปโท ชิปฺปาภินฺโณ นาม ชาโต ฯ อิมินา อุปาเยเน
อิตรปิ เทว เวทิตพฺพา ฯ

โคณปริเยสกอุปมาหิ เจตา วิภาเวตพฺพา เอกสฺส หิ
ปฺริสสฺส จตฺตาโร โคณา ปลายิตฺวา อฏฺฐวี ปวิฏฺฐา ฯ โส
สกณฺฏฺเเก สคหเน วเน เต ปฺริเยสนฺโโต คตมคฺเคเนว กิจฺเจเน
กสิเรน คนฺตุวา คหณฺฏฺฐาเนเยว นิสฺสีเน โคณेषิ กิจฺเจเน
กสิเรน อทฺทสฺส ฯ เอโก กิจฺเจเน คนฺตุวา อพฺุโภกาเส จิตฺเต
ชิปปฺเมว อทฺทสฺส ฯ อปฺโร อคหเนเน อพฺุโภกาสมคฺเคเน คนฺตุวา
คหณฺฏฺฐาเน นิสฺสีเน กิจฺเจเน กสิเรน อทฺทสฺส ฯ อปฺโร อพฺุโภกาส-
มคฺเคเนว สฺสฺเชเน คนฺตุวา อพฺุโภกาเส จิตฺเตเยว ชิปปิ อทฺทสฺส ฯ
ตตฺถ จตฺตาโร โคณา วิย จตฺตาโร อริยมคฺคา ทฏฺฐพฺพา ฯ
โคณ ปฺริเยสนฺโโต ปฺริโส วิย โยคาวจโร คหณมคฺเคเน กิจฺเจเน

เล่มที่ 14 ปฏิปทาวคควณณา หน้า 577

กสิเรน คมน วิย ปุพพาเค ปญจสุ ฉาณสุ กิลมโต
ทุกขาปฏิปทา ฯ คหณฐาเน นิตินานํ กิจเเนว ทสฺสนํ
วิย อปรภาเค นวสุ ฉาณสุ กิลมนตฺสฺส อริยมคฺคานํ
ทสฺสนํ ฯ อิมินา อุปาเยน เสสอุปมาปี โยเชตพฺพา ฯ

อสุกฺตตฺตวณณา

ตฺตเย ฯ อสุกานุปสฺสี กายะ วิหฺรตฺติ อตฺตโน กรชกาเย
ยถา เอตํ ตถา อิทนฺติ อิมินา นเยน พหิทฺธา ทิฏฺฐานํ
ทสฺสนํ อสุกานํ อุปสฺสฺสวเสน อสุกานุปสฺสี วิหฺรติ อตฺตโน
กายํ อสุกโต ปฏิกฺกฺโต ฉาณน ปสฺสตีติ อตฺโต ฯ อาหาระ
ปฏิกฺกฺตสฺสยฺตีติ นวณฺนํ ปฏิกฺกฺตानํ วเสน กวพิงฺการาหาระ
ปฏิกฺกฺตสฺสยฺตีติ ฯ สพฺพโลเก อนภฺริตฺตสฺสยฺตีติ สพฺพสมฺมึปี เตชฺาตุเก
โลกสนฺนิวาเส อนภฺริตฺตาย อุกกณฺจิตฺตสฺสยฺยาเย สมนฺนาคโต ฯ
สพฺพสงฺขาราเร อนิจฺจานุปสฺสีติ สพฺเพปี เตญฺมิกสงฺขาราเร อนิจฺจโต
อนุปสฺสนฺโต ฯ มรณฺสยฺยาตี มรณฺ อารพฺก อุปฺปนฺนสฺสยฺยา ฯ
อชฺชตฺตํ สฺสฺสยฺยาตี โหตีติ นียกชฺชตฺเต สฺสฺสยฺยาตี อุปฺปนฺนสฺสยฺยา
โหตี ฯ เอตฺตาวตฺตา พลววิปฺสฺสนา กถิตา ฯ เสขพฺลานีติ
สิกฺขนกานํ พฺลานี ฯ เสสเมตฺถ ปาลิวเสน อุตฺตานเมว ฯ
อสุกานุปสฺสีติ อาทีนึ ปน ทุกฺขาย ปฏิปฺทาย ทสฺสนตฺถํ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 578

วุดตานี ปจมชฎานาทินิ สุขาย ๆ อสุภาทินิ หิ ปฏิกูลา-
รมมณานิ เตสุ ปน ปกตियาว สมปิยามานัง จิตตัง อลลียติ
ตสฺมา ตานิ ภาเวนุโต ทุกฺขาปฏิปทัง ปฏิปนฺโน นาม โหติ ๆ
ปจมชฎานาทินิ ปณีตสุขานิ ตสฺมา ตานิ ปฏิปนฺโน
สุขาปฏิปทัง ปฏิปนฺโน นาม โหติ ๆ

อยมฺปนตฺตอ สพฺพสาธาธณา อุปมา สงฺคามาวจรปฺริโส หิ
ผลกโกฏฺจกั กตฺวา ปญฺจาวุชานิ สนนฺยหิตฺวา สงฺคามัง ปวิสติ
โส อนฺตรา วิสฺสมิตฺตกาโม ผลกโกฏฺจกั ปฏิปวิสิตฺวา วิสฺสมติ
เจว ปานโกชนาทินิ จ ปฏิเสวติ ๆ ตโต ปฺน สงฺคามมฺปิ
ปวิสิตฺวา กมฺมํ กโรติ ๆ ตตฺถ สงฺคาโม วिय กิเลสสงฺคาโม
ทฏฺจพฺโป ผลกโกฏฺจโก วिय ปญฺจ นิสฺสยพลานิ สงฺคามัง
ปวิสฺนปฺริโส วिय โยคาวจโร ปญฺจาวุชสนฺนาโห วिय วิปฺสฺสนา-
ปญฺจมานิ อินฺทฺริยานิ สงฺคามัง ปวิสฺนกาโล วिय วิปฺสฺสนาย
กมฺมกรณกาโล วิสฺสมิตฺตกาโม ผลกโกฏฺจกั ปฏิเสวณกาโล
วिय วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตสฺส จิตฺตฺวาปาทสฺส นิสฺสยา-
ทกฺขณฺเ ปญฺจ พลานิ นิสฺสาย จิตฺตัง สมฺปหังสนกาโล
วิสฺสมิตฺวา ขาทิตฺวา ปิวิตฺวา จ ปฺน สงฺคามปวิสฺนกาโล
วिय ปญฺจหิ พลฺลหิ จิตฺตัง สมฺปหังเสตฺวา ปฺน วิปฺสฺสนาย
กมฺมํ กโรนฺตสฺส วิวฏฺฏฺเตตฺวา อรหตฺตคฺคหณกาโล เวทิตฺพฺโป ๆ

เล่มที่ 14 ปฏิปทาวคฺควณฺณา หน้า 579

อิมสฺมี ปน สุตฺเต พลานิ เจว อินฺทฺริยานิ จ มิสฺสกาเนว
กถิตานิ ฯ

ปจฺมขมสฺสุตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ฯ อกฺขมาติ อนธิวาสิกปฏิปทา ฯ ขมาติ อธิ-
วาสิกปฏิปทา ฯ ทมาติ อินฺทฺริยทมนปฏิปทา ฯ สมาติ อุกฺสล-
วิตกกานํ รูปสมนปฏิปทา ฯ โรสนุตฺตํ ปฏิโรสตีติ ฃญฺเณนุตฺตํ
ปฏิจฺฃญฺเณติ ฯ ฃณฺทนุตฺตํ ปฏิจฺฃณฺทตีติ ปหรนุตฺตํ ปฏิปฺปฺหริติ ฯ
ปญฺจมฉฺชฺชานิ อุตฺตานตฺตฺถาเนว ฯ

มหาโมคฺคฺคฺลฺลานสฺสุตฺตวณฺณา

สฺสุตฺตเม ฯ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเตรสฺส เหฏฺฐิมา ตโย มคฺคา
สุขาปฏิปทา ทนฺธาภิณฺวา อหฺสิ อรหฺตฺตมคฺโค ทุกฺขาปฏิปโท
ชิปฺปาภิณฺวโล ฯ ตสฺมา เอวมาห ยายํ ปฏิปทาทุกฺขา
ชิปฺปาภิณฺวา อิมํ เม ปฏิปทํ อากมฺม อนฺุปาทาย อาสเวหิ
จิตฺตํ วิมุตฺตนฺติ ฯ

สาริปุตตสุตตวณณา

อฏฐเม ๑ ฌมมเสนาปติตเถรสส เหฏฐิมา ตโย มคคา
สุขาปฏิปทา ทนุชาภิญญา อเหตุ อรหตตมคโค สุขาปฏิปโท
ชิปปาภิญโญ ๑ ตสฺมา ยายิ ปฏิปทา สุขา ชิปปาภิญญาติ
อาห ๑ อิมสฺ ปน ทวีสุปี สุตเตสฺ มิสฺสีกาว ปฏิปทา กถิตาติ
เวทิตพฺพา ๑

สสงฺขารสุตตวณณา

นวม ๑ ปจฺมทุตติยปุกฺกลา สุกฺขวิปสฺสกา สสงฺขารณ
สมปโยเคน สงฺขารนimitฺตํ อุปฏฺฐเปนฺติ ๑ เตสฺ เอโก วิปสฺส-
นินฺทฺริยานํ พลวตฺตา อิเชว กิเลสปรนินฺทฺพาเนน ปรีนินฺทฺพายติ
เอโก อินฺทฺริยานํ ทพฺพลตฺาย อิธ อสฺกโกนฺโต อนนฺตเร
อตุตฺถาเว ตเทว มุลกมฺมฏฺฐานํ ปฏฺฐิตฺวา สสงฺขารณ
สมปโยเคน สงฺขารนimitฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา กิเลสปรนินฺทฺพาเนน
ปรีนินฺทฺพายติ ตติยจตุตฺถา สมถยานิกา ๑ เตสํ เอโก สสงฺขารณ
อปฺปโยเคน อินฺทฺริยานํ พลวตฺตา อิเชว กิเลสฺ เขเปติ
เอโก อินฺทฺริยานํ ทพฺพลตฺตา อิธ อสฺกโกนฺโต
อนนฺตเร อตุตฺถาเว ตเทว มุลกมฺมฏฺฐานํ ปฏฺฐิตฺวา
อสสงฺขารณ อปฺปโยเคน กิเลสฺ เขเปตีติ เวทิตพฺโพ ๑

ยฺคนทฺฐตฺตวณฺณา

ทสเม ฯ สมถปฺพุพฺงคฺมนฺติ สมถํ ปฺพุพฺงคฺมํ ปฺเรจาริกํ
กตฺวา ฯ มคฺโค สลฺยชยตีติ ปจฺโม โลกุตฺตรมคฺโค นิพฺพตฺตติ ฯ
โส ตํ มคฺคนฺติ เอกจิตฺตกฺขณิกมคฺคสฺเสว อาเสวนาทีนํ นาม นตฺถิ
ทฺติยมคฺคาทโย ปน อฺปฺปาเทนฺโต ตเมว อาเสวติ ภาเวติ
พหุлікโรตีติ วุจฺจติ ฯ วิปสฺสนาปฺพุพฺงคฺมนฺติ วิปสฺสนํ
ปฺพุพฺงคฺมํ ปฺเรจาริกํ กตฺวา ฯ สมถํ ภาเวตีติ ปกฺติยา
วิปสฺสนาลาภี วิปสฺสนาย จตฺวา สมาริ อฺปฺปาเทตีติ อตฺโถ ฯ

ยฺคนทฺฐํ ภาเวตีติ ยฺคนทฺฐํ กตฺวา ภาเวติ ฯ ตตฺถ เตเนว
จิตฺเตน สมာปตฺตี สมာปชฺชิตฺวา เตเนว สงฺขารे สมฺมสฺติ
น สกฺกา ฯ อຍံ ปน ยาวตา สมာปตฺติโย สมာปชฺชติ
ตาวตา สงฺขารे สมฺมสฺติ ฯ ยาวตา สงฺขารे สมฺมสฺติ ตาวตา
สมာปตฺติโย สมာปชฺชตีติ ฯ กถิ ปจฺมชฺฌานํ สมာปชฺชติ
ตโต วุจฺจาย สงฺขารे สมฺมสฺติ สงฺขารे สมฺมสฺติตฺวา
ทฺติยชฺฌานํ สมာปชฺชติ ฯ ตโต วุจฺจาย ปฺน สงฺขารे
สมฺมสฺติ ฯ สงฺขารे สมฺมสฺติตฺวา ตติยชฺฌานํ ฯเปฯ
เนวสญฺญานาสนฺญาตฺนสมာปตฺตี สมာปชฺชติ ตโต
วุจฺจาย สงฺขารे สมฺมสฺติ ฯ เอวมยํ
ปจฺมวิปสฺสนํ ยฺคนทฺฐํ ภาเวติ นาม ฯ

ธมฺมทฺฐจฺจวิคฺคหิตนฺติ สมถวิปสฺสนาธมฺเมสุ ทสฺวิปสฺสนู-
ปกฺกิลเสสงฺขาเตน อฺทฺฐจฺเจน วิคฺคหิตํ สุกฺคหิตนฺติ อตฺโถ ฯ

โหติ โส อาวุโส สมโยติ อมินา สตุตตัน สปปายานัน
ปฏิบัติภากาโล กถิตโต ฯ ยนุต จิตตุนติ ยสุมิ สมเย ตัม วิปัสสนาวิถิ
โอกุกมิตวา ปวตุต จิตตุต ฯ อชมตตเมว สนตติฐตตีติ วิปัสสนา-
วิถิ ปจโจตริตวา ตสุมิเยว โคจรชมตตสงขาเต อารมมณ
สนตติฐตติ ฯ สนนีสีทตีติ อารมมณวเสน สมมา นีสีทติ ฯ
เอโกทิ โหตีติ เอกคัค โหติ ฯ สมาริยตีติ (๒) สมมา อาริยติ
สุกุกปีตัม โหติ ฯ เสสเมตถ อุตตทานตุตเมวาติ ฯ
ปฏิบัติทาวุกุโก ทุตติโย ฯ

สยเจตนียวคควณณา

เจตนาสุตตวณณา

ตติยสุส ปจเม ฯ กายเอติ กายทวารเอ กายวิณตติยา
สตีติ อตโธ ฯ กายสยเจตนาเหตุติอาทีสุ กายสยเจตนา นาม
กายทวารเอ เจตนาปกปปนา ฯ สว อฏฐกามาจรรกุตลวเสน
อฏฐวิธา อกุตลวเสน ทวาทสวิธาติ วิสตีวิธา ฯ ตถา วจี-
สยเจตนา ตถา มโนสยเจตนา ฯ อปีเจตถ นว มหคต-
เจตนาปี ลพุนุติ ฯ กายสยเจตนาเหตุติ กายสยเจตนา-
ปจจยา ฯ อุปปชชติ อชตตติ สุขทุกขนติ อฏฐกุตลกมมปจจยา
นียชตตเต สุขํ อุปปชชติ ทวาทสอฏฐกมมปจจยา ทุกขํ ฯ
เสสทวารเรสุปี เอเสว นโย ฯ อวิชชาปจจยา วาติ อวิชชา-
การณเนว ฯ สเจ หิ อวิชชา ฉาทยมานา ปจจโย โหติ
เอว สนเต ตีสุ ทวารเรสุ สุขทุกขานํ ปจจยภูตา เจตนา
อุปปชชติ ฯ อิติ มุลญตาย อวิชชาชย วเสนตํ วุคตํ ฯ

อวิชชาปจจยา วา สามํ วาติอาทีสุ ปเรหิ อนาณตโต
สยเมว อภิสงขโรนุโต กายสงขารํ อภิสงขโรติ นาม ฯ
ยํ ปน ปเร สมหาเปตวา อาณาเปตวา การณนติ ตสุส ตํ กายสงขารํ
ปเร อภิสงขโรนุติ นาม ฯ โย ปน กุสลํ กุสตนุติ อกุสลํ
อกุสตนุติ กุสลวิปากํ กุสลวิปาโกติ อกุสลวิปากํ อกุสลวิปาโกติ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 584

ชานนุโต กายทวาร เวสติวิธึ กายสงขาริ อภิสงฺขโรติ อัย
สมฺปชาโน อภิสงฺขโรติ นาม ฯ โย เอวึ อชานนุโต อภิสงฺขโรติ
อัย อสมฺปชาโน อภิสงฺขโรติ นาม ฯ เสสทวารสุปี เอสเว
นโย ฯ

ตตฺถ อสมฺปชานกมฺมึ เอวึ เวทิตพฺพึ ทหฺรทารกา ปน
มาตาปิตฺตฺหิ กตฺติ กโรมาติ เจตियฺว วนฺทนฺติ ปุปฺผปุชฺชึ กโรนฺติ
ภิกฺขุสงฺฆมฺมึ วนฺทนฺติ เตสฺสึ กุสลนฺติ อชานนฺตานมฺปิ ตํ กุสลเมว
โหติ ฯ ตถา มิคฺคปทฺทิตฺตฺตฺโรจฺจนา ฐมฺมึ สฺถนฺติ สงฺฆมฺ
วนฺทนฺติ เจตियฺว วนฺทนฺติ เตสฺสึ ชานนฺตานมฺปิ อชานนฺตานมฺป
ตํ กุสลเมว โหติ ฯ ทหฺรทารกา ปน มาตาปิตโร หตฺถปาเทหิ
ปหฺรนฺติ ภิกฺขุณฺํ ตลสฺตฺตํ อุกฺกิรินฺติ เลฯหุํ (๑) จิปนฺติ อุกฺโก-
สนฺติ ฯ คาวิโย ภิกฺขุสงฺฆมฺมึ อนฺุพฺนฺชนฺติ สุนฺชา อนฺุพฺนฺชนฺติ
ทํสนฺติ สีหพฺยคฺฆมาทโย อนฺุพฺนฺชนฺติ ชีวิตา โวโรเปนฺติ ฯ เตสฺสึ
ชานนฺตานมฺปิ อชานนฺตานมฺปิ อกุสลกมฺมึ โหตีติ เวทิตพฺพึ ฯ

อิทานิ ตีสุปี ทวารesu อายุหนเจตนา สโมธานตพฺพา ฯ
เสยฺยถีทํ กายทวาร เสยฺกตมฺมุลิกา เวสติ เจตนา อาณตฺติมฺมุลิกา
เวสติ สมฺปชานมฺมุลิกา เวสติ อสมฺปชานมฺมุลิกา เวสติ อสีติ
เจตนา โหนฺติ ตถา วจิทวารุ ฯ มโนทวารุ ปน เอเกกสฺมี
วิกฺปเป เอกฺกนฺตีส กตฺวา สตณฺจ โสพสณฺจ โหนฺติ ฯ อิติ

เล่มที่ 14 สลยเจตนิยวคฺควณณนา หน้า 585

สพฺพปาปี ตีสุ ทฺวารเรสุ เทว สตานี ฉสตุตติ จ เจตนา ฯ ตา
สพฺพปาปี สงฺขารกฺขนฺโธเตว สงฺขยํ กจฺจนฺติ ตํสมฺปยุตฺโต
เวทยิตากาโร เวทนากฺขนฺโธ สลฺยชานนากาโร สลฺยณากฺขนฺโธ
จิตฺตํ วิญฺญาณกฺขนฺโธ กาโย อุปาหารูปํ ตปฺปจฺจยา จตฺสโส
ธาตุโย จตฺตารี ภูตานิติ อิมํ ปณฺจกฺขนฺธา ทฺกฺขสจฺจํ นาม ฯ

อิมํสุ ภิกฺขเว ชมฺเมสุ อวิชฺชา อนฺุปตฺติตาติ อิมํสุ วุตฺตป-
ปเกเทสุ เจตนาชมฺเมสุ อวิชฺชา สหชาตวเสน จ อุปนิสฺสย-
วเสน จ อนฺุปตฺติตา ฯ เอวํ วฏฺฏณฺเจว วฏฺฏมฺลกา จ อวิชฺชา
ทสฺสีตา โหติ ฯ

เอตฺตาวตา วิปฺสสนํ วทฺเตเตว อรหตฺตํ ปตฺตสฺส
ชีณาสวสฺส อิทานิ ภูตํ กโรนฺุโต อวิชฺชายเตว อเสสฺวิราค-
นิโรธาติอาทิมาท ฯ ตตฺถ อเสสฺวิราคนิโรธาติ อเสสฺวิราเคน
เจว อเสสนิโรเชน จ ฯ โส กาโย น โหตีติ ชีณาสวสฺส
กาเยน กรณกมฺมํ ปณฺุณายติ เจตियงฺกณสมฺมุชฺชนํ โพธิยงฺกณ-
สมฺมุชฺชนํ อภิกฺกมฺนปฏิกฺกมฺนํ วตฺตานุวตฺตกรณฺุติ เอวมาที ฯ
กายทฺวารํ ปนฺุสฺส วิสฺติ เจตนา อวิปากชมฺมตํ อาปฺชชฺนฺุติ ฯ
เตน วุตฺตํ โส กาโย น โหติ ชมฺปจฺจยาสฺส ตํ อุปฺปชฺชติ
อชฺฉตฺตํ สุขทฺกฺขนฺุติ ฯ กายทฺวารปฺปวตฺตา หิ เจตนา อิช
กาโยติ อธิปฺเปตา ฯ เสสทฺวเยปี เอเสว นโย ฯ เขตฺตณฺุติอาทีนึปี

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 586

กุสลากุสलगมมสุเสว นามานิ ๑ ตณฺหิ วิปากสุส วิรุหนญฺจา-
นญฺเฐน เขตฺตํ ปตฺติญฺจานญฺเฐน วตฺถุ กานญฺเฐน อายตน์
อธิกรณญฺเฐน อธิกรณนฺติ วุจฺจติ ๑

อิติ สตุธา เอตฺตเกน จานเนน ตีหิ ทวารเหติ อายุหิตํ
กมฺมํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ ตสฺส กมฺมสุส วิปฺพญฺจณญฺจานํ ทสฺเสตฺตุ
จตุตาโรเม ภิกฺขเวตีอาทิมาน ๑ ตตฺถ อตฺตภาวปฏฺฐิตาภาติ ปฏฺฐิ-
ลทฺธอตฺตภาวา ๑ อตฺตสยฺเจตนา กมฺมิตฺติ อตฺตนา ปกปฺปิตเจตนา
วหฺติ ปวตฺตติ ๑

อตฺตสยฺเจตนาเหตุ เตสํ สตุตํ ตมฺหา กายา จุติ
โหตีตีอาทิสฺว จิฑฺฐาปโทสิกา เทวา อตฺตสยฺเจตนาเหตุ จวนฺติ ๑
เตสยฺหิ นนฺทวนจิตฺตลตาวนปารุสกวนาทิสฺว ทิพฺพรตีสมปฺปิตานํ
กิลนฺตํ ปานโกชเน สติ สมฺมุสฺสติ เต อาหารุปฺพเจเทน
อาตเป จิตฺตมาลา วิย มิลายนฺติ ๑ มโนปโทสิกา เทวา
ปรสยฺเจตนาเหตุ จวนฺติ เอเต จาคุมฺมหาราชิกา เทวา ๑
เตสฺว กิร เอโก เทวปฺตุโต นกฺขตฺตํ กิฬิสฺสามิตฺติ สปริวาโร
รเถน วีถิ ปฏฺฐิพฺชติ ๑ อถฺยโล นิกฺขมฺนฺโต ตํ ปุโรโต คจฺจนฺตํ
ทิสฺวา กิ โภ อัย กปฺโณ อทฺธิจฺปฺพุทฺพิ วิย เอกํ ทิสฺวา
ปีติยา อุทฺธฺมาโต วิย คชฺชมาโน วิย จ คจฺจนฺตฺติ กุชฺฉติ ๑
ปุโรโต คจฺจนฺโตปี นีวตฺตติว ตํ กุทฺธํ ทิสฺวา กุทฺธา นาม
สุวิชานา โหนฺตฺติ กุทฺธภาวมฺสุส ญตฺวา ตฺวํ กุทฺโธ มยฺหิ

เล่มที่ 14 สยเจตนิยวคฺควณฺณา หน้า 587

ก็ กริสฺสตี อัย สมฺปตฺติ มยา ทานสีลาทีนํ วเสน ลทฺธา
น คฺยหิ วเสนาคิ ปฏิกุชฺฌตฺติ ฯ เอกสฺมิณฺหิ กุทฺเช อิตโร
อกุทฺทโร รกฺษติ อุโภสุ ปน กุทฺเชสุ เอกสฺส โกโร อิตฺรสฺส
ปจฺจโย โหติ ตสฺสปี โกโร อิตฺรสฺส ปจฺจโย โหตีติ อุโภ
กนฺทนฺตานิเยว โอรุชานํ จวนฺติ ฯ มนุสฺสา อตฺตสยเจตนา
จ ปรสยเจตนา จ เหตุ จวนฺติ อตฺตสยเจตนาจ จ
ปรสยเจตนาจ จ เหตุภูตยาจ จวนฺตีติ อตฺโถ ฯ มนุสฺสา หิ
กุชฺฌิตฺวา อตฺตนาจ อตฺตานิ หตฺถหิปี ปาเทหิปี ปหรนฺติ
รชฺชพฺพชนาทีหิปี พนฺชนฺติ อสินาปี สีลํ ฉินฺทนฺติ วิสํ
ชาทนฺติ ปปาเตปี ปตฺนฺติ อุทกํปี ปวิสฺนฺติ อคฺคิ ปวิสฺนฺติ
ปเรปี ทณฺฑเนน วา สตฺถเนน วา ปหริตฺวา มาเรนฺติ ฯ
เอวํ เตสุ อตฺตสยเจตนาปี ปรสยเจตนาปี กมฺติ ฯ

กตฺเม เตน เทวา ทณฺฑพฺพชาติ กตฺเม นาม เต เทวา
ทณฺฑพฺพชาติ อตฺโถ ฯ เตน วา อตฺตภาเวน กตฺเม เทวา
ทณฺฑพฺพชาติปี อตฺโถ ฯ กสฺมา ปน เถโร อิมํ ปญฺหิ ปุจฺฉติ
ก็ อตฺตนา กเถตุํ นปฺโปหิตีติ ฯ นปฺโปหิตี (๑) อธิ ปน (๒)
อตฺตโน สภาเวน พุทฺธวิสัย ปญฺหนฺติ เถโร น กเถสิ ฯ
เตน ทณฺฑพฺพชาติ เตน อตฺตภาเวน ทณฺฑพฺพชาติ ฯ อัย ปน
ปโยหฺ เหนฺจฺสา กามาจเรปี รูปาจเรปี ลพฺภติ ภวคฺเคน

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 588

ปน ปริจฉินฺทิตฺวา กถิตฺวา นิปฺปเทเสน กถิตฺวา โหตีติ ภควตา
เอวํ กถิตฺวา ฯ

อาคนฺตาโร อิตฺถตฺตฺนฺติ อิตฺถภาวํ กามาวจรปญฺจกฺขนฺธ-
ภาวเมว อาคนฺตาโร เนว ตตฺตรูปปตฺตติกา น อฺปรูปปตฺตติกา
โหนฺติ ฯ อนาคนฺตาโร อิตฺถตฺตฺนฺติ อิมํ ขนฺธปญฺจกํ อนาคนฺตาโร
เหฏฺฐูปปตฺตติกา น โหนฺติ ตตฺตรูปปตฺตติกา วา อฺปรูปปตฺตติกา
วา ตตฺเถว วา ปรินิพฺพายินฺโ โหนฺตีติ อตฺถโธ ฯ เอตฺถ จ
เหฏฺฐิมภเว นิพฺพตฺตานํ วเสนปี อฺปรูปปตฺตติกา เวทิตฺพฺพา ฯ
ภวคฺเค ปเนตํ นตฺถิ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานเมวาทิ ฯ

วิกตฺติสฺตฺตวณณา

พฺุติเย ฯ อตฺถปฏฺฐิสมฺภิทาติ ปญฺจสฺ อตฺถเสสฺ ปภทกต-
ถาณํ ฯ โอิธิสฺติ การณฺโส ฯ พุญฺชนฺโสติ อกฺขรฺโส ฯ อนนฺก-
ปริยาเยนาติ อนนฺเกหิ การณฺเหหิ ฯ อาจิกฺขามิติ กถेमิ ฯ เทเสมิติ
ปากฺกํ กตฺวา กถेमิ ฯ ปญฺญาเปมิติ ชานาเปมิ ฯ ปญฺจเปมิติ ฯ
ปญฺจเปตฺวา ปวตฺเตตฺวา กถेमิ ฯ วิวรามิติ วิวํ กตฺวา
กถेमิ ฯ วิกษามิติ วิกษิตฺวา กถेमิ ฯ อุตฺตฺตานิกโรมิติ กมฺภีริ (๑)
อุตฺตฺตานํ กตฺวา กถेमิ ฯ โส มํ ปญฺเหนนาติ โส มํ ปญฺเहन
อุปคจฺจตฺตฺ ฯ อหํ เวยฺยากรณฺนาติ อหฺมสฺส ปญฺหาถเนน จิตฺตํ

เล่มที่ 14 สยเจตนิยวคฺควณฺณา หน้า 589

อาราเชสฺสามิ ฯ โย โน ฌมฺมานํ สุกฺสโลติ โย อมฺหากํ
อริคฺคฌมฺมานํ สุกฺสโล สคฺคา โส เอส สมฺมุจฺญโต ฯ ยทิ
มยา อตฺถปฺปฐิสฺสภิทา น สจฺจิกตา สจฺจิกโรหิ ตาว สาริปฺปุตฺตาทิ
วตฺวา มํ ปฏฺิพาหิสฺสตีติ สคฺคฺ ปุโรโต นิสินฺนโกว สีนฺนาทํ
นทติ ฯ อิมินา อุปาเยน สพฺพตฺถ อตฺโถ เวทิตฺพุโพ ฯ
อิมาสฺ จ ปน ปฏฺิสฺสภิทาสฺ ติสฺโส ปฏฺิสฺสภิทา โลกียา
อตฺถปฺปฐิสฺสภิทา โลกียโลกุตฺตราทิ ฯ

มหาโกญฺจิตฺตฺตวณฺณา

ตฺติเย ฯ ผสฺสายตฺนानนฺติ ผสฺสากรานํ ผสฺสสฺส
อุปฺปตฺติฏฺจานานนฺติ อตฺโถ ฯ อตฺถณฺณํ กิณฺจิติ เอเตสฺ
อเสสโต นิสฺรุเชสฺ ตโต ปรี โกจิ อปฺปมคฺตโกปิ กิเลโส
อตฺถิติ ปุจฺจติ ฯ นตฺถณฺณํ กิณฺจิติ อิทาปี อปฺปมคฺตโกปิ กิเลโส
นตฺถิติ ปุจฺจติ ฯ เสสทฺวเยปี เอเสว นโย ฯ อิเม ปน จคฺตาโรปี
ปญฺเห สสฺสจฺจเจทเอกจฺจสฺสคฺตอมราวิกฺเขปวเสน ปุจฺจติ ฯ
เตนสฺส เถโร ปุจฺจิตฺตฺตวณฺณํ ปฏฺิพาหนฺโต มา เหวณฺติ อาห ฯ
เอตฺถ หิ อิติ นิปาตมคฺตํ เอว มา ภณฺตีติ อตฺโถ ฯ อตฺถูป-
ลทฺธิวเสเนว อตฺถณฺณํ กิณฺจิ อญฺโฆ โกจิ อตฺตา นาม อตฺถิติ
สสฺสตาทิกอากรณ ปุจฺจติ ฯ กิ ปเนส อตฺถูปลทฺธิโกติ น

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณฺณา หน้า 590

อตุตฺตปฺลทฺธิโก ๑ เอวฺลทฺธิโก ปน ตตฺถโก ภูิกฺขุ นิสินฺโน โส
ปฺจุจฺจิตฺตํ น สกฺโกติ ๑ ตสฺส ลทฺธิ วิตฺตชฺชาปนตฺถํ เอวํ ปฺจุจฺจิตฺติ ๑
เยปี จ อนาคเต เอวฺลทฺธิกา ภวิสฺสนฺติ เตสํ พุทฺธกาเลเปโส
ปโยห มหาสาวเกหิ วิตฺตชฺชิตฺติ วจโนกาสุปฺจุจฺเจทนตฺถํ
ปฺจุจฺจิตฺติเยว ๑

อปฺปปฺลจฺจํ ปฺปลฺเจตฺติ น ปฺปลฺเจตฺตพฺพภูจฺจาเน ปฺปลฺจฺจ
กโรติ อนาจริตพฺพํ มกฺกํ จรติ ๑ ตาวตา ปฺปลฺจฺจสฺส คตฺติ
ยตฺตกา ฉนฺนํ ผสฺสายตฺนํ คติ ตตฺตกา ตณฺหาทิกฺกฺจ-
มานปฺปภทฺสฺส ปฺปลฺจฺจสฺส คติ ๑ ฉนฺนํ อาวุโส ผสฺสายตฺนํ
อเสสวिरากนิโรธา ปฺปลฺจฺจนิโรธา ปฺปลฺจฺจวฺฐปฺสโมติ เอเตสฺส ฉสฺ
อายตเนสฺส สพฺพโส นิสฺสเรสฺส ปฺปลฺจฺจาปี นิสฺสเรทว โหนฺติ
วฺฐปฺสนฺตาว โหนฺตฺติ อตฺถโก ๑ อารุปฺเป ปน ปฺจุชฺชนทเวตฺตํ
กิลฺยฺจาปี ปฺลฺจ ผสฺสายตฺนํ นิสฺสเรทว นิสฺสเรทว ปน
อนิสฺสเรทว ตโยปี ปฺปลฺจฺจา อปฺปหิณา นาม ๑ อปีจ
ปฺลฺจวโถการภวเสเนเวส ปโยห กถิตฺติ ๑

จตุตฺถเอ ๑ อิมินาว นเยน อตฺถโก เวทิตฺตพฺโพ ๑

อุปวาณสุตตวณณา

ปลุจเม ฯ วิชชายนุตกโร โหตีติ วิชชาย วฏฺฏทุกฺขสฺส
อนุตกโร โหติ สกฺลํ วฏฺฏทุกฺขํ ปริจฺฉินฺนํ ปริวฏฺฐํ กตฺวา
ติฏฺฐตีติ ฯ เสสฺสเปตฺสปี เอสฺว นโย ฯ สอุปาทาโนติ สคฺคโณว
หุตฺวา ฯ อนุตกโร อภวิสฺสาติ วฏฺฏทุกฺขสฺส อนุตฺ กตฺวา
จิโต อภวิสฺส ฯ จรณสมฺปนฺโนติ ปณฺณรชฺชมฺมปฺเปเทน จรณฺน
สมนฺนาคโต ฯ ยถาภูตํ ชานํ ปสฺสํ อนุตกโร โหตีติ ยถาสภาวํ
มคฺคปลฺลณาย ชานิตฺวา ปสฺสิตฺวา วฏฺฏทุกฺขสฺส อนุตฺ กตฺวา
จิโต นาม โหตีติ อรหฺตตฺตนิฏฺเณน ปลฺลหํ นิฏฺฐเปสิ ฯ
ฉฏฺฐิ เหฏฺฐา เอกกนิปาตวณฺณนํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

ราหุลสุตตวณณา

สตุตฺตเม ฯ อชฺชตฺตติกาติ เกสชาติสุ วิสฺตียา โภฏฺฐาเสสุ
ถทฺธาการลกฺขณา ปจฺวีธาตุ ฯ พาหิราติ พหิทฺธา อนินฺนทฺริย-
พทฺเชสุ ปาสาณปพฺพตาทีสุ ถทฺธาการลกฺขณา ปจฺวีธาตุโย
เวทิตพฺพา ฯ อิมินา นเยน เสสฺสปี ธาตุโย เวทิตพฺพา ฯ
เนตํ มม เนโส หมฺสมิ น เม โส อตฺตาคิ อิทํ ตยา
ตณฺหามานทิกฺกุจฺจคาหปฏิกฺเขปวเสน วุตฺตํ ฯ สมมปฺปลฺลณาย
ทฏฺฐพฺพนฺติ เหตุนา การณฺน มคฺคปลฺลณาย ปสฺสิตพฺพํ ฯ
ทิสฺวาติ สห วิปสฺสนาย มคฺคปลฺลณาย ปสฺสิตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปตวณณา หน้ 592

อจเชชชิต (๑) ตณฺหนฺติ มคฺควชฺชตณฺหํ สฺมุทิกํ ฉินฺทิตฺ ๑ วิวญฺญูยิ (๒)
 สํโยชนนฺติ ทสฺวิธมฺปิ สํโยชนํ วิวญฺญูยิ อฺพพฺพญฺเฐตฺวา ปชฺหิตฺ ๑
 สมนฺมมานาภิสฺยติ เหตุนา การณฺน นววิธสฺส มานสฺส
 ปหานาภิสฺมยา ๑ อนฺตมกาสี ทุกฺขสฺสชาติ วญฺญทุกฺขํ ปริจฺฉินฺนํ
 ปริวญฺจุมํ อกาสี กตฺวา จิตฺติ อตฺโถ ๑ อิติ สตฺถารา สํยุตฺต-
 มหานิกาย ราหุโลวาท วิปสฺสนา กถิตา จุพฺราราหุโลวาทปี
 วิปสฺสนา กถิตา อมฺพลญฺจิการาม ราหุโลวาท ททฺรสฺส
 สโต มุสฺสวาทา เวรมณฺี กถิตา มหาราหุโลวาท วิปสฺสนา
 กถิตา ๑ อิมสฺมึ อังกุตรมฺหานิกาย อํย จตุโกฏฺทิกสฺสยฺตนา
 นาม กถิตาติ ๑

ชมฺพาสิตฺตวณณา

อญฺจเม ๑ สนฺตํ เจโตวิมุตฺตินฺติ อญฺจนฺนํ สฺมาปตฺตินํ
 อณฺดตฺรํ สฺมาปตฺตี ๑ สกฺกายนิโรธนฺติ เตญฺมิกวญฺญสฺงฆาตสฺส
 สกฺกายสฺส นิโรธํ นิพฺพานนฺติ อตฺโถ ๑ น ปกฺขนฺทิตฺติ
 อารมฺมณฺวเสน น ปกฺขนฺทิตฺ ๑ เสสฺสพฺเทสฺสปี เอสฺว นโย ๑
 น ปาฏิกงฺโขติ น ปาฏิกงฺจิตฺพุโป ๑ เลปคเตนาติ เลปมกฺขิตฺน ๑
 อิมสฺมึญจ ปนฺตเถ ปารี (๓) คนฺตคามปฺริโสปมฺมํ อahrtitฺพุทฺ ๑
 เอโก กิร ปฺริโส จณฺทโสตาย วาพมจฺฉากุลา ย นทียา ปารี

#

เล่มที่ 14 สดฺยเจตนิยวคฺควณฺณนา หน้า 593

คณฺตุกาโม โอริมตีริ สาสงฺกํ สปฺปฏิภยํ ปาริมตีริ เขม
อปฺปฏิภยํ ก็ นุ โข กตฺวา ปาริ คมิตฺตํ ปฏฺิปาฏิยา
จิตฺเต อฏฺฐ กกุชฺรฺกฺเข ทิสฺวา สกฺกา อิมาย รุกฺขปฏฺิปาฏิยา
คณฺตุนฺติ มนฺํ กตฺวา กกุชฺรฺกฺขา นาม มฏฺฐสาขา โหนฺติ
สาขาย หตฺถา น สดฺยเจตฺตุนฺติ นิโคธฺรปฺปิลกฺขรฺกฺขาทีนํ
อณฺตรสฺส ลาขาย หตฺถปาเท มกฺขิตฺวา ทกฺขินฺหตฺถเณ เอกํ
สาขํ คณฺหิ ฯ หตฺถโต ตตฺถเว ลคฺคิ ฯ ปุณ วามหตฺถเณ
ทกฺขินฺปาเทเน วามปาเทนาติ จตฺตาโรปฺปิ หตฺถปาทา ตตฺถเว
ลคฺคีสฺสุ ฯ โส อโรสิโร ลมฺพมาโน อฺปรินฺทียํ เทเว วฏฺฐ
ปฺณณาย นทฺิยา โสเต นิมฺคฺโค กุมฺภีลาทีนํ ภกฺโข อโหสิ ฯ
ตตฺถ นทฺิโสตํ วิย สํสารโสตํ ทฏฺฐพฺพิ โสตฺสฺส ปาริ
คณฺตฺกามปฺริโส วิย โยคาวจโร โอริมตีริ วิย สกฺกาโย
ปาริมตีริ วิย นิพฺพานํ ปฏฺิปาฏิยา จิตฺตา อฏฺฐ กกุชฺรฺกฺขา
วีย อฏฺฐ สมาสฺตฺติโย เลปคฺเตเน หตฺถเณ สาขาคณฺหํ วิย
ฉานวิปฺสฺสนานํ ปาริปฺนฺติเก อโสเชตฺวา สมาสฺตฺติสมาสฺสนํ
จตฺถิ หตฺถปาเทหิ สาขาย พทฺธสฺส โอลมฺพนํ วิย ปจฺมชฺฉาน
นิกนฺตฺติยา ลคฺคกาโล อฺปริโสเต วฏฺฐิ วิย ฉสฺ ทฺวาเรสฺ
กิลฺลสถานํ อฺปฺปนฺนกาโล นทฺิยา ปฺณณาย โสเต นิมฺคฺคฺสฺส
กุมฺภีลาทีนํ ภกฺขภูตกาโล วิย สํสารโสเต นิมฺคฺคฺสฺส จตฺถ

อปาเยสุ ทุกขานุกวนกาโล เวทิตพุโพ ฯ

สุทฺเชน หตฺเถนาติ สุโรเตน ปฺริสุทฺทหตฺเถน ฯ อิมสฺมิปี
อตุเถ ตาทิสเมว โอปมฺมํ กตฺตพฺพิ ตตุเถว หิ ปารี
คนฺตุกาโม ปฺริโส กกุชฺรูกฺขา นาม มกุชฺสาขา กิติกุชฺหตฺเถน
คณฺหนตฺตสฺส หตฺโถ ปฺริคฺลเยยฺยาติ หตฺถปาเท สุโรเต กตฺวา
เอกํ สาทํ คณฺหิตฺวา ปจฺมรูกฺขํ อารุโฬห ฯ ตโต โอตฺริตฺวา
ทฺติยํ ฯเปฯ ตโต โอตฺริตฺวา อฏฺฐมํ อฏฺฐมรูกฺขโต โอตฺริตฺวา
ปาริมตีเร เขมฺนตฺถุมิ คโต ฯ

ตตุถ อิมฺหิ รูกฺเขหิ ปาริมตีริ คมิสฺสามิติ ตสฺส ปฺริสสฺส
จินฺติตกาโล วีย โยคิโน อฏฺฐ สฺมาปตฺติโย สฺมาปชฺชิตฺวา
สฺมาปตฺติโต วุฏฺฐาย อรหตฺตํ คณฺหิตฺสามิติ จินฺติตกาโล
สุทฺเชน หตฺเถน สาขาคหณฺ วิย ฆานวิปฺลฺสนานํ ปารีปนฺตฺถิกขมฺเม
โสเชตฺวา สฺมาปตฺติสฺมาปชฺชนํ ตตุถ ปจฺมรูกฺขาโรหณกาโล
วีย ปจฺมชฺฆานสฺมาปตฺติกาโล ปจฺมรูกฺขโต โอรุຍฺห ทฺติยํ
อารุฬฺหกาโล วีย ปจฺมชฺฆานเน นิกฺกนฺติยา อพฺทฺทสฺส (๑)
ตโต วุฏฺฐาย ทฺติยชฺฆานํ สฺมาปนฺนกาโล ฯเปฯ สตฺตมรูกฺขโต
โอรุຍฺห อฏฺฐมํ อารุฬฺหกาโล วีย อากิณฺจณฺณายตฺนสฺมาปตฺติยํ
นิกฺกนฺติยา (๒) อพฺทฺทสฺส (๑) ตโต วุฏฺฐาย เนวสฺถณฺณานาสฺถณฺณายตฺน-
สฺมาปนฺนกาโล ฯ อฏฺฐมรูกฺขโต โอรุຍฺห ปาริมํ ตีริ เขมฺนตฺถุมิ

เล่มที่ 14 สยเจตนิยวคฤณนา หน้า 595

คตกาโล วีย เนวสณณานาสณณายตเน นิกนุตติยา อพทฐส
สมาปตติโต วุฏฐาย สงฺขารे สมนสิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตกาโล
เวทิตพฺโพ ฯ

อวิชชาปฺปเภทํ มนสิกรโธตติ อฏฺฐสฺ จาเนสฺ อณฺณณฏฺฏาย
ฉนพหลมหาวิชชาชย ปเภทสงฺฆาตํ อรหตฺตํ มนสิกรโธติ ฯ น
ปกฺขนฺทตฺติ อารมฺมณฺวเสเนว น ปกฺขนฺทติ ฯ ชมฺพาลีตติ
คามโต นิกฺขนฺตสฺส มหาอุทกสฺส ปตฺติจฺจานญฺโต มหาอวาโฏ ฯ
อนกฺวสฺสคณฺิกาติ คามสฺส วา นครสฺส วา อุปฺปนฺนกาเลเยว
อุปฺปนฺนตฺตา อนกานิ วสฺสคณานิ อุปฺปนฺนายน เอตฺสฺสาติ
อนกฺวสฺสคณิกา ฯ อายมฺขานีตติ จตฺสฺโส ปวิสฺนกนฺทรา ฯ
อฺปายมฺขานีตติ อฺปายวาทนจฺฉิทฺทานิ ฯ (๑)

น อาพิปฺปเภทโท ปาฏิกงฺโขติ น ปาพิปฺปเภทโท
ปาฏิกงฺขิตพฺโพ ฯ น หิ ตโต อุทกํ อฏฺฐาย ปาฬิ ภินฺทิตฺวา
กจฺวรํ คเหตุวา มหาสมฺมุทํ สมฺปาปฺณาติ ฯ อิมสฺส ปนฺตฺถสฺส
อาวิภาวนตฺถํ อฺยฺยานคเวสฺกโอบมฺมํ อาหริตพฺพํ ฯ เอโก กิร
นกรวาลี กุลปฺตฺโต อฺยฺยานํ คเวสนฺโต นครโต นาทิพฺุเร
นาจฺจาสนฺเน มหนฺตํ ชมฺพาลี อทฺทสฺ โส อิมสฺมี จาเน
รมณฺิย์ อฺยฺยานํ ภิวิสฺสตีตติ สลฺลทฺกฺเขตฺวา กุทฺทาลํ อาทาย
จตฺตาริปี กนฺทรานิ ปีชาย อปฺวาทนจฺฉิทฺทานิ วิวริตฺวา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 596

อภูจาสี ๑ เทโว น สมุมาวสุสิ อเวเสสอุทกั อปาย-
วาทนภจนิทุเทน (๑) ปริสสุวิตวา คตฺ ๑ จมฺมขณฺฑปีโลตีกาทินิ
ตตฺเถว ปุตฺติกานิ ชาตานิ ปาณกา สณฺจिता สมฺนุตตา
อนฺูปคฺมนียา ชาตา ๑ อุปลคฺตานิ นาสาปุญฺเฐ ปิธาย
ปฏกฺกมิตพฺพํ โหติ ๑ โส กตฺติปาเหเน อาคฺนุตฺวา ปฏิกฺกมฺม
จิทฺโต โอลเกตฺวา น สกฺกา อุปลคฺนฺตฺนฺติ ปฏกฺกามิ ๑ ตตฺถ
นคฺรวาสี กุลปฺตฺโต วิย โยคฺวาจโร ทญฺจพฺโพ อฺยฺยานํ
คเวสนฺเตเน คามทฺวารเ ชมฺพาลิยา ทิฏฺฐกาโล วิย จาคฺมฺมหา-
ภูตีกกาโย อายฺมฺขานํ ปิหิตกาโล วิย ชมฺมสุสฺวโนทกฺสุส
อลทฺฐกาโล อปายฺมฺขานํ วิวฏฺฐกาโล วิย ฉทฺวาริกสฺวารสุส
วิสุสฺฐกาโล เทวสุส สมฺมา อวฺภูจกาโล วิย สปฺปาย-
กมฺมภูจกฺกานสุส อลทฺฐกาโล อเวเสสอุทกฺสุส อปายฺมฺเขหิ สวิตฺวา
คตฺกาโล วิย อพฺภนฺตเร कुณานํ ปริหีนกาโล อุทกฺสุส
อฺภูจาย ปาฬี ภินฺนิตฺตฺวา กจฺวาริ อาทาย มหาสมฺมทฺทำ ปาปฺปณฺนิตฺตํ
อสมฺมตฺถกาโล วิย อรหตฺตมคฺเคน อวิชฺชาปาฬี ภินฺนิตฺตฺวา กิเลส-
ราสี วิชฺมิตฺตฺวา นิพฺพานํ สจฺจิกาคฺตํ อสมฺมตฺถกาโล จมฺมขณฺฑ-
ปีโลตีกาทินิ ตตฺเถว ปุตฺติกาโว วิย อพฺภนฺตเร ราคาทิกิเลเสหิ
ปริปฺปิตฺกาโล ตสุส อาคฺนุตฺวา ทิสฺวา วิปฺปฏฺฐิสาริโน คตฺกาโล
วिय วฏฺฐสมฺมคฺคิปลฺกคฺลสุส วฏฺฐเ อภิริตฺกาโล เวทิตฺพฺโพ ๑

#

ปาฬิปปเกโท (๑) ปาฏิกงฺโขติ ปาฬิเกโท ปฏิกงฺขิตพุโพ ฯ
ตโต หิ อุกกั อุกฺกชย ปาฬิ กิณฑิตฺวา กจฺวริ อาทาย
มหาสมุทฺทํ ปาปฺณิตฺตํ สกฺขิสฺสตีติ อตุโธ ฯ อิธาปี ตเทว
โอบมฺมํ อหริตพุทฺธิ ฯ ตตฺถ อายมฺขานํ วิวฏฺฏกาโล วีย
สปลายชฺมมฺสฺสวณฺสฺส ลทฺธกาโล อปายมฺขานํ ปิหิตกาโล วีย
ฉสุ ทฺวารesu ถัวรฺสฺส ปจฺจุปฺภูจิตกาโล เทวฺสฺส สมฺมา
วฏฺฏกาโล วีย สปลายกมฺมฏฺฏจฺานฺสฺส ลทฺธกาโล อุกฺกชย (๒)
อุกฺกชย ปาฬิ กิณฑิตฺวา กจฺวริ อาทาย อมหาสมุทฺทํ
ปตฺตกาโล วีย อรหฺตตมฺกฺเคน อวิขฺชํ กิณฑิตฺวา อกฺุสฺสราสี
วิธมิตฺวา อรหฺตฺตํ สจฺฉิกตกาโล อายมฺขเอหิ ปวิฏฺฏเจเน อุกฺกชย
สรฺสฺส ปรีปฺณณกาโล วีย อพฺภนฺตเร โลกุตฺตรชฺมเมหิ
ปรีปฺณณกาโล สมฺนตฺโต วตี กตฺวา รุกฺเข โรเปตฺวา
อฺยฺยานมฺชฺเช ปาสาทํ มาเปตฺวา นาฏฺฏกาณี ปจฺจุปฺภูจเปตฺวา
สุโกชนํ ภูณฺชนตฺสฺส นิสินฺนกาโล วีย ชฺมมปาสาทํ
อารุຍฺห นีพฺพานารมฺมณฺณํ ผลสมฺปาตฺตี อปฺเปตฺวา นิสินฺนกาโล
เวทิตพุโพ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ เทสฺนา ปน
โลกียโลกุตฺตรมิสฺสิกา กถิตา ฯ

#

เล่มที่ 14 สยเจตนิยวคฺควณณา หน้า 599

สงฺขาทานิ พุชฺชชานานิ ฯ สาธุกํ อุกฺกเหตุวาทิ อิมสฺมี จานเน
ปาลี วุคฺคตา อิมสฺมี จานเน อตฺโถ วุคฺคโต อิมสฺมี จานเน
อนุสนฺธิ กถิตา อิมสฺมี จานเน ปุพฺพปาปริ กถิตนฺติ สฺกุญฺ
คเหตุวา ฯ สุตฺเต โอตารตพฺพานีติ สุตฺเต โอตริตพฺพานิ ฯ
วินยฺเย สนนุสเสตพฺพานีติ วินยฺเย สฺสนุสเสตพฺพานิ ฯ

เอตถ จ สุตฺตนฺติ วินยฺโย วุคฺคโต ฯ ยถาห กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตํ
สาวตฺถิยํ ปฏิกฺขิตฺตํ สุตฺตวิงฺเกติ ฯ วินยฺโยติ ขนฺธโก ฯ ยถาห
โกสมฺพิยา วินยฺยติสวเรติ ฯ เอวํ วินยฺปิ ฎกมฺปิ น ปริยาทิยติ ฯ
อุกฺโกโตวิงฺกํ ปน สุตฺตํ ขนฺธกปริวารวา วินยฺโยติ เอวํ วินยฺปิฎกํ
ปริยาทิยติ ฯ อถวา สุตฺตนฺตปิฎกํ สุตฺตํ วินยฺปิฎกํ วินยฺโยติ เอวํ
เทวเยว ปิฎกานิ ปริยาทิยนฺติ ฯ สุตฺตนฺตาทิขมฺมปิฎกานิ वा
สุตฺตํ วินยฺปิฎกํ วินยฺโยติ เอวมฺปิ ตีณิ ปิฎกานิ น ตาว ปริยาทิยนฺติ ฯ
อสุตฺตนามกฺกหิ พุทฺธวงฺนํ นาม อตฺถิ ฯ เสยฺยถิํ ชาตํ
ปฏิสมฺภिता นินฺทเทโส สุตฺตนิปาโต ขมฺมปทํ อุทานํ อิติวุตฺตํ
วิมานวตฺถุ เปตวตฺถุ เถรคาถา เถรีคาถา อปทานนฺติ ฯ

สุทฺธินฺตเถโร ปน อสุตฺตนามกํ พุทฺธวงฺนํ นตฺถิตี ตํ
สพฺพํ ปฏิกฺขิปิตฺวา ตีณิ ปิฎกานิ สุตฺตํ วินยฺโย ปน การณนฺติ
อาห ฯ ตโต ตํ การณํ ทสฺเสนฺโต อิทํ สุตฺตมาห

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 602
เล่มที่ 14 หน้า 602

พราหมณวคฺควณฺณา

โยธาชีวสุตฺตวณฺณา

จตุตฺตสฺส ปจฺเม ฯ จานกฺสโลติ เยน จาเนน จิโต
อวิราเชตฺวา วิษณฺมิตฺตํ สกฺโกติ ตสฺมี จาเน กฺสโล ฯ เสถํ
เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

ปาฏิโกคฺคสุตฺตวณฺณา

ทฺตฺติเย ฯ นตฺถิ โกจิ ปาฏิโกคฺคิ อหเมตฺถ (๑) ปาฏิโกคฺคิ
เอวํ ปาฏิโกคฺคิ ภาวิตฺตํ สมตฺถิ นาม นตฺถิ ฯ ชรารมฺมนตฺติ
ชรารสภาวํ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ

สุตฺตสุตฺตวณฺณา

ตฺตฺติเย ฯ นตฺถิ ตโต โทโสติ ตสฺมี โทโส นาม นตฺถิตฺติ
อตฺถิโต ฯ

อภยสุตฺตวณฺณา

จตุตฺเถ ฯ กิจฺจนาชีวิตการณฺญเณน โรโคว โรคาตฺตงฺโก
นาม ฯ มฺหุจฺจสฺสาติ เตน โรคาตฺตงฺเกน สมฺนฺนาคตฺสฺส ฯ อฺรตฺตาพี

เล่มที่ 14 พุราหมณวคฺควณฺณา หน้า 603

กนฺททีติ อูรี ตาเพตฺวา โรทติ ฯ อกตกลฺยาโณติ-
 อาทีสุ กลฺยาณํ วุจฺจติ ปุณฺณกมฺมํ ตํ อกตํ เอเตนาติ
 อกตกลฺยาโณ ฯ เสสปเทสุปี เอเสว นโย ฯ ปุณฺณกมฺมเมว หิ โกสลุตสมฺภูตตฺตา กุสลํ
 กิิตสฺส ปรีตฺตายกตฺตา กิีรุตฺตานิ
 วุจฺจติ ฯ กตปาไปติอาทีสุ ปาปี วุจฺจติ ลามกํ อกุสลกมฺมํ ฯ
 ลุทฺทหนฺติ กกฺขพกมฺมํ ฯ กิพฺพิสนฺติ สมลํ อปรีสุทฺทกมฺมํ ฯ
 กงฺขีโหตีติ พุทฺทชฺมมสงฺมกฺเณสุ เจว ลิกฺขาย จ ปุพฺพนฺเต จ
 อปรนฺเต จ ปุพฺพนฺตาปรนฺเต จ ปฏิจฺจสมฺปฺปาเท จาติ อญฺจสุ
 จาเนสุ กงฺขาย สมฺนฺนาคโต โหติ ฯ วิจิกิฉิตฺติ วิจิกิฉาย
 สมฺนฺนาคโต สาสนสทฺทชฺมเม น นิฏฺจงฺกโต อุกฺคหปรีปฺจฺฉา-
 วเสน นิฏฺจํ กนฺตุํ น สกฺโกติ ฯ อิมินา นเยน สพฺพตฺถ
 อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ฯ

พุราหมณสจฺจสุตฺตวณฺณา

ปญฺจเม ฯ พุราหมณสจฺจจานีติ พุราหมณานํ สจฺจจานิ ฯ
 โส เตน น สมโณติ โส จินาสโว เตน สจฺจเจน
 อหํ สมโณติ ตณฺหามานทิกฺุฉีหิ น มลฺยติ ฯ เสสปเทสุปี
 เอเสว นโย ฯ ยเทว ตตฺถ สจฺจํ ตทกิณฺณายาติ ยํ ตตฺถ
 สพฺเพ ปาณา อวชฺฌาติ ปฏิปตฺติยา สจฺจํ ตถํ อวิปรีตํ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 604

อิมินา วจีตจจ อพฺภนฺตรํ กตฺวา ปรมตฺตจจํ นิพฺพานํ
ทสฺเสติ ฯ ตทกัณฺณายาติ ตํ อุกฺขมฺปิ อภิวิสฺสุจาย ปญฺญา
ชานิตฺวา ฯ อนฺุทฺทาย อนฺุทฺทปาย ปฏิปนฺโน โหตีติ อนฺุทฺทตฺถาย
จ อนฺุทฺทปาย จ ยา ปฏิปทา ตํ ปฏิปนฺโน โหติ ปฺเรตฺวา
จโธติ อตฺโถ ฯ

สพฺเพ กามาติ สพฺเพ วตฺตูกามา สพฺเพ กิเลสกามา ฯ
เสสปฏิปทาสุปี เอสฺว นโย ฯ อิติ วทํ พฺราหฺมโณ สจฺจํ
อาหาติ เอวมฺปิ วทฺโต จีณาสวพฺราหฺมโณ สจฺจเมว อาห ฯ
สพฺเพ กวาติ กามกฺวาทโย ตโยปี ฯ นานํ กฺวจินฺนิตี เอตฺถ
ปน จตฺตโกฏฺฐิกา สฺขยฺลตา กถิตา ฯ อัยฺ หิ นานํ กฺวจินฺนิตี
กฺวจิ อตฺตानํ น ปสฺสตี ฯ กสฺสจิ กิณฺจนตสฺมินฺนิตี อตฺตโน
อตฺตानํ กสฺสจิ ปสฺสตี กิณฺจนภาเว อฺปนฺเนตพฺพํ น ปสฺสตี
ภาติกฺกุชานเภาตฺรํ สหายฺกุชานเภาตฺรํ ปรีกฺขารฺกุชานเภา
ปรีกฺขารํ มลฺลิตฺวา อฺปนฺเนตพฺพํ น ปสฺสตีติ อตฺโถ ฯ น
จ มม กฺวจินฺนิตี เอตฺถ มม สทฺทํ ตาว จเปตฺวา น จ
กฺวจิ ปสฺสตี จ อตฺตानํ กฺวจิ น ปสฺสตีติ อยมตฺโถ ฯ
อิทานิ มม สทฺทํ อาหริตฺวา มม กสฺมิณฺจ กิณฺจนํ นตฺถิตี
โย (๔) ปสฺสตี อตฺตา มา กิสมิณฺจ กิณฺจนภาเว อตฺถิตี น
ปสฺสตี อตฺตโน ภาติกฺกุชานเภาตฺรํ สหายฺกุชานเภาตฺรํ สหายํ

เล่มที่ 14 พุราหุมนวคฺควณฺณา หน้า 605

ปริกฺขารกฺุจฺาเน วา ปริกฺขารนฺตฺติ กิถฺมฺิณฺจฺิ จฺาเน ปฺรสุถ
อตุตฺตานํ อิมิณา กิถฺจนฺภาเวเน อุปเนตฺพุพฺพิ น ปฺสฺสตีตี
อตุโถ ๑ เอวมยํ ยสฺมา เนว กตฺถจฺิ อตุตฺตานํ ปฺสฺสตี น
ตํ ปฺรสุถ กิถฺจนฺภาเว อุปเนตฺพุพฺพิ ปฺสฺสตี น ปฺรสุถ
อตุตฺตานํ ปฺสฺสตี น ปฺรสุถ อตุตฺโน กิถฺจนฺภาเว อุปเนตฺพุพฺพิ
ปฺสฺสตีตี ๑ อิติ วทํ พุราหุมนฺโณติ เอวํ จตฺถกฺุโกฏฺิํ สฺลฺลณฺตํ
วทฺนฺโตปฺปิ จิณฺสาสวพุราหุมนฺโณ ตสฺสา ปฺฏิปฺทาย สมนฺมา
ปฺฏิวิทฺทตฺตา สจฺจเมว อาห น มฺุสฺสตี สพุเพสฺสุปี วาเรสฺ
มณฺณนํ ปฺหิณฺตฺตาเยว น มณฺณตีตี จ อตุโถ เวทิตฺพุโพ ๑
อาภิกฺขจฺณฺยเยว ปฺฏิปฺทนฺตฺติ กิถฺจนฺภาววิริทฺติ นฺิปฺลฺิโพธํ
นฺิคฺคหณฺเมว ปฺฏิปฺทํ ๑ ปฺฏิปฺนฺโน โหติ ปฺุเรตฺวา จิโต ๑

อิมานิ โข ปฺริพฺพาชกา จตฺตารี พุราหุมนฺสจฺจฺานิ
มยา สยํ อภิกฺขณฺา สจฺจิกตฺวา ปเวทิตานฺตี ยานิ ตฺุเมห
โกวาทิพุราหุมนํ สจฺจฺานิ วเทถ เตหิ อณฺณานิ มยา
อิมานิ พาหิตปาปพุราหุมนฺสฺส จตฺตารี สจฺจฺานิ จตฺถหิ มคฺเคหิ
โสฬสฺวิเรน กิจฺเจเน ชานิตฺวา ปจฺจกฺุขํ กตฺวา ปเวทิตานิ
เทสิตานิ โชติตานฺตี อตุโถ ๑ อิติ อิมสฺมี สฺสุเต จตฺถสฺสุปี
จฺาเนสฺสุ จิณฺสาสวสฺส วจิสจฺจเมว กถิตนฺตฺติ ๑

อุम्मกคฺคตฺตวณฺณา

นฺภูเจ ๑ ปริกฺสฺตฺตีติ อากทฺตฺตฺยติ ๑ อุम्मกคฺคโคติ อุम्मชฺชนํ
ปฺลฺลวาคมนฺนฺติ อตฺโถ ๑ ปฺลฺลวาว วา อุम्मชฺชนนฺภูเจ
อุम्मกคฺคโคติ วุจฺจติ ๑ โส จ (๑) ปฺฏิกฺภาณนฺภูเจ ปฺฏิกฺภานํ ๑ จิตฺตสฺส
อุปฺปนฺนสฺส วสฺส กจฺจตฺตีติ เย จิตฺตสฺส วสฺส กจฺจนฺติ เตสฺสเยเวตถ
กหณฺํ เวทิตพฺพํ ๑ อตฺถมณฺเฑน ฐมฺมมณฺเฑนยาติ อตฺถนฺจ
ปาลิณฺจ ชานิตฺวา ๑ ฐมฺมานุฐมฺมปฺฏีปนฺโน โหตีติ โลกุตฺตร-
ฐมฺมสฺส อนฺจจฺจวิกํ ฐมฺมํ สห สึเลน ปุพฺพภาคปฺฏีปํ ปฏีปนฺโน
โหติ ๑ นิพฺเพธิกปฺลฺโยติ นิพฺพิชฺฌนกปฺลฺโย ๑ อิํ ทุกฺขนฺติ
จเปตฺวา ตณฺหํ เสสฺสํ เตญฺมิํ ฆนฺธปฺลฺยจํ ทุกฺขนฺติ วุตฺตํ
โหติ ๑ ปฺลฺลวยาติ มกฺคปฺลฺลวยา ๑ อยฺ ทุกฺขสมฺทโยติ วญฺญ-
มุลิกตณฺหา ตสฺส ทุกฺขสฺส สมฺทโยติ วุตฺตํ โหติ ๑ อิมินา
อุปาเยน เสสทฺวเยปี อตฺโถ เวทิตพฺโพ ๑ จตฺตฺถปฺลฺหาวิสฺสชฺชเนน
อรหตฺตผลํ กถิตนฺติ เวทิตพฺพํ ๑

วสฺสการสฺตฺตวณฺณา

สฺตฺตเม ๑ โตเตยฺยสฺสชาติ คุทิกามวาสิกสฺส ๑ ปฺริสฺตีติ
สฺนฺนิปตฺตยา ปฺริสยา ๑ ปฺรูปารมฺภํ วตฺเตนฺตีติ ปฺรคฺรหํ ปวตฺเตนฺติ
กเถนฺติ ๑ พาโล อยฺ ราชาคิอาทิ ยํ เต อุปารมฺภํ ปวตฺเตนฺติ

เล่มที่ 14 พุราหุมนวคฤวณณา หน้า 607

ตสฺส ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ สมณฺเณ รามปฺปุตฺเตติ อุทเท ราม-
ปฺปุตฺเต ฯ อภิปฺปสฺนโนติ อติกกมฺม ปสฺนโน ฯ ปรมนฺิปปจฺจการนฺุติ
อุตฺตมฺนิปาตกิริยํ นิจฺจวุตฺตี ฯ ปรีหารกาติ ปรีจารกา ฯ ยมโกติอาทีนํ
เตสํ นามานํ ฯ เตสฺสุ หิ เอโก ยมโก นาม เอโก โมคฺคฺคฺลโล นาม
เอโก อุกฺโข นาม เอโก นาวิญฺญํที นาม เอโก คณฺฐพฺุโพ นาม
เอโก อคฺคิเวสฺโส นาม ฯ คฺยสฺสฺสฺทนฺุติ เอตฺถ อสฺสฺทนฺุติ นีปาตมตฺถํ
เต อตฺตโน ปรีสฺติ นิสินฺเนติ อตฺถโถ ฯ อิมินา นเยน เนตฺติ อิมินา
การณฺเณ อนฺุเนติ ชานาเปติ ฯ กรณฺิยาริกรณฺิเยสฺสุติ ปญฺุฑิตฺเทหิ
กตฺตพฺุพฺุกิจฺเจสฺสุ จ อติเรกตฺตพฺุพฺุกิจฺเจสฺสุ จ ฯ วจฺนียาริวจฺนียेषฺสุติ
วตฺตพฺุเพสฺสุ จ อติเรกวตฺตพฺุเพสฺสุ จ ฯ อลฺมตฺถทสฺตเรหิตี เอตฺถ
อตฺถเ ปสฺสฺตีตฺถํ สมตฺถา อลฺมตฺถทสฺสา เต อตฺถิสฺตีวา (๑) จิตฺตา
อลฺมตฺถทสฺตรา เตหิ อลฺมตฺถทสฺสเรหิ ฯ อลฺมตฺถทสฺสโรติ
อลฺมตฺถทสฺตาย อุตฺตริตโร เณเกหิ เณกโร ปญฺุฑิตฺเทหิ
ปญฺุฑิตฺตโรติ ปุจฺจนฺุโต เอวมาห ฯ อถสฺส เต ปญฺุฑิตฺตโรตา เอว
โกติอาทีมาหฺสฺสุ ฯ อิติ พุราหุมนฺเณ อตฺตโน สปฺปรีสฺตาย ตํ
เอเพยฺยราชานมฺปิ ตสฺส ปรีวารเกปปี อุทกมฺปิ รามปฺปุตฺตํ ปสฺสฺสิ ฯ
อนฺุโร วีย หิ อสฺปฺปรีโส จกฺขุมา วีย สปฺปรีโส ยถา อนฺุโร
เนว อนฺุรํ น อนฺุรํ ปสฺสฺติ เอว อสฺปฺปรีโส
๑ ม. ปรีจารกา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 608

เนว สปุริสั นาสปุริสั ชานาติ ฯ ยถา จกขุมา อนุขมปิ
อนุขมปิ ปสฺสติ เอว สปุริโส สปุริสฺมปิ อสปุริสฺมปิ
ชานาติ ฯ โตทยโยปิ สปุริสฺตาย อสปุริสฺเส อณฺณาสีติ
อิมมตฺถวสั ปฏิจฺจ ตฺถุจฺจมานโส พฺราหฺมโณ อจฺจริยั โภ
โคตฺมาติอาทีนั วตฺวา ตถาคตฺสฺส ภาสิตั อนฺุโมทิตฺวา
สฺกกริตฺวา ปกฺกามิ ฯ

อุปกสฺตฺตวณณา

อภฺจเม ฯ อุปโกติ ตสฺส นามั ฯ มณฺฑิกาทฺปุตฺโตติ มณฺฑิกาย
ปุตฺโต ฯ อุปสงฺกมิติ โส กิร เทวทตฺตสฺส อุปฺภูจาทโก กิ นุ โข
สฺตถา มยิ อตฺตโน สฺนฺตักิ อุปคเต วณฺณั กเถสฺสติ อุทาทุ อวณฺณนฺติ
ปฺริคฺคณฺหนตฺถั อุปสงฺกมิ ฯ เนรยิโก เทวทตฺโต กปฺปฺภูโจ อเตกิจฺโชนติ
วณฺณั สฺตฺถวา สฺตฺถาริ ฆณฺณฺตฺถกาโม อุปสงฺกมิติปี วทนฺติ ฯ ปฺรฺฐปารมฺภั
วตฺเตตีติ ปฺรคฺรหฺ กเถติ ฯ สพฺโพ โส น อุปปาเทตีติ สพฺโพปี โส
กฺสฺลธมฺมํ น อุปปาเทติ อตฺตโน วา วณฺณั อุปปาเทตฺถุ อนฺุจฺจวิกั กาคฺตุ
น สกฺโกติ ฯ อนฺุอุปปาเทนฺุโต คารโยห โหตีติ กฺสฺลธมฺมํ อุปปาเทตฺถุ
อสกฺโกนฺุโต อตฺตโน จ วณฺณั อุปปนฺนั อนฺุจฺจวิกั กาคฺตุ อสกฺโกนฺุโต
คารโยห โหติ ฯ อุปวชฺุชฺติ อุปวทิตฺพุโพ จ โหติ วชฺฺเชน วา
อุปเปโต โหติ สโทโส โหตีติ อตฺถโถ ฯ

เล่มที่ 14 พุราหมณวคฺควณฺณา หน้า 609

อถ ภควา ตสฺส วาที กเหตุวา ตสฺเสว คีวายี
ปฏิมุจฺจนโต ปฐปารมฺภนฺตืออาทิมาน ๑ อุมฺมุชฺชมานกัเยวาทิ
อุทกโต สีสํ อุกฺขิปนฺตึเยว ๑ ตตฺถ อปริมาณา ปทาคืออาทิสฺสุ (๑)
ตสฺมี อุกฺสฺลนฺตึ ปณฺญาปนเน ปทานิปี อุกฺขรานิปี ชมฺมเทสนานิ
อปริมาณาย ๑ อิติปีทํ อุกฺสฺลนฺตึ อิทฺมปี อุกฺสฺลํ อิทฺมปี
อุกฺสฺลํ อิมินาปี การณเน อิมินาปี การณเน อุกฺสฺลนฺตึ เอวํ
อุกฺสฺลปณฺญตฺติยํ อากตานิ ปทานิปี อปริมาณานิ ๑ อถาปี
อณฺเณนาการเน ตถาคโต ตํ ชมฺมํ เทเสยฺย เอวํปิสฺส เทสนา
อปริมาณา ภเวยฺย ๑ ยถาห อปริยาทินฺนาวสฺส ตถาคตสฺส
ชมฺมเทสนา อปริยาทินฺนํ ชมฺมปทพฺยลฺชนนฺตึ ๑ อิมินา
อุปาเยน สพฺพวาระสุ อตฺถโถ เวทิตพฺโพ ๑ ยาว ธีสิ
วตายนฺตึ ยาว กุณธีสิ วต อัย ๑ โลณการทารโกติ
โลณการคามทารโก ๑ ยตฺร หิ นามาติ โย หิ นาม ๑
อปฺสาเทตพฺพิ (๘) มลฺลยิสฺสตีติ ฆญฺญุตพฺพิ มลฺลยิสฺสตี ๑
อเปหิตี อปคจฺจ มา เม ปุโรโต อุกฺจาสึ เอวณฺจ ปน วตฺวา คีวายี
คณฺหาเปตฺวา นิกฺกทฺตฺวาเปสิเยวาทิ ๑

เล่มที่ 14 พุราหุมณวคฺควณณา หน้า 611

อุปสงฺกมิตฺตํ ยุตฺตเมวาทิ อตฺโต ๑ ปุณฺเณนาตีปี ปาโจ ๑ ตสฺสตฺโต
ปุณฺเณ อสฺสชาติ ปุณฺเณ เตน ปุณฺเณน อสฺสชาติ ปาถยฺยปุณฺเณ
วหนฺเตนาปีติ วุตฺตํ โหติ ๑

อิทานิ เอวรูปฺเหิ เอวรูปฺเหิ จ กุณฺเณหิ สมนฺนาคตา เอตฺถ ภิกฺขุ
อตฺถิติ ทสฺเสตฺตํ สนฺติ ภิกฺขเวติอาทิมาห ๑ ตตฺถ เทวปฺปตฺตาติ
อุปตฺตติเทวนิพฺพตฺตํ ทิพฺพวิหาริ ทิพฺพวิหารเณ จ อรหตฺตํ
ปตฺตา ๑ พุรหุมปฺปตฺตาติ นิทฺโทสญฺเจเนน พุรหุมภาวสาธกํ
พุรหุมวิหาริ พุรหุมวิหารเณ จ อรหตฺตํ ปตฺตา ๑ อาเนลฺลชปฺปตฺตาติ
อนิลฺลชนภาวสาธกํ อาเนลฺลชํ อาเนลฺลเชน จ อรหตฺตํ ปตฺตา ๑
อริยปฺปตฺตาติ ปุณฺณชนภาวํ อติกกมฺม อริยภาวํ ปตฺตา ๑ เอว
โฆ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เทวปฺปตฺโต โหติตีอาทิสฺส เอว รูปาวจรจตฺตถชฺชมาน
จตฺวา จิตฺตํ วิวญฺเณตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต เทวปฺปตฺโต นาม โหติ จตฺตํ
พุรหุมวิหารเณสฺส จตฺวา จิตฺตํ วิวญฺเณตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต พุรหุมปฺปตฺโต
นาม จตฺตํ อรูปชฺชมานเณสฺส จตฺวา จิตฺตํ วิวญฺเณตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต
อาเนลฺลชปฺปตฺโต นาม ๑ อิทํ ทุกฺขนฺตติอาทิสฺส จตฺตํ สจฺเจหิ
จตฺตาโร มกฺกา ตีณิ จ ผลานิ กถิตานิ ๑ ตสฺมา อิมํ
อริยชฺชมํ ปตฺโต ภิกฺขุ อริยปฺปตฺโต นาม โหติตี ๑

โยธาชีวคฺโค จตฺตํ ๑

มหาวคฺคตวณฺณา

โสทานุคตตฺตวณฺณา

ปลฺยจฺมสฺส ปจฺเม ฯ โสทานุคตทานนฺติ ปสาทโสตี โอทหิตฺวา
ฌาณโสเตน ววตฺตاپิตานํ ฯ จตฺตวโร อานิสฺสา ปาฏิกงฺขาติ
จตฺตวโร ฌุณานิสฺสา ปฏิกงฺขิตพฺพา ฯ อิทํ ปน ภควตา
อตฺตูปฺตตีวเสน อารทฺธํ ฯ กตรอตฺตูปฺตตีวเสนาติ ภิกฺขุณฺ
ชฺมมสฺสวณาย อนุปสงฺกมนอตฺตูปฺตตีวเสน ฯ ปลฺยจฺสตา กิร
พฺรหฺมณา ปพฺพชิตา สมฺมาสมฺพุทฺโธ ลิงฺควจฺจนิภคฺตติปทพฺยลฺลชฺนาทิจิ
กเถนฺโต อเมหฺมิ ฌาตเมว กเถสฺสตี อลฺลฌาตี กิ กเถสฺสตีติ
ชฺมมสฺสวณตฺถิ (๑) น กจฺจณฺติ ฯ สตฺถา ตํ ปวฺตตี สฺตฺวา
เต ปกฺโกสาเปตฺวา กสฺมา เอวํ กโรธ สกฺกจฺจํ ชฺมมํ สฺสณาถ
สกฺกจฺจํ ชฺมมํ สฺสณฺนตฺตานลฺลจ สชฺฌายนฺตฺตานลฺลจ อิเม
เอตฺตกา อานิสฺสาติ ทสฺเสนฺโต อิมํ เทสนํ อารภี ฯ

ตตฺถ ชฺมมํ ปรียาปฺณาตีติ สฺตฺตํ เทยฺยณฺติ อาทิกํ
นวางฺกสฺต
โสตี อนุคฺตา (๒) อนุปวิฏฺฐา โหนฺติ ฯ มนฺसानุเปกฺขิตาติ จิตฺเตน
โอโลกิตา ฯ ทิฏฺฐิยา สฺส
จ ปลฺลฌาย สฺส
๑ สฺตี. ชฺมมสฺสวณคฺคํ ฯ ๒. สฺตี. โสทานุคฺตา ฯ
๓ สฺตี. อนุวตฺตฺตา ฯ ม. อนุปตฺตา ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 613

กुरुมาโนติ นยิทํ พุทฺทวจนํ อนุสฺสรณสฺสตียา อภาเวน วุตฺตํ
ปฺปุชฺชนกาลกิริยํ ปน สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปฺปุชฺชนโน หิ มฺภุจสฺสตี
กาลํ กโรติ นาม ฯ อุปฺปชฺชตีติ สฺพุทฺธสีเล ปตฺติภูจโถ เทวโลเก
นิพฺพุตฺตติ ฯ ฌมฺมปทา ปิลปฺนตีติ อนุตฺตราภเว นิพฺพุตฺตสฺส สฺขินโน
เยปี ปุพฺเพ สขฺฌายมฺมุพฺพกา(๑) วาจาปริจฺจิตฺตํ พุทฺทวจนมฺมา(๒)
เต สพฺเพ ปสนฺเน อาทาเส ฉายา วีย อปิลปฺนตี อุปฺภุจหนฺตี
ปากฺกฺวา หุตฺวา ปญฺญาณนฺตี ฯ ทนฺโธ ภิกฺขเว สดฺบุปฺปาโทติ
พุทฺทวจนานุสฺสรณสฺสตียา อุปฺปาโท ทนฺโธ กรุ อถ
โส สดฺโถ จิปรึเยว วิเสสกามี โหติ นิพฺพานคามิ โหตีติ
อตุโถ ฯ

อิทฺธิมา เจโตวสีปฺปตฺโตติ อิทฺธิสมฺปนฺโน จิตฺตสฺส
วสีภวาปฺปตฺโต จินฺนสโว ฯ อยํ วา โส ฌมฺมวินโยติ
เอตฺถ วิภวานตุโถ วาสทฺโท ฯ ยตฺถาติ ยสฺมี ฌมฺมวินเย ฯ
พุทฺทมจฺริยํ อจฺรินฺตี พุทฺทมจฺริยวาลํ วสี ฯ อิทมฺปิ พุทฺทวจนํ
นาม มยา ปุพฺเพ วพฺพชิตฺนฺตี พุทฺทวจนานุสฺสรณวเสนเวตฺถ
วุตฺตํ ฯ เทวปฺปตฺโตติ ปญฺจาตจฺจฺนโห วิย หตฺถกมฺมหาพุทฺธมา
วีย สนฺนํมารพุทฺธมา วีย จ เอโก ฌมฺมกถิกเทวปฺปตฺโต ฯ
โอปฺปาติโก โอปฺปาติกํ สาเรตีติ ปจฺมํ อุปฺปนฺโน เทวปฺปตฺโต
ปจฺจฺฉา อุปฺปนฺนํ สาเรติ ฯ สหปฺปสฺสกีพฺกาทิ เอเตน เนลํ ทีฆมฺรตฺตํ

เล่มที่ 14 จตุกฺกนิปาตวณฺณา หน้า 614

กตปริจยภาวํ ทสฺเสตฺติ ฯ สมากฺกเจยฺยุนฺติ สาลายํ วา รุกฺข-
มุเล วา สมฺมุขีภาวํ กฺกเจยฺยํ ฯ เอวํ วทฺเยยฺยติ สาลายํ
วา รุกฺขมุเล วา ปจฺมตฺรํ นิสินฺโน ปจฺญา อาคตฺติ เอวํ
วทฺเยยฺย ฯ เสสเมตฺถ ปาลินฺเยเนว เวทิตพฺพิ ฯ

จานสฺสุตฺตวณฺณา

ทฺหิตฺเต ฯ จานานีตฺติ การณานิ ฯ จานเนหีตฺติ การณฺเห ฯ
โสเจยฺยุนฺติ สฺสุจิกาโว ฯ สํวสมาโนตฺติ เอกโต วสมาโน ฯ (๑) น
สตตการี น สตตวตฺตตี สีสฺเสตฺติ (๑) สตตํ สพฺพกถํ สีสฺชีวิตํ
น ชีวิตีตฺติ อตฺถโธ ฯ สํโวหารมาโนตฺติ กเถนฺโต ฯ เอเกนฺ เอโก
โวหฺรตฺตีตฺติ เอเกนฺ สทฺธิ เอโก หุตฺวา กเถติ ฯ โวกฺกมตฺตีตฺติ
โวกฺกมตฺติ ฯ ปุริมโวหารา ปจฺฉิมโวหารนฺติ ปุริมกถาย ปจฺฉิมกถํ
ปุริมกถาย จ ปจฺฉิมกถา น สเมตฺตีตฺติ อตฺถโธ ฯ

ฉาตฺติพฺยสเนนาตฺถิตฺตํ ฉาตฺติพฺยสนํ ฉาตฺติวินาสิตฺติ อตฺถโธ ฯ
ทฺหิตฺยปเทปี เอสฺว นโย ฯ โรคฺพฺยสเน ปนฺ โรคฺโย
อาโรคฺยวินาสนฺโต พฺยสนํ ฯ อนฺุปริวตฺตนฺตฺตีตฺติ อนฺุพฺนฺชนฺติ ฯ
ลาโภ จาตฺถิตฺตํ เอกํ อตฺตภาวํ ลาโภ อนฺุปริวตฺตตีตฺติ เอกํ
อลาโภตฺติ เอวํ นโย เนตฺตพฺโพ ฯ สากฺกจฺฉายมาโนตฺติ ปญฺหาปฺจฺฉน-
วิสฺสชฺชนวเสนฺ สากฺกจฺฉํ กโรนฺุโต ฯ ยถาติ เยนากาเรน ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 615

อุम्मคฺโคติ ปญฺหุम्मคฺโค ๑ อภินิหารโรติ ปญฺหาภิสงฺขรณวเสน
จิตฺตสฺส อภินิหารโร ๑ สมฺมทหาโรติ ปญฺหาปฺจฺจนฺ ๑ สนนฺตฺติ
ปจฺจนิกสนฺตตฺตย สนนฺตํ กตฺวา น กเถตฺติ อตฺโถ ๑ ปณฺตีตฺตฺติ
อคฺคปฺปตฺตํ ๑ อตฺตกฺวาวจฺรณฺตฺติ ยถา ตกฺเกน นยคฺคาเหน คเหตุํ
สกฺกา โหติ เอวํ น กเถตฺติ อตฺโถ ๑ นิปฺปนฺตฺติ สณฺหํ ๑
ปณฺชิตเวทนียณฺตฺติ ปณฺชิตฺเตหิ ชานิตฺตพฺพกํ ๑ เสถํ สพฺพตฺต
วุตฺตานุสฺสारेเนว เวทิตฺตพฺพํ ๑

ภทฺทียสฺสุตฺตวณฺณา

ตฺตฺติเย ๑ อุปฺสงฺกมิตฺติ ภูตฺตปฺตฺตราโส หุตฺวา มาลาคนฺธ-
วิลปนํ คเหตุวา ภควณฺตํ วนฺทิสฺสามิตฺติ อุปฺสงฺกมि ๑ มา
อนฺนุสฺสเวนาติอาทิสฺสู อนฺนุสฺสวเวเสน (๑) มม กถํ มา คณฺหเถตฺติ
อิมินา นเยน อตฺโถ เวทิตฺตพฺโพ ๑ สारมฺภโถติ ทรณฺตฺตฺตริยลฺกฺขโม
सारมฺภโ ๑ อโลภาทโย โลภาทิปฺปฺภิกฺขนเยน (๒) เวทิตฺตพฺพา ๑
กฺุสฺสธมฺมฺปสมฺปทาธาติ กฺุสฺสธมฺมมานํ อุปฺสมฺปาทนฺตฺตฺตย (๑) ปฺปฺภิก-
ลาภตฺตฺตยธาติ วุตฺตํ โหติ ๑ อิมเ เจปี ภทฺทียมมหาสาธาติ
ปฺปรโต จิตฺเต สาธฺรฺกฺเข ทสฺเสนฺนโต เอวมาห ๑ เสสเมตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วุตฺตนยตฺตฺตา อุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตา จ สุวិณฺณเยยฺยเมว ๑ สตฺตฺตฺตริ ปน
เทสนํ วินิวนฺณฺณฺเต ภทฺทียโย โสตาปฺนฺโน ชาโตติ ๑
๑ ม. อนฺนุสฺสวเวเนน ๑ ๒ ม. โลภาทิปฺปฺภิกฺขวเสน ๑

สาปฺลียาสฺตวณฺณา

จตฺตเถ ๑ สาปฺลียาติ (๑) สาปฺลนิกมวาสิโน ๑ พุคฺมปชฺชาติ
เต อาลปฺนฺโต เอวมหา ๑ โภพนครสฺส หิ โกลรฺกฺเข หารตฺวา
กตตฺตา โกลนกรนฺติ จ พุคฺมปเถ มาปิตตฺตา พุคฺมปชฺชนฺติ
จ เทว นามานิ ๑ เอเตสฺลจ ปุพฺพปฺริสา ตตฺถ วสิสฺสูติ
พุคฺมปชฺชวาสิตฺยา พุคฺมปชฺชวาสิโน พุคฺมปชฺชชาติ วุจฺจนฺติ ๑
เต อาลปฺนฺโต เอวมหา ๑ ปาริสฺสูทฺธิปฺธานิยงฺกานํติ ปาริสฺสูทฺธิอตฺถาย
ปฺธานิยงฺกานิ ปทหิตพฺพวิริยสฺส องฺกานิ โภจฺจาสาติ อตฺถโ ๑
สิลปาริสฺสูทฺธิปฺธานิยงฺกนฺติ สิลปฺริโสชนวิริยสฺสเสตํ นามํ ๑ ตณฺหิ
สิลปาริสฺสูทฺธิปฺริปฺรณตฺถาย ปฺธานิยงฺกนฺติ สิลปาริสฺสูทฺธิปฺธานิยงฺกํ ๑
เสเสสฺสปี เอเสว นโย ๑ ตตฺถ ตตฺถ ปณฺณาย อนฺนุคฺคหเสสฺสามิติ
ตสฺมี ตสฺมี จาเน วิปสฺสนาปณฺณาย อนฺนุคฺคหเสสฺสามิ ๑ โย ตตฺถ
นฺนฺโทติอาทิสฺ โย ตสฺมี อนฺนุคฺคณฺหเณ กตฺตฺกมฺยตาณฺนฺโทติ อิมินา
นเยน อตฺถโ เวทิตพฺโพ ๑ สติสมปชฺลณฺ ปเนตฺถ สตี อฺปฺญฺจเปตฺวา
ณฺเณน ปฺริจฺฉินฺทิตฺวา วิริยปคฺคหณตฺถํ วุตฺตํ ๑ รชนิเยสฺ ฐมฺเมสฺ
จิตฺตํ วิราเชตฺตีติ รากปจฺเจเยสฺ อิกฺุจารมฺมเณสฺ ยถา จิตฺตํ วิรชฺชติ
เอวํ กโรติ ๑ วิโมจฺนิเยสฺ ฐมฺเมสฺ จิตฺตํ วิโมเจตฺตีติ เยหิ
อารมฺมเณหิ จิตฺตํ วิโมเจตพฺพํ เตสฺ ยถา วิมุจฺจติ เอวํ
๑ สี. สาปฺลียาติ ม. สาปฺลียาติ ๑

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 617

กโรติ ฯ วิราเชตฺวาติ เอตฺถ มคฺคกฺขณฺเ วิราเชติ นาม ผลกฺขณฺเ
วิรตฺตํ นาม โหติ ฯ ทฺติยปฺเทปี เอเสว นโย ฯ สมฺมาวิมฺุตฺตี
มุสฺสีติ เหตุนา นเยน อรหตฺตผลวิมฺุตฺตี ฅาณผลฺเสณ มุสฺสีติ ฯ

วปฺปสฺตฺตวณณา

ปฺลจเม ฯ วปฺโปติ ทสพลสฺส จุฬปีตา สกฺยราชา ฯ
นิคฺคจฺสวโกติ เวสาลีขฺ สึหเสนาปติ วีย นวพฺนทาย
อุปาลิคฺคหปติ วีย จ นิคฺคจฺสฺส นาฏปฺตฺตสฺส อุปฏฺจโก ฯ
กาเยน สํวฺโตติ กายทฺวารสฺส สํวตฺตตา ปิหิตตฺตา กาเยน
สํวฺโต นาม ฯ เสสทฺเวยปี เอเสว นโย ฯ อวิขฺชาวิราคฺาติ
อวิขฺชาย ขยวิราเคน ฯ วิขฺชุปฺปาทฺาติ มคฺควิขฺชาย อุปฺปาเทน ฯ
ตํ จานนฺติ ตํ การณฺ ฯ อวิปฺกฺกวิปฺกนฺติ อลทฺทวิปฺกวาริ ฯ
ตโตนิทานนฺติ ตํเหตุ ตปฺปจฺจยา ฯ ทฺกฺขเวทนียา อาสวา
อสฺสเวยฺยฺนฺติ ทฺกฺขเวทนาย ปจฺจยญฺจตา กิเลสฺา อสฺสเวยฺยํ ตสฺส
ปฺริสสฺส อุปฺปชฺเชยฺยฺนฺติ อตฺโถ ฯ อภิสมฺปฺรายนฺติ ทฺติเย ฯ
อตฺตภาเว ฯ กายสมฺมมฺภปจฺจยฺาติ กายกมฺมปจฺจเยน ฯ
อาสวฺาติ กิเลสฺา ฯ วิขฺมาตปฺริพาหฺาติ เอตฺถ
วิขฺมาโตติ ทฺกฺขํ ฯ ปฺริพาโหติ กายิกเจตฺสีโก ปฺริพาโห ฯ มุสฺส
มุสฺส พฺยฺนฺตฺกโรตีติ ฅาณวชฺฅกมฺมํ ฅาณผลฺเสณ มุสฺสีตฺวา (๑)
๑ ม. มุสฺสีตฺวา มุสฺสีตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 618

ขยั คเมติ วิปากวชฌกมมัม วิปากผลเสณ ผุสิตฺวา ขยั
คเมติ นิชฺชราติ กิเลสชรณกปฏิปทา ฯ เสสวาเรสุปี เอเสว
นโย ฯ อิธ จตุวา อัย ภิกฺขุ ชีณาสโว กาทพุโพ จตุตาริ
มหาภูตานิ นีหริตฺวา จตุสจจวตฺถานัน ทสฺเสตฺวา ยาว
อรหตฺตผลัม กมฺมภูจัน กเถตพุพิ ฯ

อิทานิ ปน ตสฺส ชีณาสวสฺส สตตวิหारे ทสฺเสตฺุ เอวั
สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺสชาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ สมฺมาวิมุตฺตจิตฺตสฺสชาติ
เหตุนา การณน สมฺมา วิมุตฺตสฺส ฯ สตตวิหาราติ
นิจฺฉวิหารา นิพฺพุทฺวิหารา ฯ เนว สุมฺโน โหตีติ อิกฺุจารมฺมณ
ราควเสน เนว โสมนสฺสชาโต โหติ ฯ น ทุมฺมโนติ อนิกฺุจ
ารมฺมณ ปฏิฆวเสน น โทมฺนสฺสชาโต โหติ ฯ อุเปกฺขโก
วิหริติ สโต สมฺปชาโนติ สติสมฺปชฌนฺปริภุคฺคหิตาย มชฺชตฺตา
การลภฺขณาย อุเปกฺขาย เตสุ อารมฺมณฺสุ อุเปกฺขโก มชฺชตฺโต
หุตฺวา วิหริติ ฯ

กายปริยฺนตฺกนฺติ กายนฺตฺกัม กายปริจฺฉินฺนัม ยาว ปญฺจ-
ทวารกาโย ปวตฺตติ ตาว ปวตฺตัม ปญฺจทวาริกเวทนฺนติ อตฺถโธ ฯ
ชีวิตปริยฺนตฺกนฺติ ชีวิตนฺตฺกัม ชีวิตปริจฺฉินฺนัม ยาว
ชีวิตัม ปวตฺตติ ตาว ปวตฺตัม มโนทวาริกเวทนฺนติ อตฺถโธ ฯ
ตตฺถ ปญฺจทวาริกา เวทนา ปจฺฉา อุปฺปชฺชิตฺวา ปจฺฉัม
นिरุชฺชติ มโนทวาริกา เวทนา ปจฺฉัม อุปฺปชฺชิตฺวา ปจฺฉา

นํรชฺคตํ ๑ สํ หํ ปฏฺฐนํชฺคกฺขณํ วตฺตฺรปสฺสํมํเยว ปตฺถจฺจํตํ ๑
ปญฺจทวาริกา ปวตฺเต ปญฺจทวารวเสน ปวตฺตมํนา ปจฺมวเย
วํสทํวสฺสกาเล รชฺชนทฺสสนมฺยหนวเสน อชฺมตฺตา พลวตี โหติ
ปณฺณํสวสฺสกาเล จิตฺตา โหติ สกฺกจํวสฺสกาลโต ปฏฺฐจาย
ปรีหํยมํนา อสํตํนํวตฺตวสฺสกาเล มนฺทา โหติ ๑ ตทา หํ
สตฺตํตา จํรฺรตฺตํ เอกโต นํสํทํมํหา นํปชฺชํมํหาติ วทนฺเตปํ น
ชํนํมํติ วทนฺติ ๑ อชฺมตฺตํนํปํ รุปาทํอํรํมณฺณํ น ปสฺสํม
น สฺสํณํม สฺสํนชฺคทฺคณฺชํ วํ สํทํอํสํทท วํ ถทฺชํมทฺกํ
วํตํปํ น ชํนํมํตํปํ วทนฺติ ๑ อติ เนลํ ปญฺจทวาริกา
เวทนํ ภคฺคเจ โหติ มนํทวาริกา เวทนํปํ ปวตฺตติ ๑ สํ
อนุปฺพเพน ปรีหํยมํนา มรณสมเย หทฺยวคฺคกฺโกภฺมํเยว นํสํสํย
ปวตฺตติ ๑ ยํว ปเนสํ ปวตฺตติ ตํว สตฺโต ชํวตํตี วุจฺจติ ๑
ยทํ นปํปวตฺตติ ตทา สตฺโต มโต นํรทฺชํติ วุจฺจติ ๑

สฺวํยมคฺคโถ วํปํยา ทํเปตพฺโพ ยถํ หํ ปุรีโส
ปญฺจจฺจทกมคฺคสมปฺนํนํ วํปํ กเรยฺย ๑ ปจํมํ เทเว วุคฺคเจ ปญฺจหํ
จฺจทกมคฺคเคหํ จฺจทกํ ปวํสํตฺวา อนุโตวํปํยํ อํวํญํ ปุเรยฺย ๑
ปฺนปฺนํ เทเว วสฺสนเต จฺจทกมคฺคเค ปุเรตฺวา กํวตฺตทตฺม-
โยชนํมคฺคตํ โอคฺคธํรํตฺวา จฺจทกํคคฺคเจยฺย ตโต ตโต วํสสนทมํนํ
อถ นํทชมนตฺมเพ วํวํรํตฺวา เขตฺเตสฺส กมฺเม กยํรํมํเน จฺจทกํ
นํกชมนตํ สสฺสปํกกาลे จฺจทกํ นํกชมนตํ จฺจทกํ ปรีหํนํ มจฺเจ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 620

คณฺหามาติ วตฺตพฺพตํ อาปฺชเชยฺย ฯ ตโต กติปาเหน
อาวาณฺเณสุเยว อุทกํ สณฺจเหยยฺย ฯ ยาว ปน ตํ อาวาณฺเณสุ
โหติ ตาว มหาวาปียํ อุทกํ อตฺถิติ สงฺขยํ คจฺฉติ ฯ ยทา
ปน ตตฺถ นิชฺชติ ตทา วาปียํ อุทกํ นตฺถิติ วุจฺฉติ ฯ
เอวํ สมฺปทมิทํ เวทิตพฺพํ ฯ

ปจฺมํ เทเว วสุสฺสเนเต ปณฺจหิ มคฺเคหิ อุทเก ปวิสฺสเนเต
อาวาณฺณํ ปุรณกาโล วีย หิ ปจฺมเมว ปฏิสฺนธิกฺขณเ
มโนทวาริกเวทนาย วตฺถุรฺเป ปตฺธิจฺจิตกาโล ปฺนปฺปฺนํ เทเว
วสุสฺสเนเต ปณฺจณฺนํ มคฺคานํ ปุริตกาโล วีย ปวตฺเตเต ปณฺจ-
ทวาริกเวทนาย ปวตฺตติ กาวตฺตทตฺตโยชนมตฺตํ อชฺโฆตฺถธณฺณํ วีย
ปจฺมวเย วิสตีวสฺสกาเล รชฺชนาทิวเสน ตสฺส อธิมตฺตพลว-
ภาโว ยาว วาปีโต อุทกํ น นิคจฺฉติ ตาว ปุราย วาปียา
จิตกาโล วีย ปณฺญาสวสฺสกาเล ตสฺส จิตกาโล นิกฺขมน-
คฺคฺมเพสุ วิวณฺเณสุ กมฺมเนเต กยิรมาเน อุทกสฺส นิกฺขมนกาโล
วีย สฏฺฐิวสฺสกาเล ปฏฺฐาย ตสฺส ปรีหานิ อุทเก ภูจฺเจ
อุทกมคฺเคสุ ปรีตฺตอุทกสฺส จิตกาโล วีย อสีตินวุตฺติกาเล
ปณฺจทวาริกเวทนาย มนฺทกาโล อาวาณฺเณสุเยว อุทกสฺส
ปตฺธิจฺจิตกาโล วีย หทฺยวตฺถุโกฏฺฐิ นิสฺสาย มโนทวาร เวทนาย
ปวตฺติกาโล อาวาณฺเณสุ ปรีตฺเตปี อุทเก สติ วาปียํ อุทกํ
อตฺถิติ วตฺตพฺพกาโล วีย ยาว สว ปวตฺตติ ตาว สตฺโต

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 621

ชีวิตฺติ วุจฺจติ ฯ ยถา ปน อาวาญฺเฐสุ อุตฺเท ฉินฺเน นตฺถิ วาปิยํ
อุทกนฺตฺติ วุจฺจติ เอวํ มโนทวาริกเวทนาย อปฺปวตฺตมานาย สตฺโต
มโตติ วุจฺจติ ฯ อิมเมว เวทนี สนฺธาย วุตฺตํ ชีวิตฺตปริยนฺตํ เวท
°เวทียมาโนติ ฯ

กายสฺส เกทาติ กายสฺส เกเทน ฯ อุทฺธํ ชีวิตฺตปริยาทานาติ
ชีวิตฺตกฺขยโต อุทฺธํ ฯ อิเชวาติ ปฏิสนฺธิวเสน ปรโต
อคนฺตฺวา อิเชว ฯ สีติ ภาวิสฺสนฺตฺติ ปวตฺตตีวิปฺพนทฺนทรธฺรหิตานิ
สีตานิ อปฺปวตฺตตฺนธฺมมานิ ภาวิสฺสนฺตฺติ ฯ

อฺณํ ปฏิจฺจาติ รุกฺขํ ปฏิจฺจ ฯ กุทฺทาลปิฏกํ อาทายาติ
กุทฺทาลณฺจ ขณฺตฺตฺติณฺจ ปจฺฉณฺณณฺจ กเหตุวาติ อตฺโต ฯ เทสฺนา
ปน กุทฺทาลวเสเนว กตา ฯ มฺูเล ฉินฺนฺเตยฺยาติ มฺูลฺมฺุหิ กุทฺทาลเณ
ฉินฺนฺเตยฺย ฯ ปลฺลขณฺณเยฺยาติ ขณฺตฺตฺติยา สมนฺตฺตา ขณฺณเยฺย ฯ

เอวเมว โขติ เอตฺถ อิหํ โอปมฺมสฺสฺสนฺทํ รุกฺโข
วีย หิ อตฺตภาโว ทญฺฺจพฺโพ รุกฺขํ ปฏิจฺจ ฉายา วีย
กุสฺลากุสฺลกมฺมํ ฉายํ อปฺปวตฺตํ กาคฺคาโม ปุริโส วีย โยคาว-
จโร กุทฺทาลอ วีย ปณฺณวา ปิฏกํ วีย สมาริ ขณฺตฺติ วีย
วิปฺสฺสนา ขณฺตฺตฺติยา มฺูลานํ ปลฺลขณฺนกาโล วีย อรหฺตฺต-
มคฺเคน อวิชฺชาย เณทฺนกาโล ขณฺฑาขณฺฑิกํ กรณฺกาโล วีย
ขนฺธวเสน ทิฏฺฐกาโล ฬาลนกาโล วีย อายตฺนวเสน ทิฏฺฐ-
กาโล สกฺลฺสิกรณฺกาโล วีย ชาติวเสน ทิฏฺฐกาโล วาตาตเปณ

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 622

วิโสสนกาโล วีย กายิกเจตสิกสฺส วิริยสฺส กรณกาโล อคฺคินา
ทหนกาโล วีย ฌาณน กิเลसानํ ทหนกาโล มสิกรณกาโล
วีย ธรรมานกปลฺยจกฺขนฺธกาโล (๑) มหาวาเต โอปุณนกาโล วีย
นทีโสเต ปวาหนกาโล วีย อฺจุฉินฺนมูลกานํ ปลฺยจกฺขณํ ขนฺธานํ
อปฺปฏิสนฺธิกนิโรโธ โอปุณนปวาหเนหิ (๒) อปลฺยตฺตติกาวิปคโม
วีย ปุณฺพภเว วิปากกฺขนฺธานํ อนุปฺปาเทน อปลฺยตฺตติกาโว
เวทิตพฺโพ ๑

ภควนฺตํ เอตทโวจาติ สตฺถริ เทสนํ วินิฏฺเฐนฺเต
โสตาปตฺตติผลํ ปตฺวา เอตํ เสยฺยถาปี ฆนฺเตติ อาทิวจัน
อโวจ ๑ ตตฺถ อฺทฺยตฺตติโกติ วทฺธิอฺตฺตติโก ๑ อสฺสปณฺธิยํ
โปเสยฺยาติ ปลฺยจอสฺสโปตฺสตานิ กิณฺติวฺวา ปจฺจนา วิกฺกิณฺติสฺสามิติ
โปเสยฺย ๑ สหสฺสจกฺขนกสฺส อสฺสสฺส ปลฺยจสฺสทตฺตํ อฺปกรณํ
คณฺธมาลาทิวเสน โปสวานฺธิยฺเยว อคฺมาสิ ๑ อถสฺส เต อสฺสา
เอกทิวเสเนว โรคํ ฝุสิตฺวา สพฺเพ ชีวิทกฺขยํ ปาปฺญเยยฺยุนฺติ
อิมินา อธิปฺปาเยน เอวมาห ๑ อฺทฺยลฺยเจว นาธิจฺจเยยฺยาติ
วทฺธิลฺยจ เคหโต นีหริตฺวา ทินฺนมูลลฺยจ กิณฺจि น ลภฺยฺย ๑
ปยิริปาสินฺติ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ อฺปฏฺฐหิ ๑ โสหํ อฺทฺยลฺยเจว
นาธิจฺจฉินฺติ โส อหํ เนว อฺทฺยํ น เคหโต ทินฺนธนํ
อธิจฺจฉิ ปณฺธิยอสฺสจกฺคนโก นาม ชาโตสฺสามิติ ทสฺเสติ ๑
เสสเมตฺถ อฺตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

๑ ม. วคฺตมก... ๑ ๒ ม. โอปุณนกาโล ๑ ๓ ม. สุวาทํ อฺทฺยลฺยเจว ๑

สาพุทธตวณณา

ณฐเจ ๑ ทวยเนาติ ทวีหิ โกฎาสเหหิ ๑ โอมสส นิตถรณนติ
จตุโรฆนิตถรณ ๑ ตโปชิจุจณาเหตุติ ทุกกรการิกสงฆาเตน ตเปน
ปาปชิจุจณเหตุ ๑ อณตริ สามณญงคนติ เอกิ สมณชมม-
โกฎาส ๑ อปริสทุททกายสมาจาราติอาทิสู ปุริเมหิ ตีหิ ปเทหิ
กายิกวาจสิกเจตสิกสีลานิ อปริสทุทตัม ทสเสตวา ปจฉิเมน
ปเทน อปริสทุททาชิวตัม ทสเสติ ๑ ฌาณทสสนายาติ มกคฌาณ-
สงฆาตาย ทสสนาย ๑ อนุตตราย สมโพชฌายาติ อรหตตาย ๑
อรหตตฌาณผลเสณ สุตติ อภพพาติ วุตตัม โหติ ๑ สาลลญจินนติ
สาลรูกัง ๑ นวนนติ ตรณ ๑ อกุกกจจกษานนติ ภาเวย น
โฆ น ภาเวยยาติ อชเนตพพุกุกจจ ๑ เลขณียา ลีเขยยาติ
อวเลขนตตเคน (๑) อวลีเขย ๑ โชเวยยาติ ฌมเสย ๑ อนโต
อวิสทุททาติ อพณนตเร อวิสทุททา อปนีตสारा ๑

เอวเมว โชติ เอตถ อิทิ โอปมมัสสนทนํ สาลลญจ
วีย หิ อตตภาโว ทญจพโพ นทีโสติ วีย สัสสารโสติ ปารี
คนตูกามปุริโส วีย ทวาสนญจ ทิญจโย กเหตุวา จิตปุริโส
สาลลญจียา พหิทุชา สุปริกมมกตกาโล วีย พหิทุชารมมณ
คาพหิ (๒) กตวา คหิตกาโล อนโต อปริสทุททกาโล วีย อพณนตเร
สีลานิ อปริสทุททกาโล สาลลญจียา สัสสีทิตวา อโชคมนํ วีย
ทิญจิคตีกสส สัสสารโสเต สัสสีทนํ เวทิตพพิ ๑

๑. สี่. อวเลขนตตเคน ๑ ๒. พหิทุชา ตปจรณํ คาพหิ ๑

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 624

ชียาริตต์ พนุชเยยติ ชียณจ อริตตณจ โยเชย ๑ เอวเมว
โชติ เอตถาปี อิทํ โอปมมัสสนทนํ สาลลญฺช วิย อตตภาโว นทีโสติ
วีย สัสสารโสติ ปาริ คนตุกามปุริโส วิย โยคาวโร พหิทฺธา
สุปริกมมกตกาโล วิย ฉสุ ทวารesu สัวรสุส ปจฺจุปญฺจิต-
กาโล อนฺโต สุวิโสชิตภาโว วิย อพฺพนฺตเร ปริสุทฺทสีลาจาโร
ชียาริตฺตพฺพณฺนํ วิย กายิกเจตสิกวิริยกรณํ โสตุถินา ปาริมตีร-
กมณํ วิย อนฺุพฺพเพน สิลํ ปุเรตฺวา สมามิ ปุเรตฺวา ปณฺณํ
ปุเรตฺวา นิพฺพานกมณํ ทญฺจพฺพ ๑

กณฺฑจิตฺตกรณินฺติ (๑)สรลญฺจิสรรชฺชสรปาสาทสร-
สาณิสฺรไปกฺขรณิสฺรปทฺมาทีนํ อนเกณานํ กณฺฑเทหิ กาทพฺพจิตฺตกรณินํ ๑
อถโช โส ตีหิ จานเหีติ โส เอวํ พนฺุณิ กณฺฑจิตฺตกรณินํ
ชานนฺุโตปี น ราชารโห โหติ ตีหิเยว จ ปน จานเหิ
โหตีติ อตุโถ ๑

สมฺมาสมามิ โหตีติ มกฺคสมามินา จ ผลสมามินา จ
สมามิโต โหตีติ อยเมตถ อตุโถ ๑ สมฺมาทิญฺจิติ มกฺคสมฺมา-
ทิญฺจิสฺยา สมนฺุนาคโต ๑ อิทํ ทฺกฺขนฺุติอาทีหิ จตฺตฺหิ สจฺเจหิ
จตฺตาโร มกฺคา ตีณิ จ ผลานํ กถิตานํ ๑ อัย ปน
มกฺเคเนว อวิราชิตํ วิชฺฌติ นามาคิ เวทิตพฺโพ ๑ สมฺมา-
วิมุตฺตีติ อรหตฺตผลวิมุตฺตฺติยา สมนฺุนาคโต ๑ อวิชฺชาทฺกฺขนฺุธิ ปทาเลตีติ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 625

อรหตฺตมกฺเคน ปทาเลติ นามาติ วุจฺจติ ฯ อิมินา หิ เหฏฺฐา
อรหตฺตมกฺเคน อวิชฺชาภฺขนฺโธ ปทาลิตฺ อิชฺ ปน ปทาลิตฺ
อุปาทาย ปทาเลตีติ วตฺตํ วฏฺฏติ ฯ

มลฺลิกาเทวีสุตฺตวณณา

สตฺตเม ฯ มลฺลิกา เทวีติ ปเสนทิโกสลรณฺโณ เทวี ฯ เยน
มิเชกฺโข มาตุคามิติ เยน อิชฺเชกฺจจา อิตฺถิ ฯ ทุพฺพณฺโณติ
พีภจฺจวณณา ฯ ทฺรุโปติ ทฺสฺสนฺจิตฺตา ฯ สุปาปีโกติ สุฏฺฐปาปีกา
สุฏฺฐุ ลามิกา ฯ ทฺสฺสนายาติ ปสฺสิตฺตํ ฯ ทลิตฺุโทติ ธนทลิตฺุทา ฯ
อปฺปสฺสโกติ สเกน ธนธฺณเณน (๑) รหิตา ฯ อปฺปโกโกติ อุปโกค-ภณฺฑกรหิตา ฯ อปฺ
เปสฺสโกติ อปฺปริวารา ฯ อทฺุโธติ (๒) อิสฺสรธา ฯ
มทฺุทฺธโนติ วพฺลฺชนกธเนน มทฺุทฺธนา ฯ มหาโกโกติ อุปโกค-
ปริโกคภณฺฑโกเคน มหาโกคา ฯ มหฺสฺสโกติ มหาปริวารา ฯ
อภิรฺุโปติ อุตฺตมรฺุปา ฯ ทฺสฺสนิโยติ ทฺสฺสนยฺุคฺตา ฯ ปาสาทิกโกติ
ทฺสฺสเนน ปาสาทิกา ฯ วณฺณโปกฺขรตฺายาติ วณฺณเณน เจว
สรีรสนฺจานเนน จ ฯ

อภิษชฺตีติ ลกฺคฺติ ฯ พฺยาปชฺชตีติ ปกฺตี ปชฺหตี ฯ
ปฏฺิถฺยตีติ โภทฺวเสน ถินภาวํ ถทฺุทฺทาวํ อาปชฺชตี ฯ น
ทาทา โหตีติ น ทายิกา โหตี ฯ เสยฺยวสถปทีเปยฺยนฺติ เอตฺถ
๑ ม. ธเนน ฯ ๒ ม. อทฺุทฺทาติ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 626

เสยชาติ มลจผลกาทิสยน์ ๑ อาวสโถติ อาวสธาคารี ๑ ปทีเปยฺย
วุจฺจติ วกฺกิตฺเตลาทิปทีปุปฺกรณํ ๑ อีสฺสามนโกติ อีสฺสาย สมฺปยุตฺต-
จิตฺตา ๑ อิมินา นเยน สพฺพตฺถ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ๑ โภชนา
อโหสิฺนฺติ โภชมนา อโหสี ๑ อนีสฺสามนกา อโหสิฺนฺติ อีสฺสา-
วิริหิตจิตฺตา อโหสี ๑ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

อตฺตฺนตฺปสฺตฺตวณณา

อฏฺฐเม ๑ อตฺตฺนตฺปาทีสุ อตฺตฺนํ ตปฺติ ทุกฺขาเปตีติ
อตฺตฺนตฺโป ๑ อตฺตฺโน ปรีตาปนาโนโยคํ อตฺตฺปรีตาปนาโนโยคํ ๑
ปรี ตปฺตีติ ปรีนตฺโป ๑ ปเรตี ปรีตาปนาโนโยคํ ปรีปรีตา-
ปนาโนโยคํ ๑ ทิกฺกฺเชว ฆมฺเมติ อิมสฺมีเยว อตฺตฺภาเว ๑ นิจฺจนาโตติ
ณาคํ วุจฺจติ ตณฺหา สว อสฺส นตฺถิติ นิจฺจนาโต ๑ สพฺพกิลฺเสสานํ
นิพฺพตฺตฺตา นิพฺพโต ๑ อนฺโต ตาปนกิลฺเสสานํ อภาวา
สีตโล ชาโตติ สีตฺกฺโต ๑ ฌานมกฺคผลนิพฺพานสฺขานิ ปฏฺิ-
สฺสเวเทตีติ สฺขปฏฺิสฺสเวที ๑ พุรหฺมกฺกฺเตน อตฺตฺนาติ เสฏฺฐกฺกฺเตน
อตฺตฺนา ๑ อเจตโกติ อาทีนํ วุตฺตฺตฺถาเนว ๑

โอรพฺภิกาทิสฺสุ อูรพฺภา วุจฺจฺนฺติ เอพฺภา อูรพฺภเ หนตีติ
โอรพฺภิกโก ๑ สฺสุกริกาทิสฺสุปี เอเสว นโย ๑ ลุทฺโทติ ทารุโณ
กกฺขโพ ๑ มจฺจมาตโกติ มจฺจพฺนฺโธ เกวฏฺโฏ ๑ พนฺชนาคาริกโกติ
พนฺชนาคารโคปโก ๑ กุรฺรกกมฺมฺนฺตาติ ทารุณกมฺมฺนฺตา ๑

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 627

มูทราภิสิตฺโตติ ขตฺติยาภิเสเคน มูทฺธนิ อภิสิตฺโต ๑

ปรตฺถิเมน นครสฺสชาติ นครโต ปรตฺถิมทิสาย ๑ สณฺจาคารนฺติ
ขณฺณสาลิ ๑ ขราชินิ นิวาเสตฺวาติ สขุริ อชินจมฺมิ นิวาเสตฺวา ๑
สปรฺปิเตเลนาคี สปรฺปิณา จ เตเลน จ ๑ จเปตฺวา หิ สปรฺปิ
อวเสโส โย โกจิ เสฺนโห เตลนฺติ วุจฺจติ ๑ กณฺฑุมมาโนติ
นขานิ ฉินฺนตฺตา กณฺฑุวิตฺตพฺพกาเถ เตน กณฺฑุมมาโน ๑
อนนฺตรหิตายาติ (๑) อสนฺถตาย ๑ สรฺูปวจฺจายาติ สทิสวจฺจาย ๑
สเจ คาวี เสตา โหติ วจฺจโกปี เสตโกว ๑ สเจ กปีลา วา
รตฺตา วา วจฺจโกปี ตาทิสฺวาติ เอว สรฺูปวจฺจาย ๑ โส
เอวมาหาคี โส ราชา เอว วเทติ ๑ วจฺจตฺราติ ตฺรณวจฺจกภาวิ
อติกกนฺตฺตา พลววจฺจนา ๑ วจฺจตฺริสฺสุปี เอเสว
นโย ๑ พรหิสฺตฺถายาติ ปริกฺเขปกรณฺตฺถาย เจว ขณฺณณฺมิมิ
อตฺถรณฺตฺถาย จ ๑

จตฺตถปฺกคฺคิ พุทฺธรูปปาทโต ปฏฺจาย ทสฺเสตฺถุ อิทฺ ภิกกฺขเว
ตถาคโตติอาทิมาห ๑ ตตฺถ ตถาคโตติอาทิเน วุตฺตตฺถาเนว ๑
ตํ ฐมฺมนฺติ ตํ วุตฺตปฺปการสมฺปนฺนํ ฐมฺมํ ๑ สฺฐนาติ คหปฺติ
วาติ กสฺมา ปจฺมํ คหปฺตี นิทฺทิสฺติ นิหตฺมานตฺตา
อุสฺสนนฺตฺตา จ ๑ เยญฺเยน หิ ขตฺติยกุลฺลา ปพฺพชิตา ชาตี
นิสฺสาย มานิ กโรนฺติ พฺราหฺมณฺกุลฺลา ปพฺพชิตา มนฺเต
๑ . ม. อนนฺตรหิตายาติ ๑

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 628

นิสฺสาย มานํ กโรนฺติ หีนชจจกฺลา ปพฺพชิตา อตฺตโน
วิชาติตาย ปตฺติจฺจํ น สกฺโกนฺติ ฯ คหปติทารกา ปน กจฺเจหิ
เสทํ มุญฺจนฺเตหิ ปิฏฺฐิยํ โลณํ ปุปฺพมานาย ภูมिํ กสฺสิตฺวา
ตาทิสฺสสฺส มานสฺส อภาวโต นิตฺตมานทปฺปา โหณฺติ ฯ เต
ปพฺพชิตฺวา มานํ วา ทปฺปํ วา อกฺตฺวา ยถาพลํ พุทฺทวจนํ
อุกฺกเหตุวา วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺตา สกฺโกนฺติ อรหฺตฺเต
ปตฺติจฺจํ ฯ อิตฺเรหิ จ กุเลหิ นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชิตา นาม
น พหุกา คหปติกา พหุกา ฯ อิติ นิตฺตมานตฺตา
อสุสฺสนตฺตา จ ปจฺมํ คหปตี นินฺทิตฺตีติ ฯ

อณฺตรสฺมี วาติ อิตฺเรถํ วา กุลานํ อณฺตรสฺมี ฯ
ปจฺจาชาโตติ ปจฺฉา ชาโต ฯ ตถาคเต สทฺธํ ปฏฺฐิตฺตีติ
ปริสฺทฺธํ ชมฺมํ สุตฺวา ชมฺมสามิมฺหิ ตถาคเต สมฺมาสมฺพุทฺโธ
วต โส ภควาติ สทฺธํ ปฏฺฐิตฺตีติ ฯ อิติ ปฏฺฐิตฺตีติ เอวํ
ปจฺจเวกฺขติ ฯ สมฺพาโธ ฆราวาโสติ สเจปี สญฺจิตฺเต ฆเร
โยชนสฺตฺนตฺเรปี วา เทว ชยปติกา วสนฺติ ตถาปี เนลํ
สทฺธิจฺจนสฺปฺลิโพชนญฺเจเน ฆราวาโส สมฺพาโธว ฯ ราชปฺโถติ
ราครชาทินํ อญฺจานญฺจานนฺติ มหาอญฺจกถายํ วุตฺตํ ฯ
อาคมฺนปฺโถติปี วตฺตํ วญฺญติ ฯ อลฺกคฺคนญฺเจเน อพฺโถกาโส
วียาติ อพฺโถกาโส ฯ ปพฺพชิตฺโต หิ กุญฺจาการรตฺนปาสาท-
๑. ม. ปติชาโต ฯ

เทววิมานาทิสฺส ปิหิตทวารวาทปาเนสฺส ปฏิจฺจนฺเนสฺส วสนฺโตปิ ทิสฺสติ
เนว ลคฺคตฺติ น สขฺชตฺติ น พชฺชตฺติ ฯ เตน วุตฺตํ อพฺโภกาโส
ปพฺพชฺชตฺติ ฯ อปิจ สมฺพาโธ ฆรราวาโส กุสลกิริยาย ยถาสุขํ
โอกาสภาวโต ราชปโต อสํวตสงฺการกฺกฺขานํ วิย ราชานํ
กิลฺลสรชานํ สนนฺนิปาตกฺกฺขานโต ฯ อพฺโภกาโส ปพฺพชฺช
กุสลกิริยาย ยถาสุขํ โอกาสตพฺภาวโต ฯ

นยิทํ สุกฺกรํ ฯเปฯ ปพฺพเชยฺยนฺตฺติ เอตฺถ อຍံ สงฺเขปคฺคา ฯ
ยเทตํ ลิกฺขาตฺตยพฺรหฺมจริยํ เอกํปิ ทิวสํ อชฺณํทํ กตฺวา
จริมกจิจฺจํ ปาเปตพฺพตฺตาย เอกนฺตปริปฺปณฺณํ ฯ เอกทิวสมฺปิ
จ กิลฺลสมเลน อมลินํ กตฺวา จริมกจิจฺจํ ปาเปตพฺพตฺตาย
เอกนฺตปริสฺสุทฺธํ สงฺขลิจิตฺตํ ลิจิตฺตสงฺขสทิสํ (๑)โรตฺตสงฺขสปฺปฏิ-
ภากํ จริตพฺพิ อิทํ น สุกฺกรํ อการํ อชฺฌาวสตา อการ-
มชฺชเณ วสนฺเตน เอกนฺตปริปฺปณฺณํ ฯเปฯ จริตฺตํ ยนฺนุนาหํ
เกสมสฺสุํ โอาเรตฺวา กสฺสายรสปิตฺตตฺตาย กาสายานํ พฺรหฺมจริยํ
จรฺนฺตํ อนุจฺจวิกานํ วคฺคานํ อจฺจาทฺเตตฺวา ปรีทหิตฺวา
อการสฺมา นิกฺขมิตฺวา อนการิยํ ปพฺพเชยฺยนฺตฺติ ฯ เอตฺถ จ
ยสฺมา อการสฺส หิตํ กสิวณฺชชชาติกมฺมํ อการิยนฺตฺติ วุจฺจติ
ตถจ ปพฺพชฺชชย นตฺถิ ตสฺมา ปพฺพชฺชช อการิยาติ
ถาตพฺพา ตํ อการิยํ ฯ ปพฺพเชยฺยนฺตฺติ ปฏฺิปชฺชชยํ ฯ
#๑ ม. สงฺขลิจิตฺตํ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 630

อปโป วาติ สหสโต เภฐา โภคกุนโร อโปโป นาม
โหติ สหสโต ปญาย มหา ฯ อาพนฺชนญฺเณ ฌาติเยว
ฌาติปริวภูฏฺเณ ฯ โส วิสตียา เภฐา อโปโป นาม โหติ
วิสตียา ปญาย มหา ฯ ภิกฺขุณฺโณ สิกฺขาสาชีวสมาปนฺโนติ ยา
ภิกฺขุณฺโณ อธิสึตสงฺฆาตา สิกฺขา ตถจฺจ ยตฺถ เจเต สห ชีวนฺติ
เอกชีวิกา สภาควตฺติโน โหณฺติ ตํ ภควตา ปญฺจตฺตสิกฺขาปท-
สงฺฆาตํ สาชีวญฺจ ตตฺถ สิกฺขณภาเวน สมาปนฺโนติ ภิกฺขุณฺโณ
สิกฺขาสาชีวสมาปนฺโน ฯ สมาปนฺโนติ สิกฺขํ ปริปุเรนฺโต
สาชีวญฺจ อวิติกกมนฺโต หุตฺวา ตทฺถกฺมํ อุลฺกโตติ อตุโถ ฯ

ปาณาติปาตํ ปหาชาติอาทีนํ วุตฺตตฺถาเนว ฯ อิมสฺส
ภैयाติ เยสํ อิตฺติ วุตฺตานํ สนฺติเก สุตฺเต สฺส ภैया ฯ
ภินฺนํ วา สนฺธาตาติ ทุวินฺนํ มิตฺตานํ วา สมานุ-
ปชฺฌายกาทีนํ วา เคนจิทฺเวว การเณน ภินฺนํ เอกเมกํ
อุปสงฺกมิตฺวา ตุมฺหากํ อีทิสฺเส กุเล ชาตานํ เอวฺพหุสฺสุตานํ
อิทํ น ยุตฺตตฺถาทีนํ วตฺวา สนฺธานํ กตฺตา ฯ อนุปฺปาทาติ
สนฺธานานุปฺปาทา เทว ชเน สมฺกุเล ทิสฺวา
ตุมฺหากํ เอวฺรูเป กุเล ชาตานํ เอวฺรูเปหิ กุเณหิ สมฺนฺนาคตานํ
อนฺจจวิกเมตฺนฺติ อาทีนํ วตฺวา ทพฺหิ กมฺมํ กตฺตาติ อตุโถ ฯ
สมฺคุโค (๑) อาราโม อสฺสาติ สมฺคฺคาราโม ฯ ยตฺถ สมฺคฺคา นตฺถิ
๑ สฺ. สมฺคุเก ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 631

ตตถ วสิตุมปี น อิจฺฉตีติ อตุโถ ๑ สมคฺคราโมติปี ปาลี ๑
อยเมวตฺโถ ๑ สมคฺครโตติ สมคฺเคสุ รโต เต ปหาย อณฺตถ
คณฺตุมปี น อิจฺฉตีติ อตุโถ ๑ สมคฺเค ทิสฺวาปี สฺตฺวาปี
นนฺทตีติ สมคฺคนนฺที ๑ สมคฺคกรณี วาจํ ภาสิตาติ ยา ส
วาจา สตฺเต สมคฺเคเยว กโรติ ตํ สามคฺคิกุณฺปริทีปิกเมว
วาจํ ภาสติ น อิตฺรนฺติ ๑

เนลาติ เอลํ วุจฺจติ โทโส นาสฺสา เอลนฺติ เนลา
นิทฺโทสาติ อตุโถ ๑ เนลฺโก เสดปจฺฉาโทติ เอตฺถ วุตฺตเนถํ
วีย ๑ กณฺณสุขาติ พุณฺณชนมฺรุตาย กณฺณานํ สุขา สฺวี-
วิษฺณํ วีย กณฺณสฺถํ น ชเนติ ๑ อตุถมฺรุตาย สกฺลสฺรีเร
โกปี อชเนตฺวา เปมํ ชเนตีติ เปมนียา ๑ ทหฺยํ กจฺฉติ
อปฺปฏิหฺลยฺมานา สฺวเนน วิตฺตํ ปวิสตีติ ททงฺกมา ๑ กุณ-
ปริปฺนฺตตาย ปฺเร ภวาติ โปรี ๑ ปฺเร สํวทฺตเนนารี วีย
สฺกุมาราคีปี โปรี ๑ ปฺรสฺส เอสาคีปี โปรี ๑ ปฺรสฺส เอสาคี
นคฺรวาสีนํ กถาติ อตุโถ ๑ นคฺรวาสีโน หิ ยุตฺตกถา โหนฺติ
ปีติมตฺตํ ปีตาติ ภาคิมตฺตํ ภาคาติ วทนฺติ ๑ เอวรूपิ กถา
พฺหุโน ชนสฺส กนฺตา โหตีติ พฺหุชนกนฺตา ๑ กนฺตภาเวเนว
พฺหุโน ชนสฺส มนาปจฺจิตฺตวฺจฺฉติกราคี พฺหุชนมฺนาปา ๑

กาเล (๑) วทตีติ กาลวาที วตฺตพฺพยุตฺตกาลิ สฺลลฺกฺเขตฺวา
#๑ ม. กาลเณนาคีปี ปาโง ๑

เล่มที่ 14 จตุกกนิปาตวณณา หน้า 632

วทิตติ อตุโธ ฯ ภูตํ ตจฺจํ สภาวเมว วทิตติ ภูตวาที ฯ
ทิกฺกุชฺชมฺมิกสมฺปรายิกอตุถสนฺนิสฺสิตเมว กตฺวา วทิตติ อตุถวาที ฯ
นวลอกฺกุตฺตรชฺชมฺสนฺนิสฺสิตํ กตฺวา วทิตติ ชฺชมฺวาที ฯ สํว-
วินยปหานวินยสนฺนิสฺสิตํ กตฺวา วทิตติ วินยวาที ฯ นิชานํ
วุจฺจติ จปโนกาโส นิชานมฺสฺสา อตุถิตติ นิชานวตี ฯ หทย
นิชตพฺพยุตฺตกํ วาจํ ภาสิตา โหตีติ อตุโธ ฯ กาเลนาคี
เอวรूपी วาจํ ภาสमानปิ จ อหํ นิชานวตี วาจํ ภาสิสฺสามิตี น
อกาเลน ภาสติ ยุตฺตกาลํ ปน อเวกฺขิตฺตวาว ภาสตีติ อตุโธ ฯ
สาปเทสนฺติ สอุปมํ สการณฺติ อตุโธ ฯ ปริยฺนตฺวตฺตินฺติ ปริจฺเฉทํ
ทสฺเสตฺวา ยถาสฺสา ปริจฺเฉโท ปณฺณายติ เอว ภาสตีติ
อตุโธ ฯ อตุถสฺสยฺหิตฺตฺวา อเนเกหิปี นเยหิ วิภชฺชเตน ปริยาทาตุ
อสกกฺกุณฺเอยฺย (๑) อตุถสมฺปฺนฺนํ ภาสติ ฯ ยํ วา โส อตุถวาที อตถํ
วทติ เตน อตุถเณ สยฺหิตฺตฺวา อตุถสฺสยฺหิตํ วาจํ ภาสติ
น อณฺณํ นิกฺขิปีตฺวา อณฺณํ ภาสตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ

พีชคามภูตคามสมารมฺภาติ มฺลพิชฺชํ ขนฺธพิชฺชํ ผลฺพิชฺชํ
อคฺคพิชฺชํ พิชฺชพิชฺชนฺติ ปณฺจวิธสฺส พิชฺชคามสฺส เจว ยสฺส กสฺสจि
นีลตฺติณฺรูกฺขาทิกสฺส ภูตคามสฺส จ สมารมฺภา เลทปจฺนาทิ-
ภาเวน (๒) วิโกปนา ปฏฺวิโรตฺติ อตุโธ ฯ

เอกภตฺติโกติ ปาตฺราสภตฺตํ สายมาสภตฺตฺนฺติ เทว

๑ ม. อสกกฺกุณฺเอยฺยตาย ฯ ๒. ม. เลทนเลทนปจฺนาทิกภาเวน ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 633

ภคฺตานิ ๑ เตสุ ปาตฺราสภคฺตํ อนุโตมชฺฌนฺติเกน ปริจฺฉินฺนํ
อิตรํ มชฺฌนฺติโกโต อุทฺธํ อนุโตอรุณฺน ๑ ตสฺมา อนุโตมชฺฌนฺติเก
ทสภคฺตํ ภูชฺมาโนปี เอกภคฺติโกว โหติ ๑ ตํ สนฺธาย วุคฺตํ
เอกภคฺติโกติ รตฺติโกชนํ (๑) รตฺติ ตโต อุปฺรโตติ รตฺตูปฺรโต ๑
อติภคฺตํ มชฺฌนฺติเก ยาว สุริยตฺถงฺกมฺนา โภชนํ วิกาล-
โภชนํ นาม ตโต วิรตฺตตา วิโรติ วิกาลโภชนา ๑

ชาตฺรฺปนฺติ สุวณฺณํ ๑ รชตฺนฺติ กหาปโณ โลหมาสโก
ชตฺมาสโก ทารฺมาสโกติ เย โวหารํ กจฺฉนฺติ ๑ ตสฺส อุภยสฺสาปี
ปฏิกุคฺคณา ปฏิวโรติ เนว นํ อุกุคฺคฺหาติ น อุกุคฺคฺหาเปติ
น อุปนิกฺขิตํ สาทิยตีติ อตุโธ ๑

อามกฺชฺฉนฺตฺปฏิกุคฺคณาติ สาลิวិหิยวโณฐมกฺงฺควรกฺกทฺรฺสก-
สฺงฺขาตสฺส สตฺตวิธสฺสาปี อามกฺชฺฉนฺตสฺส ปฏิกุคฺคณา ๑ น
เกวลณฺจ เอเตสํ ปฏิกุคฺคณฺเมว อามสนมฺปิ ภิกฺขุณฺ น
วภูฏฺติเยว ๑ อามกมฺสฺปฏิกุคฺคณาติ เอตฺถ อณฺตฺตฺร อุทฺทิสฺส
อนฺนฺลฺลาตา อามกมฺสฺมจฺฉนฺนํ ปฏิกุคฺคณฺเมว ภิกฺขุณฺ น วภูฏฺติ
โน อามสนํ๑

อิตฺถิกุมาริกา ปฏิกุคฺคณาติ เอตฺถ อิตฺถิตฺติ ปฺริสนฺตรคฺตา
อิตรา กุมาริกา นาม ตาสํ ปฏิกุคฺคณฺมฺปิ อามสนมฺปิ
อกปฺปิยเมว ๑ ทาสีทาสปฏิกุคฺคณาติ เอตฺถ ทาสีทาสวเสเนว

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 635

อยจฺฉณํ ปกฺขิปิตฺวา คณฺหนฺโต ตํ ปจฺจภาเก กโรติ ททฺนฺโต
อคฺคภาเก ฯ

กํโส วุจฺจติ สุวณฺณปาติ ตาย วณฺจํ กํสฺสญฺญํ ฯ กถํ ฯ
เอกํ สุวณฺณปาตี กตฺวา อณฺวา เทวตีสฺโส โลหปาติโย
สุวณฺณวณฺณา กโรติ ตโต ชนปํทํ คนฺตฺวา กิณฺจิทฺเว
อทฺชกฺกํ ปวิสิตฺวา สุวณฺณภาชนานิ กิณฺจาทิ วตฺวา อคฺเช
ปฺจฺจิจฺเช สมนฺคตฺรํ ทาทูกามา โหนฺติ ฯ ตโต เตหิ กถํ อิมํ
สุวณฺณภาโว ชานิตฺพฺโพติ วุตฺเต วิมฺสิตฺวา คณฺหฺจาทิ สุวณฺณ-
ปาตี ปาสาณํ ฆมฺสิตฺวา สพฺพปาติโย ทตฺวา กจฺจติ (๑) ฯ

มานญฺญํ นาม หทยเกทฺธิขาเกทฺรชฺชฺฐเกทฺวเสนตฺวิธํ โหติ ฯ
ตตฺถ หทยเกโท สปฺปิเตลาทิมินนกาเล ลพฺภติ ฯ ตานิ หิ
คณฺหนฺโต เหฏฺฐาณิทฺเทน มาเนน สณฺธิกํ อาสิณฺจาทิ วตฺวา
อตฺตโน ภาชนํ พหุํ ปคฺชราเปตฺวา คณฺหฺจาทิ ททฺนฺโต ฉิทฺทํ
ปิชาย สีนฺมํ ปฺุเรตฺวา เทติ ฯ สฺธิขาเกโทตฺตคณฺจฺจลาทิมินนกาเล
ลพฺภติ ฯ ตานิ หิ คณฺหนฺโต สณฺธิกํ สฺธิํ อุตฺสาเปตฺวา
คณฺหฺจาทิ ททฺนฺโต เวเคน ปฺุเรตฺวา สฺธิํ ภินฺทฺนฺโต เทติ ฯ
รชฺชฺฐเกโท เขตฺตวตฺถมฺินนกาเล ลพฺภติ ฯ ลยฺจํ อลภฺนฺตา หิ
เขตฺตํ อมหนฺตํปี มหนฺตํ กตฺวา มินฺนฺติ ฯ

อุกฺโกฏฺฐนาทิสฺส อุกฺโกฏฺฐนฺนฺติ สามีเก อสฺสามิเก กาคฺคํ

๑ ม. กจฺจติ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 636

ลยจกคหณ (๑) ๑ วณจนนุติ (๒) เตหิ เตหิ อุปาเยหิ ปเรสั วณจน (๓) ๑
ตตริทเมกั วตถุ ๑

เอโก กิร ลุทโทโก มิคลยจ มิคโปตคณจ คเหตุวา
อากจลติ ๑ ตเมโก ชุตโต ก็ โภ มิโค อคฺขมติ ก็
มิกโปตโกติ อห ๑ มิโค เทว กหาปณ มิคโปตโก เอกนุติ
จ วุตเต เอกั กหาปณั (๕) ทตฺวา มิคโปตกั คเหตุวา โถกั คนตฺวา
นิวตฺโต น เม โภ มิคโปตเคน อตฺโต มิกั เม เทหิติ
อห ๑ เตนหิ เทว กหาปณ เทหิติ ๑ โส อห นนุ
โภ ยา ปจมึ เอโก กหาปณั ทินฺโนติ ๑ อาม ทินฺโนติ ๑
อิมิ (๕) มิคโปตกั คณฺห เอว โส จ กหาปณั อยลย
กหาปณคฺชนโก มิคโปตโกติ เทว กหาปณา ภวิสฺสนุติติ ๑
โส การณั วทิตติ สลุลกฺเขตฺวา มิคโปตกั คเหตุวา มิกั
อทาสิตติ ๑

นิกตฺติ โยควเสน วา มายาวเสน วา อปามงฺกั ปามงฺกนุติ
อมณิ มณฺนุติ อสุวณฺณั สุวณฺณนุติ กตฺวา ปฏฺฐูปเคน
วณจน ๑ สาจโยโคติ กุฏฺฐิลโยโค เอเตสฺสเยว อุกฺโกฏฺฐนาทิน-
เมตฺตํ นามิ ๑ ตสฺมา อุกฺโกฏฺฐนฺนสาจโยคา วณจนฺนสาจโยคา
นิกตฺตฺสวโยคาติ เอวเมตฺถ อตฺโต เวทิตฺตพฺโพ (๓) ๑ เกจิ อณฺณ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณฺณา หน้า 637

ทสฺเสตฺวา อณฺณสฺส ปรีวตฺตํ สาวีโยโคติ วทนฺติ ตํ ปน
วณฺจเนเนว สงฺกหิตํ ฯ

เจทนาทีสุ เจทนนฺติ หตฺถเจทนาที ฯ วโรติ มารณํ ฯ
พนฺโรติ รชฺชพนฺธนาทีหิ พนฺธนํ ฯ วิปฺราโมโสติ หิมวิปฺราโมโส
คฺมุพฺวิปฺราโมโสติ ทฺวิโร ฯ ยํ หิมปาทสมเย หิเมน ปฏฺิจฺจนฺนา
หฺตฺวา มคฺคปฏฺิปนฺนํ ชนฺ มฺสนฺติ อยํ หิมวิปฺราโมโส ฯ
ยํ คฺมุพาทีหิ ปฏฺิจฺจนฺนา มฺสนฺติ อยํ คฺมุพฺวิปฺราโมโส ฯ
อาโลโป วุจฺจติ คามนิกมาทึน วิโลปกรณํ ฯ สหสากาโรติ (๑)
สาหสกริยา (๒) ฯ เกหํ ปวีลิตฺวา มนฺสฺसानํ อฺเร สตถํ จเปตฺวา
อิจฺฉิตภณฺฑคฺคหณฺฑํ ฯ เอวเมว ตสฺมา เจทน ฯเปฯ สห-
สาการา ปฏฺิวโรโต โหติ ฯ

โส สนฺตฺตฺวิโร โหตีติ สุวายํ ภิกฺขุ เหฏฺฐา วฺตเตน
จตฺตฺส ปจฺจเยสฺสุ ทฺวาทสฺวิเชน อิตฺริตรปจฺจยสนฺโตเสน สมฺนฺนาคโต
โหติ ฯ อิมินา ปน ทฺวาทสฺวิเชน อิตฺริตรปจฺจยสนฺโตเสน
สมฺนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน อฏฺฐ ปริกฺขารา วฏฺฏนฺติ ตีณิ
จิวฺรานิ ปตฺโต ทนฺตคฺกฺจเจทนวาสี เอกา สฺวิจิ กายพนฺธนํ
ปรีสฺสาวนฺนฺติ ฯ วตฺตมฺปิ เจตํ

ตีจิวฺรณฺจ ปตฺโต จ วาสี สฺวิจิ จ พนฺธนํ
ปรีสฺสาวเนน อฏฺฐเจเต ยุตฺตโยคสฺส ภิกฺขุโนติ ฯ

เต สพุเพ กายปริหาริยาปี โหนติ กุจฺฉิปริหาริยาปี ฯ
กถํ ฯ ติจิวัรํ ตาว นีวาเสตุวา ปารุปีตุวา จ วิจฺรณกาเล
กายํ ปริหฺรติ โปเสตฺตีติ กายปริหาริกํ โหติ ฯ จีวรกณฺเณน
อุทกํ ปริสุสาเวตุวา ปีวนกาเล ขาทิตพฺพผลคฺคหณกาเล (๑) จ
กุจฺฉี ปริหฺรติ โปเสตฺตีติ กุจฺฉิปริหาริกํ โหติ ฯ ปตฺโตปี เตน
อุทกํ อุทฺธริตุวา นหฺนกาเล (๒) กุจฺฉิปริภณฺฑกรณกาเล จ
กายปริหาริโก โหติ อหฺรํ คเหตุวา ภูณฺชนกาเล กุจฺฉิ-
ปริหาริโก ฯ วาสีปี ตาย ทนฺตกกุจฺฉเจทนกาเล มณฺจปีจํ
องคฺปาทจีวรกุจฺฉิภณฺฑกสฺสชฺชนกาเล จ กายปริหาริกา โหติ อุจฺฉุจฺเจทนนาฬิเกราทิตฺตจฺฉน
กาเล กุจฺฉิปริหาริกา ฯ สฺสูจิ
จีวรสิพฺพนกาเล กายปริหาริกา โหติ ปุวํ วา ผลํ วา วิชฺฉิตฺตวา
ขาทนกาเล กุจฺฉิปริการิกา ฯ กายพฺนุชฺฉํ พนฺธิตุวา วิจฺรณกาเล
กายปริหาริกํ อุจฺฉุอาทีนํ พนฺธิตุวา คหณกาเล กุจฺฉิปริหาริกํ ฯ
ปริสุสาวนํ เตน อุทกํ ปริสุสาเวตุวา นหฺนกาเล
เสนาสนปริภณฺฑกรณกาเล จ กายปริหาริกํ ปานีเย-
ปานกปริสุสาวนกาเล เตเนว ติลตณฺฑุลปฺปุกาทีนํ คเหตุวา
ขาทนกาเล จ กุจฺฉิปริหาริกํ ฯ อัยํ ตาว อญฺจปริกุขาริกสฺส
ปริกุขารมตฺตา ฯ
นวปริกุขาริกสฺส ปน เสยฺยํ ปวิสฺนุตฺสส (๑) ตฺตฺตฺรกุชก

ปจฺจตฺถรณํ วา กุลฺลจิกา วา วฏฺฏติ ๑ ทสฺปริกฺขาริกสุส
 นิสิตฺนํ วา จมฺมขณฺท์ วา วฏฺฏติ ๑ เอกาทสฺปริกฺขาริกสุส
 กตฺตฺรยฏฺฐิ วา เตลฺนาฬิกา วา วฏฺฏติ ๑ ทฺวาทสฺปริกฺขาริกสุส
 ฉตฺตํ วา อุปาหนํ วา วฏฺฏติ ๑ เอเตสุ จ อฏฺฐปริกฺขาริกอว
 สนฺตฺฏฺโฆ ๑ อิตฺเร อสนฺตฺฏฺจา มหิจฺฉา มหาเอชาติ (๑) น วตฺตพฺพา ๑ เอเตปี อปฺปิฉฺฉาว
 สนฺตฺฏฺจาว สุภฺรราว สลฺลหฺกฺวตฺติโนว ๑
 ภควา ปน นยิมํ สุตฺตํ เตลฺลํ วเสน กเถสิ อฏฺฐปริกฺขาริกสุส
 วเสน กเถสิ ๑ โส หิ ขุทฺทกฺวาสิณฺจ สฺวจิณฺจ ปฺริสฺสาวเน
 ปกฺขิปีตฺวา ปตฺตสฺส อนฺโต จเปตฺวา ปตฺตํ อํสฺกฺเณ ลกฺเคตฺวา
 ติจิวํ ภายปฺฏิพฺพทฺธํ กตฺวา เยนิจฺฉกํ สฺขํ ปกฺกมตี
 ปฏฺฐินิวตฺติตฺวา คเหตุพฺพิ นามสฺส น โหตี ๑ อิติ อิมสฺส
 ภิกฺขุโน สลฺลหฺกฺวตฺติตํ ทสฺเสนฺโต ภควา สนฺตฺฏฺโฆ โหตี
 ภายปฺริหาริเกน จิวเรนาตีอาทิมาห ๑

ตตฺถ ภายปฺริหาริเกนาตี ภายปฺริหฺรณฺมตฺตเกน ๑ กุจฺฉิ-
 ปฺริหาริเกนาตี กุจฺฉิปฺริหฺรณฺมตฺตเกน ๑ สฺมาทาเยว ปกฺกมตีตี
 ตํ อฏฺฐปริกฺขารมตฺตกํ สพฺพิ คเหตุวาว ภายปฺฏิพฺพทฺธํ กตฺวาว
 คจฺฉตี มม วิหาโร ปฺริเวณฺ อูปฏฺฐจาโกตีสุส สฺงฺโค วา
 พนฺโธ วา น โหตี ๑ โส ชียา มุตฺโต สโร วีย ยฺฐา
 อปฺกุกฺนฺโต มตฺตหตฺถิ วีย อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตํ เสนาสนํ วนสณฺท์
 # ๑ ม. มหาภาราคี ๑

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 640

รูกขมุลล์ นว ปพุภาริ (๑) ปริภุณษนุโต เอโก ติภูจติ เอโก
นีสิตติ สพพิริยาปเถสุ เอโก อหุติโย ฯ

จาคุททิส อปปฏิโฆ จ โหติ

สนตุสสมาโน อิตริตเรน

ปริสสุยานัน สหิตา อณมภิ

เอโก จเร ขคฺควิสาณกปโปติ

เอว วณณิตํ ขคฺควิสาณกปโปติ อาปชฺชติ ฯ

อิทานิ ตมตถํ อุปมาย สาเชนุโต เสยฺยถาปีติอาทิมาย ฯ

ตตถ ปกขิ สกฺกโณติ ปกขยฺยตุโต สกฺกโณ ฯ เฑตีติ อุปฺปตติ ฯ

อัย ปเนตถ สงฺเขปตุโธ สกฺกณ นาม อสฺกสฺมี ปเทเส

รูกโข ปริปกกผลโธติ ฌตฺวา นานาทิสาหิ อากนตฺวา นขปกข-

ตฺตณฺหาทีหิ ตสฺส ผลานิ วิชฺฌนตฺวา วิฐฺนนตฺวา ขาทนฺติ อิํ

อชฺชตนาย อิํ สุวตนาย ภวิสฺสตีติ เตสํ น โหติ ฯ ผล

ปน จิณฺเน เนว รูกขสฺส อารกฺขํ จเปนฺติ น ตตถ ปกขํ

วา ปตฺตํ วา นขํ วา ตฺตณฺทํ วา จเปนฺติ อถโข ตสฺมี รูกฺเข

อนเปกฺโข (๒) หุตฺวา โย ยํ ทิสากาคํ อิจฺจติ โส เตน

สปรตฺตภาโรว อุปฺปตฺติตฺวา คจฺจติ ฯ เอวเมว อัย ภิกฺขุ นิสฺสงฺโก

นिरเปกฺโขเยว ปกฺกมฺติ สมหาทายว ปกฺกมฺติ ฯ อริเยนาติ

นินฺทโทเสน ฯ อชฺฌตฺตนฺติ สเก อตฺตภาเว ฯ อนวชฺชสฺสุนฺติ

นินฺทโทสสุํ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 641

โส จกฺขุณา รุปํ ทิสฺวาติ โส อิมินา อริเยน สีสกฺขนุเชน
สมนฺนาคโต ภิกฺขุ จกฺขุวิญญาเณน รุปํ ปสฺสิตฺวาติ อตฺถโธ ฯ
เสสฺสฺปะเทสุปี ยํ วตฺตพฺพํ สียา ตํ สพฺพํ วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตํ ฯ
อพฺยาเสกฺสุขนฺติ กิเลเสหิ อนาสิตฺตฺสขํ อวิกฺกณฺณสุขนฺติปี
วุตฺตํ ฯ อินฺทฺริยสํวรฺสขํ หิ ทิกฺกฺษาทีสุ ทิกฺกฺสมตฺตาทิวเสน
ปวตฺตตฺตาย อวิกิณฺณํ โหติ ฯ

โส อภิกฺกนฺเต ปฏิกฺกนฺเตติ โส มนฺจณฺณจฺานํ อินฺทฺริยานํ
สํวเรน สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อิมेषุ อภิกฺกนฺตฺปฏิกฺกนฺตาทีสุ
สตฺตฺส จาเนสุ สติสมฺปชฺฌณฺวเสน สมฺปชานการี โหติ ฯ ตตฺถ
อภิกฺกนฺตฺนฺติ ปุโรคฺคมนํ ฯ ปฏิกฺกนฺตฺนฺติ ปจฺจาจมนํ ฯ

สมฺปชานการี โหตีติ สาตฺถกสมฺปชฺฌณํ สฺปฺปายสมฺปชฺฌณํ
โคจรสมฺปชฺฌณํ อสมฺโมหสมฺปชฺฌณฺนฺติ อิมสํ จตฺนฺนํ สติ-
สมฺปยุตฺตฺตานํ สมฺปชฺฌณานํ วเสน สตี อฺปปุจฺเปตฺวา ญาเณน
ปริจฺจฺินฺทิตฺวาเยว ตานิ อภิกฺกนฺตฺปฏิกฺกนฺตานิ กโรติ ฯ
เสสฺสฺปะเทสุปี เอสฺว นโย ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป วิตฺถาโร ปน
อิจฺจนฺเตน ทิฆนิกายे สามณฺณผลวณฺณาโต वा มชฺฌิมนิกายे
สตีปฺปฺจฺานวณฺณาโต वा คเหตุพฺโพ ฯ

โส อิมินา จาติอาทินา กิํ ทสฺเสติ อรณฺณวาสฺส
ปจฺจยสมฺปตฺตี ทสฺเสติ ฯ ยสฺส หิ อิมे จตฺตาโร ปจฺจยา
นตฺถิ ตสฺส อรณฺณวาโส น อิฆฺมตฺติรจฺานาคเตหิ वा
วนจเรหิ वा สทฺธี วตฺตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ อรณฺณเเว อธิวตฺถา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 642

เทวดา ก็ เอวรูปสุส ปาปภิกขุโน อรณฺววาเสนาติ เกรวสทฺทํ
สาเวนฺนติ หตฺเตหิ สีสํ ปหริตฺวา ปลายนาการ์ กโรนฺติ ฯ
อสุโก ภิกขุ อรณฺถํ ปวิสิตฺวา อิทฺถจิทฺถจ ปาปกมฺมํ อกาสิตี (๑)
อยโส ปตฺถรติ ฯ ยสฺส ปเนเต จตฺตาริ ปจฺจยา อตฺถิ ตสฺส
อรณฺววาโส อิขฺมฺติ ฯ โส หิ อตฺตโน สีสํ ปจฺจเวกฺขนฺโต
กิลฺลิจิ กาทฺกํ วา ติลกํ วา อปฺสฺสนฺโต ปีตี อฺปฺปาเทตฺวา
ตํ ขยฺโต วยฺโต ปสฺสนฺโต (๒) อริยภฺมึ โอกกมฺติ ฯ อรณฺเ
อชิวตฺตา เทวดา อตฺตมฺนา วณฺณํ ภาสฺนฺติ ฯ อิติสุส อฺทเก
ปภฺจิตฺตเตลพินฺนทฺท วิย ยโส วิตฺถาริโก โหติ ฯ

ตตฺถ วิวิตฺตฺนฺติ อรณฺถํ (๓) อปฺปสทฺทํ อปฺปนิคฺโขสนฺติ
อตฺถโธ ฯ เอตฺเทว หิ สนฺธาย วิภฺงฺเก วิวิตฺตฺนฺติ สนฺติเก
เจปิ เสนาสนํ โหติ ตถฺจ อนาภิณฺณํ กหฺภูเจหิ ปพฺพชิตฺเทหิ
เตน ตํ วิวิตฺตฺนฺติ (๓) วุคฺตํ ฯ เสติ เจว อาสติ จ เอตฺถาติ
เสนาสนํ ฯ มณฺจปฺปิจาทีนเมตฺ (๔) อชิวจฺนํ ฯ เตนาหฺ เสนาสนนฺติ
มณฺจปฺปิ เสนาสนนฺปิ ฌานวิภฺงฺก ปิจฺปิ ภิสฺปิ พิมฺโพหนฺนปฺปิ วิหาโรปฺปิ
อทฺถมโยโคปฺปิ ปาสาโทปฺปิ หมฺมียปฺปิ คฺหาปฺปิ อญฺญุปฺปิ มาโพปฺปิ เลณฺปิ
เวพฺพคฺมุโพปฺปิ รุกฺขมฺมูลปฺปิ มณฺจทโปปฺปิ เสนาสนํ ยตฺถ วา
ปนฺน ภิกขุ ปฏิกฺกมฺนฺติ สพฺพเมตฺ เสนาสนนฺติ ฯ อปฺิจ วิหาโร
อทฺถมโยโค ปาสาโท หมฺมีย คฺหาติ อิทํ วิหารเสนาสนํ
๑ ม. ปาปกมฺมปกาสิตี ฯ ๒ ม. สมฺมสนฺโต ฯ ๓ ม. สฺถณฺถํ ฯ
๔ ม. ปญฺจปฺจานเมตฺ ฯ

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 643

นาม ๑ มณฺโจ ปิจฺ ภิสิ พิมฺโพหนฺนติ อิทํ มณฺจปิจฺเสนาสนํ
นาม ๑ จิมฺลิกา จมฺมขณฺโฆติณฺสนฺธาโร ปณฺณสนฺธาโรติ อิทํ
สนฺถตเสนาสนํ นาม ๑ ยตฺถ วา ปน ภิขุ ปฏิกฺกมนฺตีติ
เอตํ โอกาสเสนาสนนฺนามาติ เอวํ จตฺพุพฺพิธํ เสนาสนํ โหติ ๑
ตํ สพฺพมฺปิ เสนาสนคฺคหณฺน คหิตเมว ๑

อิมสฺส ปน สกฺกสฺสทิสฺส จาตุทฺทิสฺส ภิขุโน อนุจฺฉวิกํ
เสนาสนํ ทสฺเสนฺโตะ อรณฺณํ รุกฺขมฺลนฺติอาทิมาห ๑ ตตฺถ
อรณฺณนฺติ นิกฺขมิตฺวา พหิอินฺทชฺีลา สพฺพเมตํ อรณฺณนฺติ อิทํ
ภิขุณฺนํ วเสน อากตํ อรณฺณํ ๑ อารณฺณกํ นาม เสนาสนํ
ปฺลจฺจนฺตฺตํ ปจฺฉิมนฺติ อิทํ ปน อิมสฺส ภิขุโน อนุรูปํ ๑
ตสฺส ลกฺขณํ วิสุทฺธิมคฺเค ชฺตงฺคณฺิทเทเส วุตฺตํ ๑ รุกฺขมฺลนฺติ
ยงฺกิลฺลิจิ สนฺทจฺฉายํ (๑) วิวิตฺตํ รุกฺขมฺลํ ๑ ปพฺพตฺนฺติ เสถํ ๑
ตตฺถ หิ อุกทโสณฺชฺีสุ อุกทกิจฺจํ กตฺวา สฺตีตฺย รุกฺขจฺฉายาย
นินฺนสฺส นานาทิสาสฺ ขายมานาสฺ สฺตีเตน วาเตน วิชฺยมานสฺส
จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ ๑ กนฺทรฺนฺติ กํ วุจฺจติ อุกทํ เกน (๒) ทาริตํ
อุทเกน ภิณฺนํ ปพฺพตฺปฺปเทสํ ยํ นิตฺมพฺพตฺตํ นทิกฺกณฺชนฺติปี (๓)
วทฺนฺติ ๑ ตตฺถ หิ รัชตปฏฺกฺกสฺสทิสฺสา วาลิกา โหนฺติ (๔) ๑ มตฺถเก
มณฺวิตฺตานํ วิย วนคหฺนํ มณฺภิขุณฺนรฺสทิสฺ อุกทํ สนฺทติ ๑
เอวรูปํ กนฺทรํ โอรุยฺห ปานียํ ปิวิตฺวา กตฺตานํ สฺตีตฺกตฺวา (๕)
๑ ม. สฺตีจฺฉายํ ๑ ๒ ม. เตน ๑ ๓ สฺตี. นทิกฺกณฺชนฺติปี ๑
๔ ม. โหติ ๑ ๕ สฺตี. สฺตีตฺ กตฺวา ๑ ม. สฺตีตฺตานํ กตฺวา ๑

เล่มที่ 14 จตุกถนิปาตวณณา หน้า 644

กตฺวา วาลิกํ อุตฺสาเปตฺวา ปัสฺสูกจิวริํ ปณฺญาเปตฺวา นิสินฺนสฺส
สมณฺชมฺมํ กโรโต จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ ฯ กิริคุหนฺติ ทฺวินนํ
ปพฺพตํ อนุตฺริ เอกสฺมีเยว วา อุมฺมงฺกสฺสทิสํ มหาวิวริํ ฯ
สุสานลภฺขณํ วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตํ ฯ วนปฏฺจฺนฺติ(๑) อติกมิตฺวา
มนุสฺसानํ อุปจารภูจฺจํ ยตฺถ น กสนฺติ น วปนฺติ ฯ
เตเนวาท วนปฏฺจฺนฺติ ทฺุรานเมตํ เสนาสนานํ อธิวจฺนฺตฺวาธาติ ฯ
อพฺโภกาสฺนฺติ อจฺจนฺนํ ฯ อากงฺขมาโน ปเนตฺถ จิวรภูจฺจํ กตฺวา
วสฺติ ฯ ปลาลปฺลชฺนฺติ ปลาลราสี ฯ มหาปลาลปฺลชฺโต หิ
ปลาลํ นิกฺกทฺุติตฺวา ปพฺพการเลณฺสทิสฺเส อาลเย กโรนฺติ
กจฺจคฺคฺพาทินมฺปิ อุปฺริ ปลาลํ ปกฺขิปิตฺวา เหนฺจฺจา นิสินฺนา
สมณฺชมฺมํ กโรนฺติ ฯ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

ปจฺจกตฺตฺนฺติ ฆตฺตสฺส ปจฺจโต ฯ ปิณฺฑปาตปฏฺิกกนฺโตติ
ปิณฺฑปาตปริเยสนโต ปฏฺิกกนฺโต ฯ ปลลฺงกนฺติ สมนฺตโต
อฺรุพฺพทฺุชาสนํ ฯ อากฺขิตฺวาติ พนฺชิตฺวา ฯ อฺหํ กายํ ปณฺชียาติ
อฺปริมสฺริริ อฺหํ จเปตฺวา อภฺจฺจารสปีฏฺจิกณฺเฏ เกโกภฺย
โกภฺย ปฏฺิปาเทตฺวา ฯ เอวญฺหิ นิสินฺนสฺส จมฺมมฺสฺนฺหารุณิ
น ปณฺมนฺติ ฯ อลสฺส ยา เตสํ ปณฺมนปจฺจยา ขณฺ ขณฺ
เวทนา อฺปฺปชฺเชยฺยํ ตา น อฺปฺปชฺชฺนฺติ ฯ ตาสฺ น
อฺปฺปชฺชฺมานาสฺ จิตฺตํ เอกคฺคํ โหติ กมฺมภูจฺจํ น ปริปตฺติ

เล่มที่ 14 มหาวคควณณา หน้า 645

วฑุฑี ผาคี อุปคจณติ ๑

ปริมุขั สติ อุปกุสเปตวาคี กมุฏจณานากิมุขั สติ
จปยิตวา มุขสมีเป วา กตวาคี อตุโถ ๑ เตเนว วิงกุเค
วุดตุ อัย สติ อุปกุจिता โหติ สุปติกุจिता นาสิกกุเค วา
มุขนิमितเต วา ๑ เตน วุจจติ ปริมุขั สติ อุปกุสเปตวาคี ๑
อดวา ปรีติ ปรีคคหกุโ ๑ มุขนติ นียยานกุโ ๑ สติติ
อุปกุจณกุโ ๑ เตน วุจจติ ปริมุขั สตินติ เอว ปกุสมุภิตายั (๑)
วุดตนเณน ปเนตถ อตุโถ ทกุสพโพ ๑ ตตฺรรายั สงฺเขโป
ปรีคคหิตนียยานั สติ กตวาคี ๑

อภิษณั โลเกติ เอตถ ลุชชนปฺลชชนกุเจณ ปณจ-
ปาทานกขนฺธา โลโก ๑ ตสฺมา ปณจสุ อุปาทานกขนฺเชสุ
ราคั ปหาย กามจณนุทั วิกุขมฺเกตวาคี อยเมตถ อตุโถ
ทกุสพโพ (๒) ๑ วิคตาทิษเณนาติ วิกุขมฺกนวเสน ปหีนตฺตา วิคตา-
ทิษเณน น จกุขุวิณฺยานสทิสเณนาติ อตุโถ ๑ อภิษณาย จิตตุ
ปรีโสเชตติ อภิษณาโต จิตตุ ปรีโสเชติ ๑ ยถา จ (๓) นั สา
มุญจติ เจว มุญจิตวา จ น ปฺน กณฺหาติ เอว กโรตติ
อตุโถ ๑ พุยาปาทปฺโปทิสั ปหายาคีอาทิสูปิ เอเสว นโย ๑
พุยาปฺชชติปิ อิมินา จิตตุ ปุติกุมุมาสาทโย วิย ปุริมปกตี
ปชหตีติ พุยาปาโท ๑ วิการปฺปตฺติยา ปทฺสสติ ปรี วา ปทฺเสติ
๑ พุ. ปกุ. ๓๑/๓๘๕/๒๖๔ ๑ ๒ ม. อัย ปาโจ นตุถิ ๑
๓ ม. จสทฺโท นตุถิ ๑

เล่มที่ 14 จตุกุกนิปาตวณณา หน้า 646

วินาเสตีติ ปโทโส ฯ อุภยเมตัง โภชเสว อธิวจนัง ฯ

ถีนัง จิตฺตเคสฺสณํ มิทฺฐัง เจตสิกเคสฺสณํ ฯ ถีนญจ
มิทฺฐญจ ถีนมิทฺฐัง ฯ อาโลกสญฺญีติ รตฺตีปี ทิวาปี ทิฏฺฐ-
อาโลกสญฺฆานนสมตฺถาย วิคตนีวรณาย ปริสุทฺธาย สญฺญาย
สมนฺนาคโต ฯ สโต สมฺปชาโนติ สติยา จ ญาณน จ
สมนฺนาคโต ฯ อิทํ อุภยํ อาโลกสญฺญาย อุปการกตฺตา วุตฺตํ ฯ
อุทฺทจฺจญจ กุกฺกจฺจญจ อุทฺทจฺจกุกฺกจฺจํ ฯ

ติณฺณวิจิจฺจโนติ วิจิจฺจนํ ตริตฺวา อติกุกมิตฺวา จิตฺโต ฯ
กถมิทํ กถมิทฺนฺติ สญฺญา เอวํ นปฺปวตฺตีติ อกถมิทํ ฯ กุสเสสุ
ธมฺเมสุติ อนวชฺเชสุ ธมฺเมสุ ฯ อิมํ นฺ โข กุสลา กถมิเม
กุสลาติ เอวํ น วิจิจฺจนฺติ น กงฺขตีติ อตฺถโต ฯ อยเมตฺถ
สงฺเขโป ฯ อิมํสุ ปน นีวเรสุ วจนตฺถลกฺขณาภิเภทโต ยํ
วตฺตพฺพํ สฺยา ตํ สพฺพํ วิสุทฺธิมคฺเค วุตฺตํ ฯ

ปญฺญา ยพฺพลัทธิกรณฺเต ยสฺมา อิมํ ปญฺจ นีวรณา
อุปฺปชฺชมานา อนุปฺปนฺนาย โลกียโลกุตฺตราย ปญฺญา
อุปฺปชฺชิตฺตํ น เทนฺติ อุปฺปนฺนาปี อฏฺฐ สฺมาปตฺติโย ปญฺจ
วา อภิญฺญา อุปฺปจฺฉินฺนิตฺวา ปาเตนฺติ ฯ ตสฺมา ปญฺญา
ยพฺพลัทธิกรณาติ วุจฺจนฺติ ฯ วิวิจฺเจว กามหีตฺวาทีนํ วิสุทฺธิมคฺเค
วิตถาริตานํ ฯ

๑ ม. อุจฉินฺนิตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 มหาวกคณณา หน้า 647

อิม อาสวาดีอาทิ อปเรนาปี ปริยาเยน จตุสจฺจป-
ปกาสนตฺถิ วุตฺตํ ฯ นาปรี อิตฺถตฺตยาติ ปชานาตีติ เอตฺตาวตา
เหฏฺฐา ตีหิ องฺเคหิ พาหิรสมยสฺส นิปฺพลภาวํ ทสฺเสตฺวา
จตุตฺถเณ องฺเคน อตฺตโน สาสนสฺส คมฺภีรภาวํ ปกาเสตฺวา
เทสนาย อรหตฺเตน นิฏฺฐเปตฺวา(๑) ฯ อิทานิ เทสนํ
อปฺเปเนโตะ เอวํ โข ภิกฺขเวตีอาทิมาห ฯ

ตณฺหาสุตฺตวณฺณา

นวมเม ฯ ชาลินินฺติ ชาลสทิสํ ฯ ยถา หิ ชาลํ สมฺนตฺโต
ลัสสิพฺพิตฺติ อากุลพฺยากุลํ เอวํ ตณฺหาปิตฺติ ชาลสทิสตฺตา ชาลินินฺติ
วุตฺตา ฯ ตโย วา ภเว อชฺโหมคฺคตฺริตฺวา จิตาย เอตฺติสฺสา ตตฺถ
ตตฺถ อตฺตโน โกฏฺฐาสทฺถํ ชาลํ อตฺถิตฺติปี ชาลินี ฯ สํสริตฺตฺติ (๒)
ตตฺถ ตตฺถ สํสริตฺวา(๓) จิตํ ฯ วิสทฺตฺติ ปตฺถกฺกํ วิกฺขิตฺตํ ฯ
วิสตฺตฺติกนฺติ ตตฺถ ตตฺถ วิสตฺตํ ลกฺกิตฺตํ (๔) ฯ อปีจ วิสทฺตฺตฺติ (๕)
วิสตฺตฺติกา ฯ วิสทฺตฺติกา วิสตฺตฺติกาตีอาทินาปี (๖) นเยเนว อคฺคโธ
ทฏฺฐพฺโพ(๗) ฯ อุกฺทฺตฺติ อุกฺทฺตฺติ อุกฺทฺตฺติ อุกฺทฺตฺติ อุกฺทฺตฺติ อุกฺทฺตฺติ
เวจฺจโตะ ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 648

ตุนตาถูทกชาโตติ ตุนต์ วย อากูทชาโต ๗ ยถา นาม
ทุนนิกุชิตต์ มุติกจุนันน์ เปสการานันน์ ตุนต์ ตหี ตหี อากูล์
โหติ อิทํ อุกคํ อิทํ มุลนุติ อุกเคน วา อุกคํ
มุเลน วา มุลํ สมานันตุํ ทุกกรํ โหติ เอวมเว สตุตา(๑)
อิมาย ตณฺหาช ปรีโยนทุชา อากูลพุกาถา น สกุกอนุติ
อตุตโน ตสุธา (๒) นิสฺสรณมคฺคํ อุกฺกํ กาคฺคํ ๗ กุลาคุณฺชีกชาโตติ กุลาคุณฺชีกํ (๓) วุจจติ
เปสการกณฺชียสุตฺตํ ๗ กุลา นาม สกุกนิกา
ตสุธา กุลาวัโกติปี เอเก ๗ ยถา ตทุกยมุปี อากูล์ อุกเคน
วา อุกคํ มุเลน วา มุลํ สมานันตุํ ทุกกรนุติ ปรีมนเยเนว
โยเชตพพํ ๗

มุชชปพพชุกโตติ มุชชชิตฺตํ วย ปพพชิตฺตํ วย จ
กุกโต ตาทิสฺส ชาโต ๗ ยถา ตานิตินานิ โกกุกญุตฺวา
กตรชฺชํ ชินฺณกาเล กตุตจิ ปตติตํ กเหตุวา เตสฺสิตินานัน
อิทํ อุกคํ อิทํ มุลนุติ อุกเคน วา อุกคํ มุเลน วา มุลํ
สมานันตุํ ทุกกรํ ๗ ตมปิ จ ปจฺจตุตปรีสกาเร จตุวา สกุกา ภูเวชช
อุกฺกํ กาคฺคํ จเปตุวา ปน โปชิสตุเต อญฺโฆ สตุโต อตุตโน
ชมมตาย ตณฺหาชาลํ ปทาเลตุวา อตุตโน นิสฺสรณมคฺคํ อุกฺกํ
กาคฺคํ สมตุโถ นาม นตุติ ๗ เอวมยํ โลโก ตณฺหาชาเลน
ปรีโยนทุช อปายํ ทุกคฺคํ วินิปาตํ สฺสสารํ นาติวตุตติ ๗

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 649

ตตฺถ อปาโยติ นรยตฺรจฺฉานโยนิเปตฺติวิสยอสุรกายา ฯ
สพฺเพปี หิ เต วุฑฺฒิสงฺฆาตสฺส อายสฺส อภาวโต อปายาติ
วฺจฺจนฺติ ฯ ตถา กุขฺขสฺส คตฺติภาวโต กุคฺคตฺติ ฯ สุขสมฺมุสฺสยโต
วินิปตฺตตฺตฺตา วินิปาโต ฯ อิตโร ปน

ขนฺธานนฺจ ปฏฺฐิปาฏฺฐิ ชาติอายุตนาณ จ

อพฺโพจฺฉินฺนํ วตฺตมาณา ตํสาโรติ ปวฺจฺจติ (๑) ฯ

ตํ สพฺพํ นาตฺวิตฺตตฺติ นาตฺกมฺมตฺติ อถโข จฺจติโต ปฏฺฐิสนฺธิ
ปฏฺฐิสนฺธิโต จฺจติ นฺติ เหวํ ปฺนปฺนํ จฺจติปฏฺฐิสนฺธิโย กณฺหมาโน
ตฺติสฺส ภเวสฺส จฺจฺจสฺส โยนิสฺส ปณฺจสฺส คตฺติสฺส สตฺตสฺส วิญฺญาณญฺจิตฺติสฺส
นวสฺส สตฺตวาเวสฺส มหาสมฺมุทเท วาตกฺขิตฺตนาวา วิย ынฺเต
ยฺยตฺตโลโณ วิย จ ปรีพฺภมฺตฺติเยว ฯ

อชฺฉตฺตฺติกสฺส อฺปาทายาติ อชฺฉตฺตฺติกํ ขนฺธปณฺจกํ

อฺปาทาย ฯ อิทฺถหิ อฺปโยคตฺตฺเต สามีจฺฉนํ ฯ พาหิรสฺส
อฺปาทายาติ พาหิรกฺขนฺธปณฺจกํ อฺปาทาย [๑] อสฺมิตฺติ ภิกฺขเว
สตีตฺติ ภิกฺขเว ยเทตํ อชฺฉตฺตํ ขนฺธปณฺจกํ อฺปาทาย ตณฺหา-
มานทฺธิจฺฉวเสณ สมฺมุคฺคาโห โหติ อสฺมิตฺติ โหติ ตสฺมี สตีตฺติ
อตุโถ ฯ อิตฺถสฺมิตฺติ โหตีตฺติอาทิสฺส ปน เหวํ สมฺมุทโต อหนฺติ
คหณฺเต สตี ตโต อนฺุปนิชาย จ อฺปนิชาย จาติ ทฺวิธา

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 650

คหณั โหติ ฯ ตตฺถ อนุปนิชยาติ อญฺญํ การณั อนุปกมฺม
สภวเวเสน (๑) ตามกตารมฺเมว อารมฺมณั (๑) กตฺวา อิตฺถสฺมีติ
โหติ ขตฺติยาทีสุ อิทํปการิ อหฺนฺติ เอวํ ตณฺหามานทีสุจิวเสน
โหตีติ อตฺถโ ๑ อิทํ ตาว อนุปนิชยา คหณั ฯ อนุปนิชยา
คหณั ปน ทฺวิริํ โหติ สมโต จ อสมโต จ ๑ ตํ ทสฺเสตฺถ
เอวมสฺมีติ อญฺญตาสฺมีติ จ วุตฺตํ ๑ ตตฺถ เอวมสฺมีติ อิทํ
สมโต อนุปนิชยา คหณั ยถายํ ขตฺติโย ยถายํ พฺรหฺมโณ
เอวมสฺมีติ อตฺถโ ๑ อญฺญตาสฺมีติ อิทํ ปน อสมโต คหณั
ยถายํ ขตฺติโย ยถายํ พฺรหฺมโณ ตโต อญฺญตา อหํ
หิโน วา อธิโก วาติ อตฺถโ ๑ อิมานิ ตาว ปจฺจุปฺปน-
วเสน จตฺตาริ ตณฺหาวิจฺจิตานิ

อสฺมีติ สตฺสฺมีติ อิมานิ ปน เทว ยสฺมา อตฺถิติ
อสตํ (๒) นิจฺจสฺเสตํ อธิวณฺํ ๑ สตฺสฺมีติ (๒) สโต อนิจฺจสฺเสตํ
อธิวณฺํ ๑ ตสฺมา สสฺสจฺเจทวเสน วุตฺตานีติ เวทิตพฺพานิ ๑
อิตโต ปฺรานิ สนฺติ เอวมาทินิ จตฺตาริ สํสยปริวิตกฺกวเสน
วุตฺตานิ ๑ สนฺติ โหตีติ เอวมาทิสฺสุ อหํ สियฺนฺติ โหตีติ
เอวมตฺถโ เวทิตพฺโพ ๑ อธิปฺปาโย ปเนตฺถ ปุริมจตฺกเก
วุตฺตนเยเนว คเหตุพฺโพ ๑ อปีหิ สนฺติอาทีนินิ ปน จตฺตาริ
อปี นาม อหิ ภาเวยฺนฺติ เอวมปี ปตฺถนากปฺปนวเสน (๔)

เล่มที่ 14 มหาวคฺควณณา หน้า 651

วุดตานี ฯ ตานิปิ ปุริมจตุกเก วุดตนเยเนว เวทิตพพานิ ฯ
ภวิสฺสฺสนฺตฺอิอาทีนิ ปน จตุตาริ อนาคตวเสน วุดตานี ฯ เตสมปิ
ปุริมจตุกเก วุดตนเยเนว อตุโถ เวทิตพโพ ฯ เอวเมเต
เทว ทิฏฺฐิสฺสีลา สีสณฺเณ จตุตาริ สีสมฺมุกกา
ตโย ตโยติ เอตานิ อฏฺฐารส วิภาวเย ฯ
เอเตสุ หิ อสฺสฺมิ สตฺสฺมิตฺติ เอเต เทว ทิฏฺฐิสฺสีลา
นาม ฯ เอวสฺมิตฺติ อณฺเณถาสฺมิตฺติ อสฺสฺมิตฺติ สตฺสฺมิตฺติ (๒) เอเต จตุตาริ
สุทฺธสฺสีลาเอว ฯ อิตฺถสฺมิตฺติ อาทโย ตโยติ ทฺวาทสฺสีสมฺมุกกา
นามาติ เอวเมเต เทว ทิฏฺฐิสฺสีลา จตุตาริ สุทฺธสฺสีลา
ทฺวาทสฺสีสมฺมุกกาติ อฏฺฐารส ตณฺหาวิจฺริตรมฺมา เวทิตพพา ฯ
อิมานิ ตาว อชฺชตฺตฺติกฺสฺส อฺปาทาย อฏฺฐารส ตณฺหา-
วิจฺริตานิ ฯ พาหิรฺสฺส อฺปาทาย ตณฺหาวิจฺริเตสุปิ เอเสว
นโย ฯ อิมินาติ อิมินา รฺูเปน วา ฯเปฯ วิญฺญาณฺน วาติ
เอส วิเสโส เวทิตพโพ ฯ เสสฺสฺ ตาทิสเมว ฯ
อิตฺติ เอวรฺูปานิ อตีตานิ นตฺตีสฺสาคิ เอกเมกฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส
อตีเต อทฺฐนิ นตฺตีสฺส ฯ อนาคตานิ นตฺตีสฺสาคิ เอกเมกฺสฺสเสว
ปุคฺคฺลสฺส จ อนาคเต อทฺฐนิ นตฺตีสฺส ฯ ปจฺจุปฺปนฺนानิ นตฺตีสฺสาคิ
เอกสฺส วา ปุคฺคฺลสฺส ยถาสมฺภวโต พหุณฺนํ วา ปจฺจุปฺปนฺเน

เล่มที่ 14 จตุกนิปาวณณา หน้า 652

อทุธิ นตฺตีส (๑) ๑ สพฺพสตุตํ ปน นียเมเนว อตีเต อทุธิ
นตฺตีส อนากเต นตฺตีส ปจฺจุปฺนเน นตฺตีส ๑ อนนฺตา หิ
อปริมาณํ ตณฺหามานทิกฺกุเกทา (๒) สตุตา ๑ อฏฺฐตณฺหาวิจฺริตสํ
โหตีติ เอตฺถ ปน อฏฺฐสตสขฺชาตํ ตณฺหาวิจฺริตํ โหตีติ
เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ๑

เปมฺสตุตวณณา

ทสเม ๑ น อุตฺเสเนตีติ ทิกฺกุจิวเสน น อุกฺขิปติ ๑ น
ปฏฺฐเสเนตีติ ปฏฺฐวิรุทฺโธ หุตฺวา กลหณฺทนฺวเสน น อุกฺขิปติ ๑
น ฐฺพายตีติ อชฺฉตฺติกสฺส อฺปาทาย ตณฺหาวิจฺริตวเสน น
ฐฺพายติ ๑ น ปชฺชตฺตีติ พาทิสฺส อฺปาทาย ตณฺหาวิจฺริตวเสน
น ปชฺชตฺตีติ ๑ น ปชฺชตฺตีติ (๕) อสฺมิมานวเสน น สมฺปชฺชตฺตีติ (๖) ๑
เสถํ ปาลินเยเนว เวทิตพฺพํ ๑ อิมสฺมี สุตฺเต วฏฺฐวฏฺฐํ
กถิตนฺติ ๑

มหาวคฺโค ปญฺจโม ๑

จตุตฺถปณฺณาสทวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑ ม ๑ ปตฺตา ๒ ลี. น อปชฺชตฺตีติ

อังกุตรนิกายภูจกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 653
เล่มที่ 14 หน้า 653

ปญจมปณาสกถวณณา

สปรุสวคถวณณา

สีกขาปทสุตถวณณา

ปญจมสุส ปจเม ฯ อสปุริสนติ ลามกปุริสฺ ตุจฺณปุริสฺ
มูพฺหปุริสฺ อวิขชาย อนุชีกตํ พหฺลํ ฯ อสปุริสตรนฺติ อติเรเกณ
อสปุริสฺ ฯ อิตเร เทว วุตตปฏฺิปกฺขวเสน เวทิตพฺพา ฯ เสสเมตถ
อตุตฺตานตฺถเมว ฯ

ยถา เจตถ เอวํ อิติ ปุเรสุ ปญฺจสุ ฯ เอเตสุ หิ
ปจฺมํ ปญฺจเวรวเสน เทสิตํ ทฺติยํ อสทฺทมฺมวเสน ตฺติยํ
กายวิจิตฺวารวเสน จตฺตํ มโนทฺวารวเสน ปญฺจํ อฏฺจ-
มิจฺจตฺตวเสน ฉฏฺจํ ทสฺมิจฺจตฺตวเสน ฯ
#๑ ม. พาลี ฯ

ปาปชมมุตตจตุกถวณณา

สตตเม ๑ ปาปนติ ลามกั สงกิติฏฐปุคคั ๑ กถยานนติ
ภททกั อนวชชปุคคั ๑ เสสเมตถ อุตตานเมว ๑
อฏฐเมปี เอเสว นโย ๑
นวเม ๑ ปาปชมมนติ ลามกชมมึ ๑ กถยานชมมนติ
อนวชชชมมึ ๑ เสสเมตถ อุตตานเมว ๑
ทสเมปี เอเสว นโย ๑
อิมสมึ วคเ ทสสุปี สุตเตสุ อคาริยปฏิปทา กถิตา ๑
สเจ โสตาปนนสททาคามิโน โหนติ วฏฐติเยวาติ ๑
สปปริสวคโค ปจโม ๑

ปริสโสภนวกถวณณา

ปริสาสุตตวณณา

ทุตียสฺส ปจเม ฯ ปุริสํ ทูเสนตฺติติ ปริสทฺทสนา ฯ
ปุริสํ โสถเนตฺติติ ปริสโถภนา ฯ

ทิกฺขิจิสฺสุตตวณณา

ทุตฺติเย ฯ มโนทฺทจฺริตปริยาปนฺนาปี มิจฺฉาทิกฺขิจิ มหา-
สาวชฺชตฺตาย วิสฺสุ วุตฺตทา ตสฺสา จ ปฏฺธิปกฺขวเสน สมฺมา-
ทิกฺขิจิ ฯ

อกตลฺลญฺจตาสฺสุตตวณณา

ตตฺติเย ฯ อกตลฺลญฺจตา อกตเวทิตาติ อกตลฺลญฺจตฺตาย อกต-
เวทิตาย ฯ อุกฺกมฺเปตฺติ อตฺถโต เอกเมว ฯ สุกฺกปกฺกเขปี เอเสว
นโย ฯ

ปาณาติปาตีสฺสุตฺตาทิวณณา

จตุตฺถํ จตฺนุํ กมฺมกิลฺลสํ จ ตปฺปฏฺธิปกฺกขสฺส จ วเสน
วุตฺตํ ฯ
๑ ม. อุภยมฺเปตฺติ ฯ

ปณจัม สุกกปกุขานัน อาทิตโต จตุนัน มิจจตตทานัน วเสน ฯ
ณฏจัน อวเสทานัน จตุนัน ฯ
สตุตมัม อนริยโหวหารอริยโหวหารานัน ฯ
ตถา อฏฐมนวมทสมานี ตปปฏิปกุขานัน (๑) อสทฐมมานัน
วเสน วุตตทานี สพพสตุเตส ปน สุกกปกุขมมา โลกีย-
โลกุตตรมิตสกาเว กถิตา ฯ นวสฺ สตุเตสฺ กิถจาปี มกฺเคติ
วุตฺตํ ตโย ปน มกฺกา ตีณิ จ ผลานิ ลพฺภนฺติเยวาติ ฯ
ปริสโสภนวคฺโค ทุตติโย ฯ

ทฺวจฺจิตวคฺควณณนา

ตติยสฺส ปจฺมาทีนํ อุตฺตทานตฺถาเนว ฯ
ทสมเม ฯ โย จินฺเตตฺวา กพฺยํ กโรติ อัย จินฺตาคฺวิ
นาม ฯ โย สุตฺวา กโรติ อัย สุตฺกฺวิ นาม ฯ โย
เอกํ อตฺถํ นิสฺสาย กโรติ อัย อตฺถกฺวิ นาม ฯ โย ตํขณฺเวย
วํสฺสีสฺสเถโร วีย อตฺตโน ปฏฺฐิภาณน กโรติ อัย ปฏฺฐิภาณกฺวิ
นามาติ ฯ

ทฺวจฺจิตวคฺโค ตติโย ฯ

กมมวคควณณา

สงขิตตสุตตวณณา

จตุตตสส ปสเม ๑ กณฺหนฺติ กาทกั ทสากุสลกมฺมปถ-
กมฺม ๑ กณฺหวิปากนฺติ อปาเย นีพฺพตฺตปนโต (๑) กาทกวิปากั ๑
สูกกนฺติ ปณฺฑรํ ทสากุสลกมฺมปถกมฺม (๒) ๑ สูกกวิปากนฺติ สกฺเค
นีพฺพตฺตปนโต (๓) ปณฺฑรวิปากั (๔) ๑ กณฺหํ สูกกนฺติ มิสฺสกกมฺม ๑
กณฺหสูกกวิปากนฺติ สขทฺทกฺขวิปากั ๑ มิสฺสกกมฺม หิ กตฺวา
อกุสเลน ตีรจฺฉานโยนินิยํ มงฺกลหตฺถิฏฺฐานาทีสุ อุปฺปนโน กุสเลน
ปวตฺเต สขํ เวทียติ ๑ กุสเลน ราชกุเลปี นีพฺพตฺโต อกุสเลน
ปวตฺเต ทฺกขํ เวทียติ ๑ อกณฺหํ อสูกกนฺติ กมฺมกฺขยกริ
จตุมคฺคณณํ อธิปฺเปตํ ๑ ตณฺหิ ยทิ กณฺหํ ภเวยฺย
กณฺหวิปากั ทเทยฺย ๑ ยทิ สูกกํ ภเวยฺย สูกกวิปากั
ทเทยฺย ๑ อุภยวิปากสฺส ปน อปฺปทานโต อกณฺหํ อสูกกนฺติ
อยเมตฺถ อตฺถโถ ๑
#๑. ม. นีพฺพตฺตปนโต ๑ ๒ ม. กุสลกมฺมปถกมฺม ๑
๓ ม. นีพฺพตฺตปนโต ๑ ๔ ม. ปณฺฑรวิปากั ๑

วิตุถารสุตตวณณนา

ทุดิเย ๑ สพฺยาปชฺฉนฺนติ สโทสฺส ๑ กายสงฺขารนฺนติ กาย-
ทวารเ เจตณฺ ๑ อภิสงฺขโรตฺตีติ อายุหติ สมฺปิณฺเฑตฺตีติ (๑) อตุโถ ๑
เสสทฺวเยปิ เอเสว นโย ๑ สพฺยาปชฺฉํ โลกนฺนติ สทฺกขํ โลกํ ๑
สพฺยาปชฺฉมา ผสฺสาติ สทฺกขา วิปากผสฺสา ๑ สพฺยาปชฺฉํ
เวทณฺ เวทียตฺตีติ สาทาธฺ สวิปากเวทณฺ (๒) เวทียติ ๑ เอกนฺต-
ทฺกขนฺนติ เอกนฺเตเนว ทฺกขํ น สุขสมฺมิสฺสํ ๑

เสยฺยถาปิ สตุตา เนรยิกาทิ เอตุถ เสยฺยถาปิติ นิทสฺส-
นตุเถ นิปาโต ทฺกฺขพฺโพ (๑)๑ เตน เกวลํ เนรยิกสตุเต ทสฺเสติ ๑
อญฺเณ ปน ตฺสริกฺขกา นาม นตุถิ ๑ อิมินา อุปาเยน
สพฺพตุถ อตุโถ เวทิตพฺโพ ๑

เสยฺยถาปิ มนฺุสฺสาติอาทิสฺ ปน มนฺุสฺसानํ ตาว กालเณ
สุขเวทนา อุปฺปชฺชติ กาลเณ ทฺกฺขเวทนา ๑ เอกจฺเจ จ เทวาทิ
เอตุถ ปน กามาวจรเทวา ทฺกฺขพฺพา ๑ เตสฺสฺหิ มหเสกฺขตฺรา
เทวตา ทิสฺวา นิสินฺนาสนโต วุฏฺจันํ ปารุปนอุตฺตฺราสงฺกสฺส (๔)
โอดารณํ อญฺชลิปกฺคณฺหนนฺนติอาทินํ วเสน กาลเณ ทฺกฺขํ
อาปชฺชติ (๕) ๑ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนุภวณฺตานิ (๖) กาลเณ สุขํ ๑ เอกจฺเจ
จ วินิปาติกาติ เอกจฺเจ (๗) เวมานิกเปตา ทฺกฺขพฺพา ๑ เต
๑ ม. สมฺปิณฺเฑติ ๑ ๒ ม. วิปากเวทณฺ ๑ ๓ ม. ทฺกฺขพฺโพติ ๑
๔ ม. ปารุตฺตฺตราสงฺกสฺส ๑ ๕ ม. อุปฺปชฺชติ ๑
๖ ม. อนุภวณฺตานิ ๑ ๗ ม. เอตุถ ๑

นิรนฺตรเมว เอกสฺมี กาเล สฺขํ เอกสฺมี กาเล ทฺขํ
เวทียนฺติ ฯ นาคสฺปณฺณหตฺถิสฺสาทโย ปน มนุสฺสา วิย
ไวภินฺนสฺสทฺขทฺขปิ โหนฺติ ฯ ปหานาย ยา เจตนาติ เอตถ
วิภวฺญคามินี มคฺคเจตนา เวทิตพฺพา ฯ สฺวา หิ กมฺมกฺขายาย
ถวตฺตติ ฯ

โสณกายนฺตฺตวณฺณา

ตฺติเย ฯ สฺวาโมคฺคกฺลาโนติ สีสฺมชฺเฒ จิตาย มหฺตียา
สฺวายนฺตฺตวณฺณา โมคฺคกฺลาโนติ สีสฺมชฺเฒ จิตาย มหฺตียา
อตีตानนฺตรทิวสโต ปญฺจาย ปุริมานิ ทฺติยาทิตโต ปญฺจาย
ปุริมฺตรานิ เวทิตพฺพานิ ฯ โสณกายนฺติ ตสฺเสว อนฺตฺตวสฺสโก ฯ
กมฺมสจฺจาย โภ โลโกติ โภ อัย โลโก กมฺมสกาโว ฯ
กมฺมสมารมฺภกฺขายิตฺติ กมฺมสมารมฺภนตฺติกฺขติ ฯ กมฺมํ आयฺหนฺโต
ปตฺติกฺขติ อนายฺหนฺโต อุกฺกขิตฺติ ทิปตฺติ ฯ เสถฺ เภกฺข
วตฺตนยเมว ฯ
๑ ม. เวทียนฺติ ฯ ๒ ม. วิภวฺญคามินี ฯ ๓ ม. आयฺหนฺโตว ตฺกฺขติ ฯ

สิกขาปทสุตตาทิวณณา

จตุตถาทินี อุตตทานตถาเนว ฯ มกุฏกุเสสุ ปน ยสฺมา
สตติยา อูปฏฺฐเปตฺวา ปญฺญา ย ปริจฺจินฺนุทฺติ ตสฺมา อุกฺขเมว
กมฺมํ ฯ เสสา อํกานเนว โหนฺติ โน กมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ
โพชฆมฺกุเสสุปี เอเสว นโย ฯ อภิธมฺเม ปน สพฺพํ เจตฺ (๑)
อวิเสเสน เจตนาสมฺปยุตฺตกมฺมนฺเตว วณฺณิตํ ฯ

สมณสุตฺตวณฺณา

ทสเม ฯ อิเชวติ อิมสฺมีเยว สาสเน ฯ อัย ปนานิยม
เสสฺสเปตฺสุปี เวทิตฺพุโป ฯ ทุตฺติยาทโยปี หิ สมณฺา อิเชว น
อณฺฺณตฺถ ฯ สฺลยฺวาติ ริดฺดา ตฺจฺจนา ฯ ปรปฺปวาทาติ จตฺตาโร
สสฺสตฺวาทา จตฺตาโร เอกจฺจสสฺสติกฺกา จตฺตาโร อนฺตฺตานนฺตีกฺกา
จตฺตาโร อมฺราวิกฺเขปิกฺกา เทว อธิจฺจสมฺปฺปนฺนิกฺกา โสฬส
สฺลยฺวีวาทา อฏฺฐ อสฺลยฺวีวาทา อฏฺฐ เนวสฺลยฺวีนาสฺลยฺวีวาทา
สฺตฺต อฺจฺเจทฺวาทา ปญฺจ ทิฏฺฐธมฺมนิพฺพานวาทาติ อิม
สพฺเพปี พุรฺหมฺชาเล อากฺตา ทฺวาสฏฺฐิ ทิฏฺฐิโย อิติ พาหิรานํ
ปรเสสฺ วาทา ปรปฺปวาทา นาม ฯ เต สพฺเพปี อิมฺหิ
จตฺตฺหิ ผลฏฺฐกสมฺณฺหิ สฺลยฺวา ฯ น หิ เต เอตฺถ สฺนฺติ ฯ
น เกวลฺลยฺ เอเตเหว สฺลยฺวา จตฺตฺหิ ปน มกุฏกุชกสมฺณฺหิปี
๑ ม. สพฺพมฺเปตฺติ ฯ

จตุณฺนํ มคฺคานํ อตฺถาย อารทฺธวิปฺสฺสเกหิปีติ ทฺวาทสหิปี
สมณฺเหหิ สฺสญฺญาเยว ฯ อิทเมวตฺถํ สนฺชายน ภควตา มหา-
ปริณิพฺพานเน วุคฺคตํ

เอญฺญตีโส วยสา สฺสภทฺท
ยํ ปพฺพชฺชํ กิํ กุสฺสลาญฺญเอสิ
วสุสฺสานิ ปญฺญาส สฺมาชิกาณิ
ยโต อหํ ปพฺพชฺชิตฺโต สฺสภทฺท
ฉายสฺส ฐมฺมสฺส ปเทสวตฺตํ (๑)
อิโต พหิทฺฐา สฺมโณปี นตฺถิ

ทฺติโยปี สฺมโณ นตฺถิ ตติโยปี สฺมโณ นตฺถิ จตฺตฺโตปี
สมโณ นตฺถิ สฺสญฺญา ปรปฺปวาทา สมณฺเหหิ อญฺญเอหิตี ฯ

เอตฺถ หิ ปเทสวตฺตํ อารทฺธวิปฺสฺสโก อธิปฺเปโต ฯ
ตสฺมา โสตาปตฺตมคฺคสฺส อารทฺธวิปฺสฺสํ มคฺคญฺจํ ผลญฺจนฺติ
ตโยปี เอกโต กตฺวา สฺมโณปี นตฺถิติ อหํ ฯ สกทาคามิ-
มคฺคสฺส อารทฺธวิปฺสฺสํ มคฺคญฺจํ ผลญฺจนฺติ ตโยปี เอกโต
กตฺวา ทฺติโยปี สฺมโณ นตฺถิติ อหํ ฯ อิตเรสุปี ทฺวิสุ เอเสว
นโย ฯ

เอกาทสมํ อุตฺตานเมวาทิ ฯ
กมฺมวคฺคโค จตฺตฺโต ฯ

๑ ม. ปเทสวตฺตํ ฯ

อาปตติภยวคฺควณณา

สงฺฆเภทกสฺสุตฺตวณณา

ปญฺจมสฺส ปจฺเจ ๑ อปี นฺ ตํ อานนฺท อธิกรณฺนฺติ
วิวาทธิกรณาทีสุ อณฺฺยตฺรํ อธิกรณฺํ ภิกฺขุสงฺฆมสฺส อุปฺปชฺชติ ๑
สตุถา ตสฺส วุปฺสนฺตภาวํ ปุจฺจนฺโต เอวมาห ๑ กุโธ ตํ
ภนฺเตติ ภนฺเต กุโธ กิณฺติ เกน การณฺน ตํ อธิกรณฺํ
วุปฺสมิสฺสตีติ วทติ ๑ เกวลกปฺปนฺติ สกฺลํ สมฺนตฺโต ๑ สงฺฆเภทาย
จิตฺติ สงฺฆน สทฺธี วาทตุถาย กถิตํ ปฏฺิกถนฺโตว จิตฺ ๑
ตตุถายสฺมาติ (๑) ตสฺมี เอวํ จิตฺ อายสฺมา อนฺรฺรทฺโธ ๑ น
เอกวาจิปปี ภณฺิตพฺพิ มณฺฺยตีติ มา อวฺุโส สงฺฆน
สทฺธี เอวํ อวจาติ เอกวจณฺปี วตฺตพฺพิ น มณฺฺยติ (๒) ๑
โวยฺญชฺตีติ อนฺฺยชฺติ อนฺฺโยคํ อาปชฺชติ ๑ อตุถวเสติ การณ-
วเส ๑ นาเสสฺสนฺตีติ อุโปสถปวาราณา อุปคฺนฺตุ อทตุวา
นิกฺกทฺตฺตีสฺสนฺติ ๑ เสสํ ปาลิวเสเนว เวทิตพฺพิ ๑
๑ ม. ตตุรายสฺมาติ ๑ ๒ ม. มณฺฺยติ ๑

อาปตติภยสุตตวณณนา

ทุตฺติเย ๑ ขุรมุณฺหํ กริตฺวาทิ ปญจ สีขณฺทเก จเปตฺวา
ขุเรน มุณฺหํ กริตฺวา ๑ ขรสฺสเรนาติ กกฺขพสทฺทเทน ๑
ปณฺเวนาติ วชฺฌเกรียา ๑ ถลฺลจฺจสฺสชาติ เอกมฺนฺเต จิตฺตฺส ๑
สีสจฺเจชฺชนฺติ สีสจฺเจทารฺหิ ๑ ยตฺร หิ นามาทิ ยํ นาม ๑
โส วตฺตสฺสนฺติ (๑) โส วต อหํ อสฺสํ ยํ เอวรูปํ ปาปํ
น กรเยยฺยนฺติ อตฺถโ ๑ ยถาธมฺมํ ปฏฺิกริตฺตฺตฺติ ฐมฺมานุรูปํ
ปฏฺิกริตฺตฺติ สามเณรภูมียํ จตฺตฺตฺติ อตฺถโ ๑ กาพฺกํ วตฺถํ
ปริชยาติ (๒) กาพฺปิโลตฺถํ นิวาเสตฺวา ๑ โมสลลฺลนฺติ มุสลาภิ-
ปาตารฺหิ ๑

ยถาธมฺมนฺติ อิช อาปตฺติโต วุจฺจาย สฺทฺทชฺนฺเต ปตฺติจฺจนฺโต
ยถาธมฺมํ ปฏฺิกโรติ (๓) นาม ๑ ฆสฺมปฺปฺนฺติ ฉาริกาภณฺทิกํ (๔) ๑ คารยฺหํ
ฆสฺมปฺปฺนฺติ ครหิตฺพพฺ ฆาริกาปฺปฺนฺ (๕) มตฺถเกน อภิฆาตารฺหิ (๖) ๑
ยถาธมฺมนฺติ อิช อาปตฺติ เทเสนฺโต ยถาธมฺมํ ปฏฺิกโรติ นาม ๑
อุปวชฺชนฺติ อุปวาทารฺหิ ๑ ปาฏฺิเทสนฺิเยสฺสติ ปฏฺิเทเสตฺพเพสฺ ๑
อิมินา สพฺพปาปํ เสสา อาปตฺติโย สจฺจหิตา ๑ อิมานิ โข
ภิกฺขเว จตฺตฺตฺติ อาปตฺติภยานํติ ภิกฺขเว อิมานิ จตฺตฺตฺติ
อาปตฺติ นิสฺสาย อุปวชฺชนกภยานิ นามาทิ ๑
๑ ม. โส วตฺตสฺสาหฺนฺติ ๑ ๒ ม. กาพวตฺถํ ปริชยาติ ๑ ๓ ม. กรโรติ ๑
๔ ม. ฆสฺมปฺปฺนฺติ ฉาริกาภณฺทิกํ ๑ ๕ ม. ฆสฺมปฺปฺนฺติ
ครหิตฺพพฆาริกาปฺปฺน ๑ ๖ ม. อภิฆาตารฺหิ ๑

สิกขานิสสสุตตวณณา

ตติเย ๑ สิกขา อานิสสา เอตถาติ สิกขานิสสิ ๑
ปลญญา อุตตรา เอตถาติ ปลญญุตตริ ๑ วิมุตติ สारो เอตถาติ
วิมุตติสาริ ๑ สติ อธิปะเตยยา เอตถาติ สตาธิปะเตยยิ ๑ เตสิปี (๑)
สิกขาทิสงฆาตานัน อานิสสาทินัน อถาย วุสสตีติ วุตตัง โหติ ๑
อภิสมจาริกาติ อุตตมสมจาริกา ๑ วุตตวเสน ปลญญตตสิสเสตัง
อธิวจนัน ๑ ตถา ตถา โส ตสสา สิกขายาติ ตถา ตถา
โส สิกขากาโม ภิกขุ ตสมิ สิกขาปะเท ๑

อาทิพพหุมจริยกาติ มคคพพหุมจริยสส (๒) อาทิภูตานัน จคูนัน
มหาสิลานเมตัง อธิวจนัน ๑ สพพโสติ สพพากาเรน ๑

ธมมาติ จตุสจจธมมา ๑ ปลญญา สมนเวกขิตา โหนตีติ
สทวิปัสสนาย มคคปลญญา สุกกฐา โหนติ ๑ วิมุตติยา
มุสิตา โหนตีติ อรหตตผลวิมุตติยา ฅาณผลเสน มุฐา
โหนติ ๑ อชฅตังเยว สติ สุปกฐิตา โหตีติ นียกชฅตเตเยว
สติ สุกกฐุ อูปกฐิตา โหติ ๑ ปลญญา อนุกคหเสสสามิติ
วิปัสสนาปลญญา อนุกคหเสสสามิ ๑ ปลญญา สมนเวกขิสสามิติ
อิฐาปี วิปัสสนาปลญญาปี อธิปะเตตา ๑ มุสิตัง วา ธมมิม ตตถ
ตตถ ปลญญา อนุกคหเสสสามิติ เอตถ ปน มคคปลญญาว
อธิปะเตตา ๑

๑ ม.เอเตสิ หิ ๑ ๒. มคคพพหุมจริยสส ๑ ๓ ม. สทวิปัสสนาย ๑

เสยยาสุตตวณณา

จตุตเถ ๑ เปตาดิ กาลกตา วุจันติ ๑ อุตตานา เสนตติ
เต เขยเยน อุตตานากา สยนติ ๑ อถวา ปิตติวิเส นิพพตตา
เปตา นาม เต อปป์มัสโลหิตตตตา อญจิสงฆาตชฎิตา เอเกน
ปสเสน สยิตู น สกโกนติ อุตตานาว เสนติ ๑

อนตตมโน โหตติ เตชุตตตตตา หิ สิว มิคราชา เทว
ปริมปาเท เอกสมิ ปจิมปาเท เอกสมิ จาเน จเปตวา นงคญจ
อนตรสตติมิหิ ปกขิปิตวา ปริมปาทปจิมปาทนงคญจัน
จิตกาสี สลลภเขตวา ทวินัน ปริมปาทานัน มตถเก สีส
จเปตวา สยติ ๑ ทิวลิป สยิตวา ปพชฎมาโน น อุตรสนโต
ปพชฎติ สีส ปน อุกขิปิตวา ปริมปาทาหิณ จิตกาสี
สลลภเขตวา สเจ กิณจิจ จานัน วิชหิตวา จิตัน นยิท คยห
ชาติยา น สุรภาวสส अनुरुपन्ति อนตตมโน หุตวา ตตเถว
สยติ น โจรราย ปกมติ ๑ อิท สนธาย วุตต อนตตมโน
โหตติ ๑ อวิชหิตวา จิตे ปน คยห ชาติยา จ สุรภาวสส
จ अनुरुपिन्ति (๒)คญจโ จ ตโต อญจาย สิววิชฆนัน วิชฆิตวา(๒)
เกสรภาริ วิฐนิตวาติภขตตุ สีนานา นทิตวา โจรราย
ปกมติ ๑ เตน วุตต อนตตมโน โหตติ ๑

๑ ม. วิชหิตวา จิตัน ๑ ๒ ม. หญจคญจโ อญจาย สิววิชฆนัน วิชฆิตวา ๑

อุปรหตุตตวณณา

ปญจเม ฯ ราชา จกกวตตตีติ เอตถ กสฺมา ภควา
กถิตฺวา(๑) กาลกตสฺส รัโย ฐปกรณํ อนุชานาติ น สีตวโต
ปฺนุชชนภิกฺขุสฺส(๒) อนุจฺจริยตฺตา(๓) ฯ ปฺนุชชนภิกฺขุณํ ํ ฐเป
อนุญญาตมาเน ตมฺพปณฺณิทีเป ความปญฺญานํ(๔) โอกาโส จ
น ภเวยฺย(๕) ตถา อญฺเญสฺส จาเนสฺส ฯ ตสฺมา อนุจฺจริยา เต
ภวิสฺสนตฺตีติ นานุชานาติ ฯ ราชา(๖) เอโกว นีพฺพตฺตติ เตตฺส
ฐโป อจฺจริโย โหติ ฯ ปฺนุชชนสีตวโต ปน ปรีนินฺพฺพตฺตภิกฺขุโน
วีย มหนตฺปี สกฺกาโร กาคู วญฺญติเยว ฯ
นญฺจสฺตตฺตมานิ อุตฺตทานตฺตถาเนว ฯ

ปจฺมโวหารสฺตตวณณา

อญฺจเม ฯ อนุจฺจริยโวหาราติ อนุจฺจริยานํ กถา ฯ เสเสสฺสุปี
เอเสว นโย ฯ

อาปตฺติภยวคฺโค ปญจโม ฯ

ปญจมปณฺณาสกวณณา นินฺจติตา ฯ

- # ๑ ม. อการมชฺเฒ วสิตฺวา ฯ ๒ ม. ปฺนุชชนภิกฺขุสฺสชาติ ฯ
- # ๓ ม. อโย ปาโง นตฺถิ ฯ ๔ ม. ตาว ฐปํ ฯ
- # ๕ ม. โอกาโส น ภเวยฺย ฯ ๖ ม. จกกวตฺติราชา ฯ

อังกุตรนิกายกุชกถา (มโนรตปุรณี ๒) - หน้าที่ 667
เล่มที่ 14 หน้า 667

อภิถวารุคควณณา

อภิถวาสุตตาทิวณณา

ฉกฺขจวคฺคสฺส (๑) ปจฺเม ฯ อภิถญาติ ปญญา ย อภิธานิตฺวา (๒) ฯ
สมโธ จ วิปสฺสนา จาติ จิตฺเตกคฺคตา จ สงฺขารปริคฺคห-
วิปสฺสนาณาณญจ ฯ วิชฺชา จ วิมุตฺติ จาติ มคฺคณาณวิชฺชา
จ เสธา สมปฺยตฺตกธฺมา จ ฯ

ทฺติเย ฯ อนริยปริเยสนาติ อนริยานํ เอสนา กเวสนา ฯ
ชราธมฺมนฺติ ชราสภาวํ ฯ เสเสสฺสปี เอสเว นโย ฯ
ตฺติยํ อุตฺตานเมว ฯ

มาลฺงฺกยปฺตฺตสฺสุตฺตวณณา

จตฺตเถ ฯ มาลฺงฺกยปฺตฺโตติ มาลฺงฺกยพฺราหฺมณฺนิยา ปฺตฺโต ฯ
เอตฺถาติ เอตฺสฺมี ตว โอวาทยาจเน ฯ อิมินา เถรํ อปฺสาเทติปี
อุสฺสาเทติปี ฯ ถลํ อัยํ กิร ทฺหฺรกาเล ปจฺจเยสฺส ลคฺโค
หฺตุวา ปจฺจนา มหฺลลกกาเล อรณฺญวาสํ ปตฺถเนฺนโต
กมฺมฏฺจานํ ยาจติ ฯ อถ ภควา เอตฺถ ทฺหฺเร กิํ วกฺขาม
มาลฺงฺกยปฺตฺโต วิย ตฺเมหฺปี ตฺรณฺกาเล ปจฺจเยสฺส ลคฺคิตฺวา
มหฺลลกกาเล อรณฺญํ ปวิสิตฺวา สมณธฺมมํ กเรยฺยาถาติ
๑ ม. ฉกฺข จสฺส ฯ ๒. ม. อภิถญาติ ธานิตฺวา ฯ

เล่มที่ 14 จตุกนิปาตวณณา หน้า 668

อธิปฺปาเยน (๑) ภณฺนุโต เถริ อปฺสาเทติ นาม ฯ ยสุมา ปน
เถโร มหฺลลกกฺกาเล (๒) อรณฺณํ ปวิสิตฺวา สมณฺชมฺมํ กตฺตุกาโม (๓)
ตฺสฺมา ภควา เอตฺถ ทฺหเร ที วุฑฺฒาม อัยฺย อุมฺหากํ (๔)
มาลฺลฺกฺยปฺตฺโต มหฺลลกกฺกาเลปี อรณฺณํ ปวิสิตฺวา สมณฺชมฺมํ
กตฺตุกาโม กมฺมกฺุจํ ยาจติ ฯ ตฺเมหฺ ตาว ตฺรณฺกฺกาเลปี
วิริยํ น กโรธติ อิมินา อธิปฺปาเยน ภณฺนุโต เถริ
อุสฺสาเทติ นามาทิ โยชนา ฯ

กฺุสฺสฺตฺตาทิวณณา

ปฺลยฺเจ ฯ อธิปฺจฺเจ จปฺนฺตฺติ ภาณฺชากาโรกฺุจํ
จปฺนฺติ ฯ

นฺกฺุเจ ฯ วณฺณสมฺปฺนฺโนติ สิริวณฺณเณน สมฺนฺนาคโต ฯ
พลสมฺปฺนฺโนติ ภายพลเณน สมฺนฺนาคโต ฯ ภิกฺุ (๕) วณฺณสมฺปฺนฺโนติ
คฺุณวณฺณเณน สมฺนฺนาคโต ฯ พลสมฺปฺนฺโนติ วิริยพลเณน
สมฺนฺนาคโต ฯ ชวสมฺปฺนฺโนติ ภาณฺชเวเนน สมฺนฺนาคโต ฯ

สฺตฺตเมปี เอเสว นโย ฯ เสสมฺตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

อภิณฺวารคฺุโ ญฺุโ

๑ ม. อิมินา อธิปฺปาเยน ฯ ๒ ม. มหฺลลกกฺกาเลว ฯ

๓ ม. กาคฺุกาโม ฯ ๔ อุมฺหากํ ฯ ๕ ม. ภิกฺุวาทิ ฯ

องคฺตุตฺรนิทายภูจฺกถ (มโนรตปฺรณิ ๒) - หน้ําที่ 669
เล่มที่ 14 หน้ํา 669

กมมปถวคฺควณณ

กมมปถวคฺคเปี ทสปี กมมปถา โลกียโลกุตฺตรมิตฺสกา
กถิตา ฯ

รคเปยฺยาลวณณ

รคเปยฺยาลํ อรหตฺตํ ปาเปตฺวา กถิตํ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ (๑)

มโนรตปฺรณิยา องคฺตุตฺรนิทายภูจฺกถาย

จตุกฺกนิปาตวณณ นิภูจฺจิทา ฯ

๑ ม. อตุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ